999. GÜN

CEMAL SÜREYA

ÜSTÜ KALSIN

BROY

999. GÜN:
ÜSTÜ KALSIN

CEMAL SÜREYA

BROY YAYINLARI: 74
ekim '91

kapak düzeni
HOY AJANS

CEMAL SÜREYA

999. GÜN : ÜSTÜ KALSIN

BROY YAYINLARI

1. GÜN

İsmet Paşa ne demişti Lozan'daki çiçekçi kıza,
Dünyada ne varsa, iste onu demişti.

Doğru mu, bilmiyorum; ama İsmet Paşa, Lozan'da bir çiçekçi kızla ilgilenmiş. Çok inandığım biri söyledi geçende. Kızın hâlâ yaşıyor olduğunu da söyledi. Doğru olsun, olmasın, burda söz konusu olan artık benim gerçeğimdir. Yukardaki iki dizeyi de bunun için kurdum. Bir şiirin ilk iki dizesi olacaktı. Geliştiremedim. Ama, sanırım, bugün yerini buldu. Söze o iki dizeyle başladım.

Yine sanırım, bu yazı biçimi bana uyacak. Uyarsa, yaşadığım sürece akıp gitsin. Adını sonra koymalıyım. Neye dönüşecek, belli değil. Biliyorum, sürekli yazmak bir serüven, yazmaksa bir tören. Günce değil. Tarihler belirsiz. "1. gün", "2. gün".., ayırma çizgileri olarak da kabul edilebilir. Yine de günce. Çünkü her gün yazacağım. "3. gün"den sonra "6. gün"e geç-

mişsem, demek aradaki iki günü de yazmışım, ama yayımlamayı uygun görmemişim. Onlar yayımlandığı gün ben hayatta olmamalıyım.*

2. GÜN

Ece Ayhan'ın 2, 3 yıllık Bodrum serüveni bitti. Dün Tevfik Akdağ'la, önceden kararlaştırdığımız gibi onun Kızıltoprak'ta kaldığı eve gittik. Sonra Edip Cansever geldi, daha sonra İlhan Berk. Dük dö Cebeci geldi, çörek getirdi. *Beyaz* dergisinden iki genç arkadaş da ordaydı. İlhan, Edip, Ece, Tevfik, ben, hepimiz birbirimizi yaklaşık otuz yıldır tanırız. Ama, baktık, gerçekten beşimiz ilk kez bir araya geliyoruz. Bunun önemli bir olay olduğuna karar verildi: Çay, bira, rakı içildi. Siyasadan, şairlerden ve her şeyden söz edildi. Ece Ayhan'ın kitabı Almanca'ya çevrilmiş.

İstanbul'a yerleşecek yine. Bir yayınevinde ya da reklam kurumunda çalışacak. "Bizans'ına kavuştun" diyorum. Hafifçe gülümsüyor.

Ben iki biliyordum, beş ameliyat geçirmiş. Boynunu gösteriyor. Bir damara bir âletle mi ne, ek yapmışlar. Adını da söylüyor: "Yedeği de var, isterseniz göstereyim."

Ece, Siyasal'a girdiği yıl (1953-1954) ben sondaydım. Bir iki yıl önce *Milliyet Sanat*'ta birinci sınıfta kaldığını yazmıştım. Bir süre sonra bunun böyle olmadığını belirten bir mektup almıştım ondan. Dün de söyledi. Burs alabilmek için o yıl çok çalışmış ve derece tutturarak geçmiş.

* Cemal Süreya'nın sağlığında "yayımlamayı uygun görmediği" günceler elde edilemediği için bu kitapta yer almıyor. Öte yandan yayınlanan günceler üstünde yazarın sözcük düzeyindeki ek düzeltmeleri, günlüğün kitaplaştırılması sırasında Feyza Perinçek'in yardımıyla dikkate alındı ve son biçimi kabul edildi (editör).

3. GÜN

Toprağın Habil'i kabul ettiği
Şüphesiz yüzünün yumuşaklığından.
Seyrani

5. GÜN

İmriülkays 889 yılında Ankara'da ölmüş. Bunu öğrenmek kolay anlatılmaz bir duygu uyandırdı bende. Ankara'yı daha mı çok sevmeye başladım? İmriülkays'ı daha mı yakın görür adam oldum kendime? Beklenmedik bir haber, bin yıllık da olsa, kimi zaman kişiyi coşku içine atabiliyor. Ankara iyi bildiğim, çok sevdiğim bir kent. İmriülkays'ın bildiğim şiiri ise ikiyi, üçü geçmez? Adının bendeki ağırlığı sandığımdan da fazlaymış. Ölümünün trajik biçimi de etkiledi herhal. Belki de, Ankara ve İmriülkays'ı yan yana görmek etkiledi. Ancak başka benzerleri de ortaya çıkınca görünür kılınacak bir duygu. Hitit Güneşi'nde Yedi Askı şairinin rengi de var artık.

6. GÜN

Nicedir *Hüsn-ü Aşk* delisiyim. Abdülbaki Gölpınarlı'nın düzyazı çevirisinin de yardımıyla bu kitabın metni üzerinde dört yıldır mutlucana dolanıp duruyorum. Sanırım, Abdülbaki Gölpınarlı *Divan Edebiyat Beyanındadır*'ı yazmaya otururken biraz da Şeyh Galip'ten cesaret aldı; onun *Hüsn-ü Aşk*'taki divan şiiri eleştirisini çıkış nokası olarak gördü.

Şeyh Galip bir Divan şairi midir? Değil. Divan'a bağlıdır, onun içinde yetişmiştir. Ama Divan şiiri Şeyh Galip'le en azından bir ters akıntı kazanır. Mazmunlar yiter onun şiirinde, bir

bakıma, kişiselleşerek basmakalıp çerçevelerinden kurtulur; orda burda bugünkü anlamda imgeler başgösterir.

Şeyh Galip 42 yaşında ölmüş. Bu kısa hayatında çok özgün bir şiirsel çıkış yapmış: "Kıyamet cilvesi" bir çıkış. Ayrıca değil, şiirinin içinde bir poetikası var: Türkçeci; namaz dualarını bile, herkesin kendi diline göre okuyabilmesi görüşüne katılıyor. Didaktik şiire iyice karşı. Bunun için de en çok Nabi'yi eleştiriyor. Nef'inin yalnız adını anıyor. "Yeni söz" yolları açma çabasını, İran şairleri dışında, yalnız Fuzuli'de buluyor. Ona göre bozmak da, yapmak gibi doğal karşılanabilmeli.

Şeyh Galip'in çok süslü olduğunu ileri sürenler olabilir. O süse bir daha baksınlar. Çıldıran bir süs! Süs çıldırdı mı, süs değildir artık. Belki de bundan, betimleme lirizme çok çabuk dönüşür onda.

Orhan Veli eski şiirimizin serüvenini de gerçekten çok iyi incelemiş. Yahya Kemal'i değerlendirdiği bir yazısında, Şeyh Galip'le onun arasındaki yüz yılı (Tanzimat, Servetifünun, Fecr-i Ati, Mili Edebiyat) şiirsel planda bir "boşluk" olarak gördüğünü anımsamıyorum.

Behçet Necatigil "son büyük Divan şairi" diyor onun için. İlk modern şairimiz neden olmasın?

"Bir taze edaya kailiz biz."

9. GÜN

Dağlarca, pencerenin önündeki masada bir başına oturuyordu. Çantasını yanındaki sandalyenin boynuna asmış. Sırtına bej bir ceket. Son günlerde giyimine ayrı bir özen gösteriyor. Saçlarının, özellikle de kaşlarının ağarması yüzüne ayrı bir anlam, bir yumuşama getirdi. Gözlerinin bu kadar mavi olduğunu, bakışlarının bu kadar ışıltılı olduğunu yeni ayırmsıyorum

Kar, gölü ışıldattı. Bütün bunlara karşın, sözleri eskisinden çok daha iğneli.

Ama neşeli bugün.

"Bütün şehitler toplumcudur" dizesine dayanan bir şiir üzerinde çalışıyormuş. Yazdığı bölümü birkaç kez okudu. "Bu şiir," dedi, "benim için çok önemli. Bütün şehitler toplumcu olunca, gericilerin elinden her şeyi almış oluyorum. Çünkü onlar yalnız şehitlere bel bağlamaktalar."

Bir gün şöyle demişti: "Evet, toplum kendi yönetim biçimini kendi kurar. Ama hangi toplum? Bugünde dünkü."

Dikkat ettim, Dağlarca içki içerken kontrolünü hiç yitirmediği gibi, belli bir dozdan sonra sanki ikinci bir kontrol daha kazanıyor.

11. GÜN

Ben laubali giderim.
Eşrefoğlu

12. GÜN

Bir yerde okumuştum: "İnsan, yererken aptal, överken zekidir."

Yapıcı eleştiriden yana söylenmiş bir söz bu. Abartılmış da olsa, bir gerçek payı taşıyor. Sözgelimi Saint-Beuve övdüklerinin çok büyük bir bölüğünde haklı, yerdiklerinin çok büyük bir bölüğünde haksız çıkmıştır.

Ama bir de büyük sanatçıların birbirlerini en acımasız biçimde yenmeleri var. Michel Ragon'un *Günümüzün Resmi* adlı yapıtında bunun çok örneğini gördüm.

Valasquez, sık sık Raffaello'nun yapıtından "hiç" hoşlanmadığını söylermiş. Şu yargı Greco'nun: "Michelangello saygın bir kişi, ama, ne yazık, resimden yana hiç nasibi yok."

Baudelaire, Delacroix'nın "yalnız kendi yaptığı resmi bildiğini", bu bakımdan onun sanat üzerine düşüncelerini izlemenin kişiyi çok yanlış yollara götüreceğini söylemiş. Delacroix bunun acısını sonunda çıkarmış. Delacroix ayrıca sürekli olarak Ingres'i aşağılayıp durmuş.

Manet, "söyle şu Renoir resim yapmayı bıraksın" diye Monet'yi haberci yollamaya kalkmış; Cézanne'ın yapıtı için de, önüne gelene, "şu iğrenç resimleri nasıl sevebilirsiniz" diyerek çatarmış.

Cézanne'ın da, gördüğü ilk Van Gogh imzalı tablo karşısında yargısı: "Akıl hastaları sergisinden mi?"

13. GÜN

Ansiklopedide, Baudelaire maddesinin çevirisi elime geldi. Çevirmen, "*Les Fleurs du Mal*"e "Kötülük Çiçekleri" demiş. Gerçekten kitap son yıllarda Türkçe'de daha çok o adla anılmaya başladı. Önceki yıllarda "Şer Çiçekleri" diye çevrilmişti. *Meydan-Larousse*'ta, "Elem Çiçekleri" Ben de yıllar önce "Ağu Çiçekleri" diyordum..

"Elem Çiçekleri", *Les Fleurs du Mal*'in içeriğinden çok uzak. Öbürlerinin de o içeriği tam karşılamadığı kanısındayım. Yapıt bütünüyle ele alınınca, "mal" sözcüğünde, yara, suç, tuhaflık, şeytansılık, aşağılanmışlık anlamları bir araya geliyor. Bunlara büyük ölçüde "spleen" sözcüğünün anlamını da eklemek gerekir. En iyisi, diyorum, Öz Türkçe bir ad aramak. Sonradan yaratılmış bir sözcük.

14. GÜN

Halklarını anlatmak isteyenler
Başka halkları anlattılar;
Kendilerini anlatanlar
Yalnız kendilerini anlattılar.

15. GÜN

Celal Sılay ile Dağlarca arasında başlangıçta ortak noktaları vardı. Bunlar Necip Fazıl etkilerine bağlanabilir. Ancak etkiler Celal Sılay'da daha derin ve daha doğrudan nitelikteydi. Dağlarca, doğa içinde, hatta doğanın bir parçası gibi devindiğinden, Necip Fazıl'ı kısa süre içinde dışladı, hattı yadsıdı. Celal Sılay kent içinde deviniyordu. Necip Fazıl'ı bu yüzden uzun bir süre daha şiirinde taşıdı. Sonunda somut düşünceyle kurtuldu ondan. Ama Dağlarca, Orhan Veli'nin, dışında ve "karşı olmadan" karşısında yerini alırken, Celal Sılay "dışında gibi", ama arkasında yürüdü. Dergi çıkardığı yıllar Celal Sılay'ın şiirde uzun bunalım yıllarıdır. "Cemile'nin Ellen" gibi güzel şiirlerine karşın kuramadığı biçimi "Dön Döne Döne"de yakaladı. Sonunda kendine benzeyen şiiri bulmuştu. Ne yazık ki ölüm de oralarda bir yerlerdeydi.

1 Ekim 1984

17. GÜN

Madam Krizantem'i okumadım. Çok eskilerde, ortaokul yıllarında, Türkçe çevirisini bir kız arkadaşımın elinde gördü-

ğümü anımsıyorum. Kapağında Uzakdoğulu bir kadın çiçekler arasında duruyordu. Daha doğrusu kadının yüzü İngiliz falan gibi de, saç biçimi ve giysisi Uzakdoğulu. Ordan olacak, krizantemi hep bir Japon çiçeği olarak bilmişimdir. Bir süre sonra krizantemin, kasımpatı olduğunu öğrenmem bunu değiştirmedi. Krizantem hem o kitap kapağının, hem de kitabını elinde gördüğüm kızın ortak anısı olarak kaldı. Kızla aramızda söylenmemiş sözler vardı.

Hiç söylenmeden kaldı o sözler. Meğer kasımpatı da bir Akdeniz bitkisiymiş; başka yerlerde pek yetişmezmiş. Böylece krizantemin söylence yanı bitti. Kasımpatıyla krizantem üst üste geldi, çakıştı. O resimdeki kadını görsem tanımam artık. Kızla da bir gün Uzakdoğu'da rastlaşma "olasılığı" sıfıra indi. Zaten onu da bugün görsem, tanıyamam ya!

Krizantemin eski şiirsel yükü biraz azaldı. Buna karşılık kasımpatı biraz öne geldi.

O kız mutlaka İstanbul'dadır.

Sırada kamburunu çıkararak otururdu. Uzun süre, öyle oturan kızlar bana güzel gelmiştir.

Bütün bunlar bugün oldu; bugün öğrendim krizantemin Akdeniz bitkisi olduğunu.

Bunalım temaları, krizantemler.

Kasımpatılar, güzünç altları.

18. GÜN

Divan şiirinin de lanetlileri var. Tanzimatçıların adamakıllı rezil ederek gördükleri bu şairler için onların yorumu bugün de geçerli. Büyük Divan İmparatorluğu'nun Mehmet Reşat'ları, Vahdettin'leridir onlar.

Oysa, sözgelimi senli benli havasıyla İzzet Molla az bir usta mıdır. Mehmet Akif, Vasıf'tan az şey mi öğrenmiş.

Lanetlilerin en ilginci, kuşkusuz, Sümbülzade Vehbi. Çağdaşlarınca bile "şehvani bir iblis" olarak anılan bu sanatçı, Divan şiirinin tıkanan yolları arasında bir anti-şiir geçit arar. Çok seyrek olarak bulur da (bana bu kadarı yetiyor). Cinsel konulara "avam"ca yaklaşması edebiyat tarihçilerinin edep duygularını örselemiş, diyorum.

Vehbi'nin yaşadığı çağda artık Divan şairi olunamazdı. Tıkanan şiir beğenisizlik yaratır. Bu yargı, tıkanma noktasından sonra ortaya çıkıp, o şiiri sürdürmeye çalışanlar için her zaman doğrudur. Beğenisiz bir Baki olmak düştü Sümbülzade'ye de.

Nedir beğeni? Güzel olanı şıp diye buluvermeyi sağlayan görgü bütünü. Evrenseldir beğeni. Bir sanat dalının yalnız bir kolundan tat alanlar, öbürlerini hiçleyenler, belki o alanda uzmanlaşabilirler, ama beğeniye ulaşamazlar. Ali Nihat Tarlan, tattığı şarabın yalnız eskiliğini anlayan bir "çeşnici"dir. Buna karşılık, İsmail Habip Sevük'te, her şeye karşın bir beğeni oluşmuştu.

Ahmet Haşim çok güzel şiirler yazdı; öyleyken, yazılarından anlaşılıyor, tam bir beğeniye ulaşmış değil. Yahya Kemal'de ise beğeni doruk noktasında. Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı tam anlayamadım. Yalnız kendi şiirinin beğenisi mi var onda? Şöyle diyebilirim: Bencillik beğeniyi aşıyor.

Beğeni deyince günümüz sanatçı ve yazarları arasında hemen aklıma gelen birkaç adı sıralayabilirim: Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Vedat Günyol, Oktay Akbal, Fethi Naci, Mehmet H. Doğan, Memet Fuat, Muzaffer Erdost, İlhan Berk, Ahmed Arif, Arif Damar, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan, Ferit Edgü, Demir Özlü, Can Yücel, Doğan Hızlan, Tomris Uyar, Enis Batur... Liste uzayabilir.

Ama bunların bir bölüğü açık konuşmaz.

19. GÜN

Oktay Rifat'ı bir ara en çok etkileyen şair Jules Supervielle olmuş. En azından, Oktay Rifat çok sevmiş o şairi. Ama hiçbir yazısında sözünü ettiğini anımsamıyorum.

21. GÜN

Azimkâr Sokak - 13, Aksaray: 1957'de, Kemal Özer'in adresi böyleydi. Aradan yirmi yedi yıl geçtiği halde aklımda kalmış, o yıllarda belleğim çok sağlamdı. Bugün çok kişiye göre yine sağlamdır ama, eski durum yok artık. Adresleri, telefon numaralarını bir yere yazma gereğini duymazdım. Belki de tanıdığım kişilerin, bildiğim adreslerin, telefon numaralarının o günlerde daha az oluşundandı bu. Ne olursa olsun, bellek zamanla zayıflayınca, yükünü çekememeye başlayınca, bu kez kişi bir şeyi not etme alışkanlığı ediniyor. Notlar başlayınca da, bellek ayrıca bir körelme sürecine giriyor.

"Belleğim ey incelikli kadırga".

Kemal Özer'in *Düşün* dergisinin Ekim 1984 tarihli sayısındaki şiirinde bir sıcaklık buldum. Öyle çok özgün bir şiir diyemem. Ama, nasıl anlatmalı, bir dolaysızlık var. Kemal Özer'de bir tazelemenin ilk salkısı gibi geldi bana. Gerisini bekleten hiçbir şiir yabana atılamaz. İsmail Uyaroğlu'na da okudum. O da aynı kanıda olduğunu söyledi. Kemal, sanki, kişisel bir yol ayrımında, şiirinin iki ayrı evresini bir kavşağa getiriyor. Şattülarap tadı var bu şiirde.

Kemal Özer, kendisi de bilmez belki, son yıllarda "soğuk şiir"in (Poésie froide) Türkiye'deki temsilcisi gibiydi. Soğuk diyorsam, sıcağın karşıtı soğuk değil buradaki. Soğuk şiir, 1973'te, dört Marx'çı şairin (Jean-Christophe Bailly, Serge Sa-

utreau, Yves Buni, André Velter) kurduğu bir akım: Gerçeği çırılçıplak, soğuk bir katılıkla ele alır, her türlü retorikten kaçar ve güncel siyasal konular içinde devinir.

Kemal Özer'in güncel'i ve siyasal'ı birleştirmek isteyen şiiri de bu planda göründü. Yine de, onda doğrudan siyasal konu değil, siyasal katsayısı artabilecek hayat görünümleri öndeydi...

Hey Kemal, hey! İşte şimdi başladın "yaşamı savunmaya", daha doğrusu yaşamla altüst olmaya!

22. GÜN

İsmail Gümüş'ün *Boşnak Türküsü*'nü Sabahattin Ali Öykü Yarışması dolayısıyla üç dört yıl önce okumuştum. Bu kez de kitaplaşmışını daha az olmayan bir tatla yeniden okudum.

Vecihi Timuroğlu'nun *Minnacık Kadın*'ını da öyle. Vecihi'ye Kötümser Enver'le haber salmıştım, bize gelin diye. Hiçbir haber çıkmadı. Şu var: Vecihi entellektüel olduğu için yerel dile o kadar yaslanmamalı.

23. GÜN

"Söz Yitimi"ni bitirdim. "Dilekçe"yi de kurtardım sayılır. Birincisi *Tanım*'a. İkincisi *Düşün*'e.

Bende felaketler ve şiirler çift gelir. Ne yazık ki, aşklar da hep öyle oldu.

Nasıl olmuş da Simürg sözcüğünü bugüne dek şiirime sokmamışım. Büyük bir eksiklik bu. Hatta, rezalet! Simürg.

İzmir'de yayımlanan *Yamaç* bayağı hareketli bir yayın organı olmuş.

26. GÜN

Blucini düşündüm. Blucin en doğal ve en dolaysız bir iletişim aracı. Temel bir gereksinimi karşıladığı için de sağlıklı. Demokratik.

Günümüzde Esperanto'yu en çok o temsil eder.

Sonra müzik gelir. Dans.

Dut ve ipek eskidendi.

Dünya dilleri yavaş (Osmanlıca, Rusçada İngilizce spor terimleri, *Dictionnaire des Mots Nouveaux* [Yeni Sözcükler Sözlüğü], *Yaşar Kemal Sözlüğü,* Franglais, boyuna dolup boşalan argo'lar, çizgi-roman, karikatür).

Çin köpeğiyle İskoç köpeği aynı dilde mi havlar? Öyle havlamıyorsa, biz insanlar için ne aşağılayıcı bir sonuç!

Her tiyatro oyuncusu iki yıl pandomim stajından geçmeli.

Kıravat başka şeye dönüşmeli. Ne gereği var ceket yakalarının.

Şapka zaten öldü.

"İstanbul lirası". "Para yılanı".

Stella Artois, en eskisi Belçika biralarının.

27. GÜN

Bir ressam kendine "naif ressamım" der mi?

28. GÜN

Anthony Simmons'un TV'de "İyimserler" adıyla gösterilen filminde Peter Sellers'in yarattığı kişi, bana rahmetli Vedat Üretürk'ü anımsattı. Vedat o kişinin başlangıçta tersi gibiydi,

sonra düzü ve suskunu olmuştu. Suskun mu, ne suskunu? Konuşmaktan tat alırdı.

Yeni tanıştığımız yıllarda (1957), Kumkapı'ya gitme tutkusu vardı Vedat'ta. Kime, nerede rastlasa, alır oraya götürürdü. İçkievine değil, çayevine.

Çay bardağını avucunda gizler gibi sımsıkı tutar, yudumlarken elini kaldırmaz, başını bardağa götürürdü. Orda saatlerce oturmuşsunuzdur. Yüzünüze pek baktığı da olmamıştır. Öyle denizi seyrettiği de yoktur. Bütün bu birliktelik içinde iki ya da üç laf etmiştir: Edip'i görüyor musun? Senin o maliyeci arkadaşın hâlâ Ankara'da mı? Fransızcada uzun cümleden korkmam; benim derdim kısa cümlelerle...

Onun yanında, böyle saatlerce hiç konuşmaksızın, göz göze bile gelmeksizin oturmaktan canım sıkılmazdı. Aynı masada ayrı şeyler düşünür, bu arada sonsuz çay içerdik. Bizi bir arada tutan şeyin ne olduğunu bugün de çözümlemiş değilim.

Son yıllarda Vedat'a bir hareketlilik gelmişti. Peter Sellers'in düzü burda başlar. Fıstıkağacı'na, Vedat'a yemeğe gitmişiz; Vedat bizi eve geceyarısı kayınbiraderinin kamyonuyla gönderiyor. Kayınbiraderine güvenmediği için kamyona kendisi de biniyor (yer olmadığından, arkasına). Vedat küçücük aylığıyla üvey kızına bale dersi aldırıyor. Vedat, Galata Kulesi'nin hemen duldasında "pis" bir meyhane bulmuş. Vedat, İlhami Bekir'e sert çıkıyor (Afrika Aslanı İlhami Bekir ki, "Değişmez başkan"). Vedat yetmiş yaşında gösteriyor. Vedat, "Halis Özgü" yayınevine forması 750 liradan çeviri yapıyor; ona göre "iyi para" bu.

Muhasebesinde çalıştığı Teknik Üniversite'deki profesörlerin bilimsel kitaplarını beş on kuruş karşılığında yazı makinesinden geçirirdi. Sanırım, bunların metin bölümlerinde Türkçe yönünden oynama hakkı da tanınmıştı kendisine. Bu işte biraz fazla mı ileri giderdi?

Çevirmendi. Ama yayınevlerinin çoğu kitap ısmarlamazdı

ona. Asıl sorunu buradaydı. Şöyle bir çare bulmuştu: Çevrilecek bir kitabın adı edilmeye başladı mı, hemen onu yarısına kadar çevirir, koltuğunun altına alır, Cağaloğlu'nda dolaşmaya başlar. Önceden bütününü çevirdiği kitaplar da vardı. Asıl özlemi eksiksiz bir Villon çevirisi atmaktı ortaya.

Çeviride olağandışı uçlara giderdi. "Madame"a bayan dendiğine göre, "mademoiselle" bayancık sözcüğüyle karşılanmalıydı. Bir ara özel adları da Türkçeleştirme yoluna saptı. "Monsieur Pierre" yerine, "Bay Kaya" demek gibi. Böylece, elbet, "Mademoiselle Marguerite"de, "Bayancık Papatya" oluyordu. Sonradan vazgeçtiği bu yöntem onda öyle büyük bir tutkuya dönüşmüştü ki, kendisini uyarmaya cesaret edemezdik. Kırılırdı.

Kanser götürdü Vedat'ı. Son günlerde yüzü ölü yüzüydü.

29. GÜN

Güzel şiir? Bir yeri güzelse, o şiir güzeldir. Ama geri kalan bölümleri de ortalama düzeyi tutturmalı. Zaten öyle olur. O bir kıymık güzelliği yakalayabilen kimse, daha alt düzeye istese de inemez. Bu konuda rastlantı olamaz. Ama aynı şiirde.

Güzel kadın? Güzel kadın biraz başka benim için. Her şeyi güzel olacak, öyleyken bu güzellik ufak bir noktada aksayacak (burnun çok küçük ya da çok büyük olması gibi). Yani bir kıymık çirkinlik taşıyacak.

15 Ekim 1984

35. GÜN

"Bağırdım kan gibi aktı sesim."

Özdemir Asaf'ın bu dizesini çok sevmiştim. O sıralar Haydarpaşa Lisesi'ndeydim. Şiir, Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu*'sun-

da yayımlanmıştı. Aylarca oyalandım onunla. Daha sonra, 1950'de, Siyasal'a götürdüm. Yeni arkadaşlara sevdirmeye çalıştım. Bir o dizeyi, bir de yine Özdemir Asaf'ın *Kaynak*'ta yayımladığı "Eskimo Şiiri" çevirilerini.

Özdemir Asaf'la, 1955'te, belki de biraz daha sonra, İstanbul'da tanıştık. *Dünya Kaçtı Gözüme*'nin kapak baskısı için uğraşıyordu; Cağaloğlu'ndaki ufak (ama lüks) "Sanat" Basımevi'nde. Boyuna o dizeyi söylüyordum ona. Benimle yakından ilgilendi. O dize... çoktan dışına çıkmıştı o dizenin. "Boş ver onu." Belli etmiyordu, önemsemez gibiydi de, ama yeni bir kuşağın belirmesinden iyice rahatsız olduğu her halinden belliydi. Kibarlığı bunu sadece tedirginlik düzeyinde tutmaya çalışıyordu.

Dünya Kaçtı Gözüme, onun mistisizmden "kabalistik" bir dünyaya doğru hızla yer değiştirmeye çalışmasının bir ürünü: Acemi ve beklenmedik bir dışa dönüklük, utangaç bir adamın birdenbire çadır tiyatrosunda en güldürücü rolleri üstlenme çabası.

Daha sonraki kitaplarında bu çizgide rahatlamasını bildi.

Bence özgün olamadı; ayrık'lığın tatlarını yaşadı.

Kimsenin okuru, Özdemir'inki kadar türdeş değildir, diyorum. Bütün okurları birbirine benzer; şiir sevmezler, yalnız onun şiirinden tat alırlar; sofra beğenisini görselleştirmişlerdir; kış turizminin bağnaz müşterileridirler.

Özdemir'in lirizmi terk ettikten sonraki şiirlerinden lirizm süzmek isterler. Onun şiirini okurunun yüzüyle çözmeli.

Bir Ziya Osman, bugün bir çeşmedir, oralarda bir yerde yaz kış akar durur. Yarın da akacaktır. Yanı başında şadırvanı bile vardır.

Özdemir Asaf'ın şiiri, usta bir tiyatro oyuncusunun, ölümünden sonra da aklımızdan silinmeyen bir rolü gibi.

Yetenek tersyüz edilemez öyle her zaman.

36. GÜN

Hep anılar çıkıyor karşıma. On yıllık, otuz yıllık, kırk yıllık anılar. Bu da, bu sayfaları salt bir "anılar defteri"ne dönüştürebilir. Tersinin yapıp "güncel"e sarılmak var. O zaman da bir eleştiri günlüğü ya da bölük pörçük bir kronik çıkacak ortaya. İkisinden de kurtulamayacağıma göre, en iyisi, ikisinden de korkmamak. İş nereye varırsa varsın.

37. GÜN

"Tarihin sorgu yargıcı": Zola.

38. GÜN

Edip Cansever için değerli taşlar üstüne ayrıntılı kaynak arıyorum. Ancak şu âna kadar pek bir şey bulabilmiş değilim. Değerli taşların nitelikleri, tarihi, önemli taşların öyküleri (herhal en çok burası gerekli ona...) Walt Disney'in çocuk ansiklopedisi (Bilgi Dünyasına Yolculuk) dışında hiçbir ayrıntılı kaynak yok. Oradaki de Edip'in işine yaramaz. Yine de öğütledim kendisine.

Sanırım, değerli taşların öykülerini çıkış noktası olarak alan bir uzun şiir yazmak istiyor. Yakışır.

Edip'in Kapalıçarşı'daki antikacı dükkânını düşünüyorum. Sandal Bedesteni'nde. Ortağı Jak alt katta çalışır; Edip de penceresiz, hayır, tersine, davlumbaz izlenimi uyandıran bir pencereden ibaret üst katta şiirle becelleşirdi. Masası her dilden plastik sanatlara ilişkin kitaplarla dolu olurdu.

Ama çok küsüşmüşüz. Çocuk küsüşü hepsi de. O çeşit kü-

sü, sevgiyi besler. Bizimkini besledi. Gerçekte öyle fazla bir arkadaşlığımız da olmadı. Oysa bu tür küsmeler daha büyük yakınlıklarda görülür. Hiç değilse, çok sık bir arada bulunan kişilerde.

Şiir yaratıyordu bu yakınlığı.

En uzun küsme dönemimizin başlangıcı 1968'e rastlar. Bir kadın yüzünden miydi? Görünürde öyle ya, aslında çok kızıyorduk birbirimize o sıralar. Bir kadını bana karşı korumuştu, bunda da fazla ileri gitmişti.

Şiirdi.

Öcümü aldım. "Edip Cansever", diyordum; "şiirini açıklamak için adını böyle okumak gerekli ve yeterlidir."

Edip'le Turgut, İlhan'la Edip, Ece'yle İlhan'ın kendi aralarındaki içli dışlı arkadaşlığa ben hemen hemen hiç giremedim. O tür arkadaşlığım Muzaffer Buyrukçu'yla, Tevfik Akdağ'la, Ülkü Tamer'le ve Ankara'yla (Muzaffer Erdost, Ahmed Arif, Vecihi Timuroğlu) oldu. Bir de Arif Damar.

En büyük yakınlığı Buyrukçu'yla kurmuşuz. "Mahalle arkadaşlığı" gibi bir şey onunla ilişkimiz. Her şey girer içine.

Şimdilerde (on yıldan beri) daha çok seviyorum Edip'i. En beğendiğim yanı dedikodu yapmayışıdır. Bir de, elbet, hepimizden fazla şiir tutkunu oluşu.

40. GÜN

Son yıllarda hayran olduğum ve tanımış olmakla kendime bir öğünç payı çıkardığım iki üç kişi varsa, bunların başında İsa Öztürk gelir. "Yeniden tanımakla" demeliydim; çünkü İsa Öztürk'ü 1966'dan beri tanırım. *Papirüs*'ü çıkardığım yıllarda yazıhanelerimiz bitişikti. Zaman zaman görüşürdük de. Köy Enstitüsü çıkışlıydı; uzun öğretmenlik yılları arasında hukuk fakültesini de bitirmişti; avukatlık yapıyordu.

Sonra ben dergiyi kapattım ve İstanbul'a ittim. O günlerden, İsa Öztürk'ün, çok okuyan biri olduğu, özellikle de düşünce yapıtlarıyla ilgilendiği aklımda kalmış.

İsa Öztürk'ü yeniden ve asıl tanıyışım son iki yıl içinde oldu. Meydan Larousse'un onun yönetiminde ikinci ek cildinin hazırlanışı sırasında. Bir yılı aşkın bir süre birlikte çalıştık. Çok şey öğrendim ondan. Avukatlığı yıllarca önce bırakmış. Kendini bütünüyle ansiklopedi çalışmalarına vermiş.

Yirminci yıla yakın bir ansiklopedi deneyi İsa Öztürk'te büyük ve kolay rastlanmaz bir oluşum (yaratmış.) Her şeyi biliyor, ama yığma bilgiyi aşmış, binlerce alan arasında bir bireşime, bir denge noktasına ulaşmış. Öyle ki, o bilgiler, o ayrıntılar da havada kalmamış, bu birleşimin canlı ve üretken parçaları haline gelmiş. Çok çalışma, İsa Öztürk'e büyük yetenekler kazandırmış. Ölü dilleri bile biliyor, bilmediği dilleri bile.

Öğle tatillerinde Ahmet Köksal'la konuşurduk. Ahmet "hezarfen" derdi onun için. "Hayır," derdim, "hezarfenlikten başka ve çok yukarda bir şey bu, filozofluk mu desek..." Koca Günyol Usta, başka bir ansiklopedide, bir güçlükle karşılaştığımız zaman şöyle derdi: "İsa Bey'e soralım, o bilir."

Bütün bunlara gerçek bir ağırbaşlılığı, hafif bir narsisizmi dışlamaya gerek duymayan bir alçakgönüllülüğü, gizlenmesinden hoşlanılan, yine de tam gizlenemeyen bir içtenliği eklemeliyim. Çağdaş bilimci, derviş, öğretmen, güneş enerjisi teknisyeni, ödünsüz aydın, eleştirmen, gülümseyen düşünce: Bütün bu kavramlar onun portresinde uygun bir biçimde yan yana gelmesi gereken renklerdir.

Türkiye aydınının doruğu, Köy Enstitüleri'nin zaferidir İsa Öztürk.

Düşünüyorum, ülkemizde İsa Öztürk diye bir adam yaşadığına göre, mutlaka onun gibi birkaç kişi daha vardır. Çünkü tek bir çiçek, tek bir ağaç olamaz dünyada. Bu da güzel bir güven duygusu uyandırıyor içimde.

Neye karşı? Her şeye!

42. GÜN

Dünkü kaynaşmaların, bugün uygulanan politikaların toplumsal sonuçlarından biri de, ülkemizde yurttaşlık duygusunun azalması olmuştur. Bunu aydın ya da kozmopolit çevreler için değil, büyük kitle için söylüyorum.

En büyük sorumluluk enflasyonun mu acaba?

43. GÜN

Nobel edebiyat ödülü, Çek şairi Jaroslav Seifert'e verilmiş. Bu ad bana bir şey söylemiyor. *Papirüs*'ün 1968'de yayımlanmış "Çekoslovakya'da Entellektüel Hayat" adlı özel sayısını karıştırdım. J. Seifert'in adı iki üç yerde geçiyor. Ama şiirinden örnek bulamamışız. Kısaca, hiç tanımıyoruz onu. J. Seifert'in resmi ideolojiye yeterince uyarlanamadığı için gözden düştüğü, "Prag Baharı" günlerinde yeniden öne geldiği anlaşılıyor. Bence, Nobel jürisi de, onun şiirinde "Prag Baharı"nı ödüllendirmiş. Çok geç değil mi?

Nobel biraz da ülkelere mi veriliyor?

Ödülün açıklanmasından birkaç gün önce, *Le Monde*'da Gerge Steiner'in ilginç bir yazısı yayımlanmıştı: "Nobel Edebiyat Ödülünün Bir Anlamı Var mı?"

Steiner'e göre, "hangi ülke?" konusunda her türlü varsayım söz konusu olabilir. Sözgelimi, Sartre'ın ödülü geri çevirmesinden beri Fransa sürekli olarak cezalandırılmıştır. İsveç Akademisi'nin seçmeleri hep kaprisli olmuştur; dahası, akademi, bu seçmelerinde eleştirel zekâyı aşağılayıp durmuştur. V. Woolf varken, Pearl Buck'ın taçlandırılması, B. Brecht karşısında Paul Heyse'ye yönelinmesi başka türlü açıklanamaz. Nobel alanlar arasında çok büyük yazarlar ve şairler de var elbet (Ye-

ats, T.S. Eliot, Pasternak, Faulkner, Hemingway, Becket), ama bu, akademinin genel tavrını örtmeye yetmez.

Steiner ödüllendirilmemiş büyük adları sayıyor: J. Joyce, Proust, Kafka, Thomas Hardy, Joseph Conrad, Henry James, Malraux, Musil, D.H. Lawrence, Ezra Pound, Rilke, Valéry, Wallace Stevens, Kazancakis, Auden...

Yine Steiner'den: Nobel ödülü özellikle son yıllarda hep kötülere, kalıklara yönelmiş görünüyor; ayrıca seçmelerde bir giderme politikası izlenmekte; Solohov'un ödüllendirilmesi, Pasternak için bir bakıma özür dileme anlamı da taşıyordu. Hiçbir dada'cıya, hiçbir gerçeküstücüye, hiçbir büyük dışavurumcuya ödül verilmedi. Nobel jüri üyeleri arasında tek eleştirmen, kendini kabul ettirmiş tek "otorite" yok. Buna karşılık, çetrefil bir seçme bürokrasisi söz konusu. Denebilir ki, yalnız İncilizceye çevrilmiş kitapların şansı var. Az bilinen bir dildeki (Japonca, Sırpça) kitaplar devreye seyrek olarak girer ve üçüncü elden değerlendirilir.

Steiner yazısını şöyle bağlıyor: "Kara liste mi var?"

Ülkemizde Nobel ödülü adayı olabilek için ayrıca birkaç koşulun yan yana gelmesi gerek: Sıra sorunu, yazarın uluslararası üne kavuşmuş bulunması, Batı'da bir "tezgâh"ı olması vb. Bugün için yalnız Yaşar Kemal şanslı. Biliyorum, eski kuşaktan Nobel düşü gören birkaç şairimiz var. Böylesine büyük bir uluslararası ödülün şiire verilmesinin doğru olacağını da düşünüyorum (Türkiye'de yalnız şiirin büyük bir geleneği var; şairlerimiz dünyanın her yerindeki şairlerle boy ölçüşebilir). Ancak, andığım koşullara uygun hiçbir şair olmadığı gibi, Yaşar Kemal'den başka yazarlar da öyle.

•

44. GÜN

Balkanlar'a baktım, içerde bizimkilerden kimse yok. Kapısının önünde bir süre gidip geldim; biri gelirse, içeri gireceğim, yoksa, eve döneceğim.

Sabih Şendil'e rastlamayayım mı? Elinde Necdet Evliyagil'in dergisi. Bir zafer sevinciyle (neden bana öyle geldi) uzattı.

Bir mizah keyfiyle okudum. Çağdaş Türk şiirini "rezilizm" olarak nitelendiriyor. En çok da bana takmış. Küfür ve jurnal iç içe.

Bir yerde de eşcinsellikten söz etmiş.

Ajantürk apartmanında oturan ermiş "kuşcinsel" mi yoksa?

45. GÜN

Kimsenin ölümü, Çinli şair Li Po'nunki kadar güzel olamaz.

Li Po sandaldaydı, yeterince içmişti. Hava açıktı. Günaçığı değil de, ayaçığı bir gece.

Li Po, ayın sudaki görüntüsünü bütünüyle kucaklamak istedi. Bunun için suya sarktı.

Kollarını gepgeniş açarak daha da sarktı.

46. GÜN

"Afrika'yı anlattığım yapıtımda lâl rengi bir şeyler olsun istiyorum."

G. Flaubert

1 Kasım 1984

47. GÜN

Ayşekadın (337 11 60): 80.000+200.000. Altıyol, Tırnakçı Han, 5/2. Sahibinden.

Sahrayıcedid (338 78 54): 70.000, sobalı.

Çiftehavuzlar (335 12 20): 70.000.

Hürriyet'ten çıkardığım kiralık ev ilanları bunlar. Bugün bağlantı kurulması gerek. Mutlaka hepsinin 4-6 aylık peşinatı da vardır. Ömrümde iki kez küçük bir daire alma olanağım oldu. İkisini de kullanamadım.

Birincisi, Avrupa'dan döndüğüm zamana rastlar; orda biriktirdiğim parayla bir Chevrolet getirmiştim. Bir arabayla bir daire değişimi yapılabiliyordu. Kullanamadım. Arabayı gümrükten çıkaracak param da yoktu. Bir yakınımın aracılığıyla bir müşteri çıktı. Gümrük vergisini de o ödedi. Gelen parayla *Papirüs*'ü çıkardım.

İkinci olanağım (olanak denirse), emeklilik ikramiyesi. Alacağım dairenin ancak dörtte birini karşılıyordu. Geri kalan dörtte üçü borçlanmayı göze alamadım. O paraya hiç dokunmadım. Bankada duruyor. Enflasyona karşın, yine de iyi: Peşin kira, depozit vb. ödeyeceğiz ya!

Emlak komisyoncuları ilginç bir yol bulmuşlar: Kiracı gibi gidip evin durumunu, fiyatını, öbür koşullarını öğreniyorlar; kira, diyelim 60.000 lira; 65.000 lira olarak ilan ediyorlar. Yıllık kiradan aldıkları yüzde 10 komisyon onlara yetiyor. Mal sahibi de kendi isteğinden daha fazla kira ödeyen yeni müşteriden memnun.

Komisyoncuya başvurmak bana soyulmak gibi geliyor. Depozit denen şeyinse bir çeşit haydutluk olduğu kanısındayım. Cahit Kayra'ya göre ise komisyoncuya başvurmak şart.

Feneryolu'nda bir kadın evini gezdirdi. Yağlıboya ve badana, eve girmeden yaptırılacak. Ve onun yolladığı adam yapacak bu işi.

Sahrayıcedid'de ufak bir daire. Adam ve eşi Levent'ten geldiler. Bizimle birlikte üç dört kişiye daha, aynı saatte randevu vermişler. Adam komisyoncu mudur, mal sahibi midir, onu da bilmiyoruz. Kapıyı açtı: Hepimiz küçük daireyi dolaşmaya başladık. Bu da bir sınav. Sonunda şöyle dedi adam: "Yarın şu

saatte hepiniz telefon edin. Gözümüz kimi tutmuşsa, evi ona vereceğiz." Sanırım, gözü biraz beni tutmuştu. Ordan onurum kırılmış gibi çıktım. Aramadım.

48. GÜN

Aramadım. Bu arada bizim üstat (Cahit Kayra), hem de "sahibinden" olmak üzere bir ev bulmaz mı? Sadiye Hanım'ı da böylece tanıdık.

Birlikte gittik gösterilen adrese. Sadiye Hanım, kapıyı araladı. Ufarak bir kadın. Ağabeyi Yargıtay üyesiymiş. İyi. Koşulları şunlar. İyi. Depozit, peşin kira, cam cilanın eve girmeden yenilenmesi. Bunlar da iyi. Fiyat, yetmiş. Ne yapalım, o da fena değil. Daha evi görmeden, tuttum diyordum.

Ne var ki Sadiye Hanım fazlaca kefil meraklısı. Üstadı gösterdim: "Kefilim eski enerji bakanıdır." Sadiye Hanım hiç umulmadık bir çıkış yaptı:

— Bakan istemem!

— Müfettiş?

— Müfettiş de olmaz.

— Peki?

— Memur kefil bulun. En az üç tane. Memur, yani banka müdür yardımcısı gibi, muhasebecisi gibi.

Bu konuda da anlaştık. Ertesi gün Sadiye Hanım evi gezdirdi bana. Bayağı güzel yer. Bu arada kefil*ler* için ek açıklamalar da yaptı. "Banka müdür yardımcısı gibi" adamların ev ve iş adreslerini, telefon numaralarını, kaç lira aylık aldıklarını, işlerinde kaç yıllık olduklarını öğrenip kendisine sunacağım.

Sadiye Hanım'ın belirsiz memur kavramını "banka müdür yardımcısı gibi" deyimine de bitiştirerek altı kefil buldum (çünkü ayrılırken başka bir müşteri daha bulunduğunu, seçim işini kefillerin belirleyeceğini, bunun için de ne kadar fazla ke-

fil gösterirsem benim adıma iyi olacağını da eklemişti): Ankara Vali Muavini Ali Hasan Özer, İş Bankası Dış Münasebetler Müdürü Erol Sancar, Petrol Ofis Gemi İnşaat Müdürü Uğur Önal... Bakanlığı uygun görülmeyen Cahit Kayra'yı da bu kez Yat Finansman Müessesesi'nin bir ilgilisi olarak gösterdim.

Birsen'le birlikte sevinçle Sadiye Hanım'a koştuk. Sadiye Hanım listeyi aldı ve bizi damga pulu, kira sözleşmesi kâğıdı almaya gönderdi. Bunları getirdiğimizde, listeyi geri uzattı: İş Bankası Müdürü Erol Sancar 25 yıllıkmış, yakında emekli olabilirmiş, bu yüzden sağlam kefil sayılmazmış. "Bunu tamamlayın," dedi. "Ayrıca kefillerin sicilleri de gerek bana".

Sadiye Hanım'ın evi hâlâ boş.

49. GÜN

"Şiir hemen her zaman çözümlemedir; resim ve heykel ise hemen her zaman bireşim."

G. Lessing

50. GÜN

Balkanlar: Dağlarca, Arif Damar, Feyyaz Kayacan.

Dağlarca, beğeni üstüne yazdıklarımı sevmemiş. Şöyle dedi: "Hem benim iyi şiir yazdığımı söylüyorsun, hem de beğenim olmadığını. Olur mu? Beğeni olmadan iyi şiir yazılabilir mi? Dahası var, bir sürü ad saymışsın, içlerinde kötü şairler de yer almış. Adam hem kötü şiir yazacak, hem de başkalarınınkine yüksek bir beğeniyle eğilecek. Olur mu? Ne biçim âlet ki, o kişi başkasının yapıtlarına onunla bakıyor, kendisininkine değil. Evet, bencilim ben, ama beğenimden önce bencilim."

52. GÜN

Kötü bir romanı okuyamıyorum. On beş yirmi sayfa ilerledikten sonra elimden atıyorum. Buna karşılık şiirin her türlüsü çekici geliyor bana. Kötü şiirden de tuhaf bir tat alıyorum. Tuhaf bir ilgiyle okuyorum. Deneme, hayat öyküsü, araştırma için de öyle.

Çok roman okudum. Hatta kötü romanlar okuyarak yetiştim diyebilirim. İyi bir roman benim için her şeydir. Şiire de, başka türlerin örneklerine de yeğ tutarım onu. *Goriot Baba*'yı dört kez, *Karamazofları*'ı beş kez, *Savaş ve Barış*'ı iki kez, *Cemo*'yu üç kez okudum. İçimde, her zaman, sevdiğim romanları bir gün yeniden okuma isteği vardır.

Kötü roman dedim, bir romanın iyi mi kötü mü olduğunu on beş-yirmi sayfada anlamak kolay mı? İyi yazılmamış roman desem, iyi olacak? İyi yazılmamış bir roman ilk formasında, hatta ilk birkaç sayfasında kendini ele veriyor. İyi yazılmış olup da iyi olmayan romanlar yok mu? Var elbet. Ama iyi yazılmasına karşın, iyi olan romana hiç rastlamadım.

Çeviri romanlar için de aynı şeyi söyleyeceğim. Kötü bir çeviri, kişiyi romanın daha ilk cümlelerinde tökezletiyor. *Ağustos 1914*'ü iki kez elime aldım, üç formadan ileri gidemedim. Bir daha da elime alabileceğimi sanmıyorum. Çevirmen yazarın tonuna yakın bir anlatım tutturmayabilir. Ama çevirinin de bir tonu olmalı diyorum. Hiç değilse, kendine göre.

İyi olmayan bir romanı sürdürmeyi uzunluğundan ötürü mü göze alamıyorum? Düşünülebilir. Ama kesenkes ondan değil. Çünkü kötü bir öykünün de sonunu getiremiyorum.

Herzog'u zor bitirdim. Çeviri tam karartamamıştı onu.

Kötü bir romanı okuyamayışım aynı zamanda benim bu türe karşı davranışımı mı ortaya koyuyor? Bunca roman okumuş

olduğum halde bende belki de tam bir roman tutkusu oluşmamış. Ya da yalnızca bir okur beğenisi edinebilmişim. Okur, kendi ölçüsüne göre, yalnız iyi şeylere yönelir.

Beğeninin biraz yükseldiği durumlarda tutku beğeniyi aşıyor. Kişiyi bir şeyin bayağısıyla da, kötüsüyle de ilgilenmeye götürüyor. Elbet, benim kötü bir şiirden aldığım tat başka bir şey. Şiir beğenim orda eğleniyor, dinleniyor belki; belki de göneniyor, böbürleniyor. Hamlet'in çadır tiyatrosunda oynanışından alınan tat. Ve çadır tiyatrosunda oynanan bütün oyunlardan alınan tat.

Peki kötü bir romandan niçin böyle bir tat alınamasın? Dikkat edilirse, ben o tadı pratiğini yaptığım sanat türlerinden alıyorum. Belki bir romancıda da kötü romanlara karşı ayrı tavır söz konusudur. Bir öykücüde de.

Yolcu; bana iyi romanlar ve her çeşidinden şiirler, hayat öyküleri, araştırmalar, denemeler getir.

Müziğin her çeşidini ve sinemanın iyisini getir.

Bu konuya yeniden dönmeliyim.

56. GÜN

Ümit Yaşar'ın ölüm haberi büyük bir burkulma yarattı içimde. Üzüntüden çok ayrı bir şey bu. Bir çeşit yalnız kalma, gücünü yitirme, eksiklik duygusu. Bir yanından usul usul kanın sızar... Oysa son on beş yılda pek görüştüğümüz de yoktu. Bir iki kez galerisine gittim. Her seferinde de, kalabalık arasında, beşer dakika konuştuk, konuşmadık. 58-65 yıllarındaki sıcak ilişkiden bir şey kalmamıştı. O bana kızar, ben onun şiirini sevmem. Ama, sanırım o da farkındaydı, bizim için onca önemli değildi bunlar. Arkadaştık. O vardı, ordaydı ve benim gözümde kim bilir nelerin avuntusu ya da bahanesiydi. Her gün

bir arada olduğumuz birinin ölümüyle gelen boşluk duygusunu açıklamak kolaydır. Bu o değil. Halil Kocagöz'ün ölümünde de aynı sarsıntıyı geçirmiştim. Sanırım, burda kişinin kendi ben'iyle ilgili bir şey de araya giriyor. Demek, o ölen sizin dünyanızın bir parçasıymış. Dünya artık eskisi kadar sizin değil.

Çocukluğumda bir yakınımın öldüğü evde bir başıma kalamazdım, korkardım. Aylarca sürerdi bu. Ölümden değil (öleceğime inanmazdım), ölünün kendisinden korkardım. Oysa yabancı bir ölünün başında sabaha kadar bekleyebilirdim. Bunun kendi üzerimde açıklamasını yapabilmiş değilim. Bugün de bir yakınımın cenazesine kolay gidemem. Büyük bir sorundur benim için.

Babamın trajik ölümünü anımsıyorum; kızkardeşlerim, halam, başkaları, kendilerini yerden yere atıyorlardı. Benim gözümden yaş gelmemesi o günlerde dedikodu konusu bile olmuş. Bir süre sonra, kızkardeşlerim, halam, başkaları, gerçeğe alıştılar. Ama benim içimdeki düğüm çözülmedi. Üç yıl sonra Aksaray'da (Sezai'ye anlatmıştım), on üç yıl sonra Beykoz'da gittiğim kahvelerde birçok kez babamın az ilerdeki masada oturduğunu gördüm. Çayını içiyor, az sonra da kalkıp gidiyordu. Yanılsama, evet. Ama neden bütünüyle işlemiyordu yanılsama? Niçin yanına gitmiyordum?

"Sizin Hiç Babanız Öldü mü?" adlı şiirimi babamın ölümü üzerine yazdığımı sananlar var. İlk şiirlerimdendir. Babamın ölümünden dört yıl önce yayımlamıştım onu.

*"Kars"*ı da, Kars'ı görmeden, Paris'te yazdım. İşin tuhafı, yurda döndüğümde, teftiş göreviyle hemen gönderildiğim yer de Kars oldu.

Dört yaşındaydım. Bir yaşındaki kardeşim Kemal ölmüş. Babam kollarındaki bir yastığın üstünde taşıyor onu. Ardında bir kalabalık. Ağır ağır ilerliyorlar. Ben penceredeyim. Kış.

Sevgili Ümit Yaşar Oğuzcan, çok neşeliydin; ama çok neşeli olmak zorundaydın sanki.

Seni tanımadan çok önce (1950-1952) *Varlık*'ta "Yarın Güneş Doğmayacak" diye bir şiirin yayımlanmıştı. Sonra, birden, çok hızlı bir dışadönme olayının içine girdin.

Ankara'da, Büyük Sinema'nın üstündeki postanede oturur, Eskişehir'in ne güzel bir kent olduğundan söz ederdik.

Bir şiiri beğenmişsen, hiç üşenmez, gidip o saat, şairine telgraf çekerdin.

Ölüm, Ganj ırmağı gibi bir yer mi (Bir memleket mi ki)? Bu ırmağın genişliği ürküttü beni. Ara Güler'in yazdığına göre Boğaziçi'nin genişliğinin hemen hemen iki katı kadarmış. Denizler kaç para?

57. GÜN

Şimdiye dek düşünmediysen
Bakma içinde ne var
Küçük bir kitaptır yaşamak
Elinde tutmaya yarar.

59. GÜN

Maurice Nadeau, Antonin Artaud üstüne düşünürken şöyle diyordu: "Delilik ökeliğin uzluk belgesi olamaz elbet; ama aşağılığın bir kanıtı olarak da bakmamalıyız ona." Artaud on altı yaşından sonra sürekli olarak deliliğin sınırında yürüdü, zaman zaman o sınırı aştı; tuhaf bir biçimde öteden bu yana hayat ve ürün, coşku ve saptama getirdi; en olanaksız durumlarda kendi kendinin tanığı oldu. Burdan alınırsa, dünya edebiyatında, konumuz açısından, tek değilse de en iyi örnektir. Artaud'nun yapıtı, Artaud neyse odur; yalnız insanların yasaları değil, doğa yasaları da yadsınır orda.

Artaud'da ilk zihinsel dengesizlikler on altı yaşındayken başlamış. Daha son sıralarda bakımevlerinde, kliniklerde aylar yıllar geçirmiş. Şiire merak sardırmış. Gerçeküstücülere karışmış; daha sonra bozuşmuş onlarla. Tiyatrocu olmuş. Denemeler yazmış. Şiire girip girip çıkmış. Bir yolculukta, vapurda, Fransa'ya dönerken yeniden ve çok büyük ölçüde çarpıtıvermiş her şeyi. Ömrünün son on yılını akıl hastanelerinde geçirmiş; o klinikten bu kliniğe.

Artaud delilerevine girdiği zaman da adı olan biriydi. Ama oraya girdikten sonra daha ünlenen, adı giderek büyüyen, yazdıkları daha bir önem kazanan yazarların ilkidir. Çıldırmak Gogol için son nokta olmuştur; Maupassant için de bir bakıma öyle. Gerard de Nerval için de öyle olduğu, kendini boyunbağıyla sokak fenerine asacağı gece için akşamdan teyzesine bıraktığı pusula gösteriyor: "Bu akşam bekleme beni, çünkü gece siyah beyaz olacak."

Artaud deliliğin içinde yazar olarak yaşadı. "Kafamdan çok çektim, bu nedenle konuşmaya hakkım var" diyen biriydi. Delilik onun hayatıydı, denebilirse, daha çok da düşünce (düşünme) hayatı. Nasıl bir delilik? Üç güneş varmış, yalnız biri görünürmüş. Jean Paulhan, onun istediği zaman ikincisini de görebildiği kanısında.

Nietzsche'nin ve Lautréamont'un deliliklerini de koşut bir plana yerleştirebiliriz. Nietzche, İsa'yı kıskanıyordu. Lautréamont'un hastalığı üstüne bugün de raporlar yayımlanıyor. Onun ölüm nedeni ve biçimi anlaşılamadı. "Üstün insan" ise hastabakıcıların elinde örselene örselene can verdi.

Edebiyatın büyük delilerinin çoğunun deliliğini yapıtından ayırabiliyoruz. Yukarda sezdirmeye çalıştığım gibi Guy de Maupassant delilerevine girdiği zaman yapıtını tamamlamış bulunuyordu. Orda, bir ayırma hücresinde, on sekiz yıl tam bilinçsiz biçimde, dünyanın farkında olmadan yaşadı. Bu bilinçsizlik zaman zaman krizlerle kesiliyor, o zaman da

kendisine deli gömleği giydiriliyordu. Normal dünyaya, yapıtına dönmek için tek adım atamadan öldü Maupassant.

Gogol de çıldırarak öldü. Tolstoy'un malikânesinde, geçirdiği son günlerinde hiç yemek yemediği, zorla yemek yedirildiği söylenir. Ölmeden bir iki gün önce Ölü Canlar'ın yıllardır hazırladığı ikinci cildini yaktı.

Hölderlin'de (1770 - 1843) delilik belirtileri 43 yaşında görülüyor. Ama kırk yaşındayken de Fransa'dan Almanya'ya yürüye yürüye dönme girişiminde bulunmuştu. Son otuz yedi yılını (otuz yedi yıl!) kapatılmış olduğu bir kulede, yapayalnız ve bilinçsiz geçirdi. Hölderlin'in delirmesinde, öğrencisinin annesine olan umutsuz aşkının da payı olduğu söylenir. Bir peygamber olduğu kanısındaydı Höldemlin. Yeni bir ad da bulunmuş kendine: Scardanelli.

Hölderlin'de, William Blake'te olduğu gibi, deliliğe gidişin yansıları ya da ipuçları yapıtlarda sezilebilir. Kleist ise sevgilisiyle birlikte karar verdiği çifte intiharı kendi eski bir dizesinden çıkış yaparak planlar: "Bir el ateş, işte en iyisi!" Önce Henriette'i vurur; sonra da kurşunu kendine sıkar.

Pound'un deliliği inandırıcı değil. Daha büyük bir cezadan (ihanet cezası) kurtarmak için bakımevine tıkmışlardı onu.

15 Kasım 1984

61. GÜN

Kamyonların uzun yol kokusu, bir mutluluk, bir sevinç anlatır bana. Kamyon, dönmüştür sonunda: Benzin, makine, yağ ve lastik kokusu birbirine geçmiş, solunur bir kıvama gelmiş, baba kokusuyla (bende) birleşmiştir. Zaferdir, uzun yol kokusu. Hiç değilse, atlatma, erteleme, gün alma.

Kamyon, biraz eski olacak.

Bilirdim, ertesi gün, iyi bir gün değil. Sürekli azarlanaca-

ğın: Şu, üstüne başına bak! Daha dün yaptırdık şu ayakkabıları! Niçin gitmedin İlhami Bey'e?

Ama, uzun yol kokusu da bilirdi kendisinin uzun yol kokusu olduğunu. Ben uyurken, gece yatağıma eğilir, yanağımdan, daha çok da kaşlarımın ve gözlerimin birbirine en yakın olduğu yerden hafifçe öperdi. Belli belirsiz ayrımsardım, yarın iyi bir gün olacak.

Tren düdüğü ise kalkışta da, varışta da benim için her zaman ağlatı içermiştir. Kalkışta ayrılık, varışta burun kemiğinde bir uzun sızı. İkisinde de acı, hüzün.

Herhalde kara çocuğu olduğumdan bu (yüzmeyi bile tatlısuda öğrendim).

Vapur düdüğü; muamma, serüven, yokluk gibi duygular uyandırır içimde: Tarih, Fenike, abece ve korku.

Gönül ki Yetişmekte'yi çevirirken, kitabın İngilizce çevirisini de hep önümde tutmuştum. Flaubert'i İngilizce'ye çeviren kişi bir şeyi kavrayamamış, başka türlü söylemişti. Flaubert, uzun bir yolculuktan dönüşte, kişinin burnunun kemiğindeki bu sızıdan söz ediyordu. Çevirmende, o duygu olmadığı için anlamamış diye düşünmüştüm. Tam da, eve yaklaşırken başlar sızı; kapının önünde en üst düzeyine varır. Hele, evinle bir sorunun varsa...

Kimindi şu dizeler:

"Ah! O trenlerin kalbe ağlamak
Getiren sesleri, tren sesleri."

62. GÜN

Adnan Özyalçıner'in isteği üzerine, *Gösteri*'nin eki için Hece şiiri üzerine kısa bir yazı yazdım. Bu tür yazılar tehlikeli: Kişi tekrara düşüyor; ansiklopedi maddesi gibi bir metin ortaya çıkacağından, en bilinen şeyleri de eklemek zorunda kalıyor. Sözgelimi, Hece içinde, iki kuşak ayrımını daha önce yapmış-

tım. Yine de bu yazıda, bu ayrımın ayrıntılarını getirme olanağını bulduğum için memnunum.

"Hecenin beş şairi" olarak anılan Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon "Millî Edebiyat" değerlerinden çıkış yaptılar. 1923'ten sonra, bu değerlerle Cumhuriyet'in getirdiği değerleri birleştirmek istediler.

1900'den sonra doğanların çoğunlukta olduğu ikinci kuşak, ikiye bölünür: Ali Mümtaz Arolat, Ahmet Kutsi Tecer, Necmettin Halil Onan, Orhan Şaik Gökyay, Ömer Bedrettin Uşaklı, Behçet Kemal Çağlar birinci kuşağı sürdürürler; halk şiirini kaynak alarak "Anadolu güzellemeleri", Türklük, Orta Asya efsaneleri bunların şiirinde ana tema olarak derinlikler arar.

İkinci grubu oluşturan ve gerçek şiirin kapılarını zorlamaya girişenlerde (Ahmet Hamdi Tanpınar, Kemalettin Kamu, Necip Fâzıl Kısakürek, Ahmet Muhip Dıranas) evrensel temaların öne geldiği, bireyin belirdiği görülür: Türkçe, bir "yalı" Türkçesi olmaktan kurtulmuştur; şiirin bir dil işi olduğu anlaşılmıştır; batı şiirinin etkisi, dolaysız ama, üretici biçimdedir.

Bir iki usta ayrık tutulursa, hece şairinin, şiirin alanını genişletmek istediği ama, bunu çoğunca "her şeyi heceye dökme" biçiminde gerçekleştirdiği görülür. Bu bakımdan, Hece, en büyük ustaları daha hayatta iken, "her şeyi şiire dökme" özlemi içindeki girişimler (Nâzım Hikmet, Orhan Veli) karşısında dayanamadı. Cumhuriyet'tin 10. yılını kutlama şenlikleri sırasında etkenlik açısından dorukta bulunan bu şiir, çok kısa bir süre içinde durumunu yitirecektir. Çünkü, 10 yılda, güven ve gönenme çığlıkları arasında yeni bir düşünce cephesi de oluşmaya başlamıştır (*Varlık*'ın ilk sayısındaki tartışmalar vb.).

Hece şiirinin sarsılması, Ziya Gökalp doğrultusundaki değerlerin iyice zayıflamasının da bir sonucudur. "Millî Edebiyat"ın sanat ortamında böyle erken çöküşü, Hece'nin içeriğini boşalttı.

Bunda, ikinci Hece kuşağının şiirsel tutumunun da rolü oldu. İkinci kuşak, dil ve şiir görgüsüyle kuruculardan hemen ayrılmakla kalmamış, verdiği yetkin örneklerle onları "ilkel" duruma düşürmüştür. Bugün, artık yeni şiire geçişte, ikinci kuşağın da payı olduğunu kabul etmek gerekir. Ayrıca, Hece şiirinin bir bakıma resmî ideolojinin sözcülüğünü üstlenme durumu da, bu şairlerle ortadan kalkmıştır.

63. GÜN

Özdemir Asaf'a haksızlık mı ettim yoksa? Onun şiirini kendi bağlamından fazla koparark mı değerlendiriyorum?

65. GÜN

Bugüne dek, beş altı kez imza gününe katıldım. Sonuç, birkaç yönden benim için hiç de parlak sayılmaz. Özellikle, TÜYAP'ın bu yılki kitap fuarında bayağı sıkıntı bastı. Çok kitap imzalasaydım, belki böyle olmazdı. Yine de, satıcıyla alıcının arasına, yazarın oturtulmasında (belki de işin biçiminden gelen) bir terslik var. Hele, bir sürü yazarın katıldığı böylesi büyük düzenlemelerde bu daha çok beliriyor. Kutsal bir törenle, saçma bir gösteri arasında boyuna gidip geliyorsun. Bundan tat alanlar bulunabilir. Benim işim değil.

İmza günlerinin sayısının giderek artması da, o tersliği beslemekte. Yapıtları fazla alıcı bulamayan bir yazarın, aynı kitap için nerdeyse her hafta ayrı dükkânda borsaya "kote" edilmesinin ne yararı var? Bu durumda, yazar biraz da aşağılanmış olmuyor mu?

Son imza günümde (son olsun), bir de küçük cinayet işledim. Yaşlı ve efendi bir kişi, masanın öbür yanında oturan Zeynep Oral'a kitap imzalattı. Adının yanı sıra, sanını da söyledi:

Emekli general. Az sonra benim önüme gelince, "General" diye başlayan ve "içtenlikle" diye biten bir cümle yazıp imza attım.

Sanırım, yanlış anlanıştım. Adam gittikten sonra, anlaşıldı. Emekli öğretmenmiş.

66. GÜN

Kemal Tahir'e bir gün, Cengiz Aytmatov'u nasıl bulduğunu sormuştum. Şöyle demişti: "Cengiz Aytmatov, Kırgız'dır. Kırgızların devleti, daha kaç günlük ki! Devletini kuramamış, bunu da uzun zaman sürdürememiş toplumlarda roman olamaz. Olsa da, gelişemez."

Bir sürü tanık vardı orda. Şu anda, aklıma gelenler Muzaffer Buyrukçu, İsmet Bozdağ ve Elif Sorgun.

Kemal Tahir, *Devlet Ana*'dan sonra, roman görüşü yönünden bir sanatçı için kolay açıklanamaz bir yönsemeye girmişti.

Buyrukçu anımsar herhal. İsmet Bozdağ'a gelince, sofrada Kemal Tahir'in tipleri gibi konuşmaktan (sözgelimi, her cümleye "Höst!" diye girmekten) başka bir şey yapmadığı için, ne laflar edildiğine dikkat etme fırsatı bulamamıştır.

İsmet Bozdağ'ın *Milliyet*'te, birkaç yıl önce yayımlanan anılarında, Kemal Tahir'in bazı görüşleri can alıcı yerlerinde saptırılmıştır. Kemal Tahir'i en iyi tanıyanlardan biri olmasına karşın, bu yazarın neden böyle yaptığını bir türlü anlayamadım.

67. GÜN

Feyyaz Kayacan, bu yıl geç geldi. Bunun için de, biraz geç gidecek. 21 Kasım'da. Geçen yıllarda, özellikle onun geldiği aylar, sık sık evlerde de toplanırdık. Neden, bilinmez Ankara

usulü bu toplantılar, kendiliğinden son buldu. Feyyaz, kırk yılı aşkın bir süredir Londra'da yaşar. İngiliz yurttaşıdır. İngilizle evlidir. Kızları, Türkçe bilmezler. Birkaç yıl önce BBC'den emekli oldu.

Saçı, sakalı bunca güzel ağarmış (arınmış demek daha doğru), sakalını dantel dantel oymuş bu adamın, konuşma, oturup kalkma, içki içme yönlerinden alaturkalığını hiç yitirmemiş olması çok ilginç gelir bana. Yapıtlarından, tam (kimine göre hiç) çıkaramayız bunu. Feyyaz, "yazı" olarak değişmiş ama, "söz" olarak aynı kalmış.

Bu, beni öyle etkiledi ki, zaman zaman onun orda, bir gurbet dünyası içinde yaşadığı, hatta mutsuz olduğu duygusuna kapıldım. Geçen yıl mıydı, söyledim de bunu kendisine. Niçin, gelip İstanbul'a yerleşmiyordu? Karşılık olarak, "Orda, hayatını çok rahat demişti; yani, çok iyi bir düzenim var."

En büyük yanlışlarımdan biri, başkaları üzerine düşünürken, onların yerine, kendimi koymak. Kendimi koyuveriyorum hemeninden. "Ben, ne yapardım?" diye. Yanlış bu. Bencillik.

Akil Aksan'ın, Caddebostan'daki "saray"ında da mutlu olamayacağını düşünmüş, onu ordan kurtarmanın yollarını aramıştım. Öyle değil de, onun adına üzülmüştüm.

Feyyaz Kayacan'ın, ülkemiz dışında yaşayan bir Türk yazarı olarak tutulduğu bir iki konu var. Dedi ki:

"Her ülkede basın, yayın, yazın evreninin iyice benimsenmiş görenekleri vardır. Bunlardan biri, mektup yazmak, mektuplaşmaktır. Karşılıklı bir çabadır bu. Şiir, öykü, resim kadar titizlik, derinlik, içtenlik isteyen bir yazı dalıdır. Örneğin Voltaire, Diderot, Rousseau, John Keats ve Van Gogh'un mektupları, öteki yapıtları kadar özgün ve değerlidir. Belki de, bizde, mektuplar saklanmadığı, büyümsenmediği ve en acısı, yanıtlanmadığı için bu yazı türü gelişmemiştir. Mektuplaşma, yalnızca kâğıt üstünde girişilen yaratıcı bir söyleşi biçimi değildir.

Kişi, haber vermek, haber almak, şiir miir gibi bir şeyler yollamak için de mektup yazar. Ne var ki, mektubu, mektupla selamlamamak görenek olunca, çok üzücü bir durum çıkıyor ortaya. Kim bilir, kaç yazar bu yüzden meraklar içinde kara kara kıvranmış, katmerli umutsuzluklara kapılmıştır! Bu bence insana eziyet, saygısızlıktır. Bundan yıllarca önce, doğa-öteci İngiliz ozanlarından (Donne; Vaughan, Traherne) açıklamalı çeviriler yapıp bir dergiye yollamıştım. Bekledim, bekledim. Ses seda çıkmadı. "Çevirileri beğendiniz mi, beğenmediniz mi, elinize geçti mi?" gibilerden bir mektup daha postaladım. Ona da yüz verilmedi. Bu kez, tuttum çevrileri bir başka dergiye yolladım. Yanıtlama cimriliği sürüp gidiyor. Can havliyle bir üçüncü dergiye başvurdum. O da ötekilere uymakta. Sanki, millet canımı çıkarmada işbirliği ediyor. Derken, çeviriler bir süre sonra, iki dergide birden yayımlanmasın mı? Yerlerin dibine geçtim. Ama, suç bende miydi? Ne yapmalıydım? Her yazdığımı, Londra'dan harıl harıl uçaklara binip, kendi elimle mi getirecektim?."

Feyyaz Kayacan'ın en şaştığı şeylerden biri de, dış ülkelerden eleştiri yöntemleri "ithal" etme eğilimi. Bunu "yapaysalcılık" olarak nitelendiriyor. Şöyle diyor: "Hollandalı düşünür Huizinga, *Oyun ve İnsan* adlı yapıtında, uygarlıkları oluşturan süreçlerin bir oyun psikolojisinden kaynaklandığını söyler. Koşulları olgun, verimli, doğurgan bir oyun. Eleştiride 'oyuncak' ağır basarsa, bir söz cambazlığı başlar ki, yuttuma sanatının ta kendisidir."

70. GÜN

Sigaraya davrandığımı görünce, kibritini çaktı:

— "Sonunda, işte bana muhtaç oldunuz, dedi.

"Mutfağa giderek, sigaramı yaktım. Biliyor mu sun, ben hiç

üşümem. Üşümemeye alıştırdım kendimi. Hiç üşümem. İlhan, bilir bunu. Çok şey, önemini yitirmiştir benim için. Gereğinde, her şeyi en aza rahatça indirebiliyorum.

"Yılbaşını, bir ekmekle geçirebilirim; geçirdim."

71. GÜN

Stendhal, 1842'de ölmüş.

Şöyle demiş: "1880'de okunacağım; 1935'te anlaşılacağım."

72. GÜN

İlk şiirim, 1953'te *Mülkiye* dergisinde yayımlandı. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin üçüncü sınıfındaydım. Dergiyi bizim sınıftan Nejat Tunçsiper (şimdi milletvekili) çıkarıyordu. Kendisinin edebiyatla, şiirle fazla ilgisi yoktu. Dergi konusunda sık sık düşünceme başvururdu.

Mülkiye, fakültemizde çıkmakla birlikte bir fakülte dergisi değildi. Yine de, elbet, yazarlarının büyük bölüğü öğrenciydi. Ya da İstanbul'dan, Ankara'dan yeni yetmeler. Arada bir ünlü yazarların ürünleri de yayımlanıyordu. Sögelimi Sait Faik'in "Hişt!" adlı öyküsü *Mülkiye*'de çıkmıştır. Bahri Savcı da (o günlerde doçent) başyazıları yazardı; bunların daha çok sinemayla ilgili yazılar olduğunu anımsıyorum. Gülten Akın'ın, Sezai Karakoç'un, Tevfik Akdağ'ın, Seyfettin Başçıllar'ın, Muzaffer Buyrukçu'nun, Muzaffer Uyguner'in, Türkkaya Ataöv'ün ürünlerine sık rastlanırdı.

Ben? Benim ürünüm yoktu ki? Tam üç yıl gece gündüz çalıştığım halde, yayımlayabileceğim iki dörtlük bile kotarama-

mıştım. Dizelerin ardına takılır, onları bir türlü geliştiremezdim. Geliştirdiklerimi de beğenmez, yok ederdim hemen. Dergileri izliyor, o günlerde Ankara'da yapılan şiir matinelerini hiç kaçırmıyordum. Kimseyi beğenmiyordum; ama onlarınki gibisini de yazamıyordum. Kısacası korkuyordum.

Herkes bende çok şiir olduğu sanısındaydı. Oysa ben umudumu, bitirebileceğim tek ve ilk şiire bağlamıştım. Bir tane kotarsam, ardı gelir, diyordum. Sonunda dayanamadım, üstelemeler karşısında, eksik bir çalışmamı bu kez çok hızlı bir elden geçirme işleminden sonra *Mülkiye*'ye verdim: "Şarkısı - Beyaz".

Herkes beni şair, hatta iyi bir şair saydığı için ilk şiirimi yayımlatmakta güçlük çekmedim.

İlk şiirden sonra bir hız geldi bana. *Mülkiye*'de bir öyküm, ardından da ard arda şiirler yayımladım. *XX. Asır, Yenilik, Yeditepe* dergilerine de şiir yollamaya başladım. Hepsi yayımlandı.

İlk şiirim yayımlanınca günlerce uyuyamadığımı anımsıyorum.

İlk şiirlerimden biri yayımlanmadı. Hangi şiirdi, unuttum şimdi. ***Seçilmiş Hikâyeler***'e yollamıştım. Postayla yollardım şiirlerimi, altına "Cemal Süreyya takdim eder" diye yazar, imzalardım. *Seçilmiş Hikâyeler*'de bir süre sonra bir açıklama çıktı. Aşağı yukarı şöyle: "Bazı gençler şiirlerini yollarken adreslerini yazmıyorlar, şiirlerine ayrıca bir mektup eklemiyorlar. Bilmiyorlar ki bunlar okunmaz ve gidecekleri ilk yer çöp sepetidir".

Bu beni çok şaşırtmıştı. O dergiye bir daha şiir yollamadım. Yıllar sonra Salim Şengil'le dost olduk. Sık sık takıldım kendisine.

Şiirlerimi yayımlatmada güçlük çekmedim. Ama ilk kitabımı çıkartmanın bir sorun olduğunu söyleyebilirim.

1 Aralık 1984

74. GÜN

Parmakkapı'dan Taksim'e gidiyordum. Günün olayı: Ülkü Tamer'e rastladım. İki satır konuştuk.

Şiirimizi değerlendiren yazılarda nicedir onun adı geçmiyor. Oysa onunki göz ardı edilirse son yirmi yıllık şiirimiz eksik kalır. Bu kanıdayım. Hele bir ara, bir şeyler arayan, sık sık da bulan tek şair oydu.

Bir zamanlar dergilerde bir ay görünmedin mi "dükkânı kapattı" derlerdi. Az şiir yayımlayan biri olduğum için benim başıma çok gelmiştir. Üstelik insanın yüzüne söylerlerdi bunu. Bugün o durum atlatıldı.

Ezbercilik mi, acımasızlık mı diyeyim, tuhaf bir tavır içinde edebiyat basınımız. Hadi güncelliği anladık, ama onun dışında da belli adlar çevresinde dönüyor. O adlar da zaman zaman değişiyor. Gençler dışında, şiir kitaplarını bir daha açayım diyen yazar pek az.

Ülkü'nün şiiri öteden beri çocuksu, ironik yanıyla değerlendirildi. Onun bir de düzyazı ormanlarına dalıp getirdiği olanaklar var. Kış var sözgelimi. Brueghel'in tablolarındaki gibi kalabalık hayat belirtilerinin yalnızlığa dönüştüğü durumlar var Ülkü'nün şiirinde. Kendi payıma, Ülkü Tamer'i bugün el üstünde tutulan birçok sanatçıyla karşılaştıramam.

Kapılar açtı Ülkü Tamer. En azından yoktadı. Yazacaklarını merak ettiğim az sayıda şairden biri.

Birçok genç şairi (sözgelimi Refik Durbaş) etkiledi.

75. GÜN

Dük telefon etti. Hüseyin'le beni Balkanlar'da bekliyorlarmış. Bir saatliğine uğradım. Hüseyin bize göre genç bir arka-

daş. Tapu müdürü. Yeni tanıştık. Hem mülkiyeli, hem Bilecikli. Bu iki sözcük benim için anı ve düş kaynağıdır.

Unutmuşum bugün 4 Aralık olduğunu. Oysa sabah "*Cumhuriyet*"te Cevat Geray'ın yazısını okumuştum: Mülkiye'nin 125. yıldönümü.

Dük dö Cebeci, masadaki en yaşlı mülkiyeli sıfatıyla (benden iki ay büyük olduğunu kanıtladım ona) bir söylev verdi. Hüseyin de en gencimiz olarak kısa bir konuşma yaptı. Dük bayağı heyecanlıydı. Üç kişilik bir tören.

Yine bir 4 Aralık gününde iki kişilik bir tören anımsıyorum. 1958'de Söke'deyim. Yeterlik sınavını vermiş, yeni maliye müfettişi olmuşum. Mehmet Yaran adlı bir Emekli Sandığı müfettiş yardımcısıyla bir lokantada oturduk. O benden bir yıl sonra çıkışlı. En yaşlı mülkiyeli olarak söze şöyle başlamıştım: "Mülkiye okul olmanın ötesinde bir şeydir; bir hayat biçimi..."

Benim için özellikle öyle oldu. S.B.F.'nin koridorları hayatımda sözcüğün tam anlamıyla belirleyici rol oynamış, Sanat oluşumumda da, düşüncemde de orda geçirdiğim dört yıl bir doğrultu yaratmış. Oysa "camia" içinde biraz da yabancı gibi geçirmişimdir o yılları. Küçük bir entellektüel grup dışında, fakültede beni pek tanımazlardı. Sınıfta bile durumum hele ilk yıllarda öyle sayılırdı. Hiçbir hocamla, sınavlar dışında yüz yüze geldiğim, konuştuğum olmamıştır. Hiçbir etkinliğe, hatta hemen hemen hiçbir eğlenceye katılmadım. Öğrenci derneği genel kurullarında hiç konuşmadım. Hiç seçilmedim. Bu yüzden, üçüncü sınıfta fakülte öğrencilerinin geleneksel dergisi "Kazgan"ın hazırlanması işinin bana verilmesine şaşmıştım. O sırada ilk şiirlerim yayımlanmaya başlamıştı.

Yabancı, ama karşısındaki tabloyu içine sevgiyle indiren bir yabancı. Seviyordum Mülkiye'yi.

İyi bir öğrenci miydim? Şöyle galiba: İyi notlar da alan kötü bir öğrenci.

Çok çalışkan öğrenciler arasında orta karar kalmayı başlan-

gıçta kendime yedirememiştim. Daha ilk günden başlayarak hayatlarını etüt salonlarında geçiren arkadaşlar vardı. Bu benim gözümü korkutmuş olacak. Yarışı bıraktım. Giriş sınavlarındaki derece sıram da pek iyi değildi zaten. Etüt salonlarına hemen hiç çıkmamaya karar verdim. O dört yılı kantinde geçirenlere katıldım.

O küçük (iyice küçük) grup içinde Ahmet Cemil'in acılarını yaşar, bunlara hırs, çoğunca da soytarılık katardık. Her şey jest'ti aramızda.

Idiot (gece bekçisi) gelir ışıkları söndürürdü.

Şimdi çoğu bakan, vali, işadamı, profesör, büyük bürokrat olmuş o çocuklar nasıl çocuklardı? Bir tayf içinde şöyle belirsiz bir cümlenin içinde onlar: *Ortaokul* duyarlığı içinde geleceğin erken *parodisi*... İki sözcüğün altını çizdim. Bugün de mülkiyeliler yan yana gelince mutlaka ortaokul duyarlığı içinde olurlar ve her şeyi gülünçlü yanıyla anımsarlar.

77. GÜN

Anlatacağı o kadar çok şey vardı ki anlatmayı öğrenme fırsatı bulamadı. Bu cümlenin Bekir Yıldız'ı iyi ve kusurlu yanlarıyla tam özetlediği kanısındayım.

İyi yanları? Kuşkusuz. Ülkemizde hiçbir yazar onun kadar iyi konu bulamaz. Ama Bekir Yıldız konuyla yetinir, bunun için de ona yenilir.

"Türkler Almanya'da "kitabının yayımlandığı günlerde miydi, bir öyküsünü yayımlamam için bana getirmişti. Yayımlamamıştım. Bir yıl kadar sonra "Yeditepe"de *'Kaçakçı Şahan'*ı okuyunca aşağı kata (*Papirüs*'ten onun dizgievine) inmiş, yeni ürününü çok sevdiğimi söylemiştim. Kaçakçı Şahan'da gelişebilir bir anlatım kökü de vardı sanki.

Bekir Yıldız'da kişi şöyle bir bakmaz, şimşek gibi bir bakış

fırlatır. Yağmur yağmaz, yeri kırbaçlar. Böylesi deyişlerin bir parıltı yarattığına inan getirmiş olacak ki baştan beri aynı yolda yürüyüp gidiyor.

78. GÜN

Ömrümde Adnan Benk kadar rahat bir adam görmedim.

79. GÜN

Ölümünden ve kitaplarının yayımlanmasından sonra Yahya Kemal'in şiiri iki bölümde değerlendiriliyor: Kendi Gökkubbemiz'deki ürünler ve Eski Şiirin Rüzgârıyla yazdıkları.

"Eski Şiirin Rüzgârıyla" yazdıkları şairin çok özel bir uzanımının ürünleri. Sanatına (bugün) bir şey kazandırmıyor; ama ondan bir şeyler de götürmüyor. Bunlarda Nedim'i çıkış noktası yapması Yahya Kemal'deki dize-altı ironiyi, dizelerin üstüne de çıkarıyor. Ancak başka şiirlerde sık sık ulaşılan lirizm olanağı bunlarda baştan yitirilmiş oluyor.

Bence artık "Kendi Gökkubbemiz"deki şiirleri de çözümleme açısından ikiye ayırmak gerekir.

Bu kitapta Yahya Kemal'in başyapıtları var: Açık Deniz, Nazar, Kar Musikileri, Itrî, Gece, Akşam Musikisi, Eylül Sonu, Ses, Erenköyünde Bahar, Viranbağ, Çin Kâsesi, Sicilya Kızları... Bunlara Mehlika Sultan'ı da katabilirim. Sessiz Gemi, Endülüste Raks, hatta Vuslat aynı düzeyde değil bence. Gerçek Yahya Kemal etkilerini bunlarla dağıttı, işlevini bunlarla gerçekleştirdi. Bunlarda Türk şiirinde ilk kez bireyin yansısı görülüyor. Türkçe bütün bütün hesaplarını vermiş çok eski bir uygarlık gibi gülümser. İstanbul bir roman kişisi gibi canlanır. (Roma'nın şarkı, Yahya Kemal şiirinin de şarkıdır.) Bu şiirler

dünyanın her yerinde ve her dönem için gerçek şiirlerdir.

Her şey gibi şiir de eskir. Has şiir, eskiyince bir şeyler yitirir elbet; buna karşılık bir şeyler de kazanır. Daha çok kendisi olur. Bir sarsılmazlık, öykünülmezlik edinir. Bu saydıklarım onlardandır. Üstelik bu şiirlerdeki tazeliğin hiçbir zaman solmayacağı kanısındayım. Daha usta, daha şair olunamaz.

Kendi Gökkubbemiz'de ayrı bir tür şiir daha var: Süleymaniye'de Bayram Sabahı, Ziyaret, Atik-Valde'den İnen Sokakta gibi, Kocamustâpaşa gibi. Üsküdar şiirleri gibi. Bunları üçüncü bir Yahya Kemal'in ürünleri olarak görüyorum. Düşkırıklığı içinde, fetih duygusunun saplantı haline geldiği bir ruh hali yaratılır. Kerpiç evler bile Yahya Kemal'i fetih duygusuna götürür. Sözcük dağarcığı iyice daralmıştır. Konuşma dili öbür yapıtlarındaki işlevini yadsır gibidir. Ve Yahya Kemal başlangıçta eleştirdiği şairlerin durumuna düşer: Sözcükler değil kavramlar konuşuyordur sanki.

Sanırım, Yahya Kemal bu şiirleri bir bütün haline getirmek istiyordu. Tekrarlarla dolu olmaları, orta yerlerinden birbirine geçmeleri de bunu gösteriyor. Sözgelimi Ziyaret şiiri, Atik-Valdeden İnen Sokakta şiirinin yarısına gövdesini verir; o da kendini Kocamustâpaşa'ya devreder. Süleymaniye'de Bayram Sabahı'nda kurulmak istenen bütün gerçekleştirilemez. Yine de bu tür şiirlerin en iyisi odur.

Bu şiirlerde Yahya Kemal ilk kez başka bir şairi, Mehmet Akif'i anımsatır. Hamdullah Suphi Tanrıöver'in 1918'de Ruşen Eşref'le (Ünaydın) yaptığı söyleşide "Bir de putperest şairimiz var" dediği Yahya Kemal 1946'lardan sonra dini bütün bir sanatçı olarak görünmeye başlamıştır. Bu tavır değişikliği (şiirinde tabii) Cumhuriyet'le gelen yeni değerlere karşı, şiirde yeni atılımlara karşı bir tepkinin, DP'nin ortaya çıkmasıyla cesaret bulmasıdır. Sözünü ettiğim şiirleri onun tamamlanmamış bir deneyi olarak görüyorum. Şiirinin yapısı da buna elverişli değildi.

Kısacası, üç Yahya Kemal var. Ama şiir gerçeği olarak tek Yahya Kemal: O başyapıtlar. Türkçeyi dirilten, bir bakıma da kuran o şiirler: Yukarda saydım.

80. GÜN

Pasaport bir yolculuk romanıdır.
S. Esat Siyavuşgil

15 Aralık 1984

82. GÜN

Bir yeteneğim olduğuna ilk çocukluk yıllarımdan beri inandım. Bugün de öyle düşünüyorum. Daha doğrusu yeteneğe yetenekli biri olarak büyüdüm. Gerçekte neye yetenekli olduğumu bir türlü anlayamadım. Düşünmeye fırsatım da olmadı. Belki cesaret de edemedim. Ya da yetindim ya da üstüne yattım. Ya da inandırıldım.

Sanatçılar çoğunca sanatçı oluşlarını "başka bir şeye yetenekleri olmadığıyla" açıklarlar; böylece de sanat yeteneklerini bir güzel kanıtlamış olurlar. Sondan başa doğru düşününce elbet öyledir. Engels'in dediği gibi, evrimin önünde sayısız yol vardır, bunlardan biri belirince öbürleri silinir gider.

Kişi genç yaşında, "güzel" bir şey olduğu için, sanat eğilimini ordan burdan kurcalamayı sever. Çevresi de kendisini destekler. O arada öbür eğilimler gizli kalabilir. Yetenek bir gerçektir; ama belli bir alanda yetenek, kişi için bir yazgı da olabiliyor.

Her insan bir yerde parıldar. Yeter ki oraya düşsün.

Ancak çok eşelenince ortaya çıkabilecek yeteneklerin olmadığını da söyleyebiliriz. Elbet bunun zamanında yapılması gerekir: Kişinin buna vakti yoktur.

Ne olursa olsun, ellisini çoktan dönmüş bir adamın "neye yeteneğim olduğunu anlayamadım" diye düşünebilmesi ilginç bir durumdur.

Artık yalnız, yazma yeteneğimden söz edebilecek bir yaş benimki. Başka hiçbir şeyin daha çekici gelmediği... Baştan beri de öyleydi aslında (her zaman değil). Bunu deyince yine aynı noktaya mı geldik?

83. GÜN

Boğaziçi dergisinde Prof. Mehmet Kaplan'la uzun bir konuşma yapılmış. Prof. Mehmet Kaplan'ın Alain'i çok sevdiği anlaşılıyor. Sevmekle de kalmıyor, filozofun kendisini gençlik günlerinden beri her yönden derinden etkilemiş olduğunu da söylüyor. "Üstadım Alain der ki" diye başlarmış söze.

Etki sözü beni düşündürdü. Etki, aynı değilse de, koşut bir planda devinmeyi gerektirmez mi? Hiç değilse etkilenen alanda? Hele ömür boyu sürmüş bir etki varsa?

Oysa Prof. Mehmet Kaplan'ın çalışmalarına, yazdıklarına bakınca Alain'inkinin tam tersi bir gidişe tanık oluyoruz.

Alain'de düşünce kuşkuyla başlar; düşünmek, "hayır" demektir ona göre. Yapıtında gürbüz bir usçuluğu geliştirir. Her türlü tutuculuğa karşıdır. Sürekli bir şimdiki zamanı solur. Ona göre güzel bir kapı her şeyden önce bir kapı olmalıdır.

Şimdi bu cümleleri tersine çevirelim: Prof. Mehmet Kaplan'da her şey inanca bağlanır (yazdıkları ortada). Düşünmek, dinsel geleneksel dogmalara "evet" demektir. Yazdıklarında usçuluğa dayanan bir yan yoktur. Tutucu yazarlar arasında yer alır. Sürekli olarak geçmişle, geçmişin değerleriyle beslenen

bir sanat görüşü vardır. Ona göre güzel bir kapı eski zamanın eşsiz motifleriyle işlenmiş olmalıdır.

Alain simgelere karşıdır; Prof. Mehmet Kaplan bu konuşmasında bile "sembollerin önemi"nden söz ediyor. Alain dizginlenebilir değerler öne getirir; Prof. Mehmet Kaplan önüne geçilmez yazgı-değerlere bağlanmıştır.

Alain dine karşı bir düşünürdür: Bir *libre penseur*. Prof. Mehmet Kaplan ise dindardır; hiç değilse yazılarında öyle: "Dindarlık tamamen Kur'an'a tamamen uymak ve dinin insanlara vermiş olduğu yüce değerlere iman etmek demektir."

Prof. Mehmet Kaplan o konuşmasının bir yerinde şöyle de diyor: "İyi vatandaşlığa inanırım (...). İyi vatandaş kimdir? Kanunlara saygı duyan insandır..."

Alain'in bir düşünür olarak en büyük özelliklerinden biri ise "iktidarlara karşı çıkan yurttaş" temasını sürekli olarak geliştirmeye çalışmasıdır. Ona göre iyi yurttaş "us konuştukça, yetkilerden de, geleneklerden de korkmayan" kişilerdir. Usçulukla beslemek istediği demokrasi görüşünü bu noktaya dayandırır.

Bu nasıl bir üstat, bir yol gösterici ki, çömezinde, akla gelen hemen her konuda, karşıt eğilimini yaratmış?

84. GÜN

Onu iki yıl sonra ilk görüşüm bu. Karaköy'de, Nişantaşı dolmuş kuyruğunun sonlarındayım. O da hemen karşıdaki Şişli kuyruğunun önlerinde. Bilmiyorum, fark etti mi beni. Yine güzel. Saç biçimi ve rengi aynı. Biraz zayıflamış. Az sonra dolmuşa bindi gitti.

Öyle anlar vardır ki bir merhaba, ufak bir selam her şeyi yeniden başlatabilir ya da durumu daha sıradan bir düzeye indirebilir. O beni gördü mü, gördüyse ne düşündü bilmem. Ben ikisinden de korktum.

Sonra benim uçağım kalktı... Atmosferin ortasında düşündüm: Her şey nasıl bitiyor? Nasıl yabancılaşıyor insanlara? Hiçbir şey olmamış gibi. Birlikte yemek yer miydik? Nerelere giderdik? Şakalarımız nasıl şakalardı? Kavgalarımız? Sesi nasıldı sesi? Unutmak değil, başka bir şey bu. Şu anda her şey iyi.

Yine de Dolmabahçe'deki büyük tıkanıklıkta dolmuşun camından öbür arabalara bakıyorum.

Işık mı yandı, trafik polisi mi işaret verdi, binlerce otomobil harekete geçiyor: Olasılığın kanalcıklarında düzenli biçimde akan renkli bilyeler gibi.

86. GÜN

"Stella artois, en eskisi Belçika biralarının,
İçtiğimizdi..."

87. GÜN

Behçet Aysan'ın şiirlerini okuyorum. İki kitabı da elimde. Biçimle gelişen, ama ondan sık sık taşan bir şiirsellik buldum bu arkadaşta. İlk kitabı *Karşı Gece*'deki cüretli arama çabası, ikinci kitabı olan *Sisler ve Küller*'de gerçek bir anlatım ustalığına ulaşıyor. Özellikle Sesler ve Küller'e adını veren şiirde "insanın içini dolaşılır kılan" bir tat var.

Belli ki Behçet Aysan güzel bir noktaya gelmiş. Ancak ortak şiirden gereğinden fazla çıkış yapıyor. Gerçi buralarda da usta. Ortak şiiri malzeme olarak da kullanmak istediği düşünülebilir.

Yine de o tür öğeler ("hasretin çırağı", "gurbetin kalfası", "ayrılıkların ustası") kendine özgü bazı buluşları görünür ol-

maktan çıkarmakta. Tehlikeli bir yokuş bu. Kişi bir gün bakar ki kendini gözden çıkarmış.

Oysa Behçet Aysan o "üzüm"ü ne güzel koymuş o şiire! Ve ne güzel yere!

88. GÜN

"İnsan ne yaratmışsa yaratmıştır o tuzdan."

Yahya Kemal'in Vuslat'ında birbiri ardı sıra iki kez geçen "tuz" sözcüğü o şiir için bana baştan beri yadırgatıcı gelmiştir. Yahya kemal burda Fransızca "sel" sözcüğünün anlam genişliğinden yararlanmış. Türkçe "tuz"da öyle bir anlam yok. Ya da var, ben bilmiyorum. Hatta diyebiliriz ki tuzun dilimizdeki çeşitli kullanım yerlerindeki anlamlar da hemen her zaman fazla hoş olmayan niteliktedir (tuzruhu, tuzu kuru, tuzluya oturmak...) "Tadı tuzu" deyimi de olsa olsa ikincil bir tat çağrıştırır. Oysa Yahya Kemal, "mutlak öz", "hayat veren" anlamında kullanmış o sözcüğü.

Kendini kurtarmış bir şiirde bazen küçük bir sözcük atılım gücü sağlıyor. "Ses" şiirinde, birkaç yerde, böyle bir patlama vardır. Ama "Vuslat"ta tuz'la, bir de hiç ısınamadığım "gerdune" ile tersi bir duruma tanık oldum. Hiç değilse, bugün böyle.

Türk Dil Kurumu'nun Derleme Sözcüğü'nde, çok eskilerde tuz'un güzellik, şirinlik anlamı da taşıdığını gösterir bir alıntıya rastladım. "Tuzluca" demek de güzel, tatlı demekmiş. Süheyl ü Nevbahar'dan bir de beyit alınmış:

"Boyu vü huyu vü gözü vü yüzü
Bakışı, yürüyüşü, görkü, tuzu."

Yahya Kemal'in işi buraya kadar götürdüğü kanısında değilim. Onun demesi bambaşka: Hayat veren, öz. Öz, evet!

89. GÜN

Kadıköy iskelesine en yakın oturan yazar sıfatını yeniden kazandım. Sağolasınız, Cahit Kayra, Avni Öztüre. Kadıköy: Kent magazinleşir orda.

90. GÜN

ANSA'daki iş yakında bitiyor mu? Galip üstün ve Uğur Kökden'le BİLSAK'ta oturduk. Uğur bugün bir sürü polis romanı götürdü bir yere. İsmail Uyaroğlu ile Ülkü Tamer'den ve Ece Ayhan'dan söz ettik.

Ece Ayhan, Yahya Kemal'in "Atik Valdeye İnen Sokakta" adlı şiirini çok seviyor. Yahya Kemal'in Ramazanda oruçsuzluktan duyduğu utanç dokunmuş ona. Ben biraz karşı çıkayım dedim.

Bizim oğlanın boyu beni iki santim geçmiş. Boyuna gelip boyunu ölçüyor benimle. Bundan büyük sevinç olur mu? Benim için yani.

Sabahattin Ali Olayı'nın içyüzünü okudum. Sonra, çıkardım, aynı konudaki öbür kitapları yeniden gözden geçirdim. Bu yeni kitabın yazarıyla geçende Bilim Kitabevi'nde tanışmıştık.

Yalçın küçük bir şair aslında. Samanuğrusu bir anlatımı var.

91. GÜN

Yıllarca çeşitli kuruluşlarca verilen edebiyat ve sanat ödüllerinde jüri üyeliği yaptım. Bundan böyle hiçbir jüride bulunmamaya karar verdim (Sabahattin Ali öykü yarışması daha önce ilan edildiğine göre, o son olsun).

Ayrıca şiirimle hiçbir ödüle katılmamalıyım. Dilekçe vererek ödüle katılmak ağır geliyor bana. Yayınevlerince aday gösterilmek da aynı şey. İzin vermemeliyim.

92. GÜN

Zeki Müren'in yeniden itibar kazanmasının Bülent Ersoy'un yıkılmasıyla bir ilgisi yok mu acaba? Burda önemli olan iki şarkıcı değil, toplumun duygusu. Toplumdan bir bölük insan aynı yeri yine Zeki Müren'e doldurttu.

Bülent Ersoy olayı son derece ayrık bir olay. Ama bu olayla, kamuoyunun bir yerinde gizli ve ürkünç bir canavar olduğu, başka ve çok masum olaylarla da ortaya çıkabileceği bir kez daha belli oldu. Kendi taptığı putu hazla kıran ilkel bir eğilim. Avukatlar, yargıçlar, hekimler, hatta yazarlar, olaya bir de insani açıdan bakılabileceğini akıl edemediler.

Evet, olay ayrık. Ama bazı şeyler söyleniyor.

Ülkemizde büyük çoğunluk yalnız kendi çıkarı adına ve başkalarının zararına dindar ve dürüsttür. Birçok durumda tepkinin büyüklüğü kişinin kendini gizlemesi gereken örtünün büyüklüğü anlamına geliyor.

Bülent Ersoy'un yıkılıp Zeki Müren'in baştacı edilmesi, kara paranın yasallaştırılması gibi bir şey.

93. GÜN

Nihat Ziyalan'dan, Avustralya'dan, mektup geldi. Dört yılı aşkın bir süredir orda yaşıyor. Şiirlerini de yollamış. Sevilen şiirler.

1 Ocak 1985

96. GÜN

"Yeni sanatçı, özgürlüğe o güne dek bilinmeyen yeni alanlar katan kişidir..." Nerde gördüm bu cümleyi? Kaç gündür dilimden düşmüyor.

Rakibi yoktur yeni sanatçının. Hiçbir biçimde önlenemez.

Rimbaud, Parnas'çıların dingin sularda yarışan yelkenlilerinin arasına şöyle itivermişti "Sarhoş Gemi"yi. Hem de hiç deniz görmediği halde.

97. GÜN

Edip Cansever, Arif Damar, Ece Ayhan, Hatay'dayız. Bir ara Günel Altıntaş da uğrayıp gitti (yeniden yayın işine giriyor Günel). Kendini "uzak okur" olarak niteleyen İsmail Ayyıldız da aramızda.

Arif altmışına basmış. Haber, bir anda yıldönümü tadı kazandırdı masamıza. İlhan Berk'ten, Enver Gökçe'den, Can Yücel'den konuştuk. Ömer Seyfettin otuz altı yaşında ölmüş.

Sabahattin Kudret Aksal'ın *Düşün* dergisinde kendisiyle yapılan konuşmada genç şairlere öğüdünden söz ettik. Aksal'a göre genç şair, deneyini ölçülü uyaklı çalışmalarla geliştirmeli. Bunun dil tartısı ya da görgüsü sağlayacağı kanısında..

Arif bu öğüdü doğru buluyor. Bir ressamın anatomi bilgileri edinmesi gibi bir şeydir. Genç şair, aruzla bile çalışmalar yapsın, ne var...

Edip'e göre ise bugün artık "mezartaşı yazısı yazmak" gibi bir şey olur bu. Tanrıyı da, görgüyü de şiir yazarken kazanır genç şair.

Ece daha da ileri gitti: "Dağlarca da zaman zaman aynı şeyi öğütlemiştir. Yeni şiirin bununla bir ilişiği yok. Aksal'ın yeni şiiri hiç anlamadığı belli oluyor."

Bence genç şair doğrudan serbest şiire dalmalı. O şiirde yaşarken her türlü ölçü, uyak çalışması yararlı olur. Ama baştan ölçüye alışmak, şiir yazmaya öyle başlamak yanlış. Vaktiyle, heceyle yazanlar (en biri Tanpınar) serbest şiire giriş yapmamışlardır. Cahit Sıtkı'da bile hecenin tıkırtısı duyulur.

Ölçüyle baştan edinilecek görgü, bir veznedarın tavla oyununa ilk sıralarda daha yetenekli olması gibi bir şeydir.

Yine de bu konuda çok kesin konuşmak doğru değil. Sorun biraz da bizde uzun yıllar kalıbın biçimle karıştırılmasından, biçimin kalıba indirgenmesinden doğmuştur. İş şairine göre de değişebilir. Şiirde her şeye olanak var. Yeter ki, şiir kendini kurtarmış olsun. Dikkat edersek, uyak korkusu kalktı. Yarım ses ise Türkçeye ipek kıvamı getirdi.

Apollinaire şöyle demiş: "Kişioğlu yürümeye öykünürken, bacaklara hiç de benzemeyen tekerleği buldu."

98. GÜN

Dün Özdemir Asaf üstüne ne düşündüklerini de sorduydum arkadaşlara. Edip tümüyle benim düşünceme katıldığını söyledi.

Arif Damar, Özdemir'in şiirini hiçbir zaman ciddiye almamış.

Ece ise işi şakaya mı vuruyordu:

— Bebek'in en büyük şairiydi dedi.

— Büyük Bebek mi, Küçük Bebek mi?

— Arif Paşa Korusu'nda. Yani Küçük Bebek.

Bunu dedi ve hemen ekledi: "Ah, Yıldız Moran!" Ona göre Özdemir Asaf'ın şiirindeki dönemeçte eşi Yıldız'ın belirleyici etkileri söz konusu.

Bugün cumartesi. Memo Emrah dünden anasına gitti. Bayan Nihayet de ancak öğleden sonra gelir. Türk Dil Kuru-

mu'nun Yazın Terimleri Sözlüğü'nü karıştırıyorum.

Örü: metin

Örübilim: filoloji

Yaşamca: biyografi

Adlama: akrostiş

Gökçebilim: estetik

İçsel: lirik.

Ölümden söz ettik dün.

Bir dergi gibi benim hayatım. Bu yüzden ölmem; batarım.

Örübilim! Berke Vardar'a göre de "betikbilim" diyeceğiz filolojiye.

Çayı üç kez yıkadım. Bu kez de geriye sadece saman gibi çöpler kaldı.

99. GÜN

Örübilim!

100. GÜN

Kısaltmalar (TİSK, İSKİ, AKM) dile doluşunca kişi adlarının üstlerinde bir güzellik kabuğu oluştu. Ne olduğunu tam çıkaramıyorum, ama bir şey var burda... Yani güzellikte.

Kısaltmalar ad değildir. Gönderme yok onlarda. Gönderme yoksa aşk da yok, tarih de.

Belgi mi? Belgiler savsöz sıcaklığı taşır. Belgi de yok.

Dilin ölümü: çağrışım yok.

Şiirin emanetçi dükkânını ara ki, bulasın.

KDV.

101. GÜN

Yazılarına ya da konuşmalarına "doğa, doğa..." diye başlayan yazarlar, ressamlar bana bir şey demiyor. Hele bunu toplumcu sanat adına yaptıklarına inananlar var ki, demeyin gitsin!

102. GÜN

Sessiz Ev'i *Cevdet Bey ve Oğulları*'ndan önce okudum. Bir şeyi değiştirir mi? Yeni bir yazarın ilk kitabı söz konusuysa, belki, çok az şeyi. *Sessiz Ev*'i pek sevememiştim. Bu yüzden biraz da önyargılı başladım öbürüne. Bitirince de bir seviç doldu içime. Büyük çalışma var *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda. Bir yazar var. Hele ilk kitap olarak çok başarılı. Öyle ki, *Sessiz Ev*'e yeniden döneceğim neredeyse. Orhan Pamuk son birkaç yılda ortaya çıkan yazarların başında yer alıyor benim için. Onun şiir için ileri geri konuştuğunu biliyorum. Bu bana ters gelmişti. Oğuz Atay'ın, ilk yapıtı yayımlandıktan sonra şairler için söylediklerini anımsamıştım: Kendisini şairlerin romancılardan çok etkilediğini söylüyordu. Ama o, Oğuz Atay'dı. Yapıtı şiirsel köklerle de beslenen biriydi. Orhan Pamuk ise tam romanesk bir noktadan çıkıyor. Yine de şiiri öyle aşağılamasına hiç gerek yoktu bence. Ülkemizde her sanatın şiire borcu olduğunu unutmamalıydı.

Şiiri hiç yeri yokken aşağılanmış bir yazar da Aziz Nesin. On, on iki yıl, belki az daha önce, Aziz Nesin, bir yerde, şiirin bir işe yaramadığını ileri sürmüş, hatta, hiç unutmam, şairleri kedilere benzetmişti. Şiire, eskilerde, ne olursa olsun, belli oranda yaslanmak istemiş bir yazarın tutup böyle şeyler söylemesini, doğrusu yadırgamıştım.

Ama aynı Aziz Nesin, sonunda şiir kitabını yayımladı. Edebiyat çevreninde şair olarak da görünmek istedi. Kişinin, bunca

aşağıladığı bir alanda yeniden boy gösterirken, hiç yoksa bir iki satır açıklama yapması gerekmez miydi? Bu açıklamayı bugün de bekliyorum. Ve, sanırım, büyük hasat sahibi Aziz Nesin bu konudaki içtenliğimi anlayacaktır.

Bir de şunu merak ederim: Aziz Nesin bizim şiirlerimizi, bizden hemen önceki ve hemen sonraki şairlerin yapıtlarını okudu mu?

Orhan Pamuk'a ne söyleyebiliriz ki! Bir bildiri de söz konusu olabilir onunkinde. Ama Aziz Nesin, şiiri, şairi aşağılıyor; sonra şair olarak (da) varolmaya çalışıyor; çoğunca en yeni şiirlerini kapsayan kitabını yayımlıyor. Burda bir özeleştiri sorunu çıkar ortaya.

103. GÜN

Ortaçağ Avrupası'nda Latince yazılmamış her şeye roman denirdi. 1985'e girdiğimiz şu günlerde ülkemizde Türkçe yazılmış her şeyin roman olduğuna inananlar var.

105. GÜN

Dağlarca'nın cinselliğe ve kadınlara bakışını her zaman merak etmişimdir. *Papirüs*'ün (son iki sayılık dizi) 1979 Yaz sayısında yayımlanan konuşmasında bunu çok incelikli ve yorumlar ardına gönderir biçimde açıklamıştı:

"Babam bebeklere düşkündü. Kızkardeşlerimin bebeklerine hemen hemen onlar kadar ilgi gösterirdi. Onun bu sarı saçlı, mavi gözlü bebeklere ilgisini şaşkınlıkla seyrederdim."

Konuya çok dikkat ettiğim için aklımdan çıkmamış. Konuşma 1979'da yayımlandı, ama çok daha önce yapılmıştı (1972).

Banda aldığımız metni çözdükten sonra düzeltmesi ve gerekli göreceği çıkarmaları, eklemeleri yapması için kendisine vermiştik. Kitap oylumuyla en az sekiz formayı bulacak bu uzun konuşmadan tek bir cümleyi çıkarmıştı. O da bebeklerle ilgili. Cümle aşağı yukarı şöyleydi: "Babam bebekleri her gün pencerenin önüne dizer, elleriyle karşıdaki evlere selâm durdururdu. Ben de, evde kimse yokken, gider, bebeklerin yüzlerini her gün geriye döndürürdüm."

Ben, son olarak Arif Damar, başkaları, üstâda sık sık evlenmesini önermiş, bunun kendisi için artık bir zorunluluk olduğunu söylemişizdir. Buna hep karşı çıktı, çeşitli kanıtlarla (bahaneler) ve hemen her zaman ancak dikkatliyseniz anlayabileceğiniz zarif bir tepkiyle.

Anıa bir gün bana şöyle dediğini de hiç unutmuyorum: "Evlenmek mi? Neden olmasın? Bugün kiminle evlenebilirim biliyor musun? Evli olmasaydı ve kendisi de isteseydi elbet: Margaret Thatcher'la."

106. GÜN

Günümüzde Kitaplar dergisinde bir yıl önce yayımlanan konuşmamda söylediğim bir cümleyi buraya almazsam içim rahat etmeyecek: Turgut Özal, petrolü olmayan bir ülkenin Yamani'si olma sevdasında; Yamani'nin sakalsızı, gözlüklüsü ve Yahudisi.

108. GÜN

Yeni Osmanlılar Batı kentlerinde "Vatanın havası"ndan uzaktılar, ama "suyu"ndan onca uzak olmadıkları anlaşılıyor. Her hafta İstanbul'dan düzenli olarak gelen Karakulak suyu onlar içindi.

Bir kafede Ziya Paşa'yı düşünüyorum. O sırada, herhal, sonunda İsviçre'de alacağı bahçeli köşkü ve *Zafername*'sini iç içe düşlüyor. Fesini azıcık daha eğmiş. Bilardo masasının başında. *Terkib-i bend*, derviş, tarik-i dünya, şakacı, her şeyi yumuşak bir ortamda tartışabileceğiniz bir şair sunar. Oysa hiç de öyle değil. Ödünlerinin pazarlığını inceden inceye yaptığı için ödünsüzmüş gibi görünür. Sözgelimi, Mustafa Fazıl Paşa'nın bir davranışını o anda kendine göre belirginliğe kavuşturarak karşı tarafla içi rahat, pazarlığa oturuverir. Böylece Namık Kemal'le "muvafık" yanını bitirip "muhalif" yanını başlatmakta bir sakınca görmez. Âli Paşa'nın Namık Kemal'i çok iyi karşılamasında da Ziya Paşa'ya duyduğu kinin payı olmuştur herhal. Ama, Tanpınar'ın da belirttiği gibi, gerçek kinle özetlenebilecek kişi Ziya Paşa'dır. Öyle ki, insan "bir kez de Âli Paşa'yı dinlesem" diyebiliyor.

Namık Kemal'de Mehmet Akif'e, Nâzım Hikmet'e göndermeler var.

Ziya Paşa (Paris'te bilardo oynarken istekayı her eline alışında beyaz topları tüm kendisinin sanan) ise fesiyle, Muallim Naci'yi işkillendirir, Mehmet Akif'i hasta yatağına düşürür.

Kafede otururlarken, hiç kuşkusuz, Ziya Paşa'nın gözleri Namık Kemal'den de, Ali Suavi'den de çok aynaya gidiyordu.

15 Ocak 1985

109. GÜN

Saat şimdi 22.00 olduğuna göre Nahit Hanım, masanın kapıya doğru uzanan ucunda oturmuştur. Yüzünde, "İstanbul-Ankara" bir gülümseme.

Kalabalık sofranın parçalandığı saat: Herkes yanındakiyle konuşmaya başlar. Şirketler kuran bir bayanın sesi yükselir. İlk kez oraya gelmiş genç bir şair sıkılganlığını üstünden atma giri-

şiminde bulunur. Faruk Nafiz'in yeğeni usulca yerinden kalkar. Kıbrıslı olabilen biri genel istek üzerine az sonra şarkı söyleyecekti. Ama, udu evinde kalmış.

Nahit Hanım'ın varlığı, dağılmayı diyalog halinde tutar. Sever de o parçalanmayı Nahit Hanım. Zaman zaman dalıp gider.

Zil çalar. Heykelci geldi.

Anıları mı? Elbet. Ama, Nahit Hanım'ın büyüklüğü anılarına dayanmamakta. Hep kendi "şimdiki zaman"ını yaşamış biri o. Bugün de onu yaşıyor.

Heykelci gitti.

Eski sinema yıldızı yukarı kattan indi ve Muvaffak Şeref Bey'e sevdiği yemeği getirdi. Eliyle yapmış.

Kadife, daha doğrusu velur.

Sait Faik'in bir öyküsü şöyle başlar: "Rıhtımın kırık taşına oturmuştuk."

Steinbeck'in *Yukarı Mahallesi* de şöyle: "Bu, Dany'nin, Dany'nin evinin ve Dany'nin arkadaşlarının öyküsüdür."

Papirüs'ün Orhan Veli özel sayısını hazırlarken Nahit Hanım, bana Orhan Veli'nin mektuplarını okumuştu: Hepsi de eski yazı. O arada başkalarının mektuplarını da gördüm. Necip Fâzıl'dan, Necati Cumalı'ya kadar (Cumalı o sıra yirmisinde mi ne). Hepsinde de Nahit Hanım'ın kurduğu mesafe hemen seziliyordu. Hele Orhan Veli'ninkiler, en büyük saygıyla yazılanlar onlardı.

Onun yanında birbirinizi suçlayabilirsiniz. Bu bana bunu yaptı, bana bu yapılır mı? Sadece gülümser. Birkaç yıl sonra yapacaktır eleştirilerinizi.

Elleri çok güzeldir. Elinin tersi de güzel sayılmıştır her zaman.

Ben bir yıl sınıfta kalsaydım, Haydarpaşa Lisesi'nde belki de öğretmenim olacaktı. Geç mi kaldım, erken mi gittim? Şimdi, birlikte, oğluma okul arıyoruz.

Nahit Hanım, edebiyatımızda yine de var Voltaire çizgisi

ama, niye hiç yok Rousseau çizgisi?

Gavroche, niye yok Gavroche?

Bunlar ne güzel olmuş!

Üç kişi gelir.

Saat olmuş 23.30. Belirli günlerin belirli saati, sen belirsiz günlerin belirsiz saati olmalıydın!

Nahit Hanım'ı, Arif Damar'ın eşi olduğu günlerde tanımıştım.

Evlerine her gittiğimde sofraya fazladan birkaç tabak konduğunu görürdüm. Belki bir konuk gelir (daha doğrusu gelse) diye.

110. GÜN

İlhan Berk'ten mektup.

"Dağlarca'yı her anışında seviniyorum. Benim onunla iki üç buluşmam oldu, hepsi bu. Birinde, Cumhuriyet Lokantası'nda rastladım ona (şarap, karpuz vardı önünde). Çıkıp, yürüdükçe de soru yağmuruna tuttum onu. Oktay Rifat'ı nasıl bulduğunu sorduğumda, 'Gelişmedi' dediği aklımda. Bir kez de İstiklâl Caddesi'nde rastlanıştım, eliyle pardesüsünün düğmelerini açmıştı, sonra da yürüyüp gitmişti. (...)

"İstiyorum ki sık sık görün ona. Benim olanağım yok. Büyük bir şairin yaşadığı unutuluyor. Puşt bir çağ bu çağ! (biyoloji kötü değildir elbet) Kültür dedikleri nedir biliyor musun? Dağlarca'nın ne yiyip içtiğinin bilinmesidir. Onun öğle yemeğini, öğleyin ne yiyip içtiğini bilmeliyiz (ki evlerin ruhu da kültürdür.)

"Sonra, nelere bakıyor o? Neleri seviyor?

"Homeros'u görebiliyorum ben ama, Dağlarca gizleniyor. Homeros'u bana gösteren ise onun için icat edilen kültürüdür, yalnız odur.

"Gözlerinden..."

111. GÜN

Edebiyatımızda hakkı yenmiş birçok yazar, sanatçı var. Bence bugün şair olarak İlhan Berk, öykücü olarak Haldun Taner, romancı olarak Erhan Bener, bunların başında geliyor. Niçin?

İlhan Berk, her yolculuğu sürgün, her sürgünü Hicret olarak gördüğü için mi? Tersine her Hicret'te bir yolculuk gördüğü, her sürgüne Hicret nişanları astığı için mi?

Haldun Taner, oyun yazarlığında büyük hasat yaptığı ve bu kadarının da kendisine yetmesi gerektiği düşünüldüğü için mi?

En düz yazılmış romanlar Erhan Bener'in kaleminden çıktığı için mi? Sanırım, ortaya koyduğu yapıta (dünyanın derinliğini hiçlese, dili geçişsiz olmaktan tam kurtaramasa da) bugün en çok sırt çevrilmiş yazar odur.

112. GÜN

Yazı'yı, biraz kımıldatmak gerekiyor, yazı'yı!

113. GÜN

Muzaffer Hacıhasanoğlu ölmüş. Dünyanın belki de en alçakgönüllü adamıydı. Hekimdi. Ortaöğrenimini nerde yaptığını bilmiyorum. Ama onda köy enstitüsü çıkışlıların tavrı vardı. Zaten, daha çok öğretmenlerle gezerdi. Bir bakıma Ceyhun Atuf Kansu gibi. Ancak, nebi bakışlı Kansu'nun tersine, sanatçı çevresine biraz da kuşkuyla bakardı sanki. Sonradan belirdi bu onda. 1960'larda.

İlk öyküsünde yaptığı büyük çıkışı sürdüremedi. Sütüven'in ilk şiirine yenilişi gibi bir şey bu. Sütüven, ilçede ticaret-

te ufalandı. İlçede oturduğu, ticaret yaptığı için değil, koşulunu aşamadığı, bu yönde bir çaba da gösteremediği için. Hacıhasanoğlu, büyük kentlerin havasını da soludu. Öyleyken sanatını geliştiremedi. Bunun sağlık sorunuyla da bir ilgisi olduğunu sanıyorum. Sağlığı ile yazdıkları koşut biçimde bozuldu. Yaşamı da kararsızdı sanki, hekim olarak istediği gibi yaşayabilirdi; ama bir taşraya çekiliyor, bir büyük kentlere gelip yerleşiyordu. *Trenler Yine Gidiyor*'u okuduğum zaman Hacıhasanoğlu adına üzülmüştüm. Bir ara *Aydınlık*'ta yan yana yazdık. Şiire de bulaştı. Kurultay günlerinde akşamları bir araya geldiğimiz olurdu. Gündüzleri göremezdiniz onu; yarkurullarda canını verircesine çalışırdı. Adamakıllı suskun biriydi. Bir yanı Ceyhun, bir yanı Sütüven, bir yanı Vedat Üretürk olan bu adamı sevmeyen tek kişiye rastlamadım.

İlk öyküsüyle ("Bir Fotoğraf Canlanıyor") edebiyatımıza katkısı o günlerdeki birkaç ciltlik çalışmadan büyüktür. Hiç unutmam, bir süre sonra Yaşar Nabi, *Varlık*'ta "Muzaffer Hacıhasanoğlu Verdiği Sözde Duruyor" başlıklı bir yazı yazmıştı. O günkü ustalardan daha büyük ilgi gösteriyordu.

Çok erken ve aşırı bir yaşlanma vardı yüzünde. Buyrukçu'yla bunu çok konuşmuşuzdur.

Bende bir iki mektubu olacak. Klasörleri karıştırdım, bulamadım. 1969'da yazdığı bir son mektubu vardı: Sitemli, biraz da suçlayıcı bir mektup. İki öyküsünü yayımlamamıştım. Çok uzundu bunlar; derginin nerdeyse üçte birini kaplayacak kadar.

Hacıhasanoğlu'nun, öyküde bazı sözcükleri büyük harflerle yazma gibi bir tutkusu da vardı. Bunun anlamını ve öykü içindeki işlevini anlayamamıştım. Söyledim de kendisine. Kızmadı (kimseye kızmazdı). Ne bileyim, ben o sıra tutuluyordum böyle şeylere.

Bir daha yazmadı.

Kamyonlar yine geçiyor. Fakat...

Ben Hacıhasanoğlu'nu düşünürken, radyo haberlerinden

Oktay Arayıcı'nın öldüğünü öğrendim. Oktay'la, onun öğrencilik yıllarında tanışmışız; Hüseyin Karakan'ın yanında. Bunu, reklamlar konusunda bir açık oturuma katılmak üzere birlikte İzmir'e giderken (1979) uçakta söylemişti. Aynı akşam, uçakla İstanbul'a dönmüştük. Bir daha da karşılaşmadık.

Belleğimi yoklayınca o eski Oktay'ı buluyorum. Liseden arkadaşım olan Hüseyin Karakan'ın Şehzadebaşı'nda, Site Öğrenci Yurdu'ndaki odasına zaman zaman uğrardım. 1957, 1958. Karakan, gecikmiş tıp öğrenimini sürdürüyor, hayatını da çıkardığı şiir seçkilerinin geliriyle kazanıyordu. Oktay Arayıcı, o kitapların hazırlanmasında ona yardım eden Karadenizli gençti.

O gidiş-dönüş, İzmir yolculuğunda Oktay Arayıcı ile neler konuştuk? Anımsamıyorum şimdi. Hüseyin Karakan'dan, TRT'den, terörden ve siyasadan söz ettik herhal. Onu, sinirli, yargılarında fazlaca hızlı, hatta şiddetli, dahası, acımasız bulduğum aklımda kalmış. Bir iki saat önce, Türkiye'de reklamların olumsuz işlevine birlikte yüklenmiştik. Karşımızda da reklamcıların temsilcisi vardı. Oktay, iyice ileri gitmiş. Ordaki sözlerinin arkasını getirir gibi konuşuyordu belki de.

Çok zeki, çok tutkulu bir yazardı Oktay Arayıcı. Önü açıktı. Dağlarca'nın şu iki dizesi en çok ona uyar:

"Ne sıcak vücutlar gitti
Toprağı ısıtmak için?"

114. GÜN

"Ölüm tarar saçımızı."
İlhan Berk

115. GÜN

Orhan Ural'a rastladım. T. İş Bankası'nı mahkemeye vermiş. Bir sürü şeyden konuştuk. Orhan Ural, 1973'te çok büyük bir gazetenin kurduğu yayınevine Erzurumlu Emrah adlı araştırma-seçki kitabını vermiş. 1966'da yayımlanan Erzurumlu Emrah'ın Erzurum'a dağıtımı yapılmış. "Keşke," dedim, "Ercişli Emrah'ı yazsaydın, daha az zararlı çıkardın."

Emrah'la, Emre aynı sözcük mü yoksa?

Yunus Emrah ya da Erzurumlu Emre.

Üçüncü Emrah (Kadıköylü Kürt Emrah), ben bu satırları yazarken cimnastik yapıyor. Suyla doldurduğu büyük rakı şişelerini lobut olarak kullanıyor. Benim yanımda konsantre olmuyormuş. Bir de savı var: Bende Oidipus kompleksi buluyor. Homeros'un âmâ olduğunu öğrenince hiç şaşırmadı.

Şimdi de yay çalışması yapıyor.

116. GÜN

Üzerinde düşünülmesi gerekir: *Celladıma Gülümserken* (İsmet Özel); *Yürüyüşler ve Duruşlar* (Ali Cengizkan); *Yalan Yazın Yelleri*(Mehmet Mümtaz Tuzcu); *Arınmalar* (İsmet Kemal Karadayı).

Poetika, Düşün, Morsalkım (Morköpük -editör-), *Uçurum Kitabı.*

Yalçın Küçük'ün yeni kitabı.

Buyrukçu'nun, *Günlerden Bir Gün*'ü.

117. GÜN

Bir ikidir, "Yolcu" imzalı mektuplar alıyorum. Yazdıklarından anlaşıldığına göre, "Yolcu" benim tanımadığım biri.

Hatta, ona son rastlayışımda "kitap"tan söz etmişim, yani kitabını niçin bastırmadığından... Çıkaramadım. Adımı da mahsus yanlış yazıyor galiba. Birkaç şiirini yolladı. Bunlar, işe yeni başlamış, şiirimizin serüvenini izlememiş genç birinin ürünleri gibi. Oysa, mektuplardan "Yolcu"nun daha olgun biri olduğu anlaşılıyor.

Şiirle ilişkisini şöyle anlatmış: "İlk şiirim Kemalettin Kamu'nun İzmir Kapılarında'sıydı. İçim yanarak mırıl mırıl söyler dururdum. Sokakta, evde, okulda... Sonra, Orhan Burian'ın *Kurtuluştan Sonrakiler* antolojisini buldum. Ondan sonra da iflah etmedim."

Ve Turgut Uyar'ın "Göğe Bakma Durağı"na getiriyor sözü. Bu şiirin adı yeterli gelmiş "Yolcu"ya. "Hatta," diyor "Turgut Uyar, sadece o başlığı yazıp bıraksaydı da olurdu. Yeterdi bana."

118. GÜN

Kızkulesi'nin düş getiren pay senetleri.
Kısa günde kapış kapış gitti.

1 Şubat 1985

120. GÜN

Morköpük'ün ikincisi de geldi. Son günlerde, mor sözcüğü beni çok uğraştırdı. Arkadaşlarla şakalarımız bile çoğunca mor üstüne oldu: Alcinsellik, morcinsellik... Bundan mı bilmem, işi karıştırmışım, *Morköpük*'ün adını da yanlış yazmışım. *Morsalkım* demişim. *Morköpük*, güzel bir yayın organı. Genç yazarlar, şairler varlıklarını doğrudan ürünleriyle kanıtlamak

istiyorlar. Eleştirilerini o ürünler üzerinden, daha doğrusu onlarla yapmış oluyorlar. Yine güzel bir seçki olan, *Uçurum Kitabı*'nda da öyle. Eleştiri denemeye, deneme şiire bitişiyor. Uçurum sözcüğü başka bir yakın geldi bana. Bir iki şiirimde kilittaşı yapmışım onu. *Beyaz* var. Şimdiye dek onun gibi az seçki çıkmış. *Nisan*, sonra. Bu ikisi Fransızların *Tel Quel* dergisinin ilk dönemindeki tadı taşıyor. Ben, 1968'de o derginin ilk kırk sayısını getirtmiştim. Hem de fiyatını bilmeden. İstanbul'daki aracı kurumun faturasını görünce şaşırdım. *Europe, la Nouvelle Critique* gibi dergilere de abone olmuştum. Taksitle olduğu halde, çok zor ödedim karşılığını.

Sözcükler hâlâ çıkıyor mu? Ne sıcak adlar gitti: *Üç Çiçek, Yeryüzü Konukları, Tan, Yaşam İçin Şiir...*

Poetika, değişik bir tavırda. Eleştiri ağır basıyor onda. Eleştirinin belirli bir sanat yönelimi adına değil, bir kuşak savaşımı adına sürdürüleceği de anlaşılıyor. Oysa, *Poetika*'nın geniş bir yelpaze içinde dağılmış genç kuşak temsilcilerini tümüyle kucaklamak istemediği belli. "Şiiri yalnız şiir olarak görme" düşüncesinden çıkış yapılması ile genel bir kuşak kavgası isteği biraz çelişkili geldi bana. *Poetika*'da iki düşünce bir arada gibi. Bence yönelimi öne alıp, "biz buyuz" demeleri daha uygun olurdu. Çünkü, seçkide söz sahibi olan Tuğrul Tanyol, ad yapmış genç kuşak sanatçılarının birçoğunu beğenmiyor. *Poetika* da güzel bir seçki. Ustaları geçmişleriyle değerlendiriyor, bugünleriyle biraz dışlıyor. Adnan Özer'le yapılan konuşmayı ilginç buldum.

Büyük magazinlerin karşısında amatör dergilerin ya da seçkilerin sanat işlevini birbirine aktararak batıp çıkıp batıp çıkmaları, bunu da en elverişsiz bir dönemde gerçekleştirmeleri, hatta *Düşün* gibi, bazı olanaklar yönünden, magazinlerle yarışacak, ama düşünceyi öne almayı da başaracak bir örnek ortaya koymaları yeni umutlar uyandırıyor kişide. *Yamaç*'ın yayımını kesmek zorunda kalması büyük bir kayıp.

Dergilerin hep gençler tarafından çıkarılıyor olması da düşündürücü. Sanat ve düşünce sorunlarıyla daha çok onların ilgilendiğini gösteriyor. Salt ortada görünme özleminin çok ötesinde bir şey. Gelecek gençlerindir elbet. Ama gençlerin şu andaki temsilcileri de sözü şimdiden almışlardır. Yadsınamaz bir gerçek bu.

Çeviride büyük adım.

Eleştirinin "koruyucu söylem" olmaktan çıkması, belirsizlik bağıntıları aramaya çalışması.

Şaire söylence ufku kazandırılması.

Benim için ağabeylerin, ustaların söyledikleri elbet önemli. Ama gençlerin ne düşündükleri daha önemli geliyor.

Sağdaki gençlerin de edebiyat konusunda eski bağnazlığın buzlarını kırmaya çalıştıkları görülüyor. Sözgelimi, *Yöneliş-ler* dergisi. Bunun da büyük bir kazanç olduğu kanısındayım.

121. GÜN

Öyle yanlışlar vardır ki, doğrunun tersi olmaktan çıkmışlardır. Yanlış, artık bir başka yanlışın tersi haline gelmişse, onun da tersini söylemek neye yarar?

122. GÜN

"Yüzün bir başka hüzün
Hüzün bir başka yüzün".
T. Pekinel

123. GÜN

Larousse'un *Omnis*'i ilginç bir ansiklopedi. Öbürleri gibi yalnızca bilgi vermiyor, yargılıyor. Hatta kimi zaman hiç bilgi vermiyor. Yazar, hangi öğrenimden geçmiş, ne gibi işlerde bulunmuş, hatta kitaplarının sayısı önemli değil *Omnis* için. Sadece yargılıyor. Ama neye göre? Bunu tam çıkaramadım. Bir Perse'i yüceltiyor. Buna karşılık, bir Baudelaire'in şiirini aşağı itiyor; onu yalnız eleştirmen olarak modern buluyor. Apollinaire, yaratıcı değil, yalnızca yenilikçi.

Victor Hugo için de aşağı yukarı şöyle bir yargılamaya gidilmiş:

"Musset, Vigny, Nerval, Baudelaire, Rimbaud, Verlaine, Mallarmé... Bütün bu şairlerin yaratım serüvenleri Hugo'nunkiyle çağdaştır. Ancak, Hugo'nun onları özümlediğini ya da bir yerde aştığını söylemek kolay değil. Bu ondaki şiirsel ateşi yadsıma anlamına gelmemeli. Hugo altmış yılı aşkın bir süre şiirle halhamur oldu. Şiir onun için elma ağacının dallarındaki elmalar kadar doğal bir şeydi. Gücü de güçsüzlüğü de buradadır. Aşırı üretimde kimi zaman has ürünlere de çokça rastlanır. O ayrı iş. Ama soru önemli. Bir şairden beklenen nedir? Tek, kişisel ya da ortaklaşa, ama kesenkes kendine özgü bir deney gerilimi mi? Hugo her telden çaldı. Her havaya girdi. Estetik açısından da siyasal açıdan da hep yeni kuşağın beğenisini izledi. Böylece bir durum yarattı kendine. Picasso resim için neyse, şiir için biraz o oldu. Ama büyük kopuşların hiçbiri ondan gelmedi. Romantizm çukurunu Lamartine açmıştır. Modern yönseme Rimbaud ile başladı.

"Gide'in, 'En büyük Fransız şairi kimdir?' sorusuna 'Ne yazık ki Victor Hugo!' diye verdiği karşılığı biraz da bu bağlamda değerlendirmek gerekir.

"Hugo, bir yalvaç gibi, yazıdaki patlamayı sezdi, ama kuşkuyla bakılan o adanmış toprağa adım atamadı."

Baudelaire yazmaya yeni yeni başladığında Hugo kırkına değmiş ünlü bir şair. 1842'de ilk kez bir araya geliyorlar. Baudelaire öğrencilik yıllarında hayran olduğu bu adama ısınamıyor; dahası, beğenmiyor onu. Daha sonra ona, onun sevdiklerine sürekli çatacak. Zaman zaman övse de.

Şu cümle Baudelaire'in: "Hugo başını hep öne eğik tutar. Hiçbir şey görmemek için de fazlaca eğik tutar: Gördüğü tek şey kendi göbeğidir?"

Buna karşın, Hugo'dan, özellikle yayımcılarla ilişki kurma konusunda birçok kez yardım istemiş. Hugo durur mu, hemen kazığı atmış; sözgelimi Belçikalı bir yayımcıya Baudelaire'in ricasını iletirken onun kendisine düşman olduğunu da sezdirmiş. Yayımcıdan hiç ses çıkmamış.

124. GÜN

Zahit Eren'in 15 Ocak 1985 tarihli *Milliyet Sanat*'ın "Genç Şairler" bölümünde yayımlanan "Görgeç" adlı şiirinden ilk Güven Turan söz etti. Ece'yle birlikte okuduk. Şiir mayası var bu arkadaşta:

Aynasında İskender'in
Kaplan heybetinde göz çukuru
Nokta dudağım girdapça
Dişimin sedef aklığından sırıtır cinler.

Yine Güven Turan'a göre bu genç şairin şiiriyle yaşadığı yerin mitolojisi özdeşleşmekte. Ahmet Arif'i sevdiği anlaşılıyor.

Zahit Eren, Siirt'ten yollamış şiirini. 1967 doğumlu.

125. GÜN

Muzaffer Buyrukçu'nun *Arkadaş Anılarıyla Orhan Kemal*'ini büyük bir tatla okudum. Orhan Kemal'in çok arkadaşı vardı. Ama en çok Muzaffer Buyrukçu ve Talat Kılıç'la oluşturduğu üçgen (Raşit-Buyruk-Arap üçgeni) içinde mutlu olurdu. Kuşkusuz en iyi dostları bu ikisiydi. Çok ilginç ve ayrık bir üçgendi bu. Aralarında özel bir argo yaratmışlardı. Bütünüyle söze dayanan bir tiyatro çerçevesinde sınırsız bir şaka geleneği. Kimi zaman seyircilerin de ufak roller üstlendiği bu oyun sürecinde Orhan Kemal dinlenir, Buyrukçu tutkularını ortaya koyar, Arap Talat, aşağıdan alıyor görünmesine karşın, ikisini de zor durumlarda bırakırdı. Üçü birbirlerinde dünyayı sever, dünyaya küfürler yağdırır, geçmişleri eşeler, geleceklere salkılar yollarlardı. Buyruk'la Arap, bu Haydari oyununda, zaman zaman az kalsın düelloya dönüşecek olan söz yarışında Raşit'in kırılmaması için büyük bir özen gösterirler, sakınma ayraçları, vazgeçiş havuzları açarlardı. Bunda geç kalmışlarsa, durumu kurtarmak için kıyasıya birbirlerine girdikleri olurdu. Birkaç günlüğüne küsmeye ne dersiniz?

Raşit hep ortadan konuşur gibi yapar. Gerçekte Arap'ın jönprömiye'ye saldırmasını sağlayacak. Buyruk, gerçeği ayırımsamazmışçasına, saldırıyı kabul eder, ama Raşit'e de arada okkalı göndermelerde bulunmayı ihmal etmez. Adana ağzının güncel argoyla zenginleştiği sözel bir şölen yaşardım onların yanında. Sözel dedim. Buyruk'un gag'larını saymazsak. O gag'lar Buyruk'ta bugün de vardır. Ordan kalmıştır. Sözgelimi gözlerini döndürmesi.

Oyun muydu? Ötesinde bir şey. Bir yaşama biçimi. Istrati'nin tiplerini çağrıştırmışlardır bende.

Buyrukçu'nun kitabında gerçek örneklerin yazılabilir bir bölüğü sıralanmış.

Ne yazık ki her zaman olduğu gibi topluluk dağıldı. Aklımda kaldığına göre Buyrukçu, Orhan Kemal'e kırılmıştı. Orhan Kemal bunun tam nedenini çıkaramıyor ve Buyrukçu'ya kızıyordu. Buyrukçu ayrıca Arap Talat'ı küçümsemeye başlamıştı. Buyrukçu'yla aynı devlet dairesinde çalışan Arap da ona bu yüzden kırgındı; araya giren mesafeyi kapatmak için bir çaba göstermiyordu. Ama Orhan Kemal'le yakınlığı sonuna kadar sürdü.

Nicedir Talat'ı göremiyorum. Emekli olduktan sonra bir süre Sirkeci'de, bir yakınının kırtasiye mağazasında çalıştı. Son kez Moda'da rastlaştık. Yeğeninin bir okul işi varmış. Bu kadar ciddi görmemiştim Talat'ı. "Türk edebiyatının kayınbiraderi" derdik ona; bu sıfatı beğenmez görünür, "Eniştesi olmak isterim" derdi. Bunu söylerken de Buyrukçu'ya küfürlü bir bakış fırlatırdı.

Buyrukçu şimdi Ankara'da. Orhan Kemal olsa şöyle derdi herhal: "Düştün mü ulan sonunda Ankara'lara!"

126. GÜN

"Ben bir yol oğluyum yol sefiliyim."
PİR SULTAN ABDAL

127. GÜN

Hermetik sözcüğü hep kapalı diye çevrildi dilimize.

Hermetik şiir: Kapalı şiir...

Ece Ayhan "sıkı şiir" diyor. Elbet bunu söylerken övgülü bir anlam da katıyor şiirin yanına. Ne olursa olsun, iyi bulmuş lafı.

128. GÜN

Gülseli İnal ve Burhan Uygur'un ortak yapıtları *Sulara Gömülü Çağrı* çok yönden bir şölen oldu benim için. Sanırım böyle bir kitap ilktir bizde. Her yönüyle nefis. Resimler, şiirler, baskı, kâğıt. Doğrusu böyle bir kitabım olsun isterdim. Gülseli'nin şiirini severim. Ülkemizde Ümmüşşiir'den (Şiirin Anası Gülten Akın) sonra şiiri hayatına yatıran bir iki kadın sanatçıdan biri de o. Temiz şiir yazıyor. Ancak bizim kendi mitolojimize dayansa daha bir sıcaklık kazanacağı kanısındayım. Burhan Uygur ülkemizdeki en yürekli ressamlardan biri. Şöyle dedi: "İkimiz de Ay kaçkını kişileriz. Böyle bir şey yaptık işte." Gülseli de kitabını özetledi: "Dans var burda."

15 Şubat 1985

129. GÜN

Çizgi Yayımcılık'tan *Şapkam Dolu Çiçekle*'nin yeni baskısı için öneri gelmesi çok sevindirdi beni. Önerinin gençlerden gelmesi de ayrı bir güzellik. Zaman içinde kitabı genişletmek istiyordum. Ancak, şimdi 15 Mart'ta teslim etmek gerekiyor; ayrıca, oylum sorunu var. 15 formayı geçmeyecek. Bu yüzden, ancak üç dört yazı ekleyebilirim. Birinci baskıdaki "Ataç'ın Yazarları" başlıklı denemede onun yabancı ustalarla ilişkisine eğilmek istemiştim. Daha sonra, Ataç'ın yerli yazarlar karşısındaki tavrını ele alan bir çalışma yapmış, iki yıl önce *Milliyet Sanat*'ta yayımlamıştım. O yazıyı mutlaka sokmalıyım kitaba.

Türkiye Yazıları'nın ilk sayısında imzasız olarak yayımladığım "İlhan Selçuk" yazısı da girmeli. "Genç İrisi" adlı yazı da.

Türkiye Yazıları yönetmenliğim iki sayı sürmüştü. Derginin çift kapak gibi sunulan renkli sayfalarındaki bütün yazılar

benimdir. İkinci sayıdan sonra da hiç yazmadım oraya. "Adamlar Adamlar" genel başlığı altında yayımlanan imzasız yazıların da sadece ilk ikisi ("İlhan Selçuk", "Burhan Felek") benim. Dergide, ben ayrıldıktan sonra da o başlık altındaki yazılar sürdürüldü.

Üçüncü sayıda Behçet Necatigil'i ele almışlar. Biraz hırpalayıcı nitelikte olan bu yazıdan ötürü Behçet Hoca, bana kırılmış. Benim yazdığımı sanıyormuş. Bunu çok sonra öğrendim.

Şapkam Dolu Çiçekle'yi ikinci bir kitapla genişletmeliyim. Nicedir düşündüğüm bazı yazarlar ve şairlerle orda baş başa olmalıyım. Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Abdülhak Hamid, Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Fethi Naci, Mehmet H. Doğan, Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Attilâ İlhan, Melih Cevdet Anday, Haldun Taner, Edip Cansever, Ece Ayhan, Murat Belge...

Yerli yazarlarla ilişkisine eğilen yazımı yeniden gözden geçirirken dikkat ettim. Ataç, Ahmet Haşim'in sembolizminden söz ederken, sembolizmin ustaları adına da konuşuyor: "Ahmet Haşim, kendisinin symboliste bir şair olduğunu söyler, symbolisme diye bir çığır olduğuna inanırdı." Ataç'a göre böyle bir çığır olmamıştır.

Bu, bana hemen Verlaine'in geçende okuduğum bir sözünü anımsattı. Sorarlar ona: "Sembolizm üstüne ne düşünüyorsunuz?" Yanıt ilginçtir: "Sembolizm mi? İnanın böyle bir sözcük bilmiyorum. Almanca mı yoksa?"

Ataç, benim yeni öğrendiğim bu yanıtı o zamandan çok iyi biliyordu herhal. Verlaine, kuşkusuz saldırıların dayandığı olumsuz yaftayı üstlenmemek için o yanıtı vermişti. Ataç'ın, salt Ahmet Haşim'e yüklenmek amacıyla bu sözlere dayanmasını içten bulmadım.

Bir de Régnier'den söz ediyor Ataç. Ahmet Haşim, yeniliğe Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Rimbaud kapısından değil, Regnier gibi küçük sembolistler kapısından girmiştir.

Hem, sembolizm diye bir çığır olmadığını söylüyor. Hem de küçük sembolistlerden söz ediyor. Ataç'ınki şaka değil herhal.

Bence Régnier bir yandan dekadanlara da bağlanan; acıyı, hüznü humourda eritme gücü gösteren bir şair. Hatta, bir bakıma öne getiren. Haşim'in onunla fazla bir alıp vereceği olmamalı.

İlginç adam Ataç.

Türk şiirini en iyi bilen o olmuş.

Kanıtları değişik de olsa, Ahmet Haşim'in sembolist olamayacağını ortaya koymuş sözgelimi. Günümüzde bunu inceliklerle yapabilecek biri yok.

Ahmet Haşim gerçek bir sembolist değil bence de. Daha doğrusu, kendini sembolist sanarken, bir sembolistin her zaman kaçınacağı durumları yaşayan bir sanatçı. Sisli bir geçmişe döner, başlıca boyutu zaman olan bir dünyaya düşüp düşüp durur. Zamanla anlamın aynı hızla ilerlemediği bir dil kuramaz. Sembolistler gibi sözcükleri bir çeşit küçümseyerek değil, tanımazdan gelerek kullanır. Onlar gibi, zor anlaşılırlık yolunu seçmesine karşın, şiirin mekân değerini büyütemez.

Ahmet Haşim, yalnız *Bir Günün Sonunda Arzu*'da sembolist bir şairdir. Ama aynı zamanda her şeydir de o şiirde. Gerçeküstücülüğe bile dadanma görürüz. Ahmet Haşim'i Tanzimat'tan bu yana ilk yedi şaire kolay sokamam. Ama bu şiir ilk üç şiirden biri olabilir.

İlk şiirlerinde ve birçok şiirinde ritm yoksunu bir Cenap konuşur.

"Merdiven" gibi ürünlerinde parnasse'çı.

Genellikle, sembolizm eksi müzik...

Ataç, Ahmet Haşim'in dilini "yapma" buluyor; yine de sevecenliği elden bırakmıyor: "Ama Fikret'inki gibi yapıştırma değil."

130. GÜN

"Sevsem öldürürler, sevmesem öldüm."
KARACAOĞLAN

133. GÜN

Steizbeck'in *Bitmeyen Kavga*'sında, arkadaşına devrimcinin özelliklerini anlatan kişi, aşağı yukarı şöyle konuşur: Onların bir işleri de, çok sigara içmektir. Nedeni pek belli değil, ama boyuna sigara içerler.

Bir yerde anlamını çıkaramadığım şöyle bir cümle görmüştüm. "Sigara varlık fazlasıdır."

Ben de şöyle bir laf etmiştim Türkiye Yazıları'nın ilk sayısında: "Ankara'da sigaranın zararı yok."

Sigaraya geç başladım, içkiden de sonra. İlk sigarayı otuz iki yaşımda içtim. İlk içki kadehi iki üç yıl öncesine rastlar. Ama başladıktan bir ay sonra iki pakete yükseldim. Tabii ki günde.

Birkaç kez de bıraktım. İlki üç yıl sürdü. Öbürleri üç günle iki ay arasında başarısız deneyler. O üç yıllık deney benim için çok önemli. Bir iki aylığına sigarayı her zaman bırakabilirim. İşi yıllara vurmaya gelince orda başka bir durum ortaya çıkıyor. Sigara bir değer olarak kalıyor sizde. Aradan on yıl da geçse hiç içmemiş duruma gelemiyorsunuz. Başlangıçtaki o zararlı fazlalık, bu kez sayrılı bir eksiklik duygusuna dönüşüyor. Bırakma mücadelesinin tersi bir mücadele bu. Üstelik, yeniden başlamada bir sağlık sorunu söz konusu değildir. Hiç değilse o kadar ağır basmaz. Boğazınızda, kurumasını özlediğiniz bir ıslaklık vardır.

Mao, çok içermiş.

Vedat Üretürk, ağzındaki sigaraya ilişkin bir adamdı.

Salâh Birsel de bir zamanlar öyleydi. Ayrı ve bizim bilmediğimiz daha nitelikli bir Bafra sanırdım onunkini. Sanırım, son yıllarda onda, sigaranın yerini, yazmak aldı. Tutkuyla yazıya abanması bu yüzden. Öyleyse, daha önce de yazmanın yerini sigara tutuyordu.

Çok sigara içen kişinin tek işi vardır: Sigara içmek.

Ama, içmeyi bırakmanın mutluluk getireceğine inanmıyorum. Sağlık, evet.

Ben, geç başladığım için bu işin görgüsüne eremedim. Başladığım gün, kendime yüz paket alabilecek param vardı. Oysa, çok erken başlayanların çoğunda, edinme güçlüğü, ilerde de geçerliğini koruyacak bir tüketim tavanı kurabiliyor. Efendice içmeyi öğrenemedim.

Yolculuk sigarası, Yeni Harman. Zehrini güzelce ve harbi öngören Bafra, siyasal içerikli Birinci, henüz on yedisinde Bahar, döklüm-döşek Yenice, güllüm-kuşak Gelincik, kozmopolit ve kentsoylu Hisar, ürkünç Kulüp, serin Çamlıca, gömleğinin manşeti bir karış Sipahi, dut ağacı Maltepe, hayın Samsun.

Bugün, tütünün zararları apaçık ortada. Midede ülser, dil ve akciğer kanseri, solunum yetersizliği, koroner yetmezliği. Bütün bunlara karşın, insanların giderek artan bir oranda tütüne dadanmalarını nasıl açıklayabiliriz? Felaketin genelliği yanında, bireysel felaket iyice ağırlığını yitirip yerçekiminden mi kurtuluyor? Mahşer gününde günahkârların gülüp oynaması gibi bir şey mi söz konusu? Oyun ve piyango duygusu mu devreye giriyor? Belli ki, otun ve içindeki maddelerin fazla bir rolü yok bu işte. Tütün yerine başka bir şey de olabilirdi. Sigara, toplumsal bir suçluluk, bireysel bir özgürlük alanı olmuş. Acıyı erteleme, aşka ara verme, kendiyle baş başa kalma, hayatı küçümseme. Çaresizliğin silahı. Hiçbir din, tütünü yasaklamamış. Zararları bilinmiyordu da ondan. Fuzuli'nin, *Beng ü Bâde*'sinde tütüne verilen bir görev var mıydı?

134. GÜN

"... gibi kar."

135. GÜN

Yine de bir gün mutlaka azaltmak gerek. Ayrıca pislik bu be?

136. GÜN

İsmet Özel'in *Celladıma Gülümserken*'ini okuyorum. Gerçek bir şair o. Ayrıca şiire çok elverişli bıçak sırtı bir durumu var (sağ benimsedi, sol yadsıyamadı). Bu kitabında kendi kişisel serüveninden çıkarak yoğun bir şiir yaratıyor. Dilin ustası.

Genç bir arkadaş, İsmet Özel'in ortak şiiri kullandığını söyledi. Ama o ortak şiirin bir bölüğü zaten onun şiirinden gelmeyse?...

İsmet Özel ayrıca sözünü dinleten; düşüncesine katılalım katılmayalım, kulak kabartmadan edemeyeceğimiz bir yazar.

Halkın Dostları'nın çıktığı günleri anımsıyorum. Ordaki gencecik sanatçılar günümüzün önemli adları şimdi.

Ataol Behramoğlu da kendini kanıtladı. Toplumcu şiiri, kendi kuşağında, onun adı olmadan değerlendiremeyiz. Her yönüyle bir kültür adamı oldu Ataol.

Süreyya Berfe: Şiirin hasını en çok o bilir. Büyük derviş. Her an büyük çıkış yapabilir.

Özkan Mert, İsveç'teymiş. Bir şiirini vermişti *Papirüs*'e. Bir dize üzerinde tartıştıydık. "Burjuva kızları, benim kokmuş çoraplarım" gibi bir şey. Bunu çıkarmasını istemiştim. Üç gün düşündü. Geldi, öylece basılmasını söyledi. Öylece basmıştık.

137. GÜN

"...gibi kar." Kar deyince iki şiir gelir aklıma. Cenap Şahabettin'in "Elhan-ı Şita"sı ve Ahmet Muhip Dıranas'ın "Kar"ı. İkisi de çok güzel şiirdir. Hatta, diyebilirim ki, şairlerinin en güzel ürünleri. "Elhan-ı Şita"daki müzik, dil çukurunu ortadan kaldırır. "Kar"da sözcüklerin bütünü tek ve anlatılmaz bir duyguya dönüşür.

Bir de Ceyhun Atuf Kansu'nun "Tekeri Kırık Kağnı" adlı şiiri vardır. Hangi kitabındadır şimdi söyleyemem. Çok eskilerde *Varlık*'ta yayımlanmıştı. Her yerde okurdum o şiiri.

Ceyhun dedim de, oğlu Ümit Kansu aramış beni. Birkaç kez aramış ANSA'da. Bir türlü bağlantı kuramadık. *Cumhuriyet*'e telefon ettim. İzmir'de olduğunu söylediler.

1 Mart 1985

139. GÜN

Uzun Lafın Kısası'nı Birsen getirdi. Tuğrul Çutsay vermiş. "Genç sanatçıların genç insanlar adına" çizdiklerine kaç gündür yeniden yeniden bakıyorum. Kırk sekiz çizerin altmış yapıtı. Yaşadığımız dönemin umarsızlıkları içinde, kimisi bir çığlık, kimisi acı bir gülümseme. Serdar Günbilen'in fırlatılan çiçeği; Ayhan Demir'de diplomasını uçurtma yapan genç adam; Enver Malkoç'ta adam çivileri nereye çakmış? Sadi Albayrak'ta yargıçlar apışıp kalıyor...

Her çeşit anlayışta karikatür var kitapta. Hepsi de Gençlik Yılı'nı soru yağmuruna tutuyor. Bu arada bütün yıllara verilmiş yanıtlar.

Albüme bütünüyle bakmayı deniyorum: Yanlış eğitim, çocuklara zorbaca gösterilmiş hedefler; küçük yaşta körletilmek

istenen oyun duygusu; öğrencinin kafasına tıkılıp duran yararsız bilgiler; hedef tahtası aydın.

Ali Gözükızıl'ın uçmayı deneyen genci diyor olmalı ki, "ancak uçarak kurtulabilirim koşulumdan!" Uçmayı denerken yine de mutlu gibi. Suyun dibinde kafalar da birbirine karışıyor (Tuğrul Çutsay). Oysa yaşanacak koskoca bir dünya var yukarda.

Gençlik Yılı'nın resmi slogan görüntüsünü, ona dikey çizgiler ekleyerek talihsiz duruma düşüren, yalancı kılan karikatür ise (Avni Odabaşı) harika! Yazsanız, kaç sayfada anlatabilirsiniz bunu?

Bütünüyle, deniyorum: Kimi yerde bir Gourmeline yalnızlığı da var. Kimi yerlerde de o yalnızlık metafizik değil, toplumsal bir renge boyanıyor (Necati Abacı).

Semih Poroy önemli bir sanatçı. Cem Koç! Kaya Ömer Oykut!

Sami Caner: Koşulumuz dünyayı oluşturuyor.

Haslet'in usta çizgisi.

Erdoğan Karayel'in patlayıcı start'ı.

İki Behiç: Ak ve Pek.

Fethi Deveoğlu.

Ferit Avcı.

Durmayın, Figen Sadı'ya papatya yetiştirin!

140. GÜN

Cahit Tanyol'un *Türk Edebiyatında Yahya Kemal*'i tam zamanında çıkmış bir kitap. Geç yayımlanması, bir bölümünün yeni yazılması, bir bakıma bekletilmesi, ona bu niteliği kazandırıyor. Cahit Tanyol, Yahya Kemal'in çevresinde bulunmuş kişilerin en gençlerinden biri. Bugün yaşayan ve eli doğru dürüst kalem tutan tek tanık odur demiyorum. Yine de, düşünün-

ce, öyle çıkıyor. Yalnızca bir tanık değil Cahit Tanyol, bir yazar.

Eski-yeni kargaşası, kendinden öncekiler, çağdaşları, yeni kuşaklar karşısında Yahya Kemal'in tavrını ve durumunu değerlendiren bölümleri çok ilginç buldum ve iştahla okudum. Yalnız anılar, gözlemler değil, şairi irdeleyen kuramsal sayfalar da, kimisine katılmasam da, çok değerli bence. Özellikle yeni yazılmış bölümler. İlk fırsatta yeniden okuyacağım.

Bazı cümleleri şuraya yazıyorum:

• Ölümünden birkaç gün öncesine dek Türk şiirini izlediğini yakından biliyorum. Sanırım en son Dağlarca'nın *Varlık* dergisinde çıkan bir şiirini okuyordu.

• Ziya Gökalp'le dil ve edebiyat üzerine sohbetler yapıyor ve onun şiirlerini düzeltiyordu.

• Paris onun için önce bir sürpriz, sonra bir dram olmuştu.

• Ününe şiirden anlayanlardan çok, anlamayanlar hizmet etmiştir.

• Baudelaire'den çok Verlaine'e yakındı.

• Bir elinde gazel, bir elinde antik Yunan şiiriyle dönen şair...

• Çocukları, görmemek şartıyla severdi.

"Yahya Kemal ve Sömürü" bölümünde Tanyol, şairin yapıtının siyasal bir gericiliğin, yobazlığın aleti yapılmak istendiğini söylüyor ve Nihat Sami Banarlı'yı suçluyor. "Yahya Kemal'in kişiliğinde, *Selimname, Mohaç Türküsü, Akıncılar* gibi şiirlerinin etkisiyle epik bir kahraman hayal etmek ne kadar yanlışsa, *Süleymaniye'de Bayram Sabahı* şiirine bakarak onda Mehmet Akif'teki dinsel inanç coşkunluğunu aramak o kadar boşunadır."

141. GÜN

Âkil Aksan'ın Türkçe-Fransızca, Fransızca-Türkçe *Hukuk Terimleri Sözlüğü* çeviri ve ansiklopedi çalışmaları yapanlar için çok değerli bir başvuru kaynağı. Sistemli bir sözlük olmaması ("Pratik Sözlük") ve yardımcı deyimleri de toparlaması bence bu işler için daha da iyi. Sözgelimi Fransız askeri rütbelerinin Türkçe karşılıklarını başka hiçbir yerde bulamazsınız. Deniz hukukuyla ilgili bazı yeni terimleri de.

Ne diyeyim, buluş gibi bir sözlük.

Âkil Aksan'ın şiirlerini de belli belirsiz anımsıyorum. Kısa şiirler. Yeditepe'de de yayımlanmış mıydı?

Fransızca yayımladığı *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, kendi alanında en iyi örneklerden biridir. En iyisi değilse.

Bu arada aklıma 1982'de *Maspero* yayınları arasında çıkan *Entre les murailes et la mer* adlı Türk şiiri seçkisi geliyor. Güzin Dino'nun önayak olduğu bir çalışmanın ürünüydü bu. Seçkide Attilâ İlhan'la benim şiirlerim yoktur. Attilâ'yı bilmiyorum, ama benim küçük bir serüvenim olmuştur seçkiyi hazırlayanlarla.

Fransızca'dan, "telif haklarını güvenceye bağlayan" ve şiirlerimin seçkide yayınlanması için izin isteyen bir mektup almıştım. Basılı formun bir yanına elyazısıyla bir çıkma yapılmış, basılacak iki şiirimin adları belirtilmişti. Tembelliğimden mi, içimde Güzin Hanım'ın yapacağı seçmelerde hangi ağırlıklara önem vereceği gibi bir önsezi olduğundan mı, bilmem, mektuba zamanında karşılık veremedim. Uzunca bir süre sonra aynı form yine gönderildi. Ancak bu kez elyazılı çıkmada yalnız bir şiirimin adı vardı. Güzin Hanım zamanında davranamadığım, bana gösterilen kayrayı değerlendiremediğim için şiirimi mi cezalandırıyordu yoksa. Canım sıkıldı. Hiç yanıt vermedim.

Attilâ İlhan'ınki neydi acaba?

Dağlarca'nın seçkide harcanması da benzeri bir olaya mı dayanıyordu? Anday'a on üç sayfa, Dağlarca'ya iki.

Seçmek, seçkicinin işidir. Kim karışabilir? Nitekim Nimet Arzık'ın *Gallimard*'da çıkan "başlangıcından bugüne" Türk şiiri seçkisinde de baş köşeye Dağlarca oturtulmuş, onun ülkesinde "Şairler Prensi" olduğu söylenmişti.

Ama sınırlar var. Attilâ İlhan'ın yer almadığı bir seçki eksik bir seçki değil midir?

Nefis baskılı *Maspero* kitabını görünce doğrusu imrendim; ama kendi payıma, hemeninden bir avunma yolu da bulamadım değil: "Benim şiirim yok, öyleyse eksik bu seçki!" Bunun da kendine göre büyük bir tadı var, biliyor musunuz?

Sınırlar. Bir de gerçek var: Dino'ların eski ağırlığı kalmamış Türk sanatçıları üzerinde. Bunun bir nedeni varsa önce kendilerinde arasınlar.

Döner kebap dönmez olur...

142. GÜN

Buyrukçu'dan uzun bir mektup aldım. Tıka basa coşkuyla başlayıp büyük bir karamsarlıkla biten bir mektup. Bir yerinde şöyle diyor:

"Mektubu ikimizle ve çevremizle ilgili sözcüklerle doldurmadan önce 'anı' üzerine düşündüklerimi açıklamak istiyorum. Nedir anı? Yaşanmış, yaşanan zamandan belleklerimizde kalan olgular, devinimler, görünümler, bütün bunları içeren canlılıklar değil mi? Bu geçmişte var olanı kurcaladığımızda, ordan bir yapıt çıkarmaya yeltendiğimizde, 'anı yazarı' damgasını yiyoruz. Oysa, anı aslında bir saniye önce yaşadığımızdır, daha önce yaşadıklarımıza eklenendir; bir saniyeden bir saniyeye sıçrarken anı kalıplarına dökülen hayatımızdır. O vakit, geçmişle şimdiyi birbirinden ayırmamız, iki duruma ayrı adlar

vermemiz gerekir. Ayrıca, anı ile anı olmayanı başlangıçlarıyla, kesişip bütünleştikleri noktalarla kesinlikle saptayamayacağımıza göre, 'anı' kavramını burda kullanmamamız doğru olur kanısındayım. Hayatı dilimlere bölmenin, birtakım sıfatlarla birtakım gövdeler oluşturmanın anlamı yoktur. Sanatçı, yaratacağı yapıt için devşireceği malzemeyi sökmek niyetiyle nereye el atarsa atsın, hayatı, yaşananı, bütünü, hiç kesilmeyen bir akışı sergileyecektir. Bugüne kadar getirilen ve artık vazgeçilmez bir edebiyat türü olan 'sokaktaki adamın anlattığı hikâye' bir eksiklik, geçmişin hüznünü katan anı, baygın ya da uyutulmuş bir hayat parçası değildir. Şu an gibi, gürültü gibi, kar gibi, seni anmak gibi dipdiridir. Devinir ve boyuna üretir. Bir önceki ve sonraki an'a bağlanabilme, oralarda varlığını sürdürebilme, çoğalabilme yeteneğine sahiptir..."

143. GÜN

Niyazi Akıncıoğlu'nun bütün ürünlerini kapsayan *Umut Şiirleri*'ni elime almıştım ki A. Kadir'in ölüm haberi geldi. Akıncıoğlu'nu okurken hep A. Kadir'i de okudum, daha doğrusu A. Kadir'le onu birlikte okuduk gibi geldi bana. Bu arada Akıncıoğlu'nun *Yürüyüş*'te yayımlamış olduğu şiirlerin A. Kadir'in o günlerdeki ürünlerine çok benzediğini fark ettim. İkisi de Nâzım'dan etkileniyor, ama A. Kadir *Yürüyüş*'teki şiirlerde ayrıca Akıncıoğlu'nu etkiliyor. On yedi yıl önce *Yürüyüş* şairleri için yaptığım saptamayı yeniden gözden geçiriyorum:

Dergideki hemen bütün şiirlerde yoksulluğun, sefaletin aralığından bir mutluluk anısına (çok seyrek olarak da umuduna) bakılıyor. Böylece ileriyi, geleceği kurma yönündeki ilkeden hemen her zaman biraz sapılıyor. İyimserlik anılarla yaratılıyor genellikle. Halk albümünden portreler veriliyor: Salih, kolunu kayışa kaptıran Aliş, beş yerinden bıçaklanan Yozgatlı

Mehmet, karısı tarafından terk edilen Koyulhisarlı Ahmet, Nazarboncuğu satıcısı topal İsmail... Bunların şiiri yapılıyor. Ancak kitlenin herhangi bir parçasından çok, seçilmiş, güzellenmiş tiplerdir bunlar. Ayrık tiplerdir çoğunca. Sözgelimi Salih mahallenin en geniş omuzlusudur; Yozgatlı Mehmet oynarken elinde tahta kaşıklar gürülder; kabadayı, caddeden geçerken seyrüsefer durur. Anlaşılıyor ki aktif realistlerin yapıtlarında gerçekçi olmaktan çok, romantik bir tavır var; sanatçının gerçek karşısındaki aktif durumu onu söyleve itmediği zaman, çoğunca bir çeşit romantizme götürmüştür. Aktif realizmin "sorunu yalnız dokunmak değil, onu çözmek, yarayı sarıp bağlamak" ilkesini nasıl yerine getirecekti şair? Başka nasıl yerine getirebilirdi? Bence, söyleve kaçmaktansa çoğu zaman romantizme dadanmaları iyi olmuştur. İlkenin uygulanamazlığı *Yürüyüş* şairini, gerçeği belli aksamaları düzeltmek yönünde değil, gerçekteki bazı çizgileri romantik bir planda parıltılı bir biçimde abartarak devinmeye götürmüştür.

En çok da A. Kadir'in şiirinde var bu. Rıfat Ilgaz, kişisel yaşantının ayrıntılarını kullanırken gerçeğe daha bağlı kalır. A. Kadir'deki güzelleme bazı yadsımalar halinde görünür. Ömer Faruk Toprak'ta ise gerçek değil, sorun öne çıkar; bu da genel bir insanlık şarkısı olarak belirir. Bu ona bazen arkadaşlarından ayrı olanaklar sağlarsa da, temelde şiirini bir didaktizmde katılaştırır da.

15 Mart 1985

145. GÜN

Devetabanı çiçek sayılır mı? Ağaç da diyemiyorum. İşte bizim D. yaşlandı. Hiç de güzel görünümlü olmayan saksısını örtmek için koltuğu önüne koymuşuz. D. ordan çıkıyor, kapı boyunca, çivilerin yol göstericiliği altında dikey yükselip yine

onun dik açısıyla bakışımlı olarak ters yöne uzanıyor; altında Van Gogh'un yatak odası; daha doğrusu odası. Seviyorum seni D.!

Bu evi de sevmeye başladım. İflastan da kurtuldum (dün). Dün ayrıca Gül'e iş buldum. Aytül Hanım'a pazar günü telefon edecek. Aytül Hanım bizim Kör Zeki'nin (Zeki Dölen) arkadaşı. Dünyaların Kör Zeki'si. Bankada yönetim kurulu başkanım. Siyasal'dan sınıf arkadaşım ve bütün boşanma davalarımda avukatım. Hayır, üçünde...

Bugünse cuma, D.'nin sarkan uçlarının altında TV'de kadın programı. Bir profesör çok güzel bir kadının cinsel eğitim konusundaki sorularını yanıtlıyor. Sayın Profesör, *Vadideki Zambak*'taki Henriette neden öldü? Cinsel doyumsuzluktan mı? Bir kadın anımsıyorum, artık göremem onu.

Adam (iki kişi) geldi. Bütün eşyayı yazdı. Hepsini de yazmadı, iyi adam "Çiçeklerimiz de var" dedim; "onları yazmayacak mısınız?" İyi adam, kitapları da yazmadı. Tabii, bu olay birkaç gün önce oldu.

146. GÜN

Şapkam Dolu Çiçekle'yi yeni baskı için gözden geçirdim. Bir yazıda mısra, bir yazıda dize demiştim. Dokunmadım onlara. Yalnız yazının birinde hem dize, hem mısra var. Ordaki mısraları dize yaptım. Eski yazıların, yapıtların diline hiç dokunmamaktan yanayım. Zaten bunun sonu da gelmez.

Dil konusunda baştan beri orta bir yol tutturmuşumdur. Yine de son yıllarda öz Türkçe'ye daha çok yöneldiğim görülüyor. Yirmi beş yılı aşkın bir süre Türk Dil Kurumu üyeliği yaptım. Kurum kapatıldıktan sonra, şimdi, daha öz Türkçeciyim.

Kitabı Memo Emrah'la Hatay'a yolladım. Tuğrul Tanyol bu akşam alır.

A. Kadir daha yaşayabilirmiş. Bazı aygıtlara bağlanmayı kendisi istememiş. "Çok çektim, istemiyorum artık!" demiş.

147. GÜN

Yeşil ipek gömleğinin yakası
Büyük zamana düşmüş.

148. GÜN

Umut Şiirleri'ni yeniden yeniden elime alıyorum. Bir şey arıyorum. Sanki hayran olduğum bazı şiirler, dizeler kitaba girmemiş. Hangileriydi? Niyazi Akıncıoğlu deyince içime bir duyarlık düğümü atan o parçalar? İşte "Selan", işte "Edirne", "Ajans"...

Eskime değil bu. Yalnız o değil. Buzdağının su altı bölümünün, su üstü bölümünü açıklayamaması, bir bakıma doğrulayamaması. Eskime de dilden gelmiyor. Bence Akıncıoğlu'nun dili bugün bile çok güzel. Hatta geçen zaman içinde bu dilin belli bir rant değeri de oluşmuş. Bazı yazarların (Mehmed Kemal, Asım Bezirci) dedikleri gibi Divan şiirinden değil, Halk şiirinden çıkış yapmış görüyorum onu. Eski söz değerlerine yaslandığı yerler de Nâzım Hikmet sevgisinin iyice ağır bastığı yerlerdir. Şarkıların aracı olduğu...

1960'tan sonra kavgacı şiir içerikte öylesine büyük bir açıklık kazandı ki, daha önce yazılıp da sadece imalar taşıyan, şiirsel başka öğelerle de tam desteklenmeyen ürünlerin matlaşmasına, kimi zaman da havada asılı kalmasına yol açtı. Kaldı ki Akıncıoğlu'nun İkinci Dünya Savaşı sırasında yazdığı, kendisini Akıncıoğlu kılan şiirlerinde bile siyasal uçlar ideolojiyi

pek sezdirmez. Hiç değilse arkadaşlarındaki kadar sezdirmez. Sözgelimi bir Dinamo'da söz açıktır.

İkinci Dünya Savaşı'nın şairi. En iyi şiirleri 1939-1946 yılları arasında yazmış. Bunlardan "Edirneli Delikanlı"nın, günümüzün "Trabzonlu Delikanlı"sı kadar ritm düşkünü olduğu görülüyor. 1947-1955 arasında ise Akıncıoğlu amacına ulaşmış bir kişi gibi konuşmaya başlar. Yetinen bir şair kimliğindedir. Oysa henüz şiirini kurmuş da değildir.

Daha sonra seyrek çıkışlar yaptı. 1955'ten sonra hava değiştirdiği bile söylenebilir. Eski çıkış noktasını aradığı zamanlarda da ("Vatanlar Masalı"), fazla yinelemeye düştü.

Arif Damar, 1979'da, Akıncıoğlu'nun bütün şiirlerini gün ışığına çıkarmak için kaç kez Edirne'ye gitti! Kitabın yayımlanmasını sağlayacak, başına da uzun bir inceleme koyacaktı. Bu konuda benim katkımı da istemişti. Akıncıoğlu "Vatanlar Masalı"nı kitap oylumunda düşünüyormuş. Yazdığı bölümleri banda almış, Arif'e dinletmiş bunları. "Büyük şiir!" diyordu Arif.

Geçende o da söyledi: "Yahu! kitabı elden geçirince o şiirler fazla fire vermiş gibi geldi bana."

Kimi şiirler bir araya gelince ayrı bir güç kazanıyor, kimileri birbirini yiyor.

Kim bilir bizim şiirlerimiz zamanla ne hale gelecek?

Üç şiirim taze kalsın, ilerde de okunsun, yeter bana.

Ayrıca şu: Eskimemek değil, eskiyebilmek de önemli.

Asıl büyük yapıtlar, eskiyebilmiş yapıtlardır.

149. GÜN

Ali Poyrazoğlu'nun oynamak istediği *Hamlet*'i okuyorum.

Başka bir Hamlet bu. Jules Laforgue'un Shakespeare'den çıkarak kendine göre yeniden yarattığı, Francis Huster'in de on-

dan çıkarak kendi ölçüleriyle yeniden uyarladığı... Karabasan içinde, çılgınlığın sınırını özgürce yoklamak isteyen, dandy'liği bir ucundan cırtlatan bir Hamlet. Şöyle bir Hamlet:

Başparmağını deri kemerinin deliğine geçirmiş,
Başında geniş kenarlı gece şapkası,
Siyahlar içinde, boy orta, ayaklar kadınsı,
Saçlar düzgün biçimde ortadan ayrılmış...

Tek kişilik bir oyun.

Poyrazoğlu'yla bir iki gün içinde görüşeceğim. Şiir biçiminde kaleme alınmış metin bayağı netameli. Uyarlama gerek.

150. GÜN

Oktay Akbal'ı nicedir görmemiştim. Kadıköy'de, Gençlik Kitabevi'nde imza günü olduğunu öğrenince oraya gittim. Recep Bilginer, Mücap Ofluoğlu, ilk kez karşılaştığım Alev Alatlı da kitap imzalıyorlar. Sabahattin Kudret Aksal da oradaydı. Daha sonra iki saat kadar Hatay'da oturuldu. Arif Damar da katıldı. Arthur Miller'dan, Aziz Nesin'den, A. Kadir'den, İlhan Berk'in "Galata Günlüğü"nden söz ettik.

Mücap'ı çok sevdim. Onunla ilk kez bir masada oturuyoruz. 40. yıl sanat şöleninde toplanan paranın yarısını Hisar Eğitim Vakfı'na bağışlamış. Ayrıca, vaktiyle iki kez sınavına girip de kazanamadığı Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü öğrencilerine iki yıldır burs veriyormuş; bu yıl beş öğrenciye. "Sanırım" diyor, "ilk kez oluyor böyle bir şey; başka kim var vaktiyle kazanamadığı bir sınavın yıllar sonraki başarılı öğrencilerine burs bağlayan?"

Lokantada Mehmet Ali üç şey yaptı; Müessesenin ikramı olarak bir ufak açtırdı; Oktay için hemeninden bir dörtlük yazdı; toplu fotoğrafımızı çektirdi.

Dördüncü olarak, Hulki Aktunç'un benim için bıraktığı öykü kitabını verdi.

Ben de bir şey yaptım; Recep Bilginer'in naylon torba içindeki kitaplarından ikisine zorla el koydum. Hem de imzalatarak!

Dönerken Arif'le Oktay Akbal'dan konuşuyoruz. Başından beri sürekli olarak toplum içinde sanatı, sanat içinde hoşgörüyü savunmak için kendini ortaya atmış. Köşe yazılarında bir gün bile öykücü ve deneme yazarı kimliğini unutmamış. Bunu öyle dönüşsüz bir noktaya getirmiş ki, kendine özgü bir köşeyazarı tipi de yaratmış.

Siyasal'ın ikisinde miydim, *Aşksız İnsanlar*'ı Cebeci - Sıhhiye arasında yürüye yürüye ve gide gele okuyup bitirdiğim dün gibi aklımda.

151. GÜN

Yazdığım nedir? Yazmam gerektiği için mi yazıyorum? Öyle bir gerek gördüğüm için? Yol arıyorum, ama zaman zaman yolumu yitirmeli de değil miyim? Günlük-mektup-deneme-hayat öyküsü-anı-polemik karışımı bir şey bu benimki. Günlüğün kişisel günlük olabilmesi için hayat öyküsünün uç sınırında devinmesi, derin ben'e iniş yapması gerek. Yapıtlardaki gibi gerçeği yeniden kurması değil, hayatın kesikliğinde var olması...

Yine de art düşünceyi dışlamayı sınıyorum. Şimdilik hiç değilse bu...

Görüş açısından ise ha deyince sıyrılmak kolay değil.

En iyisi mektup. Ne çok mektup yazardım eskiden, çok eskiden. En sevdiğim şey yüzünü görmediğim kişilerle yazışmaktı. Şiirlerim, yazılarım yayımlanmaya başlayınca bu gereksinimimi büyük ölçüde yitirdim. Hiç unutmam, 1950'lerde, "Diyar-

bakır Türkçe öğretmeni"ne (kim olduğunu bilmem) yazmıştım. Mektup iki sayfalıktı. Birinci sayfanın başında şöyle bir not vardı: "Erkekseniz". İkinci sayfadaki de, "kadınsanız". Erkeğe ayrı, kadına ayrı metin, karşılık geldi; kadınmış... Ama bir daha yazmadı. Oysa kadın oluşuna çok sevinmiştim.

Dağlarca'yı küstürmüşüm. Kahvede görünce yüzünü çeviriyor. İlhan Berk de, Ece'ye, benimle artık konuşmayacağını yazmış.

Asıl benim küsmem gerekirdi. Aziz Nesin'e.

152. GÜN

Zeynep Oral'ın *Yaz Düşüm Yaz*'ında kadın yazarlarımızın çoğunda görülen o pişkin anlatım biçimine rastlamayınca sevindim. Bu kitabında ilk kez anlatı'ya giriyor. Zeynep, Umarsızlık ve sevgi... Zeynep Oral'ın iyi bir yanı da olayları, hiç sezdirmeden ve ustaca yerinel (alegorik) bir bütünde toparlayabilmesi. Düpedüz ve açık seçik anlatan bir yazar. Bunun mutlaka bir erdem olduğunu söylemek istemiyorum. Ama ona uyuyor. Gazetecilik ve tiyatro deneyleri ayrı bir güç olabilir Zeynep için.

154. GÜN

Gürhan Tümer'in J. P. Crespelle'den çevirdiği *Yaşayan Montmartre*'ı keyifle okudum. İzmir'deki Sanat Kooperatifi'nce yayımlanmış. Bu tür yapıtlar sanat sevgisini berkitir. Yalnız, kitap öyle kötü ciltlenmiş ki daha okumaya başlarken elimde dağılıverdi. Picasso'nun sevgilisi Bayan Fernande ilginç geldi bana: "Hiçbir şeye metelik vermezdi, süsüne düşkündü ve oldukça tembeldi. Kışın, ayakkabıları olmadığı için

iki ay atelyeden dışarı çıkmadan, Clichi Bulvarı'ndaki belediye kitaplığından ödünç aldığı kitapları yatağının içinde okuyarak, sigara ve çay içerek oturabilirdi. Picasso para kazanmaya başlayınca, o da Tepe'nin bohemlerini giysilerinin zarifliği ile büyülemeye başlamıştı."

155. GÜN

Mehmet Mümtaz Tuzcu ilk şiirlerinde klasik diyebileceğimiz bir duyarlıktan çıkıyordu. *Yalan Yazın Yelleri*'nde şiir grafiğinde değişiklik var. Sözde, yontusal bir olanağa, içerikte de humour'a yöneliyor. Sonu yergi mi bunun?

1 Nisan 1985

157. GÜN

Zeki Gezici'nin, *Şafak Yüzlü Çocuklar*'ını kitaplaşmadan önce de okumuştum 2 yıl önce Abdi İpekçi Barış Ödülü Seçici Kurulu'ndayken. Zeki'yi, Eğitim Enstitüsü öğrencisi olduğu yıllardan tanırım. Merkez Kıraathanesi'ne sık sık gelirdi. 70'li yılların başları. O günlerde en genç şair oydu belki de. Olduğundan da küçük gösterirdi. Bugünkü oturaklı hoca o çocuk muydu diye düşünürüm zaman zaman. Kendini, ölçü mölçü tanımadan şiire atmış, daha doğrusu fırlatmış bir arkadaş. Yalnız şiirinde değil, hayatında da lirizm arıyordu.

Kitabın sayfalarını çevirirken şöyle diyorum: Söz kumaşını dokurken, atkıların umuttan, çözgülerin güzellemeden olmasına çalışıyor; sonra da cevize batırıyor onu.

Bütün Akdeniz çocuklarının gözbebekleri
zeytin tanelerinden yapılmıştır.
ve zeytinyağı tabaklarımızda
erimiş güneş gibi durmaktadır.

İlk 2 kitabı da *(Kan Çiçekleri; Halk Şarkısı)* eklenmiş *Şafak Yüzlü Çocuklar*'a. Bütünüyle bakınca Zeki Gezici'nin bazı sözcüklere aşırı, hatta saplantı derecesinde düşkün olduğu görülüyor. Söz gelimi, "kan" sözcüğü. Ne çok kan kullanmış! Yalnız Zeki Gezici'de değil, son çeyrek yüzyıllık şiirimizde de gözde sözcüklerden biridir kan.

Yalnız bizim şiirimizde mi? *Cahier du Sud*'ün bir sayısında Fransız şiirinde kan sözcüğü üzerine bir yazı okumuştum. O sayıyı sakladım; bulmak biraz zor şimdi. Kim yazmış, unuttum. Yazar, kan sözcüğü için bir istatistik yapmıştı. Dergiyi arayayım.

158. GÜN

"Alkolizmle titreyen el, ne kadar güzel!"
LAUTRÉAMONT

159. GÜN

Cahier du Sud'ü buldum. Kitaplıklardan birinin arka sırasında *A'mak-ı Hayal*'in yanında. Nasıl girmiş oraya? Şubat 1943 sayısı. Yazı, Gabriel Audisio adlı bir yazarınmış. Başlığı da ilginç: "Kanı Beğenisi ya da Şiirde Parola Sözcükler."

Audisio, Pierre Emmanuel'in bir kitabının hemen her sayfasında kan sözcüğüne rastlayınca meraklanmış, yaygın bir araştırmaya girişmiş. Bakmış ki Fransız şiiri bir kan deryası. Sözgelimi, Pierre Emmanuel'in başka bir kitabında basılı 88 sayfada kan sözcüğü tam 218 kez geçiyor. Guillevic, Rousselot, Cayrol, Reverdy, Audiberti, Cadou gibi şairlerdeki kanlı dizelerin bir bölüğünü yazısına almış. "Günümüzün (1940'lar) şiiri bir kan şiiri olmuş" diyor. Audisio'ya göre, sözcüğün Fransız şiirine böyle aşırı yerleşme durumu Pierre-Jean Jouve'la ile

başlamıştır. Gerçeküstücülerle de yaygınlaşmıştır. Hıristiyanlıkla da ilişki kuruyor.

161. GÜN

Edip, telefon etti. "Yeşil İpek..." diye başlayan iki dizemi çok sevmiş. Düşündüm, o iki dizedeki adam Edip'e ne kadar benziyor! O da herhal kendini buldu o şiirde. O iki dize öylece kalsın ve adı "Edip Cansever" olsun.

Yeşil ipek gömleğinin yakası
Büyük zamana düşmüş.

162. GÜN

Bugün zenginim. Posta kutusundan bir sürü kitap, dergi çıktı. Bir iki de mektup.

Muzaffer İlhan Erdost'un 3 kitabı: *Osmanlı İmparatorluğu'nda Mülkiyet İlişkileri; Kapitalizm ve Tarım; Bilim ile Yazın Arasında.* İkincisini daha önce de yollamıştı, unutmuş. Oldu iki tane.

Ahmet Telli'den dört şiir kitabı: *Hüznün İsyan Olur, Saklı Kalan, Su Çürüdü, Belki Yine Gelirim.*

Abdülkadir Budak, *Leyla*'dan sonra *Kerem*'i yazmış: *Sevdanın Son Kerem*'i.

Alev Alatlı'nın *Yaseminler Tüter mi Hâlâ?* adlı romanı. İlk onu okuyacağım.

Oluşum, Morköpük, Uçurum Kitabı, Su şiir seçkisinin Nisan kitabı.

Önceki gün de ANSA'da *Kitaplar* dergisini, "Hatay"da *Düşün*'ü ve *Poetika*'yı edinmiştim.

Muzaffer'i nasıl özlemişim!

Hayır, önce Hulki'nin *Ten ve Gölge*'sini okuyacağım. Çünkü, başladım bile.

Ne yazık ki, sürekli yazarı olduğum *M.Sanat Dergisi*'ni göndermiyorlar. *Gösteri* de öyle. Şiirimin yayımlandığı sayıyı bile edinememişimdir *Gösteri*'den.

Bu konuda ilk ödülümü Naim Tirali'den almışımdır. Adımız madımız da yoktu, ilk şiirlerimden birini yayımladıktan sonra, bütün sayılarını göndermiştir bana. Dergicilik budur.

163. GÜN

"Ve derler ki onlar için
kendilerinden başkalarını
ele vermemişlerdir."
AHMET TELLİ

164. GÜN

Haftada üç gün, Karaköy-Nişantaşı dolmuşuyla önünden geçiyorsun o dik merdivenlerin. Salıpazarı'nda, tam orda. Haftaya vur, altı kez geçiyorsun. Bir gün de özel olarak gidemez misin? Ya da dolmuşu durdurup inemez misin? Yokuşu tırmanıp iki satır dolaşamaz mısın? İlk üç sınıfını okuduğun okul, ya da yeri orda. Belli ki o sokak İstanbul'un az değişen ender yerlerinden biri. Yokuşun altından ahşap çatılar görülüyor. O sokaktaki evlerden birinde oturuyordunuz. Karşısındaki taş çeşme yıkılmış olamaz.

İstanbul'u kullanamıyorum. Kendi payıma, yıllar yılı bu durumdayım. Haftada bir Kadıköy-Sirkeci-Cağaloğlu, haftada üç gün de ansiklopediye gitmek için, Kadıköy-Karaköy-Nişanta-

şı. Nicedir, koskoca kentte devinim alanını, alanım değil, çizgim olmuş bu. Kişi nasıl olur da yeni yerler görmek, eski semtlerinde yürümek istemez? Bir zamanlar Taksim'den Fatih'e, Malta'ya, hem de Sultanahmet yolundan yürüye yürüye gider ve öyle dönerdim. Belki de yaşlanmanın bir sonucu bu. Ya da İstanul'un tanınmaz bir hale gelmesinin, Hong Kong gibi yabancı bir kent olmaya başlamasının... Yine de açıklanmıyor. Baktım, çevremdeki arkadaşlar da hiç dolaşmaz kişiler. Beykoz'daki ev, futbol alanının yanındaki kahve. Bakırköy, Ankara'dan uzak diyelim, ama insan şurdan trene binip Pendik'e de gidemez mi? Yolculuk değil, gezinti.

Yolculuk!... İşimdi benim yolculuk. Bakarsınız, Ağrı'da At Pazarı'ndayım. 500 liraya küheylan satılıyor. Sultanhisar'da, Atçalı Kel Mehmet'i tanıyan birini arıyorum.

Gittiğim her yeri sevdim. Öyle ki, ilerde Denizli'ye, Çanakkale'ye, Tekirdağ'a yerleşmeyi bile kurmuşumdur. Yine de baştan isteksiz çıktım bütün yolculuklara. Hepsi de görev yolculuğuydu.

Ne oldu bana? Her ay düşündüğüm halde bir buçuk yıldır Ankara'ya gidemiyorum.

Gürbulak Kapısı orda.

Sultanahmet'ten Cankurtaran'a inen eski bir sokak vardı. Duruyor mu?

165. GÜN

Lautréamont'un o sözünde sözü de aşan bir şey var. Güzel kavramını sınırsızlıklara iten bir şey.

Alev Alatlı'nın romanında, öpüştüğü adamın ağzındaki tütün kokusu, genç kadında ek bir cinsel dürtü yaratıyor. Tutkunun da sınırı yok.

Edebiyatımızda güzelleme öğesinin fazla ağır bastığı ve bu

öğenin kasidemsi bir noktada durduğu kanısındayım.

Beş yıl kadar önce Cavidan Tümerkan'la bir yazışmamız olmuştu. Şiirin gereğinden fazla temiz olduğunu söylemiştim ona. Cavidan Tümerkan, Ataç'ın beğendiği şairlerdendir.

Kaside dedim, divan şiirinde bir tek kaside olsaydı, Nesib Bölümü'nü kotarmak, Baki'ye ve Fuzuli'ye düşerdi. Tegazzül Bölümü'nü Nedim üstlenirdi. Girizgâh Hayalî'nindir. Nef'i, hem Medh Bölümü'nü, hem de Fahriye Bölümü'nü yazar, ancak övgüde aslan payını kendine ayıracağından, fahriye medh'ten daha uzun ve tantanalı olurdu. Dua bölümü de Şeyhülislam Yahya'ya mı kalırdı?

168. GÜN

Genç arkadaş gittikten sonra, fotoğrafları masanın üstüne yaydım.

Objektif karşısında ani bir kasılma oluyor bende. Doğal durumumu yitiriyorum. Bunun için gerçek ben'i ancak habersiz yaklaşan bir fotoğrafçı yakalayabilir. Bu uyumsuzluk, son yıllarda ortaya çıktı. Hızla bozulan, hatta önden birer birer dökülmeye başlayan dişlerimin bakımı için en küçük bir çaba göstermemiş, ortalarda o halde boy göstermekten çekinmemiştim. Cesaret gibi, yiğitlik gibi bir şeydi bu benim için. Üşenmek de vardı işin içinde. Parasızlığı saymıyorum. Nuran Hariri, zorla İzmir'e götürdü. Bir arkadaşı orda enfes bir yarın protez yaptı. Demek, o yiğitlik dediğim şey para etmemiş, objektife karşı bir aşağılık duygusu uyanmış bende. Böyle açıklıyorum.

Başka türlü açıklamak isterdim. Kanıtı da hazır ve çok daha geçerli. Ama, demin belirttiğim gibi, hastalık yeni.

Yalın Tolga'yla tanışmayız. Birkaç kez tiyatroda izlediğim biridir. Temiz Tolga, onun ağabeyiymiş. Bunu da, olaydan yıllar sonra bir başkasından öğrendim.

Olay acıklı. 1946 yılında geçti.

Temiz de o sıra benim gibi Bilecik Ortaokulu'nda parasız yatılı.

Yaz tatilinin başladığı gün onun fotoğraf albümünü çaldım. Trende çaldım, tren Gündüzbey İstasyonu'nda durunca. Benim orda inmem gerekiyordu. Temiz'le vedalaştık. O benden bir sınıf öndeydi. Mezun olmuştu. Bir daha görüşemezdik.

Albümü, önüne geçemediğim ani bir itiyle çantama atmıştım. İçi tıklım tıklım fotoğraf doluydu. Az önce birlikte bakmıştık.

Aylarca, her gün o fotoğraflara baktığımı anımsıyorum. Üstümdeki ağırlık onların değerini de artırıyordu sanki. Babası öğretmen, o ilde kutlanan ulusal bayram nedeniyle kürsüde söylev veriyor. Temiz, bir yaşında. Temiz, ilkokula gidiyor. Temiz, kardeşiyle. Kentin bahçelerinde grup fotoğrafları.

Zamanla ağırlık kalktı üstümden. Temiz'i de unutmuştum. Hatta, albümü de. Daha sonra fotoğraflar ne oldu, onu da anımsamıyorum. Ne zaman öğrendim Yalın Tolga'nın Temiz'in kardeşi olduğunu? Kim söyledi?

Bu kez, ağırlık dallanıp budaklanarak geldi. Başkasının aile fotoğrafları çalınır mı? Mutluluğunu çalmıştım Temiz'in. Temiz'i mutlaka bulmalıydım. İstesem bulabilirdim. Ama, aradan yıllar geçmişti. Olay ona ilişkin olmaktan çıkmıştı. Yalnızca beni ilgilendiriyordu. Fotoğraflar da ortada yoktu.

Kim bilir belki de objektif karşısında düştüğüm bu durum ordan kalmadır. Bazı belirtiler zamanla ortaya çıkar ya.

15 Nisan 1985

170. GÜN

Hulki Aktunç'un kıyısız öyküleri: Şiir, düş, tarih, küçük el sanatları, bellek. Ne olduğu kolay kestirilemeyen bir ortamda

Kafka'yla Joyce kucaklaşır ve alçak sesle bir Anadolu masalına katılırlar. Yazı değil, yazıname. Katmerli yazı yani.

Ten ve Gölge'deki büyük dil beğenisine hayran olmamak olanaksız. Şiir mi, öykü mü, deneme mi? Belki de hepsi. Yazı diyelim. Yazı Hulki Aktunç'ta kendini yeniden yaratıyor; yalnız kendi alanını değil, dilin bütününü kapsamaya başlıyor. Kişi, "bu ergenlik nerden geliyor?" diye düşünmeye kalkınca, sözcüklerin aralarından en eski marifetnamelerin, müsameretnamelerin derisini seçiyor.

Bir şölen oldu benim için *Ten ve Gölge*.

171. GÜN

Kadıköy Halk Eğitim Merkezi Tiyatrosu'nun kulisinde oturmuşum. İçerden, sahneden, sesler patlayarak geliyor. Gülriz Sururi-Engin Cezzar, daha sonra Dostlar Tiyatrosu'yla birlikte görebildiğim üç kulisten biri bu. Sanki bir yerde kazanlar kaynıyor. Yer yer dinselliğe de ulaşan, karanlık, her an süpriz beklenen bir büyücülük ortamı. Benim için böyle. Karşıdaki koltukta bir genç kız oturuyor. Oyuncu mu? Aday? Az sonra Poyrazoğlu geldi. Hamlet'i konuştuk.

Hamlet'in burdaki dandy'liğinin yanlış anlaşılabileceğini söyledi. Adamakıllı dandy, ama hiçbir biçimde efemine olmasın. Hamlet. Dedi.

20 Mayıs ne güne rastlıyor?

172. GÜN

Vagon'a girdim ki, Can Yücel! İri, capcanlı ve mest. Yine de bir tedirginlik var üstünde. Yolculuğa çıkacakmış da.

Her ay bir genç şairin kitabı üzerine kısa, çok kısa, 150-200

sözcüklü bir konuşma yapmaya karar verdik. Ayrıca birkaç kelle şiir yazalım dedik. Onunla her karşılaştığımızda böyle kararlar alırız. Bugüne dek hiçbiri gerçekleşmedi.

Can'a göre hermetik şiire "sıkı şiir" yerine "sıkı ağızlı şiir" demek daha doğru. Eleştirel tavırla yapıyor bu tanımı.

Eve gidince Mercimek Ahmed'i açtım. O da hermetik şiire karşı: *"Mesela bir şiirde bir sözün ki manası şerhin sen bilesin ve ayruk kişi bilmeye, anın bigi sözü söyleme. Zira şiiri halk içün aydurlar; kendi kendiler içün ayıtmazlar."*

Bir yerde de şöyle diyor: *"Gerekmez yerde Arabî müşgil lafız katıp şiirin sovuk etme."*

Adam sigarayı 101 yaşında bırakmış. Mercimek Ahmed değil, gazetedeki adam.

Oğlum, Manet'nin bir kadın portresini kopya ediyor. Yağlıboya ödevi. Portrenin kendisi için zor olacağını söyledim; onun yerine içinde küçük öğeler (yürüyen adamlar, sandallar, uzak ağaçlar, küçük evler) bulunan bir resim seçmesini önerdim. "Öğretmen böyle istiyor!" diye kestirip attı. Bir tuval beş yüz lira...

"Bir şişe rakı da bin yüz lira!"

173. GÜN

Konuları şiir sanatı olan şiirler var. Ya da şair bir yerde sözü mutlaka şiire getirir. Özellikle bizim kuşakta bu eğilime çokça rastlanıyor. Önceleri severdim bu tür şiirleri. Hiç yoksa, hoşgörürdüm. Ben de girmişimdir o eğik düzleme. Ama o denli yaygınlaştı ki, şimdilerde bir sayrılık gibi görüyorum.

Sanatçının bencilliği ya da aşırı özseverliği mi söz konusu?

Öyküde, romanda da başka bir biçimde var bu. Öykü kişisinin, roman kişisinin, yazar, sanatçı takımından seçilmesi... Sözgelimi Peride Celal'in *Pay Kavgası*'ndaki dört öyküden

üçünde birer yazar kişi dolanır. Erhan Bener'in *Kedi ve Ölüm*'ünde ressam, Şahap Sıtkı'nın *Kimin İçin*'inde yazarlar boy gösterir. Bu saydıklarımda sanatçı kişilerin seçilmesi öyküyü, romanı örselemiyor. Bir Demir Özlü'nün öykü ve roman kişilerini yazarlardan seçmesinden daha doğal bir şey olamaz. Çünkü onları anlatmıştır zaten. Selim İleri zaten onları anlatmıştır. Ama Hüseyin RahmiGürpınar'ın *Hakka Sığındık*'ında kişi olarak yazarın seçilmesi, kitabı yazanın kendini seçmesi gibi bir şey.

Oldukça uzun bir süre çeşitli sanat ödüllerinin seçici kurullarında bulunduğum için, yüzlerce çok kötü öykü, çok kötü roman, binlerce çok kötü şiir okudum. Roman ve öykü yazarı ne kadar ilkelse, roman ve öyküde o oranda yazarlar dolaşıyor. Şiirde tersini gördüm; daha çok, belli aşamaya gelmiş şairler şiirlerinde şiirden söz ediyorlar.

175. GÜN

"Söz ağacının dallarına şöyle bir göz atarsan, bilginin onun köklerine dek işleyememiş olduğunu görürsün."

FİRDEVSİ

176. GÜN

O gün Can'la biraz da içtik tabii.

Laf her yere sıçradı.

Bir ara, hoyratça yırttığı paketten sevecen bir tavırla çektiği sigarayı ağzına götürdü ve şöyle dedi: "Al şu kâğıdı, yaz, bunun tek çaresi umutsuzluğun algılanmasıdır. Umutsuzluk büyük bir kaynaktır. Bu noktada yaşayabilirsek her şey ortaya çıkacak. Umutsuzluk, benim gibi, Cemal gibi adamların zaten ha-

yatının kendisidir. Türkiye bir Joconda'dır. İstedikleri kadar yüzüne bıyık sürsünler. Bütün şairler, arkadaşlar, Turgut, Oktay, Nâzım, Cemal, hatta o aptal şey, hepsinin kararı şu: Biz Joconda'nın bıyığını silmek istiyoruz. Ki gözüksün Joconda! O güzel, o dünya, o felaket kadın —hepimizin âşık olduğu— masum biçimde yaşasın. Biz de maraz olarak defolup gidelim bu dünyadan! Biz uyumu, oyumu, doyumu olmayan birtakım kefereyiz. Allah bizi affetsin!"

Böyle diyor ya, umutla umutsuzluk iç içe Can Yücel'de. Şiirinde de öyle.

Uğur Aysın Kezer'e üç gün önce yazdığım mektubu yollamamışım. Kâğıtları karıştırırken buldum. Romanını göndermiş ve düşüncemi sormuştu. Ben Kezer'i Adana ya da Mersin gibi bir yerde oturuyor bilirdim. İzmir'deymiş.

Roman için şöyle demişim: *"Yüreğe Sevgi Gerek"*i elime değdiği gün okudum. Yerini getirip bir iki söz edeceğim. Ancak, burada hemen söyleyeyim, roman olarak tam oluşmuş değil. Şiir deneyinizden gelme güzel Türkçenizle ve yazı cesaretinizle (öyle bir cesaret var sizde) çok daha iyisini kotarabilirsiniz. Bu kitabınızda geri dönüşler biraz bulanıklık yaratıyor. Roman kişisinin siyasal boyutta ezilmesi de ek ve ayrı bir öykü gibi kalıyor. Hele eşle ilişki tek yanlı. Bütün bunlara karşın, kitap kendini okutuyor."

"İstanbul suyun başı" diyorsunuz mektubunuzda. Bir bakıma öyle. Ama bunu abartmamalı. Orhan Kemal, Yaşar Kemal Adana'da ad yaptılar. Yusuf Atılgan, Manisa'nın bir köyündeydi. Ali Yüce hep küçük kentlerdeydi. İstanbul'da azın çok, çoğun az görülmesi ancak "ortalama" yazarlar için geçerlidir. Hem siz İzmir'de oturuyorsunuz.

177. GÜN

Tercüme Dergisi'nin ünlü Şiir Özel Sayısı'nı aradım, bulamadım. Geçen Dük dö Cebeci'nin elinde eski Lise Fransızca

Ders Kitabı VI vardı. Biraz karıştırdıydım. Bana sanki o özel sayıda yayımlanan çeviri şiirlerinin çoğu bu kitaptan seçilmiş gibi geldi. Elbet, çok güzel şiirler bunlar.

Sanırım, Cahit Sıtkı Tarancı'yı Verlaine'in *le Ciel est par-dessusle Toit* şiiri çok etkilemiş.

Victor Hugo! Ama onun şiirleri bugün en kötü dekadan şairinkinden daha okunabilir nitelikte değil. Yanlış söyledim, her dekadan şair bugün Hugo'dan daha şanslı.

Büyük şair demek büyük temalarla yazan şair demek.

179. GÜN

Suut Kemal Yetkin'in ölüm yıldönümüymüş. Oktay Akbal'ın *Cumhuriyet*'teki yazısından öğrendim.

Bence Suut Kemal Yetkin yirminci yüzyıl dünya edebiyatını da, Türk edebiyatını da yeterince izlememişti. Hele ikinci büyük savaş sonrası ortaya çıkan yazarları, şairleri, devinimleri hiç mi hiç bilmiyordu. Gelgelelim, kulaktan dolma bilgilerle ve zorlanarak kaleme alındığı hemeninden belli olan yazılarla bütün yeniliklere karşı eleştirel bir tavır almaktan da geri kalmıyordu. Açalım denemelerini, açalım öbür kitaplarını, bunu çok açık bir biçimde göreceğiz. 1943'te ikinci basımı yapılan *Edebi Meslekler* adlı kitabındaki tutamakları bir parmak öteye geçirememiştir.

Düşünce yönünden de öyle. Dünyada son kırk elli yılda olup bitenlerden habersizdi. Sözgelimi bir yazarın faşist mi, değil mi olduğunu bile ayırt edemiyordu. Hiç unutmam, çok yıl önce, *Meydan* dergisinde D'Annunzio üzerine bir yazısını okumuştum. Onun faşist olmadığını, faşist harekete hiç katılmadığını söylüyordu. Oysa faşist Roma usulü selamın, "me ne frego" sloganının yaratıcısı odur. Faşistlerin safına Marinetti'den de önce katılmıştır. Suut Kemal Yetkin, olayları bilmediği gibi,

onun yapıtlarından faşizmle sıkı ilişkisini de çıkaramamakta, sözünü ettiğim yazısında "asla ve kat'a, faşist değildi o!" diye bağırabilmekteydi. 1940'ta kaçırdığı tren, bu yazarı Ataç'la Sabahattin Eyuboğlu yükseltileri arasında sürekli bir duygusal olumsuzluğa itmiştir.

Kendisiyle *Türk Dili* dergisinin yazı kurulunda birlikte çalışmıştık. Hemen söyleyeyim, bana iyi davranırdı. Ama, orda da, hep böyle bir tutum içindeydi: Katı ve son derece yukardan bir davranış bütünü. Yazıları okumadan gelirdi; zaten yazıları da, yazarları da tanıdığı söylenemezdi. Belki de bundan, o tutumla eksikliğini gidermek ister gibiydi.

Ama, çevresinde (sözgelimi yazı kurulunda) ondan hep özel iyilikler görmüş kişiler bulunduğu için, o eksiklikleri ayrımsanmaz, yaptığı yanlışlara karşın, kendisine büyük saygı gösterilirdi. Salâh Birsel ince bir siyasayla gümrükten mal kaçırır gibi yazı kaçırırdı üstattan.

Bir örnek vereyim: Türk Dil Kurumu edebiyat ödülleri seçici kurulunda bir keresinde Suut Bey de varmış; ilk oylama turunda Behçet Necatigil'in yapıtı gerekli oyu sağlamış, ama Suut Bey nedense buna karşı çıkmış; "İyi, kazandı; ama tartışalım biraz, sonuçta yine ona veririz" demiş; ve verilen oylar yok sayılarak turlara devam edilmiş; bu arada Behçet Kemal Çağlar, Necatigil'e verdiği oyu geri almış. Sonuçta o yıl şiir dalında kimseye ödül verilmemiş. Üstat öyle istemişti ya!

Bütün yazılarında soyut ve adamakıllı bulanık bir kavrama, "sanat değeri" kavramına yaslanmıştır. Bunun ne olduğunu kendisinin de bilmediği kanısındayım. Kendi beğenisinin ardında olmayan bir yazardı Suut Kemal Yetkin. Bence, cnez ve yeteneksizdi. Yine de Cumhuriyet döneminin kaymağını yemiş aydınların arasında, hatta başında olmuştur. Bugün, yaşasa, yeni Türk Dil ve Tarih bilmem ne kurumunun başkanı mutlaka o olacaktı.

1940'lardan sonraki edebiyatımıza karşı çıkışı da (bütün ya-

zılarında görüldüğü gibi), o edebiyatı benimsemediği için değil, ona hâkim olmadığı, hiçbir yönde söz geçiremediği içindir. Türk Dil Kurumu'ndan bir ara ayrılışını, ondan sonra Kurum'a karşı çıkan yazılar yazışını da bununla açıklayabiliriz. *Kurum*'a niçin çatmaya başlamıştı? Onu sevmediği, benimsemediği için mi? Değil. Hakim olamadığı için.

1 Mayıs 1985

181. GÜN

"Asıl olan seni yaşatamadığımdır."
OĞUZ ARIKANLI

182. GÜN

Anıları düş olarak yeniden kurardım. Geçmiş zaman peşinde olarak değil. Tersine, tutku olarak, istek olarak. Yılar önceki olayı, belli bir noktadan sonra kurgusunu değiştirerek, yeniden yeniden yaşayacaktım. Bir eksiklik varsa düzeltilecekti. Bir adımın atılması gerekiyorsa, atılacaktı o adım. Ne demişti? Bu kez ben diyecektim ki!... Sözgelimi mektuplarımızı küçük küçük parçalayıp o kentin yeni yapılan ve bomboş duran stadyumunda havaya savurmayacaktım. Olay bu kez yeni durumun yörüngesinde gelişecekti.

Bin yıl önceki belirsiz olayları da kapsayarak masallaşırdı düşlerim. 1962'de Paris'in sokaklarını dolanırken, bir pencere açılacaktı sanki. El edecekler, çağıracaklardı. Onların binlerce yıl önceden akrabalarıydım. Dedemin dedesinin bir kardeşi, belki de... Tanımışlardı beni.

Anıların düzeltilmesi isteği, düşlerin yanılsamayla iç içe yürümesi... Beş altı yıldır bu tür düşlerin ardı kesildi. Rüyala-

rım da artık çocukluğumdaki, hatta gençliğimdeki evlerde, okullarda geçmiyor. Belirsiz mekânlarda oluyorum. Öyle ki simgeler, bu işin bir logaritması varsa onunla çözülebilir.

1963'te Ağrı Dağı'nın eteğindeki yegâne ağacın altında sınır askerleriyle rakı içiriyoruz.

183. GÜN

Ece Ayhan. Nilgün ile Kaan. İsmail Ayyıldız. Cahit Kayra. Daha sonra Suluboya ve Karakalem.

Daha sonra, saat: erte yıl. Gün: Cumartesi.

Memo halı dokur.

Öğle üzeri kahveye gittim. Meksikalı Eskimo ve Melek Yüzlü orda. İkisi için yazdıklarımı bu sayfalara alacağımı ve serüvenlerini günümüze getirmek istediğimi söyledim.

Sigaraya zam geldi. Bırakmanın zamanı.

184. GÜN

Gelelim Melek Yüzlü'ye.

1967'lerde Cağaloğlu'ndaki dergi yönetim yerlerinde yeni bir yüz görülmeye başlamıştı. Öyküler yazan, adamakıllı ufak tefek bir genç. O sıralarda lise öğrencisiydi. Ama ufacık bedeniyle, özellikle yüzüyle olduğundan da küçük gösteriyordu. O günlerde kendi olnaklarıyla bir de öykü kitabı yayımlamıştı. Belki de erken ve hazırlıksız bir çıkışın sonucu olarak, öyküleri belli bir nitelik düzeyini tutturamıyordu. İlk aşamada büyük güçlüklerle karşılaştığı söylenebilir. Ama yılmadı. Bir tutku, büyük bir tutku taşıdığı anlaşılıyordu. Gerçek anlamda direndi. Bugüne geldi.

O tutku, delikanlının hayat öyküsünde, yazdığı öykülerdekinden de belirgin çizgiler taşımıştır. Bedensel bir şanssızlıkla

örselenen bir hayat. Ama aynı zamanda beklenmedik çıkışlarla dolu bir hayat. Bakarsınız, bir devlet kuruluşunda memur olarak çalışmaya başlamış. Sonra bir bakarsınız, işe başladıktan birkaç ay sonra bütün gemilerini yakarak soluğu bir Avrupa ülkesinde almış. Artık hep orada kalacak, yurt dışında kendine yeni bir hayat kuracak. Ama, o ne? Bakarsınız, "Orda yaşayamayacağımı anladım" diyerek bir hafta sonra geri dönmüş. Hem de bavulunu mavulunu orada, bir otelde bırakarak.

Bir kızı sevmiş, karşılık görmeyince intihar etmeye karar vermiştir. Tam bu kararını yerine getireceği sırada bir edebiyat ödülünü kazandığını öğrenerek kurtulmuştur. Edebiyat yalnız bir yaşama biçimi değil, bir kurtuluştur da onun için. Herkes için öyle, diyecek biri. Onun için biraz daha fazla galiba. Ayrıca şu: Yalnız bir gereksinim, vazgeçilmez bir şey değil onun için edebiyat; bir görünüm yeri, bir uyum çaresi, yerine göre saldırı için de kullanılabilen bir silah. Bir giysi. Zırh. Belki de bundan, yazmaktan çok, yazar oluş önemli onun hayatında. İnsan toplumunda ilk sanatçının belirişini gerektiren nedenlerle de ortaya çıkmış biri karşısındayız. O ilk ve çıplak nedenlerle.

Görünme aracı, arena, taktik, sığınma yeri, kimi zaman pusu, kimi zaman ağlama duvarı... Bunların hepsidir yazı. Gene de, onun, şanssızlığı, yoksunluğu hiçe saydığı, sayrılığa değil de bilgeliğe yöneldiği, giderek hayatındaki her şeyi bilgelikte toparladığı görülüyor. Şanssızlığına bir tuhaf sarılmış, ondan mizahlar, özseverlikler, çeşitli parıltılar çıkarmıştır. Bulduğu yol en iyi yol olmasa da kendisi için elverişli yoldur. Yakışmaktadır da. Anlamıştır yakıştığını.

Daha yakışsın diye de daha önce "iki gün yaşayamayacağını anladığı" Avrupa'nın yolunu ikinci kez tutar. Bu kez iki yıl kalır orada. Ülkenin dilini öğrenmek için en küçük bir çaba göstermeden, orada, her gün iki günlükmüş gibi, dolanır durur kentleri. Aç susuz, zorluklarla dolu iki yıl.

Dönüş.

Gelir Ankara'ya, gider İstanbul'a. Sonra gene gelir Ankara'ya. Sonra gene gider İstanbul'a. Ve kalır orada. Yayınevlerinde çalışır. En uzak semtlerde ev tutar. Ev çok uzak olduğu için, gecelerini otellerde geçirir. Tabii, yakın otellerde. Her neyse, oraya.

Yeni bunalım.

Çok sürmeyecek. Bir yeni ödül yetişecek, kurtaracak onu. İkinci ödülü aldığı zaman şöyle demiştir: "Kırk yaşında ölürüm, diyordum. Bu ödülle artık yaş sınırı yetmişe dayandı."

Yetmiş yaş planını berkiten bir olay daha var: Evlenmiştir.

Kitaplar çıkardı.

Bir yayınevi kurdu. Onu da intihar eder gibi yönetti. Babasının kendisine ayırmış olduğu küçük malvarlığının büyük bölüğünü (hepsini değilse) tüketti. Yayın bunalımı yayınevini bitkisel hayat sınırına itince bu kez bir reklam kurumunda çalışmaya başladı. Bürosu yapayalnız duruyordu orada. Sonunda orayı da boşaltmak zorunda kaldı.

Yine görünme isteğiyle dolu. Hiçbir düş kırıklığına bana mısın demiyor. Makasla kesiyor düş kırıklıklarını. Nötr, hatta güzel denebilecek nesneler, biçimler çıkarıyor onlardan.

Türk edebiyatının Toulouse Loutrec'i.

Bembeyaz tenli. Ama uzun yıllar bir elinin bir parmağı zenciydi. Sigaradan. Nasıl oldu bıraktı sigarayı.

Yüzünün yarısı bıyık.

Melek yüzlü jest havarisi.

Mat yolcu. Ebruli tanık.

185. GÜN

İki ay olmuş *Çocukça* dergisinden kovulalı. Oysa ben oradaki "Aritmetik İyi, Kuşlar Pekiyi" başlıklı sütunumu çok seviyorum. On iki yazı yazmışım. Orhan Alkaya'nın isteği üzerine girdiğim bu işte, baştan, bayağı zorlandım. Kolay değil, yedi

sekiz yaş düzeyindeki çocuklara, onların öğrenci olmayan yanlarına seslenebilmek. İki yazı çok zor çıktı. Giderek ısınmış ve kendime göre bir yol bulmuştum. Çocukların her şeyi zaten anladığı düşüncesinden çıkış yaptım. Geliştirebilirdim de bunu.

Kapılıp gitmek isterdim o yazılara.

186. GÜN

"Atlası yırtık bir gökyüzünden
Akdeniz damlar."

Ufuk Kesici

187. GÜN

"Deha, olgun yaşta gerçekleştirilen bir gençlik düşüncesidir". Kim söylemiş bu cümleyi, anımsamıyorum. Herhal bir kitapta okudum. Ama büyük bir gerçeği kapsadığı muhakkak. Özellikle de sanat gerçeğini yorumlamada bir değer taşıyor. Hele şiir için.

Şiirin bu konuda öbür sanat dallarına göre bir özelliği var. Hiç roman yazmamış bir kimse elli yaşında önemli bir roman yazabilir. Bu, yukarda söylediğim gerçekle çelişiyor mu? Hayır. Ola ki o romanı yazan kişi, hiç roman okumamış bile olsa, başka türlü bir oluşumdan geçmiştir. Çünkü roman dışında romanı besleyen yüzlerce deney vardır. Yani romancı olmak için ille de roman deneyinden geçmiş olmak gerekmez. O deneyden geçmiş olmak elbet daha iyi; ama, deney, zorunlu ya da tek zorunlu gerek değil. Romanı besleyen başka deneyler, sözcüğün dar anlamıyla "roman deneyi" olmadan da işe yarayabiliyor. Şiir için öyle değil ama. Sözcüğün dar anlamıyla "şiir de-

neyi"nden geçmemiş, hatta sürekli olarak geçmemiş bir kimse şiir yazamaz. Hiç değilse iyi şiir yazamaz.

Bir kimse, nice ekinli, nice yetenekli, başka uğraş alanlarının verimleriyle nice silahlanmış olursa olsun, şiir okumamışsa, şiir yazmamışsa, belli bir yaştan sonra artık bu alanda treni kaçırmış demektir. Bunu kanıtlayan birçok örnek gösterilebilir. Sözgelimi başka alanlarda sivrilmiş bir kimse sonradan şiire geçemiyor (oysa bir şair sonradan romancı olabiliyor).

Elli yaşından sonra da şair olunamıyor. On yaşında da şair olunamıyor. Şiir için en elverişli yaşlar 16-25 yaşlarıdır. Daha öncesi çok erken, sonrası biraz geçtir. Kırk yaştan sonra ise şiir için yalnız geç kalınmış değil, ölünmüştür. Bu iki duruma bir bakalım.

Çocuk şair niçin olunmaz? Şiir sadece şiir deneyi değildir; bütün bilimler üstüne, sanatlar üstüne, tarih üstüne, siyasa üstüne, felsefe üstüne, gelenekler ve görenekler üstüne kısacası bütün bir hayat üstüne "bireşik" bir duygu ve düşünceye yükselmiş olması gerekir şairin. Çocuk bunları edinebilir mi? Çocuk, dilin, duygu ötesinde kalan bir erginliği gerektiren kıvamını kavrayabilir mi? Bilinçli olarak kavrayabilir mi? Sanırım, bu soruya olumlu bir karşılık vermek çok güç. Verilemez. Bu bakımdan zaman zaman ileri sürülen çocuk şairlerin hepsinden rahatça kuşkulanabiliriz. Dünyanın hiçbir ülkesinde de çocuk şair olarak sunulan, hatta kimi zaman üstlerinde hatırı sayılır gürültüler kopartılan çocukların şiir uğraşını sürdürdükleri görülmemiştir. Çünkü çocuk, şiirin yalnızca egzersiz yönünü kavrayabilir, bir de duyganlık yönünü sezebilir. Oysa şiir, bütün bir hayatın, bütün sanatların, hatta bilimlerin, daha doğrusu bilimsel verilerin köpüğü olan bir noktadan sonra serpilmeye başlar.

İleri yaşta niçin şair olunmaz? Çünkü şair, bütün şiir ötesi deneylerin yanı sıra şiirin öz deneyini de sürekli olarak yaşamalıdır. Dili bir süreden beri şair olarak kavrama durumunda

olmalıdır. Yoksa yazdıkları şiir değil, yalnızca şiir biçimleri olacaktır; buluşları imgeler halinde değil, terimler halinde gelecektir.

Şu da var: Bir şair ilk dizesinde kendini ortaya koyar, sonradan ancak gelişebilir, ama sözgelimi dönüşemez. İlk beş yılında, ilk on yılında belli bir şiirsel onura yükselmemiş bir kimsenin sonradan önemli bir şair olması beklenemez. Evet, "deha, olgun yaşta gerçekleştirilen bir gençlik düşüncesidir". Dehanın belirlemesi için olgun yaşın beklenmesi şart değil şiirde. Ama o düşünce olgun yaşta gerçekleşmişse, bunun mutlaka gençlik döneminde tutarlı bir kökü vardır.

15 Mayıs 1985

190. GÜN

Kısa sürede erimiş, o koca beden, bir çocuğunki olmuş. Boyu da küçülmüş. Kemiklerin boyları da mı kısalıyor? O benim değil, ben onun amcasıyım sanki. Tavrı, konuşması da öyle. Hep çocukluğundan söz ediyor. Sonra benim çocukluk günlerime geçiyor. Biraz da birbirine karıştırıyor bunları. Zaman zaman da bugünü araya katıyor. Yeni yapılan postane, diyor. O postanenin yanındaki noterde İsmail'e vekâletname vermiş. Ama o ayrı işmiş.

Hekime göre on günü var, yok.

Benim amcam o. Büyük Memo! Her şeye karşın, hep sevmişimdir kendisini. Beden gücüne ve zekâsına her zaman hayranlık duymuşumdur. Okumayı ondan öğrendim. Resim yapmayı da.

İnsan, yakınlarının arasında ölümü beklememeli. Cupp diye belirsizliğe dalmalı. Başka bir kente gitmeli. İzini kaybettirmeli. Hatta bunu çok önceden yapmalı.

Dışarı çıkıyorum.

Sokakları ev basmış.

205. GÜN

Lokman şair senin hayatın
Yedi kırlangıcın hayatı kadar
Altısını ardı ardına yaşadın
Bir kırlangıcın daha var.

206. GÜN

Akşam; Buyrukçu, Halil İbrahim Bahar, Uğur Kökden, Necati Güngör. Moda'ya gittik. Bahar, *YAZKO Edebiyat*'ın yönetimini üstlenmiş. Derginin ve kooperatifin durumundan umutlu olduğunu söyledi. Sonra hep birlikte Buyrukçu'nun neşesini destekledik. Yakından biliyorum, ne acıları var onun! Hiç belli etmez.

Daha sonra Hatay'a gidildi. Ece ve Joconda ordaydı.

Çocukça kapanmış.

Adnan Özyalçıner'le Sennur da oradaydı. Cahit Irgat'ın yeğeni Arhan, René Char'dan bir dize yolladı: *Güneşi gördüm alçaktan uçuyordu.* Daha önce okumamıştım, çok sevdim bu dizeyi. Beni şiirin ortasına fırlattı.

Mehmet Ali'nin Can Yücel için yazdığı dörtlüğü nereye koydum acaba?

207. GÜN

Amcamla babam sürgüne giderken bütün mal varlığımızı birkaç gün içinde paraya çevirmek zorunda kalmışlar. Daha sonra amcam bu parayı İstanbul'a gidip gayrımenkule yatırmış. Tapu kayıtları onun üzerine yapılmış. Aradan on yıl geçti, sürgün bitti. Amcam İstanbul'a gitti. Birlikte kazandıklarını kardeşiyle bölüşmeye yanaşmadı. Babam sürgün yerinde öldü.

Böylece onlar varlıklı oldu, biz yoksul kaldık. Tuhaf şey, sadece kızıyorum amcama.

Hamlet'i de bitiremedim.

209. GÜN

Salâh Birsel'in yazılarını Chaval'ın karikatürlerine benzetebilir miyiz? Chaval'daki gibi "sevecen bir insansevmezlik" var onda.

Salâh'ın yazıları şiirinin uzantısıdır gerçekte. Yalnız, zamanla bir değişme olduğunu da yadsıyamayız. Beş on yıl önceki yazıları şiirinin tam uzantısıydı. O yazılarda Giovanni Papini'nin *Gog*'undaki gibi bir tavır vardı. Acımasız bir tavır. Salâh nicedir sıyrılmış bundan.

Salt yergi, hamasiliğin tam tersidir. Bu ikisi arasında tam bir bakışım vardır: Şiir için ikisi de aynı düzeyde dengelenir. Belki de bundan, Eşref'i şuara arasına sokamıyorum. Neyzen zaten şair değil.

Ben tam bunu söylerken Necip Fâzıl Kısakürek geldi aklıma. Öldükten sonra yalnız şair yanıyla düşünüyorum onu. Ve Necip Fâzıl bir hüzün gibi duruyor. Hayır, daha ağır ve acı: Bir hüznün kazınmış yeri gibi.

Bugün kafam, işte, ne kadar karışık!

Birsen'i göremiyorum.

Düşün dergisinin sayfalarını çeviriyorum. Bu dergi okurun büyük ilgisiyle var oldu. Daha çok da gelecek sayılarıyla var. Bir dergi için güzel bir şey bu. *Günümüzde Kitaplar* da kendini okutan bir yayın organı.

210. GÜN

Âşık İhsani'nin *Beyaz Köle*'si: Avustralya röportajı. Daha doğrusu ordaki Türk işçileriyle yapılmış bir röportaj. Avustral-

ya için kendi gözlemlerini yazmaya fırsat bulamamış. Karabük'e gitmiş sanki. İlginç şeyler var kitapta. İhsani paragraf aralarına durumu yoğun biçimde anlatan dörtlükler serpiştirmiş. Bunların bir bölüğü işçilerin.

"Borçlarım derdimden çok."

Beyaz Köle'nin ardından tam tersi bir kitap: Tülay Ferah'ın *Sinek Olmak Zor Şey* adlı romanı. Sonunda ne oluyor, çıkaramadım. Aslında Tülay Ferah'ın kitabında sonun ne olduğu değil, olayın gövdesi önemli. Yine de ısınamadım. Ev sahiplerinin veriliş biçimi de yanlış bence. Her şey Hurşit'in gözüyle anlatılmalıydı. Çünkü bu biçim okurun dikkatini Hurşit'ten koparıp doğrudan doğruya kitabın yazarına yöneltiyor.

211. GÜN

Kadınların şiirde pek fazla varolmadıkları, buna karşılık romanda, öyküde çoğunca iyi yapıtlar verdikleri bir gerçek. Bu konuda zaman zaman düşünmüşümdür; ama inandırıcı sayılabilecek bir açıklama bulamamışımdır. *Sanat Olayı* dergisinin geçen ay aynı konuda açtığı soruşturmaya dişe dokunur bir karşılık veremediğimi biliyorum.

Bu arada, Ziya Gökalp'in geçende bir yerde okuduğum saptaması çok ilginç geldi bana. Ziya Gökalp'e göre, masalcılık, eski ozanlığın kadınlarda sürüp gitmesidir; masallar tarih boyunca hemen her zaman kadınlarca söylenmiştir; ozanlık nasıl babadan oğula geçiyorduysa, masalcılık da, öyle, yüzyıllarca anadan kıza geçmiştir.

Destan (şiir) erkeklerin, masal (roman, öykü) kadınların mı olmuş? Başka bir deyişle kadınlar masal yoluyla romana, öyküye bir katılım yolu mu bulmuşlar?

212. GÜN

Garbo ve Dietrich niçin çok güzeldirler? Bugünkü güzeli daha kendi günlerinde yakalamışlardır da ondan.

213. GÜN

Televizyonun yaygınlaşması hafif müziğin arabeski bir ölçüde sürüp minder dışına atmasına yaradı. Aynca, klasik Türk müziği'nin yücelmesini sağlarken, alaturka adına soyunan değersiz gazino parçalannı da öldürdü. Bugün bir Dede'nin, bir Itri'nin toplumumuzda daha yaygın bir biçimde sevilmeye başladığına inanıyorum. Ama, sözgelimi bir Zeki Müren'in besteleri yok artık. Son çeyrek yüzyılda yapılmış alaturka besteler halkın duyarlığındaki yeni öğeleri karşılayamamakta. Bu yüzden onların ulusal açıdan bir araştırma, bir yoklama yönsemesi taşıdığı kanısında değilim. Tersine hafif müzikte bütün çalıp çırpmacılığına, kolaycılığına karşın, böyle bir araştırmanın ilk izlerinin seçildiği söylenebilir? Ne de olsa büyük bir coşku, bir devinme isteği var bu müzikle uğraşanlarda. İlerde başka noktalara atlayabilirler ya da başka noktalara ulaşan başka kimseler ortaya çıkabilir.

215. GÜN

Tarık Dursun'un romanlarını da severim. Ama, öykücü kalsaydı daha büyük hasadı olurdu kanısındayım. Bizim kuşak ortaya çıkmaya çalışırken, en belirgin öykücülerden biri oydu. İlk sıralarda, o, Sait Faik'in; Muzaffer Buyrukçu da Orhan Kemal'in 1950 kuşağındaki temsilcileri gibiydiler. Tarık Dursun sonradan Amerikan öykücülerinin etkisine girerek Sait Fa-

ik'ten uzaklaştı. Muzaffer Buyrukçu da Orhan Kemal'den uzaklaşmıştı. Buyrukçu'nun yapıtındaki hemen bütün kişiler büyük düşler içinde birer Rastignac minyatürü gibiydiler. Ezilmişlikten çok, tutku önemlidir bunlarda. Ayrıca, baş kişilerde yazarın kendi yansısı vardır. Öykü kişisi (hele romanlarında roman kişisi) çoğunda Buyrukçu'nun kendisidir. Sanırım, Orhan Kemal'le aralarındaki en büyük ayrım bu noktada olmuştur. Orhan Kemal insanlara bakar, Muzaffer Buyrukçu insanlardan kendine.

Doğru mu, yanlış mı? Ayrı bir sorun. Ama böyle bir durum var.

Tarık Dursun'un çizgisinde bu tür bir değişim görmüyoruz. Onun için izlenimden gözleme geçiş söz konusu. Ancak, romanlarını okurken öykülerini hep özlemişimdir. Seçtiği roman türünden ileri gelen bir şey olmasın bu? Bence Tarık Dursun, tam öykücü yapıda bir yazar. Öykülerinde yeteneğini daha iyi ortaya koyuyor belki de.

Bizim kuşağın bu iki öykücüsünü karşılaştırırsak şunu görürüz: Buyrukçu, da başlangıç noktasına göre tam bir değişim olmuş. Tarık Dursun'da ise değişmeler var.

216. GÜN

"Ne garip, şu ikindi sazlıklarında
Federico adında olmak"
F.G. LORCA

217. GÜN

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın güzel şiirleri var. Ama edebiyat tarihçiliği ve eleştirisi alanında şairliğinin kat kat üstünde yük-

selmiş görünüyor. Eski edebiyatımızın ustalarını en iyi değerlendiren yazar o olmuş. Bu yönüyle de kimseyle kıyaslanamaz. Geçende Leskofçalı Galip üzerine yargılarını okudum, hayran oldum.

Ataç da eski edebiyatımızı iyi bilir, değerlendirirdi. Ama bunu iyice makro planda yapar, seçtiği birkaç ustayla uğraşırdı. Tanpınar öyle değil, işin temeline girmiş. Her ustayı tek tek ele almış. Bir yere oturtmuş.

Ne yazık ki, romanlarını okuyabilmiş değilim Tanpınar'ın. İlk fırsatta bu eksiğimi tamamlayacağım.

218. GÜN

Televizyonda, Libya'dan bir görüntü: Yüzlerce adam toplanmış, Batılı müzik aletlerini parçalıyorlar. Gitarlar, trompetler, orglar... Ve bu, ulusal kültürü savunma adına yapılıyor.

Ürperdim. Bizdeki gidişi düşündüm.

Gerçek yüzleriyle maskelerini örten adamlar geldi gözlerimin önüne.

Yurttaşlıkları, bir erdem macunuyla yüzlerine yapışmış adamlar. Ürktüm.

15 Haziran 1985

220. GÜN

Kâtip Çelebi'de bir Türk atasözüne rastladım, daha önce görmemiştim:

Dünya küfürle yıkılmaz, zulümle yıkılır.

221. GÜN

Ayakta, konuşurken, bir kolunu dirseği hizasından ve başparmağı ayrık duracak biçimde kıvırıyor. Bu arada o omuzu da mutlaka hafifçe kabarmış oluyor. Belli ki kendine güven aramakla güç gösterisinde bulunmanın ikisi de var bu tavırda.

Elini kalçasına koysa... Bu bir iki bakımdan kolay değil

Ceketinin cebine sokar gibi yapsa... Bürokrat görünümü kazanır.

Eski Poujade'çının şimdi büyük sermaye egemenliğini berkitmek için çalışırken biraz da sıkılıyor gibi görünmesi gerekir, değil mi? Sarkan, işlevsiz kol, o kol işte. Gülümsemesindeki kırıklık da tam onun yansısı. Gibi olmalıdır. Alabildiğine mazlum bir ses. Sanki herkesin sesi. Gözlüğü uzaktan herkesin gözlüğü sanki. Az sonra inanç terimleriyle yalan söyleyecek. Hesap verir gibi dikte edecek.

Bir ağabeyi vardı, ağzında akide şekeri varmış gibi konuşurdu. Bir ağabeyi de sözcükleri oval hale (herkesin sözcüğü) getirmekte ustaydı.

Bu, iç hazinedeki eşyadan sikke kestirmeyi akıl eden Osmanlı vezirine benziyor.

Ama asıl işi inandırmak. Neye mi? Bizdeki erozyonun başka ülkelerin topraklarında alüvyona dönüşmesinin iyi bir şey olduğuna.

Nasıl da birin birin konuşuyor!

Üretilmemişse, iyi seçilmiş bir ses.

222. GÜN

Eski maliye müfettişleri bir meslek dergisi çıkarmak isterler. Bunun için bir iki ön toplantı da yapıldı. Aylık ya da iki aylık bir yayın organı. Yönetimini herhal ben üstleneceğim. Ger-

çekleşir mi bilmem. Ama içimde bir depreşme oldu. O çıkarken, ben de, yanı sıra ufak bir dergi ya da seçki işine girebilir miyim?

İyi bir maliye müfettişi miydim? Sanmıyorum. Ama benim için maliye müfettişi olabilmek de büyük bir başarıdır. Üstelik ben bir rekor da kırdım: İki kez maliye müfettişi oldum.

Bugün Birsen'le bira içtik.

Amcam hastaneden eve götürüldü.

Ece, Bodrum yolcusu. Tevfik Akdağ eski arkadaşlarından, bir bakıma da herkesten kaçıyor. Ece, Edip, Feyyaz Kayacan, René Char'ın o dizesinden konuştuk: *Güneşi gördüm, alçaktan uçuyordu.*

Bir şey var bu dizede. Bir düğüm. Kişiyi şiirin tanımına kadar götürebilir bir öğe. Sessizce onaylatıyor size bu tanımı. Ama bir şey söyleyemiyorsunuz. Dilinizin ucunda, ne güzel!

224. GÜN

(Saklı güldeste)

İskender Fikret Akdora'nın şiirlerine ilk kez *Büyük Doğu*'da rastlamıştım. Lise yıllarım. Necip Fâzıl havasında, biraz da Dağlarca'ya koşut bir şiir kimliğindeydi. Koşut, ama dili onunkinden daha açık. Birkaç dizeden oluşan, yazgı temasına naifçe yaklaşan bu parçalara o günlerde sık sık yeniden dönerdim. Garipçileri pek bilmiyor, bildiğim kadarıyla da benimsemiyordum.

Daha sonra gizemcilikten koptu Akdora. Bir yanıyla Orhan Veli'ye yaklaştı.Bir yanıyla da havada asılı kaldı. Orhan Veli'yi kaldıramamıştı. Humoru yergi sanıyordu. "Asılı" şiirlerinde ise her zaman bir şeyler bulmuşumdur. Onlarda, ne yapacağını kestirememiş, çeşitli yönlerden silahsız kalmış, ama devinme tutkusuyla dolu bir sanatçı boy gösterir. "Mon Aliza" şiiri ak-

lımda. Baylan yıllarında bir iki kez karşılaştık. Bende sıcak bir izlenim bıraktı. Ne var ki kimse sevmiyordu onu. Çok zengin (demir tüccarı), çok çok da bencilmiş.

Dergilerden çok, sık sık yayımladığı kitaplarda var olmak istedi. 12 kitap çıkarmış. Bunların okurun dikkatinden kaçtığı kanısındayım. Ben bile bir bölüğünü göremedim. Türk şiiri dergiler yatağından akar. Akdora o bozbulanık akışın dışında kaldı. Daha doğrusu dışına düştü. Biraz da düşürüldü. Bu durumun onun yapıtını olumsuz yönde etkilediği de düşünülebilir. Hayat biçimi de kendisini dervişlikten uzaklaştırmıştı. 1953'te ikinci kez çıkarma girişiminde bulunduğu *XX. Asır* dergisiyle (güzel dergiydi) güncel plana geldiyse de, dergi birkaç ay sonra yayımını kesince, bu kez şiirden de uzaklaştı. Kitaplarının çoğunu daha sonra çıkarmış olmasına karşın, bu böyle galiba. *XX. Asır*'da benim ilk şiirlerimden biri yayımlanmıştı ("Üç Adet Yıldız"). O şiiri *Üvercinka*'ya koymak için ne kadar aramıştım!

Yayımlanmış yirmi kadar şiirimi kitaplarıma almadım. Bakıyorum da şimdi, keşke kırk kadarını almasaydım diyorum.

Emin Ülgener'in şiirine de yine lise yıllarında Akdora'nınkiyle birlikte rastlamıştım. Onun bazı ürünleri de ilginç gelirdi bana. Bununla birlikte daha o günlerde bile tıkanmış görürdüm *Ülgener*'i. Sözcük dağarcığı çok küçüktü. Nasip gibi, bulut gibi sözcükleri keserle çivi çakar gibi sokuyordu metnin etine. Yine de zaman zaman umulmadık bir yükselişle şiirsel gerilimi yakalayabiliyordu. Dağlarca'nın ilk şiirlerine mikroskopla bakan bir şair. Kitap çıkarmadı. Bizim kuşağın belirişiyle şiiri bırakanlardan biri de odur.

İki şey: 1) Bizim kuşak ortaya çıkarken şiiri bırakan çok şair var; 2) Dağlarca'nın etkisine giren şairlerin hepsi şiiri bırakmış.

Zafer Hüsnü Taran. "Harp Poemi"ni çok sevmiştim. Gerçek bir yetenekti bence. Büyük kayıptır. Şiiri, hem de onca erken, neden bıraktı diye çok düşünmüşümdür.

Necdet Konuk gemilerde mi çalışırdı? Tatla okuduğum bir şairdi o da. 1956'dan sonra izine rastlanmıyor.

Nurettin Özdemir'in "Kapı" adlı nefis şiiri *Aile* dergisinde çıkmıştı.

Kenan Harun'da "nedamet" ve "huzur". Ordan oraya gider.

225. GÜN

Veli Recai Velibeyoğlu'nun *Şiir Kitapları Antolojisi*'ni karıştırıyorum. 1975'te fasikül fasikül çıkmış. Gerçekte dev bir çalışma. 4 bin kadar şairin 10 bini aşkın şiir kitabı. Her kitap adı bir madde; her kitabın basıldığı yer, baskı tarihi, kitaplıklardaki kayıt numarası; her kitaptan bir şiir.

Necati Tosuner'in armağanı olan bu koca iki cilde gözüm gibi bakıyorum.

Velibeyoğlu'nun büyük bir işin üstesinden geldiği kuşkusuz. Şiirler biraz daha titiz seçilebilirdi. Ama bu tür bir yapıt için bunu bir kusur olarak görmüyorum.

Velibeyoğlu kimdir bilmiyorum. Antolojinin haazırlıklarına babadan kalma dört dönüm elmalığı satarak başlamış. Ne var ki bütün gelirini yatırdığı, ayrıca uğruna borca battığı bu çalışmanın düş kırıklığıyla sonuçlandığı anlaşılıyor. Milli Eğitim Bakanlığı hiç ilgilenmemiş. Kültür Bakanlığı on altı adet satın almayı önermişse de bedelini ödememiş.

226. GÜN

Derginin maliyeti üzerine bilgi almak için Sezai Karakoç'a uğradım.

Muzaffer Budak da ordaydı.

227. GÜN

Ağzı ağzına dolu
telefonlardan
Ayakları dolaşan
sandalyelerden
Saplantılı duvar
saatlerinden
İçkilerin giderek
küçülmesinden

230. GÜN

Gelelim biz Meksikalı Eskimo'ya.

Toroslarla Orta Amerika'daki dağ zincirleri arasında tarih öncesi bir akrabalık bağı var mıdır bilmem. Ama, o, Toroslarda doğduğu halde bir Türk'ten çok bir Meksikalıyı andırmaktadır. Aslında Toroslarda değil, Antitoroslarda doğmuş. Bu yüzden olacak, görünümünde bir Eskimoluk da var galiba. Kısacası, Meksikalı bir Eskimo. Hele gözlük takınca.

Öğretmendi. İş saatlerinin dışında içki içer, onun dışında da yazı yazardı: Roman, öykü, deneme vb. Yani roman, öğretmenliğin; öykü, içkinin; deneme de yazarlığın karşılığı oluyordu onda. Emekli olunca romanı bırakması mı gerekti? Çok şaşmışımdır, bunca çok içtiği halde işini ve yazarlığını birbirinden, o ikisini de içkiden nasıl öylesine ustalıkla ayırabiliyor diye. Ve romanı öyküden, onu da denemeden hiç ayıramıyor diye.

Bu üç uğraş bir şeyle perçinlenir onda: Aşk, kadınlar. Hayatının asıl köşebendinin aşk olduğu söylenebilir. Tek bir aşk söz konusu değil ama. Sürekli, zaman içinde nesnelerini değiştire değiştire akan, hiç durmayan bir aşk. Kadınlar olmasaydı ro-

man yazmayacaktı belki de; hatta öğretmen de olmayacaktı; hatta hatta, içki de içmeyecekti.

Bir keresinde sayrılarevine düşmüştü. Orda açık kalp ameliyatı geçiren bir kadın sevdi. Evlenmeyi düşünüyordu onunla. Ne yazık ki kendisini çabuk taburcu ettiler. Haftalarca düşündü, sayrılarevine yeniden yatabilmek için yollar aradı. Sonunda buldu da: Kadıköy iskelesinde bir özel arabaya çarptı; elverişli biçimde kolu kırılmış ya da incinmişti. Rüzgâr gibi gitti sayrılarevine. Ne var ki sevdiği kadın o sabah taburcu olmuş ve meçhul bir semte gitmişti.

Saygılı bir sarhoş. Çok içtiği halde bugüne dek kimseye öyle büyük bir zararı dokunmamıştır. Kendisini saymazsak. Çok da sakıngandır. Bazı içkievlerinin patron çekmecelerinde bin, iki bin liralık depozitoları vardır. Üstünde ev adresinin yazılı bulunduğu zarflar içine konularak içkievleri ilgilerine teslim edilmiş bu paralar şuna yarar: Bizimki bir gün içkiyi fazla kaçırabilir, cebinde parası da kalmamış olabilir, evnini yolunu da bulamayabilir. İşte o zaman içkievi ilgilisi hemen bir taksi çağıracak, o parayla rahatça evine dönmesini sağlayacaktır.

Tutkulu bir yazar... Hayatı bunca kalabalık bir adamın onca yazıyı nasıl kotarabildiğini her zaman düşünmüşümdür. Hatta kimi zaman bunları bir başkası mı yazıyor diye kuşkulanmışımdır. Yine de biraz az içseydi daha iyi bir yazar olacaktı kuşkusuz.

Rastladığı kişiyle hemen dost olur. Bir bakarsınız, kahvede briç oynayanların yanında. Bir bakarsınız vapurda tanıştığı bir adamla Ankara yolculuğuna çıkmış. Tanıştığı kişiyi hemen bağlar kendine. Çünkü o gece intihar edebileceğini sezdirmiştir ona. Kendi hayatının sorumluluğunu yüklemiştir. İçkievinde kurduğu dostluk askerlik arkadaşlığı gibi değildir. Arayacaktır dostunu. İlişkiyi sıklaştırır. Eski dostlarını da yitirmemek için didinir durur. Bunun kolay bir iş olmadığını kim inkâr edebilir ki!

Emekli olmadan önce büyük düşleri vardı. Alacağı ikramiyenin bir bölümüyle bir yazıhane tutacaktı. Bir sanat dergisi çıkaracak, kitaplar basacaktı. Bir bölümüyle de Toroslardaki babadan kalma dağ evini onaracaktı. Soyadı kendisininkiyle aynı olan bir sinema oyuncusuna karşı dava açacak, oyuncunun soyadı değiştirilecek, böylece kendi soyadının tekliği gerçekleştirilecekti. Sonra oturup bir sürü roman yazacak, hepsini kendi basacaktı.

Bunların hiçbiri gerçekleşmedi. İkramiyesi elinden uçup gittiği gibi, şimdilerde dağ evini ve evin çevresindeki elmalığı nasıl paraya çevirebileceğini düşünüyor.

231. GÜN

Yaz. Uzun, düz bir ikindi.

Evet, soluk alma dizeleri önemli. Şiiri, şiir olmayan yeni kılıyor. Şiir olmayan, küçük öğeler. Güvercin pençesi orda.

232. GÜN

Karşı kültür ya da marjinal kültür ya da yeni kültür: Son yılların roman ve öyküsünde bu kültürün yansıları var. Kişisel ve sivri eleştiri, yerel eylem, mevcut düzeni aile, ev, boş zamanlar açısından didiklemek.

233. GÜN

Tanrım!

Yazımda dizgi yanlışı olmasın!

1 Temmuz 1985

234. GÜN

Necati Güngör'ün, *Hayatımın Yedi Hikâyesi*'ni bir solukta okudum. Birbirinden güzel yedi öykü: Türkçe'nin yedi öyküsü. Necati Güngör'de eskiden şiir fazlaca ağır basıyordu. Ayrıca, şiirden gelen bir şiirdi sanki bu. Bu kitabında öyküden gelen bir şiir var ki, enfes!

Bence Necati, hayatının *Yedi Öyküsü* ile gerçek bir yazar oldu. Asıl şimdi. Onu Gorki'ye benzetenler var. Bence Ömer Seyfettin'den (bu ada özellikle parmak basıyorum) bu yana Türk öykü geleneğini çok iyi incelemiş.

235. GÜN

Mehmed Kemal, Oğuz Arıkanlı, Tevfik Akdağ (sonunda yakaladık), Yılmaz Öner ve Tului.

Mehmet Kemal, Suphi Taşhan'ı anlattı. Onun "İmparator" adlı şiirinden parçalar okudu. Ataç üzerine ileri geri konuşuldu. Siyasal konjonktüre değinildi. Mehmed Kemal'de bizim bilmediğimiz o kadar çok şey var ki, hep biz sorduk, o söyledi. Elindeki rakı, bir içki değil de, vurmalı bir çalgı gibi.

Oğuz Arıkanlı mahzun; kırk yıllık Kadıköy'ünden ayrılmak zorunda. Daha sonra aramıza katılan İnce Bira (Tamer) bir beyit söyledi. Kimin olduğunu çıkaramadık. Tevfik'in yayımlanmamış şiirlerinden oluşan bir kitabı var; nicedir YAZKO'da bekler; onları parça parça dergilerde yayımlamasını önerdik.

Patriyot Hayati'yi andık.

Patriyot İstanbul'suz edemez. Ankara'da bile Üsküdar'da çalışmıştır.

Geç vakit eve döndüm. Uyku tutmadı. Dergileri karıştırdım. *Düşün*'de Arif Damar'ın Niyazi Akıncıoğlu üzerine yazısına bir daha baktım. Söyledikleri doğru. Kitapta bunca yanlışı gö-

rünce içim sızladı. Çoğu da şiirleri canevinden vuran yanlışlar. Ancak "Vatanlar Masalı"nın yazılış (bitiş) tarihi konusunda kitabı hazırlayanlara karşı çıkışını aşırı sert buldum. Onların da bir bildikleri olamaz mı? Akıncıoğlu bir yere not düşmüşse?... Şairin zaman zaman o şiire el attığı düşünülebilir. "Vatanlar Masalı" zaten bitmemiş bir şiir. Akıncıoğlu, uzun yıllar, üstünde oynamış bu yapıtın. Sonra da bir yerde bırakmış. Bu görüşü destekleyecek bazı sözcüklere rastlanıyor.

İstanbul. Eskiden İstanbul'un bir parçası olduğumu düşünür, bundan da kendi payıma bir gönenme payı çıkarırdım. Şimdi yine parçasıyım ama, gönenme hak getire.

Buyrukçu Ankara'ya gitmiş. Yine gizlice.

Saçak dergisini karıştırdım.

Daha sonra Modigliani'nin ölümünü okudum.

Hamile karısı da cenaze töreninden döndükten sonra kendini balkondan atarak canına kıymış.

Artaud'nun annesi İzmirli'ymiş. Karıtolar söyleyen bir Rum.

236. GÜN

Eleştirinen, sanatçıyı yöneltmek, hatta yönetmek istiyor. Sanatçı da eleştirinenin varlığına katlanamıyor.

Yine de günümüzde eleştirinenin çok şeye hakim olduğunu söylemeliyim.

Nedense, eleştirinenden ödü kopuyor günümüzdeki Türk sanatçısının. Birçok ünlü, belli yere gelmiş şairde, yazarda bunu gördüm.

237. GÜN

(Saklı güldeste).

Ziya Kaya'nın 50'li yılların başlarında beş on şiiri yayımlanmıştı *Varlık* dergisinde. Bunları tam anımsayamıyorum, hiç bir dizesi de aklımda değil. Ama, çok değişik bir çizgideydi.

Kargalardan söz eden bir parçası beni çok uğraştırmıştı. Kimdi Ziya Kaya? Soyutlamayı daha o günlerde, belki de çok öncelerden bilen, zekânın şiirine kendini atan... Bir yerde 1891 doğumlu olduğunu yazmışlar. Dizgi yanlışıdır herhal. 1928'de kitap çıkardığına göre, doğum tarihinin yaklaşık 1910'lar olduğu düşünülebilir. Aynı kaynağa göre 1953'te ölmüş. Doktormuş. Ben, *Varlık* okumaya 1949'da başladım. Bu dergide Garip'in ulusallaşmaya çalışan bir uzantısı ve köy edebiyatı ağır basıyordu o günlerde. Ziya Kaya'nın şiirleri ise budak gibi çıkıveriyordu öbür ürünlerin arasından. Belki de o kaynaktaki Dr. Ziya Kaya, benimkinden ayrı bir kişidir. Benimki yaşıyordur, o kadar eski doğumlu olamaz.

Mahmut Kuru'nun *Yeditepe*'deki bir şiirini unutmam. 1955'te miydi? Adı "Otobüste" olabilir. Kentlerarası bir otobüste kuruluveren küçük bir toplumu, engebeli yolda bir tazenin "sağına sağına, soluna soluna" devrilişini anlatıyordu. Başka bir iki güzel şiirini daha okumuştum Mahmut Kuru'nun. Hemen Adana'yı anımsatırdı. Orda mı otururdu, bilmiyorum. Çağrışım değil, kurgu önemliydi onun için.

Kurguların kurgusu da Karun Alp'in yine o yıllarda (1951-1952) *Yeditepe*'de çıkmış "Altı Şarkı Söyle" adlı şiirindeydi. Çok sevmiştim. Şairini merak ediyordum. Edip Cansever'in arkadaşıymış. 1956'da tanıştık. İstanbul Hukuk Fakültesi'nde asistan. Karun Alp ya da Alp Kuran'ın bilim hayatı, şiir ve kişisel hayatı aynı çizgide devindi: Parıltılı çıkış, yolun bir noktasından sonra belirsizliğe kayış... Belki gündem değiştirme... Ve sonsuz süreklilik kazanan gizli akış. İyi şair. Hakkı yendi.

Maksut Doğan'ın *Vatan* sanat yaprağında "Yağmur Yağdı" adlı şiiri. 1953 gibi bir yıl.

Cahit Alp vardı bir de. Uzun, oturaklı şiirlerle her ay karşımıza dikilen bu arkadaşın adına yirmi yılı aşkın bir süredir rastlanmıyor. Karanlık, orman gibi bir şiirsel gövde balkıyıp dururdu onun yazdıklarında. Ne kadar çok yazardı!

238. GÜN

Her aşkta en az on kişi vardır
Bunlar başka çiftler ve tanıklardır

239. GÜN

Beğenmediklerini sayıp duruyordu. Beğendiklerini sordum. Sustu. Bir iki ad söyledim. "Ne yapmış ki?" dedi. Erdost'un deyimiyle "ben'in kirli kokusu" sinmişti laflarına.

Daha çok şairlerde rastlanan bir hastalık bu.

Kıskançlık ayrı şey. Bugün Fuzuli'yi kıskanan şair bile var. Bir şey diyemem ona.

Elbet, yalnız şairlerde değil. Bir demek yararına açılmış resim sergisi. Ressamla konuşuyoruz. Sevdiği Türk ve yabancı ressamları soruyorum. Tek bir yanıt: Vlaminck'i sevmiyormuş.

240. GÜN

Yedi Meşaleciler artık sekiz kişi. *Sanat Olayı*, Cahit Sıtkı Tarancı'yı da onların arasına sokmuş.

241. GÜN

70 Kuşağı Şiirimizi Tartışıyor. Daha önce *Varlık*'ta parça parça yayımlanan bu "geniş kapsamlı" soruşturmayı Mehmet Yaşar Bilen düzenlemişti. Şimdi *Yaba* yayınları arasında kitaplaşmış. Soruşturmaya katılan şairler: Veysel Çolak, Ahmet Ada, Ahmet Telli, Hüseyin Yurttaş, Ahmet Özer, Adnan Yücel, Özkan Mert. Soruşturmada zaman zaman benim adım da geçiyor. Üstünde düşünülecek bir kitap. Bir kez daha bakmalı-

yım. Ancak, hemen belirteyim, soruşturma daha "geniş" tutulabilirdi. 70 kuşağı şairleri içinde şiirimizi değerlendirmede söz sahibi temsilciler sadece bunlar mı? Böyle düşünülüyorsa, 70 Kuşağı deyimine 40 Kuşağı gibi bir espri kazandırılmak istendiğini öne sürenler çıkacaktır.

Sözü Mehmet Yaşar Bilen'e getirmek istiyorum. Büyük kentler dışında bütün engellere karşın sanatçı belirebilir, belirebiliyor. Ama, bir eleştirmenin bir düşünce adamının buralarda ortaya çıkması daha güç. Mehmet Yaşar Bilen, bunun az rastlanır örneklerinden biri. Zamanla ufkunun daha genişleyeceği umudundaydım. 1980'de yayımladığı *Yazdıkça*'dan sonra daha bir gelişme gördüm bu arkadaşta. Birçok düşüncesini benimseyemedim. Ama, ne dediğini bilen bir yazar.

Kitaba yeniden dönmeliyim.

Bu arada soruşturmaya katılan şairler için de bir gözlemimi açıklamadan edemeyeceğim. En hızlı karşılıklar, şiirlerini belli düzeye getiremeyenlerce verilmiş.

Her zaman böyle olmuştur.

242. GÜN

Son on yılda ortaya çıkan genç şairlerin bizim kuşak ve bizden önceki kuşak sanatçı ve yazarlarınca yeterince izlenmediği kanısındayım. Yeterince sözcüğünü kaldırırsam, cümle daha gerçek bir anlam kazanacak. Bu büyük bir açıktır ve ip kopmuştur. Bugün kaç kişi var genç şairleri tam izleyebilmiş? Önceki kuşaktan hiç... Bizim kuşaktan iki, bilemedin üç şair...

Orhan Veli kuşağı şairleri kendilerine karşı çıktığımız halde bizi okuyorlardı. Biz, bize karşı çıktığı halde, 60 Kuşağı'nı yakından izledik.

Bir eleştirmen on yıl içinde ortaya konmuş bütün kitap ve dergi verimlerini bir araya getirse (kolay iş mi?), geriye dönük bir çalışmaya girse, iki üç yılda çıkamaz işin içinden.

243. GÜN

Ali Ekrem Bolayır, Osmanlıcayı çok yakın bir dille nasıl da savunmuş:

Seninle ey müterennim lisan-ı Osmani
Seninle ben yazarım en bülend efkârı.

244. GÜN

Radyonun kaset bölümü bozulmuş. Adam yedi bin lira isteyince, onartmaktan vazgeçtim. Memo'nun saati için de altı bin lira istemişlerdi. Oysa, bin liraya saat satılıyor Karaköy alt geçidinin orda.

Çiçeklere su verdim. Bizim D. ölüyor.

Ece Ayhan, Bodrum'a gidince onun arkadaşları da birden yok oldular.

Bense Ankara diyorum, Ankara!

Bir türlü gelemedim sana.

Memurluk hayatımda hep geceleri çalışmaya alışmışım. Bu bende öyle yer etmiş ki, *Papirüs* yıllarında da sürüp gitti. Gündüzler laklakla geçerdi. Sonra eve gider, sabaha kadar otururdum. Çalışırdım, çeviri yapardım. Bugün de değişen pek bir şey yok gibi.

Geceler diyorum, geceler.

245. GÜN

"Mevki Viyana". Cirit ustası Evliya Çelebi, bu sporu yaparken kırılan yedi dişini orda onarttı. Bunu kendisi mi yazmış acaba? Bilinç-yanı roman akımını o başlattı.

Abdülhak Hamid'te tatlar var. Acem gibi konuşsa da. Bir anlatımı var.

246. GÜN

"Derenin bir yanında mintanı al
Bir çocuk bir gelincik oldu suda."
Hüseyin Siret

247. GÜN

Ressam Selim Turan, Galip Üstün'ü gömmek için ansiklopediye geldi. Kendisini tanıyamadım. Gençliğini öylesine korumuş. O ise benim adımı bile anımsayamadı. 1962'de, Paris'te zaman zaman görüşürdük. Akşama kadar çalışır, sonra dinlenmek için kahveye gelirdi.

Gittikten sonra araştırdım, koskoca Selim, *Meydan-Larousse*'un ana cildine ve birinci ek cildine alınmamış. Selim *Dictionnaire de la Peinture Abstraite*'ye giren üç Türk ressamdan biriydi.

Resimlere imza koyma geleneği *XVII.* yüzyılda kurulmuş, *XVIII.* yüzyılda kurallaşmış.

Yoksulluk içinde ölen birçok ressam var: Rembrandt'ın borçlarını ödeme işinde acze düştüğü ilan edilmiş; Daumier'nin cenazesi belediyece kaldırılabilmiş. Van Gogh, hiçbir tablosunu 100 franktan fazlaya satamamış. Gauguin, biraz daha şanslı, 160 franka elden çıkardığı tabloları olmuş onun. Modigliani'nin tablolarına koyduğu fiyat: 100 frank, ayrıca bir şişe içki.

15 Temmuz 1985

249. GÜN

Ece Ayhan'dan ikinci mektup. Oktay Rifat'ın *Gösteri*'de yayımlanan "Uykusuz Gecenin Denizleri" adlı şiirinden söz edi-

yor: *"İki yandan tutulan kadınlara* dizesi durdurdu ve düşündürdü beni. İşte sıkı şiire bir örnek daha sana. Kesinlikle, bir şiir artık gevşek dokunmamalı, hemen yırtılabilir çünkü."

Kahvede oturup sıcağı sıcağına bir karşılık yazdım Ece'ye. Böylece şeytanın bacağını da kırmış oldum. Nicedir kimseye mektup yazamıyordum. PTT'den sevinçle ayrıldım. Yarın, öbür gün, Erdost'a, Mustafa Üzeler'e de yazmak özlemiyle.

250. GÜN

Cumadır, Hatay günü.

Ama ben, kalkıp Taksim'e gittim, Nahit Hanım'a.

Nahit Hanım iri desenli emprime kumaşları çok seviyor.

Bir süre sonra Gürdal Duyar da geldi.

Şairlere ayrı bir yer var Nahit Damar'ın yüreğinde. Bütün şairlere. Hayatında en çok onları kendine yakın bulmuş.

"Yine de diyor, "Edirne'ye sürgün gittiğimde en çok aradığım kişi Ataç olmuştu. Başka bir inceliği, ne bileyim, insana açıklanmaz biçimde bir yakın duruşu vardı. Bence kadınlara en zarif davranan yazar oydu. Şöyle derdi: Şairler size hep kendi şiirlerini okurlar; ben hepsinin en güzel şiirlerini...

"Ahmet Hamdi Tanpınar (Nahit Hanım 'Hamdi' diyor), eşi Halil Vedat'ın çok yakın arkadaşıymış. Uzun süre evlerinde kalmış. Ama 'Vedat bürokraside yıkıldıktan sonra' bir kez bile aramamış onları. Nahit Hanım bir gün bu konudaki üzüntüsünü Ataç'a açmış. O da şöyle demiş: 'Bir kediden ne beklerdiniz!'

"Geçmişi karıştırdığımda daha iyi anlıyorum; bugün de o zamandan bana kalan, en çok aradığım insan, Ataç..."

251. GÜN

Kedi'yi düşündüm.

"Sen zambaklar kadar beyaz" demiş.

Temizlik de var o beyazlıkta.

Bense zambağı hiç değilse bir yeri kirlenmemiş olarak düşünemiyorum. "Çiçeklerin Dili", şiirimizde mazmun olmaktan çıktı.

Bu dilin, değişik kültürler içinde ayrı anlamları var. Batı kültüründe çiçeklerin anlamlarını bir yere yazmışım: Krizantem (aşk); glayöl (meydan okuma); yasemin (şehvet yaklaşımı); leylak (beliren aşk); zambak (yücelik, saflık); papatya (yücelik, bağlılık); karanfil (özden aşk, kapris); ıhlamur (evlilikte aşk); lale (bağlılık, iç dökme).

Divan edebiyatında çiçek bir durumdan çok, bir organı ya da bir niteliği anlatır. İtalyan Türkolog A. Bombaci, Divan edebiyatının diline "çiçekli dil" derken bu noktayı da mı belirtmek istemişti acaba?

Günümüz Türk edebiyatında çiçek bir işaret değil, ortak bir simge değil. Her yazarda ayrı değer taşıyan bir öğe. Ortak bir "Çiçek Dili"nin oluşmamasını biraz da dilin oturmamışlığında aramak gerekir. Ama böylesi daha iyi, diyorum. Çünkü çiçeklerin nüfusu artıyor, milyonlara, milyarlara varıyor.

252. GÜN

"Entelektüel kan lekesini bütün denizlerin suyu çıkaramaz."

Lautréamont

253. GÜN

Muhteşem Sünter öldü. Bir daha kimse onun temiz yüzünü göremeyecek.

Şimdi bilmiyorum neden, otuz yıl kadar önce onunla yazışmıştık (ikişer mektup). Ne yazdığımı da unutmuşum. Behçet Necatigil'in ikimize de gösterdiği ilgi bu yazışmayı hazırlamış olabilir. Adresleri de ondan almış olmalıyız. Ama o günlerde ben Necatigil'i tanıyabilmiş miydim? Anımsadığıma göre şiiri temel alan, ama ondan hiç söz açmayan mektuplardı bunlar. Muhteşem Sünter birinde Sarıyer gibi bir semti anlatıyordu, birinde de dostluktan söz ediyordu, burası kesin.

Muhteşem'le ancak geçen yıl Nahit Hanım'ın evinde tanışabildik. Edip Cansever'le birlikte gelmişti oraya. Rahatsızlığını da o gün öğrendim. Sık sık (Cansever'e göre üç ayda bir) ameliyat olması gerekiyormuş. Bir kez de, yine Cansever'le, Hatay lokantasına gelmişti. Ölümünden iki ay kadar önce. Beklenen son yaklaştıkça yaşamaya daha sıkı sarılmış görünmek ister gibiydi.

Cesurdu.

254. GÜN

(Saklı Güldeste)

Muhteşem Sünter'in "Göz" adlı şiiri *Varlık*'ta (1955 olabilir) yayımlanmıştı. Bu şiire ayrı bir önem verdiğimi anımsıyorum. Dergideki yeri bile aklımda kalmış: Tek sayılı sayfalardan birini sol üst köşesinde. Geniş dizeli, tıknaz bir şiir. Ne tuhaf, kendisini tanıyana dek, yani otuz yıl, Muhteşem'i hep bu beden yapısında düşündüm. O zamanki hemen bütün şiirlerinde olduğu gibi "Göz"de de Behçet Necatigil'in etkisi vardı. Ama o günkü değil de, birkaç yıl sonraki Necatigil'in (düşünüyorum da

şimdi). Ayrıca "Göz", Muhteşem'in seyrek yayımlanan bütün şiirlerinin bir bileşkesi gibiydi. Muhteşem'in ve Necatigil'in olmayan, kimsenin olmayan bir yanı da vardı. Dahası, yeni bir şiire geçiş özlemini de sezdiriyordu. Siyasal'da, bir iki kez, Ece Ayhan'ın Muhteşem'den ad olarak söz ettiği aklımda kalmış. Yoksa adresleri veren o muydu?

Birkaç şiir daha yayımladı. Daha sonra da dergilerde görünmemeye başladı. Şiiri bıraktı diyorduk. Yine de, Necatigil tadını özel bir kanalda biriktiren iyi bir şair olarak anılıyordu. "Sağlam" diyenler vardı dizeleri için.

Uzun yıllar sonra, sanırım hastalığının belirişiyle birlikte, üst üste kitaplar yayımladı. Ama şiirsel planda, o kopuşun gerçek bir kopuş olduğu da bu kitaplarda ortaya çıktı. Bununla birlikte şiir söylemeyi unutmamış bir sanatçı karşısındaydık. Yiğitliğe sarıldı. Bu da hayata sarılmakla aynı anlamı taşıyordu. Bulunduğu noktada başka ne yapabilirdi?

Olmadı, daha açık söylemeliyim:

Tam arama düzlemine girmişken bıraktığı şiir, yıllar sonra Muhteşem Sünter'de ölüme karşı bedensel bir direnme gücü olarak yeniden ortaya çıktı.

255. GÜN

"Saklı Güldeste"ye, 1977'de *Türkiye Yazıları*'nın ilk iki sayısında Mustafa Şerif Onaran ve Ziya Metin'in şiirlerine değinerek başlamıştım. Bu iki şair için özetle şöyle demişim:

Çok uzun bir süredir şiir yayımlanmıyor Onaran. Belki yirmi yıl (bugün yirmi sekiz). Diyebiliriz ki, 1950 kuşağı çıkışını tamamladıktan sonra o da şiiri bıraktı. Oysa 1948-1955 yılları arasında dergilerde, özellikle de *Varlık*'ta sık sık rastlardık ona. "Lerziş" şiirleri nerde şimdi? Sanırım 1953'te, *Varlık*'ta çıkan bir şiirinde şöyle diyordu:

Efkâr mısın nesin, bu akşam
Üstüme varma benim
Ağız tadıyla içeyim dedim
Şuraya efendice geldim.

Bir başka şiirinde de *"Okumuş kızlara vergi bir incelik"*ten söz ediyordu. Konuşma dilinin tazeliklerinden ustaca yararlanan bir aşk ve hüzün şairiydi. Garip'ten sonra, bizden önce gelmiş bir bölük şair var. Onaran'ı onların içinde görmek gerek. Ancak o birçok arkadaşı gibi eski şiir duyarlığını tam silmiyor, bir bakıma, günün duyarlığıyla bir buluşma noktası elde etmek üzere ondan da çıkışlar yapıyordu. Kent insanını ele alıyor, onda yansılanan bir doğa, bir sevme duygusuyla, değişik bir ortam yaratıyordu. Bu doğrultuda kendine göre bir sözcük ekonomisi kurmuş, bir beğeniye ulaşmıştı.

Otuz yaşından sonra şiiri bırakanlara çok rastlanır. Onaran, gibi şiirini belli bir noktaya getirdikten sonra çekilenler de oldu.

Ziya Metin bugün bir sinema adamı. Ama 1950'lerde edebiyatla uğraşıyordu. O yıllarda dergilerde güzel şiirleri yayımlanmıştı. Garip çizgisinde, kimi zaman O. M. Arıburnu'nu anımsatan, ama duygunun ağır bastığı bir öz...

Kendi şiiri için şöyle demişti: "O sıralarda Garip'in, dolayısıyla da gerçeküstücülerin etkisi altında şiirler yazdım. Az şiir yayımladım. El altından Nâzım'ın yapıtlarını edinince, şiirimi değiştirdim; sonra da bıraktım."

Kuş mu ne
Uçtu gitti.
Tayyare mi ne
Düştü gitti.

Gerçeküstücülerden söz etmiş ya, onlarınki gibi bir yönseme yoktu onun şiirlerinde. Hüzünlü olmaya da özen göstererek gülümseyen, düşünüp duran bir şairdi. Şiirini geliştirmedi. Ama kimi parçaları capcanlı duruyor.

256. GÜN

"Gerçekler bilinmez azlanmayınca"
Pir Sultan Abdal

257. GÜN

Tel Quel'in eski sayılarını karıştırıyorum. Gramsci üzerine güzel bir araştırma okudum. Jacquelin Risset yazmış.

Gramsci, Stalin'in dil üzerine düşüncelerine tam koşut bir görüşü çok daha önce (1933) ileri sürmüş: "En kökten dönüşümler (devrimler) bile dili bütün bütüne değiştiremez."

Şu cümleler de onun: "Her dil bir eğretileme bütünüdür; anlambilimin tarihi de kültür tarihinin bir görünümüdür; dil hem canlı bir varlık, hem de uygarlık fosillerinin bir müzesi.

"Yeni bir dünya görüşü eskisinin yerine getçtiği zaman, o eskiye ilişkin dil de kullanımını sürdürür... Bir eğretileme kullanımıdır bu."

Soljenitzin, *İlk Çember* adlı yapıtında, Stalin'in dil görüşünün asıl sahibinin bir Sovyet dil bilgini olduğunu yazmıştı. Güya Stalin, dil görüşünü kendinin kılabilmek için onu öldürtmüş.

Gramsci gerçekten büyük düşünür. Aydınlar ve edebiyat üzerine düşünceleri de çok ilginç: "Tefrika roman halk adamının düş dünyasının yerini tutar ve onu kamçılar; gerçek anlamda bir *uyanık düştür*. Bu tür romanlarda halkın öç alma, suçluların cezalandırılması özlemi ağır basar."

Bu noktada, Gramsci, halk edebiyatını da ikiye ayırıyor: "Ticari" halk edebiyatı; "ulusal" halk edebiyatı.

258. GÜN

Fethi Naci'nin, Gramsci'nin yıllar önce bastığı *Hapisane Mektupları*'nı aradım, bulamadım. Ev değiştirince kitaplığın düzeni de değişiyor.

259. GÜN

Mülkiyeliler Birliği Dergisi, bir soruşturma açmış. Üç soruya kısaca yanıt istiyor:

1. Türkiye koşullarında, uygulanmakta olan ekonomi politikası demokratik isteklere hangi nedenlerle cevap vermekte ya da vermemektedir?

2. Bu politika demokratik-sosyal hukuk devleti ilkelerini nasıl etkiliyor?

3. Türkiye'nin çağdaş demokratik bir yapıya kavuşmasında çözülmesi gereken sorunlar sizce nelerdir?

Soruşturma formunda yanıtlar için boş bırakılan yerler öylesine dar tutulmuş ki, her soruya ancak bir iki cümleyle karşılık verebilirsiniz.

Formu şöyle doldurdum:

1. Vermiyor. Veremez. Çünkü bu politika gerçek anlamda demokratik bir ortamda yürütülemez. Ayrıca demokratik bir oluşun yansısı olamaz. Sermaye sonsuz haklarla donatıldı ve pusatlandı; emek yere serildi. Sermaye, kendisine her şey için izin verir gördüğü yasal çerçeveyi de (Anayasa) yer yer çatırdatarak fiili bir durum yarattı. Bu durumu bir işadamı ne güzel anlatmıştı: 'Şimdi, işte, biz gülüyoruz!'

2. İlke milke kalmadı.

3. Çağdaş demokratik bir yapı için gerekli ilk şey o yapıda bir anayasanın varlığıdır.

260. GÜN

Dün akşam saat sekiz buçukta uyudum. Amacım geceyarısından hemen sonra kalkıp *Sıcak Nal* üzerinde çalışmaktı. Ne var ki uyandığım zaman saat sabahın yedisini gösteriyordu.

Gökyüzüne çarpıp düşen kelebek.
1 Ağustos 1985

261. GÜN

"Bütün şairler Filistinlidir."
Mahmud Derviş

262. GÜN

Mim Kemal Öke'nin *Wembery (Belgelerle Bir Devletlerarası Casusun Yaşam Öyküsü)* adlı kitabını karıştırdım. Wembery, hem Abdülhamid II'nin İngiltere karşısında sözcüsü, hem de o ülkenin İstanbul'da casusu. Çok renkli, değişik bir tip. Birçok niteliğiyle bir anlatı kişisi gibi.

Ebüzziya Tevfik için şöyle diyor: "Birkaç gün önce adının Ebüzziya Tevfik olduğunu söyleyen biri Budapeşte'de bana gelerek kendisinin İngiliz hükümetine önemli bilgiler aktarmak amacıyla Londra yolunda siyasi bir mülteci olduğunu söyledi. Benden İngiliz Dışişleri Bakanlığı için referans istedi. Onu reddettim. Kendisi kötü bir adam değil; ikinci sınıf bir yazar, matbaa sahibi olmaktan başka özelliği olmayan önemsiz bir kişi."

Kitabı rahat bir zamanımda okumak üzere ayırdım. Ermeni sorunuyla, Jön Türkler'le, özellikle de Abdülhamid'in kişiliğiyle ilgili ilginç yerleri var.

263. GÜN

Cahit Kayra ile saat 19'da Hatay'da buluşacaktık. Birkaç gün içmeyince meyhanenin "hava"sı ve "letafet"i daha bir başka oluyor. Ben Cahit Bey'i beklerken Oğuz Arıkanlı geldi. Sonra Edip Cansever ve ressam Komet. Daha sonra da İsmail Uyaroğlu, Tului, Zeki Gezici, Engin Turgut, İnce Bira ve Gürdal Duyar.

Edip yeni şiir kitabını yayınevine teslim etmiş. Adını da söyledi. Sahi neydi adı? "Ben maratoncuyum!" dedi. Ben de yüz metreci olduğumu söyledim. Masada olan ve olmayan her şaire bir koşu ya da spor dalı adı yakıştırdık.

Muhteşem Sünter'i andık.

Komet'i yirmi yılı aşkın bir süredir ilk kez görüyorum. Ufak bir çocuk olarak anımsardım onu. Şimdiyse Paris'e yerleşmiş bir İspanyol yüzü var karşımda: Atıcı, Atak, söz sakınmaz biri. Ayrıca incelikli ve çok zeki. Resim üzerine, ressamlar üzerine ne sordumsa hemeninden karşılık yetiştirdi. Ressamlarımızda pek rastlanmayan bir açıklık gördüm Komet'te.

Resimlerini bilmiyorum. Ama doğru, ama yanlış, bende işinin eriymiş gibi peşin bir güven duygusu uyandırdı. Vardır öyle adamlar. Arenada boğa güreşi yaptığını söyleseydi, o işin de ustası olabileceğini düşünecektim. Öyle bir yanı da yok değil.

Konuştuk işte.

Cevat Dereli, iyi elbet! Büyük usta! Ama, kendi ustası Ali Çelebi'deki gibi, tek kültüre bağlılığın handikapı var Cevat Dereli'de. Ayrıca, hoca oluşları bu ustalarda olumsuz koşullarıyla işlemiş. Burhan Uygur, elbet! Cihat Burak'ı da seviyor. Nuri İyem, mutlaka! Yüksel Aslan'ı çok seviyor. Yüksel şimdilerde ilginç bir kitap hazırlığı içindeymiş.

Tat almadığı ressamları da saydı. Sözgelimi Burhan Doğançay...

Bernard Buffet'yi önceleri hiç sevmezmiş. Giderek bir ya-

kınlık duymaya başlamış ona karşı. Dubuffet ise berbat bir ressam. Amerika'da büyük sayılması bu gerçeği değiştiremez.

Edip, şaka yollu da olsa, sürekli payladı Komet'i. O da işi alaturka şarkılara vurdu. Ne güzel söylüyor!

"Ulusallık saçma bir şey!" dedi. Sonra da, Edip'ten öç almak için olacak, sözü biz şairlere getirdi: "Ne yazık ki ulusallık içinde yaşamak sizin yazgınız." Dil gerçeğini mi söylüyor?

Aslında şiiri çok seviyor. "Türk ressamları şiire bakmıyorlar; oysa çok şey şiirin serüvenini incelemekle ortaya çıkacak."

Çıkışta Engin Turgut taksi çevirdi. Ama İsmail Uyaroğlu ile ben bizim evin önüne kadar yürüdük. Bir süre önce çıkmış bir tartışmayı değerlendirdik.

Vakit geç olmuştu. Cahit Kayra'nın yeni öyküsünü yatakta okudum. Işığı söndürmeyi unutmuşum.

265. GÜN

XX. yüzyılda yaşamış bir siyasa adamının portresi: Duş alırken kıçını operetleştiren bir ayı!

266. GÜN

Arman Robin hiç tanımadığım bir yazar. Ama onun, şiirin çevrilmezliği ilkesini çürütmek için yazdığı kitabı görmek isterdim. O kitaptan söz eden bir yazı okumuştum.

Armand Robin bu konuda bir yöntem önermiş. Çevirmen birkaç dili çok iyi bilecek ve o dillerde belli şairleri sürekli okuyacak. Sonra bir gün çeviriye başlayacak. Şairler, çevirmenin kendilerine ayrı ayrı koşullanmış dil dağarcığı içinde yeniden belirince, ortak temel üzerinde, aralarındaki ayrımlar da (aynı dilde yazmışlarcasına) ortaya çıkacak.

Neden olmasın? Çeviri şiirden vazgeçilemeyeceğine göre, en azından daha sağlam çeviri yapılabilir bu yöntemle. Hele çevirmen şairse.

Şiir çeviren iki tür şair var: Birincisi çevirdiği şiirden kendi yapıtına şiir değerleri katıyor; öbürü, kendi kullanılabilir söz değerlerini çevirdiği şiirde harcıyor.

Benim başıma hep bu ikincisi geldi.

267. GÜN

Genç şair Salih Bolat'tan mektup. *Papirüs*'ler edinmiş. Her sayı ayrı bir şaire ayırdığımız özel bölümlerde beni bulamayınca üzülmüş. Bunu alçakgönüllülüğe bağlıyor. Ama dergi için bir eksiklik olarak da görüyor. Sağolsun.

Mektubunun bir yerinde de şöyle diyor:

"Anımsarsanız, sizinle Akademi Kitabevi'nin ödül töreninde tanışmıştık ve siz benden kitap istemiştiniz. Ben de kitabın yakında basılacağını, size o zaman göndereceğimi söylemiş, adresinizi almıştım. Ne var ki kitabımı bastıracak kitabevinden altı aydır bir haber gelmediği gibi, şiir dosyamı da kaybetmişler. İnsanın varlık nedeni olarak gördüğü bir şeyin ciddiye alınmaması konusunda ne dersiniz bilmem?"

268. GÜN

(Saklı Güldeste)

Nedret Gürcan. Kasaba delikanlısının şiirini o yazdı. Şiiri, Oktay Rifat'ın yanında saygıyla durur; Metin Eloğlu ve Can Yücel'le içli dışlıdır; ayrıca bir elini Attilâ İlhan'a öbürünü Turgut Uyar'a uzatmıştır. Özellikle 1950-1957 yılları için ne güzel bir konum!

Nedret Gürcan hep Dinar'da oturdu. Ama şiiri İzmirlidir.

Bu şiirin bir de eleştirel yanı var. Ben onu değil de, "şanson" yanını seviyorum.

Yayımcılığı *(Şairler Yaprağı)* bir yana, yapıtıyla da yeni şiirimizin gelişimine, hiç değilse oluşumuna katkıları olmuştur. Çıkış döneminin güncel planında. Katkılarının bir bölüğü bugün görünmez durumda olsa da...

Hepimizin arkadaşı. Şairlere karşı sevgisi şiir sevgisini bile aşıyordu. Kim bunalsa, soluğu Dinar'da alırdı.

Un fabrikası, ağaçlar arasında.

Nedret'in adından, gençlik günlerimizin deneysizlik ortamında, bir çeşit söylence buğusu da tüterdi. Aşkları... İzmir, İstanbul onundu.

Başbakanla ilişkisi olan kadın ona yaklaşınca gizli tutulmaya çalışılan bir gürültü koptu. Nedret için bir yazısından ötürü dava açıldı. Kadın ünlü bir ses sanatçısıydı. Yürekli çıktı.

Dördüncü şiir kitabı *(Bulut İndi)* 1972 tarihini taşıyor. Bence, şiirden uzaklaşması dört beş yıl daha geriye gider. Şiir, bir çeşit arkadaşlıktı Nedret için. Demin dediğim gibi şairlere şiirden çok bağlıydı. Şairlerden (arkadaşlardan) uzaklaşınca ya da onlar kendine uzak düşünce, şiir coşkusu azaldı. Başka türlü açıklayamıyorum.

269. GÜN

Ata biner at oynadır
Bağçada kuzu kaynadır
Yaşı küçük ince Beyim
Kaymakama söz anladır.
(Bir ağıttan)

270. GÜN

Truman Capote, Henri Michaux, Şolohov, Miro... Hepsi de 1985 yılı içinde ölmüş. James Mason, Diana Dors da öyle. Unutmuşum öldüklerini, daha doğrusu yeni öldüklerini. Sanki ben yeni öğreniyorum. Ya da ölmüşlerse, çok daha önce ölmüşler.

Bu duygu tanıdık ölüler için çok daha yoğun. Oktay Arayıcı, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Ümit Yaşar Oğuzcan da içinde bulunduğumuz yıl içinde ölmüşler. Oysa onların ölümlerinden üç dört yıl önce söz etmişim sanki.

Ölmesinler, ölünce de ölümleri eskisin!

Ercüment Behzat Lav...

Ergin Günçe...

İsimler Sözlüğü'ne baktım. Çağdaş yazarların çoğunu (385 yazar) tanımışım. Bunların 53'ü ölmüş.

Babam bin yıl önce ölmüş. Annem hiç olmamış.

Kötü düşler görüyorum bugünlerde.

Yarın da Şile'ye gidiyoruz.

271. GÜN

Şile. Şilebezi şenliği.

Sabah çok erken, saat beşte kalktım. Yine de saat on birde Taksim'den kalkacak olan özel otobüse yetişemedik. Büyük bir terslik oldu. Birsen ev kirasını yatırmak için bizden on dakika önce çıktı. Bunun sonucu: Evle Kadıköy iskelesi arasındaki beş yüz metrelik mesafe içinde birbirimizi kaybettik. Sonunda herkes eve dönünce buluşabildik. Ama iş işten geçmişti. Biraz da kavgalandık. Daha sonra Üsküdar'a gittik. Ordan kalkan bir otobüse bindik.

Şile'ye varınca, bir de otobüsten iner inmez Süreyya Berfe'ye, Refik Durbaş'a, Atilla Özkırımlı'ya rastlayınca derdimiz bitti. Memo hemen plaja yöneldi.

Yaşar Kemal, Mehmed Kemal, Demirtaş Ceyhun. Zülfü Livaneli'yi yeni tanıyorum. İsmet Ay'ı da.

Üsküdar Caddesi'ndeki Sanatçılar Kahvesi'nde edebiyat toplantısı. Bir çeşit seyirlik oyun. Sözü Yaşar Kemal aldı, güzel şeyler söyledi. Noktayı koyan da Demirtaş oldu. Bu arada bizler de bir iki cümle söyledik. Atilla şiirlerimizi okudu. Bir iletişim kurulamadı.

Akşam yemekte Yalçın Pekşen'i, ressam Gülsün Karamustafa'yı tanıdım.

272. GÜN

Şile. İstanbul "Karadeniz!" der demez kurulmuş bir kasaba. İkinci gün, dünyada en bildiğim yer oluverdi. Öylesine küçük. Denize basamaklarla, hayır salıncaklarla inen çok şirin bir yer. İlerde Ağlayankaya varmış. Görürüz nasıl olsa. Üsküdar Caddesi, daha albenili bir Beykoz caddesi. Gazetenizi "Tee ordaki" fırının yanında bir çeşme var ya, onun karşısındaki dükkândan alacaksınız. İki yaysı mendirek, denizin hemen başlangıcındaki üç kayadan birinin üzerindeki hisarın ürkünçlüğünü deniz düzeyine indirerek magazinleştiriyor. Asıl ürkünç olan İstanbul-Şile yolu.

Güldede Lokantasında akşam yemeği.

Aysel, Yaşgünü. Ve Mehmed Kemal'in yenilgiye uğrayan köpüklü şarabı. Ama tavlada herkesi yenerek bunun acısını çıkaracak.

Birsen'le burda oturabilir miyiz diye konuşuyoruz.

273. GÜN

Dönüş. Belediye otobüsüyle iki saat. Ama sanki dünyanın ucundan dönüyoruz. Tam Kadıköy'de yine bir terslik: Memo'yla bozuştuk biraz. Üstelik akşam da Ankara'ya gitti.

274. GÜN

Hiroşima olayının kırkıncı yıldönümünde, Nagazaki'ye ikinci atom bombasını atmış olan uçağın mühendisinin vicdan azabıyla canına kıymış olması çok büyük bir olay. Sabah, ANSA'da Galip Üstün ve Uğur Kökden'le bunu konuştuk. Nerdeyse şunu diyecektik: İnsan kötü olamaz.

"Sıcak Nal"ı *Milliyet Sanat*'a vereceğim. *"Okuduğum Kadınlar"* adlı şiirimi de *Düşün* için düşünüyordum.

Bu sabah Hiroşima için bir iki dize yakaladım. Geliştirebilirsem...

275. GÜN

Bütün şairler Hiroşimalıdır.

15 Ağustos 1985

276. GÜN

"Türkiye'den dört yıldır uzaktayım. Dilimde Yahya Kemal: *Ölmek kaderde var bize üzüntü vermiyor/Lakin vatandan ayrılışın ızdırabı zor.* Başka bir şey yazmaya gerek var mı? Allah'tan, işlerim iyi. Berlin Eğitim Senatörlüğü'nün Türk çocuk-

ları için hazırlattığı Türkçe kitapları projesinde çalışıyorum. Kitapların tümü altı tane. Öğrenci çalışma defterleri ve öğretmen kılavuzlarıyla birlikte on sekiz. Daha bir buçuk yıl burdayım."

Adnan Binyazar'ın mektubunu alınca çok sevindim. Dört yıldır yurt dışında, ama ben onu yedi sekiz yıldır göremiyorum.

TDK günleri...

Yanağındaki "gül kurusu"yla ve durumlar ne olursa olsun, sevgiyi kurcalamasıyla Adnan ne güzeldi!

Bu sevinç birkaç gün sürer.

277. GÜN

Fethi Naci belli düzeyin üstündeki değerler arasında gidip gelmiş. Bu değerler için kimilerince tartışmalı sayılan yargılarda bulunmuş. Ama hiçbir zaman çok kötü bir yapıtı övmemiş. Sanırım, bu nokta önemli.

278. GÜN

(Saklı Güldeste)

Ece'nin mektubundan: "Muhteşem Sünter. 1953. *Yeditepe* dergisi. 'Çocuk Düşürme' şiiri. Ad kötü, ama şiir güzeldi. Ordan, *Bir dahaki gelişte dünyaya, nehir yollarından döneceğiz*'i alıntılamıştım. Lağımdan denize giderken cenin düşünür bunları... 1954 ya da 55. *Forum*. Saffet Nezihi Şener. 'Ablamın Ölümü': *Bir kova devrildi taşlığa, sular serin serin aktı*. Saffet Nezihi Şener Ankara Tıp öğrencisiyken öldü. 'Abla' sözcüğü üzerinde böylece ilk defa durmuştum. Önce Mis Lou oldu, hani şu bahçe bahçe çiçekleri olan kadın. Sonra da Fikriye Hanım; Mustafa Kemal Paşa'nın sevgilisi ve akrabası; 1922'de fayton içinde Çankaya'da canına kıyar ya, tabancayla."

Saffet Nezihi Şener'in çok genç yaşta öldüğünü bilmiyordum. Şiiri bıraktı sanıyordum onu. Daha doğrusu adını da unutmuştum. Az şiir yayımladı. Bilge Karasu'nun öykülerinden esinler alıyordu sanki. Şener'i hep Karasu'nun yanında düşünürdüm. Bilge Karasu o yıllarda genç öykücülerin yanı sıra birçok genç şairi de etkilemişti.

Tam ters bir ad: Rıza Beşer. Hece'nin ilginç bir uzantısı. Gizemciydi, ama meyvalar sarkardı her yanından. Yedi renkli gizem olur mu? Rıza Beşer öyleydi.

279. GÜN

Kadınca dergisinde çalışan arkadaş geldi. Konuşma için. Bu tür konuşmalardan elimden geldiğince kaçınıyorum. Yineleme oluyor.

280. GÜN

Ressam Jean Dubuffet müzisyenlere çıkışıyor. Oktavın içindeki bir düzine zavallı sese gereğinden fazla bağlanmasınlar, diyor. Bize dünyayı sunan, hayatı sunan gürültüler var: Döşemenin üzerinde çekilen sandalyenin çıkardığı cızırtı, hareket halindeki bir asansörün gürültüsü. Açılan musluktan akan suyunki. Kim notaya geçirecek bunları? Konuşulan dilin notası nedir? Hayatımız boyunca işitiğimiz gürültüler müzisyene bir şey demiyor anlaşılan.

Dubuffet sözü resme getiriyor; ressamlara görsel planda o gürültülerin eşdeğerini yaratmaları gerektiğini söylüyor. Bazı nesneler paletteki renklerden ve onların birleşim olanaklarından çok daha karmaşıktır. Çevremizde renk düzeninin kolayca üstesinden gelemeyeceği ayrı bir düzen var: Nesnelerin kendi aralarındaki ince ilişkiler, dokular... Ayrıca, döküntüler, posa-

lar; pislikler. Bütün bunlar sanatçının soylu malzemeden biraz vazgeçmesini gerektirir.

Kişiye, istiridye dururken örümcek ağı, tilkinin kürkü dururken barsakları başlangıçta bir süre itici gelebilir. Sözgelimi örümcek ağından kolye. Ama zamanla, bu yeniliklerle içli dışlı oldukça, alışılacaktır.

Dubuffet 1946'da söylemiş bunları.

Şiir ve edebiyat için de karıncalanma getiren sözler.

Şiirimizde yine soylu malzeme kullanılmaya başladı. Hatta ünlü malzeme. Yani soylu ve dar.

281. GÜN

Sevme engelli kimseler içki içmesinler.

282. GÜN

Oluşum'da "Aziz Nesin Mizahı" başlıklıbir yazı var. Yugoslavya'da çıkan *Çevren* dergisinden alınmış. Yazarı, Gayur Mehmetakif Şeh. *Çevren*'in o sayısını görmedim. *Oluşum*'da yayımlanan yazı, bir araştırmanın bir bölümü müdür, bilmiyorum. Öyle de olsa, bir şey söylemeyen bir yazı. Aziz Nesin'in sanatını alegorik (yerinel) öğeye bağlıyor. Büyük yanlış bence. Aziz Nesin'de alegori herhangi bir yazardakinden fazla yer tutmaz. Hatta, Aziz Nesin'in, siyasal bazı parçaları dışında, alegoriye karşı bir yazar olduğunu bile söyleyebiliriz.

Alegori bir yerde gerçekliğin tersi bir anlam da taşır.

Gayur Şeh'in Aziz Nesin'i çok sevdiği anlaşılıyor. Ancak bu sevgisini onun yapıtını bir kez daha okumakla da kanıtlayabilirdi. Bir yerde de Aziz Nesin'in yalınlaştırma yöntemiyle çalıştığını söylemiş. Alegoriye dayanarak bu yalınlaştırmayı nasıl yapıyor acaba? Aziz Nesin yalınlaştıran bir yazar mı? Zaten yalın bir yazar o.

Turgut Uyar'ın şiirlerini çok seven, ama onu yanlış konumlarda göstererek öven bir arkadaş vardı. Turgut sıkılır, kendisinde aşağılanma gibi bir duygu uyandığını söylerdi o yazarın övgüleri karşısında.

Oluşum'u bir ara ben yönetmiştim. Daha sonra Enis Batur yönetti. Bu iki döneminden sonra derginin tanınmaz bir biçime girdiğini söylemeliyim. Nisa Kadıbeşegil incelikli, iyi niyetli bir yayımcı. Bu işi de hiçbir çıkar beklemeden, hatta sürekli zarar ederek yapmakta. Ama *Oluşum*'un dergi olarak bir yüzü yok bugün.

Nisa Hanım geçen yaz sonunda dergiyi yine benim yönetmemi istemişti. Cesaret edemedim.

283.GÜN

Georges Bataille'in *Erotisme*'ini daha önce baştan savma okumuşum. Bu kez daha dikkatli biçimde ele alayım dedim.

Bataille daha ilk sayfalarda erotik öğeye şöyle yaklaşıyor: "Ölümde bile hayatın onaylanması." Böylece Sade'ın cinsel dürtüyle ölüm duygusu arasında bir ilişki olduğu yolundaki lafından da çıkış yapmış oluyor.

Her şeyi uç durumlarıyla görmeye meraklı bir yazar Georges Bataille. Sartre onun için "yeni bir gizemci" demiş. Tanrısız ya da Tanrı'yı bir nesne, olasılığın bir ilkesi olarak gören bir gizemci.

Bataille deyince aklıma Oktay Rifat da gelir. İlk ondan duymuştum Bataille adını. 1956. O, Cansever ve ben, Beyoğlu'nda yürüyoruz. Oktay Rifat'ı o gün tanımıştım; coşkuluyum ve utanıyorum. Birdenbire "şiirden iğreniyorum" dedi. Sonra da bunun George Bataille'ın sözü olduğunu söyledi. Aklımda kalmış. Belki de "Haine de la Poésie"den söz ediyordu. Biz bilmiyoruz.

Oktay Rifat'la tek beraberliğim bu ilk karşılaşma olmuştur diyebilirim. Daha sonra bir iki kez (kalabalık arasında, Sedat Simavi Vakfı'nın ödül töreninde vb.) yan yana gelmedik değil. Ama bunlardan pek konuşamadık.

O ilk karşılaşmada ise çok şeyden söz edildi. Beyoğlu'nda bir seramik atölyesine gittik. Fırınlanacak tabakların üzerine dizeler yazdık. Oktay Rifat 42, Edip 28 yaşında. Ben, 25.

Ne tuhaf, bu satırları yazana dek sanki oktay Rifat'ı kişisel olarak daha iyi tanıyormuşum gibi bir duygu vardı içimde. Sanki birlikte geçirdiğimiz zamanlar olmuş. Şiiriyle içli dışlı olduğum için mi bu?

Melih Cevdet'le de öyle. Tanıştığımız ilk günü (1958) saymazsak, onunla da şöyle iki dakika yan yana yürümemişiz.

Bedri Rahmi'yle hiç karşılaşmadım.

Cahti Sıtkı'ya, Orhan Veli'ye yetişemedim.

Buna karşılık aynı kuşağın başka şairleriyle kendi kuşağımdan olanlardan da ileri kişisel ilişkilerim, yazışmalarım, dostluklarım olmuş; Dağlarca, Necatigil, Külebi, Birsel, Kansu.

284. GÜN

Karaköy altgeçidinde Süreyya Berfe'ye rastladım. Üzgündü. Turgut Uyar'ın rahatsız olduğunu söyledi. Hastaneden eve nakledilmiş. Ben on gün önce Edip Cansever de sözünü etmişti. Turgut'la Tomris'in Lamartin Caddesindeki evlerine gittim. Kapıyı Tomris açtı. İçerisi kalabalıktı. Turgut'un çocukları, eş dost... Yattığı odaya girdim. Çok zayıflamış. Turgut'un durumu gerçekten ağır.

285. GÜN

"ben şimdi diyorum ki
buna inanmak gerek
bir susam gibi boyuna sulamak umutsuzluğu
ve direnmek
hep direnmek devam etmek adına."

Turgut Uyar

287. GÜN

Hamlet'i bitirdim. Ama çok geç. Bu yüzden Ali Poyrazoğlu'nu arayamıyorum. Yüzlerim tutmaz.

Dostoyevski'nin mektuplarına yeniden girdim. En geç kasımda bitirmeliyim.

Mehmet Yaşar Bilen'den mektup aldım. Benim *70 Kuşağı Şairleri Şiirimizi Tartışıyor* üzerine söylediklerime de değiniyor. Bir yerde şöyle diyor: "Kitaba aldığım şairler bilgisi bu bağlamda yine de en yetkin olanlardır. Ama 70 kuşağını temsil edenler elbet ki, salt bu şairler değildir. Gönül isterdi ki İsmet Özel'den Enis Batur'a; A. Kadir'den size dek uzanan çok kapsamlı bir çalışma olsundu bu. Ne ki, olamadı! Dergide yayımlanmanın getirdiği zorluklar, çalışmanın oylumu arttıkça kitaplaşmanın engelleri, güçlükleri, ancak bu aşamaya getirebildi beni."

Memo Ankara'dan döndü. Fen hocası aramaya başlamalı artık.

René Char'ın bir sözü: "İnsanoğlu gözünü istençle kapamayı bilmeseydi, görmeye değer birçok şeyin farkına varamazdı."

René Char'da imge ortadan kalkıyor. Onun yerini sözün deviniminden çıkan bir öz alıyor.

İsim tamlamasını imge sananlar var.

Sözcüğü tek başına sözcük sananlar.

Letrizm şiiri edebiyattan koparmak istemişti. Şiiri salt edebiyat sananlar var.

Otuz yaşında çocuk olur mu?

288. GÜN

Dün akşam, İsmet Kemal Karadayı, Oğuz Arıkanlı, İsmail Uyaroğlu bir araya geldik. Turgut Uyar'dan konuştuk. Bir ara Ahmet Nesin geldi, Abdülkadir Bulut'un öldüğünü söyledi.

Sabah da, işte *Cumhuriyet*'teki haber. Anamur yollarında minibüsle giderken birden arabanın kapısı açılıyor ve Abdülkadir altındaki tabureyle birlikte dışarı uçuyor.

Yıllar önce "kasabalı bir Lorca" diye yazmıştım onun için. Bu adlandırmayı çok sevdiğini söylerdi. Şiiri gerçekten bilen bir arkadaştı.

"Sessizce tozlaştı şiirin."

İnanılmaz bir ölüm. Sonsuz, insanın sorunu olamaz. Bizim sorunumuz gizemli sıfır.

Bıyıkları olan ve güzel günler için yedi türlü kokuyunan çay demleyen Abdülkadir.

Zaman zaman Cağaloğlu'nda, Nişantaşı'nda rastlaşırdık. ANSA'ya da uğrardı zaman zaman. Son olarak, üç dört ay önce, *Yurdumun Şiir Defteri* adlı kitabını getirdiydi.

Kızımı düşündüm.

1 Eylül 1985

289. GÜN

Vecihi Timuroğlu yıllar önce Nef'inin Darphane'de yöneticilik yaptığını söylemişti. Koca şairle aynı işi yapmış olmak se-

vindirmişti beni. Vecihi'nin araştırmacı kimliğine güvendiğim için ayrıca kendim incelemedim. Darphane de gözümde ayrı bir anlam kazandı. Her yerde anlatıyordum, işte biz Nef'i ile birlikte... Hatta Behzat Ay'ın benimle yaptığı, sonra *Varlık*'ta yayımladığı konuşmasıyla bu konu yazıya da geçmiş oldu. Şimdi öğreniyorum, Darphaneci şair Nef'i değil, Nabi.

290. GÜN

Sanırım Hiroşima'yı çıkaramayacağım.

291. GÜN

Gazetelerin eklerinde, bazı haftalıklarda yayınlanan sosyete fotoğraflarına öteden beri bakarım. Zenginlerimiz, başarılı işadamlarımız, bunların yakınları kimlerdir? Nasıl yaşarlar? Kaderi nasıl tutarlar? Yan yana gelince nasıl dururlar? Merak ederim ayrıca, toplu fotoğraflarda tanıdık bir yüz var mıdır diye. Hiç bulamadım.

Dikkat ettim, çok gençleri saymazsak, genellikle çirkin insanlar bunlar. Özellikle de 30-50 yaş arasında görünenler böyle. Hele kadınlar... Büyük ölçüde yüz çirkinliği. Belki de fotoğrafta boy gösteren kişi kırk yaşında gibi, ama gerçekte altmışlık; çeşitli yöntemlerle daha genç görünmenin yolunu bulmuş. Öyle de olsa dinç bedende yaşlı surat daha çirkin duruyor. Cimnastik yapan ihtiyar bir yerini eritemez: Yüzünü. Amerikan filmlerindeki sporcu ihtiyarların suratlarını düşünüyorum: Canavar surat. Nursuz.

Bizimkiler öyle değil. Üstelik bunlar şölen fotoğrafları.

Yaşadığımız hayat yüzümüze vurur.

292. GÜN

(Saklı Güldeste)

Sabahattin Teoman'ın hemen bütün şiirlerini tutkuyla okumuşumdur. Garip'i anlamış, ama ona kulak asmamış bir şair. Behçet Necatigil onu "1940 kuşağında saf şiir anlayışını sürdüren şairler arasında" görüyor. Kitabın ilk baskısını bugün hazırlasaydı sanırım böyle konuşmazdı. *Belki Beşinci Mevsim*'deki bazı ürünleri saf şiirin yörüngesine oturtabiliriz. Yine de değil. Sabahattin Teoman'ın şiiri, kazanılmış şiirden bir ödün vermeden yenilenme doğrultusundadır; şiiri bir sıfır noktasından başlatmaya razı olmadığı anlaşılıyor. Lirizm aradı. Üst üste gelen iki yeniliğin gümbürtüsü arasında hakkı yenmiştir. Bu da onu şiirden küsmeye kadar götürmüştür diye düşünüyorum. Hatın sayılın birikim, yüksek beğeni, rövanş çizgisinde konum... Diranas duruşu. Ama kendi yolunda ilerleyeceğine yeni şiirin yeni kollarına karşı çıktı. Bu bir caymaydı. Bürokrasiyi seçti. Daha doğrusu göç etti oraya. Biraz da mecburi iskân var bu olayda. "Sağlam söz"lü, edebiyatın başka alanlarında da işletmedi. Anlatım gücünü Maliye Bakanlığı genel tebliğlerinin en iyilerini yazarak harcadı.

Cemal Hoşgör: Aramasa da bulan. Şiiri önüne atmışlar sanki. İmgenin çevresini bir tuhaf dolandı. Kimseyi bilmeden. En sığ sulara en yüksek noktalardan dalışlar yaptı. Bildiği tek şey: Garcia'ya götürülecek mektup. Derdi, o mektubun içeriği değil, ulaştırılma biçimiydi. Sıcak Haydarpaşalı. Dergiler çıkardı. Çizer olarak da bir şeydi. Kaçıktır.

Doğan Işıksaçan öleli kaç yıl oldu acaba? Askeri hekimdi. Hiç unutmam, 1953'te Sait Faik *Mülkiye* dergisine yolladığı öyküsüne iliştirdiği mektupta en çok onun şiirini beğendiğini

yazmıştı. Doğan'ın o şiiri ("Zengibar") gerçekten çok yeni bir humourun örneğiydi. Mustafa Şerif Onaran'ın fakülte arkadaşı. İki kitap çıkardı. Kimseye benzemez bir şair. Çok genç yaşta bedeninin alt yarısına inme indi. Bir süre sonra da öldü. *Kedinin Görevi* adlı kitabı, onulmaz sayrılığın acılarını gülümseyerek hiçleyen bir yapıttır. Adına, ne yazık ki, hiçbir "İsimler Sözlüğü"nde, hiçbir seçkide, hiçbir anı yazısında rastlanmıyor.

293. GÜN

Leonardo da Vinci defterine şu notu düşmüş: "Çiftleşme edimi ve cinsel organlar öylesine çirkindir ki, yüzlerin güzelliği, eşlerin süsleri ve aşırı coşku olmasaydı, doğa, insan türünü yok edebilirdi."

Her konuya el atmış Leonardo da Vinci. Hayran olmamak elde değil.

Ama o sözlerine katılmak istemiyorum. Düşündürücü olmasına düşündürücü de, cinsel edim neden çirkin olsun? Organlara güzel olarak bakılamaz mı? Ya da eşin bir parçası olarak?

Bir başına alınırsa, burnun güzelliği nerden geliyor?

Georges Bataille'ın *Erotisme*'ini okuyorum ya.. Bataille, Leonardo'nun o sözlerine biraz fazla güvenle yaslanmış gibi geldi bana.

Bir yerden şöyle bir erotizm tanımı aklımda kalmış. Bilmiyorum nerden. Aşağı yukarı şöyle: Cinsel gerilimi uzatmak için isteğin gerçekleştirimini geciktirmek; erotizmin amacı, edimin kusursuzluğu değil, isteğin süregitmesidir. Bunun gibi bir şey.

294. GÜN

"Evlendiler seviştiler ama muvakkaten
Sevda sükûta başladı beş hafta geçmeden."
Tevfik Fikret

295. GÜN

Rüyalarında birbirini görmek ve bunu birbirine anlatmak...

296. GÜN

Birsen: Manken bacaklarıyla pehlivan adımı atan Arnavut kızı.

Bugün ikimiz vişneyle rakı içtik.

Edip'e rastlarsam söyleyeyim, uzun şiire bir de tiyatro biçimi kazandırılırsa Tevfik Fikret'in "Süha ile Pervin"ine düşülebilir.

Buyrukçu, çıkış günlerinde Orhan Kemal'in etkisinde olduğu düşüncesini kabul etmemiş. Düşündüm, bu konuda haklı gibi geldi bana. Biraz bulanık mı yazmışım? Buyrukçu'da toptan bir değişme olduğunu söylemiştim. Bunun kendi içinde bir değişme olduğunu belirtmek gerekirdi. Etkilenmek, hele çıkış günlerinde etkilenmek kötü şey mi? Besleyebilir de genç yazarı. Öykünmek başka bir şey. Sürekli etki de değil, başka şey.

Genç Dostoyevski, Gogol gibi yazmak istemişti. Hugo, Chateaubriand olmak istiyordu. Mehmet Akif'te Fikret etkisi vardır. Ahmet Haşim'in ilk şiirleri Cenap Şahabettin damgası taşır.

Joconda'dan (aslında Giacondo diye yazmak gerekir) kart geldi. Paris'ten. "Louvre'a gidip kendi portreme baktım" diyor.

Şevket Yücel de Malatya'dan yazmış: "Sizi 1970'te İstanbul'a gittiğimde görmüştüm? İlk görüşümdeki o sıcak ve içtenlikli yapınız, üzerimde unutulmaz bir etki bırakmıştı. Anımsayabildiğim kadarıncа *Üvercinka*'daki ya da *Göçebe*'deki sevdiğim şiirlere benziyordunuz. (...) 15 Ağustos tarihli Milliyet Sanat'ta 'Sıcak Nal' adlı şiirinizin yanında bir de resminiz vardı. O resimde benim ilk gördüğüm Cemal Süreya'yı bulamadım. Demek on beş yıl sonra insan nasıl değişirmiş. Ne ki, şiirleriniz de çok değişmiş. Böyle olması elbette doğal..."

297. GÜN

"Bir kuşun şimdi dışarda kalmış ötüşü."
Tuğrul Tanyol

298. GÜN

22 Ağustos 1985. Perşembe. Turgut Uyar ölmüş.

Milliyet'e şöyle dedim: "Şairlerin hası öldü. Bence, Nâzım'ın ölümünden sonra şiirimizin en büyük kaybıdır."

Akşam, Seyyit Nezir'le bir şiir dergisinin şansı üzerinde konuştuk.

299. GÜN

ANSA'da hepimizin işine son verildi.

Yılmaz Öner'le ansiklopedinin kapısından son kez çıkıp Turgut'un cenazesinin kaldırılacağı Teşvikiye camiine yürüdük.

Herkes oradaydı.

300. GÜN

Hayat akıp gidiyor. Dün cenazeden sonra birkaç arkadaş Hatay'a gittik. Atilla Özkırımlı, Tului, İsmail Uyaroğlu, Balıkçı Nuri, Süreyya Berfe. Daha sonra Buyrukçu da geldi.

Buyrukçu'ya o etki konusunda haklı olduğunu söyledim.

Bugün işsizliğimin ilk günü.

301. GÜN

Eski mektupları karıştırdım. Eski dergileri. Fotoğraflara baktım. Kahveye gittim. Dağlarca ötede gençlerle tavla oynuyor. Dük dö Cebeci ve eşi Fügen Hanım geldi.

Hoparlörler: Kurban derisi!

302. GÜN

Bayram. Cahit Kayra, Gönül Kayra, Birsen, bir de ben, Ağva'ya ve Şile'ye gittik; akşam döndük.

Ağva'yı başka türlü düşünürdüm. Sırtını denize dönmüş çok sönük bir yermiş.

Kurbanlık dana sayısı koyun sayısından daha fazla gibi geldi bana.

Türk Hava Kurumu şu: Muhammed, kurbanının derisini Mustafa Kemal'e veriyor.

Aklım, *İslam Ansiklopedisi*'ne gitti. Türkçe İslam Ansiklopedisi'nde Atatürk'e ayrılan yer Muhammed'e ayrılan yerin dört beş katı.

303. GÜN

TV'de "kurban nasıl kesilir" programı. Tek sözcükle iğrenç! Gerçi kesilmiş bir hayvanı yeniden kesip biçtiler. Parça parça ettiler. Ama bu gösterilir mi?

Cüneyt Arcayürek'in 22 Ağustos tarihli Cumhuriyet'te çıkan yazısını yeniden okudum. Bir şeyler mi var?

304. GÜN

Doğan Hızlan'la konuştuk, *Hürgün* konusunda. Daha sonra Yalvaç Ural'la, yeni çıkacak *Çizgi* konusunda.

Telif ücreti, bedava da yazmaya hazır olduğun yazıdan gelen üç beş kuruşun adıdır. Tevfik Akdağ'a da uğrayacaktım. Son anda vazgeçtim. O bizi aramıyor. Gönül Hanım, Leyla Erbil'in son kitabını verecekti.

Güner Somtürk Ankara'dan gelmiş. Akşam onunla birlikte Nahit Hanıma gideceğiz. Benim *Fiziksel Kimya Terimleri Sözlüğü* ansiklopedide kalmış.

305. GÜN

"Dağlarda duman var şen n'olacaksın?"
Ruhsati

306. GÜN

Bir yerde okudum, Metin Eloğlu için "ressam-şair" deniyordu.

Bence bu deyim Metin Eloğlu'nun ressamlığı ve şairliği üzerine bir şey söylemediği gibi, sanatçının, iki niteliğini de birbirine çarparak onları ayrı ayrı küçültüyor. Kimileri de "ressam şair", "şair ressam" diye yazmışlar onun için. Bunlar da niteliğin birini temel alan, öbürünü sıfat gibi, tamamlayıcı gibi kullanan deyimler. Ama temel nitelik de küçültülmüş, hatta hatırı sayılır ölçüde saptırılmış olmuyor mu? Hele "şair ressam". Bu deyimi kullananların Metin Eloğlu'nun şiirine hayırlık ettikleri kanasındayım. Onun şiirinin edebiyatımızdaki yeri ile resminin resmimizdeki yeri bir mi? Bir bile olsa böyle yazılır mı? Bilmem kendisi ne düşünmüştür bu konuda.

Metin'in sanatçı kişiliğini bu tür bir adlandırmaya sığdıranların kötü niyet taşımadıklarını biliyorum.

Ama edebiyatımızda öteden beri başvurulan bir saldırı ya da takılma biçimidir bu. Her şey şakaya getirilir ve şairler için şöyle denir sözgelimi: Ama nesri iyidir... "Nesri iyiyse fena mı?" diyecek olursanız, bu kez nesrin de gürültüye gideceği bir başka "iyi" bulunur. Vardır nasıl olsa.

Geçende bir şiir seçkisi için düşüncelerini açıklayan iki genç şairin Talip Apaydın'a bu biçimde takıldığına tanık olduk: Talip Apaydın'a bu biçimde takıldığına tanık olduk: Talip Apaydın'ın bu seçkide işi ne? Bir romancı o!

Okuyunca içim sızladı. Talip Apaydın'ın şiirini beğenmemek, hatta onu şair saymamak ayrı şey; ama özellikle yöntem yönünden insafsızlığı da aşan bir nokta vardır bu sözlerde. Daha önemlisi, içtenlik yoktu. Romancılığından hiç söz edilmeseydi o duygu olmayacaktı bende.

O duygu, belki de baştan beri Talip'i şair bellediğim için uyandı bende. Şiir anlayışı benimkine uymaz. Tam uymaz da diyemem. Ama şair kişidir. Biz istesek de istemesek de öyledir. Şairliğini elinden alamayız. Hele romancıdır diyerek, hiç. Şairliği nerden mi geliyor? Talip Apaydın, Başaran'la ve başka birkaç arkadaşıyla birlikte, Anadolu duyarlığında bir kapıyı zorla-

masıyla varolmuş, bir dönemde de çevresine etkiler dağıtmıştır. Edebiyatımızın bir kanadının yapı taşlarında emeği olanların biridir.

Yine de bu benim serüvenimdeki Talip'tir. Ola ki ondan etkiler almışım. Şu ya da bu biçimde şair olarak onu sevmişim. Bir başkası onda tutulacak bir yan bulmayabilir. Ama burda açık olmak gerekir. Genç arkadaşlar, onun romanlarını okumuşlar, beğenmişler mi ki öyle konuşmuşlar. Öyle ya, sanki romancı olarak onu yine de bir yere oturtuyorlar. Ya da roman sanatını küçümsüyorlar. Bu da var...

Sanatçıyı kendisiyle çatıştırınak.

1956'da bir arkadaşımız da Salâh Birsel'in şiirini yadsıdığını belirtirken onun şair değil, iş müfettişi olduğunu yazmıştı. Bence onun yöntemi yine de daha açıktı. Sözgelimi "günce yazarıdır" demiyordu.

Victor Hugo'nun şiirini hiç sevmeyen biri de şöyle yazabilir: Şair değildi, ama esaslı erkekti; sevgilisi Juliette Drouet ona elli yıl bağlı kaldı ve bu süre içinde 17.000 mektup yazdı.

Söz Metin Eloğlu'ndan çıkıp Hugo'ya gitti.

Bir de hiç aydınlık olmayan yargılar var.

"Sözlüğü'nün ilk baskılarından birinde Behçet Necatigil Muzaffer Buyrukçu'nun öykülerinden söz ederken hemen ekler: "hiç roman yazmamıştır." Behçet Hoca, Buyrukçu'yu romancı olarak da mı görmek istiyordu? Öykülerinde roman öğeleri mi buluyordu. O yıllarda her öykücünün ister istemez romana geçtiğini mi söylemiş oluyordu? Bilinmez. Düşündüm; ona buna sordum; sonunda bunun fazladan bir laf olduğu kanısına vardır.

Bir de tuhaf kanıtlar var. Türkologların işleri.

Nasrettin Hoca hangi yüzyılda yaşadı? Kimilerine göre X. Yüzyılda. Bunlar Hoca'nın Akşehir'deki türbesinde bulunmuş bir mezartaşında ve bir kitabedeki ölüm tarihine (386) dayanırlar. Kimileri de bazı fıkralarda onun Selçuklular döneminde

yaşadığına ilişkin ipuçları görmüşler. Bunu göz önünde tutarak, kalkmışlar, yukardaki tarihi bir de tersinden okumayı denemişler, böylece ölüm tarihini 683 (1284) olarak düzeltmişler. Herhalde bu yöntemi Hoca'nın eşeğine ters bindiğini anımsayarak bulmuşlar. Ama istedikleri olmuş.

Metin Eloğlu'ya şair ressam diyenler onun şiirini sevmiş olamazlar. Talip Apaydın'ın şairliğini hiçlerken onun bir romancı olduğu kanıtını ileri sürenler Talip'i her yönüyle tanımış olamazlar. Nasrettin Hoca'nın mezar taşındaki tarihi tersten okumayı akıl edenler yeni fıkraların kahramanlarıdır.

15 Eylül 1985

307. GÜN

Mutfaktaki çekmecenin alt gözünü çekiyorum: Keser, tornavidalar, pens, zımpara kâğıdı, bir iki kırık elektrik fişi... Ne arıyordum?

Hep bugünkü değerlerine yatırmazsın anılarını!

Erzincan'daki son evimiz. Beş yaşındayım. Dama çıkmışım. Yandaki avluda bir kadın kendi bedenini seviyor. Bayağı kucaklıyor, okşuyar bedenini. Orhan'ın annesi.

Orhan'ın ablası ilkokulda. Sınıfını geçmiş. Sokaktaki bütün kapıları çaldı. Bütün annelerin elini öptü.

1960. Ankara'da Flamingo Pastanesi. Yeni Sinema'nın yanında. Simsiyah-bembeyaz garson romanını getiriyor. "Bir roman yazdım, üç yüz sayfa; sonra daktilo ettirdim, seksen sayfaya indi." Aynen böyle söylüyor. Öksüz üç kardeşin hayat öyküsü. En büyükleri bu. Anneleri öldükten sonra onun bahçede, çamurda kalmış ayak izlerini özenle çıkarıyorlar. Pencerenin önünde kurutuyorlar. Kutsal bir heykel olarak saklıyorlar. Kızkardeşleri evlenmiş. Yontu hâlâ kendi evindeymiş.

Seksen sayfaya inen romandan bu kalmış aklımda. Garsonu da o nedenle anımsadım. O sıra askere gidecekti. Pastane de bir süre sonra kapandı.

Posta kutusunun yedek anahtarını arıyordum.

308. GÜN

Ölü duvağı.
Ak altın. Boz altın.

309. GÜN

"Happening, sanatı kültürün hayvanat bahçesi olmaktan kurtarır."

Kim demişse, güzel demiş. Ayrıca bu cümlenin kendisinde de happening var. Dahası, bir sürü şeyi düşündürüyor. Yeni bir dil diyorlar happening için. Dillerin en yenisi. Müzikte, tiyatroda, görmüşüzdür. En yalın tanımını da ordan çıkarak yapmak gerek. Tiyatroda bir an gelir, oyuncuyla seyirciyi aynı duruma getiren bir hava kurulur. Oyuncu-seyirci ayrımı ortadan kalkıverir. Birlikte bir an, bir durum yaşanır. Budur happening.

Happeningin ilk tanımını kavramak zor değil. Ama kavram o tanımın yanlarından taşan bir şey de. Her alanda ayrı bir içerik gerçekleştiriyor onu. Monolog biter, diyalog başlar. Yaşanan durum özneler arası niteliktedir. Yaşanan zaman yüzde yüz şimdiki zaman.

Dilimize şimdiki zaman bir tuhaf oturmuş. Konuşurken öbür zamanlardan daha çok kullanırız onu. Yalnızca şimdiki zaman olarak değil, geçmiş zamanın geleceği, gelecek zamanın geçmişi olarak da ağırlık taşır. Geniş zamanı ise yazıya atmıştır.

Kısacası, güzel bir şimdiki zamanımız var, ama her yanından kösteklenmiş. Belki de bundan, kitle olarak sevince bağlı bir happeningimiz yok.

Kavrama Türkçe bir karşılık önerildi mi, bilmiyorum. "Öyleleşme" gibi bir sözcük geliyor dilimin ucuna. Bir cümle ile anlatılsa, şöyle denebilirdi: "İnsan bir hoş oluyor sevdiğini görünce."

Bir şeye öylesine katılıyorsun ki, onun sadece bir öğesi değil, kendisi oluyorsun. Bu arada ordaki herkes öyle oluyor.

Bizde "Kerbela yası her zaman görünmez kılar Mevlit sevincini."

310. GÜN

(Saklı Güldeste)

Vehbi Kızılgün'ün *Varlık*'taki şiirleri. Sözcüklere hakkını veren bir sanatçıydı. Daha sonra *Hisar*'da da mı izlemiştik. Bir gün susuverdi. Yıllar sonra beş on şiirle görünüp ortadan kaybolan Vehbi Ediboğlu o muydu acaba? İki imza da aynı adamındır gibi gelmişti bana. Öyleyse, soyadından korkmuş ve hemen değiştirmiş.

İkincil tatlar daha yadsınamaz tatlardır. Öyle bir tat duyardım onun dizelerini okurken.

Necip Fâzıl etkisi vardı Vehbi Kızılgün'de.

Necip Fâzıl çok çabuk yıkılmış bir Rodos Heykeli'dir. Ama Rodos heykelinin yıkıntısı gibi onun şiiri de bir süre maden olarak kullanıldı.

Sabahattin Ali'nin şiirlerinde de Necip Fâzıl etkisi var.

Geçende Can Yücel şöyle diyordu: "Nâzım Hikmet ortaya çıkmasaydı, Türkiye'nin en büyük komünisti Necip Fâzıl olurdu."

Bu söz nereye kadar doğru?

Bir yere kadar kesinlikle doğru: Necip Fâzıl (ve Peyami Sa-

fa) Nâzım'a karşı durum alırken kendine yer seçmek zorunda da kalmıştır. Daha doğrusu, gideceği yere seçerek değil, kayarak gitmiştir.

Ama orda şiirsel devinimi de bırakmıştır.

Güzelim düzyazısı da işlekliğini orda yitirdi.

Olaydır Necip Fâzıl, hep tartışılacak.

311. GÜN

Türkiye'de 1940'a kadar yazarın devlete karşı görevleri vardı. Bu tarihten sonra o durum ortadan kalktı. Hatta çok şey ters işlemeye başladı.

Yeni eğilimin başlangıç noktası Nâzım Hikmet'tedir.

Necip Fâzıl'dadır da.

312. GÜN

Milliyet Sanat'a seyrek uğrayabildiğim için oraya benim için gelmiş mektuplar elime geç değiyor. İyisi mi, şuracığa hemeninden posta kutusu adresimi (ebedi adres) yazayım:

P.K. 1349 Karaköy-İstanbul

313. GÜN

Elektrik parası geldi ki kırk bin lira!

314. GÜN

Gösteri'de Semih Poroy'a rastladım. *Çarşaf*'ın yayımına son verilmiş. Oysa bu dergi onun yönetiminde değişik bir dü-

zenlemeyle yeniden boy gösterecekti. Ben de "Mezartaşı Çiçekleri"ni orda sürdürecektim. Birkaç çiçek daha yazmıştım.

Bu arada İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra karikatürdeki gelişimlere yeniden eğilmiştim. Modern dünyadaki saçmalıkları anlatan ustalara.

Salâh Birsel'in yazılarıyla Chaval'ın çizgisi arasındaki benzerliğe o çalışma sırasında dikkat ettim. Metin Eloğlu'nun ilk dönem şiirleriyle David Levine arasında da koşutluk gördüm. Saygı tanımaz, deyim yerindeyse nobran bir çizgisi var David Levine'in. Metin de çıkış günlerinde mevcut sanat ve töre kurallarını öyle bir tavırla karşısına almamış mıydı?

Kapılar kapanıyor. ANSA, *Çarşaf*, başkaları...

Çevirdiğim bir kitabın parasını büyük bir yayınevinden iki yıldır alamıyorum. Kaç kez haber saldım.

Acta est fabula.

315. GÜN

Ece Bodrum'dan dönmüş. Melisa Gürpınar'la Hatay'a geldi. Eskişehir'deki adam iki yıl önce içini bastığı *Kardeşçe Yalnız* adlı kitabına kapak geçirip dağıtıma vermiş.

Devlet Tiyatrosu'ndan Mustafa Yalçın, Enver Ercan, Arif Damar... Daha sonra Komet, daha sonra da Hulki Aktunç geldi.

Komet, Ali Çelebi'nin, Cevat Dcreli'nin hocası değil, arkadaşı olduğunu söyledi. Ben neden öyle yazmışım yahu?..

Hulki Aktunç'la bazı öykücüler üzerine konuştuk. Hulki çok titiz bir yazar.

Arif Damar, Cevdet Kutret'in Niyazi Akıncıoğlu için *Milliyet Sanat*'ta yayımladığı yazıyı görmemiş.

Arkamızdaki masada Lütfi Özkök, eşi ve İsveçli bir yazar arkadaşı oturuyordu. Tanıştık. Pazartesi günü İsveçli yazarla Gazeteciler Cemiyeti'nin kafeteryasında buluşacağız. Lütfi

Özkök, Türkiye'deki sanatçılara biraz küskün... Bunu kendisiyle yapılmış bir konuşmada açıklamıştı da.

316. GÜN

Ruhi Su ölmüş. Arkadaşlarla onun bütün bir çağın aydınlığını ve umudu temsil ettiğini konuştuk. Anadolu incelemesinin büyük ustası...

Köroğlu vardı. Kiziroğlu onunla varoldu.

Bir günler karşıydım ona. Türkülerdeki acıyı atladığını, acıyı marş haline getirdiğini söylerdim. Cahilliğimden, elbet. Gerçekte acıya yiğitlik ve söz hakkı kazandırdı.

Nedense onun yüzünü Nusret Hızır'ın yüzüyle yan yana düşünürüm.

Büyük işlev!

Dağı taşı ses ve duygu eyledi.

1971'de, haftada üç gün, öğle üzeri, *Varlık*'a giderek Yaşar Nabi Nayır'ın sağladığı kolaylıklar içinde (bir masa ayırmıştı bana), bu derginin baştan sona bütün sayılarını taramıştım. O sıralar yine işsizdim. *Papirüs* de kapanmıştı. Aylarca sürmüştü bu tarama işi. Ruhi Su'nun Varlık'ın eski sayılarında çok güzel şiirleri vardı. Ülkü Tamer daha sonra *Varlık Şiirleri* Antolijisi'ne bunların bir bölüğünü almıştı.

317. GÜN

Ece, o gün, Edip'in bana bozulduğunu söyledi. Uzun ve tiyatro kıvamı kazandırılmış şiir konusuna değinmiştim ya... Bu konuda fazla duyarlı olduğunu da biliyorum. On yıl önce yayımladığım "Genç İrisi" başlıklı yazıma da kızmış, sert bir kar-

şılık vermişti. Şimdi üzüldüm buna. Bugün bile keyifsizim. "Süha ile Pervin" lafına takılmıştır...

318. GÜN

Doğan Hızlan'dan aldığım *Magazine Littéraire*'leri ve *L'Autre Journal*'leri karıştırıyorum.

Magazine Litéraire'de "Sürgün ve Edebiyat", "Venedik" özel sayıları dikkati çekiyor.

Musset ve George Sand'ın Venedik'teki günleri. Aşkları, kavgaları.

Baudelaire'in George Sand için yargısı çok acımasız: "Güzel bir ruh, özellikle de güzel bir kıç!"

L'Autre Journal yeni ve ilginç bir yayın organı. Belli ki güçlükler içinde yayımlanmakta. Her sayıda yakınma yazıları var. Buna karşın, dünyanın hemen her yerindeki sanatçılarla, düşünce etkinlikleriyle ilgileniyor.

319. GÜN

Mc Luhan'ın *Mutations* 1990'ını bir kez daha okudum. Ufacık bir kitap. Türkçe'ye mutlaka çevrilmeli diyorum.

320. GÜN

Adalet Ağaoğlu *Cumhuriyet*'te yayımlanan anılarında benim takma adla bir dergide ilk oyunu için yazı yazdığımı ileri sürüyor. Osman Daloğlu takma adıyla yazmışım. Ben *Mavi* dergisine hiç yazı yazmadım ("Cemile" adlı bir şiirim çıktıydı orda). Adalet Ağaoğlu'nun o oyununu da görmemiştim. Ayrıca

Osman Daloğlu adıyla yazan bir arkadaş vardı galiba. Dergilerde adına rastladığımı anımsıyorum. Belki de Adalet Ağaoğlu, Osman Daloğlu'nu benim takma ad olarak kullanmış olduğum Osman Mazlum'la karıştırıyor. Ne yapalım, sağlık olsun.

1 Ekim 1985

321. GÜN

Oktay Rifat'ın Jules Supervielle ile bir şiir serüveni var. İlk şiirlerinden hemen sonra ona yaklaşır. Sonra, çok uzun bir süre (*Aşağı Yukarı*'dan *Elleri Var Özgürlüğün*'e kadar) Supervielle'i unutmuştur sanki. Ve bir gün birden anımsar. Belki de rastlaşırlar. Yeniden sevmeye başlar onu.

Dağlarca, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Cahit Külebi... Bu dört şairi yeniden ele almalıyım. Bütünüyle.

Bütünüyle deyince, iş biraz değişiyor. Bir çeşit inceleme kaygısı da araya giriyor. Şiirleri, tek tek, yeri geldiğinde, ya da onlar birbirini çekip çekip getirdikçe okumak daha güzel. Şiir şairinden kopar gibi oluyor, senin dünyana giriyor; seninleşiyor.

Külebi'yi bir cümleyle özetleyebilirsiniz. Bütün yapıtını, göz önüne alarak Dağlarca için de açıklayıcı bir cümle kurabilirsiniz. Oktay Rifat için, Melih Cevdet için tek cümle bir açıklama getirmeyebilir. Ya da o cümle ikisini birbirine karıştırmaya götürür sizi. Bunu söylerken, bir değer yargısında bulunmak değil, onlara bir yaklaşım biçimi elde etmek istiyorum. İkisi de çok ayrı bütünlere ulaşmış; ama yapıtlarında çok fazla dönemeç var.

322. GÜN

Kibariye'nin yükselişi karşısında İbrahim Tatlıses'in kılı bile oynamamıştır. Kibariye'nin çıkışıyla en çok altüst olan şarkıcı, sanırım, İnci Çayırlı oldu. Öyle görünüyor.

323. GÜN

Memo Emrah'la kayıt işi için Haydarpaşa Lisesi'ne gittik. Bugün kayıt yokmuş. Dün de yoktu.

Okulun taşındığı yeni binayı sevemedim. Meslek liselerinin arkasında, oldukça uzakta, nerdeyse Koşuyolu'nda, dev bir baraka. Üç yılımı (yazları dahil) geçirdiğim o eski görkemli yapı da benim çok sevdiğim bir yer değildi. Ortaokul ve fakülte yıllarımda kendime daha çok benziyorum. Haydarpaşa Lisesi'nde sporcuydum, iyi öğrenciydim, o kadar. Bazı silinmez anılarım var. Var da, beni ben eden bir dönem değil orda geçirdiğim yıllar.

Cevdet Geray izci oymağı başkanıydı. Ayrıca Yeşilay'cıydı. Beni de üye yapmışlardı, Cevat, daha sonra, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Yeşilay Derneği'nin şubesini açtı. Kurucu üyelerin hepsi Haydarpaşalı Cevat'la kadeh tokuştururken hep anarız bunu. Silmemişlerse, hâlâ üyesiyiz o derneğin.

Anılar kendi mekânlarında soluk alırlar.

Yürüyerek döndük. Memo'ya amfili sınıflarda eskiden nasıl kopya çekildiğini anlattım. Bizim de yetişemediğimiz "palas" dönemi için çıkarılmış söylenceleri...

Sonra, o, Moda'daki spor salonuna gitti. Body'ci oldu ya!

Bense, kahveye... İlker Akçay ordaydı.

İlker'in *Oluşum*'da nefis bir şiirini yayımlamıştım yedisekiz yıl önce. Yazmıyor mu artık? Resim de yapanmış. Soramıyorum. Kulağındaki aleti çıkarınca biraz daha iyi işitmeye baş-

layan bu arkadaş, yazı dünyasında ne olup bittiğini herkesten iyi bilir.

Acıbadem dolmuş şoförlerini iyice yüksek sesle konuşan bir sanata alıştı.

324. GÜN

Hürgün'e verdiğim yazılar çok uzun aralıklarla çıktı. Oysa Doğan Hızlan'la böyle konuşmamıştık. Ayda dört demiştik.

Yalvaç Ural için, "Salyangozlarda Aşk" konusunda bir yazı derledim.

Bir de travestizm üzerine. Bu kavrama Türkçe karşılık olarak, "giysicilik" ya da "giysiseviciliği" sözcükleri önerilebilir. Yalvaç'a söyledim.

Gösteri'de Faik Baysal'a rastladım. Orhan Ural da ordaydı. Orhan'la Kadıköy'e geçtik. Kahvede, nicedir üzerinde çalıştığı kitabından parçalar okudu. Bir hayat öyküsü, içinde yaşanmış bütün bir çevreyi de anlatma özleminde bir anı kitabı.

326. GÜN

Abdülhak Şinasi Hisar, 1933'te, Kübizm üzerine şöyle konuşmuş: "Yeni san'at cereyanı bugün kübizm ismini ve şeklini almış, beynelmilel, dünyevi, zaruri bir haldir. Binaenaleyh bu cereyana kapılmak mukadder ve bundan hoşnut olmak âlâdır. Ama, milliyetçilik adına, klasik eserler korunmalı, değerlendirilmelidir."

Falih Rıfkı Atay'ın, o günlerin Türk resmi üzerine yargısı da ilginç: *"Bizde resim hâlâ Göksu'da natürmort oluyor."*

327. GÜN

"Koyunlar gidiyor kar içinde,
Lapa lapa yün lapa lapa gümüş."
G.Apollinaire

328. GÜN

Hatay öldü.

Dün önünden geçiyordum. Bomboştu, oyulmuş bir gözü andırıyordu. Duvarlarındaki kaplamalar bile sökülmüş. İki kişi, içeriyi dolaşılmaz kılan süprüntüleri bir köşeye yığmaya çalışıyor. İçim sızladı. Girip soramadım da. Yapamadım bunu.

Mehmet Ali, bir tahliye davasından söz ederdi zaman zaman. O da sonuçlanmış demek. Kadıköy pazarına vurdum. Yolda emektar garson Burgiba ile karşılaştık. Tahminim doğruymuş. İcra memuru yarım saat içinde her şeyi sokağa attırmış.

Duvarlarına yazıların,sanatçıların fotoğrafları, dergi sayfaları asılan bir içkieviydi Hatay. Defteri olan tek meyhane, belki de. Cevat Dereli, Burhan Uygur, gelir, o deftere resim yaparlardı. Yüzlerce şairin dizeleri, birbirleri için yazdıkları satırlar...

Bir kahveydi aynı zamanda: Çay içmek için de gidebilirdin.
Kıraathane: Birçok yazımı orda yazdım.
Posta kutusu: Mektuplar oraya gelirdi.
Emanetçi: Bavulunu on gün bırak
İşyeri: Çok kişinin adresi.

Son beş yıl içinde hemen her cuma gittim Hatay'a. Bazen de haftada iki, üç kez. Kendi ayinini kurmuş bir meyhane... Eski bakanla yeni üniversite öğrencisi aynı masada otururdu. Sihirbazı bile vardı; hani o parmağını koparan arkadaş.. Tabelacı bayan, Lüleburgazlı avukat, Dük dö Cebeci, "Salının Cuması"...

Zaman zaman Edip Cansever, Bebek'ten çıkar gelirdi. Patriyot, Pendik'ten: Mehmed Kemal, Etiler'den; Behzat Ay, Mersin'in Aslanköy'ünden. İsmet Kemal Karadayı, Oğuz Arıkan, Aydın Cumalı.

Geçen hafta orda son buluşmamızmış. Cihat Burak, Ece Ayhan, İsmail Uyaroğlu, Tevfik Akdağ, Zelda, Joconda, Arif Damar, Lütfü Özkök...

Mehmet Ali nasıl olsa başka bir yer açar. Ama benim için dostlukların kaynaştığı bir dönemin adı olarak kalacak Hatay.

329. GÜN

(Saklı Güldeste)

Faruk Erem'in şiirlerini daha çok *Türk Dili*'nde izledim. Sözcükleri tek bir duyguya belli belirsiz bulayarak kâğıda serperdi.

Macit Benice'nin Kardelen adlı şiiri. Güzel şiir değildi belki. Ama bir tavırdı.

Özgül Özgüven'in *Seni Sevilmez Gibisin* adlı kitabı.

Üçünü de tanımadım. Faruk Erem ülkemizin en büyük hukukçularından biri şimdi. Özgül Özgüven de profesörmüş. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde. Macit Benice kimdi acaba?

330. GÜN

Taklitlerinden sakınmayınız,
Çünkü onlar da iyidirler.

331. GÜN

Veysel Çolak'tan mektup. Arkadaşlarıyla yakında bir şiir dergisi çıkaracakmış: *DİZE Şiir Dergisi.* Bir yerde şöyle diyor:

"Dergimizde daha çok ayrıntıları tartışacağız. Türkiye'de genel yaklaşımlar, netleştireceği yerde ortalığı biraz daha karıştırınıştır diye düşünüyorum. İlk sayıya koyacağımız yazılardan biri 'Türkçede Sessiz Harf Egemenliği'nin şiire yansımasının araştırılması konusunda olacak. Yarın uyak olayı, filan."

"Bugünün koşullarında bir şiir dergisinin programı nasıl olmalıdır?" Veysel bu konuda, benim neler düşündüğümü de soruyor. Kendisine mektup yazacağım.

Yaşam İçin Şiir, Su Şiir Seçkisi, Poetika, Yeryüzü Konukları'ndan sonra, şimdi de *Dize Şiir Dergisi*... Seyyit Nezir de başka bir şiir dergisiyle ilgileniyor. Ne yazık ki bunlar bir yılı doldurmadan batıyorlar. Bence şiir dergileri kitap biçiminden (ciltmiş, kapakmış, kapak sırtıymış...) uzak durmayı bilmeli. Bunlar o tür dergiler için lüks ve maliyet kabartıcı öğelerdir. Eski *Yeditepe, Güney,* eski Yenilik (ilk *Yenilik*)..., biz ancak böyle dergiler çıkarabiliriz artık.

Şiir dergisi şiir olayını temel almalıdır. Şiir olayı her olayla birleştirilebilir. Ama, önce şiiri şiir olarak ele alacaksın. Öbürleri sonra gelecek. Ayrıca bütün şiiri kucaklayacaksın. İster benimse, ister yadsı, ister eleştir. Dergide, öbür sanatları, özellikle de öyküyü ve plastik sanatları hiç boşlamayacaksın. Öykü, diyorum, öykü!...

İyi niyetini kanıtlama olanağı bulan her derginin bir süre yaşayacağına inanıyorum. Dergi dediğin de niçin daha fazla yaşasın sanki.

Ismarladığın, istediğin yazıya telif hakkı ödemeyeceksen dergi çıkarma.

Arkadaşlarını düşün, gerçekten inanıyor musun onların sanat güçlerine?

Veysel'i nicedir göremiyorum. Kaç yıl olmuş? Ben diyeyim bin...

332. GÜN

Ali Püsküllüoğlu aramış. Ne yazık, görüşemedik. Kaç yıl? Bin! Eylül ayı hepimizi dağıtmış.

Onun için 1977'de dediklerimi buraya almadan edemeyeceğim.

Yıllar geçmiş, düşünüyorum da bir arkadaş olmaktan da öte bir şey benim için Ali. Şiirine gelince:

1950'den sonra yazmaya başlayanların büyük çoğunluğunda görülen dönemeçler onda da var. Bu genel şiir çizgisi, Orhan Veli - İkinci Yeni - Nâzım Hikmet duraklarından geçer. Yalnız Ali Püsküllüoğlu çok genç yaşta yayımladığı ilk şiirlerinde Orhan Veli'den çok, Cahit Sıtkı'ya, onun aracılığıyla da bazı hece şairlerine daha yakındı. Daha doğrusu hece şairleri aracılığıyla, ona. Böylece Ali'nin o günlerde "Yenilik Şiiri" adıyla anılan devinime fazlaca katıldığını söyleyemeyiz. Bununla birlikte eski şiirin yörüngesinde de değildir. Belirsiz, ama kendi başına bir çıkıştır onunki. Kentleri de yazmak isteyen bir halk şairi gibidir.

İkinci Yeni döneminde ise o eski şiirlerine iyice yabancı bir gözle bakmaya başladığını görüyoruz Ali Püsküllüoğlu'nun. Onların getirdiği birikimden yararlanmaz. Bu döneminde güzel şiirler de yayımlamış olmasına karşın, şiirsel planda tam üretici olmadığı kanısındayım. Belirli bir beğeni düzeyine ulaşmıştır, daha bir olgunlaşmıştır; ama eskisi kadar bağımsız değildir. Üzerindeki etkiler daha belirgindir.

Yarın, Ali'yi bugüne getirmeye çalışayım.

15 Ekim 1985

333. GÜN

1965'lerde, Nâzım Hikmet'in ikinci zaferinden ve genç şairlerin girişmlerinden sonra, Ali Püsküllüoğlu'nun da kendi şiirine eleştirel bir gözle baktığına tanık oluyoruz. *Unutma Onları*, bu tavrın bir ürünü. Bu kitapta yine yalınlığa dönüyor.

Yalnız kimi zaman yalınlığı öylesine ileri götürüyor ki, özellikle enstantane doğa görünümlerine yer verdiği şiirlerinde dil güzelliği ile yetinecek bir duruma giriyor. Bu şiirlerde bilgece bir hüzün ve alttan alta uzanan belli belirsiz bir yaşama sevinci iç içedir. Ayrıca Püsküllüoğlu kendini şair olarak daha özgür bulmaktadır. Yine de şiirsel yükün zaman zaman ağırlıksız kalabildiğini söyleyebiliriz. Oysa sanırım, bu tür çalışma Püsküllüoğlu için en elverişli devinme biçimidir.

Bence *Unutma Onları*'da ali Püsküllüoğlu kendi şiir serüvenini ilk kez bütünüyle ortaya koymakta: *Pembe Beyaz*'daki yalınlık ve halk motifleri, İkinci Yeni dönemindeki dil beğenisi, toplumcu dönemindeki içerik kaygısı bu kitapta bir araya geliyor.

"Can otu" demiş bir şiirinde. Bilmiyorum, can otu diye bir ot var mıdır. Ama Ali Püsküllüoğlu'nun kendi şiirinde görmek istediği niteliği iyi anlatan bir söz bu. Belirli bir otun adı olarak çıkış ürünlerini, imge olarak İkinci Yeni dönemini, deyim olarak da daha sonraki girişimini özetliyor.

334. GÜN

"Yine bir kömür
Kütürdedi sobada
Kayıp bir madencinin
Kalbi rastgeldi
Atıverdi sıcak odada."
Sunay Akın

335. GÜN

Vecihi Timuroğlu yazıyor: "Doğrusu, anımsayamadım. Sana Nef'i'nin Darphane yöneticisi olduğunu söylediğimi bir türlü belleğimde taze söyleyemedim."

Boynueğri Ahmet Paşa'dan da söz ediyor. Bu paşaya neden boynueğri demişler? Bir kızılbaş çatışmasında boynundan darbe yemiş ve boynu öyle kalmış.

336. GÜN

(Saklı Güldeste)

Sunullah Arısoy'dan mektup: "Sana öyle geldiği gibi Vehbi Kızılgün'le Vehbi Ediboğlu aynı kişidir. Ne var ki, 'Kızılgün' soyadından korktuğu için onu 'Ediboğlu'na çevirmiş değildir. Vehbi Ediboğlu'nu ben 1947'lerde tanıdım. Tavşanlı Ortaokulu'na Türkçe öğretmeni olarak atanmıştı. Doğrusu, benim için de iyi bir ozandı. İçine dönük, çalışmalarını gün ışığına çıkarmaktan ürken, ama şiiri bilen, şiir mayası olan bir kişiydi. Benden de, sanırsam, en azından beş altı yaş büyüktü. *Varlık*'a ilk şiirlerini, zorla, ben yolladım. Yanılmıyorsam, *Yeni Şiirler*... Kitaplarında da birkaç şiiri olacaktır. *Hisar*'a daha yakındı. Oraya bile şiir göndermekten çekinirdi. Ben göndermeye zorladım. Divan şiirini çok iyi bilirdi. İyi bir öğretmendi. Sonra birbirimizi yitirdik. Şimdi, kim bilir nerdedir?"

337. GÜN

İlhan Ersen'le buluştuk. Maliye dergisi için yaptığımız küçük soruşturmanın sonuçlarını değerlendirdik. Dergi için ad aradık.

338. GÜN

Bizim üstat ilginç ya da şaşırtıcı bulduğu her şeyi bana aktarmadan edemez. Son olarak enderunluları anlatmıştı. Şimdi de Bodrum'dan yazıyor: "Ahmet Rasim'in *Osmanlı Tarihi*'ni okurken baktım ki bütün padişahların boyları, burunları, göz renkleri üzerine bilgi var. Fatih Sultan Mehmed için tek sözcük yok. Müntekim (Ökmen) Bey'e sordum. Hem cehaletim ortaya çıktı, hem de şaşırıp kaldım. Cüceymiş Fatih. Yani sadece ufak tefek değil. Aşırı ufak tefek, ayrıca yapısal şeyler... Sözgelimi kolları kısacıkmış. Olmaz dedim de, anlattı. Padişahın kaftanını bulmuşlar. Ordan anlaşılmış."

339. GÜN

Plexus'un eski sayılarından Yalvaç için üç yazı derledim. O arada da iki dize yakaladım. Karagözlü hançer...

Öğleden sonra Cağaloğlu'na geçtim. Gazeteciler Derneği'nin kafeteryasında bir bira söyledim. Tam o sırada Oktay Akbal, Agop Arad, Galip Üstün, Recep Bilginer geldiler. Daha sonra da Sabahattin Kudret Aksal.

Recep Bilginer'in dernekteki odasına geçtik.

Birisi bir sürü ayakkabı çıkardı ortaya. Çifti beş bin lira.

Oktay bir çift aldı.

"Ölü ayakkabısı" olayından söz ettik.

Dağlarca'dan. Siyasal aralanmadan. *Hürgün*'den.

Akşam, Erciş Kurtuluş'la Koço'da buluştuk. Ne derler hani, yüzüm bugün sevindirik... Erciş bağışlamış beni.

Kuşkusuz, Daver Kazak, akla gelebilen ilk matematik dehasıdır.

Sevindirik...

340. GÜN

Metin Eloğlu öldü. Nesnel Surat yok artık. Yıkayıcılar ağzının kenarındaki meyve bulaşığını silmesinler!

Her yanıyla şair.

341. GÜN

Garip'in nesebi sahih tek çocuğu olan Metin Eloğlu 1950-1955 yılları arasında hemen bütün genç şairleri etkilemiştir. Bu etkiler 1960'a kadar da sürdü. Şiirimizin gelişiminde bir Eloğlu ışığı da var. Türkçeyi dışadöndürme işinde zaman zaman ustalarını da geri bıraktı.

1960'tan sonra Metin'in şiirinde bir değişme başlar. Hatta, bir değişim. Türkiye'nin Adresi bu değişimin ara kitabıdır. Toplumun içinde söz alan şair, bu kez kendisi, önce söz, sonra deyim yerindeyse, çiçek olarak doğanın içinde dönmeye başlar. Daha sonra da biyolojinin...

Şiirinden söz ediyorum elbet. Orası bir kent mi, belli değildir. Gözleri de bozulmuştur bu döneminde; nesnelerin sivri köşelerini görmez. Sözcüklerin uçlarını da değirmi yapma özlemindedir. Yergi, yerini tuhaf bir sevecenliğe bırakmıştır. Ressamdır. Yine de çalışması bir kolaj çalışması. Matisse'in son yıllarındaki çalışması gibi.

Şiirinden söz ediyorum. Resimlerini pek göremedim. Gördüklerimi de fazla sevmedim.

Metin'le baştan beri birbirimize ısınamadık. O, ne düşünürdü bilmem; ben, şimdi ters bir laf edecek diye hep ürkmüşümdür ondan. Birkaç kez birileriyle yumruk yumruğa gelecek kadar işi ileri götürdüğüne tanık oldum. Bu yanıyla da etkilemişti bizim kuşak şairlerini.

1950-1970 boheminin soyadı Eloğlu'dur. Şiirinin olduğu gibi, tavrının da öykünücüleri, karikatürleri ortaya çıktı. Bunlar arasında ünlü şairler de var.

Metin üzerine çok şey yazılacak.

Sapına kadar şair.

Delikanlı. Ödünsüz. İstanbullu.

342. GÜN

BİLSAK'ta maliye müfettişlerinin öğle yemeği. Dergi işi konuşuldu. Sonuç olumlu. Gibi mi?..

Yemekten sonra Ece Ayhan geldi. O, ben, Erciş Kurtuluş, İlhan Ersen'in evine gittik.

Ece Ayhan bu kez Cihangir'de oturuyor. Sormagir Sokak'ta. Ne yazık ki sokağın adını değiştirmişler: Bilmemkimefendi Sokak.

Bizim Tavuk Uçmaz Sokak'ın adı da Akyol Sokak olmuş.

343. GÜN

"Her zaman şair ol, düzyazıda bile."
Baudelaire

344. GÜN

Metris'ten, cezaevinden mektup yollayan Sosyal Ekinci'nin şiirini birkaç kez okudum: "Gökçe ve Su".

Enver Gökçe ve Ruhi Su için, "Birini ötekiyle hatırlarım nedense" diyor. Şiire girmiş bir arkadaş Soysal Ekinci. Kalemi

eline aldığında "Şiir yazıyorum", değil, "Bir şeyler yazıyorum" dese daha da girecek. Ortak şiir sözlerini mozaik gibi metne kakmaktan bu yolla kurtulabilir. Hem zaten şiir söylemeyi öğrenmiş.

345. GÜN

Sabri Altınel de gitti. Metin'inki gibi onun ölümü de bekleniyordu. Konsermiş.

İki kez karşılaştık Sabri Altınel'le. Biri, *Papirüs*'te, onun fotoğraflı bölümü hazırlanırken (1970). Öbürünün, nerde, ne zaman olduğunu anımsamıyorum. Sessiz, efendi bir adam. Başka bir izlenim kalmamış bende.

Türkçenin tadını çıkaran bir şair. Düşüncenin şairi. Yapıtında kendi içinde tutarlı bir gelişme görülür. Birçok şairdekinin tersine, bu gelişme, bir doğru çizgi üzerinde yükseliş biçimindedir. Her kitabı bir öncekinden daha iyi. Çoksesli bir toplumcu şiire yönelmek istedi. Böyle bir şiir için kusursuz bir yapı hazırladı. Yine de bakıyoruz, kimseyi etkilememiş. Fazla mı etik kaldı acaba?

Kendi yatağında sessizce aka aka getirdiği alüvyonlar işte orada duruyor.

Her şey vardı Sabri Altınel'de. Eksiği neydi peki? Görkem mi, içtenlik mi, sıcaklık mı? Tavır mı?

İstek?

Belki de eşzaman...

Bugünlerde ölümden çok söz ediyoruz. "Ölenler çoğaldı"; "Ölüm kol geziyor" diyoruz. Değişen bir şey yok aslında. Bizler yaşlandık ve kuşağımızda ölümler başladı. Yoksa, hayat süresinin biraz da uzadığı bir gerçek. Saadet Uçugür de öldü. Adı yanlış yazıldı.

Nasıl bir şey ölüm? Hiçbir şey yok ve kocaman bir su akıyor.

346. GÜN

Kuşlar var, kutsal kitaplara gönderme yaparlar.

347.GÜN

İletişim, tarihi, tarihöncesine gömüyor.
Bin liraya saat, bin beş yüz liraya beyazpeynir.

348. GÜN

Evet, eşzaman.

1 Kasım 1985

350. GÜN

Alptekin'i gördüm. Kurukahveci'de "nescafe" alıyordu. Başında Avusturyalı bir şapka. Bununla daha genç, çok eski resimleri anımsattığı için de, daha hüzünlü görünüyordu. Beni ayırmsadı mı, bilmem.

20 Alptekin Cebe. Seferberlik müdürünün oğlu. Bilecik İlkokulundan sınıf arkadaşı olup; da bugün sokakta görsem tanıyabileceğim iki kişiden biri. Öbürü Altan Günalp.

Alptekin'le ortaokulda da beraberdik. Daha sonra PTT'ci olmuş. İki de roman yazmış. Birinin adı: Fırtına Postacı. Yollamıştı. Yılda, üç yılda bir yolda, vapurda karşılaşırız, merhabalaşırız. Bir keresinde küçük çapta altın spekülasyonu yaptığını söylemişti. Alptekin işte.

Bütün bunlar iyi de.., niçin kaçarcasına uzaklaştım kuru-

kahveciden? Bunun Alptekin'le değil, kendimle ilgili bir nedeni olmalı.

Zaman. Uzun zaman.

Uzun zaman çok önemli.

Hasan Basri'yi düşünüyorum. Fakülte yılları ve daha sonraki beş altı yıl Hasan Basri'yle doludur. On yıl. Ama daha sonra geçmiş bir yirmi beş yıl daha var. Bu uzun süre içinde arkadaşlığımız yavaş yavaş aşınmış, bir yerde de tükenmiş. Bir şeyleri aşamamış, bizi yan yana getirememiş, ortak hiçbir plan ya da özlem esinletmemiş, apayrı gelişen koşullarımız içinde tıkanmış. On yıl arkadaşlık yapmışız ama, yirmi beş yıldır da arkadaş değiliz Hasan Basri'yle. Korkunç uzun bir süre! Ve acı bir tanım bu: Arkadaş değiliz!

Niye yazıyorum sanki bunları. Hasan Basri'nin eline geçsin diye mi?

Ne demiş Nietzche: "Öldürmeye yetmeyen her darbe, güçlendirir beni." Benim arkadaşlıklarım ölmek için hep küçük darbeler bekledi.

Kaçırılmış fırsatın bile bir ütopya değeri vardır. Yıllar sonra, kaçırılmış fırsat kadar bile bir şey yazmıyorsa, o olayın yeni bir güncellik şansı kalmamış demektir. Anıdır, güzel rastlantıdır, yanlıştır, askerlik arkadaşlığıdır.

Arkadaşlarıma çok fazla bağlandım. Bu da belki beni onlardan çok şey istemeye götürdü. Çoğunca da başkalarından kıskandım. Kimi zaman da arkadaş yerine mürit aradım. Bütün bu kusurlar var bende. Aşk gibi gördüm arkadaşlığı da. "Kazık yedim" demek, işi çok ucuza bırakmak olur.

Yeni bir güncellik şansı: Gizil şans! Konuya uygun, zengin bir laf bu. O şansın olmadığı evin bodrum katına inemem artık.

Yazar arkadaşlığı başka. Gizil şans tükenmiyor orda. Ters düşerek geledurduğun kişi de arkadaşındır.

Alptekin belki de emekli olmuştur.

351. GÜN

Çok kısa süren banka yönetim kurulu üyeliği deneyimden tek cümle kalmış bana: Küçük banka büyük mevduata nıahkûmdur.

Maliye memurları için de şöyle bir cümle: Muhasebe müdürlerinin dairedeki odaları güzeldir vergi dairesi müdürlerinin ise evleri...

352. GÜN

Doğu Perinçek'le Nâzım Hikmet'in İvan İvanoviç'den konuştuk. Sovyetler Birliği'nde bürokrasi aygıtını ve kişiyi putlaştırma geleneğini kıyasıya eleştiren bu oyun bugüne dek ülkemizde yayımlanmamıştı. Yine de, çok kişi ondan haberliydi. Fransızca'ya çevrildiğini, 1955'te Les Temps Modernes'in bir sayısında bütünüyle verildiğini anımsıyorum.

Bugünlerde Kaynak yayınları arasında çıktı: *İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu?*

Behçet Necatigil'in *İsimler Sözlüğü*'ne baktım; alınmamış. *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*'nde de adı geçmiyor. Evde Babayev'in kitabını aradım, belki orda vardı diye; kitabı bulamadım.

Oysa yabancı kaynakların hiçbiri yapıtı atlamamış. Fransızca *Dictionnaire des Oeuvres'de Abidin Dino*'nun bir de deseni var İvan İvanoviç için...

Doğu Perinçek,büyük ölçüde kültür-sanat ağırlığı da olan haftalık bir dergi özleminde.

Kısa günde böyle bir dergi çıksın istiyor.

Birlikte ad aradık. Çay içtik.

Halil Berktay şu ara Londra'daymış. *Papirüs*'te onun güzel

ve uzun bir şiirini yayımlamıştım. Mehmet Gün imzalı bu şiiri Muzaffer Erdost yollamıştı; şöyle diyordu mektubunda: "Bu gür sese dikkat et!"

Birkaç ay sonra bir iki şiir daha geldi. Onlar da çok güzel ve değişikti. Ne var ki Berktay hemen ardından bir mektup yazarak şiirlerin "şimdilik" basılmamasını istedi. 12 Mart öncesi günler...

Aradan on yedi yıl geçmiş.

Halil Berktay bir bilim ve düşünce adamı oldu.

O şiirler duruyor mu? Yenileri var mı?

353. GÜN

Enis Batur'un *Tuğralar*'ına bakıyorum. Enis benim çok değer verdiğim bir yazar. Ne yazsa, merakla eğilirim. Şiirine tam alıştım diyemem. Yine de çok değişik bir çalışma içinde. Kimseye benzemiyor. Bence önemlidir bu. Dili yazı olarak görmeyi seviyor. Ve yazıyı sonsuz büyütmek istiyor.

Her zamanki gibi ilginç ve derin.

Kendi payıma, ben çok şey öğrenmişimdir. Enis Batur'un yazdıklarından.

354. GÜN

Cahit Kayra, Arif Damar ve Avni Öztürc, Kadıköy rıhtımında yeni açılan bir lokantaya gittik. İçeri girdikten üç dakika sonra da bir daha buraya gelmemeye yemin ettik.

Bir ara Arif Damar sözü Ahmed Arif'e getirdi, toplumcu şiir çizgisinde varolmuş sanatçılar içinde Nâzım'dan sonra en başarılı şair olarak onu gördüğünü söyledi.

Başka neler konuştuk: Kaymakam Remzi; Çengelköy'de hepimiz, yani dördümüz, büyük bir resim galerisinin sahibi oluruz; Muazzez Paçacı'yı kim, nereye gönderdi?.. Çiçek gibi Kadıköy planı...

355. GÜN

Bravo'ya ayda bir yazı.

357. GÜN

İlhan Ersen, Maliye dergisi için kurulacak ortaklığın tüzük tasarısını hazırlamış. Re Cafe'de oturup o tasarıyı bir kez de birlikte elden geçirdik.

Daha önce ressam Muzaffer Akyol'un atölyesine gitmiştik. O arada Akyol iki resim sattı.

Cihat Özegemen armağan olarak bir tablosunu benim için ayırmış. Buna çok sevindim. Cihat, resim soluyan, resim terleyen bir sanatçı. Ama bir türlü gidip tabloyu alamadım. Evde bir Cihat Burak,bir Kayıhan Keskinok, bir Fahir Aksoy var. Bu armağanlarla sonunda zengin olacağım galiba. Bir de, İlhan Berk, tabii... Yolu bulduk artık.

358. GÜN

Ülkü Tamer yirmi beş yıl kadar önce bir şiir kitabı yayımlamıştı. Kitabın değişik bir biçimi vardı. Tek tek şiirlerin basıldığı aynı boyutta kartonlar kapak yerini tutan, kenarları geçmeli bir kutunun içine yerleştirilmişti. Belki de bu biçimden ötürü, basımevi, yasal görevini unutmuş; kitaptan belli sayıda nüsha örneğini ilgili kuruluşlara göndermemiş. İş yargıcın önüne ka-

dar girmiş, o da şöyle bir karar vermiş: "Sözü edilen basılı metin, bir kitap sayılamayacağından..."

Böylece Ülkü Tamer'in o yapıtı resmen kitap sayılmamıştı. Bunun için, bugün aransa, Milli Kütüphane'de de bulunamaz.

Dergi yerine "seçki" adıyla yayın yapma düşüncesini ilk kez ben uyguladım. Bunu yaparken hiç de hukuk dışı olmayan bir noktadan çıkış yapıyordum

Nedir kitap? Türk yasalarında kitabın tanımı yapılmamıştır. Basın yapısında ise yalnızca süreli yayınların tanımıyla yetinilmiştir. "Matbaalar" yasasına baktım; belki bir ipucu bulunur diye Basın İlan Kurumu kuruluş yasasını elden geçirdim, bu konuda herhangi bir açıklamaya rastlamadım.

Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ünde de, Mustafa Nihat Özön'ün ve Ferit Develioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe* sözlüklerinde de kitap tanımını boşuna aradım. Oysa yabancı dillerin sözlüklerinde *(Websters, Littré, Robert)* kitap maddi bir nesne olarak tanımlanmıştır. Sözgelimi *Robert*'de şöyle bir tanım var: "Üstlerinde okunmaya yarayacak nesneler bulunan yeterli sayıda yapraklar bütünü." *Littré:* "Düşünceye dayanan, en az bir cilt tutacak ölçüde hazırlanmış şiir ya da düzyazı yapıtı."

Bizim hukukumuza göre süreli yayınlar dışında kalan bütün metinler (ister basılı olsun; ister elyazması ya da başka bir biçimde işlenmiş olsun) "gayrı mevkut" adını alır. Kitap da buna girer. Kitapla broşür (risale), kitapla tarife, kitapla prospektüs arasında hukuk açısından bir ayrım ölçüsü yok. Ülkemizdeki durum bu konuda Hindistan'dakini akla getiriyor. Hindistan'da dört sayfalık bir metin bile kitaptır.

Oysa çeşitli ülkelerde kitaplar için belirleyici bazı sınırlar konmuştur. Genellikle sayfa sayısı, kimi zaman da bir en az fiyat düzeyi sınır olarak alınır. Kanada'da, Norveç'te ve Finlandiya'da 49 sayfayı aşan ve "süreli" olmayan her yayın kitap olarak kabul edilmektedir. Danimarka'da 60, Macaristan'da 64, Belçi-

ka'da 40, Çekoslovakya'da 32 sayfa ölçüsü var. İngiltere'de ise fiyat esası geçerli; bu ülkede bedeli en az 60 peni olan her yayın kitap işlemi görür. Fransa'da iki ayrı ölçü yürürlükte: Maliye için ayrı, gümrük için ayrı.

Bir yayın ne zaman süreli yayın hukukuna bağlı olur?

Süreli yayın için gerekli belgeleri ilgili resmi kuruluşa bildirildiği zaman. Bildirilmezse? O zaman, yayın öbür yayınların, sözgelimi kitabın bağlı olduğu hukuki hükümler içinde çıkacaktır. Ama süreli yayınların bazı ayrıcalıkları, özel hakları vardır: İlan alabilme, basın kartı, ucuz PTT giderleri, vb. Bunların önemi yadsınamaz. Bu yüzden süreli yayın sahipleri bildirim yükümlülüğünü seve seve yerine getirirler.

Son yıllarda sıkıyönetim kumandanlıklarının yeni süreli yayın imtiyazı almakta zorluk çıkardıkları, çoğunca bu yolu tıkadıkları için süreli yayınlar kendilerini "gayrı mevkut" hukukunun ortasına fırlatmak zorunda kaldılar.

359. GÜN

Sonunda senbir gün gelirsin diye
Çok şeyin adı küçük yazıldı.

360. GÜN

Bir süredir Yalvaç'a iş yapıyorum
Bugün 10 Kasım.
Birsen'le evde kafa çektik.
Kaynak yayınlarını inceliyorum.

15 Kasım 1985

361. GÜN

Avcı götürdü oraya bizi.

Avcı: Raif Ertem.

Biz: Patriyot Hayati, Arif Damar, Tevfik Akdağ, Ben.

Mühürdar'da "Kıyıbalık" adlı lokanta. Tuhaflık, lokantanın yalnız adında değil; duvarları da sonrasızlık gibi ve kadife. Hemen ötede martılar ki, albatros kadar.

Raif, *Cumhuriyet*'te "Rasgele" sütununda çıkmış yazılarının bir bölüğünü kitaplaştırıyor.

Akla gelebilen her konuda ileri geri konuştuk.

Avcı'yı öğrenciliğinden beri tanırım. Derdi günü şiirdi o günlerde. Sonra demekçilik yanı ağır bastı; ordan siyasaya geçti. Başarılı bir avukat oldu. İşi rast gitti.

Şiirlerini de bir kitapta toplamasını söyledim.

Şimdi gece.

Yarın ilk işim Tevfik'e gitmek olsun. Şakada fazla ileri gittim; kırıcı laflar ettim.

362. GÜN

Fransızca metinlerde "sol el" diye bir sözcük görürdüm. Kimi zaman da "orospu el" (la main putain) diye bir deyim Bir türlü yerine oturtamazdım. Bir iki kez de, çevirdiğim kitaplarda karşılaştım bunlarla. Ne yaptım, şimdi anımsamıyorum. Atladım mı? Belki de belirsizlik içinde geçiştirdim.

Çok sonra öğrendim "sol el"in "orospu el"in anlamını. İkisi de aynı şey: Masturbasyon yapılan el.

Plutarkos'un kitabında da geçiyor muydu? Bütün Batılı metinlerde "sol el" dendiğine göre, Batılılar masturbasyonu sol elle mi yapıyorlar? Sol el, biraz duyarsız, biraz da uzak eldir. Bir başkasınınki gibi. Bunun için mi "Sol el" Bunun için mi "orospu?"

Çok masturbasyon yaptım. Uzun yıllar, özellikle de 12-25 yaş arası, hayatımın en önde gelen işi oydu. İğrenirdim kendimden. Her başarısızlığımı ona bağlardım. Her seferinde bir daha yapmamaya yemin ederdim. Yine de günde beş-on kez yapmaktan kendimi alamazdım. Ortaokulda elden ele gezen bir kitapçık vardı. Lokman Hekim(!) imzalı otuz iki sayfalık bir şey: *Otuz Bir Çekmenin Zararları.* Kitabı okuduktan sonra o iğrenme duygusuna bir de korku eklendi. Verem olmak vardı işin sonunda, erken yaşta cinsel güçsüzlük, beyin sulanıyor...

Lokman Hekim'in kitabından sonra işi daha sıklaştırmıştım. Sapık olarak görüyordum kendimi. Kısacası, büyük bunalım.

Bir gün, bir gazetede ya da dergide küçük bir yazı gördüm. Masturbasyonun zararsız olduğunu anlatıyordu. Bir anda her şey değişiverdi. Bir aydınlanma oldu. Bir sevinç geldi şurama kondu. Kestim o yazıyı. Aylarca cebimde gezdirdim. Günde beş vakit çıkarıp yeniden okuyordum. Arkadaşlarıma da gösterdim. Sıklıkta bir değişiklik olmadı. Daha doğrusu hemen olmadı. Ama bunalımdan o saat kurtulmuştum.

Ne tuhaf, "sol el" değil...

Bir sürü kişiye soruyorum. Onlar da sağ el diyorlar. Neden acaba? Batılıyla aramızda bu konuda da mı bir ayrım var?

Belki de "gauche" sözcüğünü "sol" olarak çevirmemek gerek.

364. GÜN

Güldürmeye yetmeyen sevinçler!

365. GÜN

Şairlerimizin bir bölüğü dil işini yanlış anladılar. Alfabetik olmayan birer sözlük yazdı her biri.

366. GÜN

"Hadi çocuklar aşıya!" diyor bir ufacık çocuk.

Şu sigarayı bırakacağım.

Elma yiyeceğim.

Mesnevi'yi okuyacağım.

Mektuplarını yazacağım. Ankara'ya gideceğim. Bankalarda hiç oturmuyorum, oturacağım.

Kısa günde "Elli Beş"i tamamlayacağım. Şimdilik "Elli Beş" diyorum ona.

367. GÜN

23 Kasım. Memo bugün on yedisine girdi. Elif Sorgun artık hiçbir şeyden korkmasın.

Sabahattin Eyüboğlu *La Fontaine'in Masalları*'nı Türkçeye kazandırmıştı. Bir de Öyküler'i var onun, insan öyküleri. Nicedir o öyküleri arıyorum, bulamıyorum. Bence biri onları da mutlaka dilimize çevirmeli.

Ercüment Uçarı, Doğru Yol Partisi'ne girmiş. Nâzım'ın şiirini tutkuyla okuyan kişiler de varmış o partide. Ercü de, zaten, onun için girmiş. Ayrıca *Kadıköy Aktüalite* gazetesinin sanat yönetmenliğini üstlenmiş.

Ercü, Ben, Buyrukçu... Bir Ankara'ya gidişimiz vardır.

Geçen günler, güzel günler.

Geçince günler, güzelleşirler.

Metin Eloğlu için "İstanbullu" demiştim. Ercüment Uçarı da bir başka İstanbullu. Evine her gün armağan götüren adam. Eline çokça para geçtiği bir gün de pahalı armağan aramış ve bulmuştu: Bir mikroskop!

Yooo, bunu daha önce yazmıştım!

368. GÜN

(Saklı Güldeste)

Yahya Benekay'ın "Eskişehrim gös tasvirin" şiiri.

Bir de şu dizenin yer aldığı şiir: *"Kes bir talebe bileti Rio de Janeyro'ya." Beraber* ya da *Yeryüzü* dergisinde çıkmıştı. 1954, filan... Arif Damar'a sordum, anımsayamadı. Etkilemişti beni. Kimindi?

Mübeccel İzmirli'nin küçük dehlizi...

Cengiz Tuncer'in *Bebiça'ya Aptalca Mektuplar*'ı. Bence gerçek bir şiir yeteneği vardır Cengiz Tuncer'de.

Millet şiiri bıraktı.

Abdullah Öztemiz, mektubunda Vehbi Kızılgün'ün 1918 Dimentoka doğumlu, ortaokul müdürlüğünden emekli olduğunu yazıyor.

370. GÜN

Tevfik Akdağ ve Tarık Dursun'la yürüyerek Cağaloğlu'ndan Karaköy'e indik. Baktık ki, Tatar yok. Gitmiş.

Tarık, sürekli romanını düşünüyor. Yürürken, bizimle konuşurken de bir yandan onu geliştiriyor.

Tatar'ı da sok romana, Tarık!

372. GÜN

Doğan Hızlan para yollamış. İyi para bence.

Üç aydır işsizim. Artık sona eriyor galiba. Bu arada iyice profesyonel yazar oldum. Bu kadarını istemezdim. Kitaplığım da başka şeylere göre oluşmuş. Sıksık Sahaflar'a gitmem gerekiyor.

Zuhal Kuyaş'ın *Aşela*'sını okudum. Daha önce de Ahmet Kahraman'ın "röportajlar ve portreler" kitabı ile *İşte Biz*'ini.

Aşela rahat okunan bir kitap. 1877 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Trabzon ve çevresini anlatıyor. Yine de roman kıvamına ulaşmış diyemeyeceğim.

Ahmet Kahraman, *İşte Biz*'de sandığımdan daʼzeki bir yazar olarak beliriyor. Bütün röportajları ve portreleri ilgiyle okudum. Kime ne soracağını iyi biliyor. Yalnız yazıdan yazıya bir ton ayrımı var ki, bence bu yanlış. Kimine daha öfkeli, kimine daha sevecen yaklaşmış.

Düşünüyorum da, ben de yapmışım aynıyanlışı. Sözgelimi *Şapkam Dolu Çiçekle*'de Suut Kemal'e karşı daha katı ve alaycıyım; Ataç'a ise hayranlıkla yaklaşıyorum. Yanlış. Yine de benimki o kadar göze batmayabilir. Çünkü bir yazarın öbür yazarları ele alışı, onlara bakışı söz konusu *Şapkam Dolu Çiçekle*'de.

Röportajda bu ton ayrılığı, röportajı yapanı gereksiz ölçüde öne getiriyor.

373. GÜN

İç Sızıları. Remis Dara iyi bir yazar. İlk kitabıyla gerçek anlamda var oluyor. Şiir için de, eleştiri için de bir kazanç. Yazdıklarını bundan böyle daha bir ilgiyle izleyeceğim.. Arayarak... Şiir yorumunda derinlere inmek istiyor. Bu konuda yürekli ve donanımlı. İşte bir yazar!

Bu arada şiir üzerine bugün daha çok gençlerin düşündüklerini ve derinlere indiklerini söylemeliyim. İşte Enis Batur, işte Tuğrul Tanyol, işte Ramis Dara. İşte Seyyit Nezir. Daha bir sürü ad sayılabilir.

Broy çok güzel bir dergi olmuş. Ama Seyyit Nezir'e bir noktada bozuldum. Dergide ilk yazı benim olduğu halde, gazetelere verdiği reklamlarda Mehmet Fuat'ın adını başa almış. Böyle

şeylere önem veren biri olmadığımı herkes bilir. Mehmet Fuat'ın adını başa koyacaksan, dergide de onun yazısını başa koyarsın.

Broy'da düzenleme, görünüş yönünden, *Yusufçuk*'tan sonra rastlanmayan bir albeni görüyoruz. Ha, bir de *Yaşam İçin Şiir* vardı.

Bence şiir dergileri, şiir kitapları için çok önemli bu. Çünkü önümüz nesne-dergi, nesne kitaptır. Öyle görünüyor.

374. GÜN

Bayan Nihayet'le rıhtımı dolaştık. Sonra evde kırınızı soğanla rakı içtik. Celil Gürkan'ın anıları üzerine konuştuk.

375. GÜN

Tartıştılar, fazla ileri gittiler. Hepimiz güç durumda kaldık. Bir daha oraya gitmem. Beykoz'daki ev satılıyormuş.

376. GÜN

Bırakılmış gazete.
Ayağını kestiğin ev.
"Birinci hamura basılmış on punto beyaz karakter." Böyle derdim ona.
Dev serçe ve minik gergedan.
Nesin sen, kader misin?

1 Aralık 1985

377. GÜN

Beyaz tenli varupun küpeştesinde trençkotunu iştahla sırtına geçiren bir kadın gördüm.

Saat tam üç buçuk.

Kader misin?

378. GÜN

Önümüzdeki günlerde çıkacak *Gökyüzü* dergisine "Ceket Öldü" başlıklı yazıyı verdim. "Ceket de öldü" diye başlayan o yazı aslında buranındı. Gökyüzü için düşündüğüm konuyu geliştiremeyince bir başlık atarak o dergiyi ilettim. Belki de beğenmemişlerdir. Bir gençlik dergisi *Gökyüzü*. Başka türlü yazılara gereksinimleri olabilir.

Playboy'dan öneri.

Necati Zekeriya Yugoslavya'dan bir paket Drina sigarası yollamış. Tarık Dursun getirdi. Bu selamı arkadaşlarla tüttürdük.

379. GÜN

Can Yayınları'na uğradım. *Kırmızı Balon*'un yeni baskısının yapıldığını söylemişti Erdal. On kitap aldım.

Asım Bezirci de oradaydı. Oradan buradan konuştuk. Asım yüksek tansiyondan yakınıyor. Bende tansiyonun 18'den aşağı hemen hemen hiç düşmediğini söylemedim.

Akşam "Elli Beş"e bir-iki dize ekledim. Sonra, o dizelerle küçük bir bölümü ayırıp bugüne dek yazmış olduklarımı hepsini attım.

Erhan Bener'in romanları... Büyük haksızlık var.

380. GÜN

Tevfik Fikret'in cenaze törenine tek subay katılmış: Mustafa Kemal. Avni Öztüre'nin sanat galerisinde tanıştığım emekli Kurmay Albay Özeren söyledi.

ANSA benim için iyi ki bitmiş.

381. GÜN

Vanyu ile sabahleyin Kadıköy rıhtımında bir gezinti. Vanyu, yani Oncyou! Yani Unetio! Bir yerde oturup çay içtik. Ziya Osman'ın Misak-ı Milli Sokağı'nda.

Kamyonlar geldi sonra, ucuz domates, vb. aldık.

Karadeniz'i düşündük.

O denizde alt akıntı olmadığını. Karadenizlide de aşağı yukarı aynı duruma rastlandığını...

— Yalnız zekâ var Karadeniz türkülerinde, dedi Vanyu.

— Zekâ da hemen her zaman humour biçiminde ortaya çıkıyor, dedim.

— Oysa... diyordu ki, hemen tamamladım:

— İç Anadolu türküleri salt duygudur. Doğu türkülerinden acı... En çok Doğu türkülerini, bir de özlem dolu, incelikli Trakya türkülerini... Bunları seviyorum en çok.

PK adresimi iyi ki yazmışım. Aldığın mektuplar kat kat arttı.

Bu ne, biliyor musun C.S., başdönmesi bu.

382. GÜN

Cihat Özegemen tabloyu bizim evin karşısındaki çerçeveci arkadaşa bırakmış. Ben gidip alamamıştım, kendisi incelik göstermiş.

En güzel yere astım.

"Güneş Yaprağı" olsun bendeki adı. Sanki bu ad gerçek anlamda tanımlayabiliyor onu. *Mevlid*'de de "Güneş pervanesi" deyimi geçer. Bir benzerlik mi? Oysa resimde ayakta duran çıplak bir kadın var. Ve her şey aşıboyası.

Üstüne üstlük, *"Picasso'yla Konuşmalar"*ı okuyorum.

383. GÜN

"Gidemem artık oraya" dediğim yere yine gittim.

Bu kez de Behzat Ay fazlaca neşeliydi.

Ece, Joconda, Arif, Orhan Alkaya...

Ece (yani İdris Ece), *Gözde Kadın 2* için yazdığı yazıyı getirdi: "Cumhuriyet'te Kadın Dolaşımı."

Orhan Alkaya'dan bir öykü, iki yazı. Eray Canberk de bir yazı getirecek.

Ben de Don Juan ile Kazanova'nın izdüşümleri arasındaki ayrımı anlamaya çalışan bir yazı yazdım.

TV'de *Kırık Hayatlar* filminde, Fuzuli, yazı makinesinin başına geçmiş. Nedim de teyp kullanıyor.

Ahmet Nesin geldi şimdi aklıma. Dün o da oradaydı. Çokzeki. Cin!

384. GÜN

ENKA Şiir Ödülü jüri üyeliği önerisi düşündürdü beni. Ödül jürilerinde artık yer almamaya karar vermiştim. Kendimi bağlamak için, yazmıştım da bunu.

Ödül jürilerine katılmama kararını etkileyen bir sürü neden sayabilirim. Bunlar, kendimle, öbür üyelerle, kazanan sanatçıyla, kaybedenlerle, ödüllerin çoğalmış olmasıyla ilgili şeyler. Sözgelimi ödülü kazanan sanatçı bunu kendi hakkı görü-

yor. Bütün öbür adayları da sonuçta karşına almış oluyorsun. Ayrıca, ödülü alıp da kendisine oy vermediğini öğrenen kişi de sana karşı. Bir çeşit düşmanlık. En azından kolay sindirilemez bir burukluk. Bir sürü şey işte. ENKA'nınkini kabul ettim. Bir kereliğine bir kaçamak yapmaya karar verdim. İki kereliğine de olur, aynı koşular oluşursa.

Tek nedenle.

Bir iş, jüri üyeliği. Bir iş yapıyorsun. Bunun maddi ve karşılığı olmalı. Hele ödül büyük bir kurum tarafından konmuşsa. Okumadığın, hiç bir zaman okumak istemeyeceğin binlerce sayfa okuyacaksın. Kurum ne yapıyor, seni yemeğe götürüyor; o kadar. Aşağı yukan, bu. ENKA'nın jüri üyesine ödediği ücret, olayı bir iş görme katına çıkaracak miktarda. Bunun için kabul ettim. Karar vermeden önce öbür üyelerin kimler olduklarını sordum. Hepsi de saygı duyduğum kişiler.

385. GÜN

"Bugün ağam sudan soğuk bakıyor."
(Halk türküsü)

386. GÜN

Reich, bilinçaltını bütün güdülerin içine aktığı bir havuz gibi görür. Önce bana güzel bir laf gibi geldi bu. Sonra Reich'ı dikleyenlerin düşüncelerini okudum ve aydım. Yine de, çok gerçek var Reich'ta.

Psikanalizin Hikmet Kıvılcımlı'sıdır Reich.

Ama daha mert. Öbürü son anda yiğitliğe leke sürdü.

Kıvılcımlı'nın ölmeden hemen önce yazdığı bir kitabı oku-

muştum. Nâzım için öyle şeyler söylüyordu ki tiksindim. Tabii ki Kıvılcımlı'dan.

Hıfzı Veldet de üniversitenin Madanoğlu'sudur. İkisine de hayranım.

Celal Bayar: Muaviye.

Falih Rıfkı Atay: Amr ibn Ümeyye.

Tarık Dursun: Ahmedi Zemci.

Oktay Akbal: Mızrabı Cihangir.

Demirel: Menderes'in karikatürü. Biraz da kendinin karikatürü.

Ajda Pekkan: Artezyen kuyusu...

387. GÜN

"Şiir, kesinkes kısa olmalıdır." Bu yargı bir yerde doğru değil. Ama bir görüşü içeriyor. Tartışılabilir.

"Şiir kesinkes uzun olmalıdır." Bu kanı yanlış. Bir görüşü değil, bir kavrayışsızlığı içeriyor.

Roman için bile böyle diyemeyiz. Tartışmak boşunadır.

388. GÜN

Dağlarca konuşuyor artık benimle.

"Bugün ağam sudan soğuk bakıyor."

389. GÜN

Milliyet Yayınevi'nde, pencereden bakıyorum. Yerebatan'a uzanan caddenin üzerinde bulunan şu karşıki binanın üst katında Sezai Karakoç oturuyor; penceresi görünmüyor; ama işte or-

da. Ne tuhaf, bu kadar yakındayız da bin yılda bir görebiliyoruz birbirimizi. O da, sokakta rastlarsak...

Sezai başka keyfiyet. Sezai'yi yazmak isterim.

Yaşlandık be Sezo!

Siyasal'a başladığı yılın ikinci, üçüncü ayında Sezai'ye, fakülteyi bitirdikten sonra asistan olması, kendini şimdiden buna hazırlaması önerilmişti. Hiç üzerinde durmadı.

390. GÜN

Bazı şeyleri bir türlü öğrenememe yeteneği var bende.

İlkokula başladığım gün çok rahat okuyup yazabiliyor, üç basamaklı, beş basamaklı sayılarla dört işlem yapabiliyordum. Buna karşın, saate bakmayı, saatin kaç olduğunu söylemeyi beşinci sınıfta öğrenebildim. Bunu, bir saatimin olmamasıyla (lise 2'ye kadar) açıklamak doğru olmaz. Gerçi evde de saat yoktu. Ama öğretmenimizin kartondan yaptığı saatler elden ele gezerdi. Bize de yaptırtmıştı onlardan. Ama öğrenemedim işte. Sahici saate bakınca kaça çeyrek var, anlayamıyordum.

Askeri rütbeleri yedeksubay okuluna girince öğrendim.

Atan elektrik sigortasını yerine takmayı da karım öğretti. Oysa okullarda fizikten hep en yüksek numaraları alırdım.

Lise 2'de, evet. Çok seviyordum saatimi. Ne yazık ki, iki-üç ay kullanabildim. Haydarpaşa Lisesi'nin hamamında yok oluverdi. Soyunma bölümüne astığım ceketimin cebindeki 16 liramla birlikte uçup gitti. Paralı yatılı bir arkadaş vardı. Ondan kuşkulanıyordum. Tatilde vapurda rastlaştık; kolunda benim saat. Olayı unutmuştu bile.

Adı neydi o Adapazarlı çocuğun?

391. GÜN

Memo aruz öğreniyor.

Hemen yazıyorum kâğıda:

"Başşehirden un getirmiş Bay Saka."

Ne tuhaf, kişi hep kendi örneğinden çıkış yapıyor. Biz bunları okumuştuk.

Çocuk ne anlasın "başşehir"den. Ne bilsin "Bay Saka"yı (Hasan Saka)?

392. GÜN

Ece Ayhan'la Hilton'dayız. Ramazan Arkın'ın yayımcılıkta ellinci yılını kutlamak için verdiği kokteyl.

Çıkışta bir de kitap uzattılar: *"Eğitim ve Yayın"*.

Ertesi gün, Aslan Kaynardağ'ın hazırladığı bu kitabı okumakla geçti. Karşılıklı konuşma biçimine uyarlanmış bir hayat öyküsü. Ve tanıklıklar (Dağlarca, Aziz Nesin, Yıldız Sertel, Nijat Özön, Yalçın, Rekin Teksoy, Tarık Dursun...)

Bir adam çıkıyor ortaya. Sanmam ki tanıklar işi abartmış olsunlar. Bir adam! Eli öpülesi bir adam.

Arkın Yayınevi ve Ramazan Arkın adı sıfırdı benim için. Kitaba da matrak olsun diye başlamıştım.

Ama nasıl bir adam çıkıyor ortaya! Gözlerim yaşardı ve bazı tanıklıkları bir daha okudum.

Kendimden utandım.

Cuma günü Ece'yle beraber olduğumuzda anlattım.

Ece kitabı daha o gece okumuş.

393. GÜN

Gözde Kadın için, "Birinci Erotizm Sergisi"ni açmış olan Dr. Kronhausen'le yapılmış bir konuşmayı özetleyerek çevirdim.

Daha sonra Klee'nin albümünü karıştırdım. Bir zamanlar Edip Cansever'le ne çok bakardık Klee'ye! Chagal'dan sonra ona yönelmiştik.

Naziler, 1937'de, bir "Yozlaşmış Sanat Sergisi" açmışlar. Klee'nin 17 resmini de kullanmışlar o sergide, Ayrıca 102 tablosuna el koyarak bunları açık artırma ile satmışlar.

Yemek masasının üzerine sarkan yeni abajurun camına suluboya ile Klee'nin iki desenini kopyasını yaptım. Biri Donkişot'un atı Rosinante.

Klee aynı anda birçok tablo üzerinde çalışırmış. Kendi payıma sevindim buna.

Sekiz de şiiri yayımlanmış.

394. GÜN

Can Yücel mülemma yazıyor.

395. GÜN

TV'deki Darülaceze ile ilgili program beni gerilere götürdü.

Memurluk hayatımda yaptığım iki büyük yanlıştan (düşüncesizlik desem daha iyi) biri Darülaceze'de oldu. Kendime karşı güç durumda kaldım.

Darülaceze, İstanbul Belediyesi'ne bağlı katma bütçeli bir kuruluş. Yüz yılı aşan geçmişi içinde ilk kez yatak sayısı 1000'in altına düşmüş. Ayrıca mali sıkıntı içindeymiş. Duru-

munu düzeltmek için hükümete başvurup devlet yardımından yararlanmak istemiş. Maliye Bakanı böyle bir yardımın gerekli olup olmadığını incelemekle beni görevlendirdi. O ara elimde başka işler de vardı. Haftada bir-iki gün de Darülaceze'ye gidip gelmeye başladım. Daha çok genel sonuç hesaplarıyla ilgili sınırlı bir incelemeydi benimki.

Şimdi saygınlığa bitişik bir izlenimle anımsadığım yönetici ile Darülaceze'nin bütün bölümlerini dolaştık. Çok ilginç bir yer. Mescidi, kilisesi, havrası. Kahvesi.

Sıra sıra dükkânlar. Mutfak (Dev bir tencere kalmış aklımda: Bir Volkswageni ters çevir, neredeyse o kadar). Sokağa bırakılmış çocukların barındırıldığı bölüm. 8 bebek. 5'inin adı Garip. Karakolda, polisçe konuyormuş sokakta bulunan bebeklerin adları.

Sonra terziler, sakat elektrikçiler, eski ünlü kişiler.

Bir de "son yardım" pavyonu. Yaşamasından umut kesilmiş hastalar o pavyona alınıyor.

Gördüklerim bende ayrı bir ruh hali yaratmıştı. Bir yandan hesaplara bakıyorum. Bir yandan da o havra, o pavyon, 5'inin adı Garip olan 8 bebek, Abdülaziz, Abdülhamid, "Dilenciliğin Men'ine Dair Kanun", o kahvede çay içen sakat müzisyen...

Daha incelememi bitirmeden şöyle düşünmeye başladım: Devlet buraya yardım etmeyecekse, nereye edecek? Yanlışımı da o zaman yaptım. Düşüncemi Darülaceze yöneticilerine sezdirdim. Onlar da, herhal, çok memnun oldular.

Sonra sıra kuruluşun sahip olduğu gayri menkullerin ve bunlardan elde edilen gelirlerin ayrıntılı biçimde incelenmesine geldi.

Baktım ki Darülaceze gerçekte çok zengin bir kuruluş. Hemen hepsi bağışlarla sağlanmış çok büyük bir malvarlığı var. İstanbul'un her yerinde (Adalar,Şişli, Karaköy...) yüzlerce gayri menkul. Bunlardan alınan kiraların dökümünü yaptım: Hemen hepsi anormal biçimde düşük. Yöneticiler iyi niyetli ki-

şiler; iyi de baktıkları söylenebilir Darülaceze sakinlerine. Ama işletmecilikten haberleri yok. Malvarlığını gereği gibi değerlendiremiyorlar.

Hemen hepsi bağış, dedim demin. Eski Darülaceze gitmiş bir huzurevi esprisi gelmiş...

Devlet yardımı konusundaki görüşüm değişmişti.

Ama daha önceki düşüncemi yöneticilere sezdirmiştim ya, bu beni yıllarca rahatsız etti. Bir maliye müfettişi olarak kendimi kendime karşı savunamadım. Bugün de bağışlayamıyorum.

Hiç unutmam, tencereden de iri bir hemşire vardı orda.

396. GÜN

Akademi Kitabevi'nin ödül töreninden sonra verilen kokteyle gittim. İyi ki gitmişim. Nicedir göremediğim birçok arkadaş oradaydı. Hele *Meydan-Larousse'ta*, ANSA'da birlikte olduğumuz arkadaşlar (Galip Üstün, Uğur Kökden, Nursel Duruel...) Salâh Birsel, Jale Birsel, Mehmed Kemal, Semih Balcıoğlu, Muzaffer Uyguner, Behzat Ay. Ece de gelmişti.

Adalet Ağaoğlu ile iki satır konuştuk.

Kokteylden sonra Nuri ile Taksim'e kadar yürüdük.

İçim içime sığmıyor bugün. Kahveye uğradım. Dağlarca ve İlker Akçay oradaydı.

Duvar halısı.

398. GÜN

Saçak'a "Cihannüma".

399. GÜN

Enver Ercan'la *Düşün* dergisi için yaptığımız konuşmada onun yönelttiği soruları karşılamaya çalışıyorum. Sanırım Enver'le işimiz bugün biter. O konuşmada verdiğim karşılıkları, ilerde kitaplaşırsa, bu sayfalara alacağım; yeri de burası olsun. Yani *399. GÜN**.

400. GÜN

Öztürk Serengil'in anı kitabı olan *Yeşilçam'ı Benden Sorun*'u merakla elime aldım. İlginç şeylere rastlarım umudundaydım. Bir şey bulamadım. Yine de sonuna kadar okudum. Çevresinin bir tanığı olabileceği umudumu son sayfaya kadar yitirmedim. Ne de olsa anı kitabı. Her anı kitabında bir şeyler vardır.

401. GÜN

Seyit Alp'in dün kitabına dün akşam başlamıştım. Elimden bırakamadım. Kitap diyorsam, daha basılmış değil. *Kaynak* Yayınları'na gönderilmiş. Ama nasıl bir coşkuyla okuyorum! Birsen'e de söyledim. Dosyanın telini çıkardık 50 sayfa benim gerimden o da romana girdi. Ben okuduğum sayfaları blok blok ona veriyorum. Öyle ki metin aşağı yukarı aynı süre içinde iki kişi tarafından ayrı ayrı okunmuş oldu. Roman. Aynı zamanda şiir. Klasik Yunanca trajedilerine de benziyor. Masal... Destan. Tarih. Söylence. Ağıt.

Seyit Alp adını hiç duymamıştım. Daktilo edilmiş metne bir başlık da konmamış. Doğu'daki bir göçer aşiretin bir yere yerleşme zorunda kaldıktan sonraki serüveni.

* Bu konuşma, teknik nedenlerle kitabın sonuna alındı (editör).

Seyit Alp Doğu Anadolu Türkçe konuşma dilinin yapısını Öz Türkçeyle berkitmiş ve pırıl pırıl bir dil yaratmış. Böylece çok büyük bir ustalıkla yerel konuşma dilini ortak dile birleştirmiş. Kişiler canlı, kurgu sürükleyici. Romanda doğa betimlemesini pek sevmem. Hele öyle uzayıp gidenlerini. Asturias'ta, Yaşar Kemal'de bile öyle sayfaları daha hızlı çevirdiğim olmuştur.

Seyit Alp kaç yaşındadır diye düşündüm.

402. GÜN

"Ölülerin evleri üstünden gölgem geçmede
Alıştırarak beni o ince, tüy ilerleyişe."
Paul Valéry

403. GÜN

"Deneme yeni bir sözcük, ama deneme olgusu çok eskilere iner" Bacon böyle diyor ve ilk deneme örneği olarak Seneca'nın *Lucillius'a Ahlaki Mektuplar*'ını gösteriyor. Denemenin köklerini Konfiçyüs'e, Kutsal Kitap'taki özdeyişlere kadar götürenler de var.

Bugün deneme çok geniş ve sınırları belirsiz bir tür oldu. Şiir, roman, öykü, vb. olmayan her şey deneme mi oluyor acaba?

Bilimsel deneme için bir şey demiyorum; ama Montaigne çizgisi dışında gelişen deneme öyle galiba.

Bizde deneme olmadığı için roman geç kaldı. Yani ikinci tür deneme.

404. GÜN

Yapacağım işler: Milliyet Sanat'a gidip bu yazdıklarımı vereceğim. *Gözde Kadın*'a uğrayacağım, Serpil Çakmaklı'dan o yeni soruların karşılıkları gelmiş mi? Bir takım *Evliya Çelebi* alacağım. 6000 liraymış. Posta kutumun yıllık ücretini ödemem gerekiyor.

Şimdi gece.

Bugün karşıya geçemedim.Yukarıya yazdığım işlerin tümü yarına kaldı.

Nimet Arzık'ın *Tek At Tek Mızrak* başlığı altında kitaplaştırdığı anılarını okuyorum. Necmettin Sadak'ın Akşam'daki başyazılarını Mahmut Dikerdem yazıyormuş.

406. GÜN

Yeni çıkan özel çaylarla Tekelinkileri harman ettim. Bu kez de ağır geldi çay. Sezai'nin şöyle bir dizesi vardı:

"Taş gibi çay."

Afgan mültecileri çaya tuz karıştırarak içiyorlarmış. Çin'de ayrıca yağ attıklarını bir yerde okumuştum. İçine de ekmek doğruyorlar.

Orta 2'nin yaz tatilinde Nafıa'nın çadır bekçiliğini yaptım. Yol işçileri (ağır işçiler) akşamları tencerelerde su kaynatırlar, içine şeker atarlar, bir ellerinde ekmek, kaşığa davranırlardı. Tek besinleri buydu.

407. GÜN

"Acı merhem, tatlı merhem sürdüler"
(Muhammed Hanefi Cengi)

1 Ocak 1986

410. GÜN

Sigarayı bırakma girişimi.
1 Ocak 1986: *Acının 1. günü.*

411. GÜN

Acının 2. günü.

Cahit Kayra "acı"ya çok sevindi. Beni beş-altı saat oyaladı. Çantadaki Samsun paketine elkoydu. Bir de mukavele yaptık: Üç ay içinde sigaraya yeniden başlarsam ona belli süreler içinde cezalar ödüyorum; başlamazsam o bana primler veriyor.

Her şeyi oyun haline getirmek gerekir. Yani tören haline.

Perhizin töreni tutkununkinden daha az güçlü değildir.

Şimdilik böyle düşünüyorum. Hiç de hazır değildim aslında. Kilometre taşı (1 Ocak) gözümü aldı.

412. GÜN

Acının 3. günü daha iyi geçti.

Bir şeyler okuyabiliyorum. Ama elim kalem tutmuyor. Makinenin tuşuna basamıyor. Elim daha ağır nesnelere uzanmak istiyor. Elim, an, an uzaklara uzanmak istiyor. Sandalyeyi yerinden kaldırmak, bulaşık yıkamak, badana yapmak...

Çıkıp gitmek, yürümek bir yerlere.

Akşam Fıçı'da buluştuk: Cihat Burak, Cahit Kayra, Patriyot, Arif Damar, Ece, Joconda.

Cihat Burak'ı resim ve ressamlar üzerine konuşturmak istedim. Pek yanaşmıyor. Yine de bir şeyler söyledi. Balaban'ı sevmiyor. Avni Arbaş'a karşı hiç de sıcak değil. Cahit Burak'a göre ülkemizde Akademi çıkışlı ressamlar arasında, öyle olmayan-

lara karşı ayrı ve özel bir dayanışma var. Düşünülmüş, kurulmuş bir şey değil belki bu. Ama, var!

Patriyot'a göre de sigarayı bırakmak yanlış.

413. GÜN

Halil Berktay'ın *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuat Köprülü* adlı araştırmasını okudum. Bu küçük kitapta çok ilginç düşünceler, saptamalar var. Berktay'a göre Köprülü modern Türkolojinin en önde gelen adıdır. Doğan Avcıoğlu'nun *Türklerin Tarihi*, Mustafa Akdağ'ın *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi* gibi ünlenmiş ve benzersiz sayılmış yapıtlar Köprülü'nün getirdiklerine en ufak bir şey eklemiş değillerdir.

Bu bir sav ise, tartışılmalıdır, diyorum.

Berktay'ın kitabından sonra Yusuf Akçura'nın yüzündeki çizgiler de biraz değişti benim için.

414. GÜN

Gözde Kadın'ın yayın danışmanlığını bıraktım. Memo Emrah'a Sultanhamam'da bir kumaş pardösü çektik.

Gökyüzü dergisi iç baskı ve sayfa düzeni yönünden çok büyük bir talihsizliğe uğramış.

Adam Sanat'ın birinci sayısının kapağı çok kötüydü. İkinci sayıda kapak cüretli ve çok güzel. Aydın Ülken yapmış ikinci sayının kapağını.

Hey gidi Aydın! *Papirüs*'ün ilk sayısındaki kapak da senindi. Sonra beğenmedik ve değiştirdikti Ülkü Tamer'le. Gencecik bir adamdın, bir de kalkmış bizden telif hakkı istiyordun... Ne kadar sert ve öfkeli bir çocuktun! Şimdi Uzun Deniz'in ya-

nında bilgeleşmiş, elinde üzüm salkımı tutarak heykel çektiren Frigyalı filozoflara benzemişsin. Bu da daha iyi elbet.

415. GÜN

Acının 6. günü.

Kaynak Yayınları'nda başlayan bunalım vapurda kendi uç noktalarını yakalamak istedi. Bir an ayakta duramadığımı ayrımsadım. Gidip bir yere çöktüm.

Tansiyonum düşmüş.

Tansiyonumun hep yüksek oluşu sigaradandı belki de.

Şimdi birden bire Ağrı Dağı'ndan Lut Gölü'ne düşüyor.

Nasıl oldu, bir an, bir sigara olsa, dedim. Bir tanecik! Bir nefes!..

Sonra vazgeçtim. Şu durumu bir daha yaşamak istemiyorum. Şu durumu, yani sigarayı bir gün bırakmak zorunda kalıp da ayakta duramadığımı ayrımsayıp yeniden bir yere çökme gereksinimini...

416. GÜN

Milliyet Yayınevi'nde Selim İleri'yle konuşuyoruz.

Küçük bir çocuk olarak düşünürüm hep Selim'i.

Onu ilk gördüğüm gün... Yazar olacağı belliydi. Yüzünden belliydi. Yüzden belli olur mu? Bazen olur.

Baştan beri saygım vardır Selim'e.

417. GÜN

Üstada bir gün şöyle diyeceğim: "Üstad, anlaşıldığına göre sen beni adam etmeye karar vermişsin. Buna izin vemeyebileceğimi bilmelisin."

Kayra ile Ecevit'ten söz ettik.

Öğleden sonra da İlhan Ersen'le yine Ecevit'ten.

418. GÜN

Gazeteciler Cemiyeti'nin kafeteryası. Az önce Oktay Akbal ve Agop Arad'la konuştuk. Necati Cumalı'yla *Kadınca*'da yapılmış bir konuşma var, ondan söz ettik. Cumalı, kendini Türkiye'ye fazla görüyormuş.

Oktay, *Cumhuriyet*'te kimi zaman, 200 basan taşra sanat dergisinde yazar gibi yazıyor. Bana tatlı gelen yanlarından biri de budur.

Sonra ben rakı içtim. Oturduk uzun süre. Her şeyden konuştuk. *Düşün*'deki konuşmanın bazı ayrıntıları ele alındı. Soda içildi. Duvar ve yer halıları anıldı.

Sonra Türbe'ye doğru yürüdük. Acının 8. günü.

419. GÜN

Resim yapar gibi şiir yazmak... böyle bir soyut şiir deneyi çevresinde dolaşanlar vardı onbeş-yirmi yıl önce. Çok zaman düşünmüştüm. Soyut resim gibi bir soyut şiir yazılabilir mi diye. Pek kolay bir şey değildi bu. Daha doğrusu, olanaksızmış gibi gelmişti bana. O tür şiir deneylerinin donup kalacağı kanısındaydım. Bunda haklı çıktığımı görüyorum.

Resmin birimi renktir diyelim.

Tek boyutlu bir şeydir renk.

Şiirin birimi olan sözcük ise bir oylumdur. Elimize aldığımız anda bir tarihi, birtakım çağrışımları, serüvenleri vardır. Onu, nice değiştirmiş olursak olalım, yine çok değiştirmiş olmayacağızdır.

Bir ressam renkleri bir yüzeye nasıl vurursa vursun, bu o renklerin doğasına aykırı düşmez.

Ama sözcükler eninde, sonunda gerçeğin en küçük parçaları oluyorlar. Bunu unutmamalı.

Renk, gerçeği bir nitelik olarak kavrar ya da yansıtır; sözcük ise çoğunca bütünüyle kavramak ya da yansıtmak durumundadır.

Resimdeki renk bir izlenim, şiirdeki sözcük bir yorumdur.

Bir niteliğin izlenimine karşı bütünün yorumu.

Sözcükler canlıdır,soluk alır, rakı içer, kâğıt oynar, "Aydınlar Dilekçesi"ne imza atarlar. Onlarla çok oynayabiliriz, ezip bükebiliriz; ama kendi doğalarına aykırı biçimde sıkboğaz edersek ölebiliriz de...

Bugün ayın kaçı?

Ama acının kaçıncı günü değil artık.

Sanırım, bu iş oldu.

Büyük bir tutku sigara içmek. Güzel de. Ama, Marquez de söylüyor ya, onun yerine başka bir şey ikame edilebilir. Okuma gibi, yazma gibi. Aşk gibi.

Çünkü sigara bunları kapatmıştır çoktan. Doğru olmasa da bunları söylüyorum işte.

421. GÜN

Ne çok yazı yazmışım! Çoğu da kısa yazılar. Çok şeye el atmışım, çok şeyin sorularını sormuşum. Ama orda bırakmışım.

Bir daha da ele alamıyorum. Çünkü tekrara düşmekten korkuyorum. O konuya el atmıştım ya!

Adalet Ağaoğlu'nun söylediği gibi takma adla da çok yazdım. Yalnız onun sezdirmek istediği gibi değil. Yani takma adla yazdığım yazılarda hiç bir zaman bir başkası değilim. Ya da başka şey söylemiyorum.

Çok yazmanın getirdiği bir biçim olmuştur bana takma ad.

Hangi dergilerde yazdım.

Mülkiye dergisinde ayın sanat olaylarını özetlerdim. Kapak arkası yazıları. Bunlara eleştiriler sıkıştırmak da isterdim. Kırıcı laflar da ederdim. Çoğunca da alay etmek hoşuma giderdi.

Pazar Postası'ndaki yazıların bir gün *İlk Yazılar* diye bir kitabım çıkarsa, orda mutlaka yer almalı.

Papirüs'te imzasız yayımlanmış bütün yazılar benimdir.

Yeditepe'de birkaç sayı "dergiler arasında" yaptım. Sonunda ben mi kestim, Hüsam mı artık yazma dedi, anımsamıyorum.

Vatan gazetesinde, 1957-1958'de ayda bir yazmaya başlamıştım. Sütun gibi, ufak bir yer ayırmışlardı. Yedi sekiz yazı.

Sivas'taki *Su* dergisinde bir süre takma adla başyazı yazdım.

Türk Dili'nde yedi yıl kadar "yabancı yayınlar" kroniği yaptım. O yazıların parasıyla evimi geçindirdiğim aylar olmuştur.

Oluşum'da yazdım.

Soyut'ta, *Yapraklar 64*'te, *Ülke*'de (1960).

Türkiye Yazıları serüvenim.

Politika ve *Aydınlık* gazeteleri.

Kemal Özer'in *Şiir Sanatı*, Sezai Karakoç'un *Şiir Sanatı*.

Celal Sılay'ın *Yeni İnsan*'ında özellikle plastik sanatlar alanında bir sürü imzasız yazı yayımladım. Aslında büyük emek verdiğim ve iyi ücret alırım umuduyla çok para harcadığım derlemelerdi bunlar.

Bir gün vapurda rastladım Celal Sılay'a. Elindeki fermuarlı

çanta beş-on liralık kâğıt paralarla doluydu. Bana bir on lira verdi. Çevredeki insanlardan utandığım için bu parayı almak zorunda kaldım. Ertesi gün de yazdığım bir mektuba iğneleyerek geri yolladım. "Mesaimin bu kadar ucuz olamayacağını" belirttim. Üstada rastladığımda çok neşeliydi. "Yahu! ben sana yazı parası değil, rakı parası vermiştim. Sen de ne sanmışın..." dedi.

Celal Sılay'dan yazı parası çıkmadığını bir ben bilmiyormuşum.

Takma adlarımdan biri şöyleydi: Dr. Ali Hakir. *Barış* gazetesinde.

Bu konuya yeniden gelmeliyim.

15 Ocak 1986

445. GÜN

Doğu ve Şule'yle Atıf Yılmaz'ın *Adı: Vasfiye* filminin galasına gittik. Yer yoktu; en ön sıraya oturduk. Nicedir sinemaya gitmiyorum. Bir sürü olay içinde o alışkanlığımı büyük ölçüde yitirmişim. Her gün giderdim oysa. Yitirmişim. Bu yüzden; bir de, belki, en ön sırada oturuyor olmam yüzünden; bir de, filmin ilginçliği yüzünden, çok çarpıcı bir akşam yaşadım. Atıf Yılmaz, Türk havasına, Kalyan tadı, Fransız izlenimciliği ve İspanyol ılıca turizm beğenisi katmış. Türkiye'de bir karizması olan en genç adamın yanında oturuyorum. Müjde Ar, harika! Büyük oyun gücü var bu sanatçıda. Üstelik, en ön sırada oturunca filmin ortasına düşmüşsün gibi... Herkes dev, her şey kalın... Mahşer...

Dönüşte filmi değerlendirmeye çalıştık.

Ben Kadıköy'de arabadan indim. Fıçı'ya gittim. Arif ve Ece oradaydılar. Daha sonra Cihat Burak geldi. Ahmet Nesin, Enver Ercan (*Düşün* ve *Broy* getirdi).

Ece'yi ilk kez kafayı bulmuş görüyorum. Arif'le tartışıyor. Şiir üzerine konuşmak, bir yerde, şiirin kendisini de aşıyor.

446. GÜN

İnci Aral'ın yeni öykülerini tatla okudum. Türkçe'nin gizlerini elde tutan bir yazar oldu İnci Aral.

ENKA'nın 1985 ödül ve mansiyonlarını kazanan öykülerin bir bölüğünü birkaç gün önce okurken bayağı zorlanmıştım. ENKA böyle bir kitap çıkarmış. Ödül ve Mansiyon kazanan yazarların ayrıca birer öykülerine deyer verilmiş bu kitapta.

449. GÜN

İki buçuk yılbir aradan sonra üç gün Ankara.

Zaferlerim olmuşsa, hemen hepsini bu kentte kazanmışım; sonra onları İstanbul'da çarçur etmişim.

Şair arkadaş,
Bir derdin mi var.
Ankara'ya gelmelisin.

Birinci gün *Maliye Yazıları* için İlhan Ersen'le Maliye Bakanlığı'na gittik. Teftiş Kurulu'na ve Tetkik Kurulu'na. Ziya Müezzinoğlu ve Ziya Kayla'yı evlerinde ziyaret ettik.

İkinci gün, öğle yemeğinde, Kör Zeki'deyim. Zeki, Mülkiye'nin aynı dönemlerinden bazı arkadaşları da çağırmış. Tam bir şölen! Cevat Geray, Ruşen Keleş, İstavrit Adnan (Ankara Vergi Mahkemesi Başkanı), Büyükelçi unvanını aldıktan sonra "Ayı Bey" diye anılmaya başlayan Ayı Nusret. Gaguk Yıldırım. Kötümser (Ahmed Arif'in taktığı adla sankülot) Enver.

Aynı günün akşamı, Vecihi Timuroğlu ile birlikte Erdost'tayız. Erdost'un şiir ve öykülerinden söz açtım. *Kırkıncı Paralel*'i andık.

Lise yıllarında doldurduğu şiir defterinin adıydı *Kırkıncı Paralel*. Ama Erdost'un asıl şiiri daha sonra, üniversite yıllarında başlar. Değişik, duyarlık taşan, gür bir şiirdir. Ne yazık ki kitaplaştırmadı yazdıklarını. Öyküde de bizim kuşakta ilk değişik çıkışı, Bilge Karasu ile aynı zamanda (birbirinden habersiz) o başlattı.

Üçüncü gün, Muzaffer Buyrukçu ile Vecihi'deyiz. Sonra Perinçek de geldi.

Bugün de Mavi Tren'le dönüyorum işte. Ahmet Arif'i, Öner'i, Püsküllü'yü Onaran'ı göremedim.

450. GÜN

Ahmet Muhip Dıranas'ın "Kar" şiiri *Şadırvan* dergisinin ilk sayısında yayımlanmıştı. Lise son sınıf öğrencisiyim o sıra. 1940-50 ders yılı. "Kar"ı o gün, ertesi gün, o ay, belki bin kez okudum. Olduğu gibi içime indirdim. Aruzla bir-iki manzumesi olan kararsız öğrenciyi yeni bir şiire Orhan Veli ve arkadaşlarının her şeyi alt üst etmiş ürünlerinden çok "Kar" gibi birkaç parça sürüklemiştir.

"Kar" her zaman, herkese söylediğim bir şiirdi. Ezberlesinler diye kaç kez başkalarının defterlerine de yazdım!

Mehmet Fuat'ın *Çağdaş Türk Şiir Antolojisi*'ni karıştırırken "Kar"ın son kıtasındaki bir dizenin benim ezberlemiş olduğum Şadırvan baskısındakinden başka biçimde olduğunu gördüm:

"Buğulandıkça yüzü her aynanın,
Beyaz dokusunda bu saf rüyanın
Göğe uzanır -tek, tenha- bir kamış
Sırf unutmak için, unutmak ey kış!
Büyük yalnızlığını dünyanın.

Anımsadığıma göre, ikinci dize Şadırvan'da şöyleydi:

"Beyaz doğusunda bu saf rüyanın."

Mehmet Fuat'ın bu konularda çok titiz olduğunu bildiğim için, önce kendi belleğimden kuşkulanmak istedim. Ama, "Kar" için olanaksız! Ne diyorum, binlerce kez okumuşum, başkalarının defterlerine yazmışım.

Dıranas, kendisi, sonradan bir değişiklik yapmış olamaz mı? 1974'te, *Şiirler* başlığı altında yayımlanan kitabında "beyaz doğu"yu "beyaz doku" yaptı belki de.

Kitaplığımın altını üstüne getirdim; *Şiirler* bizim evde yok.

Nasıl olsa bulurum, yarın, öbürgün... Ama şu andaki düşüncelerimi kâğıda geçirmek benim için çok önemli. Önlenemez...

Başka güldesteler yok mu?

Rauf'unkini (Milliyet Yayınevi) bir-iki yıl önce Suat Ziya götürmüştü. Bir daha gelmedi.

Asım Bezirci'nin *Dünden Bugüne Türk Şiiri*'ne baktım. Büyük şanssızlığa uğramış bir kitaptır Asım'ınki. Yine de baktım. Söz konusu kıta orda çok daha başka:

"Buğulandıkça yüzü her aynanın,
Beyaz dokusunda bu saf rüyanın
Göğe uzanır tek ü tenha bir kamış,
Sırf unutmak için, unutmak ey kış,
Büyülü yalnızlığını dünyanın.

Yine "doku."

Üstelik iki dize bambaşka bir kılığa girmiş.

"-Tek, tenha-" "tek ü tenha" olmuş. Dıranas "tek ü tenha" der mi o şiirde? Der mi hiç? Burada dizgi yanlışını aşan birşey de var. Sonra "büyük yalnızlık", "büyülü yalnızlık" biçimine dönüşmüş.

Hemen açıyorum, Sıdıka Akay'ın *Türk Edebiyatı Antolojisi*'ni. Ne yazık, Sıdıka Hanım *"Kar"* şiirini almamış seçkisine.

Turgut Uyar'ın *Bir Şiirden*'ine bakayım dedim. "Kar" yok.

Varlık yıllıklarının bende olanlarına da baktım. "Kar" alınmamış.Zaten alınamazdı; çünkü "Kar" bu yıllıkların en eskisinden de eski.

Orhan Ural'ın T.İş Bankası yayınları arasında çıkan *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri* adlı seçkisinde de Mehmet Fuat'taki aldığı biçime rastlanıyor. Mehmet Fuat ondan mı yararlanmış? Yok, ikisi de *Şiirler*'i temel almış herhal.

Bir de Ümit Yaşar'ın hepimizi kazıklayarak yayın pazarına sürdüğü *Şairlerin Seçtikleri*'ne bakayım dedim:

"Buğulandıkça yüzü her aynanın
Beyaz doğusunda bu saf rüyanın
Göğe uzanır tek-ü tenha bir kamış
Sırf unutmak için unutmak ey kış
Büyülü yalnızlığını dünyanın.

Anlaşılıyor ki, Ümit Yaşar, "Beyaz doğu"yu benim gibi belleğinde tutmuş, şiirin gerisini ise Asım'dan almış. Bir de "tek-ü tenha" demiş ki, felaket! O laf öyle yazılır mı? Hele Ahmet Muhip Dıranas öyle yazacak!..

451.GÜN

Kadıköy'deki Gençlik Kitabevi'nde Dıranas'ın şiirleri'ni bulamadım. Kitap tükenmiş T.İş Bankası Kültür Yayınları satış yerlerinde de yok.

Evet, "beyaz doğu"yu kendisi "beyaz doku" yapmış.

Şairin kendi şiiri. Ama ben içime sindiremedim. "Doku" der demez. Dıranas o saat Tanpınar'a indirgenir. Ölçünün belirli varlığı ve kolay hayat temrinleri (beğeniyle nice desteklenirse desteklensinler) gündemdedir artık. "İndirgenir" derken Tanpınar'a haksızlık etmek istemiyorum. Ama niye Dıranas'ın şiiri Tanpınar'ın olsun?

452. GÜN

"Beyaz doğu" biraz Mallarmé'dir. "Beyaz doku" ise biraz Valéry. Ahmet Muhip Dıranas "doğu"yu "doku" yaparken yeni şiire bir yerden yaklaşmayı denemiş, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'e az da olsa yaklaşmak istemiştir. Öte yandan, büyüteç altındaki elde, Ahmet Haşim'in kılları dökülmüş, Yahya Kemal'in geniş gözenekli parmak üstleri ortaya çıkmıştır.

Ahmet Hamdi Tampınar'ın *Bursa'da Zaman* şiirinin son iki dizesi de, "Kar"ın son iki dizesi gibi, Yahya Kemal'in getirdiği, şiirimizde yalnız onunla açıklanabilen bir dil olanağından yararlanır. Yahya Kemal, zaman zaman Türkçenin hemen bir adım ötesine çıkarak ordan eksiltili dil değerleri devşirmiştir. O "fetihler"den başka şairler de yararlandı.

453. GÜN

Şiirler'i hiçbir yerde bulamadığımı Arif Damar'a da söyledim. Onda varmış. Bu akşam bakacak.

Arif'le Münih'te oturduk. Uzunca bir öykü yazmasını önerdim ona. Bir şairin zaman zaman düzyazıya girip çıkmasının şiiri için yararlı olabileceğini konuştuk. Düzyazının, şairi daha kolay yazmaya götüreceği düşünülebilir. Bende öyle değil.

454. GÜN

Dıranas, kendisi, "doğu"yu "doku" yapmış.

Bugün kaçıncı gün?

455. GÜN

İki iş: *Saçak* ve *Maliye Yazıları*. İlhan Ersen'le birlikte *Maliye Yazıları* için bir bağlantı yeri arıyoruz. Büro değil de, bir büronun bir odası ya da bir büronun bir köşesine atılmış bir masa.

Aydoğan Yavaşlı'nın *Ateş Salıncağı*'nı okudum. Kitabı Ece'ye ve Arif'e de göstereceğim. Aydoğan Yavaşlı'nın şiirleri henüz bir biçim kazanamamış. Hani "amorf" denir, "şekilsiz" denir... Ama bir kıpırtı gördüm bu arkadaşta. Sorumsuz diyebileceğimiz imgelerin zaman zaman yarattığı rastlantı değeri mi aldatıyor beni? Yok, yok bazı dizelerde şiirin gerçek "hızlandıran"ı kesi kesivermekte yolumuzu.

456. GÜN

Tezer Özlü'nün ölüm haberi bir sancı gibi saplandı şurama. Kendisini fazla tanımazdım. Uzun süredir hastaymış. Ne olursa olsun, insan hiçbir ölüm haberine hazırlıklı değildir. Beş on gün önce de Muvaffak Sami Onat'ın ölüm haberini okumuştum.

Yüzyıl sonra şu anda yaşayan hiçbir insan, hiçbir kuş, hiçbir kedi, hiçbir yılan, hiçbir otomobil olmayacak dünyada.

Hiçbir tanıdığın, hiçbir tanımadığın olmadığı dünyayı yaşanası olarak düşünemiyorum.

Başkalarının dünyası. Ne yapayım başkalarının dünyasını.

Tezer Özlü de gitti işte!

Chaplin de gitmişti! Kahraman Lassy de!

Ayrılık acısıdır her müzik.

Mehmet Erdoğdu'nun *Yarım Kalan*'ına böyle bir ruh hali içinde başlayacağım.

1 Mart 1986

457. GÜN

Dıranas'ın "Kar" şiirinde "Doğu"nun "doku" olmasına, "büyük yalnızlık"ın "büyülü yalnızlık"a dönüşmesine, sanırım, ilk kez Sabahattin Batur'un *Varlık* yayınları arasında çıkan *Yeni Şiirimiz* adlı seçkide (1960) rastlanıyor. Bir de Hüseyin Karakan'ın *Şiirimizin Cumhuriyeti*'ne bakmak gerek.

Dranas'ın kitabı yoktu: şiirleri kulaktan kulağa yayılırken değişme olabilir. Yoksa "büyülü yalnızlık" gibi, "doku" da bir yanlışlık sonucu mu? Sabahattin Batur'un yanlışı?..

458. GÜN

"Ben dünyayı Al Osman'ın sanırdım
Meğer dünya dört sultanlık yer imiş."
Dadaloğlu

459. GÜN

Enis Batur Paris'ten yazıyor:

"Dokuz yıllık aradan sonra "Korseli Eyfel"in yanıbaşında şunu kavradım: Bu şehre duyulan sevdayı züppelikle bir tutanlar durgun lağımlarda yaşamayı yeğ tutanlardır. Kıpır kıpır burası; en önemlisi baskı yok. Ondan sonra, özgür yaşamayı bilen, özgür yaşayabiliyor. Kimler var yanımda? Hayaletlerimiz. "Flâneur des deux rives", Rilke, Aragon, Benjamin ve Tanpınar.

Paris: Müthiş bir kadın."

Bende de bir çalgı gibi kalmış Paris. Orda, uzakta, artık az işitilir olan, ama ezgilerini aralıksız dağıtan...

Dünyanın başkentidir Paris.
"Napoli'yi görmeli, sonra ölmeli" demişler.
Paris'i görmeli, sonra mutlaka bir daha görmeli.

460. GÜN

Ronald Searle'in, karikatürlerinde, insanları bir hayvan sürüsü gibi gördüğü söylenir. İsmail Gülgeç'te tersine tanık oluyoruz. O, hayvanları da insan topluluğu gibi görüyor. Bence gençler arasındaen güvenli çizgi onunki. Bu yüzden, belki de, sivri çıkışlar yapma gereğini duymuyor

Cumhuriyet'in 5. sayfa çizerleri arasında yer alan bazı genç arkadaşlar (Behiç Ak, Kemal Gökhan), karikatürü, öyküye ve söze dayanan, daha karışık, bir bakıma daha "gayrisafi", ama gülmeceye yeni olanaklar sunan bir alana çekmekteler. Denebilirse, yeni bir ara sanat çıkıyor ortaya. Daha doğrusu, nicedir Batı Avrupa'da ortaya çıkmış bir sanatın ortasına iniş yapıyorlar. Ama Behiç Ak'ta da, Kemal Gökhan'da da o ülkelerdeki bir iki ünlü ustanın gereğinden fazla ağırlığı var. Kuşkusuz, "Koçyiğide emmi, dayı, il gerek": Ama sanırım, bu kadarı biraz fazla. Yine de iki genç sanatçının son sıralarda bundan kurtulmak için çaba gösterdiklerine de tanık olmaktayız.

461. GÜN

Cahit Külebi'nin *Cumhuriyet*'te yayımlanan anılarını okuyorum.

Yıllar önce, bir yazımda, onun şiirindeki duyarlılıkla İç Anadolu, özellikle de Tokat yöresi arasımda bir yakınlık aramak istemiştim. Kendisi ora (Zile) doğumlu ya...

Rastlaştığımızda bu yüzden sitemkâr davrandı bana. To-

kat'tan çıkarmıymış o dizeler? Yaşsız dağların duygusu, Erzurum coğrafyası sinmiş onlara. Aşağı yukarı böyle konuştu. Bu sözler kalmış bende.

Geçende aynı kuşaktan başka bir ustaya anlattım. O da aşağı yukarı şöyle dedi: "Külebi Erzurum folklorunda daha bir coşku buluyor herhal. Oysa tam tersi söz konusu. Alevi sorunundan ötürü Tokat folkloru daha bir dalgalı, daha bir coşkuludur. Erzurum folkloruna ise daha durgun diyebiliriz, hatta duruk... Erzurum'da, Palandöken, insana öylesine bir yalçınlık duygusu aşılar ki, koruyucu, buyurucu, durdurucu, devlet gücünün yansısı söz konusudur desem yeridir. Hem, zaten, bu konu kitaplarda derinine işlenmiş bulunuyor", Kitap adı da verdi. Bulmalı onu.

Külebi, Enver Ercan'la *Düşün* dergisinde yaptığı söyleşide İkinci Yeni şairlerini önemsemediğini belirtiyor; onların içinde yalnız bana iyi bir yer veriyor: "İkinci Yeni'ye gelince, her zaman belirttiğim gibi, hiçbir zaman bir akım ya da okul sayılamaz. (...) Onların arasında yalnız Cemal Süreya yeni idi. Şiirlerini çok sevdiğim Cemal'in tek başına bir akım olması şimdilik olanaksız. Olsa olsa ona öykünün bir *galaxie*'den söz edilebilir."

Cahit Külebi'nin beni yeni bulmasına sevindim elbet. Yine de yalnız beni öyle bulması bu sevincimi iyice azalttı; kuşağımdaki birçok iyi şairin hakkı bana yediriliyor gibi geldi. Şuramda bir yanma duydum. Daha şimdiden süresi otuz yılı aşmış ortak bir şiir serüvenini tek kişiye indirgerken, çağdaş Karacaoğlan fazlaca acımasız davranmış olmuyor mu? Son çeyrek yüzyılın Türk şiiri Turgut Uyar'sız, Ece Ayhan'sız, Edip Cansever'siz, Sezai Karakoç'suz düşünülebilir mi?

Öykünme... Başta hepimiz birbirimizi etkiledik; daha sonra her birimiz ayrı şiir alanları açmaya çalıştı. İkinci Yeni bir devinim olarak yüzü aşkın şairi kapsar. Aramızda ağırlık farkları olabilir. Ama bunlar herkese göre değişen şeyler. Nitekim Kü-

lebi de kendi düşüncesini açıklıyor. Öyle de olsa, çok acımasız bir yargı, öykünme yargısı. Yanlış.

Yok, bencilliğimi de, özseverliğimi de okşamadı. Daha üst sırada olmalı benim bencilliğim de, özseverliğim de.

İlhan Berk için de bir çift laf etmeden geçemeyeceğim. İlhan Berk, Oktay Rifat gibi değil; her zaman İkinci Yeni'nin içinde, hatta başında olmuştur. Başlangıçta en çok etki dağıtan şair de o.

Külebi ki şiir hayatında bir sürü haksızlığa uğramıştır. Bu denli acımasız olmamalıydı. En azından başka türlü konuşabilirdi.

462. GÜN

"Yaz Sonu"nu yeni çıkacak *Şiir Atı* dergisi için Orhan Alkaya'ya verdim. Saçak'a vereceğim iki yazıdan sonra bütün zamanımı "Elli Beş"e ayırmalıyım.

463. GÜN

Fheidra yavaş yavaş tanrıçalığını yitirip ölümlü oldu.

Burdaki yavaş yavaş ne güzel!

Niçin mi ölümlü oldu? Üvey oğlu Hyppolites'e tutulmuştu.

Annesi de, zaten, bir boğayla sevişiyordu.

Bu son cümle haydarileri esinliyor sanki. Bellerinde zil...

Vagon'dayız. Dağlarca ile Arif Damar tavla oynuyorlar. Ben bir yandan bulmaca çözmekteyim. Kişinin karşısındakine söylemedikleri sayıca üçü, dördü bulmuşsa, artık söyleyecek bir şeyi de kalmıyor demektir.

464. GÜN

Kâzım Karabekir'in *İstiklal Harbimizde Enver Paşa ve İttihat Terakki Erkânı* adlı kitabını bir kez daha elden geçirirken aklıma geldi; kitabı Atatürk'ün Söylev'iyle yan yana okuyorum. Her olayda ikisine de bakarak.

Karabekir'in Enver Paşa'ya büyük hayranlığı var. Ama onun Anadolu'ya geçmesini kendisi de istemiyor. Cemal Paşa'yı hiç sevmiyor; nedeni, ufak bir olay yüzünden onun kendisini divanı harbe vermek istemesi; birkaç yerde birden belirtmeden edememiş bunu.

Söylev'deki Celaleddin Arif sorununu bu yan yana okuyuşta daha iyi kavradım. Herkesçe o günlerde alaya aldığı anlaşılan "İzmir fatihi" Nurettin Paşa anılarını yazmamış mı?

Karabekir'in kitabında bir söz ilginç geldi bana: "Endülüs'ün ikinci nüshası..." Savaş kaybedilirse Türkiye'nin durumu böyle olacak.

465. GÜN

60'lı yılların başında yazdığım ve bir dosyada unuttuğum bazı notları buldum. Şiiri düzyazıdan ayıran öğelere bakmak istemiştim. O günlerde sözcük demiyor, kelime diyormuşum.

Şöyle bölümler var:

"Düzyazı biz nasıl düşünüyorsak öyledir. Düzyazı yazarı düşünürken yazar. Hatta sanki önce düşünür, sonra yazar.Kelimeler kavramlara bitişiktir düzyazıda. Kavram, kelimesini de yedeğinde getirir. Önce kavram, sonra kelime.. Dönem, devinen, daha çok, bir kavramlar zinciri olacaktır.

Şiirde ise ayrı. Şiirde şu: Şair yazarken düşünür; hatta sanki önce yazar, sonra düşünür. Kelime ile kavram arasında, -ku-

rumsal da olsa- bir ara vardır şiirde; önce kelime gelir, sonra kavram. Gerçi kelimeler eninde sonunda kavramlarla ilgilidir; giderek bir yerde onlara bağlanacaklardır; ama bu düzyazıdaki gibi değildir. Ve ne oluyorsa o arada oluyordur.

Şiirde dönen, devinen, bir kavram zincirinden çok, sanki o kelimeler zinciridir. Kelimeler kendi aralarında birbirleyle ve bu arada kavramlarla ilgilenirler. Kavramlarla düzyazıdakinde hiç rastlanmayan bir biçimde ilgilenirler. Şiirin karakolluk oluşu, kimi yerde akla yan çizişi, yükleniyorsa bir karanlığı yüklenişi daha çok bundandır.

Düzyazıda kavramlar ve onlara sımsıkı yapışık olan kelimeler birbirlerini aklın ilkeleri içinde çağırırlar: Çelişmezlik, nedensellik...

Bu bakımdan düzyazıda çağrımların en az çok belli bir yönü vardır. Şiirlerde öyle değil. Şiirde çağrışımlar daha oynaktır. Daha esnektir, daha geniş olanaklara sahiptir. Birdenbire gözünüze girecek gibi bir şemsiye ucuyla karşılaşabilirsiniz. İlkesi milkesi yoktur. Önden mi, arkadan mı geleceği kestirilemez.

Düzyazının, yerine getirilen ve bozulan kuralları oluyor. Az çok oluyor. Şiirin yerine getirilen kuralları yok. Yeni şiirin hiç yok. Bozulan kurallarına gelince, sadece bozulduğunu anlarsınız onların, o kadar. Şiirde öncedenlik, düzyazıda sonradanlık...

Şiir törelerden daha doğaldır. Ağaçla, kurtla, kuşla kan hısımıdır. Törelerle çatışma içindedir bu yüzden. Sanatın töreleriyle çatışır. Kentin töreleriyle çatışır. Şiirin, düzyazının töreleriyle çatışır. Şiirin töre ile çatışması, doğanın töre ile çatışmasıdır. Doğruları kalkındırması bundandır.

Töre nedir? Yüzde elli kişioğlunun doğal gereksinimlerinin bir biçimlenmesi ise yüzde elli de belli bir insan grubunun gücünü kullanarak ve çıkarlarını kollayarak topluma kabul ettirdiğidir.

Düzyazı töreyi yüklenir ve iter.

"Şiir sadece itiyor."

Demek, o günlerde tabii hukuku görmezden gelmişim. Düşünceyi biraz küçümsemiş, düzyazıyı horgörmüşüm. Üstelik, yazmayı da daha az biliyormuşum.

466. GÜN

Arif'le, Pendik'e, Patriyot'a gitmek için yola çıktık. Vedat Bey'e rastlayınca iş değişti. Onun evine gittik. Taze soğan turşusu ile rakı içtik. Tanpınar'dan, Azra Erhat'tan konuştuk.

467. GÜN

Eroğlu'nun adı yanlış çıkmış.

15 Mart 1985

468. GÜN

Şair Yusuf Alper Gire'de askerliğini yapıyormuş. Bugün bir mektup aldım ondan. Diranas'ın "Kar" şiiri konusunda şöyle diyor: "Siz o konuyu kapatmışa benziyorsunuz, ama bence kapanmış değil." Yusuf Alper'e göre, Diranas önceleri şiirdeki "doğu" sözcüğünü değiştirip "doku" yapmışsa da, daha sonra yeniden ilk biçime dönmüştür.

Şiir yayımlandıktan sonra okurun onun üstünde büyük söz hakkı doğuyor. Diye düşündüm.

"Ben, Diranas'ın kendi sesinden dinlediğimiz ve son yıllarında okuduğunu (çok güzel okuduğunu da belirteyim) umdu-

ğum bu biçimin son biçim olması gerektiğini düşünüyorum."

Akşam kahvede Suavi Koçer'i gördüm. *Servetifünun* anılarını anlattı biraz. Ahmet İhsan Bey genç Suavi'ye (o sıra 22-23 yaşında) "ekselans" diye hitap edermiş.

Bir gözlüğün arkasında uzunlamasına duran "tek-tenha" bir kamış düşünelim; sonra bu görünümden Yaşar Nabi'yi gözlükle birlikte çıkaralım, Suavi Abinin yüzü çıkar ortaya.

Frak öyküsünü yineledi, Salâh Birsel'e karşı gözlerini ağartarak. Oktay Akbal'a da dokundurmadan edemedi. Oktay, *Servetifünun* yönetiminin son anda kendi üstüne yıkıldığını yazmıştı. Suavi Koçer bunun doğru olmadığını söylüyor: "Derginin yönetimini Halit Fahri Ozansoy, oğlu Gavsi Ozansoy ve Cavit Yamaç sürdürdüler.Zaten daha önce de *Servetifünun* onların yönetimindeydi. Oktay yanlış anımsıyor..."

Ercüment Uçarı'nın portresini de yapmak zorunda kaldım: Albert Camus'nun ve Mustafa Baydar'ın profillerini iç içe geçirince gerçekleşiyor. Gözlüğü çıkaracaksın.

469. GÜN

Mehmet Eroğlu: Sarı dizi üslubu. Erdemi, son otuz yıllık romanımızın dışında devinmek istemesi. Bu bir erdem olabilir mi? Olabilir. Ama Mehmet Eroğlu zaten o romanı hiç tanımamış gibi. O zaman, erdem, sayrılar arasında kalıyor.

Latife Tekin: Edebiyatımızın Kibariye'si mi? Yetenekli, ama son derece eksik bir yazar. Sözcüklerin gölgelerinden habersiz; kalkmış, sözcük ekonomisi kurmak istiyor.

Ahmet Altan: Şemacı. Ne yaptığını "fazlaca" bilmek istiyor sanki. Ters tepki avcısı. Biraz da halk avcısı. Gerçek profesyonel. Her yönde gelişebilir.

Bu üçüncü Türk best-seller'inin ölçüleriyle her yerdeki best-seller ölçüleri birbirine koşut.

Ahmet Altan başka yana sıçrayabilir.

Orhan Pamuk: Çok usta. Narsisçi. Gerçek bir yazar. Röportaj bile yapsa, bir şey çıkar ortaya.

470. GÜN

Bir keresinde beş noterle birden tanışmıştım bir bira evinde.

Biz de o gün, aslında üç şair arkadaştık: Yılmaz Gruda, Tevfik Akdağ ve ben.

Ama bugün bana daha sevindirici bir söz gerek.

"Polis kedisi olmaz" diyor Prévert. İşte öyle bir söz.

Bir söz de olsun ki, bir değil, birkaç gereği birden canevinden tutsun getirsin. Sözgelimi Susan Brownmiller'in şu cümlesi gibi: "Kadına tecavüz olayı, ABD'de zencinin linç edilmesiyle aynı olaydır." Binlerce yıllık bir gerçeğin yalnız manzarası değil, oluşum süreci de var bu sözde. Sineması, kamerası da var, öyküsünün, tarihinin yanında.

Günümüzde bir tek görüntü binlerce sayfalık kitaptan daha çok şey anlatabiliyor. Ama bir cümle de binlerce görüntünün, üç dört filmin gücünün üstünde bir anlatım olanağı taşıyabilmekte.

TV olayı, şiirin gücüne yeniden inandırdı beni.

Erkek her şeyi "evrenselleştirirken", kadın "bireyselleştirir"miş. Novalis'in düşüncesi. Susan Brownmiller, yukarda andığım yargısıyla, silindir gibi geçiyor Novalis'inkinin üstünden.

Oysa, Novalis... Sevdiğim adam.

Acaba Marx ne düşünürdü Novalis için?

Donkişot'u çok okurmuş (tabii Marx). Voltaire'i, Rousseau'yu, Diderot'yu.. Chateaubriand'dan tiksinirmiş. Hugo'dan pek o kadar değil. Vakit geçirmek için Paul Kock'u, Alexandre Dumas'yı da elden geçirmiş. Balzac'ı çok sevmiş; yazılar bile

yazmış onun için. İngilizlere gelince Shakespeare'den çok söz ettiği biliniyor. Swift, Dickens, Bronte kardeşler (burası ilginç benim için), George Eliot da. Almanlardan Ortaçağ yazarları ve Goethe (Faust).

Uğur Kökden'den mektup: "Barışçılar çıktı ya, ben de yeni tahliye oldum sayıyorum kendimi." Uğur şimdi güneybatıda bir yerde.

471. GÜN

"Sevgi belli bir kişiyle ilişki değildir temelde; bir tutum'dur o, bir yöneliş. Kişinin, yalnız sevdiğiyle değil, bütün dünyayla ilişkisini belirler."

Erich Fromm

472. GÜN

Polis kedisi yok ama, tehlike içindeki dostunu ya da sahibini savunan kedi de yok.

473. GÜN

Şiir kitapları: *Kıvılcım* (Orhan Hançerlioğlu); *Sükûtun Hataları* (Adnan Benk); *Başak* (Emin Değer); *Bir Küçük Devre Vardı* (Sadun Tanju); *Ayrılık Sonu* (Süleyman Ege); *Bülbül Öttü Gül Güldü* (Muzaffer Buyrukçu), *Aşka Doğru* (İ.Sabri Çağlayan); *Üçüncü Mevki* (Çetin Altan); *Üç Işık* (Fethi Kalpakçıoğlu) Fethi Naci, iki arkadaşıyla birlikte); Yusuf Atılgan *Çıkış Gecesi*, manzum kurtuluş piyesi (Yusuf Z. Atılgan).

474. GÜN

Mektup dosyalarını karıştırdım; Saçak'ta yayımlamak için şairlerin el yazılarıyla şiirleri var mı, baktım. Cahit Irgat, Ceyhun Atuf Kansu, Ahmet Arif... Daha başkaları da var. Yaşayanlardan izin almak gerekir. Şimdi unutmuşum, Leyla Erbil yirmi yıl önce İsviçre'ye gitmişti; bir süre yazışmışız. İlgiyle yeniden okudum o mektupları. Ahmed Arif'in mektupları ve hayat öyküsü...

Ahmed Arif, 14 Eylül 1968 tarihli mektubunda yine bağırıp çağırmış bana. Bir yerinde şöyle diyor: "Bahsettiğin kimse hakkında yazdığım mektup ağır gelmişse, iyi olmuş. Gereksiz yere kimseden tiksinmem. Bunu sen çok iyi bilirsin. Bir sefer de bulvarda birini dövüyordum, sen araya girip engel oldun. Ama bir süre sonra tiyatroda hiç kimse aramıza giremedi; daha doğrusu girmeye cesaret edemedi ve ben ağız tadıyla bir güzel dayak attım. (Ama şimdi o çocuk çok saygılı ve efendiler efendisi bir adam oldu.) Neyse, uyarmana teşekkür ederim. Lakin kime nasıl bir işlem uygulayacağımı ben bilirim ve bu konuda asla haksızlık etmem."

Mektubun sonlarında da şöyle bir cümle var: "Elif ile Zuhal'e saygılarımı ilet. (Ama Zuhal'i tanıyamadım.)"

Zuhal'e o sıra Elif Sorgun adını bulmuştuk.

Aynı dosyada Merkez Kıraathanesinde (şimdiki Vagon) dostluk ve Şiir tarikatımızın "değişmez başkan"ı İlhami Bekir Tez'in (Afrika Aslanı) 26.3.1976 tarih ve 7 sayılı genelgesine rastladım. Hoca, kendi elyazısıyla şöyle demiş:

"1- Okuyunuz, adınızın ilk harfiyle dolaştırınız!

2- Oturdu verginizi verdiniz mi?

3- Akademi üyemiz Suavi Koçer hakkındaki tanıtma yazısı 1. ve 2. senatörlerin imzalarına sunuldu.

4- Suavi Koçer'le yapılan görüşme no-3'te yayımlanacak.

5- Haftaya bugün cevap vermeniz gereken sorular aşağıdadır:

a) Türk edebiyat eleştirmeni Rauf Mutluay hakkında hükümleriniz nelerdir?

b) Büyük Türk şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca hakkındaki hükümleriniz nelerdir?

c) Akademi üyelerimiz Ercüment Uçarı ve Eray Canberk hakkında ne düşünüyorsunuz?

Not- a ve b fıkralarına cevap vermeyenler 2 puan para cezasıyla cezalandırılacaklardır.

6- İkinci kitap haftaya bugün hazırdır. Fiyatı 10 TL. Sayısı 5'i geçmemek üzere kaç kitap almak istediğinizi bugün kâtiplerden bir efendiye yazdırınız.

7- Üçüncü kitap için şimdiye kadar yayımlarımamış imzalı yazınızı en geç haftaya veriniz. Vermeyen üyelerin kayıtları silinecektir. (Ayrıca Değişmez Başkanın üyelere istediği her şeyi yapmaya ya da yaptırmaya yetkili olduğunu unutmayınız).

Değişmez Başkan
İlhami Bekir Tez
(Afrika Aslanı)

475. GÜN

Bir şey anı oldu mu büyüyor, mitolojik değer kazanıyor sanki.

Apollinaire'in hangi dönemlerde (ve yapıtlarında) hangi kadınlarını sevdiğini de bir yerlerden çıkarıp not etmişim on, on beş yıl önce.

Bir Aşk Kırgınının Şarkısı'nda Annie'ye tutkun.

Mirabeau Köprüsü günlerinde Maria Laurencin'in aşkı her şeydir.

Savaş günlerinde Lou var, bir de Madeleine var.

Aynen şöyle yazmışım: "Jacqueline (adorable rousse), *Caligrammes*. Evlendi onunla.

Nerden çıkarmışım? Neden saklamışım? Dahası, niçin yazıyorum şimdi buraya?

476. GÜN

Ataç doğayı sevmek istiyor, ama doğadan çok korkuyordu.

477. GÜN

Her eleştirmen tek tek ele alınmalı, yazdıkları ilk günden bu yana değerlendirmeli, sanat üstüne, sanatçılar üstüne, sorunlar üstüne düşünceleri sergilenmeli, nelerle beslenmiş olduğu ortaya konmalıdır. Bunun bir eleştirmenin yapması çok daha iyi olur kuşkusuz. İyi eleştirmenler de var ülkemizde. Zaten her eleştirmenin, çıkışında, kendi yerini saptamak için böyle bir çalışmaya girmesi gereklidir de. Ama sanatçıların eleştirmenlere eleştirel bir tavırla yaklaşmaları da yararsız olmayacaktır. Gerçek eleştirmenler de, eleştiriyi sömürenler de belli olacak. Eleştirmen düşünce planında nerde durmakta? Şimdiye dek yazdıklarıyla bunu nasıl kanıtlamış? Düşünce dönüşleri ya da aşamaları olmuşsa, yeni tavrı içinde onları ortaya koyabilecek ne gibi girişimleri görülmüş? Yazarları, sanatçıları gerçek anlamda tanıyabilmiş mi? Övdüğü ya da yerdiği yapıtlar arasındaki ilişkiler nelerdir? Bir kopukluk görülüyor mu? Şimdiye dek yazdığı yazılarda kendine özgü diyebileceğimiz bir ana çizgi var mı? Sanatı sanat dışı ve düşünce dışı yerlerde araç olarak kullanmış mı? Sanatı sanat dışı ve düşünce dışı yerlerde araç olarak kullanmış mı? Sanat oluşumu hangi kaynaklarla beslenmiş? Bir sanat alanını bütünüyle değerlendirebilmekte mi? Eski sanatımızı biliyor mu? Boyuna Batı'dan örnekler getiriyorsa, o sanatı bilmekte mi? İdeoloji planında nerde duruyor? Bu

konuda ortalama da olsa, bir yetkinliği var mı? Büyük yazarları birbirine karıştırdığı oluyor mu? Sözgelimi Marksçı olduğu halde, Nietzsche'den çıkış yaptığı yazıları olmuş mu? Öbür sanatları nasıl görüyor? Türler arasında yürüyebilir mi? Türkçesi nasıl? Başka kanat türlerini denemiş mi? Bunların eleştirisine bir katkısı olmuş mu?

1 Nisan 1986

478. GÜN

Dağlarca ile.

Gösteri'nin şiir kasetlerinden konuştuk. İzin almadan, onun bir şiirini de koymuşlar. Çok kızmış. İşi yargıç önüne kadar götürmeyi bile düşünüyor. Bu arada böyle konularda birlikte hareket etmeye karar verdik. Bir iki şair arkadaşa daha söyleyeceğiz. Ayrıca dergilerde (amatör dergiler dışındaki) yayımlanacak şiirlerimiz için bir en az ücret sınırı saptadık: Net 20 dolar karşılığı...

Dağlarca nicedir bir kültür vakfı kurmayı düşünür. Söylediklerinden, bu iş için yeterli bir mali kaynağa sahip olduğu anlaşılıyor. Özellikle, Gebze'deki toprağını paraya çevirebilirse, tasarısının ölümsüz olacağı inancında. Öğretmenlere tatil parası, beş-on öğrenciye burs ve barınak...

Dağlarca eskiden de yalnız adamdı. Son yıllarda daha da yalnız görüyorum onu. *Takma Yaşamalar Çağı* adlı kitabını yeni bitirmiş. Aruzla yazdığı yeni bir yapıtından daha söz etti: *Şeyh Galib'e Çiçekler*. Bir bacağıyla ve bir gözüyle sorunu var. Mümkün olsa gözlerini yalnız şiir yazmak için kullanacak.

479. GÜN

Saçak'ta yayımladığım "Sartre ve Aydınlar" başlıklı yazımı yeniden okudum. Gerçekte bu, daha önce yazdığım bir yazının özeti oldu. Bir süre aydın sorunu üzerine düşünmek çekici geliyor bana. Bunun için bir çeşit giriş yapayım dedim. Sartre, 1965'te, aydının savusunu yapıyordu. Daha sonra, 1972'de, bir tavır değişikliği görüyoruz onda: Aydın, kendi işlevine yeni bir aşama kazandırmalıdır; toplumun daha fazla hizmetine girmek için kendini silmelidir. Bu tavır değişikliği 1968 olaylarının etkisiyle olmuştur. Sartre sözcüklere bakarak yeniden işe başlar. Kimdir aydın?

Yazarın kendini silmesi ne demek? Yazmayı bırakması mı, bir yerde?

Bernard Pinguad'ya göre aydın kendini hiçbir zaman silememiştir.

Mascolo'ya göre de silemez; silmesi de gerekmez; çünkü devrimler, emekçilerin olduğu kadar aydınların da eseridir.

Kendini silme şu mu yoksa: Toplumun bütününe açılma amacıyla kendini yeniden eğitmeye başlama?.

Şu sorunun yanıtı da önemli: "Aydınlar bir iktidara sahip oldukları zaman toplum içinde nasıl bir davranış bütünü kazanıyorlar."

Yakup Cemil, Ahmet Cemil'in nesidir?

Kerim Korcan, Patrona Halil'i nasıl görüyor?

480. GÜN

Gösteri'nin şiir kasetini dinledim. Ahmet Muhip Dıranas'ın "Kar" şiiri, kendi sesiyle. "Doku" değil, "Doğu" diye okumuş.

Buyrukçu'dan mektup: "Ama otomobilimizin seni bıraktığı sokaktaki gölgeli resmin duygulandırdı, hüzünlendirdi beni.

Yalnızlığın bunalttığı biri değildin, yalnızlığın kendisiydin ve tereddütlerle boğuşuyordum." Son Ankara yolculuğumda öyleymişim.

Buyrukçu Vecihi Timuroğlu'nun oğlu Kürşat'ın Hamburg'da öldürülüşünden de söz ediyor. Çok severdim Kürşat'ı. On yıl önce, sağcılar tarafından öldürülmemek için Almanya'ya kaçmak zorunda kalmıştı. Ama orada bu kez solcular tarafından (mı?) öldürüldü... Yurttaşlıktan da çıkarılmıştı Kürşat. Cenazesi Ankara'ya getirildi. Vecihi'ye bir şey yazamadım. Böyle olaylarda elim-ayağım tutulur. Ve yanlış anlaşılırım. İlhan için de Muzaffer'e bir şey yazamamıştım. Halamın cenazesine gidemedim.

Öğleden sonra Sait Maden'e uğradım. *Maliye Yazıları*'nın kapağı için çok güzel bir düzenleme yapmış. Ordan burdan konuştuk. Necdet Ökmen de gelince benim için çok anlamlı bir söyleşi ortamı oluştu. Evet, Sait'le bir dergi çıkarsak...

481. GÜN

Hüsamettin Bozok, Haydarpaşa Lisesi Kimya öğretmenliğinden ayrılmış, ben o yıl liseye başlamışım.

Ben Haydarpaşa Lisesi'ni bitirip ayrılmışım, o yıl Nahit Hanım Edebiyat öğretmeni olarak oraya atanmış.

26 Nisan'da Arif Damar'la Karamürsel'e gideceğiz.

Buyrukçu'nun *Sayılı Günler*'i, Salâh Birsel'in *Şişedeki Zenci*'si. İkisi üzerine de düşünmek isterim.

482. GÜN

Kadıköy'de *İrde* "Bilim-Sanat Odağı"nın açılış kokteylinde birdenbire Oktay Rifat!

Delikanlı buldum Oktay Rifat'ı.

483. GÜN

Genç Engels'in *Cola di Rienzi* adlı manzum oyununu elime aldım. İngilizce metni sökmeye çalıştım. Çok zorlandım. Engels, bir opera librettosu olarak yazmış onu.

Daha sonra Han Suyin'in *Yüz Çiçek-Günümüzde Çin Resmi* adlı kitabına sarıldım. Bugünlerde kitabın birini atıp, birini alıyorum. Bana en fazla karışık gelen kitaplardan biri Abdülbaki Gölpınarlı'nın *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*'ı oldu. Kaç kez elime almışımdır, birşeyler öğrenirim diye. "100 Soruda" dizisinden yayımlanmış bu kitabı ilk karşılaşmamızda Fethi Naci'ye şikâyet edeceğim.

484. GÜN

Yoğun sis nedeniyle karşı karşıya geçemedim. Oysa bugün Cağaloğlu'nda birkaç işim birden vardı. Ece ile buluşacaktık, gazetecilerin kafeteryasında. *Cumhuriyet*'e benimle yaptığı konuşma için birkaç karşılık daha hazırlamıştım, onları verecektim. Daha sonra *Saçak*'a uğramam gerekiyordu. Sonra Tarık'a ve Tevfik'e.

Sis günlerinin güzel yanı da var. İskeleye yığılan ve parkı doldurup sokaklara taşan kalabalık arasında uzun zamandır göremediğim bir tanıdığa rastlarsın. Kimizaman da çok eski bir dosta. Ya da, kendi yeğenine. Ya da okul arkadaşına. Ya da öğretmenine.

Bu amaçla mahşerin içine daldım.

Şansıma Behzat Ay çıktı.

Beş-on gündür içki içmiyormuş. Üç-dört saat alan bu "tekaütlük" süresi içinde, iskele, nhtım boyu, Altıyol, Bahariye, Mühürdar arasında dolanıp durduk. Birkaç kez bitpazarını yokladık. Kitaplar aradık. Hiç bilmediğimiz bir biraevine girdik. Ben bir bira içtim; o yemek yedi. Biramı yudumlarken, sıkıntıya

düşmüş bir hoşgörüyle uzaklara bakmak istiyordu sanki. Bir yerden gömlek aldık. Sinemaya gitmeyi önerdim. Önce karşı çıktı. Yolda Arslan Başer Kafaoğlu'na rastladık. Bize çiğbörek ve mantı ısmarladı.

Sonra, her şey kendi doğal çizgisini izlesin diye Kemal Sunal'lı bir filme girdik.

"Bu tür filmleri çok sevdiğimiz anlaşıldı" dedim Behzat'a. Tatil ve serüven duygusuyla lafı daha ileri götürdüm: "Yerli filmler, halk türküleri gibidir. Bugünün türküleri biraz onlardır. İşte Ayrıca çok şey öğrenirsin; dil değişmelerini izlersin; yeni argo önce onlarda biçimlenir. Rimbaud da, biliyorsun, ilkel, beceriksizce çiziktirilmiş (bizim halk kitaplarındaki gibi) resimlere bayılırmış. Kaç yıldır sinemaya gitmiyorsun? Telefon mu? Yooo! Ne telefonu? Bir törendir sinema koltuğunda oturmak."

Behzat son kez Şeşenka ile gelmiş bir sinemaya. On yıl önce. Bir ay kadar önce intihar etti Şeşenka. İyi kızdı, sorunu çoktu.

Dönüşte Behzat aynı yerden iki gömlek daha aldı. Tanesi bin lira. Sonra baktık, vapurlar işlemeye başlamış.

Biz değişmişiz. Ama kent daha çok değişmiş.

Hemşin Kıraathanesi'ne girdik. Öğretmenler oyun oynuyorlar. Bir masada da avukatlar, onlar da oynuyorlar.

Şiir Atı bu ay da çıkmadı.

Akşam, evde, Marcelin Pleynet'in *Art et Littérature*'ünü karıştırdım. Resimle ilgili birkaç bölümü okudum. O da az karışık kitap değil aslında.

485. GÜN

Gözde Kadın kapanmış. Orhan Alkaya söyledi. *"Şiir Atı"* çıkmayacaksa, o şiirimi başka yere vereyim" diyemedim.

Dük dö Ceveci gelmiş. Marmara Oteli'ne inmiş.

486. GÜN

XX. yüzyıl toplumlarında eşcinselliğe karşı küçük de olsa bir hoşgörünün doğmuş olmasını, insan türünün doğum kontrolü itisine bağlayan yazarlar var.

487. GÜN

Genç şairlerden aldığım mektuplardan benim için çok ilginç bir şey öğreniyorum; bir bölüğü benim şiirimi çok geç tanıdığını yazmakta. Son örnek Aydoğan Yavaşlı'nın mektubu: "Şiirinizle tanışınam geç oldu."

Geçende Sunay Akın da aynı sözü söyledi. Başkaları da var.

Bunu, şiir kitaplarının uzun süre piyasada bulunmamasıyla, yalnız onunla açıklayamıyorum. Başka bir şey var bu işte.

488. GÜN

"Onların dahi kellelerini yüzüp tuzladılar.Cümle bin üç yüz altmış beş adet kelle olup der-i devlete göndermeye hazır ettiler."

"Kelpten ile kopan etlerini ve parmağında kamış yürüttüklerini birer birer Köprülü'ye gösterip..."

Evliya Çelebi

489. GÜN

Daniska: Danzig. Bugün mide krampının ne demek olduğunu gördüm. Tam dört saat sürdü.

490. GÜN

Mehmet Ali yeni *Hatay*'ı Bostancı'da açmış. Daha doğrusu 12 Nisan günü törenli bir açılış yapacakmış. Herkese davetiye yollamış.

Erciş Kurtuluş Afrika'dan geldi.

"Gözleri aları aları oldu" (Evliya Çelebi).

Hitchcock'un *Arka Pencere*'sini üçüncü kez seyrettim. Bu sonuncusu bana hiçbir şey vermedi. Oysa *Spartaküs*'ü, her seferinde payıma ayrı şeyler çıkarmacasına, dört kez izlemişimdir. Aslında Hitchcock'un hiçbir yapıtı ikinci kez seyredilemez.

Bitişikteki yufkacı, ölümden korkmayan, ama iğne olmaktan ödü kopan, eli açık bir baba gibi kapıya yaslanmış.

Bir ara pencereden bakayım dedim de...

Portre ressamıydın sen. Portreler yapacaktın. Siyasal portreler.

491. GÜN

Saçak için Ceyhan Atuf Kansu'nun elyazısıyla şiirini ayırdım. Öldüğü zaman bir desen çizmiştim onun için. *Oluşum*'da yayımlanmıştı. O sayıyı aradım.

Cahit Kayra'ya Enderun konusunda sorular.

Galata Kulesi'nin oraya gittik. Bir kahvede çay içtik. Daha sonra Çatı'da yemek yedik.

Bir tarih: 28 Aralık 1989.

Bir keski: Silisyum ve Urfa.

Bir değer: İlhan Berk'in şiirinde katma değer. Arif söyledi.

Birkaç buyruk: Padişahın buyurdumları.

Doksan sekizinci gün.

15 Nisan 1986

492. GÜN

Dikkat ettim, son sıralarda, yazılarımda, özellikle de konuşmalarımda yaşlılıktan çok söz ediyorum. Bir edebiyat türü, herhal, yaşlılıktan söz etmek. Mektupları karıştırırken Gülten Akın'ın da, daha 1968'de yazdığı şöyle bir cümlesine rastladım: "Yaşlandım da ondan mı?". 7 Şubat 1968. Gülten Akın mektubu yazdığı gün 35'ine girmemiş daha. Ben Gülten'i hep 18-20 yaşındaki haliyle düşünürüm. Karşılaştığımızda da o haliyle görürüm. Akrabayızdır da ayrıca: Eşi Yaşar Cankoçak Mülkiye'den sınıf arkadaşım. Hem, öyle sıradan bir sınıf arkadaşlığı değildir bizimki.

Gülten, Gerze'den yazmış o mektubu. Yaşar o sıra orda kaymakam. Ne tuhaf, o tarih üzerinden de bir on sekiz yıl geçmiş. Mektubu aşağıya almadan edemeyeceğim. Gülten izin verir mi, bilmem...

"Dost,

Cennetten nefret ederim. Ama Cehennem'e de dayanamıyorum artık. Yaşlandım da ondan mı, 'Neredesiniz?' diye bağırırım bazan. Bazı dostlara,sana ve bir iki başkasına (Sana gücenişimde de bir dost umudu sezmedin mi?)

İnsan kendi yanlışlarıyla yakalanırsa, kimi çağırabilir? Kim gelir onu kurtarmaya? Bir de onur geleneği var. Onu ne yapmalı?

Cemal kardeş, bu mektup böyle başladı, böyle de gönderilme şansı varsa, bil ki gerçekten kötü durumdayım. Alışılmış, anahtar açıklama sözleri vardır. Hastalıklar, alışılmış ilgilerden yoksunluklar gibi. Hiçbiri değil. Belki bunlar da var. Bunlar hep olmuştur ama, böyle bir mektup yazılmamıştır. Öyleyse,. Durum berbat.

Bu yılı (yani geçen), hemen hemen hiç yazmadan geçirdim. Bir iki ay daha yazmayacağım. Sonra, ya hiç. Ya da gerçek bir

toparlanış. Gönderdiklerimin hepsini severek yazmıştım. O "anı-öykü"ler birikip bir kitaplık olacaktı. Uzadı. Ben de sana gönderiyorum. Bak bakalım.

Tanımadığım "Zuhal"i ve seni kutlarım.

İçten dilerim mutluluğunuz sürsün.

Yaşar iyi. Selam ve sevgi yolluyor.Yazar da aynca, sanıyorum. Bizim dördüncü çocuğumuz var şimdi. İyi mi? Bir oğlan ve üç kız. Can, Aksu, sonraki de Onur.

Dördüncü kitabı basmak farz oldu. Ama nasıl? (Buyrukçu'nun kulakları çınlasın.)

Rüzgârı mı istersiniz, kışın? denizi mi istersiniz, yazın? Gelin Gerze'ye. Zuhal'le.

Sevgiler."

Gülten bana neden gücenmiş. Düşündüm, bulamadım.

493. GÜN

Ve yakut bir oyma gibi gökte balkıyan
Sonsuzluğun yakışığı kartallar...

Ahmet Arif

494. GÜN

Sonunda *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*'nin bütününü edinebildim. *Üç Dal* yayınlan arasında çıkanı. Daha önce *AKBA* kitapları arasında yayımlanan Seçmeler'i belki yirmi kez okumuşumdur. Daha da fazla, belki. Mustafa Nihat Özön'ün hem metinde anlatım özelliğini, üslubu elden çıkarmayan, hem de anlaşılırlık sağlayan sadeleştirme yöntemine her seferinde hayranlık duymuşumdur. Evliya yok olmasın diye bazı karşılıkları ayraç içinde veriyordu.

Sanırım, 69-71 yıllarında Zuhuri Danışman da kendi Evliya Çelebi'sini fasiküller halinde yayımlamıştı. Onunkini alamadım. Bir yerden okuma olanağım da olmadı. Şimdi düşünüyorum, keşke alsaydım diyorum. Yargılarına güvendiğim bazı arkadaşlar "Boş ver!" demişlerdi Danışman'ınki için. Evliya'yı çevirmiş, sadeleştirmiş, ama kendi dili Evliya'nınkinden daha ağdalı ve anlaşılmazmış... Bunları söyleyenlerin o fasikülleri okuduklarını sanmıyorum. Ona karşı peşin bir güvensizlikleri vardı herhal. Ama, bir de, fasikül izlemek zor gelir bana. Birkaçını almayı unutursun; unutmasan, evde yok olur; on yıl sonra ortaya çıkar.Ama, asıl önemlisi, bende o ruh yoktu o yıllar... Yani bugünkü gibi bir Evliya tutkusu...

Üç Dal'ın Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde çok büyük ölçüde çeviri yöntemi uygulanmış, sadeleştirme çalışmalarını ilk dört ciltte üç arkadaş (Tevfik Temelkuran, Necati Aktaş, Mümin Çevik), sonraki altı ciltte yalnız Mümin Çevik yapmış. Bence, çalışma, bu durumuyla da yararlı. Özellikle, ileriye doğru. Ama Mustafa Nihat'ın Özön'ün yöntemi uygulansaydı, çok daha esaslı bir şey çıkardı ortaya. Diyorum.

Evliya Çelebi "enteresan" der mi? Hadi, *enlem* ve *boylam* dedi...

Böyle noktalarda *Seyahatname* iyice gürültüye gidiyor.

Bütün bunlar bir haftamı tatlar içinde geçirmeme engel olmadı.

Ne kadar işim varsa,serdim. Sorunlarımı unuta yazdım.

Nasılbir adam Evliya?

"Gözleri saat rakkası gibi oynar."

495. GÜN

Hatay'ın açılışı. Gece,beyaz geceydi, bunun için öğle üzeri uyuyakalmışım; törene saatinde yetişemedim.

Mehmet Ali ve Tevfik Bey çok mutluydular. Gerçekten, eski Hatay'dan daha güzel olmuş. Herkes oradaydı. Ve her şey müessesenin ikramı...

Umarım, yeni Hatay da bir içkievi olarak kalmayacak, eskisi gibi, bir sanat ve dostluk yurdu niteliğini sürdürecektir.

Hatay, tıpkı Ankara'daki Tavukçu gibi, yalnız bir içkievi değil, içkievlerinin eleştirisidir de. Felsefesi demek biraz fazla...

Arhan, eşiyle oturduğu masadan bir pusula yolladı: "Hatay'ın kurtuluşu. 12.4.1986."

Bu Arhan, üç yıl önce, Dragos'ta, azkalsın beni "yanlışlıkla" öldürüyordu. Bıçağı boynuma dayayıvermişti. Sevgili Arhan...

496. GÜN

(Saklı Güldeste)

Kâmran S. Yüce'nin şiirlerinden anlık görüntüler; görsel olanaklar; küçük eşyanın, insancıllığın yerini alan konumları... Hep sevmişimdir. *Gölge*'yi de, *Soyunuk*'u da. *Güneş Yorgunu Atlar*'ı da merakla okumuşumdur. Sonuncusu 1971'de yayımlanmış. Kâmran S.Yüce'nin şiiri bıraktığına inanmıyorum. Üstelik bırakılmaz o tür şiir. O da, şiiri bırakamaz. Bence yeni şiirde çok özel ve kimsenin yaklaşmadığı bir alan buldu. Ama orda yeterince cesur biçimde devinmek istemedi. Sanırım,bir başına oluş, ona bir şey demiyor.Yalnızlık bile tanıklarla ortaya çıkar ve tatlanır... Zaman zaman karşılaştığımızda, birbirimizi fazla tanımadığımız halde, çok içten söyleşilere girişirdik. Yirmi yıl kadar önce Vilayet'in hemen orda bana şöyle dediğini anımsıyorum: "Eşimle ayrıldık. Ama, bilsen, şimdi de, ne kadar seviyoruz birbirimizi!" Bilmiyorum, *Godot* nerdedir şimdi? *Kâmran* yoksa, *Godot* da yok. Tiyatro da, şiirde de...

Kâmran S.Yüce'nin aktörlüğü bana Tonguç'un çizerliğini de anımsatır nedense. Tonguç ve Kâmran, ama *"Cemal Süre-*

ya'ya göre Tonguç ve Kâmran." Tonguç'la ilişkimiz öyleydi, aynıyıllarda. Maçlara giderdik. Açık tribünde, Fenerlilerin içinde. Aynı içtenlik vardı aramızda.

Mehmet İzmen Ocak ayı başında öldü. *Maliye Yazıları* için onun hayat öyküsüyle ilgili öğeler toparlarken şiir yazdığını da öğrendim. İzmen'in şiirlerinin güzel oluşu bir maliye müfettişi olarak göğsümü kabarttı. Hele bir tanesi var ki esritti beni, Ömer Bedrettin'ler Kocatürkler, Koryürekler kaç para?

Aşkımın bahçesinde çalıştım tek bir güle.

Buradaki "çalıştım" sözcüğü o günler için (Mehmet İzmen 1909 doğumlu) çok ilginç.

497. GÜN

Öğleyin Gazeteciler'in kafeteryasında Galip Üstün ve eşi Sizen Hanımla... Galip'e *Kaynak* yayınlarının, Max Beer'den çevirdiği *Sosyalizmve Sosyal Mücadelelerin Genel Tarihi* adlı yapıtını yeniden basma önerisini ilettim.

Öğleden sonra, Vagon kıraathanesi. Dağlarca'ya yeni kitabının maliyet öğelerini gösteren pusulayı sundum. Bu pusulayı bir gün önce Fethi Naci yazmıştı. Ona danışmıştım; ondan aldım.

Karamürsel'e gitmekten de vazgeçtim.

498. GÜN

Aslında unutturulabilmek için yıllardır büyük çaba gösterilen şairler var. Neler demişler? Son derece ilginç bir şey...

499. GÜN

Mustafa Ragıp Esatlı'nın *İttihat ve Terakki*'sini okudum. Romanlaştırılmış (biraz da fazla) bir tarih kitabı. Başkişi (Yakup Cemil) benim için çok önemli. Aslında başka birkaç başkişi daha var:

Talat, Enver, Kara Kemal.

Kara Kemal için Kemal Tahir'in *Yol Ayrımı*'nı bir kez daha okumak gerekli.

İttihat ve Terakki, gerçekte, şişirilmiş bir kitap. Yine de çok şey anlatıyor. Mustafa Kemal'in o zamanki gerçek yerini arıyorum.

500. GÜN

Malmüdürleri ve Mahkeme başkâtipleri... Ülkemizde en çok çalışan ve en fazla şey bilen devlet memurları onlardır.

Özellikle malmüdürleri. Çağımız memurlarının öfkeleri onlardır.

501. GÜN

Genç kız, bana, hem sevdiği (ölmüş) nişanlısının, hem de kendisinin şiirlerini getirdi. Nişanlısının erkek kardeşi de şiir yazıyor.

Ülkemizde şiirin yeri büyük.

Şu şiir, bu şiir diye ayırmayalım, Osmanlı'da da büyüktü şiire açılan pencere. Daha bile.

Şiirin hayata girmesi ne demek? Ölen her kişi için her olay için tarih düşünülüyorsa, bu da bir dörtlük olarak ortaya çıkıyorsa?.. Başka, var mı?..

502. GÜN

Ali Haydar Haksal'ın *Evdeki Yabancı* adlı öykü kitabını okudum. Haksel, öykü olsun diye yazmıyor, sanırım, bu da ona bir güç veriyor. Cesur bir yazar. Bazı noktalarda tümdengelimci olmasa daha da ilginç şeyler yazacak.

Sanki bazı şeyleri öyküsüne mutlaka sokmak zorunda. Kimi zaman da öyküye "Söylev" karıştırmasa... Söylev'in en yakışmadığı sanat türü öyküdür. Söylev'in şiire bile zaman zaman yakıştığı (daha doğrusu yakıştırıldığı) olmuştur.

Öyküye, hiç...

Haksal'daki "annesi köşede büzülüp kalan" Kafka tadı orda bir darbe yiyor; şadırvanın az ötesinde...

503. GÜN

Kafka demiştim dün. Bu beni onun evlilik ve bekârlık üzerine düşüncelerine götürdü. Kafka'ya göre bekârlık ve intihar, birbirine yakın kavramlar. Evlilik ve kurban kavramları da, kendi aralarında öyle.

Kafka, kimizaman, daha da ileri gider, cinsel birleşmeyi bir arada yaşama mutluluğunun cezası olarak görür. Sanırım, bu onun gözlerinin "özel" bozukluğundan ileri gelmekte.

Cinsel birleşmeyi veri olarak aldığımızda, tersi bir durum da olası değil mi acaba? Yani evlilik durumunun cinselliğe karşı bir ceza işlevi taşıdığı...

Hiç değilse, bir süre sonra öyle olmaya başladığı...

Evlilik, genel planda kadının paylaşılmasıdır, doğru.

Ama, erkek de, kadın da, birbiriyle değil, bütün bir toplumla evleniyor.

504. GÜN

Maliye Yazıları için gelecek yazılardan kaygılıydım. Ama yazı akmaya başladı. Sanırım, güzel bir dergi olacak. Yaz birden geldi, ceket almaktan vazgeçtim.

Elli Beş'e devam.

505. GÜN

Düşün içi

1 Mayıs 1986

506. GÜN

Gençlik Kitabevi'nde Osman Şahin'in imza günü. Osman'ı görürüm, belki bir iki arkadaşa da rastlarım diye oraya gittim; Nevin Çokay'ın resimleriyle karşılaştım. Simurg ordan, köylü adamla kadın ordan; bakıyorlar! Hayret ve ısrar var Çokay'da. Yanıtları benim için bu nitelikleriyle, daha çok da onları ele alış biçimiyle, unutulur gibi değil. Sergiyi sonsuz dolandım. Güzelle yetinmeyen sanatçı; ve kakma, hatta çakma sanatı... Tarihsiz bir anıtın duvarlarına resim döşüyor Nevin Çokay. Birikmiş emeğin büyük parıltısı bende çağrışımlar uyandırdı. Turgut Uyar'ın öldüğü (aynı zamanda ANSA'dan toptan atıldığımız) gün gittiğim EDPA galerisindeki karma sergide Leyla Gamsız'ın bir "beyaz"ı geldi aklıma; o resmi de ömrümde unutamam; dizelerini bulabilir miyim diye günlerce uğraşmıştım. Sonra nasıl olmuş, unutmuşum. İşte, o da, Nevin Çokay'la yeni-

den gündeme geldi. Aslında çok ayrı sanatçılar. Ama, kişi, bir anda Hançerli Hanım'dan Arap Özengi'ye geçebiliyor.

Ehramlar var Nevin Çokay'da.

508. GÜN

Kaç yaşındayım ve gezmek için Kasımpaşa'ya bin yıldır ilk kez gidiyorum. Haliç kıyısını, ordaki parkı, iç sokakları hiç bilmezdim. Nuri'yle önce Galata Kulesi'nin yanındaki kahveye gittik. Daha sonra da Tepebaşı'ndan aşağı Kasımpaşa'ya yürüdük. Cezayirli Hasan Paşa'nın ve aslanının önünden geçtik. Tepede Patrikhane. Sonra iç sokaklara daldık, Patrikhane yok oluverdi; bir daha göremedik onu.

Yapı taşlarına birer atlayarak kireç sürülmüş ve üstünü "viran" sözlüğünü adamakıllı sevdirecek biçimde ot bürümüş bir duvar ve ufak bir dam. Kasımpaşa'yı bu duvarla da karışık düşüneceğim. Bir de kapısının önünde köşk gibi duran bir kadın vardı, onunla.

Aydın Emeç'in ölümünden, Ferit Edgü'den, Füruzan'dan, maliye müfettişlerinden konuştu; boşaltılırken yıkılır kaygısıyla boşaltılmıyormuş görünümünde evlerin önünden geçtik. Haliç'te gerçekten bir ışıltı başlamış.

Sonra dolmuşla yukarı çıktık. Bir yerde iki satır konyak içtik.

O, o tarafa gitti. Ben de Taksim'e. Tam Kadıköy dolmuşuna binecekken, düşünce değiştirdim. Önümdeki kapının zilini çaldım: Nahit Hanım'ın evi.

Küsmüş, bana Nahit Hanım. Tam on beş dakika bunun verimlerini sürdürdü. Gerçekten sekiz ay olmuş görüşmeyeli. Daha doğrusu altı ay. Az mı altı ay? Yüz yılın bir bölü ikiyüzü.

Nuray Gündoğan ve en iyi arkadaşı; Faruk Nafiz'in gelini; Seniye Fenmen de ordaydılar. Atilla Tokatlı'yı sordular.

Daha sonra heykelci geldi. Öpüşürken, "Seni tanımiyrem!" dedi.

Hep Aydın Emeç'ten konuştuk.

509. GÜN

Altmış altı bin liralık sigara içmemişim...

510. GÜN

Remzi İnanç'ın *Şey*'ini okudum. Tipler çok canlı. Öykülerin otobiyografik olmasının da ("Hilmi Usta"da sözü edilen genç lise öğretmenini ben de tanıyorum) bir katkısı var belki bunda. "Yarın" bayağı güzel bir öykü olacakmış, son satırlarda fırsat kaçırılmış. "Zekiye Teyze"yi de ilgiyle okudum.

Şey'deki öykülerin bir bölüğünü daha önce dergilerde görmüştüm. Bu kez bana daha güzel ve okunaklı geldi. Geçende Buyrukçu'ya da söylemiştim bu izlenimimi. Birçok yeni öykücünün gereğinden fazla prim yaptığı kanısına vardık. Öyle ki, eski öykücü daha parıltılı görünüyor.

Ama yeni öykücüler arasında Türkçe'nin güzelliğini dorukta tatturanlar da var: *Akışı Olmayan Sular*'da Pınar Kür; *Annem, Geyikler* ve *Almanya*'da Nursel Duruel... Bu iki kitap bence birer dil olayıdır. En azından budur.

Kimi öykücüler "şeref mantosu" peşindeler. "Zehirli manto" yok onlar için. Böylelerini okuyamıyorum.

511. GÜN

Hiç açık değiller, ama hep üzgünmüş gibi bakmasını da bilirler.

512. GÜN

Radyasyon: Ölümü "öz" yaptı insanlar...

İsrafil'in Sur'u! Tek işi var diye hiç önemsemezdim borazancıyı.

Azrail'in küçük memur olduğu anlaşılıyor. Büyük firmanın biraz sevimsiz, ama doğrucu propagandistinden başka şey değilmiş Azrailcağız. Perakendeci.

Radyasyon, Cebrail'i de büyükelçilikten maslahatgüzarlığa indirdi bir anda. Kiev'de ve Cape Kennedy'de. Yani iki anda.

Peki Mikail neci? Onun görevi "kozmik". En büyüğü o mu yoksa? Şu anda paravan firma halinde çalışıyor. İstihbarat. Kışkırtman.

Şeytan (dinimizde iyice küçültülmüş, insanlaştırılmış kötülük tanrısı) Yahudi gibi bir şey, o kadar. Yurttaşımızdır.

İnsan, Tanrı'yı yaratmasaydı, belki ölümü de yaratmayacaktı.

Ölüm kendi ürünüdür, çeksin! Ölüm, yani ölümün kendisi artı bütün acılar, bloklar... Karel Çapek usta da öyle diyordu.

513. GÜN

Öyle bir çağda yaşıyoruz ki sinema günleriyle cenaze günleri aynı tadı taşımakta. Bayram mı, bayramsızlık'ın içindeki kadar bir bayram mı? Üretime hiç de dönük olmayan bir "potlaç" aranışı var.

Gazetelerdeki ölüm ilanlarında kahredici bir reklam tadı...

Radyasyon için önce yaygın şizofreni hazırlandı.

Kendi ürünüdür.

Kötümserliğin dizesini aradım;

gözüm, alet kutusuna gidip geldi.

İyi ki geldi ama. Yoksa ne yapardım?

"Bilim Sanatevi"ndeyim. Genç adamlar. Onlar niçin kötümser olsunlar?

514. GÜN

Bizim üstad (Kayra), tutturmuş, Hatay'a gitmem diyor. Bir açıklama da yapmıyor; yapmaz. Ee, bugün de kutsal cuma. Fıçı'ya düştük. Haydarpaşa Lisesi Edebiyat öğretmeni Ziya Marangoz, Avni Öztürc, üstad ve ben. Daha sonra Ulya ile İlhan geldiler.

Cahit Kayra'ya geniş tıp bilgisiyle tansıma duyardım. Uzay konusunda da nasıl derinmiş! Cebrail'in işgüder bile olmadığını anladık.

Daha sonra Ersen'lerle bir eve gittik. Ordan iki şey kalmış aklımda: Sarılık geçirmesi beklenen bir İngilizce öğretmeni; bir de masanın üstüne oturtup sürekli öpüp, koklayıp, konuşturduğum dört yaşlarında küçük bir kız (eski torunlarımın özlemiyle öptüm, öptüm...)

Sunay Akın gerçekten şiire yetenekli bir arkadaş.

515. GÜN

Fethi Naci, geçende adını yazdığım şiir kitabının kendisine ait olmadığını söyledi.

516. GÜN

Cahit Külebi'nin 1968'de yazdığı bir mektuptan:

"İlk şiirlerimiz, Sivas Lisesi'nde yayımlanan *Toplantı* adlı dergide çıktı. 16 yaşlarında... Pek de fena şeyler sayılmazdı, o

günlere bakarak. Daha sonra, 1935 Nisan *Yücel*'de "Gidene" adıyla bir şiir yayımladım. İmza: Ahmet. Böyle hareket etmeme sebep, bir sınıf arkadaşımla "gırgır" geçmekti. O zaman soyadı da yoktu. "Sivas Lisesi Ahmet" adını koydum.

Şiir yayımlamayı düşünmüyordum. Samimi olarak böyleydi. 1937 veya 1938'de, İstanbul Üniversitesi'ndeyken, bir arkadaşın ısrarıyla *Gençlik* adlı uydurma bir dergi-gazetede Mahmut Cahit, Nazmi Cahit imzalarıyla bir iki şiirim çıktı. Bunlardan "Pembe Mendilli Kıza Şiir" adlı olanı hariç, diğerleri *Adamın Biri*'nde ve *Rüzgâr*'dadır. "Seni, geceyi ve bulutları seviyorum" dizesiyle" başlayan "Pembe Mendilli Kıza şiir"i niçin kitaplarıma almadım, bilmiyorum.

1938'de Almanya'dayken, "Haziran" adlı şiiri *Varlık*'a gönderdim. Galiba Eylül veya Ekim sayısında Cahit Külebi adıyla çıktı.

1940'ta, *Sokak* dergisinin 1. ve 2. sayılarındaki şiirlerim de Külebi adıyla yayımlandı. *Sokak* 1'de yayımlanan *İstanbul*'u, isterseniz, yayımlanmış ilk şiirim sayabilirsiniz. Mahmut Cahit ve Nazmi Cahit, Cahit Erencan, başlangıçta ayrı kişiler sayıldı. Nurullah Ataç onları ayrı ayrı övdü. Bana bir mektup yazdı. İlgi kurmadım. Şairliğimi çevremden sakladım. 1945'te asıl adım olan Erencan'ı Külebi olarak mahkemede değiştirdim. Bugünkü tembel görünüşüm, isteksizliğim baştan beri böyleydi. İşyerimde şairliğimin, sanat alanında işimin daima göze batması benim için bir kompleks oldu. Hatalarım galiba biraz da bundan ileri geliyor."

Ne kadar içten yazmış.

Ayrıca ne güzel başlıyor o şiir: "Seni, geceyi ve bulutları seviyorum."

517. GÜN

Bin yılda bir kez gittiğim Kasımpaşa'ya üç dört gün sonra yine yolum düşecekmiş, zorunlu olarak. Çok başka duygularla, yukarılara, hem de Patrikhane'yi hiç gözden yitirmeden, çıkacakmışım.

Amcam, Büyük Memo, öldü.

Bir yıl önce, tabiban-ı cihan, "On günden fazla yaşamaz" diye fikir yürütmüştü onun için. İstanbul'da bizim büyük bir akraba kalabalığı varmış. Çoğunu tanımıyorum. Her türlü insan. Deniz düzeyinden oldukça yüksek bir yere, Kulaksız'a çıkıldı. Musa Tanrıkulu. Canım Musa.

Aydın Cumalı da var. Onunla da akrabayız: Karısının dayısı benim bu amcamın küçük kızıyla evli.

Amcam, içinde bir ayrılık acısı, aşk ayrılığı... Nüfus cüzdanının içinden iki fotoğraf çıkmış; biri babamın, biri benim. Amcam, şu yürüyen iki üç yüz kişiden çok seviyordu beni. Çocuklarından bile. Biliyordum bunu. Ama kırgındım. Hacil etmişti bizi; hele babamı. Babam ki.

Kuramım artık gerçek anlamda geçerlik kazanabilir: Kan hısımlığının hiçbir önemi yok. bunun için Büyük Memo'nun ölmesi mi gerekiyordu?

Bir gün (on altı yıl önce), şöyle demişti bana: "Öldürmek istediğin birileri varsa, söyle; benim yaşım zaten yetmiş bir; geri kalan birkaç günümü de mahpusta geçiririm, olur biter."

Öldürmek istediğim hiç kimse yoktu o günlerde.

Ne tuhaf, o "viran" duvarı yeniden görmek istedim. Ama bu kez "böcek kapan" olarak düşünüyorum o otları. Gelinlik kefene dönüşmüş. Gemi Kitabevi, Haliç'in çamuruna batmış. Köşk, yerindeyok. Cezayirli ve kedisi nerde? Kasım Paşa mutlaka Zaptiye müdürüdür. Nuri aklıma geldi. Aramayacağım. Hem, Nuri, zaten...

Büyük Memo seksen yedi yaşındaydı.

518. GÜN

Büyük okuma nöbeti geçti. Şu son günlerde hiçbir şey okumuyorum. *Maliye Yazıları*'nın yazı işleri müdürlüğü için altı tane diploma sureti, altı kimlik cüzdanı sureti, altı ikametgâh belgesi, altı fotoğraf, altı adet 15 liralık damga pulu... İki adet de sabıka kaydı, savcılıktan. Eskiden bunlar altışar tane miydi? İki...

Bu kadar sıkılır insan! Vurmak gibi...

Memo salonda jimnastik yaptığı için, bu satırları mutfakta yazıyorum... Burası da iyi. Karşıdaki 50'lik taze, yoga boyası içre...

Bir an istifa etmeyi düşündüm. Nerden?

519. GÜN

Doğu'yu ve Halil'i çok seviyorum. Ufukları çok geniş insanlar. Şair olarak da söylüyorum bunu.

520. GÜN

"Ve onlar bu talihle dolu
Ve onlar nefis hükümdar oldular."
Fazıl Hüsnü Dağlarca

521. GÜN

Koza'ya girdim; Tevfik, çok üzgün bir tavırla söyledi: Haldun Taner ölmüş..."

Bir haftada, üç ölümüz oldu. Dahası da var, muhakkak da, biz bilmiyoruzdur. Nuri ile Teşvikiye'de, bir yerde oturduk.

Ne demiş genç adam ölüm için: "Kalleş olsun adın!"
Başka ne denebilir ki, sevgili Haldun.
Der demez, Leyla da geliyor aklıma. Yanlış, ama geliyor işte!
Haldun Taner, hem en eski, hem çok yeni.

15 Mayıs 1986

522. GÜN

Mehmet H. Doğan'ın *Şiirin Yalnızlığı;* "Deneme, eleştiri, inceleme." Daha önce imzalamış; *Broy*'a birlikte gidip aldık. Buyrukçu da vardır. Mehmet H. Doğan'la fazla konuşamadık. Bir iki saat içinde İzmir'e hareket etmesi gerekiyormuş.

Kitap, sanırım daha önce hazırladığını söyledi *"panorama critique"* biçimindeki Türk Şiiri Seçkisi'nin bir bölüğü.

Hiçbir zaman boşuna söz etmeyen, yargılarına güvenilir bir yazar Mehmet H. Doğan. Şiirimizi bütünüyle kucaklıyor. Ve çok iyi tanıyor onu.

Şiirde deviniyor aslında.

Kitabı karıştırırken, Claude Roy'un *Edebiyatın Savunması* adlı yapıtındaki bazı sözleri geldi aklıma: Eleştirinin başyapıtları, eleştirmeyi unutup, kendini yapıcı bir sevince, mutluluk tutkusunun gücüne bırakıverdiği sayfalarla kurulur; en güzel eleştiri her zaman yeren değil, öven eleştiri olmuştur; kuş, yuva yaparken "bütün otlar arasında şu otları, tüyler arasından şu tüyleri, şu çırpıcıkları bir araya getirmem gerekiyor" diye düşünmez; kendine uygun olanları alır ve onlardan yararlanır; yapıtlarla boy ölçüşen kişi için de aynı şey söz konusudur.

Evet, kişi överken daha zekidir, yaparken daha aptal.

Romain Rolland: "İnsan, bir kitabı okumaz; kitaplar üzerinden kendini okur, kendini keşfeder ve denetler. Bunların en nesnelleri de aldatıcı olanlarıdır."

Eduard, çok severmiş bu sözleri.

524. GÜN

Eskiden birinci işimdi sigara içmek
Şimdiyse içmemek birinci işim.

525. GÜN

Son bir iki yıl içinde öyküye kazandırılan büyük bir ivme de edebiyat dışından geldi: Cahit Kayra ve Cihat Burak. Kayra'nın *Romantik bir Karga*'sı ve *Bodrum Üzerine Çeşitlemeleri* de, Burak'ın *Cardonlar*'ı da önemli kitaplar benim için. Ne var ki bunlar eleştirmenlerece gerekli ilgiyi göremedi.

Küçük öyküye ilgi yeniden azalmış gibi.

527. GÜN

Dostoyevski'nin asıl düşüncelerini Prens Mişkin'de ve İvan Karamozov'da ortaya koyduğu söylenir. Nietzsche ise herhal kendi Dostoyevski'sini Raskolnikov'da bulmaktaydı. Bir de Kirilov'da.

"Üstün İnsan"dır Raskolnikov; burdan onun sanki suç işleme hakkı doğmaktadır. Özseverlikte tarihi kendinden önce ve kendinden sonra diye ikiye ayıracak kadar ileri giden Nietzsche'nin Dostoyevski için özel bir ayraç açmasının, "onun yapıtlarını okumuş olmak hayatımın en büyük başarılarından biridir" demesinin tutkulu bir Dostoyevski hayranı olarak beni gönendirdiğini anımsıyorum.

Razımuhin'i olmadığı için biraz hüzünlü bir Raskolnikov gibi yürürdüm. Sonya'm da yoktu. Nastasya Filipovna yok.

ama ilkokulda (geriye doğru düşününce) Dimitri'm (Oğuz Bulut); lisede Rogojin'im (Cüneyt Evci), siyasalda Lujin'im (H. Basri), maliye müfettiş muavinliği yıllarında sessiz bir Svidrigaylov'um (Doğan) olmuştur.

Vedat Üretürk, romancının (Dostoyevski'nin) değil, ortalama romancının) kendisi gibiydi. Vedat'a ne zaman rastlasam, romancının kendisi kesilir, bunun için de bana biraz nihilizm ekmeği uzatırdı. Ödülmüş gibi uzatırdı. Sonya'nın babası değil de, kocası olan bir Mermeladov gibi monologa başlar, kuru sözlerden başyapıtlar (sonunda) yaratırdı.

Dostoyevski'nin yapıtlarında baş kişi hemen her zaman iki koşut tip olarak belirir: Mişkin ve Rogojin *(Budala)* Raskolnikov ve Svidrigaylov *(suç ve Ceza)*, Stavrugin ve Kirilov *(Cinler)*, Alyaşo ve Smerdiyakov *(Karamozovlar)*. İkinciler, birincilerin kimi zaman tersi gibidirler de. Bence "Öyle de görünürler" desek daha doğru. Daha ötesidirler. Daha negatif...

Raskolnikov'daki nihilizm, Turganyev'in Bazarof'undakine göre başka nitelikte: Romantik ve toplum değerleri esinleriyle de dolu; şema gibi oynamaz, hayat gibi kımıldar. Yine de yalnızca romancı olarak görmek gerekir. Dostoyevski'yi. Düşünür olarak değil.

Mutsuzluğumu hak etmek için yazıyorum bu satırları. Arkadaşımla bozuştuk. Her şeyden biraz söz etmek dindirici bir tül gibi iniyor üstüme.

Az sonra telefon edeceğim. Yayınevine. Oğlum iki gazete bıraktı ve gitti.

Mişkin'in uzattığı haç ve Rogojin'in elindeki bıçağın parıltısı...

Eli açıklık, hatta savrukluk... Ama *Delikanlı*'da elde para tutma özlemi başlayacak. Ordaki adam artık Napolyon değil, Rothchild olma özleminde. Rogojin, parayı ateşe atsın diye vermişti (verdirmişti) Nastasya Filipovna'ya. *Delikanlı*, parayı başkalarının suratına atmak için isteyecektir.

Mişkin, sevecen, acıma duygusuyla dolu.
Rogojin'de tensel duygunun öfkesi.
Bu ikisi birbirini seviyor.
Olan Nastasya'ya olur.

Dostoyevski'nin mektuplarının çevresine kaldığım yerden kaçıncı kez yeniden başladım.

Bir Yazarın Günlüğü var. Daha sonra sıra ona gelsin.

Dostoyevski, mektup yazmayı hiç sevmezmiş; Gogol'un şu sözünü tekrarlayıp durmuş: "Mektup yazmak eczacılara yaraşır bir şey."

Mektupların Fransızca çevirmeni Dominique Arban, önsözünde şöyle diyor: "Çevireceğiniz sayfalar anlatım bozuklukları yla, yazı belirsizlikleriyle, hatta dil bilgisi yanlışlarıyla doludur. Ancak elinizdeki kitapta bu kusurlar asıl metindekinden daha az: Fransızcada Rusçaya göre daha fazla kural olduğundan çevirmen, Dostoyevski'nin dil özgürlüğünden o kadar yararlanamazdı.

Bu mektuplarda elden geldiğince bize en esinleyici gelen öğelerin (renk ve hareket) korunmasına çalıştık.

Okur, bir cümlenin dolambacında, Dostoyevski'nin sesini işitir gibi olursa çabamız ödülünü almış olacak."

529. GÜN

Seni geceyi ve bulutları seviyorum.
Cahit Külebi

530. GÜN

Kişi, yanlışlarının tanığını, en çok onu bağışlayamaz.

532. GÜN

Mehmet Behçet Yazar, Haydarpaşa Lesesi'nde edebiyat hocamdı. Eski metinler konusunda tam bir uzman kişiydi. Asya dillerinin bazılarını ve sanırım bir iki Batı dilini iyi biliyordu. fecr-i Ati şairlerindendi. Ama bir süre sonra şiiri bırakıp, araştırmaya yönelmişti. O alandaki uğraşının övgüye değer olduğu kanısındayım. Zaten Fecr-i Ati şairleri arasında yapıtı, zamanı aşarak bugüne dek gelen tek sanatçı Ahmet Haşim. Öbürleri ya eridiler ya da uğraş alanlarını değiştirerek, başka planlarda var oldular. Mehmet Behçet Yazar, iki de şiir kitabı yayımlamıştı. Aklımda kaldığına göre adları *Yumak* ve *Erganun*.

Öğrencisiyken (1984-1949) şiirlerinin hemen hepsini ezberlemiştik. Kendisi hiç sözünü etmedi. Ama biz bunların bir bölüğünün Selanik'te, bir bölüğünün Halep'te yazıldığını bile öğrenmiştik. Şimdi bu şiirlerde belirli bir arama duygusu olduğunu düşünüyorum. Genellikle Ahmet Haşim etkisinde. Ama giderek ondan çok daha ayrı sözcükler, yeni kavramlar sokmak istiyor dizelerine *"cıva"* gibi, "yılan" gibi... Sonunda Ahmet Haşim'den iyice ayrıldı. Çok yeni sözcüklere, hiç kullanılmamış kavramlara yaslanmaya başladı. Ne var ki, Mehmet Behçet Yazar, dış dünyayı bütünüyle hayat olarak değil, tek tek nesneler, bir ölü doğa yığını olarak görüyordu. Onları derleyip toparlayamıyordu belki de. Giderek zekâsını zorlayarak yazmaya başlamıştı. Sanırım, bundan kendisi de sıkıldı sonunda.

Hoca olarak çok büyük değerdi. Çoğumuza, bu arada bana büyük katkıları olmuştur. Ama fazlaca akademik düzeyde konuştuğundan (sözgelimi bir sözcüğün tarih boyunca aldığı yüz biçimi varsa yüzünü de tek tek söylemeden edemezdi) bu katkılar daha da büyük olamıyor, daha çok birkaç meraklı öğrenci için üretici bilgiler sağlayabiliyordu.

Daha o günlerde çok ileri yaştaydı. Görme sıkıntısı çekiyor, üst üste birkaç gözlük takıyordu. Öbür öğretmenler de kendisi-

ne büyük saygı gösterirlerdi. O sıralar ünü yine de henüz tazeydi. Görünümü, kılık kıyafeti, davranışlarıyla (hafifçe kambur duruşu kibarlaştıracak biçimde beyaz, kolalı gömlek yakasının avurtlara geçişi; daireler (hiçbir zaman büyük değil) çizen eller) bir öğretmenden ya da şairden çok Türkistanlı bir cumhurbaşkanı adayını andırırdı.

Başka edebiyat hocaları da vardı lisede: Vasfi Mahir Kocatürk, Eflatun Cem Güney, Ali Sedat Oksal, Mahir İz, Melahat Babacan, Yahya Saim Ozanoğlu, Enver Naci Gökşen, Selahattin Savcı, vb..

Ne ki, Behçet Beyin ağırlığı başkaydı. Bir dönemi temsil ediyordu o; tarihe geçmiş bir akımın üyesiydi. Şairlikle kalmamış, kendi dönemini değerlendiren çalışmalara da girişmişti. "Münekkit" olarak da tanınıyordu. Gününe göre yeni sayılabilecek bir yöntemle hazırladığı seçkisinin (kendi çapında bir *"panorama critique"*) değeri üstünde birleşilmişti. Ayrıca seçkide en yeni şairlere de yer veriliyordu. Bilimsel denebilecek bir sınıflama yapılmıştı.

Benim hocalarımdan (Nimet Kolçak, Ali Sedat Oksal, Mehmet Behçet Yazar, Melahat Babacan) *Günübirlik*'te biraz söz ettim.

Yahya Saim de şair kişiydi. Behçet Yazar'ın tersine, onun bohem bir görünümü vardı. "Suavi Koçer gibi dolaşıyor" desek yeridir. Kendi dönemindeki şair tipine, ama, elbet varsayılan şair tipine göre giyinirdi. Aruzdan kalkıp, sonunda halk şiirinde karar kılmıştı. İlk üç düğmesi iliklenmemiş gömleğinin yakasını ceket yakasının üstüne geçirir, üst cepteki mendili hovardaca fışkırtırdı. Derslerde hep kendi şiirlerini okurmuş, öyle derlerdi. Ama yazdıklarını biz bile beğenmezdik. Daha doğrusu, nerden çıkmışsa, lisede bize böyle bir düşünce aşılanmıştı. Oysa, sanırım en tatlı kişi oydu edebiyat hocaları arasında (Melahat Hanım bir yana). Şöyle bir dizesini hiç unutmam: *"Öperken ezmek istersem gönül divanedir affet."* O günlerde eski bir dergi-

de okumuştum bu şiiri. Dizeyi belki de bugün ülkemizde bir ben biliyordum şuraya yazana kadar.

Vasfi Mahir Kocatürk ise 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelişinden sonra erken, ama sert muhalif tavrıyla okulun flaş adı olmuştu. Onun da şiir dışında geniş kapsamlı çalışmaları var. Ama fazla orijinal olma merakı (Yahya Kemal'i hiçliyor, buna karşılık Salih Zeki Aktay'ı ülkemizin en büyük şairi göstermek istiyordu; Orhan Seyfi orhon'u Yahya Kemal'den büyük görüyordu), şoven tarih ve uygarlık görüşü yüzünden bütün o çalışmalar bugün pek bir şey ifade temiyor. Vafsi Mahir Kocatürk, daha sonra Nazım Hikmet'i aşağılamak için de bin dereden su getiren bir adam olup çıkacaktır.

Mahir İz, Mehmet Akif hayranıydı. Boş derslerde ya da teneffüslerde öğrencileri bir salona toplar, şiirler okurdu. Güzel okurdu. Bu yüzden birçok öğrenci hayranı vardı. Gericiydi ama, çok efendi ve onurlu adamdı. Öyle kalmış aklımda.

Selahattin Savcı'ya bir kez para bozdurmak istedim (Babamdan gelen yirmi lirayı veznede bozamamışlardı), beni disiplin kuruluna vermeye kalktı. Nasıl olur da ona pra bozdurmaya kalkışırmışım! Sonra da şiir yazdığımı öğrenince, ünlü "Opera"sının başına geçirdi. Bütün güzel kızlar orada... Danışman Cemal!

Bizim evin önünden geçiyor her gün. Dünya tatlısıdır. Ama görmezden gelirim...

534. GÜN

Gazetecilerde Mehmed Kemal ve Behzat Ay'la.

Behzat, öz eleştirisini yaptı. Sözler verdi. Ardından "bir duble" su ve "yarım ufak" peynir istedi.

Mehmed Kemal'e *Öğle Rakıları*'nın henüz elime geçmediğini söyledim. Sağ olsun, Seyyit Nezir bütün kitaplarını gönderiyor.

Behzat, ikimizin de kendisini sevdiğimizi, "mert ve yetenekli" bulduğumuzu biliyor. Bu yüzden her şakamıza katlanır.

Kadıköy'e birlikte döndük. Karaköy İskelesi'nde koca orkinoslar torik etiketiyle müşteri aramakta. Behzat, önce iki kiloluk bir şey seçti. Kestirip temizletti. Sonra onu beğenmedi, bana armağan ederek, en az on beş kilo gelebilecek bir "balina" söyledi. Kestirip temizletti; birkaç naylon torbaya doldurttu. Vapurda ve daha sonra güçlük çektiği söylenebilirdi. Taşıma işine biraz yardım ettimse de...

536. GÜN

Ahmet Necdet'ten mektup:

"*Dünya Gülü* nihayet geldi. Sıcağı sıcağına sana ulaştırmak için dün akşamüstü Kadıköy'e geçtim. Vafon-Kafe'de oturdum bir saatten fazla, bir tek tanıdık çehreye rastlayamadım. Oradan Fıçı'ya intikal, köfte+piyaz+rakı... Yoksun, yoksunuz! Ece'yi aradım, verdiği telefon numarasından, hem de kaç kez, kimsecikler cevap vermedi. Şaşırdım kaldım. Apollinaire'i postalıyorum. Pazartesi İzmir'e geçiyorum."

Ahmet Necdet'teki bu içi içine sığmazlık, bu şaşırıp kalma, biraz da Baba Apo'nun kitabından doğmakta. Çeviriyi, yayımlanır yayımlanmaz, hemen o saat, bana ulaştırmak istemiş. Mektupla birlikte kitap da elime değdi.

Dünya Gülü uzun süre çantamda dursun. Her yerde çıkarıp çıkarıp okuyayım.

Vapurda çıkardım.

"Marızıbıll'ın artık Türkçe'ye hatta Türk şiir duyarlığına mal olmuş o güzelim eski çevirisi dururken, bana şimdi fazla şey demeyen bu yenisini yapmasalardı daha iyi olurdu. Eski çeviriyi koyardım kitaba. Ya da onun yerine başka bir şiir. Onsuz olmuyorsa ve mutlaka benim çevirim olsun diyorsam, o za-

man da eskisini aşmak için çok daha fazla çalışırdım. Yeni bir dil olanağı ya da yeni bir biçim bulurdum, ne bileyim..

Eski çeviri iyice oturmuşsa, bizi bağlar, adım bile attıramaz.

Burdan alınırsa, Ahmet Necdet ve Gertrude Durusoy, *Red Türküleri*'nde Okay Görensin'in düştüğü yanlışa düşmüşler.

Diyecekler ki "Bizimki daha iyi.!" O da ayrı. Kimse çeviri yapmaktan alıkonamaz.

Geçende *Broy*'da bir-iki parçasını görmüş ve *Saçak*'a şöyle yazmıştım:

"Yarım uyak bin tane uyak eder. Ahmet Necdet'in ve Gertrude Durusoy'un Guillaume Apollinaire'den çevirdikleri şiirleri okurken bu söz geçti aklımdan. Bana öyle geldi ki bu iki arkadaş yarım seslerin üzerine biraz daha bassalardı, bir de dizelere bu açıdan baksalardı, daha da güzel ürünler çıkabilirdi ortaya. Appolinaire'de eksiltili (elliptique) dil için Türkçe çok zengin bir yarım uyak kaynağı. Bakın, tam uyak deseydik bunca cesur konuşamazdık. Tam uyak alaturka tat sağlar. Bu yüzden, daha çok Aragon için geçerlidir. Ahmet Necdet ve Gertrude Durusoy Aragon'u da çeviriyorlar."

Böyle demişim.

Çantamda dursun. Zaman zaman düşüneyim üzerinde.

İyi oturmasa da, eski çeviri bağlayıcıdır.

537. GÜN

Nuri ve Serpin'le.

Serpin'in konuşmalarında bir almanak tadı var. O sırada tam aklıma gelmedi de, "kitap tadı" dedim. Bozuldu Serpin.

538. GÜN

Bir dosyadan Vehbi'nin, erotizmi fazlaca aşan bir gazeli çıktı. Aklımda kaldığına göre Güner Somtürk getirmişti onu. Başta Kör Zeki olmak üzere bütün Ankara'ya dağıtmıştım.

İki de argo tanımı:

"Argo, aslında, komedi yazarlarının, tango yapan ve söyleyenlerin hınzır şakalarından doğmuştur" (Borges);

"Esafil ve erazile mahsus bulunan kelimat ve tabirat" (Ahmet Mithat).

Bir not da dar pantolonla ilgili: "Dar pantolon doğum kontrolu sağlar." Üç hekimin yazdığı kitabı çevirirken öğrenmişim. Yanına eklemişim: "Erkeklerin eteklik, kadınların pantolon giymeleri gerekirdi."

Sinema yedinci, TV sekizinci.

539. GÜN

"Kediye kedi diyelim; sözcükler hastaysa onları iyileştirelim" (J.-P. Sartre).

540. GÜN

Darphane'deyken (1975-1976). Ferit Edgü bir araba eski Fransız dergisi yollamıştı bana. *Les Temps Modernes, Les Lettres Nouvelles, Preuves*... Dergiler ki, ben diyeyim bin tane...

Zaman zaman karıştırdığım bu dergilerden çok yararlanmışımdır. Birkaç yıl sonra, biraz da saklama ve taşıma zorlukları

yüzünden, bir bölüğünü rahmetli Vedat Üretürk'e verdim. Böyle şeylere çok meraklıydı. Daha doğrusu ben öyle sanıyormuşum. Ya da Vedat'ın saklama zorlukları daha büyükmüş. Birkaç gün sonra, yani hiç yararlanma olanağı bulamadan, başka yerlere aktardığını öğrendim.

İyi ki hepsini vermemişim Vedat'a.

Yine de, önceki yıl Acıbadem'den Mühürdar'a taşınırken birçok dergi atmak zorunda kaldım. Şimdi arıyorum onları.

541. GÜN

İki düşünceli, üç düşünceli adamlar var. Bir düşüncesiyle düne kadar getirdikleri yargıları bir anda değiştiriverirler; saklı tuttukları (kimi zaman da unutmuş oldukları) ikinci, üçüncü düşünceye dayanmaya başlarlar.

Daha ilgincine de rastladım. Adam, bir kooperatifin genel kurul toplantısında yönetim kurulunu, özellikle de başkanını devirme amacıyla kürsüye çıktı; söze de öyle başladı; bir dakika o minval üzre konuştu; derken, birden bire düşünce değiştirdi (belki de bir sözcüğün çağrışımına kapıldı) ve yönetim kurulunu, (özellikle de başkanını) övmeye başladı. Onsuz yapılamazdı, ona yeni olanaklar ve yeni zaman tanımak gerekirdi.

Bir dergide yayımlanmış yazısısını övmek için takma adla aynı dergiye yeni yazılar yazanlar.

Yayımlanmış (ve elden geçirilmiş) ilk şiiri en başa konulmadığı için dergi yöneticisiyle kavgalanan yaşlı şairler.

Duygu değiştirenler. Üç günde. Duygu değişir mi?

Zabit (sabit) kalem meraklıları.

Bir eleştirmene üç gün önce gerçekten küfredip de üç gün sonra gerçekten hayran olanlar. Ve bunun çevrimsel olarak yinelenip durması.

Eli sıkı karbon kâğıdı tecimenleri.

"Güvenilmezmiş gibi" koltuğa kuruluvermiş kadına sürekli olarak Çamlıca sigarası tutan ve sürekli olarak viski şişesi içinde vermut sunan kapıdan girdiğini görür görmez kıskançlığından mutfağa kapanan, konuklar gidene dek ordan çıkmayan şair (aktenli) hanımı.

O hanım bir gün, tanıklar önünde, eşi için şöyle diyecektir: "Onu biriyle suçüstü yakaladım: Göz göze!"

Yoksul görünmek için çırpınanlar.

Ömürlerinde tek satır yazmadıkları halde, gerçek bir yazar hayatı, hayır, "yaşamı" sürenler.

Gerçeği görmemek için, her şeyi alaya alanlar.

Aile şairleri.

Kişiyi, "Kendinize yargıç olunuz!" diyerek sükûnete davet eden dağıtımcılar.

Murksist'ler ve Tui'ler.

Kendileri için ihbar mektubu yollayan vergi dairesi müdürleri.

Kendileri hakkında tahkikat yapan (ihbar mektuplarını değerlendiren) Devlet Malzeme Ofisi müfettiş yardımcıları.

Kendi mektubunun postacısı kadın yazar.

Maliye müfettişinden rüşvet isteyen yazar.

Sevmediği bir şairin kitabını vitrine koyan arkadaşı bay kitapçı için, "Ben onu bilmem ne yaptım" diye yazan ve yayımlayan ünlü şair. Hem de toplumcu.

Eşref Üren'in melekleri.

Otuz bin liralık abone bedelini toplayabilmek için üç yüz bin liralık yolculuklara çıkan bayan editör.

Kucağınıza tabloyu bırakıp kaçan, böylece de resim satmış olan ressamlar.

Eşek Ali.

"İki dudak iki tren gibi çarpıştı!" dizesinin sahibi evlenirken mehr-i muaccel'i ve mehr-i müeccel'i nasıl ödemişti?

Bir derneğin yönetim kurulunda genel sekreter olarak bulu-

nan, yönetim kurulu düştükten sonra da, derneğin antetli kâğıtlarını evinde saklayan, bunlarla genel sekreter olarak dış ülkelerin aynı alandaki temsilcilikleriyle yazışan ve bir sürü ülkeye çağrılı olarak gidenler...

Toplantılara yapıtları hiç okumadan gelen jüri üyeleri.

Yüz öyküleri varsa, bunları çeşitli düzenlemelerle ayrı ayrı yan yana getirip elli ayrı kitapmış gibi yayımlamanın biçimini bulmuş sanatçılar.

Omuz darbesini güvercin pençesine yeğ tutan yayımcılar.

İstanbul'dan Ankara'ya gittikten sonra arkadaşına şöyle yazanlar:

"Moskova'da havalar iyi gidiyor. Bilmem sizler şimdi Leningrad'da ne yapıyorsunuz?"

Asur Banipal'e benzeyenler.

Yemekte alaturkayı susturup klasik müziği açtıran müziksever romancılar.

1968 Ankara güzeliyle nişanlanıp da, sonradan kızı yalan söyledi diye (1969 ikinci güzeliymiş) ayrılan Devlet Tiyatrosu aktörleri.

Dergikıranlar.

Ankara'da çok ünlü olup da İstanbul'da hiç bilinmeyenler.

Balkonları olanlar.

Oyuncak tabanca çekenler.

İşte temsilcisi konuşuyor diye radyo aygıtına tükürenler.

Yirmi yıl önce "A.Kadir artık şiiri bıraksın" diye yazıp da, bugün onu övenler. Hem de toplumcu.

Aruz bilmeyen Divan Edebiyatı uzmanları.

Yönettikleri dergide, "Şu kişiye karşı yazı yazarsanız, şiirinizi basarım" diyen uzdilli dergi yönetmenleri.

Bu "dizin" uzar gider.

542. GÜN

Vapurda Salâh Birsel'e rastladım. Ordan burdan konuştuk. *Yaşlılık Günlüğü* verdi. Sağlığı konusunda kötümser buldum Salâh'ı. "Sigarayı bırakmasaydım, Behçet'le birlikte ben de giderdim" dedi.

Bu yazılarımı beğendiğini söyledi.

Şiirim için ilk yazanlardan biri de Salâh Birsel'dir.

Yaz için Burhaniye'ye gideceklermiş.

"Hatay"ın, onların evinin hemen yakınında açıldığını söyledim, "Ben artık gidemiyorum" dedi. "Kahveye?" Kahveye de gitmiyor.

O, Edgü'ye gitti.

Ben de Nuri ve Serpin'le buluşmak üzere yukarıya. Daha sonra Ortaköy'e gittik; bir kahvede oturduk.

543. GÜN

Milliyet Sanat'a uğradım. Fethi Naci *Eleştiri Günlüğü*'nü yollamış.

TV'de, sekiz otuz haberlerinde, birden, Edip Cansever'in ölüm haberi verildi. Bu haber inanılmaz ölçüde sarstı beni. Rastlanmadık bir biçimde ve yüksek sesle ağlamaya başladım. Oğlum fazla kaygılanmış, gelip avutucu şeyler söyledi. turgut'ta bunca sarsılmamıştım. Üst üste gelişte bir şey var belki. Otuz yıllık arkadaşımdı. Yalnız sanat serüvenimizi değil, hayat serüvenimiz de iç içe durumlar yaşamıştır.

544. GÜN

Sabah altıda evden çıktım. Bomboş sokakları dolaştım durdum. Başımda bir uğultu. Tuhaf da bir heyecan. Rıhtımda yürüdüm.

1 Haziran 1986

560. GÜN

Ben atımı böyle dört sürüyorum ya,
Yetişmek için mi bilmem kaçmak için mi?

561. GÜN

Bir yere gitmek için evden ne zaman erken çıkmış olsam, yolumu uzatmayı dener, Kadıköy Bitpazarı'ndan da geçerim. Tek tek tanımaya başladım satıcıları. Hatta, orda, arada bir boy gösterenleri. Günde iki *Şemsettin Sami* çıkarabilen esrik kitapçıyı; tek bir gömlek gezdiren genci; duvara üç *Zagor* dergisini özenle dizen "Çocuksu(z)" ihtiyarı kalın mantosunun içine hiçbir mevsimin sızmayı akıl edemeyeceği Marika'yı; Üsküdar'daki pazarın kapanmasıyla büyük olasılıkları burda daha çok kollamaya başlamış yaşlı ve iyi giyimli karıkocaları.... Ama ben, kimi zaman, sabah altı buçukta da geçerim ordan. Edip'i anlatacaktım... Günler var ki bir şey yazamadım. Yazmak bir tat, bir tutku olmaktan çıktı benim için. Bilmem yetişmek için mi, kaçmak için mi? Edip'in ölümü gerçekten sarstı beni. Başka bir ilişki vardı aramızda. Keçiyolları telefon kokardı. Öyle çok fazla ahbaplık etmezdik ama sürekli düşünürdük birbirimizi. Onun bana her zaman hakkımdan fazlasını vermeye alışmış olması, bende onun hakkı konusunda yersiz de sayılabilen bir titizlik mi yaratıyordu?

Edip öldü ve ben, dün, kaç zaman sonra, Kadıköy Açıkçarşı'sının gondol (gemi satıyor biri) bedestenindeydim. Oranın, yani geminin bitişiğinde, olağanüstü bir şey oldu: adamın biri yere iki kapağını açarak koyduğu bir James

Bond çantasının içinde üç tane tesbih, iki de şey, iki tomar da, eski milli piyango bileti satıyordu. Uçmasınlar diye üzerlerine lastik bağ geçirilmişti. Aldım elime, tarihlerine baktım. Eski biletler, bir şey çıkmamış, ya da çıksa da zamanı geçmiş biletler. "Kim alabilir, kimler alır bunları?" diye düşündüm. Bir şey gelmedi aklıma. Yalnız şu imge: Adam yarın ölecek ve yarın öleceğini bilmiyor...

İmge, beni, satıcıyı, Edip'i, tanıdığımız bir sürü ortak kişiyi kapsayacak biçimde genişledi; bir geceye, bir dostlar sofrasına, bir veda bildirisine, bir dergi yazısına dönüştü.

Yetenekli ve salt duygu Beyhan; (Türk)uvaz çatılı saray: Cary; sonsuz güzel ve Manş denizi'ni yüzerek geçecek kadar güçlü sporcu Alev...

Edip'i tanıdıktan kısa bir süre sonra, 6/7 Eylül Olayları çıkmıştı. O akşam, Edip, evine (alnına defne dalı koyacağını düşündüğüm Mefharet'in yanına) gitmişti; ben, olayları bütünüyle izledim, sabaha kadar. Yapacak başka işim yoktu zaten...

İlk tanıştığımız gün arkadaşlığımızın renklerini de, baştan sona, olduğu gibi götürecek bir çerçeve oluşmuştu: Orhan Kemal, Hüsamettin Bozok, Agop Arad, Muzaffer Buyrukçu, Edip Cansever, Cemal Süreya... İlk günkü dostluk, sonuna kadar...

Edip'in çerçeveleri içinde bir başka çerçevedir bu (Arap Talât'ı eklemek şartıyla)... Onun daha çok Fatih'te oturduğu zamanla ilgilidir.

Sonra Bomonti'ye gitti, sonra Bebek'e. Çevresi iyice genişledi. Orhan Kemal ve Buyrukçu ile ilişkilerinin gevşemesinde bunun da bir payı olacak. 1959-1964 yılları arasında İstanbul dışındaydım: Askerlik, Ankara, Paris. Döndüğümde Edip'i o yeni konumu içinde buldum. 60'lı yılarda Orhan Kemal ve Muzaffer'in yanında Edip'i hiç göremedim.

Fatih'teyken, T.S. Eliot'un Türkçe çevirilerini didikler, Kafka'yı beklerdi.

Bir fuayede bir tuzluk sevmişti: "Avusturyalı bir tuzluk."

Bir sobanın borusu eğri duruyorsa, onu severdi; kendisinin de öyle bir sobası olmadığı (olamayacağı) için hayıflanırdı.

Camsever!

Saat dört dedi mi, masanın örtüsü üstünde bir "beyazlık" olsun ister. Uçucu bir şey vardı kadehinde, bir gaz. Yudumladığını göremezdin.

O canlı, o ilk Edip'le, bütün hesaplarını vermiş eski bir uygarlık gibi gözlerini aralayan son Edip arasında bir ayrım var mı diye düşündüm. Yok bir ayrım.

Her şeye karşın, alaturkayı elden çıkarmayan bir adamdı.

Uzletgâhını ordan oraya taşıyan derviş.

İşte bu piyango biletleri, bütün bunlar...

562. GÜN

Serpin bana İstanbul'u dolaşmayı öğretti. İstanbul'u kullanmayı. Dik bir yokuşu tırmanırken Süleymaniye'nin minarelerine baktık: Yeryuvarının eğrisine basa basa; minareler de gökdenizinin sularına bata çıka...

563. GÜN

Sonunda *Maliye Yazıları*'nın ilk sayısı çıktı. Maliye müfettişi arkadaşlar eski Todori'de yemek yedik.

Saçak'ta *Gırgır* için söylediklerimde fazla ileri gitmişim. Özellikle Oğuz Aral için kullandığım bazı sözcükler. Yazının bazılarınca beğenilmesi üzerinde yeniden düşünmeye itti. O sözcükler şimdi rahatsız ediyor beni. Düşüncemde haklıysam da, seçtiğim biçim yanlış. Böyle acımasız biri miyim ki?

564. GÜN

Milan Kundera'nın *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*'ni Marguerite Yourcenar'ın öyküleriyle hemen hemen aynı zamanda bitirdim. Kundera da iyi yazar; çok karıncalanma uyandırdı.

Ama Yourcenar'ın yeri başka. Çok dipten, çok derinlerden (Eski Yunan şiiri, Kuzey Amerika zenci şiiri, Kavafis, Woolf, Joyce çevirmeni) beslenmiş bir anlatım var onda. Gerçek anlamda bir "böcekbilim" özeni en çılgın romantizmle yan yana gidiyor. Metnin beyazları dopdolu.

Şiirde uyak delisiymiş; "otuz dize sonra da gelse, bir uyağın kurtarıcı rolü vardır" dediğini anımsıyorum; bir yerde söylemişti.

Geçmişi bugünde yeniden kuran yapıtlarının hepsi elimin altında olsun isterdim. Bir uzanayım onlara, geniş zaman içinde.

567. GÜN

Mehmet Seyda hastaneye kaldırılmış. Daha doğrusu çekap için gittiği hastaneden çıkamamış. Zuhal ve Memo Emrah'la gittik. Kendinde değildi; her yanına aletler bağ-

lanmıştı. Fenalaştım orada. Daha fazla duramadım. Ben ayrıldıktan yarım saat sonra da ölmüş.

Seyda: Bacanağım!

Büyük otobiyografi.

569. GÜN

Cenazeden sonra Behzat Ay'la birlikte Hatay'a gittik. Daha sonra Necati Tosuner ve Sulhi Dölek de geldi. Dölek'in İçkievi defterine yazdığı gibi, "Seyda'yı anarken herkes kendini anlatmış oldu."

Rakıyı cocacola ile içtiği günler...

570. GÜN

Pazar için ne yapabilirim diye bu dergiden birkaç örnek nüsha aldım. Evde bunlara bakınca, bana göre bir yer olamaz gibi geldi. Sonra benim için yeni sayılan bir yazı türü buldum: İki kişinin karşılıklı, daha doğrusu aynı kişinin kendisiyle yaptığı konuşmasından oluşuyor. Özel adlarla tıkabasa; kesik kesik, ama her planda güncelliğin içine dalabildiği için pratik; özdeyişleri, ünlü yazarların sözlerini parçalayarak, onların alt ve yan karşılıklarını üreterek geliştirildiği için kolay.. Adı da onu belirtiyor zaten: "Derleme Söz Senaryosu."

571. GÜN

"Araştırma" yazıları için Nursel Duruel'i aradım. Araştırma tutkusu var onda. TRT'den deneyi de var. ANSA'da,

"Hoşgörü" üzerine kapsamlı bir çalışma yapmayı da kararlaştırmıştık. Öylece kalmıştı. Belki bu arada onu da canlandırabilirdik.

Kabul etti.

İlk konu: Toplumumuzda önceleme (anticipation) olayına ne ölçüde rastlanıyor? Sözgelimi Cumhuriyet'in ilk yıllarında, özellikle de 10. yılda, bugünlere nasıl bakılmış? Bunun olumlu ve olumsuz örneklerini derlemek için nereleri taramak gerekir?

572. GÜN

Bu yazıları *Milliyet Sanat*'ta yayımlamaktan her zaman ayrı bir tat almışımdır. Akal da, Zeynep de, Zekâi de sevdiğim kişiler. Ama, işte, artık *Gösteri*'deyim.

Belediye Kitaplığı, Taksim'e, Sheraton'un arkasındaki güzel binaya taşınmış. "Önceleme" için yarın orda çalışmaya başlayacağız. 10. yılda ileriye dönük düşünceler bulabiliriz diyoruz. Büyük bir güven yılı çünkü 10. yıl. Önceleme yetisi için yalnız şimdiki zamanın değil, geçmişin de iyi değerlendirilmiş olması gerekir. Dinsel bir toplumda önceleme öte dünyaya ilişkin çizgiler taşır. Geçmişi değerlendirme de öyle.

Sözgelimi Ahmed Cevdet Paşa Komünizm, Sosyalizm, Nihilizm kavramlarını çok tuhaf köklere bağlıyordu. Ona göre sosyalizm yalancı peygamber Mazdek'in dininden çıkmadır. İslamiyet'ten sonra da Kızılbaşlar, Aleviler, Batıniler arasında gizlice yaşamıştır. Daha sonra Haçlılar, dönüşlerinde, bu dini Avrupa'ya götüreceklerdir. Mısır'dan da gizli Mason işaretleriyle gitmiştir. Paşa, Mason selamının bektaşi selamına çok benzediğine de dikkat etmiş...

Bu düşüncelere bağlı bir kişinin gerçek bir önceleme yetisi olabilir mi?

Başka konular da düşündük: Namık Kemal okuru olan bir kişinin onun yaşadığı günlerde bütün bir 24 saati...

Hoşgörü'nün tarihi ise aynı zamanda Horgörü'nün tarihi...

573. GÜN

Bu nasıl kitaplık? Öğle tatilinde sizi dışarı çıkartıyorlar. Cumartesi, pazar günleri kapalı; akşam saat beşten sonra çalışma yapamazsınız.

Zaten *Cumhuriyet* Gazetesi'ni taramakla işe başladığımıza göre, bunu gazetenin arşivinde yapmak daha iyi değil mi? Orda öğle tatili diye bir şey yok; cumartesi, pazar da açık. Sigara içmek de serbest. Benim için değil elbet. Benim sigaradan tekaütlüğüm yedi ayı doldurdu.

eylül 1986

574. GÜN

Gülün Adı ve *Seyreyle Dünyayı*

575. GÜN

Gülün Adı

578. Gün

Gülün Adı. Enis Batur bir ansiklopedinin 14. cildini getirdi. Türkiye (genel) maddesini okuyacağım: Kitap oyununda bin sayfa kadar.

Serpin'le *Gülün Adı*'nı konuşuyoruz. O, iki gecede bitirmiş. Bu kitap, simgeler halinde ya da olduğu gibi, tuğlalar halinde, kişisel hayatıma nasıl da girdi! Açıp açıp bazı bölümlerini bir daha okuyorum. Bayka şey... *Gülün Adı* büyük yapıt. Temelinde zengin birikim, büyük çalışma, bazı alanların bütün bir mirası var. Bilmediğim, hiçbir zaman öğrenemeyeceğim yanlarıyla da bir yücelik kazanıyor gözümde. Eski anıtlardaki gibi.

Kuşkusuz bütün bunlar böyle. Ama benim için daha önem kazanması, eşsizleşmesi için başka nedenler de var. Sözgelimi Marienbad ("geçen ay") İlkokulu'ndaki yeşil örtüyü kapıcının küçük çocuğu çekiveriyor... Adso'yu bekleyeceğim... Kişinin bazı kitaplarla arasında son derece öznel bağlar da kurulabiliyor. Kapalı (hermetik, "sıkı") bağlar.

Yine de zaman zaman kitabı nesnellik içinde de ele almak istiyoruz. Çevirisi? Kimi yerde çok bozuk çeviri. Şadan Karadeniz zaman zaman Öz Türkçeye yeniliyor. Öz Türkçe sözcükleri yanlış kullanıyor. Ama kimi yerde de anlatım dorukları, yücelikler karşısında çevirmeni alkışlamadan edemiyoruz. Avicena'nın İbni Sina, Averroe'nin İbn-ür Rüşd olduğunu anlamamış bulunması hiç de batmıyor. Şadan Karadeniz iki kişi mi, diye düşündüğüm de oldu.

Cahit Bey söyledi, Mina Hanım'da kitabın Fransızcası varmış. Ama o da Bodrum'da; Mina Hanım dönünce, Fransızcasını da okumak isterim.

İtalya çok canlı bir ülke. Her alanda: müzikte, şiirde, sinemada, ideolojide, siyasada. "Nouveau Roman" akımının en belirgin örneklerini Fransızlar verdiler. Ama diyebiliriz, o akım da en iyi ve üretici biçiminde İtalyan edebiyatında yansılandı.

Umberto Eco, Milan Kundera'yı biraz da harcamış oldu bende.

"Her şey birdenbire oldu."

579. GÜN

Üsküdar'da, Şile otobüsüne üç kişi bindik: Mehmed Kemal, Memo, Emrah ve ben. İkinci Şilebezi Şenliği. Yine bizi buldular.

Mehmed Kemal, Memo'nun çantalarının çok ağır olduğunu sezmiş. Spor malzemesi. Nereye olsa götürür onaları.

580. GÜN

Bu kez başka bir otel. Ama yemekleri yine Değirmen'de yiyoruz.

Mehmed Kemal'le boyuna tavla oynuyoruz ve bizim için ürkütücü, hiç değilse düşündürücü olan şeyden (sokak ortasında şiir açık oturumu) söz ediyoruz boyuna. Yolculuğun en zor yanı o. (Ama nedeni de o. Bunun için çağırdılar bizi buraya.) Mehmed Kemal de kaygılı. Ben onu sonsuz dışadönük biri sanırdım.

Bana gelince, sekiz kişilik masa başında bazı şeyler söyleyebilirim; ya da, en çok on kişinin bulunduğu bir odada dilim açılabilir; üç kişiysek, iki kadeh atmışsam, gevezeyimdir. Daha geniş topluluklar için, kitleler için hatipler gerek. Sanırım, hitabet sanatı, güzel konuşmanın sınırlarını burda iyice aşıyor. Ayrı şeyler bunlar.

Büyük şair olmakla cins şair olma arasındaki ayrım... Böyle bir ayrım. Hatip, Akilleus'tur ya da Lancelot; öbürü ise Hektor'dur ya da Tristram...

Utangaç bir adamım ben; bir şeyin fiyatını bile soramam; ayrıca, sorarsam, almak zorundayımdır da sanki.

Roma'da insanlar arenada öğleden önce aslanların önüne, öğleden sonra seyircilerin önüne atılırmış ya, seyirciden daha çok korkarım.

Cahit Tanyol, Süreyya Berfe de geldi.

Şilebezi Şenliği'nde öğleden sonraki şiir açık oturumundan korkan ve Enis Batur'un ansiklopedisine gömülmekle o oturumun dışında kaldığını sanan bir adam.

Geçen yıl ne olmuştu?

581. GÜN

Feyyaz Kayacan'dan mektup: "Londra'ya döneli kaç gün geçti yanımdan, bilemeyeceğim. Takvimler saatler yalan söylüyor hep. İşte bu mektubu yazan benim. Ne ki, elim İstanbul'da, kâğıt burada. Öyle gibime geliyor. Yahu, siz geçen cuma Hatay'a gitiğinizde, ben de orda mıydım? Çok matrak coğrafyalar içindeyim. Şikâyetçi değilim ama. Yarın Kız Kulesi'ne gidelim, en atılgan, en gökçe parmaklarımla, Dergi için bir şiir yazdım. Sana adamıştım. Ben yazarken sen de yanımdaydın, unutuyor musun? Ayrıca (pensee) tipinden ufak tefek şeyler hazırlıyorum. Yanı sıra kısa denemeler. İşine yararsa, yollarım. Kesinlikle bildir bana. Bir posta kartı, bir iki satır yeter. Sesinin calligraphie'sini görelim be! Özledik."

Bu, önceki mektuptu. Yenisi de bugün geldi.

Saçak'ta yayımladığım "Feyyaz Kayacan'a Üç Soru"ya karşılık verirken Borges'in Nobel Ödülü aldığını söylemiş. Onun bu yanılgısını biz de atlamışız. Şöyle diyor; "Bu yanlışımdan (bir özlemin sonucudur da) ötürü ben niye utanayım, Nobel Jürisi utansın!"

582. GÜN

Manken bacaklarıyla pehlivan adımı atan kadınla Moda çay bahçesine gittik.

İpekböceği sesli kadın oğlunun gömleklerini ütüledi.

Balzac'a bunu nasıl söyler, anlamadım: Sivri burun piçliğin göstergesiymiş.

583. GÜN

Mutluluk nasıl dayanıksız!

584. GÜN

Arşiv, *Seyreyle Dünyayı*.

Şiir konusunda tartışırken üretici olmak için bugünkü (şu andaki) şiirden çıkış yapmak gerek. Tanzimat, Garip, İkinci Yeni gibi adlardan değil. Onlardan buraya değil, burdan onlara.

Leyla Gamsız'ın o küçük "beyaz"ını anımsadım yine. Hani EDPA'da... Burhan Uygur da benim için bir resim bırakmış EDPA'ya. Hatay'da onunla Mimar Sinan'ı konuştuk; Şehzade Camii'nde kalfa, Süleymaniye'de usta, Selimiye'de öke. Burhan Uygur, Evliya Çelebi'yi de mi hatmetmiş? "Sekiz bıyıklı Kürtler"den de söz etti.

585. GÜN

Şerif Mardin, bazı sorunlara, doğru bakıyor. Bir yabancı gibi bakmış da olsa.

Olsun, Cengiz Han'ın danışmanı da Çinliydi. Çevresindeki müneccimlerin hepsi Tibetli.

Doğu Perinçek, Mehmed Kemal, Halil Berktay, Hasan Yalçın, *2000'e Doğru*'nun maketini inceledik.

2000'e Doğru mu, *2000* mi?

Mehmed Kemal'e göre, yazı (ikibin) rakamla (2000) iç içe olmalı.

586. GÜN

"Benim dostum karşımızdan geliyor
Yenisi de eskisine gülüyor."
Karacaoğlan

587. GÜN

Nebahat Çetin'in (Metin Altıok'un eşi) mektubundan parçalar:

"Metin'in ısrarlarına dayanamadım; biraz da duygulandım, yazıyorum (kendisi mektupla tatmin olmazmış). Bütün gün aynı sözler: Cemal Süreya benim için 'Bundan sonra şiir yazmasa da olur' dedi. Sizi özlediğini ve kırgın olduğunu söylüyor Metin. Nasıl olsa gelip sizi bulacağını..."

Milliyet Sanat'ta beş altı yıl önce "En Genç" şairler için bir yazı yayınlamıştım. Bir sürü genç şairin varlığını ortaya koymak amacıyla yazdığım bu yazıda Metin Altıok'u da, bir bakıma, gençlerin en olgunu olarak anıyordum. Sevdiğim şairdir (ayrıca sevdiğim adam) Metin. Giden ay da iki dergide çok güzel iki yapıtını okudum. Onun için, "Artık yazmasa da, olur" derken, şiirine bundan sonra tek dize eklemese de, iyi şair ve usta olarak kalacağını, yerini bulmuş bir sanatçı

olduğunu söylemek istemiştim. İpek dokuma işini herkesten iyi bilen Metin Altıok için tersini söylemek istemiş olamam. O yazıyı, aradım, bulamadım. Ama, olamam... Yazılarımda belirsiz kalmış yerler olabilir, Metin için olamaz. Zaten o yazının bağlamı da böyle bir şeye uygun değil. Orda adı geçen bütün genç şairlere sevgiyle yaklaşılmıştır.

Aslında buram buram sevgi, özlem, tutku, anılar (ki yoksalar, hiçbir şey yok...) var Nebahat'ın mektubunda. Nebahat'ı hiç görmedim. Bizim oralıymış. Beni Bingöl'e çağırıyorlar. Gitmez miyim?

"Aslında Metin'i anlamak hiç de zor değil. Bingöl ve Metin! Zor! Üstelik yedi yıl bitiyor. Zorunlu. Benim görüşüm, bu deneyim ya da sınav Metin için gerekliydi. Kaldı ki, Bingöl, sevdi onu. Kucak açtı. Sahip çıkıyor. Şairliğine de saygı duydu."

Yayıma hazır iki kitabı varmış: *İpek ve Kılabdan; Gerçeğin Öteyakası.*

Sevgili Nebahat, söyle o Metin'e böyle güzel mektuplar alacaksam, beni istediği kadar yanlış anlayabilir. Bu hak verildi. Mektup postada.

El resimleri yapıyor mu? Buyrukçu ile geçende bir eve gittik; orda hep Metin'den söz ettik. Ayla Seli de vardı; sizleri çok merak ettiğini söyledi.

Biliyordum bir gün sizden mektup alacağımı.

Zeynep iyidir.

588. GÜN

2000'e Doğru'nun genç elemanları için hizmet içi eğitim.

Hasan Yalçın'a Oblomov ve Rudin'den sonra Zola'nın *Meyhane*'sindeki Gervaise'i ve Flaubert'in *Gönül ki Ye-*

tişmekte'sindeki Frederic'i ele almasını önerdim. Halil Berktay, Aragon'un *Güller ve Leylaklar* çevirisini bu ay da getirmemiş.

Seyreyle Dünyayı da çok güzel bir kitap. Mutlaka bir kez daha ele almalıyım. Vedat Günyol'a rastlayamıyorum. Kitabı bana sağlayan Atilla Özkırımlı'ya sordum. Türkçesi üzerinde fazla oynanmış mı? Öyle pek oynanmamış. O zaman, olağanüstü bir yapıt karşısındayız. Bir şans oldu benim için böyle bir kitaba ulaşmak, bir piyango. Ne güzeldir bir sözlük gibi de okumak kitapları! Notlar almak!... *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş*... Evet, ilk Türk romanı.

Başkişi de avukat.

Dük de Cebeci ile Fügen boşandılar.

Tevfik Akdağ ile hayatımızı düşündük. Ecevit'ten, Özal'dan, Kocaeli valisinden söz ettik.

589. GÜN

Perinçek'lerde: Tomris Uyar, Selçuk Baran, İnci Aral, İnci'nin eşi Ali Gür.

Turgut Uyar'un *Büyük Saat*'i açıldı.

Selçuk Baran'la bir süre yazışmıştık. 12 Mart öncesinde ve hemen sonrasında. Daha sonra ben Ankara'ya gittim. Dostluğumuzun orda gelişmesi beklenirken, tersi oldu. Selçuk, bunun nedenlerini kendine göre anlattı. Bazı olaylar, daha doğrusu bir iki kişi adı sıraladı.

Yazışmaya karar verdik.

590. GÜN

Oluşum dergisi kapanmış. 149. ve son sayı elimde. *Oluşum*'un bir ara yönetmenliğini de yaptım. İniş çıkışları oldu.

Kıpır kıpır bir iki sayısını da anımsıyorum. Yine de hiçbir zaman tam beğendiğim bir yayın organı olarak göremedim onu. Özellikle son bir iki yılda bitkisel hayat içinde gibiydi.

Ama *Oluşum* bir dergi olmanın ötesinde bir anlam da taşımıştır benim için. Bir dost çevresini çağrıştırır; hayatımın çıkmazda olduğu bir döneminde *Oluşum*'un yanında, ardında, önünde avuntularım... Nisa Hanım'ın incelikleri. Arkadaşlar bir olup zaman zaman küserdik de ona. *Türk Dili*'nin yanında başka bir Ankara'ydı *Oluşum*. Bir hüzün gibi şimdi. Hiçbir sayısı giderini karşılayamadı. Onüç yıl.

591. GÜN

Nilüferlerin arasındadır kötümserlik.

ekim 1986

592. GÜN

"Ağamı düşman vurdu
Komşular memnun oldu."
(halk türküsü)

593. GÜN

Ahmet Haşim birçok kurumda devlet memurluğu, öğretmenlik yapmış bir kişi. Bunun için de doğum tarihini her zaman resmi kanallardan saptama olanağı var. Kimlik sureti bir yerlerde mutlaka bulunabilir. Ama bakıyoruz, edebiyat

tarihçilerimiz, araştırmanlarımız Ahmet Haşim'in doğum tarihi üzerinde bile birleşemiyorlar.

Bu tarih, Rauf Mutluay'a göre 1883; Şükran Kurdakul ve Atilla Özkırımlı'ya göre 1884; Abdülhak Şinasi Hisar ve Behçet Necatigil'e göre 1885; Asım Bezirci'ye göre 1887.

Şairin ölüm tarihi için de öyle: Necatigil'e göre 4 Haziran'da; Asım Bezirci'ye göre 3 Haziran'da ölmüş.

Britannica için, bugünlerde Ahmet Haşim'le ilgili kaynaklara yeniden bakıyorum. Şiirlerini de yeniden okuyorum. Özellikle ilk şiirlerini. Bir mutluluk oldu bu benim için; iyi oldu. Anladım ki onun ilk gençlik ürünlerine şimdiye dek hep uzaktan bakmışım.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın şu iki gözlemini yerine oturtmalıyım: Şeyh Galip etkisi; "Şi'r-i Kamer"lerde toptan bir çocukluk anısına "zevk" ve "hastalık"la yaklaşım.

Hisar'da ilginç bir gözlem de, Haşim'in diliyle ilgili. Vezin yanlışlıkları bir yana, ona saldıranlar hep dil yanlışlarını silah olarak kullanmışlar. "Haşim Arap'tır, Türkçe bilmez," demeye getirmişler. Hisar buna karşı çıkıyor: Haşim'e saldıranlar hep dilin altında kalmış kişilerdir; Haşim, dilin üstüne yükselmiş, mevcut Türkçeyi aşmıştır; öyle bir düzeyden gelir sesi.

594. GÜN

Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Haşim'in düzyazısını hafifsiyor. Zekânın verimleriyle var olan, kimi zaman da "için için" alaycı bir planda görünen bu düzyazı küçük ustalıklarla örülüdür; Ahmet Haşim'in şiirinin yanına bile yaklaşamaz. Böyle diyor. Bunda biraz haklı da belki. Ama şiirine yaklaşırkenki gibi içten değil. Çözümleme duygusuyla yak-

laşmıyor. Bu yüzden, silahlı değil. Narsisist bir tutum içinde. "Bu alan, benim!" demek istiyor sanki.

595. GÜN

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Türk Edebiyatı Tarihi*'nde, Ahmet Haşim'e ayırdığı yer, dipnot dahil, 17 satır. Oylum, verilen önemin tam bir göstergesi değildir elbet. Yine de bir ölçüsü olmamalı mı bunun? Aynı kitapta Yahya Kemal'e 400; İhsan Raif'e 125; Halil Nihat Boztepe'ye 80 satır ayrılmış.

Üstelik Kocatürk, Yahya Kemal'i pek de değerli bulmazdı.

17 satırcık...

İhsan Raif kimdi yahu?

596. GÜN

Maliye Yazıları'nın yeni sayısı için Yön Ajans'a gittim. Cemal Şener yoktu. Yetiştirememişler, elde ciltlenmiş beş dergi verebildiler. Bu yüzden, Todori'ye de gidemedim.

Akşam, Kadıköy'de sokak sergisinde, enfes bir eski kitap buldum: *İkincil Kitaplar* (les Livres du Second Rayon). Kitaplıklarda arka sırada yer alan yapıtlar ve bunların yazarları Emile Henriot, çekici görünsün diye bir de alt başlık atmış: *Aykırılar, Haz Düşkünleri.*

Başyapıtlardan önce yazılmış, onlar bir çeşit ortam hazırlamış, ama onlar ortaya çıktıktan sonra silinmiş, silineyazmış kitaplar. Nerciat'ı okumuş olanlara Coderlos Laclos daha az şaşırtıcı gelmiştir; Restif, Balzac için bir önceleme olamaz mı? Molière yokken bir Sorel vardır.

Bir de başyapıtlardan sonra benzer biçimde üretilip de kendi sönüklüklerinde onları sürdüren yapıtlar... Ne gibi, sözgelimi? Bizim edebiyatımızdan alırsak, Hasan Şimşek'in şiirleri gibi mi?

"Çadır tiyatrosu" beğenisiyle bu kitaba zaman zaman bakacağım. Onun için de kitaplıkta herhangi bir sıraya değil, başucuma koydum.

597. GÜN

"Kaymakam çağırmış azgındır yüzü
Murat eder ise asdırır bizi
İşlerin başı da bir kral kızı.

Kırk kişiydik bir odada bastılar
Kolumuzu kelepçeyle ezdiler
Künyemizi istiklale yazdılar.

Nezaretten çıktık okundu emir
Boynumuza attılar beş batman demir
Karaçay'a varmadan tükendi ömür."
(halk türküleri)

598. GÜN

Şu da var:

"Saat sekiz buçukta oradan kaçtık
Ay karanlıkta yolları şaştık
Ağzımız dolarak ırmağı geçtik."

Düşündüm ve kendi kendime yinelemeden edemedim: Halk türkülerini ve alaturka şarkıları hiç sevmeyen kişi şair

olamaz. Şiirden tam bir tat alamaz. Elbet, ülkemizde ve hiç değilse bugün için. En azından bizim kuşaklar için.

599. GÜN

Ahmet Haşim konusunda ortaya bir başka durum daha çıktı. Asım Bezirci'in 1968'de yayımladığı *Dünden Bugüne Türk Şiiri* antolojisinde Ahmet Haşim'in doğum tarihi 1884 olarak gösterilmiş. Demek Bezirci, 1983'te Can Yayınları için hazırladığı *Bütün Şiirleri*'nde o tarihin yanlış olduğunu anlamış ve1883 olarak düzeltmeye gitmiş. Nasıl bir araştırma yapmış acaba? Yoksa, bir araştırmayı göze alamadan Tanpınar'a mı katılmış?

Benzer duruma Necatigil'in *İsimler Sözlüğü*'nde de rastlanıyor: 1960 tarihli ilk baskıda Ahmet Haşim'in doğum tarihi 1884; gözden geçirilmiş 1983 tarihli on birinci baskıda ise 1885.

601. GÜN

Memet Fuat: 1884. *Meydan-Larousse:* 1885. Orhan Ural: 1885. Cevdet Kudret: 1885.

Ben ne diyeceğim şimdi?

602. GÜN

Tanpınar, kendinden önceki edebiyat üzerine düşüncelerinde erişilmezdir. Denebilir ki, özellikle XIX. Yüzyıl edebiyatı ondan sorulur.

Çağdaşları karşısında biraz belirsiz.

Kendinden sonrakiler içinse uzak ve işin dışında.

Emin Bülent'i nasıl yüceltiyor!

Emin Bülent, eskilerin Muzaffer Tayyip'i, Rüştü Onur'u gibi olmuş bir sanatçı. Ama onlar gibi genç yaşta ölmüş de değil; genç yaşta şiiri bırakmış. Tek özelliği Fecr-i Ati topluluğunun hızlı bir üyesi olması (bugün öyle görünüyor). İşin içine bir de Galatasaraylılık dayanışması mı giriyor?

Edebiyatımızda "Mavi" neyse, Fecr-i Ati de odur. Adı olup kendi olmayan. Günümüze bir tek Mavi'ci kalmış: Yılmaz Gruda. Yazdıklarından öyle anlaşılıyor. Şiirlerinden değil, "Mavi" için yazdıklarından.

Asım Bezirci, Ahmet Haşim için *Dünden Bugüne Türk Şiiri* antolojisinde özel başlık açmış: "Fecr-i Ati Şairi."

Yanlış yapmış bence. Fecr-i Ati diye bir şey var mı ki? Ahmet Haşim oraya sığar mı?

Yedi Meşale diye bir şey var mı? *a* kuşağı var mı?

Murksist'ler, Tui'ler... *Milletlerin Zenginliği?*

"Mavi" dedim de, Attilâ İlhan için şöyle düşünürdüm: Nükleer bir ciddiyetle çelik çomak oynayan Türk genci...

604. GÜN

Kuşlar toplanmışlar göçüyorlar
Keşke yalnız bunun için sevseydim seni.

605. GÜN

Berin Taşan eski, yeni şiirlerini bir araya getirdiği kitabını yollamış. Dün elime değdi. *2000*'de, masanın üstünde unutmuşum. Şimdi, kahvede, karışık düşünceler içinde, ki-

tabın adını anımsamaya çalışıyorum. *Önce! Önce* miydi! *Önce* ise bu başlığı neden koymuş? Daha önce yayımlanmış iki şiir kitabı var.

Berin'in şiirlerine her zaman bir yer vardır içimde. Taptazedirler. Hele bir ikisi vardır ki, çağdaş şiirimizin yapıtaşları arasında yer alır.

Kitabın adı?

Kitabın adını şu anda anımsayamamak bir fırsat da oldu o karışık düşünceleri daha da dibe itmek için. Düşünceler, kaygılar, korkular... tek tek belirlemeye de çalışmıyorum onları; çalışsam da, belki gücüm yetmez. Dolanmışlar birbirlerine ağırlıklar halindeler; orada, dipte duruyorlar. Yapamam.

Elbet, bu daha çok bugün için. Yarın, öbürgün değişirim. Tek tek elden geçiririm. Kimisi başka yüz kazanır; kaygı olmaktan çıkar kimisi.

"Artık el atamama" duygusu. Düşünüyorum da, bu duygu çok zaman ağır basmış benim gidişatımda. Kırık bir yanım var. Hiçbir cüretim onu düzeltemez. Bir şeyi üç kez yapmamışsam, artık bir daha hiç olmayabilir o şey. On yıl kadar önce bir meslek okulunda haftada on saat kadar dersim vardı. Topu topu iki üç çeyrek gün. Bir gün, ne olduysa, okula gidemedim. Bir daha da ayağım gitmedi. Bundandır bazı evlere gidemeyişim, bazı mektupları yazamayışım.

Bu kahveye de nicedir gelmiyordum.

606. GÜN

Kâmram S. Yüce ölmüş.

Arabada, arkada oturuyormuş.

608. GÜN

(Saklı Güldeste)

Karun Alp'in dergilerde kalmış şiirleri. Her zaman gözümü almıştır; etkilemiştir beni. 1953'ler, 54'ler...

"Altı Şarkı Söyle"den daha önce de söz ettiğimi anımsıyorum. Hep yinelemek isterim. Karun Alp iyi şairdi.

Alp Kuran var bir de. Alp Kuran başka planlarda da varolmak tutkusuyla Karun Alp'i fazlaca ihmal etti. Bilim, sanat, politika.. 50'li yılların altın çocuğu Karun-Alp-Kuran.

Geçen gün Hatay'da karşılaştık.

Bunu, bunu, bunu, söyledim ona. O da dedi ki; şu, şu, şu...

609. GÜN

Nuran Ayata. Adını biliyordum. Ama Türk Dil Kurumu bayan üyelerinden hangisi olduğunu öğrenemedim. *Papirüs*'ü üçüncü kez çıkarma girişimimizde bir mektup almıştık ondan. Ömrümde aldığım en duyarlı mektuplardan biri. Birsen'le oturup ağladığımızı anımsıyorum. 1.7.1979 tarihli. Erenköy'den atılmış.

Hayatımızla iç içe geçtiği için, bazı parçalarını buraya almadan edemem:

"Siz de mi göçtünüz İstanbul'a? Onca yıl Ankara'da, tanışmadık, görüşmedik. Tüm gerçek sanatçıları can dostum, kardeşim, arkadaşım, yandaşım sayıp onları yüreğime yerleştiririm. Ama sokulamam; tanışmak için girişimde bulunamam. Sizleri kutsal bir uzaklık, erişilmezlik ve ulaşılmazlık içinde görürüm. "O güzel şeyleri yaratanlarla ben nasıl konuşabilirim?" derim. Tümünüzü uzaktan sevmeyi

yeğlerim. Dil Kurumu'nda, Kızılay'da karşılaşırdık. Yüzüme bakardınız, öyle tanıdık ve iyi iyi.

"Bunları size niye mi yazıyorum? Şunun için: Artık sevgi sözcüklerimi ertelememeye karar verdim. Son yıllarda, ölümler, sevgi sözlerimi içime tıkayıp beni boğdular, kaç kez.

"Kızılay'da, Galeri'de, Bedri Rahmi'ye, 'o güzel renkleri yaratan ellerinizin tüm parmaklarını ayrı ayrı öpmek isterim' diyecektim, diyemedim; İstanbul'a döndü, hastalandı, öldü.

"Kurum'da, bir cumartesi, C.A. Kansu'ya bir sevgi sözü söyleyecek, sınıf arkadaşı olan hayat arkadaşının selamını iletecektim. Çevresi kalabalıktı. 'Haftaya söylerim, dedim. Hafta ortasında ölüverdi.

"Kurultay'da, o güzel çevirisini oğlum için imzalatacak, 'İyi ki yazdım. Bedrettin Cömert, gençler için böyle kitaplara gereksinme var. Sağol ve sürdür bu uğraşı...' diyecektim, diyemedim. Ölümü hâlâ tüketir içimi.

"Eski kitaplarını güvenli ellere aktarmakta bana yardımcı olan İbrahim Olgun'a, Tarih Kurumu'na uğrayıp, 'Sağol, içim rahat etti. Kitaplarımı değerlendirdim. Ne iyi adamsın, ne güzel işler yaparsın!' diyecektim, diyemedim; gidiverdi.

"Yıllarca önce, otobüste önümde oturan Asaf Çiğiltepe'nin sırtını okşamak, 'AST'ın her oyununa gelirim; öğrencilerime seni örnek göstererek sevdirmeye çalışırım; sen bir yiğit devrimcisin, sessiz ve gösterişsiz sürdürürsün işini...' demek gelmişti içimden, diyememiştim. Anadolu yollarında devletin işini yüklenmişken, gidiverdi.

"Daha nicesi var. Hele öğrencilerimin ölümleri.

"Elimde olsa, bir yasa çıkarırdım: Sevgiler ertelenmeden, geciktirilmeden söylenecektir... Sevgileri söylemeyenler, saklayanlar, biriktirenler, şu şu şu cezalara çarptırılacaklardır.

"Yoo... Bu mektubu siz de ölüverirsiniz diye değil, ben ölüverirsem diye yazıyorum ve diyorum ki..."

610. GÜN

Yeni kitaplar.

Gökyüzü Saatleri, Arif Ay'ın dördüncü şiir kitabı. Şair: *"Balkondan düşmüyor kâğıt."* Terkisinde göğü taşıyan atlar. Kitabı okuyunca, merak ettim, Arif Ay nasıl adamdır diye.

Mevlüt Ceylan'ın *Barikatlar*'ı, alnında mahşer, iğne deliği. Fazla kullanılan imgelerden sakınırsa daha güzel şiirler yazacak.

İyi şair Erdoğan Alkan: *Eylül Çalgıcısı.*

Hakkını yediler Erdoğan'ın.

Kitabı çantama attım; her yerde okuyayım diye. Alnına şiir yazılmış.

611. GÜN

Sigaraya zam geldi. Aylık gelirim 6750 lira artmış gibi oldu. Ama bu, rakıya gelen zamla örtüşünce, o gelirde 8250 kâğıtlık bir azalma ile sonuçlandı.

613. GÜN

Marienbad İlkokulu'nun manastırına gittik. Beni orda bırakıp gitmesini söyledim.

Sonra yüzyıl geçti.

Sokağın başına kadar koştum. Yoktu. Dönüp giderken öbür uçta karşılaştık. "Kendine iyi bak!" dedi.

Çözümsüzlük, hep kazanırsın!

614. GÜN

Aslında bu da dünkü gündür.

Doğu'nun Akademi Kitabevi'ndeki imza günü. Erhan Bener, Ferruh Doğan, Hadi. Gemi Kitabevi'nin sahibesi, Ankaralı anne...

Ferruh'a *2000*'e çizmesini önerdim.

Doğu, Şule, Bener; Haydarpaşa Garı'nın büfeteryasındayız. Bener'i uğurluyoruz.

615. GÜN

Mithos, yitme, n'olur!...

kasım 1986

617. GÜN

Sultanahmet'ten Kadırga'ya doğru inerken, birdenbire müthiş bir şey oldu: Sokullu Mehmet Paşa Camii ile karşılaştık. Bahçe duvarının parmaklıklı perceresinden bir ıniktanıs bizi içeri çekti.

Gitsinler; şairler, ayakkabıcılar, herkes gitsin, görsün o camii. Nasıl olsa gidecekler.

Yalçınlıkla dibe gömülen, ordan bir "nazar" gibi ısrarla yönelen; keşfedilmekten hiç hoşlanmamış bir uzay tarikatının merkezi gibi...

Ben öndeyim, demir parmaklığa sarılma gereğini duyuyorum. Üstelik yükseklik korkusu da vardır bende.

Uçmanın da aslında düşme olduğu...

Bin yıl ayak değmemiş otlarla sarmalanmış mezartaşları.

İnip yana dönüyoruz; kapısı. Birkaç öğrenci kapının önünü süpürmekte. Başka bir olay bu.

Bu kez aşağıdan yukarı bakıyoruz: aynı görkem (görkem değil, ısrarlı sert bakış), aynı dehşet.

Kapı: merdivenlerden hızla tırmanıp görünmez oluveren bir iç.

Alamut Camii.

Sonsuzluk taşı. İlk biz gördük. Mutlaka başkaları da görecek, mutlaka yazılacak.

Sonra Kumkapı'ya inip şarap içtik.

618. GÜN

Yalnız şiir okuyarak, şiir yazılamayacağını anlatmak istedim ona.

619. GÜN

Hatay. Bir süredir gidememiştim Hatay'a. Önce gidemedim, sonra, gidemeyince artık gidemedim.

Mehmet Ali yeni defter açmış. Birkaç satır yazdım.Ali, Müjde, Nükhet. Nükhet'i ilk görüyorum; Alfred Hitchcock'un *Kuşlar* filmindeki kıza benzettim. Hiç memnun olmadı.

Şahap Sıtkı ve Ümit Hanım da ordaydı. Şahap Sıtkı'nın anılarına nicedir hiçbir yayımcı yaklaşmak istemiyor. Bu da onu enikonu gönülsüzlüğe itmiş; ikinci cildi yazmaya eli gitmiyor. Aydın Cumalı, Ece Ayhan ve Güner Somtürk'le geç vakte kadar beraber olduk; resim fiyatları üzerine konuştuk. Cumalı yayın işine de girmek istiyor.

621. GÜN

"Güzel olduğuma ben de pişmanım,
Kayseri'nin bir yarısı düşmanım."
Halk türküsü

622. GÜN

Erdal İnönü'de konuşma yeteneği olmadığını söyleyenler var. Birçok gazete yazarı o kanıda. Tersini düşünüyorum; konuşmayı çok iyi bilen bir iki politikacıdan biri Erdal İnönü. Coşkusuz diyorlar. Ama o istemiyor ki öyle bir coşkuyu. Sosyal demokratta coşku öğesi pek olamaz zaten.

İnönü'yü, Conrad'ın *Ölüm Seferi* adlı romanındaki zeki ama idaresiz ikinci kaptan Baker sanıyorlar. Oysa, o, Kaptan Allistoon gibi sakin ve güçlü.

Ne romandır o!... Gemi birden doğruluverir.

Geçende, bir başıma, yeniden okudum.

Politika sahnemizde ordaki Donkin'lere de çok rastlanıyor.

Ölüm Seferi'ndeki hasta zenciyi unutamıyorum.

624. GÜN

Dün Birsen'le Bilim Kitabevi'ne, Tuğrul Çutsay'ın resim sergisine gittik. Karikatürcü bilirdim Tuğrul'u. Yüksek öğrenimini resim dalında yaptığı için resme de dadanmış. Hocalardan yakınıyor. Dikkat ettim, tablolarda ara renkler yok; daha doğrusu paletteki boyalar olduğu gibi tuvale aktarılmış. Renk çarkı umurunda değil Tuğrul'un. Bunu özellikle yap-

tığını, ama yalnız arka planda uyguladığını; bir dahaki sergisinde başka bir çalışma biçimiyle görünmek istediğini söyledi. Figürde ise, karikatürden geldiği için, değişik bir güven içindeymiş.

Tuğrul'u daha lise öğrencisi olduğu yıllardan tanırım. Bir sürü zorluğu yendiğini, çok yerde umarsızlığı umuda dönüştürdüğünü biliyorum. Karikatürlü posta kartları satardı; Karaköy'de geçidin orda; Kadıköy'de PTT'nin yanında. Bir karikatür kitabı çıkardı. Bir de dergi, iki sayı...

Birsen benden daha hayran Tuğrul'un direnişine. Anası gibi koştu sergiye.

625. GÜN

Başak Sanatevi'nde Balaban'ın sergisi. Uzunca bir süredir karşılaşmamıştık. Saçları süzülmüş, tek değişiklik.

Şuna benzer bir konuşma:

- Niçin açarsın sergi?

Niçin mi? Geleni geçeni kafasından yakalayıp "gel, arkadaş, seni yaratan toprağı bir gör bakalım" demek için. Yahu, senin o dişlerini unutamıyorum; hani ne demiştim: "fişenk gibi kuşanmış gelmişin dişlerini."

Balaban'da bir süsleme merakı da başlamış. Daha doğrusu vardı böyle bir merak da, artmış. Öküzler yine bir deri bir kemik, ama çevrelerinde çiçekten geçilmiyor. Boyunduruk düz duruyor, hayvanlar eğri.

İki roman yazdığını söyledi. Birinin adı *Dağdaki Oturum.* Yakında çıkacak. "Gerçek" diyor, "gerçeği ortaya koydum orda." Hayat, bütünüyle güzellik, o güzelliğe gözdağı verenler defolup gitsinler!

Bursa'daki Resimli Ev'i de satmamış. Seviyorum bu

adamı. Evi satmadığı için değil. Kimseye sevinç bırakınadığından da. Uğraşıyla ne kadar güzel övünüyor! Ne güzel övüyor kendini. Bir gönenme ki yaşama itisinin kendisi sanırsın. Herkese yakışmaz övünmek. Ona uygun düşüyor.

Anımsıyorum. Balaban'ın en parıltılı günleriydi, Paris'te, Cihat Burak'la Mübin Başar'a onun resmi için ne düşündüklerini sormuştum. Cihat Burak bir şey söylemedi. Mübin de kesin konuşmadı; ama Balaban'ın sığırlarını bir ortaçağ İtalyan ressamınınkilere benzettiğini söylediğini anımsıyorum. Neydi adı? Niçin söylemişti?

Spekülatif yanı ağır basan biriydi Mübin.

O günlerde Selim'in gözleri bozuluyordu.

Benim gözlerim, şimdilerde, şeyden... İbni Sina'dan...

626. GÜN

İki yürek arasında en kısa yol
Birbirine uzanmış ve zaman zaman
Ancak parmakuçları değebilen
İki kol.

627. GÜN

Ece Ayhan'la Gazeteciler'de.

Ece son günlerde zamanının büyük bölümünü Taksim'deki lüks kitaplıkta geçirdiğini söyledi. Bir "romanımsı" üzerinde çalışıyormuş. Bir araştırma aslında. Adı Şehir Kütüğü. Beyoğlu. Canlı bir varlık gibi ele alıyormuş Beyoğlu'nu ve çevresini. Reşat Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nden konuştuk. Ece'ye göre bu ansiklopedi

değerli bir kaynak ama her şeyin sorumsuzca "madde" yapılması bu değeri azaltıyor ya da belirsizleştiriyor. İstanbul'un her sokağı ansiklopedi maddesi. Eksik bir ansiklopedi İstanbul Ansiklopedisi. Yarıda kalmış bile denemez. 1946-47 arasında çıkan bölümü "Asesbaşı"na kadar: 1958-68 arasında küçük boy ve dokuz cilt olarak yayımlanan yeni baskısı ise, "Erişteci Sokağı"nda son buluyor. Belki de bunun için, Şükran Kurdakul onu Reşat Ekrem'in yapıtları arasında görmemiş.

Ece, ansiklopedide Edip Cansever maddesine de takılmış.

628. GÜN

Doru at, doğru at...

629. GÜN

Son günlerde Ahmet Şükrü Esen'in *Anadolu Türküleri*'nde dönüp duruyorum.

Esen, yargıç olarak otuz yıl Anadolu'yu dolaşmış. Gittiği il ve ilçelerde derlediği yazma ve basma yapıtlardan bir kitaplık, önemli bir folklor arşivi oluşturmuş. Daha önce yayımlanan *Anadolu Ağıtları* da uzun süre elimden düşmemişti.

Ahmet Şükrü Esen 1944'te ölmüş. Kitabı yayıma hazırlayanlar Pertev Naili Boratav ve Fuat Özdemir.

Anadolu Türküleri'nde özellikle türkülerin çeşitli söyleniş biçimlerine, değişip duran dizelere, "çeşitlenmeler"e, yapılarında kararlılık bulunmayan türkülere yeniden yeniden dönüyorum. Dostlarıma okuyorum.

"Görülen rüyalar geliyor başa."

Ahmet Şükrü Esen'in oğlu Ali (Koçak Minkârî) otuz yıllık arkadaşım. Kitabı da o yolladı zaten. 1958'de, Nazilli'deyiz. Yaz sonu. Hatta, Eylül. Ama öğle üzeri yemek için dışarı çıkmak bile zor. Pabuçlarımız asfalta gömülüyor.

Adnan Menderes geldi. Kent alanında bir konuşma yaptı. Ali, Menderes hayranı. Onun giyimine, ceketine de hayran. Sık sık söz ederdi babasının folklor çalışmalarından.

630. GÜN

Raif Ertem *Cumhuriyet*'te yayımladığı av yazılarından seçmeler yapımış; bunları bir kitapta topluyor: *Rasgele*. Ben de *Rasgele*'ye beş on satırlık bir önsöz yazacağım. Raif'in şiir yazdığı günleri anımsıyorum. Çok tutkuluydu, ayrıca cemiyetçi çocuktu, örgütçü. Ama av üzerine ne diyebilirim ki...

Aklımda iki cümle var:

"Canlıların aynı türleri arasında savaş, ayrı türleri arasında av durumu söz konusudur." (Gaston Bouthoul)

"Av, kasları sertleştirirken yüreği de katılaştırır." (Rousseau)

Ama Raif Ertem'in kitabında sürekli olarak doğa ve hayvan sevgisinden söz eden bir adam var. O da kendisi. Bir okuru mektup yazmış, insan hayvanları bu kadar seviyorsa, nasıl öldürebilir? Raif karşılık veriyor.

Bir de ördekler: Buz tutmasın diye suya nöbetleşe ve aralıksız kanat vururlar. Ecelleriyle öldüler diye avcıların ağıt yaktıkları keklikler.

631. GÜN

Sezi (66 modeli) ile *Mülkiyeliler Albümü*'nden konuşuyoruz. Albümü hazırlayan Ali Çankaya onun için "nezaketsiz ve izansız" diye yazmış. Benim için de öyle yazmıştı. Hatta daha ileri laflar da vardır o albümde benim için.

Ali Çankaya beş altı yıl önce öldü. Bunda *Mülkiyeliler Albümü*'nün de biraz payı olduğu söylenir. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığı'nca albümün hazırlanması için Ali Çankaya'ya elden gelen yardım esirgenmemiş, dahası, fakültede yer ve büro çalışması olanakları sağlanmıştı.

Ne var ki Ali Çankaya dünyanın hiçbir yerinde rastlanmayan bir yola sapacak ve bir meslek albümünü siyasal ve ideolojik yargılarla donatacak, karşıt görüşteki kimseleri (meslek topluluğunun üyesini) karalayacak, onları küfre, yergiye bulayacaktı. Bu durum fakülte yöneticilerini güç duruma düşürdü. Sanırım, kitaplığa, Ali Çankaya'yı düze çıkaracak sayıda albüm satın alınamadı. Çekinildi. Bu da Ali Çankaya'yı düşkırıklığına uğrattı. Üst üste kalp krizleri geçirdi. Sonunda da öldü. Ama tanıtıcı olması gereken bir okul albümünü buladığı kişisel, siyasal ve ideolojik yargıları o albümde yaşayıp duruyor.

Ali Çankaya en az otuz mülkiyelinin "nezaketsiz", bir o kadarının "iz'ansız", bir o kadarının da "nezaketsiz ve iz'ansız" olduğunu söylemiş.

Biri için aşağı yukarı şöyle demiş: Adam olduğu için değil, albüm tamamlansın diye buraya aldık.

Başka biri için: Cinsiyeti belirlenemeyen bir çocuğu olmuştur (yani kız mı erkek mi olduğunu öğrenememiş).

Hasan Polatkan'ın öcünü almak istercesine de şöyle demiş: "Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste."

Aslında çok büyük ve bir daha yinelenemez bir ça-

lışmanın ürünü *Mülkiyeliler Albümü*. Ama hazırlayanın kişisel kusurları son ciltlerde bir leke gibi duruyor. Ve onu tuhaf kitaplar listesine de yazdırıyor.

633. GÜN

Kserkes'in (Serhas) Çanakkale Boğazı'nı ordusuyla geçtikten sonra Trakya toprağında verilen şölende ağlayıp döğünmesi. Hayat kısa!

Çinlilerin Uzun Yürüyüş'ü sırasında bir adamın da içinde partinin arşivi bulunan bir sandığı sırtında taşıması.

İki benzersiz olay. İkisi de yinelenemez.

634. GÜN

Serpin'den mektup. Birkaç senaryo hazırlamış. Vergi sorunları çıkmış. Serpin Amerika'da.

Füruzan'ın öykülerini bir zamanlar nasıl sevdiğini de söylüyor. Şimdi onlardan vaz mı geçmiş?

Nuri yakında dönüyormuş.

Sanat Olayı'nın sorusuna karşılık verecektim.

635. GÜN

Maliye Yazıları'nın Ağustos-Eylül sayısında dergiyi canlı kılmak için düğmeye fazlaca basmışım. Işık koyulaştı. Canlılık ilgi uyandırdı; ama biraz tepki de uyandırdı. Bu sayıda yine maliyeci serinliğimize dönelim.

Maliye Müfettiş Yardımcılığı sınavını kazandıktan sora

ilk patronumuzun (yanına verildiğimiz müfettiş) ilk iki "rica"sı şunlar olmuştu:

1) Asık suratlı olun; 2) Hemen birer fötr şapka edinin.

Karaköy'de cervo şapkalarla tıkabasa bir mağazadayız. Ben, seçtiğim şapkanın kenarlarını fazla geniş bulduğumu söyledim. Adam, aldı makası, şapkayı elinde şöyle döndürerek onbeş yirmi saniye içinde kenarlarını daraltıverdi. Yıl Ellibeş.

636. GÜN

Hariciyecilerimiz, yurt dışında görevlilerken de, yalnızca Türkçe'ye giren yayınları okuma özeni içindeler. Öyle görünüyor.

637. GÜN

Demir Özlü'nün bir basın davası yüzünden yuttaşlıktan çakarılması olayı, sonunda basında yankılanabildi. Demir Özlü'nün durumunda daha birçok kişi var. Basın davası dedim, aslında hiçbir şey yurttaşlık hakkını kaldıramamalı.

Demir'i düşünüyorum şimdi. Demir, Türkiye yurttaşı değilse, ben neyim? Demir Özlü Türkçeye ve kültürümüze büyük katkıları olmuş bir yazar; özgün bir sanatçı; özellikle aydın sorununa birinci elden yaklaşım göstermiş, bu alana sahip olmuş bir düşünür. Türkiye'nin gerçek bir parçası. Türkiye'nin kendisi.

24 Ocak kararlarından ve 12 Eylül'den sonra ülkemizde yürütülen çeşitli politikalar halktaki, hiç değilse aydınlardaki yurttaşlık duygusunu da örselemiştir, kanısındayım.

Bu tür yurttaşlıktan çıkarına olayları da o duyguyu ayrıca azaltır.

638. GÜN

Çekirge bulutu içinde
Koynuma soktuğum ekin.

aralık 1986

639. GÜN

Sütbeyazlık... Yahya Kemal bu sözcükle "tasarım" kavramını karşılamak istemiş. 1930'da Madrid'ten seslenirken Abdülhak Hamid için aşağı yukarı şöyle demiş: *Yabancı Dostlar*'da bizim ancak sütbeyazlığımızı anlamış, yalnız o kadarımıza öykünmüştür, duyarlığı dile dönüştürmeyi anlayamamıştır.

Nasıl da güvenli konuşuyor Yahya Kemal! "Biz Türkçe'nin cinsini ve asaletini keşfettik de şiirimizi söyledik. Ondan sonra Türkçe sevildi."

Cenap Şahabettin'in de kendisine "acemi" biçimde öykünmeye başladığını söyledikten sonra sözü Ahmet Haşim'e getiriyor: "Ahmet Haşim üzerindeki tesirimizi ise ancak sizin ince gözleriniz görebilir. Her ham ervah bu hadiseden kolay haberdar olamaz. Hatta onun kendisi de bunun pek farkında olmasa gerektir. Fakat bu bahse değmez fikrindeyim. Çünkü Ahmet Haşim'in şiiri zaten payidar olamaz. Sebebi de basittir; teşbihte ve istiarede en şaşırtıcı tuhaflıkların ömrü birkaç seneyi geçmez. Onda ise bundan başka meziyet yoktur."

Bu, sözleriyle amma "katı yüksek" uçuyor!

Onun üzerinde de Ahmet Haşim etkileri aransa olmaz mı? Bulmuşlar. "Kaç fatihin altın kanı mermerle karışmış" dizesinde "Merdivenler"in etkisi? "Yol Düşüncesi" şiirinin bir Haşim-Akif karışımı olduğu ileri sürülmüş. "Vuslat"ta Haşim'in "Aksiseda"sından, "Rüzgâr"ından izler? Böyle demişler. Denebilir mi? Zorlama olur bence.

Sütbeyaz'dan çıkıp nerelere gittim. Ama işte, Yahya Kemal, hiç değilse bu sözcükte çok haklı. Daha doğrusu bu sözcük onun Türkçe'ye getirdiklerini özetliyor. Ama onca uluorta övünmese daha iyi olurdu. Gizlice övünseydi, övünecekse. Öylesine varım.

640. GÜN

Bir de şu var ama: Yahya Kemal, hiç değilse o günlerde, çevresindekilere göre her yönden öyle yukarda ki! Yine de övünse bir bağnazlık sızıntısıdır; bönlüktür. Kişi övünür, bir süre sonra da "övünüp durur." Divan şiirinin en zayıf yanı fahriye bölümleridir. Şair bu bölümlerde "başkaları" da olma şansını kaçırmıştır. Öykünün filizlenememesi de bir yerde bu tavra bağlanabilir.

Biz doğulular övünmekten kurtulamıyorsak, hiç yoksa, ona biraz mizah katalım. Yerermiş gibi de olalım, kendimizi överken. Bu da bir aşama sayılır.

Kendime bakıyorum, gele gele, ben ancak o aşamaya gelebilmişim.

641. GÜN

Nuri'nin Amerika'dan yolladığı *Kör Baykuş*'u (Sadık Hidayet) okurken bir elimde de Şehbenderzade Filibeli Ahmet

Hilmi'nin *A'mak-ı Hayal*'i bulunsun istiyorum nedense. Sanki ikisini birlikte okursam daha iyi olacak. *A'mak-ı Hayal*'i on yedi, on sekiz yıl önce okumuştum. Her şeyini unuttuğum bir kitap. Bir tat, bir iki soru kalmış. Onların *Kör Baykuş*'la bir ilgisi mi var yoksa? Bazı kitapları bütünüyle unutuyorum. Bazıları aynen kalıyor.

642. GÜN

Alamut Camii'ni gidip bir daha seyrettik. Bu kez içeri girdik; kabristanını dolaştık. Büyüsü bozulmadı. Aslında Osmanlı'nın başlangıçtaki devlet düşüncesi gibi bir şey var bu caminin duruşunda. Nizamül'mülk'ün *Siyasetname*'sini anımsadım. Selçuklularda da var görkemin gizlilikle beslenmesi. Ama Osmanlı'da ürkünçlük de ayrı bir öğe. Evet *Siyasetname* de bu cami gibi bakıyor. Yazarının Hasan Sabbah'ın arkadaşı olduğu söylentisini boşuna yaymışlar.

643. GÜN

Emre Kongar gerçek bir yazar.
Uçurtmayı Vurmasınlar (Feride Çiçekoğlu).
Mustafa Şerif Onaran'dan mektup.

644. GÜN

Bugün her yere gitmem (*K*a*D*ıköV dahil).

645. GÜN

Mehmet Deligönül'den mektup.

"Ahmet Haşim'in doğum tarihi konusunda gösterdiğiniz titizlik ilgimi çekti. Bu dikkat karşısında saygı duydum ve durumu ben de araştırmaya başladım. (...)

"Erzurum Atatürk Üniversitesi yayınlarından Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil'in *Yakın Çağ Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-II (Müteferrik Makaleler-I)* adlı yapıtında 'Ahmet Haşim'e Dair Bazı Vesikalar' başlıklı araştırmasında, gerekli bilgiyi buldum.

"Prof. Bilgegil, Haşim'in biyografisine ilişkin birtakım bilgileri, bir yandan M. Eğitim Bakanlığı arşivinden, bir yandan da Galatasaray Lisesi'ndeki belgelerden sağlamış. Edinilen bilgilere göre, Ahmet Haşim'in doğum tarihi, 1304 Hicrî, 1303 Rumî'dir. Faik Reşit Unat'ın *Hicrî Tarihleri Miladi Tarihlere Çevirme Kılavuzu*'nda 1304 Hicrî tarihinin 1886/1887 yıllarına, 1303 Rumî tarihinin ise 1887/1888 yıllarına rastladığı görülmektedir. Kanımca, Haşim'in doğum tarihlerinin hem Hicrî, hem de Rumî olarak verilmesi, Miladî'ye göre doğum tarihinin kolaylıkla saptanmasına yardım etmiştir: Hicrî ve Rumî tarihlerin Miladî'ye çevrilmesiyle ortaya çıkan sayıların her ikisinde de yer alan '1887' tarihi, duraksamadan söyleyebiliriz ki Ahmet Haşim'in doğum tarihidir."

646. GÜN

M. Ruhi Şirin adlı arkadaş yeniden telefon etti. Çok utandım. Nicedir söz verdiğim halde, düzenledikleri anket sorularına bugüne dek karşılık verememiştim. Çocuklar için

ayrı bir edebiyat olmalı mı? Akşam, oturdum, birkaç satır yazdım:

Ayrı bir çocuk edebiyatı olmaması kanısındayım. Biri diyecek ki, "Ama var böyle bir edebiyat!" Var, var olmasına; ne ki, olması gerektiği için değil, kendisi var olmak istediği için. Geçende bir arkadaş *Saçak*'taki bir soruşturmaya verdiği karşılıkta ne güzel soruyordu: "Çocuk yazar var mı?" diye.

Çocuklar için edebiyat... O zaman "ilkokul çıkışlı altmışlıklar" edebiyatından niçin söz edilmesin? Bir "dalgıçlar edebiyatı"ndan? Gerçekte bunlara da varım. Ama bir "çocuk edebiyatı"na, yoo!

Edebiyat vardır. Çocuklar da ondan kendilerine göre koparabildiklerini alırlar. Çocuğu küçümseme yatıyor "çocuk edebiyatı" sözünde. Bırakalım, çocuk da yüzmeyi (okumayazma) öğrendikten sonra bizim girdiğimiz denize girsin.

Bilginin çocuklara ayrı bir aktarılış biçimi olabilir. Olmalıdır. Ama "çocuk Süleymaniyesi"ni kabul edemem. Kahramanı çocuklar olan romanlar vardır. Ama niçin çocuk romanı olsun? Çocuk politikası var mı? Çocuk belediyesi?

İnsanlık tarihinde çocukluğun tarihi de yeni sayılır. Yeni hayat serüveni içinde, çocuklara gerekmeyen yerlerde de, ayrı işlemler uygulama. Wilhelm Reich çocukları nasıl sömürdüğümüzü, onlara her yönden nasıl bir zindan ve kölelik hayatı yaşattığımızı uzun uzun anlatır yapıtlarında. Erkekler, kadın kölelerine, onların da köleleri olduğunu anlatmak için çocukluğu kurdular.

S. Firestone, Ortaçağ'da çocukluk diye bir kavramın geçerli olmadığını söyler. Ne çocuk giysileri vardır o çağda, ne oyuncaklar, ne de çocuk konuşması. Bütün bunları büyük bir sapkınlık olarak niteler ve daha çok Rönesans'tan sonra or-

taya çıktığını ekler; önceleri çocuklar "küçük boy" insanlardı; çıraklar da onlardı, hizmetkârlar da...

Çocuk henüz "ekmek" diyemiyor da, "epe" diyorsa, ona kalkıp "epe" diye söz etmeyelim ekmekten. O zaman "epe"den ekmeğe geçim süreci uzar, ya da hiç değilse, biz uzamasını istiyoruz demektir. Çocuk edebiyatı budur. Hele günümüzdeki gibi adamakıllı özelleştirilmiş; karışık biçimleri, tecimsel kuralları bulunmak istenmiş bir çocuk edebiyatı. İnsanın daha başlangıçta aşağılanması...

Günümüzde ilkokulu yeni bitirmiş 11 yaşında bir çocuğa özel liselerin, Anadolu liselerinin sınavları için yükletilen çok kökenli, karmaşık bilgileri düşünüyorum. Bir yerde bilgi olmaktan çıkmışsa da, çocuk bilgileri mi bunlar? Bunları öğreneceğine güvenilen kişi niçin Çehov'u, Sait Faik'i anlayamasın?

647. GÜN

Geçende Güner Somtürk'le, Zühtü Müridoğlu'nun evine gittik. Heykellerini, hiç ortaya çıkarmadığı resimlerini gördük. *2000'e Doğru* için kısa bir konuşma yaptık. Ayrıca, Müridoğlu üzerine, yakında açılacak sergisinin tanıtmalığı için Aydın Cumalı'nın istediği yazıyı yazdım. Aşağıda:

> "O zaman dallar ortaya çıktı." Zühtü Müridoğlu bu cümleyle kendi sanat serüveninin bir yanını da anlatmış oluyor. 1946'da, Kalamış'ta ağaçları budamışlar; dalların yeni görsel uzamları içine yerleşmeleri onda da yeni itiler yaratmış. Yeni yönelimler Müridoğlu'nu malzemesini değiştirmeye kadar götürmüş.

Bir "yol adamı" değil Zühtü Müridoğlu. Ağaçtan bakıra rahatça geçebilir. Küpleri delip ışıklandırabilir. Mezartaşlarından kendine elverişli gelen olanaklar yaratabilir. Ahlat'a gidebilir. Yarı figürle yarı figürsüzü çok ayrı iki öğeymiş gibi kullanabilir. Okula, öğrenime fazla önem vermiyor. Hatta, öğrendiklerinin her zaman tersini yaptığı kanısında. "Bugün bile diyor, yedi yıl süren öğrencilik döneminden kalan bilgilerin baskısı altındayım."

Baleyi seviyor.

Son olarak dansı buldu.

Her yapıtında hareket saklı. (Ortaya çıkarmadığı izlenimci resimlerinde de aynı durum söz konusu.)

Uzay içinde, sonsuz gerilerek ve bir şeylerle dövülüp ezilerek uzamış, incelmiş; gezegenin yüzeyine, yüzeyine değil de mağmasına basan varlıklar. Soruları kalmamış artık onların. Birer ünlem gibiler.

Organlar yerli yerinde, ama konumlarından ötürü abarmış gibiler. Müridoğlu, dış görünümün kurulu durumunu hiçbir zaman elden çıkarmaz; sonunda mutlaka onunla varma özlemindedir.

Betim mi? Hiç yok.

Tekil mahşer duygusu.

Gizil hareketle varoluşun her ortamda, her an kanıtlanacağı sanısı, hatta umudu.

Sanayi-i Nefise'den değil, Sanayi-i Nefir (e)'den çıkmış sanki.

Kısa bir yazı. Ama çok uğraştırdı. On gün kadar düşündüm. Kafamı her taşa vurdum. Cumalı da ne yaptı? Bu bir kitap sayfası bile tutmayan yazıcık için bana bugüne dek

aldığım en yüksek telif ücretini ödedi. Tabii, göreli olarak en yüksek. Sözcük başına vurursak...

Müridoğlu 80 yaşında. Rahat bir biçimde içki, sigara içiyor. Başka bir içkiden bir anda rakıya dönebiliyor. Hayran oldum. Boyu 1.70, kilosu 47. Tutmuş bir de yakınıyor bu boyutlardan. Oysa, belki, onu şık bir biçimde yaşatan da o boyutlar...

Kasımpaşa'daki Cezayirli Gazi Hasan Paşa Camii'nin imamı Hafız Mehmet Efendi'nin oğlu heykelci oldu. Hem de çalışmaları babasınca hiç engellenmeden. Arkadaşları gelip Mehmet Efendi'ye takılırlarmış: "Oğlun put yapıyor, put!" Yanıt hep aynı olurmuş: "Hayır, heykel yapıyor, heykel!"

Resimleri izlenimci demiştim. Ama onlarda da hareket saklı.

Mısırlılar heykelde öyle malzemeyle çalışırlarmış ki onunla peyniri zor kesermişsin...

Belli ki Müridoğlu, kullanmayı çok sevdiği deyimle, "karnında güneşle" doğmuş.

648. GÜN

"Bu acıyı ifade edebilsem belki ona teslim olurum diye korkuyorum." Emre Dilli

Emre Dilli mahpusta.

650. GÜN

Kadıköy-Sirkeci vapurundan inmişim, tam üst geçidi geçiyorum, biri kolumu tuttu: Sait Maden!

Ahmet Haşim'in doğum tarihini o da çok merak etmiş.

Eski Galatasaraylılardan bir arkadaşı da beş on gün önce gidip lise kayıtlarından o tarihi çıkartmış. 1884! Al bakalım!

Bence Sait Maden'in arkadaşına bilgi veren ilgili yanılıyor. Yine de soruşturmak gerekir: Hangisi doğru?

Sait'e *Saçak* için "3 Soru" yönelteceğim. Elyazısıyla bir şiirini de istedim. Maliye Yazıları'nın o güzelim kapak kompozisyonunun ücretini de ödemedik daha. Tembel bir adamım ben.

651. GÜN

Gösteri'ye geçtim ya, "ebedi adres"imi vakit geçirmeden bir kez de şuraya yazsam iyi olacak: *P.K. 1349, Karaköy-İstanbul.*

652. GÜN

Ataç'ı yazıyorum. Bir yandan da halk türkülerinden yeni dizeler derlemekteyim. Bir güldestedir bu köşelere aldığım laflar. Bir gün yayımlamalıyım ve üstüne *Türkçe'nın Altın Kitabı* gibi iri bir başlık atmalıyım...

Brezilya futbol takımı, dünyanın Fenerbahçe'sidir.

Turgut Özal'ın portresini de çizeceğim *2000'e Doğru*'ya: Özal, Gargantua'nın bedenine salıverilmiş Ali Baba'dır; bir *1001 Gece Masalları* kişisidir. Yazmalıyım bunu. Sanırım, bende, yazıyla portre ressamlığı yeteneği var biraz. Deniz Baykal'ı yazdım; İsmail Cem'i yazdım; Cindoruk'un portresini de çizeceğim.

653. GÜN

2000'in deneme sayısı. Yazık, Halil göremedi bu sayıyı.

654. GÜN

Acının 346. günü...

655. GÜN

Her aşkta en az on kişi vardır
Bunlar başka yabancılar ve tanıklardır

656. GÜN

Acının 348. günü.

Bir acı gibi değil de, bir eksikliğin yerini tutan bir önparıltı gibi... Hayır! Babamı düşündüm. Memo yarın Hendek'e gidecek, onu düşündüm. Nehir balığı alıp, kurduğu dev akvaryumda üretip, sonra da satacak; zengin olacağız.

Kuşlar var, kutsal kitaplara göndermne yaparlar.

Cahit Bey, sonunda, Taner Timur'un *Osmanlı Kimliği*'ni getirdi.

Aklımda İlhan Berk. Niye hiç göremezler oldum İlhan Berk'i?...

Turgut Özal'ın "izdüşümü" için "pi" sayısından yararlanılacak.

Buyrukçu'ya bir daha öyle yapmaması kibarca anımsatılacak.

Mehmet Ali geldi; Mehmed Kemal'i de aldık, Gazeteciler'e gittik. *Maliye Yazıları*'nın üçüncü sayısı.

Tan Oral sonunda gelmiş. Melih Cevdet'le ilk telefon konuşmam...

657. GÜN

Doğan Hızlan'a *Güz Bitiği*'nden söz ettim; onar dizelik (4+4+2) ve onbeş parçalık bir şiir. Şubattan başlayarak beş ay art arda yayımlanabilir mi? Her sayıda üç bölüm. Yayımlarmış. Sevindim buna.

Talat Paşa'nın anıları mı çıkmış? Behzat söyledi.

Bazı amatör dergilerin yöneticilerinden biri olsam, kapak lüksünden hemen vazgeçerdim.

Sis.

Kaçıncı?

Bu kez Enver Ercan'la, Necil'le rastlaştık.

659. GÜN

Alberto Moravia'nın kendisiyle yapılan bir konuşmada söyledikleri beni enikonu sarstı. Anladım ki biz Türkler insanlığın yok olma sorununu hiç kavramıyoruz. "İnsanlığın ölümsüz olduğuna inanıyor musunuz?" sorusuna şöyle karşılık veriyor Moravia: "Korkarım, tehlikedeyiz. Bir atom savaşında türümüz dünyadan silinip gider. Bu sorunla yakından ilgileniyorum. İnsan, günümüzde, yok olabileceğini artık anladı sayılır. Bu onun moralini hiçe indirmekte. İnsanoğlu, türünün süregideceğine inanmazsa, hiçbir şey yaratamaz olur. Bireysel ölüm önemli değil, ama türün toptan

ölümü olasılığı günümüzde bir skandal duygusu yaratmıştır."

660. GÜN

Selçuk Baran aramış. Not ettirdiği telefondan Tomris çıktı.

661. GÜN

Notre-Dame'ın çanlarını yürüttü ve ikiz kardeşinin boynuna astı.

664. GÜN

"Yücelerden döndüreyim
Alçaklara gönül seni
Alçaklardan alçaklara
İndireyim gönül seni."
Abdürrahim Tırsi

ocak 1987

665. GÜN

Salihli'den Halil Beyhangil adlı arkadaş, mektup yazmış. Çocuk edebiyatı üzerine söylediklerime katıldığını söylüyor. Ekliyor: "Öğretmen liselerinde 'Çocuk Edebiyatı' adı altında bir ders okutulduğunu bilmem duydunuz mu?"

666. GÜN

Cahit Kayra'nın evinde, duvara asılı murassa kılıç. Kabzasına değerli taşlar incelikle kakılmış. Gönül Kayra'nın atalarından Abdullah Ağa'nın kılıcı. Çeliğinin su kıyısında hemen şunlar okunuyor: Sene 1218 (1803); yapan Hacı Nuh. Ve birdenbire bir beyit:

"Ey gönül bir can içün her cana minnet eyleme
İşret-i dünya içün sultana minnet eyleme."

İki şeyi birden anımsadım:

Eba Müslimi Horasani'nin (ince ince kırk kitap) hemen ilk sayfalarındaki bir ara başlık: "Hurde-i Ahenger'in evinde bir içtima." Bütün kılıçları o yapar sanırdım... Dokuz on yaşındayım.

Şairlerin fahriye yazmasındaki giz... Bu aynı zamanda şiirin erkeklere özgü geleneğini de açımlar. Şair hükümdarla boy ölçüşür. Gerçekten çoğu hükümdar korkmuştur şairlerden. Firdevsi'nin Gazneli Mahmut'la ilişkisini düşünelim. Voltaire, Prusya Kralı'nın şiirlerini düzeltiyordu. Aynı şeyi Baki için niçin düşünmeyelim? Nef'i ne oldu? Günümüzde hemen bütün şairlerin devlete karşı oldukları gerçeği?..

Doğu edebiyatında, özellikle de Ortadoğu edebiyatlarında böyle bir gerçek var ki kimse yadsıyamaz. Destanın daha çok erkeklere, masalın daha çok kadınlara özgü olması erkeğin salt savaşçı olduğu çağlardan kalmıştır belki de. İlk sanatçı, ilkel sanatçı şairdir. (Ressamdı da; resim de erkeğe özgü.) Şair, kahramanın, savaşçının kahramanlığını, savaşçılığını gösteremiyordu; işi onu anlatmaktı. Kendisi de işinde uzmanlaştı. Bir gücü ve işlevi oluştu. O güç ve işlev kendisini de çeşitli planlarda onlarla boy ölçüşmeye götürdü.

Batı geleneğinde böyle bir doğrudan bağ seziliyor değil. Ama o gelenekte de jest sözcüğü destan ve kahramanlık sözcüklerinin temel anlamlarına bağlanmış.

Nerden çıktı bu "jest" sözcüğü?

Sanki "jest"i anlayabilirsem, bu konuda başka alanlara da köprü atabilirim.

O iki gün kimler vardı Kayra'larda? Müntekim (Ökmen) Bey, Mina (Urgan) Hanım, Oya ve Murat Katoğlu, Sezer ve Orhan Duru... Bir de Güler Gürpınar (CHP döneminin "domatesin çekirdeği kırmızı kırmızı"sı). Sinan (Kayra) her zamanki gibi geç geldi. TV'de İkinci Kanal'ın video kaset satışlarını etkilediğini söyledi.

667. GÜN

Jest sözcüğü. Mertlik sözcüğü. Bunlar arasında da bağlantı var. İkisinin de olumsuzu olamaz.

Cesareti "güçlükler karşısında zarafet" diye tanımlayanlar olmuş. Bence bu sadece belli bir tür cesaretin tanımı olmalıdır. Belki de mertliğin. Çünkü kör cesaret de var. Gözünü hiçbir budaktan sakınmayan... Acımasız olabilen.

668. GÜN

Sanırın jest'te düşmanı bile dost gibi selamlama anlamı var. Beklenebilir selam; kimi zaman zorunlu selam; kimi zaman da beklenmedik selam (asıl o!). Barış, esenleme, ölümlülüğü bir an için göz ardı etme... Kahramanın barışçıl bakışı. Hektor, karısına öyle gülümseyerek baktıktan sonra Akhilleus'un karşısına çıkmıştı. Savaşçının elinde tuttuğu

çiçek. İkinci Dünya Savaşı'nda, iki taraf askerlerinin, tabyalalardan birbirlerine ateşkes saatlerinde karşılıklı fırlattıkları sigara paketleri, çikolatalar...

Kadıköy'de dilenirken özsever şarkılar söyleyen Afrika Aslanı.

Jesti yapan, güçlüğün (hatta ölümün) kıyısındadır. Bir sevgi, aynı zamanda bir özsaygısı kalkışımıyla kendini dağıtarak sergiler. Tanrının sonunda Cehemnem'i bir şaka haline getirmesi gibi bir şey...

Her içdöküsü jesttir. Her gerçek özeleştiri. Hatta her gerçek eleştiri. An işidir jest; insan bir an tam açık olur...

Mertlik... Mert sözcüğünde cesaret, insanlık, doğruculuk kavramları bir arada.

Hayınlığın karşıtı. Bir yerde tam (ama seyrek) karşıtı.

Bağlılığın çözümsel bir bileşke de arama girişimi.

Ayasofya'nın ince minarelerinin ince olması (uyumda üsteleme).

Uyumsuzlukta da.

Giderek küçülen Kızkulesi'nin yalnızca "unutulmama"sında yaşayan yılanı.

Emil Galip Sandalcı: jesttir; yalnız odur.

Müzeyyen Senar jesttir; Samime Sanay ise sadece mimik.

669. GÜN

Necati Cumalı'nın Türkçe'de, konuşma dilinin en hazırlıksız yerlerini bir anda kalkındırmasını, onlardan parıltılar yaratmasını da şiirsel jest olarak görüyorum. Hazırlıksızdır jest.

670. GÜN

Özsaygısının, bedenini, başka kişilerin denizlerine ılımla daldırması.

671. GÜN

Jest, diyorum, daha çok erkeğe özgü, az rastlanır bir davranış olarak savaşçılık günlerinden kalmış. Şiir de öyle. İkisi arasında da bir bağlantı var sanki.

Erkek, nicedir, birey olarak, savaşçılık niteliğini yitirmiş bulunuyor. Kadın, yükselme gösterdiği şu çağda, erkeğin yaptığı hemen her işe soyunuyor da, şiirden neden giderek daha çok uzaklaşıyor? Üstelik, şiir, kadınlık durumunun bugünkü konusuna daha çok karşılık vermez mi? Şiirden erkek de uzaklaşıyor da onun için mi oluyor bu? Sanırım, şiir için yazgı sorularından biri söz konusu.

Üstelik kadında da jest başladı.

Kadın için jest geçişli de, şiir geçişsiz mi?

Bazı konularda Orhan Veli'nin bir şiirinde söylediği gibi, bir yer var, oraya yaklaşıyorum, ama anlatamıyorum. Direncim kalmamış, ya da gücüm yok. Daha doğrusu tembelim. Zihnimin en iyi işlediği dönemde görüyorum kendimi. Ama kendimi her dönemimde öyle gördüğüme göre yanılıyorum, hatta baştan beri hep yanılmış olabilirim.

Bulgucu bir yanım da yok mu? (Yazmayı sevmeye başladım. İşte bu korkunç!)

Demirel'de jest, ticaridir, sadece ödün olarak vardır; Ecevit'te, şans ve şanssızlığın ürünü olarak; Erdal İnönü'de uygarca davranış vaadi olarak, Fahri Korutürk... ülkenin kullanılamamış jesti oldu.

Sığırtmaç Mustafa'nın jesti yok. Sığırtmaç Mustafa olayının kendisi Mustafa Kemal'in küçük bir jestidir. Mustafa Kemal'in asıl jesti demokrasiyi zaman zaman izler gibi olması.

Kahramanlığın sivil görünümü. Ama tam spor değil. Yine de cesaretin bir işlevi. Ondan taşar, gider, insanlığa, barışa karışır.

672. GÜN

Toplumumuzu düşünüyorum. Yeraltı dünyasını, bir de sanat dünyasını saymazsak, jeste pek rastlanmıyor. Osmanlıca'da da, Öz Türkçe'de de jest sözcüğünün karşılığı yok. Yeraltı dünyasında jest şart. Çünkü savaşçı evre orda ilk kanıtlarıyla kendini aynen sürdürmektedir. Kentlerimizde insanın yer kapmaca olayı var. Kasabalarda herkes kendi adına ve başkalarının aleyhine dindardır. Sağduyu bodrumlarda boğulmuştur. Köyde jest, geleneğin bozuluşu ile karıştırılabilir.

Jest sağduyuya da soluk aldırır. Ama, ne yazık, onun kadar evrensel değildir. Özlemini her zaman çekse de.

673. GÜN

Şiirle jest arasındaki ilişkiyi ilk ben buldum galiba. Rastlansal bir kazıda buldum. Kazı sırasında yazmayı sevdiğimi anladım. Ya da onu sever oldum. Biraz geç ama...

674. GÜN

Bazı şiir çevirmenleri bazı sözcükleri saçma biçimde ve sorumsuzça kullanarak öldürdüler. Türkçe'nin ortalık ye-

rinde boy atamadan havada kurudu o sözcükler. Üstelik güzel adamlar da var içlerinde o çevirmenlerin. Ad vermeyeyim, iş uzar.

675. GÜN

Tahammül edilmez bir adamım ben, biliyorum. Yine de karşılıklı koyu iyiniyet çok şeyi kurtarabilmeli. İdi.

"Turgut Özal" yazısında *(2000'e Doğru*'da) tam yedi dizgi yanlışı var.

676. GÜN

Cevdet Kudret'ten mektup:

"Günlüklerinizi keyifle okuyorum. Şu Ahmet Haşim'in doğum yılı sorunu epey dallanıp budaklandı. Size daha önce yazmak istiyordum ama adresinizi bilmiyordum; son yazınızdan öğrenmiş oldum.

"Prof. Dr. Kaya Bilgegil'in bulup çıkardığı, Mekteb-i Sultani'deki kayıt belgesi (Hicri 1304, Rumi 1303) önemli tabii. Ne var ki, eski kafakâğıtları tam gerçeği yansıtmaz, nitekim benim kafakâğıdım da beni bir yaş küçük (1324/1908) gösterir.

"Oysa Ahmet Haşim, İbnülemin Mahmut Kemal'e gönderdiği otobiyografya mektubunda, doğum yılını 1301 olarak göstermiş (*Son Asır Türk Şairleri*, c. III, s. 567). Bir kişi, doğum tarihini belgelerden daha iyi bilir tabii.

"Ne var ki, 1301'in Hicri mi, yoksa Rumi mi olduğunu belirtmemiş. Şerif Hulusi bu konuda şöyle diyor: 'Ahmet Haşim'in verdiği tarihi, onun Bağdat'ta ve Arap muhitinde

doğduğunu nazar-ı itibara alarak, Hicri-Kameri gibi kabul etmek icap eder.' (Şerif Hulusi, *Ahmet Haşim.* 1947, s. 1, dipnotu 1.)

"Bu hesaba göre, Hicri-Kameri 1301, Miladi 1883-1884 eder.

"Şerif Hulusi, kitabının ikinci baskısında da aynı görüşü yineleyince, ben Ahmet Haşim'in doğum ve ölüm yılları (gazeteleri olsun karıştırmak zahmetine katlanmayanlarca, Haşim'in ölüm yılı dahi tartışma konusu olmuştu) üzerine küçük bir yazı yazmıştım. (Şu aylarda İstanbul'da oturduğum için, dosyalarım yanımda değil; Asım Bezirci'nin *Ahmet Haşim* adlı kitabının bibliyografya bölümünde yazının yayınlandığı yer bulunabilir). Orada şunu kanıtlamaya çalıştım: Ahmet Haşim, ilk gençlik yıllarında yayınladığı şiirlerinin altında, şiirin yazıldığı tarihi belirtmiş, bunlarda hep Rumi (Hicri-Şemsi) tarih kullanmıştır; yani Haşim'in tarih kullanma tutumu ve alışkanlığı bu yoldadır; Şerif Hulusi'nin varsaydığı üzere, 'Bağdat'ta ve Arap muhitinde doğduğu için Hicri-Kameri tarih' kullanmamaktadır. (Herhalde, içinde yetiştiği alafranga çevrenin [Mekteb-i Sultani'nin] etkisiyle, Rumi tarihi yeğlemiştir; kaldı ki Haşim, 'Araplık' isnadından tedirgin olurdu.)

"Bu hesaba göre Rumi 1301 yılı, Miladi 1885 eder.

"Yazınızda belirttiğiniz üzre, Necatigil'in ilkin 1884 diye yazdığı tarihi sonradan 1885 yapması, benim bu yazım üzerine olmuştur."

677. GÜN

Tan Oral'ın "en yazılı" karikatürü bile "yazısız" tadı taşır. Ben onu çok daha genç sanırdım.

Usta ki, nasıl!

Kayıhan Keskinok'un resmi üzerine düşünüyorum. İpek, benim resmimi yapmış. Telefonda söyledi. Resmi de getirmedi.

678. GÜN

Buket Uzuner *Benim Adım Mayıs*'ı yollamış. Bir de mektup koymuş kitabın içine. Aklımda kaldığına göre, Buket'in ilk öyküsünü *Oluşum*'da, ben yayımlamıştım. Tıp öğrencisi miydi? Çevrebilimci olmuş. Araştırmalarını, Kuzey Avrupa'da, ABD'de ve Kuzey Afrika'da sürdürmüş. Bugün Tampere Teknik Üniversitesi'nde (Finlandiya) görevli.

Mektubunda beni anlatıyor: "Ani yolculuklara alışkın mısınız, bilmiyorum, ama ben sizi alıp on bir yıl öncesine götüreceğim. Mart'ın kasvetli, sıkıntılı, bahara gebe Ankara'sı (o zaman bu kadar kirli değil). Siz Maliye Bakanlığı'nda çalışıyorsunuz. Ciddi, hatta asık suratlı-ciddi, şık bir bürokratsınız. Böyle görüyorum ben sizi. (...) Soğuk ve kibirli bulup, o geniş odanızda sıkılarak oturup sizi seyrediyorum. Hiç gülümsemiyor, tezimi inceleyen profesörüm gibi homur homur 'bakarım' diyorsunuz."

Mektubunun bir yerinde de şöyle diyor Buket: "Mektubun başında anlattığım adamı, şiirlerinde ve güncelerinde tanıdığım Cemal Süreya'ya yazdım."

Bende iki ayrı adam, iki ayrı kişi olduğunu mu söylemek istiyor?

Buket'in çizdiği portreyi içime sindiremiyorum. Ama, demek o da benim. Tek avuntum şu: Buket, o asık suratlı, o "homur homur" adamın öyküsünü yayımlayabileceğini kestiremezdi. Asık surat'a evet, ama "homur homur" ne oluyor? Ben bu muyum? Buymuşum da demek.

Buket bir de kartpostal koymuş paketin içine. Arkasına şöyle yazmış: "Sevgili Cemal Süreya, St. Petersburg'da karşılaştığım bu 'Yelpazeli Kız', Hermitage müzesinden çıkarken peşime takıldı, Ankara'ya kadar geldi benimle. Çok hoş bir kız; fakat konuşmuyor benimle. Belki sizinle konuşur diye size yolluyorum."

Doğan'a ve Hami'ye yazılarının içine fotoğraf vb. gömmemelerini rice etmiştim. Ama bu kartpostalın görsel olanağından yararlanmak isteyeceğim.

Benim Adım Mayıs'a gelince, hemen okuyacağım. Buket'in ilk öyküleri fazlaca "muzır" tatlar taşıyordu. Buna benim gibi bir adam bile takılmak gereğini duymuştu.

şubat 1987

679. GÜN

Radyosyon.

694. GÜN

Kaç gün oldu, yazamadım. Yazamazdım da. Ayrıca sayrı düştüm. Bir gün, belki, doldururum o arayı.

Açıklanmaz olaylar, davranışlar var; çözümlemek için yıllar gerekir.

695. GÜN

"Mutsuzluk, fildişi gözlü uçuk tanrı."
G. Apollinaire

698. GÜN

Kadıköy Gençlik Kitabevi'nin sanat etkinliklerini düzenleme işini üstlendim. Her cumartesi, adı belli bir kişi gelip çocukluk ve ilk gençlik günlerini anlatacak, yazarsa, kitaplarını da o arada imzalayacak (Akademi Kitabevi sahibi Hadi Olca imza günlerinin artık tavsadığını söylemişti geçende). Ayrıca plastik sanatlar için sergi etkinlikleri var. Bu konudaki acemiliğimi kısa günde kırabilir miyim? Önemli olan, Kadıköy'deki sanatseverlerin küçük bir bölüğünü her hafta bir araya getirmek. İşin kötü yanı bu çalışmaların cumartesi günlerine rastlaması. Yıllar var, cumartesi, pazar günleri, evden dışarı adım atmıyorum. Atacağız artık, demek.

İlk söyleşi için bir gönüllü bulamadım. Ece ortada yok. Mehmed Kemal, ancak üçüncü, dördüncü hafta için evet dedi. Buyrukçu rahatsız. İster istemez, ilk söyleşi için kendimi ortaya koydum.

Sergi için Avnullah'la (Avni Öztüre) konuşup duruyoruz. Bu işlerin gerçek ustası o. "Avnullah": Cihat Özegemen böyle seslenir Avni'ye. Cihat.... Cihat neden sergi açmasın? Körler Ülkesi'nde iki Cihat var, ikisi de ressam ve mimar. Öbürü: Burak.

699. GÜN

Hep annemin ben çok küçükken öldüğünden söz ederim ya, Birsen başka düşünceler de üretiyor bu konuda: Gerçekte benim bir sürü annem varmış. Bunlar zaman içinde, beni birbirlerine fırlatır dururlarmış. Top kimin elinde kalırsa, o anne bana bir süre bakmak zorunda görürmüş kendini.

Buymuş gerçeğim.

Acı...

Tersini düşünürdüm. Kadınlar, topu yakalamak için özel çaba gösterirler sanırdım.

700. GÜN

Edebiyatımızda, özellikle de şiirimizde sürekli yenilik tutkusu yetenekleri kemirir olmuş. Sanatçı, art arda gelen her yeniliğin temsilcisi, hatta kimi zaman sahibi olmak istemiş. Hele 1940'lardan sonra, dünyada ne kadar akım ya da yönseme varsa, hepsine katılmaya kalkmış. Böylece, diyelim şiirde, aynı sanatçı, iki yıl gerçeküstücü, dört yıl lirik, altı yıl gerçekçi, üç yıl izlenimci olmuş. Burada önemli bir soru yattığı sanısındayım.

Yinelemek gereksinimindeyim, daha çok, şiirde olmuş bu. Ülkemizde en yetkin sanat dalında.

Sanat yapıtının arkasında bir adam vardır. Hep o adam. Hem kendisi, hem de başkalarıdır o. Toplumun dünya görüntüsü, sesi. Daha doğrusu toplumdaki, dünyadaki görüntülerden, seslerden biri. Zaman içinde değişme, gelişme, kayma, hatta ters akıntıya düşme olabilir elbet. Ama aynı kişide, sanat hayatı boyunca birçok kez karakter değişikliğine rastlanması olayı var ülkemizde. 1940'lardan beri var. Düşünce değiştirmekten çok başka bir şey bu. Yeni teknikler ya da biçimler arama kaygısıyla da açıklanamaz. Bakıyorsunuz, yapıtın arkasındaki adam belirsizleşmiş. Başka biri gibi olmuş, hatta silinmiş...

Biri diyecek ki, silinse ne olur! Biri de silinmesinin daha iyi olduğunu ileri sürecek. İleride zaten silinmeyecek mi? Bir şairden kaç şiir kalıyor ki ileriye? Silinebilir ileride. Ama

böyle konularda hep ileriye, geleceğe kalmayı düşünmek tartışmayı üretici olmaktan çıkarmakta. Her şeye, düne ve yarına, bugünden, günümüzün sıcak koşulu içinden bakmalıyız.

701. GÜN

Hem sonra, en azından, şöyle denemez mi? Aynı kişi, her şeyin sahibi olabilir mi? Bırakalım, biri usçu ise, us dışını da bir başkası üstüne alsın. Hem dondurma, hem içki, hem de silah satmayalım. Ayrıca, "satalım" demekle de olacak iş değil bu. Sanatçının sık sık karakter (lafı iyi buldum) değiştirmesi, yapıtı sadece yapay kılmaz. Olanaksızlaştırır da. Eski günleri karartır.

1910'lu yıllarda donmuş ve şiirde büyük yenilik yaratmış bazı şairler, böyle bir sorun karşısında oldular. Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, özellikle de İlhan Berk. Oktay Rifat'la Melih Cevdet başka yerlerden işi kurtarabilir. İlhan'ın bu açıdan işi çok zor olsa gerek. Türkçe'yi kuran bu şairler, bu kadar açgözlü olmamalıydılar diyorum.

702. GÜN

İlhan açgözlü değil. Bir yaprak o.

703. GÜN

Renkli TV, yaşlıları sildi. Makyaj daha bir belli oluyor ve çirkinleştiriyor onları. Hele çizgileri tümüyle örten makyaj. En büyük anlamsızlık orada işte.

705. GÜN

Şair ressam arkadaşlığı ne zaman bitmiş? Soyut resmin ülkemize yansıdığı yıllarda mı? Bu iki olayı tam bir çakışma içinde düşünmemek gerekir. Yine de düşünülebilir. Tek neden değil de, birçok nedenden biri olarak.

Bir olay daha: Bizim kuşağın ortaya çıktığı yıllarda başlıyor şair ressam arkadaşlığının bitmesi.

Birkaçımızda büyük resim tutkusu vardı. Boyuna albümler karıştırırdık. Sözgelimi, Edip Cansever'le ben. Sezai Karakoç, resme başka bir açıdan bakardı, ama bakardı. (*Mülkiye* Dergisi'nde onun Mona Roza'larını ben desenlemiştim, takma adım da, Charles Suarez, yani C. S.) Ece'nin resme önem verdiğini biliyordum. Metin Eloğlu, zaten ressamdı. Karıştırırdık albümleri (ne albümler ama): Chagall ne yapmış? Yüksel Arslan? Arkadaşımızdı Yüksel Arslan. Edgü de arkadaşımız... Edip'le resmin sorunları üzerine çok konuştuk. Onun Kapalıçarşı'da, Sandal Bedesteni'ndeki dükkânının üst katındaki masasının bir bölümünde resim albümleri Himalayalar gibi yükselirdi. Çoğu da İngilizce... O ara ben bir yandan da İngilizce öğrenmeye çalışıyordum. Öbür maliye müfettiş muavinleriyle birlikte Sultanahmet'teki "Amerikan Dersanesi"ne gidiyorum. Edip'e o kitapların mesajlarını özetle çeviriyorum. Soyuta da vakit ayırmışızdır.

Yine de Edip'le figürsüze pek yanaşmadığımız kalmış aklımda (yanaşamıyorduk belki de). Öyle bir kültürümüz oluşmamıştı. Edip'le sahiden arkadaşmışız... Yeni anlıyorum.

1957'de miydi? Michel Seuphor'un *Soyut Resim Sözlüğü*'nü (Dictionnaire de La Peinture Abstraite) almıştım. Kitabın gerçekten çok önemli (benim için bugün daha önemli) önsözünü, Edip'e çevirerek okumuştum. Unutamam, o önsözü önemli bulmuştuk da, sözlükteki resim örneklerinin

üzerinde fazlaca durmamıştık. Yine de figürü tam anlamıyla yitirmemiş sanatçılar (Kandinsky vb.) ilgimizi çekiyordu. Bir de, her şeyin ötesinde, Klee. Çok başkaydı, hayatımızda bizim Klee. Klee'yi anlayabiliyorduk.

Kısacası, bizim kuşak, ayrık durumları saymazsak, plastik sanatlarla anlaşamadı. Öykücülerimiz, romancılarımız da, resme uzak durdular.

706. GÜN

Tıpkı şey gibi... Buyrukçu ile bunca yıldır beraberiz; ona bütün yıldır yalvar yakar oluşlarıma karşın, otuz beş yılda bir tek polisiye roman okutamadım. Değersizmiş polis romanları. "Edebiyatın mareşali" vakit kaybedermiş öyle kitaplar okursa...

Tabii, resimlerle ilgilenmek çok başka şey.

707. GÜN

Soyut Resim Sözlüğü Orhan Duru'da kaldı. 27 Mayıs (1960) günleriydi. Hayır, *Modern Resim Sözlüğü* (Dictionnaire de le Peinture Moderne) kaldı ona da. En çok kitabım başka bir arkadaşta kalmıştı.

Araştırma gibi bir şey yapıyordu bu arkadaş. Ankara'dayız; 1972-73. Eve gelip bir sürü kitap aldı. Şimdi o da unutmuştur onları. Ben de unuttum. Yalnız "bir sürü" olduğu kalmış aklımda. On beş yıl geçti aradan...

Verdiğin kitabı bir yere kaydedeceksin. Ayrıca zamanında istemeyi bileceksin. Yoksa kitabın üzerinde öbür adamın hakkı doğar.

Bir de Remzi İnanç'la "68 Kitap" olayı var. Başlı başına bir hikâyedir. İki Remzi İnanç var. Bu dediğim, İstanbul'daki Remzi İnanç. Şair, avukat.

1957'de Baylan'da Salâh Birsel'in elinde bir kitap görmüştüm. Seghers'in *Günümüzün Şairleri* dizisinden. Hangi şair olduğunu şimdi anımsamıyorum. Kitabı birkaç günlüğüne istedim, vermedi. "Kimseye kitap vermem" dedi. Bu söz dokunmuştu bana. Salâh beni kitabı hemen iç edecek biri gibi görüyor sanmıştım. Oysa ben...

Aslında bende de var birkaç kitap... Başkalarının olan.

708. GÜN

Jest sözcüğüyle mertlik kavramı arasında kesenkes bir ilişki var. Çoğunca da jest, jesti yapanın "aleyhinde" bir eylemdir.

709. GÜN

"Kibrit-i ma" içtik. Başka bir deyişle, "amer". Türkçesi ecelsuyu.

Kadın, hırkanın tıpkısını örebileceğini söylemiş. Şimdilerde yirmi dört yıldır kullandığım (1962'de Rotterdam'da almıştım), bir türlü vazgeçemediğim, içine iki kişiyi rahatça alabilen o hırkanın yenisini bekliyorum.

710. GÜN

Buyrukçu bir adet polisiye okumuş ve çok beğenmiş. *Lastik Pabuçlar*'ı. E Yayınları arasında çıkan bu kitap, ger-

çekten çok güzeldi. "Ama oğlum, sen demek korku romanlarını seviyorsun. Gerçekte bir korku romanı o." Böyle birtakım laflar ettim.

Muzaffer Buyrukçu, solunum güçlüğü çektiği sanısında. Sigarayı beş yıl önce bırakmıştı. Muzaffer'in canı çok tatlıdır. İşi biraz büyüttüğünü sanıyorum. Tevfik Akdağ gibi. Tevfik'te ayrıca, yarattığı sayrılıkları sevme eğilimi de vardır.

711. GÜN

Gençlik'te ikinci söyleşi, Ferruh Doğan'dan. Canlı oldu.

712. GÜN

"Turgut Özal", "Demirel'in Yeni Yüzü", "Deniz Baykal"... Daha sonra İsmail Cem ve Hüsamettin Cindoruk'u yazacağım. *2000'e Doğru*'da ilk yayınladığım portreler bunlar. Kişisel olarak tanımadığım kimseler. Portreleri yazarken, kişilerin toplumdaki izdüşümlerinden yazılı olan, olmayan basından bende kalmış izlenimlerden, fotoğraflardan, söylentilerden yararlanıyorum. Öyle derin bir araştırma yaptığım da yok. Geçende bir arkadaş söyledi. Deniz Baykal'ı çok yakından tanıdığımı ileri sürmüşler. Oysa onu hiç görmedim. Maliye Bakanı olduğu günlerde de hiç karşılaşmadık. Sözgelimi Cindoruk'u yazacağım, nereden görmüş olabilirim ki onu?

Gerçek portremiz, toplumdaki izdüşümümüzdür. Gazetedeki fotoğrafımız, o söylentiler, söylediğim bir sözcük, söylemediklerimiz... Bizden beklenenler, beklenmeyenler... Biz asıl oyuz...

"İzdüşümler"de anti-görsel ya da salt yazınsal diyebileceğim bir çalışma içindeyim. Daha doğrusu, nicedir böyle bir çalışma içindeyim de, sonradan ayrımına vardım.

Yineliyorum: Aynı konuda yazılmış bin kitabın anlatamadığı şeyi, tek bir görüntü ortaya serebilir. Ne kadar güzel! Ama tek bir dizenin, tek bir cümlenin, bir şeyi on bin görüntüden daha iyi belirtebileceği de bir gerçek. Ben işte bu ikinci yolun gönüllüsüyüm.

Bundan şiirin kapması gereken bir hisse var.

713. GÜN

Necati Güngör'den *Unutulmaz Bir Kadın Resmi*. Kitabı geçen pazartesi Gazeteciler Kafeteryasına getirmişti. Hemen o gece okudum. Necati, açtığı yolda güvenle yürüyor, öyküden öyküye ustalaşıyor, bir bütüne varmak istiyor. Bir önceki yapıtı *Hayatımın Yedi Hikâyesi*'nde Ömer Seyfettin'le atılan temele dayandığını yazmıştım. *Unutulmaz Bir Kadın Resmi*'nde o çizgi aşılmış. Şöyle diyebilir miyim acaba? Doğu Anadolulu bir Tanpınar özlemi. Yok yok, Necati Güngör'ü bu öykülerle kimseye benzetemeyiz. Yine de, hiç değilse, bazı Rus öykücülerin "karşılaştırma" tadı yok mu?

Hacı Bektaş Veli'yi niçin anımsayıverdim şimdi?

Necati Güngör'ün öykülerinde betimleme, sıkıntı değil, rahatlık duygusu uyandırıyor kişide (hiç sevmem uzun betimlemeleri). Yine de, betimlemeden sıyrılsın isterdim. Hele her öyküye girerken yaptıkları...

Doğu'da adlar, simgeler, imler bir başka ağırlık taşır. Bir madalyon, bir düğme çıldırtabilir insanı. "Masal Kuşu"ndaki Şule adı öyle.

Necati Güngör bazı öykülerde ikinci, üçüncü öyküye de atlıyor. "Vaat Edilmiş Bahar" büyük kentte geçer. Bence Necati, Doğu Anadolu'yu anlattığı öykülerinde daha başarılı.

714. GÜN

Şey Dergisi'nden iki muhabir geldi. *2000'e Doğru*'daki "Samime Sanay'ın Sesi" başlıklı yazım üzerine, bir sürü soruya karşılık verdim.

715. GÜN

Beşiktaş'a gittik. Olanlar, hiç olmamış gibi oldu.

mart 1987

716. GÜN

Asya kentleri yürür dururlar,
Höyükler burnumda hızma.

717. GÜN

Edebiyatımızda hiçbir kuşak kendinden sonrasını okumuyor. Bir ağabeyimize bir süre önce bir içkievinde Lorca'dan dizeler söylemiştim. Türkçe çevirilerinden. Sonra da, ad vermeden bizim kuşak şairlerinden parçalar attım önüne. En çok da kendimden. (Yapamam bunu; bu kez yaptım). Çok beğendi. Sordu durdu. "Aklımda kalmış..."

Hiçbirini bilmiyordu. Birkaç kez yineletti dizeleri. Lorca'nınkini de. Çevirileri de okumamıştı. Oysa kendisi de çeviriler yapan bir şair. Bugün artık yaşı yetmişe değen kuşak bir süre bizim etkilerimizi de yaşamış, o etkilerle bize sahip olmaya da kalkışmıştı. Ama bir süre sonra bizi hiç okumamaya da başladılar. İşin bu yanını bir türlü açıklayamıyorum. O kuşağın, yenileri, hele en yenileri izlediği söylenebilir mi? Bir üstad anımsıyorum, dergilere, sadece kendi adı geçiyor mu diye bakar. Yalnız o bölümleri okur.

Bu açıdan bakılırsa, bizim kuşak da pek matah değil. Şiirden alalım. Kuşağımızdan, bizden sonrakileri, özellikle de 1975'ten sonra yazmaya başlayanları izleyen bir iki kişi çıktı. Biri Ece. Biri de neden söylemeyeyim, ben. Belki biraz da Hilmi Yavuz.

Bunu daha önce de yazmış mıydım? Bu kez daha açık konuştum.

719. GÜN

Arif Ay'ın şiirlerini okurken, onun nasıl biri olduğunu merak ettiğimi yazmıştım. Bir süre sonra Arif Ay'dan mektup geldi. Kendini anlatıyordu.

Şimdi de *Yedi İklim* dergisi.

Cumhuriyet'ten sonra, İslam değerlerine bağlanmış yazarların ve şairlerin çoğunda iki niteliğin ağırlık kazandığını görüyoruz: Düşüncede bir karşı düşünce konumu; sanatta fazlaca temiz (chaste) bir yönelim.

Karşı düşünce, yani solcular ne demişlerse, onun tersini savunma eğilimi. Bu eğilimin 1970'li yıllara kadar belirgin biçimde sürdüğünü söyleyebiliriz. Son, on beş yılda edebiyatımızda bu değerler yeni boyutlar kazanmaya başladı.

Ortaya gerçek ustalar çıkaramadı ama, tutkusu ve yaygınlığı ile dikkati çekti. Yine de İslamcı sanatçının gözü soldadır. Ordaki gelişmelere göre ayarlar kendini. Sağcıların serbest vezne geçmemelerinin, ya da çok geç geçmelerinin nedeni de o veznin ilk kez solcular tarafından kullanılmış olmasıydı. Köy gerçeklerine inmek istememelerinin de.

Sağdaki adam uzun yıllar bir şey okumadı da. Bu bakımdan İslamcısı olsun, ırkçısı olsun, tutucusu olsun, türdeş bir durumdaydı: ne doğu, ne batı yapıtlarıyla, ne de yerli ürünlerle besleniyordu.

Karşı düşünce İslamcı yazarı mücadeleye, ama salt mücadeleye götürdü. Sloganlar yaratmaya ve onların çevresinde dönmeye zorladı. Soldaki kavga sanatında görülen sloganlardan ayrıydı bunlar. "Eşyanın kötü tadı"nı kötüdür diye öykülerine, şiirlerine alamıyordu.

Bunun için yukarda fazlaca "temiz" dedim.

720. GÜN

Mehmet Akif bir şiirinde, kadın teninin güzelliğini anlatırken "kar gibi beyaz" der. Böylece, güzelliği etinden kemiğinden koparır; soyut ve uzak bir yere yükseltir. İslamcı sanatçılar da, hadi daha genel söyleyelim, sağcı sanatçılar da, hayat karşısındaki tavırlarını o biçimde ortaya koyarlar. Özellikle öyküde böyle. Öykücü, bir olayı anlatırken sanki bir şeylerden utanıyor gibidir. Bir de sanki öyküsünün bir yerine, bir şadırvan, bir abdest alma sahnesi koymak zorundadır. Şiirde biraz daha başka; bir şeyi kubbeye benzetirler; kubbe imgesi göksel bir anlam taşıdığı için de insani öğenin bazı görünümlerine bakmak ayıptır.

Temiz şiir olmaz mı? Neden olmasın? Ama o kadarını da akıl almıyor. Ya da, temiz şiir, iki şairi, üç şairi kaldırır. Bir şiir ortamında, bütün şairlerin bütün şiirleri temizse, ortada şiir de yoktur.

Yine de İslam değerlerini işleyen yazarlarda (70'li yıllardan bu yana) şiirin ayrı bir yeri olduğunu söylemeliyiz. Gerçekten güzel şiir yazan sanatçılar çıktı aralarından. Şiirin bir dil işi olduğunu anladılar.

Simgelerle konuşurlar. Hermetik (Ece'nin deyimiyle 'sıkı') bir sanatı geliştirmek isterler. Biraz da kabalistik bir çalışma içinde gibidirler. Saçma (absürd); küçük, geçici, ama zorunlu bir sığınaktır. Öte dünyanın ikramı. (Serpin buna benzer bir şey söylemişti).

Gizem onları yeryüzünden koparırken, aynı zamanda kurtarır da sanki.

721. GÜN

Gazeteciler kafeteryası'nda, pazartesi: Ferruh Doğan, Ali Ulvi, Necdet Ökmen, Hadi Olca, Buyrukçu, Bekir Yıldız, Ali Uğur, Ece Ayhan, Özkırımlı, Haşmet Zeybek, Necati Güngör, Faruk Şüyun.

Yazarların sendika olarak yapılanmasının haklar konusunda elverişsiz olduğunu anlatmaya çalıştım. Bekir bana hak verdi.

Ferruh Doğan kokain olgusunun yeniden (İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki gibi) yaygınlaştığını anlattı. Eroin daha alt sınıfın çekit'iymiş. Kokain içenlerde burun düşermiş (Peyami).

Daha sonra da Can Yücel geldi. Ve *Şey* dergisinden iki muhabir.

722. GÜN

Kötü orijinaller kişiyi röprodüksiyona itiyor. Duvardaki Van Gogh (Van Gogh'un odası) ve Chagall hayatımın bir parçası olmuş artık. Ayrıca iyi orijinali ancak armağan olarak edinebilirim.

Abdülhamid II'nin torunu Osman N. Osmanoğlu'nun resimlerinde mesire özlemi gördüm. Bir de erik yeşili. Bir bölüğünü Tunus'ta yapmış bunların.

723. GÜN

1970'lerde ve daha sonra, sağda çelişik bir biçimde bir birleşme ve ayrılma oldu. Ayrılma çelişik değil. Sanırım, bunun altını çizmek gerekir.

Milliyetçi Cephe günlerinde islamcı siyasa planında ilk kez ırkçı ile bir araya geldi; bu olayın yanı sıra, İslamcı, sanat planında kendi özgül durumunu korumak için ilerici kesimin bazı silahlarını da edinmek istedi. Irkçıyı yadsıdı ve dışladı. Arada yükselen duvarlara karşın, bir bakıma, ilerici kesimle yan yana koşmaya başladı. 1980'den sonra da, ırkçının kendi üzerindeki ağırlığını bütünüyle yere kaydırdı.

Büyülü ad, Necip Fazıl, baştan beri ırkçılığa ve ırkçılara karşıydı. *Büyük Doğu* serüveni bunu açıkça gösteriyor. Ne var ki Necip ömrünün son yıllarında ırkçılara beklenmedik biçimde ödünler verecek; onunla da kalmayarak, onların safında yer alarak Türkeş'in gazetesine geçti. Bunu canla başla, sevinerek yaptığı söylenemez. Ama yaptı, Türkeş'in hacca gitmesi gibi bir şey. Ya da Mussolini'nin garsoniyerinde dua iskemlesini eksik etmemesi gibi.

Yine de Necip Fazıl'ın durumunda tragedya, Türkeş'inkinde siyasa, Mussolini'ninkinde operet söz konusu.

Son yıllardaki çıkışları ilginç buluyorum. İslamcı şair nas'ların bağlayıcılığına inan getirmiş; ama bazı esneklikler de aramaya başlamış. Yeni çıkan *Yedi İklim* dergisinde, Ahmet Yücel, kendisine yöneltilen sorulara karşılık yetiştirirken şöyle diyor: "Yaratan'la insan arasındaki ilişki, biraz sevgi, biraz ürperti, biraz korku, hatta biraz şakacı bir mahiyettedir ve bu kaybolduğu takdirde, bence dinin temelleri de kaybolmuş demektir."

O "şakacı" sözcüğü, durumu açıklama yönünden, önemli.

Şiire büyük sarılış var. İslamcı sanatçı; geleneksel biçimleri (arıuz, hece) ve hamasiliği ırkçılara ve Türk-İslam sentezcilerine bıraktı. Dilde öztürkçenin birikimini yadsımamaya başladı. Güncel siyasanın ötesine sıçradı. *Türk Edebiyatı*'nın son, *Yedi İklim*'in ilk sayılarına bakmak bile aradaki ayrımı kavramaya yetiyor.

İslamcı şair, Necip Fazıl'ın Günoğlu davranışından bir Sezai Karakoç dürüstlüğüne, çıkarsızlığına, amatörlüğüne geçmeyi bildi. Öyküde de öyle.

Bunu bir yırtma olayı olarak görüyorum.

724. GÜN

Kişideki ölümsüzlük duygusu türün ölümsüzlüğü gerçeğinde saklı. Aşağı yukarı böyle diyor Alberto Moravia. Bir Fransız dergisince yöneltilen bazı sorulara verdiği karşılıklar çok ilginç geldi bana. İnsan türünün tehlikede olduğu kanısında.

Bugün, insan, kendi türünün yok olabileceğini biliyor. Bir atom savaşının her şeyi sona erdireceğini öğrendi. Bu da

onu giderek günü gününe yaşamaya itmekte. Batı gençliğinde şimdiden görüldüğü gibi.

Kişinin kendi ölüm gerçeği, yaratıcılığını engellemez. Çünkü türün sürekliliği bir ölümsüzlük duygusu aşılamıştır ona. Hiç ölmeyecekmiş gibi yaratır.

Türün yok olabileceği duygusu ise kişi için de büyük bir felakettir. Bu duygunun zamanla büyük bir yaygınlık kazandığını düşünelim... Neler olur?

Günümüzde çocuklar o duyguyla doğuyorlar.

Atom bombasına sahip uluslar onu yok etmezlerse, insanlığı çok derin, çok boyutlu sorunlar bekliyor. Büyük bozulmalar. Yineliyor Moravia: İnsan kendi türünün ölümsüzlüğüne inancını yitirirse, artık hiçbir şey yaratamaz olur; ölüm artık kendinden bir şey olmaktan çıkar; onun kendi öz ölümü haline gelir.

725. GÜN

Gençlik Kitabevi'nde cumartesi günleri düzenlediğimiz "çocukluk ve ilk gençlik günleri" konulu söyleşi dizisi sürüyor. İlgi de gördü. Canlılık yarattı. İlk söyleşi için gönüllü birini bulamadım. Kendim konuşmak zorunda kaldım. İyi de oldu. Daha sonra Ferruh Doğan, Ece Ayhan, Muzaffer Buyrukçu konuştular, kendilerine yöneltilen sorulara karşılık verdiler. Zaman zaman, söyleşi kolektif bir nitelik de kazandı. Bir *happening!* Kendilerini anlatan dinleyiciler de görüldü.

Böylece imza günü geleneğine bir başka ağırlık kazandırdık; yazar, zaten o arada yapıtlarını da imzalıyor.

"Hazırlıksız Konuşmalar"; böyle olmalıydı adı. Yalnız bu tür konuşmalar yaratıcıdır. Çocukluk anılarını herkes anlatabilir. Herkes de dinler onları.

Buyrukçu söyleşisinde, otobiyografisinin bazı yerlerine açıklık da getirdi; ansiklopedilerde ya da başka başvuru kitaplarında kendisiyle ilgili bazı yanlışları (doğum tarihi dahil) düzeltti. Ferruh Doğan çocukluğunun ve ilk gençliğinin İstanbul'unu (özellikle Beyoğlu) çok güzel çizdi. Yalnız çizgi değil, söz ustası olduğunu da kanıtladı. Ece Ayhan da söyleşisinde tarih tutkusunu merkeze aldı.

Dr. A. Arslan Yüzgün de *Türkiye'de Eşcinsellik* adlı yapıtını tanıtırken ülkemizde eşcinselin durumuna ışık düşürdü.

Bu tür konuşmalarda içtenlik, yeteneğin ta kendisidir, diyorum.

726. GÜN

Beş altı yıl önce Günel Altıntaş'ın *Seçme Kitaplar* yayınevi için *Homoseksüeller* adlı bir kitap çevirmeye başlamıştım. Bitiremedim. Bitiremememin bir nedeni de, sınırlı, ama çok anlamlı bir terminoloji güçlüğüyle ilgiliydi. Kitapta homoseksüel ve heteroseksüel sözcükleri hemen her sayfada ve yan yana kullanılmıştı. Homoseksüel'e eşcinsel dedim (o ara Bülent Ersoy olayıyla eşcinsel sözcüğü iyice tutunmuştu). Heteroseksüel sözcüğüne ise Türkçe bir karşılık bulamadım. Çok kişiye sordum, araştırdım, bir sonuca varamadım. Kimse düşünmemiş bu konuda. Çeviriyi geldiği sayfada askıya aldım.

O arada yayınevi de kapanmıştı.

Eşcinsellerin öncüsü Dr. Arslan Yüzgün de bir çözüm bulamamış. Kitabında homoseksüele eşcinsel demiş; heteroseksüel sözcüğünü ise aynen kullanmayı sürdürmüş.

727. GÜN

İnci Aral'ın öyküleri kitaplaşmış: *Sevginin Eşsiz Kışı.* Daha önce, Kaynak Kayınları'na verilmiş metni okumuş, izlenimlerimi de kısaca yazmıştım. Haldun Taner öykü ödülü için oy vereceğim ilk üç kitaptan biri o.

Sevginin Eşsiz Kışı'nın kapağına bakıyorum. Çok uyumsuz. Kitabın içeriğiyle çelişmiyor bile. Ne kadar yanlış bir seçim! Reha Yalnızcık fantezilerini sevdiğim bir arkadaş. Herhal, *Sevginin Eşsiz Kışı*'nı okutmamışlar ona. Diye diye bunu diyebiliyorum.

Özgür Yayınevi'nin yöneticisi, içten, kalbi sanat için de çarpan bir arkadaş. Bir atılım yaptı. Türk yazarını değerlendirmek istiyor. Ama kapağın da kitap kavramına dahil olduğunu öğrenememiş daha. Özgür Yayınevi'nin öbür kitap kapakları da, yayın ve baskı dünyasını kırk yıl öncelere atıyor. Güzide Sabri'nin kitapları öyle kapaklarla önümüze konurdu. Oysa bu alanda ülkemizde büyük gelişmeler oldu.

Özetlersem, İnci Aral'ın hüznünü, denizde "göz" biçiminde hacıbatmaz bir şamandıranın eşsiz yaz neşesiyle okuyoruz.

728. GÜN

"Kış geldi firak açmadadır sineme yare."

Bu büyük kış her zaman anılacak. Adını şuraya yazıyorum: 1987 Mart'ı. Kaç gündür bir yerlere gidemiyorum. Evden çıkamama duygusu evde bir şeyler yapma olanağını da örseliyor.

Güz Bitiği'ni elden geçirdim. Orhan Koloğlu'nun *Abdülhamit Gerçeği*'ni; Taner Timur'un *Osmanlı Kimliği*'ni;

Vedat Türkali'nin *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*'sini okudum. Eski *Ayda Bir* dergisi koleksiyonunu karıştırdım.

Her gün Yahya Kemal.

Her akşam kibrit-i mâ.

729. GÜN

Pakistan'ın da atom bombası yaptığını gazetede okuyunca, Moravia'nın "türün ölümsüzlüğü" konusundaki düşüncelerini anımsadım.

730. GÜN

Vasfi Rıza Zobu'nun portresini çizdim.

731. GÜN

"Baudelaire de kendisine ilişkin her şeyi söylüyor. Bedeli çok yüksek bir cesaret. Yaptığı, hem insan olmaya razı olmak, hem de insanın sınırlarını genişletmek. İyi ki annesi vardı."

nisan 1987

733. GÜN

Önceleme bir şey değil; kişi, çoğunca, içinde bulunduğu günü de değerlendiremiyor. Tıpkı Louis XVI gibi. Louis XVI'nın öyküsünü şiirime geçirdim:

Onaltıncı Louis de
14 Temmuz 1789 akşamı
Şöyle yazmamış mıydı günlüğüne
Bugün kayda değer bir şey olmadı?

Aslında, belki, içinde bulunduğumuz olayı görmek, ileriyi kestirmekten de zor. Burnunu dayamış olduğun şeyi tam görebilir misin? Geçmiştekiler, gelecek zaman için yine de bir ölçüttür. İkisine de uzaktan bakıyorsun. Kameranı elverişli mesafeye ayarlayabilirsen, işin kolaylaşır. Şimdiki zaman için öyle bir ölçüt yok.

Bizim önceleme araştırmasını uzun vadeye yatırdık. Dalgalanmaya bıraktık. Böylesi daha iyi oldu. Çeşitli sanat türleri içinde, kitaplarda, yasa metinlerinde gezinme olanağı bulacağız. İş bir gazeteye dizi yazısı hazırlama çerçevesinden çıksın dedik. Geniş zaman içinde, örnekleri olay olay, parça parça derleyelim; o gözle edebiyat ürünlerini elden geçirelim. Konu çok ilginç.

Bir şeyin adını ve biçimini bulmak da yetenektir. Diye düşündüm.

734. GÜN

Güz Bitiği'ni bitirdim.

735. GÜN

(Saklı Güldeste)

Osman Darıcı 1940'lı yıllarda dergilerde sıkça görünen şairlerden. 1945'te, *Beş Pınar* adlı bir de şiir kitabı yayımlamış. Bugün nerdedir kim bilir? Yenilik şairlerinin yanı

sıra yürürken dizelerinde halk şiiri biçimlerini olduğu gibi korumak istiyordu. Sanırım, bu onun yolunu tıkadı. Büyük şiir dönüşümünün tozu duman arasında "yaban çiçekleri" katkısı ya da savı tutmadı. Ayrıca o biçimler olduğu gibi korunarak kolay kolay yeni şeyler söylenemez. Bu yargı doğruysa, 1940'lı yıllar için daha da geçerli.

Darıcı'yı, Orhan Burian *Kurtuluştan Sonrakiler* adlı seçkisinin *nebula* bölümüne almış. *Nebula* bölümü Burian'ın büyük umut bağladığı, ama o gün için daha tam belirlenmiş sayamadığı şairler için açılmış. Genişletilmiş ikinci baskıda (1946) bu bölümde otuz ad var.

Bunlardan Sabahattin Kudret Aksal, N. İlhan Berk, Necati Cumalı, Hasan İzzetin Dinamo, Cahit S. Irgat, Cahit Külebi, Behçet Necatigil daha sonra yeni şiirin yetkin ustaları oldular. Bazıları da kurdukları şiirle kendilerinden söz ettirmeyi başardılar: S. Aldanır, Rüştü Onur, Şinasi Özdenoğlu, Baki Süha Ediboğlu, Sabahattin Teoman, Suat Taşer, Ö. Faruk Toprak, Hasan Şimşek, Nüzhet Erman, İskender Fikret Akdora, Osman Atilla.

Başka kimler var *nebula*'da: İsmet Bozdağ, Rıza Apak, Kenan Harun, Şükrü Enis Regü, M. Necati Öngay, Mümtüz Zeki Taşkın, Hüseyin Ulaş, Emin Ülgener... Bunlar da günümüzde bilinen, anımsanan adlar.

O otuz şair içinde en çok unutulanı Osman Darıcı olmuş.

736. GÜN

Nicedir önceleme lafı ağzımdan düşmüyor. Orhan Burian'ın seçkisindeki ileriyi görme gücü üzerinde de düşünmeliyiz. Çünkü kitabın ana bölümünde bugün hemen hiç kimsenin adlarını etmez olduğu bazı şairlere günün önemli

sanatçıları olarak genişçe yerler verilmiş: Şükûfe Nihal Başar, Halûk Nihat Pepeyi, İffet Halim Oruz, Cezmi Tahir Berktin, Feridun Fazıl Tülbentçi, Yusuf Mardin, İbrahim Zeki Burdurlu, Vasfi Mahir Kocatürk, Halide Nusret Zorlutuna.

Daha da var aslında. Ama bu kadarı yeter.

Ana bölümdeki 41 şairin en az 15'i bugün hemen hiçbir ölçüye göre bir şeyler yaratmış sayılmıyor. Seçkinin hazırlanmasında kendisine yardımcı olan Behçet Kemal Çağlar'ın ve Halûk Şehsuvaroğlu'nun Orhan Burian'a biraz zararları da olmuş galiba.

Kitabın ilk baskısını da görmek gerekiyor.

737. GÜN

"Yarım altın ile bir yar sevilmez."
halk türküsü

738. GÜN

Pazartesi ya, saat on ikide Gazeteciler'e gittim. Az sonra Ece Ayhan göründü, yanında sürpriz bir adam: Hüseyin Cöntürk! Bir süre önce emekli olmuş Cöntürk. Ayda, iki ayda bir İstanbul'a geliyormuş. Şiiri izlemeye yeniden başlamış. "Ama çok uzun süre ara verdim" diyor; "biraz güç olacak işi toparlamam; hem zaten şiire salt merak itisiyle uzanıyorum; daha çok da genç şairlere bakıyorum."

Cöntürk'ü genç, canlı ve tutkulu buldum. Kaç yıl oldu karşılaşmayalı? Hemen hemen yirmi. *Yeni Dergi*'de (1985) nasıl acımasız bir yazı yayımlamıştım onun için!

"Unuttuk, değil mi, bütün bunları?"

Müziği hiç bırakmamış. Yayımlanmış ilk yazısını anımsatıyorum: "Edebiyatta Tylorizm." Hangi dergideydi? Bir an çıkaramıyor, ya da öyle görünmek o an için güzel geliyor ona. *"Kaynak!"* diyorum. (Yoksa başka bir dergide miydi?)

Daha sonra Ahmet Necdet geldi. Gertrude Durusoy'la Aragon'dan bir seçmeler kitabı hazırlamışlar. Kitaba iki ad bulmuşlar. Durusoy *İkimiz Bir Yastıkta* başlığını uygun görüyormuş. Ahmet Necdet *Mutlu Aşk Yoktur* başlığı üzerinde duruyor. Düşüncemi sordu. İkisi de uygun. Yalnız, Türkçe'de, *İkimiz Bir Yastıkta*'nın Aragon'dan çok Nâzım Hikmet'i, özellikle de Oktay Rifat'ı çağrıştıracağını söyledim.

Ahmet Necdet'le birlikte Nişantaşı'na çıktık. O evine gitti. Ben, vakit geçirmek için EDPA galerisine indim. Saba Melikesinin resimlerine baktım. Bunların bir bölüğünü iki yıl önce evlerinde görmüştüm. O dehşet duygusunu nerde bulduğunu sormuştum kendisine.

Gürdal Duyar'la kesiştik.

Daha sonra, tam saatinde, Nuri ile buluşacağım yere gittim. Nuri'nin bu akşam ani bir işi çıkmış. Eve döndüm.

Kibrit-i ma içtim.

739. GÜN

Şiir, öykü, roman yazan kişi, şiir yazıyorum, öykü yazıyorum, roman yazıyorum diye oturmamalı masaya. İşte bir şey yazıyorum, demeli. Yoksa formüllere, eski şiirlerin öykülerin tuzağına, kendi eski yapıtlarına düşer; asıl "yeri ve formülü" bulamaz.

Yazarı, şairi, dipten çok şey zaten bağlamaktadır. Onun için işe hiçbir şey bağlamıyor gibi girmeye hakkı vardır onun. Ayrıca öyle olmak zorundadır.

Oğlum altı yedi yaşındayken şiirsel cümleler kuruyordu; hatta bir çeşit şiir söylüyordu. Aşağıdaki iki dize onun, o günlerinin ürünü:

"Tabancamla vururum
Silgimle silerim."

Ama şiir yazması istenince hemen bulutlardan, yıldızlardan, derelerden söz etmeye başlıyordu.

Formül deyince aklıma bir şey daha geldi. Bambaşka bir şey. Bir şairin formülü ortaya çıkmamalıdır. Çünkü formülü ortaya çıkınca yitmeye, azalmaya başlıyor o şair. Fazıl Hüsnü'nün formülü ortaya çıktı.

740. GÜN

Beyaz yayınevi Ece Ayhan'ın *Kolsuz Bir Hattat* adlı kitabını 1000 adet başmış ve hepsini ona armağan etmiş. "Dipyazılar 1" adıyla anılması gereken bu kitap Ece'nin gazete ve dergilerde çıkmış bazı yazılarını, notlarını, kendisiyle yapılmış ve kendisinin başkalarıyla yaptığı konuşmaların birkaçını kapsamakta. Üç dört arkadaş kitapların bir kısmını elden satmaya karar verdik. Ben, kendi payıma, *Kolsuz Bir Hattat*'tan 20-30 tane satabildim.

Yazarlar, hiç değilse şairler, kendi aralarında böylesi fiili satış kooperatifleri kursalar ne iyi olur diye düşündüm. Diyelim, kitap 3000 basıldı; 500 kadarı iyi kâğıda bastırılabilir, desenlerle süslenebilir; ayrı bir cilt özeniyle hazırlanabilir.

Şiir kitabı için tek umut nesne-kitaba giden yolda.

741. GÜN

Nevzad Sudi (Odyakmaz) *Küllük Anıları*'nı yollamış. Tatla okunuyor. Güzel olmayan anı kitabı olamaz diyorum.

Yalnız Nevzad Sudi'nin kitabında bir iki yer var ki benim için tutulmamak olanaksız. Bir yerde Hüsamettin Bozok için şöyle diyor:

"Tecimsel alanda Yaşar Nabi'ye benzetirdim Hüsamettin'i. *Yeditepe* dergisi, Yeditepe Yayınları, *Varlık* dergisiyle Varlık Yayınları'nın bir benzeri ya da özentisidir bence. Tekelci bir yayımcılığa özenme. Genç yazın emekçilerine tanınan, yapıtlarını yayımlama olanağına karşı, onları *Yeditepe çemberi* içine alma siyasası. Özdeş tasarı, erekte özdeşlik."

Anımsıyorum, bizler de, İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de, bir sürü arkadaş da, *Yeditepe*'yi sermaye ve mali güç yönünden dev bir yayın kuruluşu sanırdık. Bizi kazıklıyordu Hüsamettin Bozok; vermediği telif haklarınızla kim bilir ne apartmanlar dikiyordu! Bir turşucu dükkânı varmış ki adamın, bütün Vefa semti ona çalışırmış!..

Bugün o derginin ve yayınevinin, gerçekten büyük olduğu daha iyi görülüyor. Türk şiirinin, Türk öyküsünün, belli bir dönemde, taşıyıcısı, odak noktası, atardamarı olmuş. Ayrıca, gününe göre, bir baskı özeni ve beğenisi de getirmiş. Hem de mali yönden hiç de büyük sayılamayacak bir güçle başarmış bunu. Tek bir cümle yeter bunu kanıtlamaya: O yazarları sömüren *Yeditepe*, tarihinin hiçbir evresinde 1000'den fazla basılmamış.

1000 basan bir dergiyle ve o fiyatla nasıl tecimenlik yapılabilir? Yeditepe Yayınları'nın kitapları kaç basıyordu acaba? Bu kitaplar kaçar baskı yaptı acaba? Sonunda, Yeditepe Yayınları'nın deposu ne koşullarda, nereye devredildi? Birtakım sorular işte.

Eli sıkıymış Hüsam'ın. Eli sıkı olmasaydı dergiyi sürdüremezdi.

Tecimen ruhluymuş. Tecimenlikte başarı sağlayamamış bir adam için söyleniyor bu söz.

Belki de Nevzad Sudi haklı, belki de bizden çok tanıyor Hüsam'ı (ben fazla tanımam); diyelim eli sıkı; diyelim sömürücü; diyelim tecimen ruhlu; diyelim, herkesi *"Yeditepe çemberi"*ne almak istiyordu. Ama yapamadı bunları

Anlaşılan, Nevzad Sudi'nin ya da Nevzad Sudi'nin bazı tanışlarının Hüsamettin Bozok'la özel bir yayın serüveni olmuş. Olabilir. Hüsam haksızdır da garanti. Ama benim asıl tutulduğum nokta, Nevzad Sudi'nin bugün de aynı düşüncede olması. Her şeye anı gözüyle ve tatlılığıyla bakarken, bir iki noktada, neyi savunduğu bugün için belirsiz ve gereksiz bir polemikçi tavrı ortaya koyması.

742. GÜN

Osman N. Osmanoğlu'nun ve Bahattin Odabaşı'nın Gençlik Kitabevi galerisindeki sergileri bitti. Bu ilginç sergiyi hiçbir resim eleştirmeni gelip görmedi. O galeride daha sonra açılan Ragıp Gökcan sergisi için de aynı şeyi söyleyeceğim. Resim eleştirmenlerinin çoğunu yalnız kendi yazdığı dergileri izleyen edebiyat eleştirmenlerine benzetiyorum.Son gün Osman N. Osmanoğlu'na resimden anlamanın ne demeye geldiğini sormuştum. Şöyle dedi: "Gün gelir, kişi, resimden, resimlerden tat almaya başlar; anlamak işte odur, ondan sonra gerçekleşir." Bu ölçü her şey için geçerli. Abdülhamit II'nin torunu olan Osmanoğlu Avrupa'da yaşar. Ama ordaki Türk ressamlarının hemen hiçbirini tanımıyor, izlememiş. Merak mı etmemiş? Bu bana bir ek-

siklik gibi geldi. Ya da başka bir şeyle birleştirdim. O zaman da bir bakıma hak verdim kendisine.

Osmanoğlu'na göre resmin en güzel serüveni, bugün için, soyut deneyinden sonra girilen bir gerçeküstü yönelim olabilir.

Bahattin Odabaşı lekeci bir sanatçı. Resimde öyküye karşı. Plastik değeri fazlaca öne getirmeyi seviyor. Salt resim. Odabaşı'nda resim doğanın gerçek bir parçası. Başka da bir şey değil. Ona göre resim sanatı insana ancak böyle yaklaşabilir; hümanist değerleri ancak bu noktadan yansıtabilir.

743. GÜN

Ne mi yapmalıyım? Dergilerde ve gazetelerde son on yılda plastik sanatlar üzerine yayımlanmış yazıları şöyle bir karıştırmalıyım.

744. GÜN

Türkülere katılırım. Her türkü değiştirir beni. O an bulunduğum konumu perçinler ya da ondan sıyırır beni. Üç beş çağrışım zinciri birden uzamaya başlar. Canlanırım.

Şarkılar mutlaka hüzün getirir, en neşelileri bile.

Türküler mutlaka umut, en acıklıları bile.

Dikkat ettim, şarkılar benim yalnız kişisel yanıma sesleniyor. Türkülerde ayrıca başkalarını, tanımadığım kimseleri de görüyorum. Başka yüzler de var. Bu biraz da şundan ileri geliyor belki: Benim için, türkülerde söz ezginin çok önünde. Ama şarkılarda da öyle değil mi?

Bazı türkücüleri hiç sevmezdim. Nuri Sesigüzel bunlardan biri. Bir de Ahmet Sezgin. İkisi de oldum bittim itici gelmişlerdir bana. Fazla mı profesyoneldiler? Bendeki hangi yapısal öğeye ters düşüyorlardı. Bilmiyorum. Belki de şu: İkisinde de şişirilmiş bir şeyler vardı sanki; kolaycıydılar; ve bu, türkülere de yansıyordu.

Geçende tuhaf bir şey oldu. Nuri Sesigüzel ve Ahmet Sezgin TV'de art arda boy gösterdiler. Bu kez kanım kaynadı ikisine de. İlk kez can kulağıyla dinledim. Değişme bende mi? Yaşlanmış oluşları mı hoşuma gitti yoksa? Belki, ama asıl neden bu olamaz. Yeni türkücüler öylesine çoğaldılar, öylesine saçma giyindiler, çok şeyi öylesine yozlaştırdılar, değiştirdiler, yersiz biçimde çoğalttılar, yerelliği öylesine örselediler ki, nicedir görmediğim, görmek de istemediğim; dinlemediğim, dinlemek de istemediğim bu iki kişi bana antik birer değer, bir şeyin özgün örnekleri gibi geldi. Böyle oldu herhal.

745. GÜN

"Jest üzerine yazdıklarınız ilginç geldi bana. Ama bir iki noktada size katılamıyorum. Fazla mitolojik bir onun kazandırmışsınız jeste. Bu da, giderek, jest kavramının sınırlarını aşmanıza yol açmış. Bence jest, jesti yapanın özlemleriyle de ilgilidir.

"O özlemlerle muhatabın gereksinimlerinin bileşkesidir jest.

"Muhatabın gereksinimleri, elbet, daha gündelik konumdadır. Hiç değilse tavrındadır. Berikinin tavrı onu aşar aşmasına; aşar da, jesti yaptıktan sonra iş durur mu? Jesti yapanın daha sonraki davranışları onu doğrulamamaya başlarsa ne olacak?

"Jesti çok büyüttünüz ve erkeklere özgü kılmak istediniz. "Aslında sahneye çıkmak değil midir jest?"

746. GÜN

Gençlik Kitabevi'ndeki çocukluk ve ilk gençlik yıllarıyla ilgili "hazırlıksız" konuşmalar dizisi bu ay da sürdü: Cahit Tanyol, Adnan Özyalçıner, Necati Cumalı. Hepsi de çok canlı oldu.

Cahit Tanyol, Yahya Kemal'in çevresini de anlattı; Prens Sabahattin'i sık sık anarak, bugünkü iktidarın onun "şahsi teşebbüs" düşüncelerini hiç bilmiyor, hiç ortaya sürmüyor, hiç onlara dayanmıyor olmasını bir bilisizlik ve köksüzlük göstergesi olarak vurguladı. Adnan Özyalçıner, sözü, Yenikapı günlerinde ve *A* dergisi anılarında yoğunlaştırdı. Necati Cumalı, Filorina'yı, Selanik'i, İzmir'i öne çıkardı; şiir serüvenini anlatırken öbür türlerdeki (öykü, roman, oyun, deneme) çalışmalarının da şiirinin uzantısı olduğunu söyledi. Namık Kemal'in hayatını incelemiş; bir de oyun yazıyormuş onun hayatını eksen alan... Konuşmanın burasında bir Namık Kemal tartışması çıktı.

747. GÜN

"Ama görmek istedim;
Kanın Tuzlu suda
Zambak gibi açıldığını,
İşlenmemiş
Cinayetimdir bu benim."
Metin Altıok

mayıs 1987

748. GÜN

"Yalnızlık bir ovanın düz oluşu gibi bir şey."

749. GÜN

Feyyaz Kayacan'ın, Japonya'da, Kiyoto Üniversitesi'nde edebiyat profesörü bir arkadaşı var: James Kırkup. Mr. Kırkup *Zenos* dergisinde Türk şairlerinden yapılmış çevirileri okuyunca çarpılmış. Şöyle diyormuş Kayacan'a yazdığı mektupta: "Eskiden akarsu kolaylığıyla şiir yazan Japonlar artık edebiyata filan yüz vermez oldular. İşleri güçleri radyo, televizyon, video üretmek. Bir okusunlar da Türkleri, akılları başlarına gelsin! Şiir neymiş, yeniden keşfetsinler!"

Kayacan'da başka haberler de var: "Sana müjde. Londra'da pek yakınlarda İngilizce bir şiir dergisi çıkacak. Danışmanı benim. Derginin adı Core (öz, cevher). Uluslararası bir şiir forumu olsun istiyoruz. Daha çok çeviri üzerinde duruyoruz. Şu sıra İngiliz ozanlarında fazla bir şey yok da ondan. Mayıs'ta gelirken yanımda on tane kadar getiririm."

750. GÜN

Bir şairin yabancı dillere çevrilmesi, kitaplarının başka dillerde basılması güzel bir şey elbet. Ama tersinin de eksiltici bir şey olmadığı kanısındayım. Attila İlhan geçende benzer bir açıklama yapmıştı. Doğruydu. Bir şair hiçbir başka dile aktarılmamış da olsa, büyüklüğünü koruyabilir. Fuzuli gibi, Pir Sultan gibi.

Süleymaniye gibidir şiir; surlar, Çukurova, Fırat'ın akışı, Emet çarşısında yürümek gibi.

Bir ovanın düz oluşu gibi...

Yüzümüzün anlamı.

Ne güzellik profesyonelleri, ne tat üstencileri var günümüzde!

Şiir bütün özüyle başka dillere aktarılabilseydi, çevrilmedik şiir mi bırakırlardı dünyada!

Ece'nin *"Bir Fotoğrafın Arabı"* şiirini *"Bir Fotoğraftaki Zenci"* diye çevirmişler İngilizce'ye.

751. GÜN

Yeniden çıkmaya başlayan *Oluşum* dergisinin "1987 yaz Dönemi" sayısını alınca şaşırdım. Dergiye yazı vermediğim halde, kapakta adım var. Son sayfaya bakınca şaşkınlığım arttı ve öfkeye de dönüştü. *Ne Var Ne Yok* başlıklı haberlerin yazarı olarak boy gösteriyorum. İmzamı taşıyan sayfada, ayrıca, şöyle de diyorum: "Yazarlarımızdan yazılarını fazla uzun olmadan, iki aralıklı ve yanlışsız olarak yazıp göndermelerini rica ederiz. Abone olmak isteyen okurlarımızın her sayı için 2000 TL'yi..."

Nisa Hanım *Oluşum* için benden de yazı istemişti. Ayrıca, en eski *Oluşum*'larda olduğu gibi, İstanbul'daki sanatçılarla ilgili tanıtıcı haberler. Yazı yollayamadım. Haber olarak da bir iki olayı ilettim kendisine. Nisa Hanım Ankara'dan derlediği bir iki haberi bunlarla birleştirmiş; ayrıca, yukardaki, dergiye yazma ve abone olma koşullarını da ekleyerek sayfayı oluşturmuş. Ve koymuş bizim adımızı.

Bir an, daha kötüsü ne olabilirdi benim için, diye düşündüm. Şu: Nisa Hanım ciddi olduğuna daha çok inandığı bir yazı yazar ve benim adımla yayımlardı.

752. GÜN

Mikrofonu eline alan hemen herkes aynı sözü söylüyor: "Bestesi bana ait olan bu şarkının sözlerini de ben yazdım."

753. GÜN

Bir süre önce *2000'e Doğru*'nun ileriki sayılarından biri için toplumda ad yapmış kişilerin çocukluk yıllarıyla ilgili bir çalışma yapılmıştı. Anket biçiminde düzenlenen bu çalışma sırasında ilkokul arkadaşım Prof. Altan Günalp verdiği yanıtta benden de söz etmiş. Çalışmayı yöneten arkadaş onun yanıtından bir nüsha çıkararak bana getirdi. Metni görünce kafam karıncalandı; çoğunu unuttuğum bir sürü ayrıntı yeniden ortaya çıktı: Bir güneşin kenarından tozlar akmaya başladı. Örtüyü başka birinin çekivermesi çok ayrı bir olay. Ayrı bir uyarı katsayısı da devreye giriyor.

Neler diyor Altan:

"Cemalettin Seber benim ilk dostumdu. O ilk gördüğüm günü hatırlıyordum. Üçüncü sınıfa başlamıştık. Arkamda sıska, zayıf, koca kafalı bir çocuk oturuyordu. Döndüm, adını, nerden geldiğini sordum. Ve o hafta beni evine davet etti. Şeyh Edi Galip Türbesi yolundaydı evleri. Cemalettin, 'Bak!' dedi, 'benim burda nelerim var!' Odada bir sandığın yanına götürdü beni. Kocaman bir sandıktı, bizim boyumuz kadar. O sandığın içi tepeleme kitap ve dergi doluydu. Ben o günlerde daha çok okul dergileri okurdum. O benden bir yaş daha büyüktü galiba. Bir sürü kitap, roman, hikâye geçiyordu elinden. Ben ilk okuma zevkini Cemalettin'den aldım. O yıl Cemalettin'le ortaokuldaki daktiloyu kullanarak,

resimlerini de kendimiz yaparak mecmualar çıkarmaya başladık. Beşer altışar nüsha.

"Bazen resimleri ben çiziyordum, Cemalettin yazıyordu; bazen ben yazıyordum, resimleri o çiziyordu. Resimli hikâyeler yazıyoruz; hikâyeler adapte ediyoruz. Beşer altışar sayı. Kapış kapış gidiyor.

"Kızları her birimiz sahiplenmiştik.

"Bir 102 Hikmet vardı, bir de Şadan. Şadan *'Kuğular'* isimli şarkıyı söylerdi: *'Kuğular cevap verin siz/Zambaktan gemilersiniz/Gittiğiniz sahillere/Beni götürmez misiniz?'*

"Biz hayran hayran bakardık. Hikmet'e ve Şadan'a âşıktık..."

Altan'la tanışmamız onun dediği gibi ilkokul üçüncü sınıfa başlarken olmadı. Çok soğuk bir kış günüydü. Şimdi tam çıkaramıyorum ama 1941'in Aralık'ı ya da 1942'nin Ocak'ı olması gerek. Ders yılı neredeyse yarılanmıştı. Evet, zayıf, sıska, koca kafalı! Aslında başım oldukça küçüktür. Ama öylesine hastalıklı (sıtma) ve zayıftım ki kafam bedenime göre çok iri görünüyordu. Gözlerim de yüzümün beşte birini kaplıyordu.

Bilecik'e sürgün edilmiş bir ailenin çocuğuydum. Aile üyelerinin kent sınırları dışına çıkması yasaktı. Annemin ani ölümünden sonra babam beni İstanbul'daki halamın ve küçük amcamın yanına yolladı. Öğrenimimi büyük kentte yapayım istiyordu. Beyoğlu 37. İlkokul'a yazılmıştım. Kimseden ses çıkmamıştı. Demek küçüklerin kent dışına çıkmalarında bir sakınca yoktu. Bizim peder, ben ikinci sınıftayken büyükannemi ve iki kızkardeşimi de İstanbul'a attı. Ama, üçüncü yıl kendisi de temelli İstanbul'a gelmesin mi? Arnavutköy'de bir iş bularak çalışmaya başladı. Kim bilir neler düşünüyordu o günlerde? Dünyanın sanki öbür ucuna gitmiştik, kimse bulamaz bizi. Kimse bir şey de demiyor

işte. Kendimizi sevdirmiş olamaz mıyız Bilecik'te? Babam akşamları, yemekten sonra, bu tür sözleri eve gelen konuklara söylüyordu da galiba. Birkaç kadın dinleyicisi vardı. Her akşam, onlara bir sürü olay, öykü anlatırdı. Hepsi kendi başından geçmiş...

Bir akşam eve polis geldi. Hepimizi alıp Emniyet Müdürlüğü'ne (Sansaryan Han) götürdüler. Bir gece orda kaldık. O sıra, küçük kız kardeşim daha beş yaşında. Büyükannem ise en az altmışbeş. Kafese konmuş, saçı sakalı uzun dev bir adam anımsıyorum. Tahta sıranın üstünde uyumuştuk. Kadınlar kavga çıkarmışlardı. Ertesi gün jandarma refakatinde sürgün yurdumuz olan Bilecik'e posta edildik.

Ben kaç yaşındaydım? Onbirin içinde.

Altan'la tanıştığım günün hemen öncesinde bu olaylar da vardı. Bu yüzden olduğundan da sıska ve hüzünlü görünmesi gerekir koca kafanın. Utanıyordum da sürgünlüğümden. Hep gizledim. Oysa daha ilk günden herkes biliyor...

Başka bir sıkıntım da vardı o gün. Sürgün utancıyla ilgili yine. Bizim gibi sürgün edilmiş başka bir aile daha vardı Bilecik'te. Diyarbakır'dan gelmişlerdi; evlerimiz de bitişik. Onların kızları olan Hanım da üçüncü sınıfta. Benim geleceğimi bir gün önceden bütün sınıfa haber vermiş. Akraba olduğumuzu söylemiş, yanında yer ayırmış... Hanımla bir gün önce birlikte yemek yediğimiz halde sınıfta onu tanımamaya karar verdim. Tanımadım onu. Elbet, yanına da oturmadım.

Şimdi çok sevdiğim sürgün sözcüğü beni allak bullak ediyordu. Bir gün büyükanneme sormuştum: "Neyiz biz?" diye. Bir şey anlamadı. "Sürgün ne demek?" diye yinelcdim. Sürgün "menfi" demekmiş, "menfa"ya gönderilenlere "menfi" denirmiş. Bir an aklıma *Yavrutürk* dergisindeki bir tefrika

geldi: "Bir Göçmen Çocuğun Anıları." "Göçmen miyiz yoksa biz?" diye soruyu değiştirdim.

"Evet, işte buldun, göçmeniz biz" dedi. Rahatlamıştı.

Ondan sonra kendimi bir süre göçmen olarak düşündüm.

Altan, Bilecik'ten benden çok daha önce ayrıldığı için unutmuş. Şeyh Edi Galip değil, Şeyh Edebali Türbesi yolu üstündeydi bizim ev. Okulda çok başarılı bir öğrenci sayılıyordum. Altan da öyleydi. İlk gün arkadaş olduk. Bir sığınaktı da Altan benim için. Öyle bir kitap sandığı anımsamıyorum. Demek, varmış. Ya da ilk günlerde sandıkta tutuyormuşum kitaplarımı. Aslında onları pencere kenarlarına dizerdim. O evi anımsamaya çalışıyorum. Çok büyük bir sofaya açılan iki büyük oda. Kullanılmayan bir alt kat. Sofadan merdivenle inilen bu bölüm oldukça genişti; tek odadan oluşuyordu. Gündüz bile inilmezdi oraya. Odaların pencereleri Yediler Tepesi'ne, istasyon yoluna açılıyordu. Önden tek katlı, arkadan birkaç katlı görünümlü bir yapı. O iki odada on kişi barınırdık (büyük amcamlar ve biz). Kalabalık, giderek daha kalabalıklaşacak bu aile alt katı neden değerlendirmiyordu. Hiçbir zaman aklıma gelmedi bu. Korkardım alt kattan. Bu arada, sofanın eni konu büyük bir salon büyüklüğünde olduğunu da unutmamak gerek. Annem ölene dek sofada yattım.

102 Hikmet Ertan ve 104 Şahende (Şadan değil) Duru. Şahende'nin sesi güzeldi. Biz Hikmet'e âşıktık. Ben ayrıca öğretmenimize ve helvacının kızı Hatice Helvacı'ya da tutkun sayardım kendimi.

23 Nisan geldi. Müsameredeki oyunda başroldeydim. Ama o gün Altan'ı çok kıskandım. Dans bilmiyordum. Öğrenemeyecek kadar da utangaçtım. Altan bütün kızlarla dans etti.

754. GÜN

Kendini ortaya koyarken yöntem olarak karşıt akımları, devinimleri yermekten başka iş yapmayan sanatçılar var. Ben bunların bir şey yapacaklarına inanmıyorum.

755. GÜN

"Oysa uzanır
Nice yorgun
emekçinin dudağı
su dolu
avucuma
Elimin eşit olmayan
beş parmağının ucunu
getirince
bir araya..."

Sunay AKIN

757. GÜN

Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu kendi içinde iş-bölümü yapmış.

Yazar emekçi midir, yoksa mal sahibi midir? Bir görüşe göre yazarı kültür mallarının üreticisi olan bir emekçi olarak kabul etmek gerekir. Genellikle yaygınlaşmış, sosyalist olmayan çeşitli ülkelerin yasalarınca benimsenmiş başka bir görüş de yazarın mal sahibi olduğu yönündedir. Elbet, bu noktada, bir ülkede devletin yazarda bu iki nitelikten hangisini gördüğü önemli.

Gerçekte yazar hiçbir zaman kendi hesabına çalışmaz. "Alıcı"sı ile hiçbir zaman doğrudan doğruya bir ilişkisi yoktur. Okuruyla, seyircisiyle, dinleyicisiyle karşı karşıya gelmez. Bir aracı, bir girişimci durur ortada hep (yayımcı, tiyatro yönetmeni, televizyon yapımcısı). Yapıttan asıl yararlanan da o girişimci olacaktır. Yazarın ürünü, ekonomik anlamda onunla "mal" haline gelecektir. Girişimci bunun karşılığında yazara bir ücret öder. Kısacası, yazar, kesin olarak öbür bağımsız emekçiler içinde yalnızdır.

Yazarı mal sahibi olarak görmek XVIII. yüzyıldaki yazar tanımını benimsemek demektir. Ne var ki, birçok ülkede yasalar bu eski tanımı temel alacak biçimde düzenlenmiştir. "Yazar mal sahibidir, çünkü ressam da mal sahibidir" deniyor. Oysa bu karşılaştırma ilginç sonuçlara götürür bizi. Birçok ülkede ressam öldüğünde, onun mirasçıları için sürekli bir hak doğuyor. Mirasçılar sınırsız olarak her zaman pazarlık gücüne sahiptirler. Yazarlar için öyle değil ama. Yazarın ölümünden belli bir süre geçtikten sonra yapıt kamunun malı oluyor. Namık Kemal'in mirasçılarının bugün Vatan Yahut Silistre üstünde biçbir hakları yok. Yazarın durumunu aydınlığa çıkarmak için türlü ülkelerde aydınların girişimleri olmuştur. Sözgelimi, Fransa'da, 1936'ta. Jean Zay ve arkadaşları ilginç bir yasa tasarısı hazırlamışlardı; bu tasarıya göre yazar "emekçi" olarak tanımlanıyordu: Toplumca, ayrık bir ücret durumu benimsenmiş bir emekçi. Ne var ki tasarı öylece kaldı.

Batı ülkelerinde yazarın toplum içindeki yerini belirlemek ve berkitmek için başka çabalar da görüyoruz. Zola'nın "Edebiyatta Para" başlıklı yazıları, Balzac'ın "Merkezi Örgüt Sistemi" bunun unutulmaz örnekleridir. Mallarme de bir yazarlar topluluğu düşünüyordu. Onun tasarısına göre de bir yazarın ölümünden sonra yapıtlarının

telif haklarının önemli bir kısmı bir "edebiyat fonu"nda birikmeliydi.

Bizde, devlet, 5846 sayılı "Fikir ve Sanat Eserleri" yasası ile yazarı mal sahibi olarak görmektedir. Bu yasanın 19. maddesine göre "Eser sahibinin hakları, sırasıyla sağ kalan eşi ile çocuklarına, ve mansup mirasçılarına, ana-babasına, kardeşlerine aittir." Ancak buna bir zaman sınırı konmuştur. Yazarın ölümünden 50 yıl sonra hakların kullanılması düşmekte, yapıttan herkes yararlanabilmektedir. Yasanın ilginç bir maddesi var: "Ölümünden 50 yıl sonra, ülke kültür bakımından önemli görülüyorsa, Milli Eğitim Bakanlığı eser sahibine tanınan hakları kullanabilir." Dahası, bu sürenin bitiminden önce de yapıtlar hükümet karamamesiyle kamuya mal edilebilir, haklar (çoğaltma, yayma, temsil hakları) devlet adına kullanılabilir. Ancak, bu durumda, meydana gelecek net kârın devlete mi, bir mesleki birliğe mi, yoksa devletçe uygun görülecek bir kültür kurumuna mı verileceğinin ayrıca belirlenmesi gerekir.

Türk yazarının, sanatçının, içinde yaşadığımız ortamda haklarını en iyi savunacak hukuki birim sendika mıdır?

758. GÜN

"Açıklıktan söz ediliyor zaman zaman? Açıklık ne düşünülüyorsa, onun ortaya konulması mıdır? Bundan mı ibarettir? Sanırım, günümüzde açıklığın da açıklanmasına gereksinim var."

759. GÜN

Yaz bugün başladı. Bahar da. Böyle günlerde İstanbul çok iri ve yumuşak bir hayvan gibidir. Çöp bile bir güzellik edinir. Yürüyerek kitap okumak istersin.

haziran 1987

760. GÜN

Cahit Zarifoğlu ölmüş. Bugünün adı da bu olacakmış. Bir ay kadar önce, öğrenmiştim onulmaz sayrılığa tutulduğunu. Bazı kanserler mutlaka çok büyük bir çocukluk mutsuzluğuna bağlıymış gibi gelir bana. Hiçbir bilimsel tutamağı olmayan bu kanıya tanıdıklarımda bir şeyler göre göre vardığımı sanıyorum. Bir izlenim işte. Zarifoğlu'nu tanıdığım yılları düşünüyorum. Sevinçlerle büyümüştü sanki.

İyi şairdi. İlk şiirleri de iyiydi. Karakoç çevresinden. Daha yüz yüze gelmeden, 1962'de bana, Paris'e bir mektup yollamıştı. Adresimi Sezai'den almış. Saklamamışım o mektubu. Zarifoğlu, o sıra, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğrenci. Yurtlardan sıkılmış herhal, İstanbul'a dönüşümde, birlikte ev tutup oturmayı öneriyordu mektubunda. Ben de bir tuhafım o günler. Bir ölçüsüzlük görmüştüm bu öneride. O ara otuz yaşı dönmüşüm. İyi sayılan bir aylığım var. Ne yani, bu çocuk, öğrenci hayat koşuluna mı indirmek istiyor beni.

Dönüşte yeniden tanıştık. Zaman zaman vapurda, yolda, Sezo'nun evinde, bürosunda rastlaştıkça konuşurduk (ama her şeyden)... Daha çok 1964-1966 yılları. Söylenmemiş

güzel sözler de vardı aramızda. Ama bir arkadaşlığımız olmadı. Serüvenlerinden söz ederdi. Bunları, tuhaf yanlarını öne getirerek anlattığını anımsıyorum. Şiirine de yansımıştır. Sezai ile, onun bu tavrı ve öyküleri üzerine, çok konuşmuşuzdur. O yıllarda mukaddesatçı genç sanatçılarla, aramızda büyük kopukluk yoktu. Kopukluğu onlar yarattı. Zaman nasıl da akıp gitmiş? Tam yirmi yıl oluyor Cahit Zarifoğlu ile görüşmeyeli. Bir gün de bin yıl olacak.

761. GÜN

Öğleden sonra Buyrukçu ve Nihat Öztaş ile buluştuk. Buyrukçu, Cahit Zarifoğlu'nu son olarak *Papirüs*'te gördüğünü söyledi. 1966'da. Ben anımsamıyorum dergiye geldiğini.

Zarifoğlu'nun şiiri başlangıçta benimkiyle Sezai Karakoç'unki arasında kendine yer arar. O ara bana daha da yakın olduğunu söyleyebilirim. Giderek kendini buldu. İsimler sözlüklerinde ve ansiklopedilerde onun "gizemci" olduğu çok kesin biçimde söylenir. Bence o kadar değil. Ya da Zarifoğlu'nun ayrıcı özelliği orada değil. İşaret, onda, aynı zamanda sorudur. Maraşlı delikanlı tavrını hiç bırakmaması, onun bir inançtan çok, bir afiye, bir gösteriye ilişkin olmasından kaynaklanıyordu. Mahallesini çok seven ve oradan gelen dayanışma duygusunu bir silah gibi de görmeye başlayan çocuk. Zarifoğlu'nun şiirinde çok şey serüven duygusundan doğmuştur. Serüvenin kahramanı kendisidir.

Özdenören (Alaaddin ve Rasim) kardeşleri de o günlerde tanımıştım. Onlar ürünlerinde serüvenin kahramanı değil tanıkları olma yolundalardı.

Evet, bir "kabala" var Zarifoğlu'nın şiirinde. Ama cinlerle içli dışlı olmayan bir kabala, bir çeşit yazgı pokerine yöneliş...

Ece Ayhan'a sordum, ona göre "Cahit Zarifoğlu" şiirde yapı sorununu en iyi kavramış, bu konuda örnek gösterilebilecek sanatçılardan biri. *Kolsuz Bir Hattat*'ta da ayrıca belirtmiş bunu.

Ece'nin evi yanmış.

762. GÜN

"sesten ve sözcükten bir dünyada
alışkınım ismimde beliren yalnızlığa."
Şükrü Caner

764. GÜN

Bir yazar değilim ben, işe beklenmedik biçimde el sokmuş bir okur.

765. GÜN

"Ekspres gibi geçiyor güzel günler."

Varlık'ın Yenilik Şiiri Antolojisi'ndeki son şiirin ilk dizesi, Şinasi Özdenoğlu'nun. Lise ondayım. Nihat Baş diye bir sınıf arkadaşım var. Bir de başka bir şubeden Hüseyin Karakan. İkisi de, bana yeni şiiri sevdirmeye çalışıyor. Nihat, mühendis, sonra da müteahhit oldu. Her şeyden koptu. Dr. Hüseyin Karakan'ı herkes biliyor.

Daha sonra, fakülte yıllarında o şiiri yüzlerce kez okuduğumu anımsıyorum. Her yerde söylerdim. Beni hem yeni şiire yaklaştıran, hem de Orhan Veli ile aramdaki mesafeyi koruyan bir şiirdi.

Şinasi Özdenoğlu, çıkışı parlak bir şair. Garip'le kendini bağlı görmeyen, yeni şiirin olanaklarını bambaşka sınırlarda denemek isteyen bir tutumu vardı. Önündeki tek tehlike, dizelerinde zaman zaman beliren söylev eğilimiydi. Ne var ki, hiçbir şeye vakit kalmadı. Özdenoğlu, en umutlu zamanında bindenbire açıklanmaz bir suskunluk evresine girdi. Birinci ve ikinci şiir kitabı arasında otuz yıl var. Aslında şiir yayımlamadığı süre çok daha kısa (10 yıl kadar), ama ne olursa olsun, o süre bir kopuşu da gösteriyor. Ve kopuş şiirden değil. Özdenoğlu, şiir yazmayı giderek daha hızlı bir ritm içinde sürdürdü. Art arda kitaplar yayımladı. Ama şiirimizi birkaç kez yenileyen devinimlerden hiç yararlanmadı. İstemedi yararlanmayı. Hatta onlara karşı çıktı. Böylece Özdenoğlu'nın şiiri bir beslenme sorunu karşısında kaldı. Şair kişi başka ustalara hayranlıklarını yitirmemeli. Ya da şair kişinin, sanatçı kişinin, hayran olduğu mutlaka bir iki adamı bulunmalı.

Şinasi Özdenoğlu'nun 1950'li yılların ortalarında *Hisar* Dergisi'nde Ahmet Muhip Dranas için yazdığı bir yazıyı anımsıyorum. "Göster bakalım şu yeniyetmelere, nasıl şiir yazılırmış!" diyordu o yazının bir yerinde.

Başta söylediğim tehlike Özdenoğlu'nın son yıllarda yayımladığı kitaplarda değişmiş ve yumuşamış, ihmal edilebilir bir kalıntı halinde süregitmekte. Yurtsever bir retoriğe yöneldi. Bunu bilgece bir derinliğe, Whitman'daki gibi yan öğelerle zenginleşen ayrıntılar arayan bir kıvama götürebildi mi Özdenoğlu? Götürememişse, düşüncenin duyarlığa ket vurabileceği söylenemez mi?

Yine de, düşünüyorum, Şinasi Özdenoğlu'nun yapıtı için, öbür şairlere karşı takındığı tavır için, ileri geri bir araba söz söylenebilir, ama "şair" sıfatını kimse elinden alamaz. Şair olmak, şiiri kapsar, ama ondan öte bir şeydir, bir tavırdır.

Bunca yıl kaçak gezmiş, şiirden başka alanlarda, şiirdekine göre daha fazla varolmuş bir kişi için, "şair" sanını ve kimliğini yitirmemiş olmak az şey değil.

Keşke yalnız, şiir yazsaydı diyorum. Çünkü Özdenoğlu düzyazılarında bambaşka bir profil çiziyor. O zaman da şiirdeki adam "Bu ben miyim?" diyor. Diyebilir.

764. GÜN

Gençlik kitabevi'ndeki "Çocukluk ve İlk gençlik Günleri" konuşma dizisi.

Cihat Burak hiçbir soruya karşılık vermedi, yine de kendini çok iyi anlattı, büyük ilgi topladı. Mehmed Kemal, sanılanın tersine, kendi hayatından çok düşüncelerini anlatmayı yeğledi. Çevresine ve yetiştiği günlerin genel koşullarına ışık düşürdü. Demirtaş Ceyhun'un bunca rahat konuşan biri olduğunu bilmiyordum (Nâzım'dan söz ederken, "rahmetli" sözcüğünü kullanmadığı için, Sabih Şendil tarafından kınandı). Asım Bezirci, çok duygulu bir konuşma yaptı. Ahmet Oktay'da kişisel olmama kaygısının ağır bastığına dikkat ettik.

İki sanatçı daha konuşacak. Kitabevi sahibi, bu konuda üç aylık tatile girmeyi uygun görüyor. Yeni mevsimde aynı işi yapar mıyım bilmem. Pek gönüllü değilim. Hoş, Celal Bey'in gönüllü olduğunu da rahatça söyleyemem. Kendimi, özellikle de konuşma yaptırdığım yazarların bir bölüğünü beğendiremedim sanısındayım. Kitapçı için önemli yazar, kitapları en çok satan yazardır.

765. GÜN

Suavi Koçer de ölmüş. Ne efendi adamdı. "Dünyanın En Pis Sokağı"ndaki kahvehanede geçen günleri anımsıyorum. Bir masada Tarık Buğra kâğıt oynuyor. Başka bir masada Hoca (İlhami Bekir Tez) hepimizi toplamış, Koçer'i uzun uzun konuşturarak dalga geçiyor. Suavi Koçer, son yıllarda, en genel bir deyişle, hayat yeteneğini azıcık yitirmişti. Şiire başlangıçta çok hazırlıklı giren bu incecik adamın sürekli aynı şeyleri yinelemesi, hep hüzün vermiştir bana. Temiz, kötü söz bilmez bir adamdı. Ağzını yalnız İran Şahı'na karşı bozmuştur. Bir hiciv denemesi olan Şahname'sinde küfre batmış ve müstehcen dizeler, bölümler de vardı. Otuz kırk sayfalık bu şiiri sık sık açar, kendine özgü vurgularıyla okurdu.

Şimdi uzayda.

766. GÜN

Abdülhak Hamid yaşarken şiir kitapları yayımlamış. Kitabın adını ölümünden elli yıl önce koyduğunu Abdülhak Şinasi Hisar'dan öğreniyoruz: *Hep Yahut Hiç*. Özlemini gerçekleştirememiş.

Cenap Şahabettin'inki daha başka. Birçok düzyazı yapıtı yayımlandığı halde, şiirlerini kitaplaşmış olarak elinde bir kez tutamadan ölmüş. Oysa o da özlediği kitabın adını çok önceden koymuş: *Evrak-ı Leyal*.

Yahya Kemal de kitap yayımlamadı.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Şiirler*'i 60 yaşında, Ahmet Muhip Dranas'ın *Şiirler*'i 65 yaşında yayımlandı. Onlardaki gecikmeyi açıklamak zor değil. Garip şiirinin çıkışı ve ya-

rattığı patlama çok uzun süren bir gönülsüzlük duygusu yaratmıştı onlarda.

Niyazi Akıncıoğlu, gençlik ürünlerini 22 yaşında *Haykırışlar*'da topladıktan sonra, ölene dek yani kırk bir yıl kitap çıkarmadı. Şundan mı: Önce sakıncalı sayılan siyasal bir konumdaydı, daha sonra da o konumdan kaydı (ya da öyle göründü).

Kemalettin Kamu kitap çıkarmadı. Mustafa Seyit Sütuven de. Cemal Yeşil *Rübailer*'i 50'sinde bastırdı. Eşref de *Deccal* yayınlandığında 58 yaşında. İlk kitapta Enver Gökçe 53, Zeki Ömer Defne 68 yaşında.

Yalnız şiirde değil, geç kitap yayınlama. Aynı zamanda bir yayın adamı olan Vedat Günyol, ilk yapıtını *(Dile Gelseler)* 54 yaşında çıkarmış. Abdülhak Şinasi Hisar da, *Fahim Bey ve Biz* yayımlandığında, 58'inden aylar almış durumda. M.Ş. Esendal 51, Sabahattin Eyuboğlu 54.

Şair ve yazarlarımızın çoğu da, iyice genç yaşta kitap çıkarmış.

Ne olursa olsun, yukardaki örnekler ülkemizde edebiyatın biriminin kitap değil dergi olduğunu gösteriyor. Kitaplaşan ürünler hemen her zaman daha önce dergilerde yayınlanmış oluyur. Bunun, edebiyatımızın bazı niteliklerini belirlediğini söyleyebiliriz. Geçende Feyyaz Kayacan, Gençlik Kitabevi'nde yaptığı söyleşisinde, İngiltere'de dergi sayısının Türkiye'dekine göre az olduğunu belirtmişti. Yazar kitapla var oluyor orada. Bizde de son yıllarda böyle bir eğilimin ipuçları belirmiş gibi. Yine de bir dergi edebiyatı bizim edebiyatımız.

768. GÜN

Potpuri için ne kadar güzel bir karşılık bulmuşlar: Yamalı bohça!

Son zamanlarda bana bir gevezelik gelmiş. Son zamanlarda diyorsam, birkaç yıllık hikâye. Fazla konuşuyorum. Özellikle içki içerken, kimseye ağız açtırdığım yok. Yalnız ben, sürekli ben konuşacağım. Başkalarında eleştirdiğim şey, bende belirdi. Hem de en kötü yanlarıyla. Bir iki kez uyarıldım da. Karşımdakini hiç dinlemiyormuşum. Çok dokundu bana. Ben yalnız yamalı bohça yapıyorum sanısındaydım. Farkındayım aslında. Hele hele yeni tanıdığım kişilerin yanında cümleleri soluk alır gibi art arda fırlatırken daha çok ayrımına varıyorum bunun. Tam o sırada, işte yine o durum başladı diye bir alt konuşmayı da kendimle yapıyorum. "İşte yine kestim onun sözünü, konuşmasının ortasına kendime özgü bir ara cümle yerleştirdim. Yapmamalıydım. Böylece ikimizin konuşmasını bütünlemiş mi oldum?"O an için utanıyorum kendimden. Utanıyorum da ne yapıyorum, önlüyor muyum söz yayılımını? Ne gezer! Çarka girmişim bir kez. Yalnız kendimle olan alt konuşmada bir erteleme duygusu beliriyor. Bir daha yapmam. Yapmayacağım. Ama şu lafı bir bitireyim.

Yakınlarının yanında ise, o utanç biçim değiştiriyor, yakınlarıma yönelen bir çeşit öfkeye de dönüşüyor. Ya da bir kırgınlığa.

Suskun kişi bilinirdim eskiden. Bu korkunç gevezelik nereden geliyor? Çok mu şımardım? Yazmanın yerini mi tutuyor? Yazamamanın bir belirtisi mi? Yaşın getirdiği bir şey mi? İşsiz kalma korkusundan mı kaynaklanıyor?

Son cümle, aykırı ve anlamsız gibi gelse de, benim gerçeğim olarak çok önemli.

769. GÜN

Hiçbir şey "aşırı vasat" kadar tatsız olamaz. Halikarnas Balıkçısı'nın yazdıklarını, kendisi aşırı ilginç olduğu halde, her zaman tatsız buldum. İlhan Tarus'u, Ümran Nazif'i, Muhtar Körükçü'yü sevemedim.

A. Daudet'yi okuyamam.

Kötü şeyleri okuyamıyorum. Çok kötüyse iş değişir.

770. GÜN

Bulabildiğim kaynaklardan, Nizamülmük'ün hayatına bakıyorum. Bu arada ilginç bir olayın ayrımına vardım. Osmanlılardan önce Anadolu ile Asya ülkeleri arasında sınırlar o kadar aşılmaz değilmiş. Selçuklular bir Nizamülmük'ü vezir olarak çağırabiliyorlar. Tıpkı Fransız şairinin Prusya Kralı'nın kültür danışmanı olarak çağrılması gibi, düşünce alışverişi var.

Nizamülmük gelmiş ama, Osmanlıya bir yapı hazırlamış. Sonuç öyle olmuş. Gazali'yi koruyarak da, resmi ideolojinin temellerinin atılmasına yol açmış.

771. GÜN

Pırpırıyla, Kızıl Meydan'a inen Alman genci, herkesin insancıl yanını ısıttı.

772. GÜN

Cahit Kayra, 70 yaşında. Kitaplarını ciltletiyor.

temmuz 1987

773. GÜN

En inceldikten sonra
İlkel sözler söylemek seninle

774. GÜN

Pazartesi. Gazeteciler'de. Buyrukçu'yla Ankara'dan konuşuyoruz. Ankara'da çok ünlü olup da İstanbul'da ya da bir başka kentte hiç sözü edilmeyen sanatçılardan. Ahmet Necdet o tipin İzmir'deki karşılığını arıyor. "Yoo," diyor biri, "bütün yenilikler Ankara'dan çıkmıştır."

Özkan Mert geldi. *Stockholm'de Mavi Saatler* adlı yeni şiir kitabını imzaladı. Her şeyden konuşuluyor. Bir sürü yargı. Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri Antolojisi*'nde Necmettin Halil Onan'ı Yedi Meşaleciler arasında göstermiş (Ben söylüyorum). Atilla Özkırımlı *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin "İkinci Yeni" maddesinde Ece Ayhan'ın adını anmamış (Ece, Özkırımlı'ya söylüyor). Nizamülmülk, Gazali'yi korumakla Anadolu'da dinsel inancın mutlaklaşmasına destek olmuş; böylece her şey, daldaki kiraz bile, varsayım değeri kazanmış.

Edip Cansever'in alaturka müzik görgüsü.

Şiirin ülkemizde bir hayat biçimi olduğu. Düşünce, görüş ayrılıkları, düzey ayrımları bir yana; iyice tepeden bakılırsa, şiirin, ulusal kültürün dolaysız dışavurumu, ortak bir tavır, binlerce, on binlerce dervişin katılımıyla gerçekleşmiş bir yol olduğu... Anadolu insanını, Türkiye'yi en çok şiirin özetlediği.

Rahim, iki gün önce trafik kazasında ölen Prof. Mehmet Çavuşoğlu'na getiriyor sözü. Çavuşoğlu, Prof. Ali Nihat Tar-

lan'dan çok şey öğrenmiş elbet; ama Tarlan da Çavuşoğlu'nu talan etmiş bütün. Tarlan imzalı birçok yazı Çavuşoğlu'nunmuş.

Ece, nedenini bilmediğim bir konuda Tuğrul Tanyol'u haşladı. Sesini de epeyce yükseltti.

Serpin'i düşünüyorum. Antiller'den mektup atmış. Jamaica senaryosunu kabul etmişler. Nuri'ye benimle mesaj gönderiyor, hayret! Özlemişim Serpin'i.

Postadan bir sürü şey daha çıktı bugün:

Maliye Müfettişi Mustafa Üzeler'den mektup; Üzeler benim yardımcımdı; 1978'de birlikte Erzincan turnesi yapmıştık; mesleki yönden de, düşünsel açıdan da çok beğendiğim, ülkemizin yazgısında rolü olacağına inandığım bir kişidir. Niğde'de teftiştеymiş. İki de yardımcısı varmış.

Yine postadan: Gündoğdu Sanımer'in şiir kitabı *(Karayelin Sürüleri)*; Ayla Kutlu'nun *Hoşça Kal Umut*'u; Işıl Özgentürk'ün *Derdim Yeter Sakin Ol*'u; Ali Cengizkan'ın *Ankara Ankara Güzel Ankara*'sı; dergiler, birkaç mektup daha, sergi çağrıları.

Buyrukçu konuşmasını sürdürüyor: "Edebiyatın mareşaliyim ben. Ayrıca, çok yakışıklı ve tatlı dilli biri olduğumu biliyorsunuz." Böyle konuşurken gözleri yusyuvarlak. Belermiş ki, sular durur.

Evet, Malazgirt Savaşı 1071'de. Alparslan da bir yıl sonra öldü. Ama Haçlı Seferleri'nin asıl nedeni Malazgirt değil de, Selçuklular'ın 1076'da Kudüs'ü almalarıdır.

Necdet Öztorun, Necip Torumtay: Ad ve soyadlar birbirine ne kadar benziyor. Bütün bunlar konuşma gündeminde.

Bir ufak daha.

Şuracıkta haftada bir toplanıyoruz, her şeye hakkımız var.

Gergedan o kadar satıyorsa bravo!

"Ne dedik, Osmanlı sarışındır!" (Ece Ayhan).

Ece Erken kalktı; yazısını *Gergedan*'a yetiştirmesi gerekiyormuş; ayrıca telif hakkını da alacak. Benim yazıyı da götürdü: "Gerçeküstücülük ve Türk Edebiyatı." Geçen hafta da 7 parça yollamıştım. Gerçeküstücülük özel sayısı için: Apollinaire'den 2, Aragon'dan 2, Rene Char'dan 2 şiir çevirisi; bir de ufak bir çeviri parça, R. R.'den...

Bu haftaki "Pazartesi"ne katılım büyük. Sennur ve Adnan Özyalçın'lar, Avcı Raif (bütün hesabı ödedi), Feyyaz Kayacan (yeni geçirdiği enfarktüsü kızamıkmış gibi anlatan adam). Fazla içmedim.Akşama çok iş var. Yayıma hazırlamakta olduğum *Memduh Aytür'ün Mesajı* adlı kitabın "Portre" bölümünün "Formasyon" parçasını kotarmam gerek. Salı günü teslimat günü.

Yokuşu üç kişi indik: Buyrukçu, Necati Güngör, ben. Buyrukçu Konyalı'nın orda ayrıldı. Biz vapura bindik.

Kadıköy iskelesine geldik ki her şey çingene ve çiçek.

775. GÜN

"Kelimelerin sihirbazı olmak istiyorum
Diye bağırdım bir sabah heyecanla
- Hızla geri çeken bir nehir nedir?
Hangi *kelimeyle kuruldu dünya?*
- İlk *harfi kim yazdı?*
Evet bilmek istiyorum bunları."

Özkan Mert

776. GÜN

Maliye Yazıları, benim için çok şeyiyle tıpkı *Türkiye Yazıları* serüveni gibi oldu. İkisini de yazmalıyım bir gün.

Bu sonuncusu daha dokunaklı.

777. GÜN

Özkan Mert yitmemiş. Tersine, şiirsel bir sıçrama gördüm bu kitabında. Çok güzel dizeler, bölümler var. İmgeyi de gözünden vurmaya başlamış. Yeniden okuyacağım Stockholm'de *Mavi Saatler*'i.

Ali Cengizkan büyük yetenek. Sanırım, bunu ilk vurgulayan da ben olmuştum. Nicedir, aşırı söz söylemekten korkar olmuş. Yalınlık bu olmamalı. Hayatın sınırlarını nasıl yoklamaz Ali Cengizkan?...

Işıl Özgentürk'ün *Derdim Yeter Sakin Ol..*'unda röportaja şiir katarak öyküleştirme isteği mi var? Değişik bir tür. Yine de, ben, Özgentürk'ü bunun üstünde bir yerde görmekteyim.

778. GÜN

Gorbaçov siyasanın Tvardovski'sidir. Onun gibi bir cenaze töreninde üzgün yüzlü bir adam olarak düşünüyorum Gorbaçov'u.

779. GÜN

Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın kendi birlikleri için yasakladığı kitaplar arasında benim *Günübirlik* de var. Biraz tuhaf geldi bu bana; ayrıca sevindirdi. *Günübirlik* İsmail

Cem dönemindeki *Politika* gazetesinde yayımladığım yazıların bir bölüğünden oluşuyor. O ara Darphane yöneticisiydim. Sarraflar ve AP'liler beni görevden aldırmak için uğraşıyorlardı. Maliye Bakanlığı'nın bir de 12 Mart'tan kalma genelgesi vardı: Basında yayınlanacak her yazı için Bakanlıktan önceden izin alınacak. Ben genelgenin mesleki yazılarla ilgili olduğu kanısındaydım. Bu yüzden *Politika*'daki ve başka yayın organlarındaki yazılarımı sürdürdüm. Kimse bir şey demedi. Yine de yazıları yazarken yasal çerçeve açısından çok titizdim. Sanırım adlar yasaklanıyor; ve herhangi bir kitap.

Bakarsın, Hava Kuvvetleri'nde de şiirim yasaklanır. *Uçurumda Açan*'da şöyle iki dize var:

"Bay Düzyazı
Sen ancak uçağa binebilirsin."

780. GÜN

Eşdeğeriyle yan yana yürürken
Cehennem Sokağında birey olmak.

781. GÜN

Nihal aradı. Mehmet Seyda'nın ölümünün üzerinden tam bir yıl geçmiş. Nihal'e göre eşinin yapıtı karşısında yazarlarımızın ortak bir sessizliği var. Bundan yakınıyor.

Ölenlere karşı bir süre sonra sessizleşme başladığı doğru. Bunu biraz da doğal karşılamak gerekir. Hayat unutur. Nevzat Üstün'ün hiçbir zaman inceleme konusu yapılmayacağı kanısındaydım. Buna karşılık Tanpınar öldükten sonra,

Orhan Veli ölümünün üstünden çok uzun yıllar geçtikten sonra güncelleşti; Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet güncelliklerini hemen hemen yitirmediler. Büyük sayılan sanatçı ve yazarlar, bir de sorunsallık kazanmış sanatçı ve yazarlar unutulmuyorlar, zaman içinde yeniden yeniden gündeme geliyorlar.

Seyda'nın yapıtı konusunda bir iki gözlemim olmuş.

Seyda edebiyata magazin basından geldi. Kendini kabul ettirebilmek için çok fazla çalıştı. Öyle bir sessizlik ona karşı baştan beri gösterildi. En çok ödül alanlardan biri, belki de onların birincisi olduğu halde, sessizlik son yıllarına kadar sürdürüldü. Son yıllarında da, Nihal'in dediği gibi, zaten kendisi sessizleşmişti. Ayrıca, siyasal diyebileceğimiz başka türlü bir sessizlik de oldu ona karşı. Tam anlayamadım. Biz gelelim edebiyata.

Mehmet Seyda hayatını yazılarıyla kazanıyor, iki ev besliyor, birkaç aile birimine yardım ediyordu. Bundan olacak, magazin türü çalışmasını kesmedi. Belki de onu örtmek için romanlarında fazla edebi görünme çabası içinde oldu. Bu son cümle açıklayıcı galiba.

Romanları ve öyküleri arasındaki nitelik ve özellik ayrımları bu bakımdan ilginçtir. Romanda üslup peşindedir. Bu üslubu absürd bir noktaya kadar götürür. Geri dönüşleri anlaşılmaz kılan bir çeviklik anlayışı içindedir. Magazinci Seyda'dan iyice kopmuştur. Onun birikimini kullanmamaktadır. Dil serüvenine girer. Sözcükleri bilinen anlamlarından saptırarak kenarda yeni duygular yakalama özlemindedir. Marjinal bir yazardır romanlarında.

Öykülerinde ise başka bir Mehmet Seyda'yla karşı karşıyayızdır. Bunlarda magazin yazarlığını malzeme olarak çok güzel kullanır. Üslup kaygısı olmadığ için, bir üslup da

bulur. *Anahtarcı Salih*'le *İçe Dönük ve Atak*'taki ayrım, romanıyla öyküsü arasındaki ayrımdır.

Bir de şu var: Romanlarında hep kendinden, kendi hayat serüveninden, çok yakın çevresinden yararlandı. Öykülerinde ise başkalarını anlattı.

Keşke hiç roman yazmasaydı, diyorum. O zaman, zengin hayat deneyi ve gözlemleri öykülerinde daha iyi ortaya çıkacak, mutlaka daha başarılı bir yazar olacaktı.

Bacanağımdı. Ama çok seyrek görüşürdük. O benim şiirime yabancıydı. Ben onun yazdıklarını tam izleyemiyordum. Çok kısa sürede kitap üretmesi bunun nedeni olabilir.

Görkemli bulduğum hayat deneyi, beni yazdıklarından çok ilgilendirmiştir beni. Gerçek roman kendisiydi.

Çok çalışırdı. Çok okurdu (Her şeyi). Birbirimizi pek sevmezdik. Belki de karşılıklı ısınmazlık onun yapıtından uzaklaştırdı beni. Kendi yönümden, o ısınmazlıkta, başkalarının etkisinde kalmış da olabilirim. Kuşkusuz, ona daha nesnel bakacak birinin yargıları benimkilerden daha doğrudur.

Ne tuhaf, müsvettelerini parça parça okuyunca çok severdim. Onlar kitap haline gelince de beğenmezdim. Çalışma biçimiyle mi gözümü alıyordu? Parçadan bütüne mi geçemiyordu? Dili, bile isteye bozduğuna sonradan daha fazla mı dikkat ediyordum? *Milliyet*'te tefrika edilen bir yapıtında da (*Gerçek Dışı* mıydı?) öyle oldu. Gazetede bazı günler kaçırdım, bazı günler okudum, tam bir okuma denemez yani. O durumdaki izlenimim çok iyiydi. "İşte serüven! Seyda sonunda yırttı!" diyordum. Bir süre sonra yapıt kitaplaşmış olarak elime geçti. Bitiremedim. Bir gün Kemal Tahir'le söyleşirken "Yapıtımda büyük aile sorununu işliyorum ben" demişti. Kemal Tahir de karşı çıkmış, şöyle

demişti: "Türkiye'de büyük aile sorunu olmuş mu ki yahu!" Bir süre o konuda tartışmışlardı.

Bir otobiyografi malzemesini on, onbeş yapıtta birden işlemek istedi. Aşırı ölçüde böldü onu.

Demin, keşke hiç roman yazmasaydı dedim. Hayır hayır, keşke tek bir roman yazsaydı.

782. GÜN

Gericilik olaylarını düşündükçe Michelet'nin *Fransız İhtilali Tarihi*'ndeki şu sözü aklıma geliyor: "Ortaçağ bir kerede (bir anda) bitmemiştir; yüz kerede, belki bin kerede bitmiştir."

Dinazorlar bir günde mi yok oldu?

783. GÜN

Turgut Erdem, *2000'e Doğru*'da kardeşi Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem ve kendisiyle ilgili yayına üzülmüş, bana da kızmış. Bir de mektup yollamış. Mektup elime değmedi. Doğu Perinçek anlattı. Turgut Erdem dergide kendisini iyi tanıyan biri varken, o tür bir yazı nasıl yayımlanır diye düşünmüş olmalı. Bir yayın organında yazarların haber servislerinin çalışmalarından haberleri bile olmadığını bilmemesini doğal karşılıyorum. Ayrıca, haberleri olsa bile ne yapabilirler? Bir şey yapmalı mıdırlar?

Turgut, Siyasal'dan arkadaşım. Benden bir yıl önce. 27 Mayıs'tan hemen önceki ve hemen sonraki birkaç yıl çok beraber olduk. Yedek subaylığımız da o döneme rastlar. 555 K olayını yaratan 7 kişiden biri oydu. Öbürleri? Altan Öymen

(aslında, farkında değildik, ama bizi yönelten oydu), Öztin Akgüç, İsmail Hakkı Aydınoğlu, ben. Öbür iki kişi şu anda devlet memuru.

Karar verdik: Kızılay'da hep beraber yürüyecek, yürürken de Osman Paşa marşını ıslıkla söyleyeceğiz.

O gün. 5 Mayıs günü, saat 5'te, Kızılay'da, küçük bir olayın nasıl büyüyebildiğini, taşıran damla olabildiğini gördüm. Birkaç görüntü var ki hiç gözümden gitmez.

Büyük Sinema'nın önündeyiz. Müzisyen'imizin işmarıyla marşı ıslıkla söyleyerek geniş kol yürümeye başlar başlamaz caddeyi dolduran kalabalıkta bir dalgalanma oldu. Karşılıklı gidip gelen topluluklar, tek tek kişiler, bizim yürüyüş yönümüze (Kavaklıdere) katıldılar. Birden, uzun boylu bir gencin sıçrayarak (Ne sıçrama!) Büyük Sinema'nın kapısının üstüne asılmış Zeki Müren konseri bez afişini yırttığı görüldü.

Arkadaşlarımızdan biri (yıllar sonra bakan oldu) olayın daha başında yok oldu. Geri kalan altı kişi yürüyoruz. O ara, kısa şiirleriyle de kendinden söz ettiren genç bir öykücü arkadaş bizim gruba yaklaştı. Benden beş lira borç istiyor. Bende yoksa, arkadaşlarından isteyebilirmişim. Unutamam.

Birden nasıl oldu, bir ses mi geldi, başlarımızı geriye çevirdik. Caddenin karşı kıyısında, Ankara Sineması'nın hizasında koyu renk giysileriyle, geçit resmi düzeninde ilerleyen bir grup insan: Menderes ve bakanları... Caddenin o kısmı onlar için açılmıştı.

Kızılay binasının önünde Menderes'i tartakladılar. Çok yakındaydım. İnanılmaz bir şeydi: İki genç, başbakanın yakasına yapışmıştı.

784. GÜN

Serpin mektubunda ne anlatmak istiyor?

"Bir çay içimi yolculuk, ortak yaşanmış hayat yanılsamasını gerçeğe dönüştürüyor. Uzaklara yolculuk özlemi pekişiyor. Realite yüz değiştirerek geriliyor.

"En barışçı adaya ulaşmışken çeperlerde pusuya yatan o sinsi tehdit ne peki? Yaşama korkusunun serpintileri mi? Son yılları püskürük sivriltilerle, adalarla, meteor çukurlarıyla bezeyen özel zaman kümesinin eşiğinde kristal yoğunluğundaydı bu korku."

ağustos 1987

785. GÜN

Türk hafif şiiri sanatçıları arasında bazı toplumcular da var. Genç şair bunun ayrımına varmalı, diyorum.

786. GÜN

Aşırılık diyor William Blake, başka şey demiyor. "Cehennem Atasözleri" derinlere attı beni. Adam şiirde çılgınlığın yerine başka şey koyuyor ve aynı sonucu alıyor. Rimbaud'nun tersi.

"Azgın kaplan ehlileştirilmiş attan daha bilgedir."

Bir yerde de şöyle diyor:

"Irmağa atın suyu seveni."

Bir yerde de:

"Mapusane duvarları yasa taşlarıyla örülmüştür. Genelevlerinkiler ise din tuğlalarıyla."

Beş on gündür, daha doğrusu uzun bayram günlerinin başından beri, masamın bir yerinde hep açık duran iki kitap var: Seghers yayınlarından *İngiliz Şiiri* (Georges-Albert Astre) ve Bordas yayınlarından *1945'ten Bu Yana Fransız Dilinde Çağdaş Şiir* (Serge Brindeau).

Eski bir şair, William Blake, Namık Kemal'in doğumundan 13 yıl önce ölmüş. Ayrıca duyumculuğa karşı bir şair. Bende niçin büyük bir etki yarattı? (Başka şiirlerini de arayıp buldum.) Belki de genelden sıyrılıp yine geneli anlatma tavrıyla. Ya da isteğin yaratıcı erdemine inanması bende çağrışımlar uyandırdı. Her şey çıkageliyor ve anarşi yansısı oluyor onda. Yine de etik bir bütüne bağlanıyor. Evet, Rimbaud'nun tersi. Namık Kemal'le karşılaştırılırken aralarında ne büyük bir düzey farkı olduğunu vurgulamak da istedim. Batı edebiyatı ile Türk edebiyatı arasındaki bu fark (derece değil, "mahiyet" farkı) 1940'lara kadar sürmüştür.

"Sevinç döller. Acı dünyaya getirir."

Türk şiirinin yeni bir aşırılığa gereksinimi var diye düşündüm.

Joyce. Zor esperantosu şiirin ve hayatın. Türk şairi cesur olmalı. Fuzuli'yle kendini berkitirken, Nâzım'la ve Yahya Kemal'le palazlanırken, Joyce'u da didiklemelidir.

Burnunun kemiği bir kez olsun sızlamamışsa, Türkçede şair değilsin.

İngilizce'de şair olmak için burun kemiğinin sızlaması gerekmiyor (du). Flabert'in *Gönül ki Yetişmekte*'sini çevirmeye çalışırken tanık oldum bu gerçeğe. Flaubert'den korktuğum, Fransızcama güvenemediğim için, kitabın İngilizce çevirisini de masamın üzerine açmıştım (43 kitap çevirmişim; bunların en az 30'unda İngilizcesini de edinememişsem, çeviriye başlamadım). İngilizce çeviride bir yerde bir yanlış buldum. Aslında yanlış değil, yanlış değerlendirme, bir şeyi

bilememe; İngilizce çevirmenin anlayamayacağı bir duygu söz konusuydu. Adam uzun bir yolculuktan sonra evine dönüyor, ama kapısının önünde o söylediğim burun kemiğinin sızlaması olayı gerçekleşiyordu. Bir İngiliz bunu anlayamaz. Çünkü o dönemde dünyanın en uzak yerleri de onun evi. Sıla duygusu, hiç değilse bu anlamda, yok onun için. Ya da o kadar yok. Çevirmen, bu yüzden, başka bir anlatım tutturmuş, o noktayı atlamıştı.

1945'ten bu yana Fransız şiirini ele alan kitap on yılı aşkın bir süredir kitaplığımda durur. Büyük ustalardan sonraki şiir durumunu izleyip günümüze getiren, örnekleri önümüze süren böyle bir kaynağa büyük gereksinim içindeydim. Edindiğim gün bayağı heyecanlanmıştım. Zaman zaman açıp bakarım. Orasından burasından bir şeyler okurum. Fransızcadaki yeniler fazla çağrışım uyandırmadılar bende. Bütünüyle alınırsa, Fransız şiiri eşsizdir. 1950'lerden sonra bir erozyon mu olmuş? Fransa'da şiirin görünmez olmaya başlaması, şiirin yerinin yitmesiyle ilintili belki de. Fransa kendini şiirle dışavurmuyor artık. Ya da ben Fransız şiirine iyice alıştım. Ama bu alanda alışma, sevme ve tutku yaratmaz mı?

Fransızca metni çevirirken İngilizcesiyle denetlemeye çalıştığımı söyledim. Öyle. Ama bu, İngilizce bildiğimi göstermez. Bu dilde bir metni ancak üstünkörü anlayabilirim. Bir yıl kadar ders almıştım. Birkaç yıl da çalıştım İngilizceye. Denetlemek için her şey yararlıdır diyorum. Giderek benim için bir oyun, bir satranç da olmaya başladı. Çok yararını gördüm. Ayrıca İngiliz çevirmenler çok pratik insanlar. Diyelim, bir metinde bir binadan söz ediliyor. İngiliz çevirmen hemen onun bir hastane olduğunu da ekler. Bu da size oracıkta ayrı bir ışık tutar.

787. GÜN

Binanın hastane olduğunu söyler, ama kimi zaman binayı anlatan bölümün bütünüyle metinden atıldığına da tanık olursunuz. Camus'nün *Başkaldıran İnsan*'ının İngilizce çevirisinde bir önsöz vardır; burda kitabın nasıl önemli bir yapıt olduğu, hatta çağımız başyapıtlarından biri olduğu düşüncesi vurgulanır. Bir de ilk sayfaları açın, bakarsınız birinci bölümün ilk sayfaları uçup gitmiş! Çevirmen ya da yayımcı, o 22-23 sayfalık bölümü İngiliz okuru için gerekli görmemiş.

Gonçarov'un *Oblomov*'undaki düş bölümü de Fransız çevirmence Fransızlar için sıkıcı olur diye tümüyle kitaptan çıkarılmıştır.

Tomris Uyar'la, 1966'da *Yeni Dergi*'ye Lorca'dan birkaç şiir çevirecektik. Aynı şiirlerin iki ayrı Fransızca, iki ayrı İngilizce (belki üç) çevirisini bulduk. İspanyolca temel metin de elimizin altında. Baktık İngilizce çevirilerle Fransızcalar birbirini tutmuyor. Sonuçta, el yordamıyla temel metinden bir şeyler çıkarmak zorunda kaldık.

Şöyle bir izlenim oluşmuş bende: Kendilerine, kültürlerine güvenen uluslarda çeviride bağlılık katsayısı daha düşük.

Bir İspanyol'un İspanyolcanın adaşı sayılan Fransızcayı tam heceleyebilmesi çok zordur. Hele bir Amerikalı için, bu iş olanaksız.

788. GÜN

"Aptal, aptallığında iyice dirense bilge olurdu."
W. Blake

789. GÜN

TV haber bülteninde çok ilginç bir görüntü beni jest konusuna döndürüyor yeniden.

Genç Gandi bir törende yürürken muhafız erlerden biri tüfeğini kaldırdığı gibi ensesine yapıştırdı. Gandi sendeledi, az kalsın yere kapaklanıyordu. Hemen kendini toparladı, beklenmedik biçimde dimdik doğruldu, bir çeşit dans ya da tören adımıyla hiçbir şey olmamış gibi yürüdü.

Kimse yapamaz. Dünya jesti. Adam nasıl yetiştirilmiş, ne gibi bedensel ve ruhsal yogalardan geçmiş ki tehlike karşısında bu kadar incelikle davranabiliyor! Bir de "555 K" olayı sırasında Kızılay'da tartaklanan Adnan Menderes'in yüzünü anımsadım. Sonra yine onun Yassıada duruşmalarında yalvar yakar halini...

Sonra döndüm, dipçiği vuran eri düşündüm. Öldüremez miydi Gandi'yi, silahında kurşun mu yoktu? Sadece cezalandırmak, küçük düşürmek istedi onu. Bir bildiri yaydı dünyaya. İkisi de büyük jest. Erinki mi daha büyük? Bence Gandi'ninki. Türk Hukuk Kurumu'nca yayımlanan anayasalar kitabını okumuştum. Bir sürü ülkenin anayasa metinleri. Hindistan anayasası ne kadar kalındı! Her ayrıntıya yer verilmiş.

790. GÜN

Saat beş nalburları pencerelerden
Madeni paralar gösteriyorlar

791. GÜN

Memduh Aytür'ün Mesajı'na birkaç sayfa daha ekledim. Aytür gerçek bir devlet adamı. Cumhuriyet'in ikinci bürokrat kuşağının olumlu temsilcilerinin prototipi. İşin içine girdikçe onun işlevini ve yerini daha iyi kavrıyorum.

Aytür'ün bir dramı var, bir de mesajı. Dramı mesajından doğuyor, mesajı da dramından.

Dramı mesajından doğuyor; çünkü bir bürokrat olarak 1961 Anayasası'nın düşünsel ve toplumsal girdilerini iyi değerlendirmiş, içeriğindeki nesnel ve maddi yanları görebilmişti.

Cumhuriyetle gelen değerlerin diri olanlarının savunucusuydu. İnsana güveniyordu. Türkiye'nin ancak müdahaleci yöntemlerle gelişebileceği kanısındaydı. Ödünsüz tavrıyla Türkiye bürokrasisinin simgesi oldu. Ne var ki hep kendi düşüncesine karşıt iktidarlarla birlikte çalışma durumun da kaldı. Yine de kendisine hep saygı duyuldu; zaman zaman da ürküldü ondan. Sonunda kendi alanında efsane değeri kazandı.

Hiçbir zaman ara rejim profesyoneli olmadı.

Düşüncelerini yazdı. Bir kalkınma hukukunun düzenlenmesini öneriyordu. 1961 Anayasasıyla hemen aynı günlerde öldü.

Koçi Bey, risalesini padişaha sunmuştu. Memduh Aytür, halkına.

792. GÜN

Yeteneğine inandığım genç şair arkadaş yedeksubaylığını yaptığı uzak Anadolu köşesinden yazıyor. Şiirlerini öteden

beri yayımlayan bir dergi ona artık yer vermek istemiyormuş. Bir dergi de şimdiye kadar hiç yer vermemiş.

Verlaine'i örnek gösterdim ona. Anatole France yönetimindeki *Parnasse Contemporain* yazı kurulu da Varlaine'in ilerde kendine "şairler prensi" sanını sağlayacak şiirlerini "kötü şiir", "kötü bir şairin" ürünleri olduğu gerekçesiyle geri çevirmişti.

Duhamel'e göre Apollinaire'in şiir "on para etmez"di.

Ataç, Eluard'ı hiç anlayamadı.

793. GÜN

Dağlarca'nın şiir serüveninde üç ayrı Türkçe art arda birbirine bağlanır. Sonunda Öz Türkçenin fedaisi de oldu.

Oktay Rifat ve Melih Cevdet'te öyle değil. Onlar dil sorununu sarsılmadan atlattılar. Şiirlerinde başlangıçta da katıksız Türkçeciydiler; daha sonra da Öz Türkçeyi dengeli olarak ve konuşma dilinden kopmadan değerlendirdiler. Özellikle Melih Cevdet'in düzyazılarındaki Öz Türkçe sözcüklerin bir bölüğü şiirine akmadı. Ya da hemen akmadı.

794. GÜN

Ece Ayhan'la *Şehir* dergisinde *"Kıyı Bucak"* başlıklı bir söyleşi sütunumuz olacak. Mahalleler, çarşılar, duraklar, küçük gözlemler, çocuklak anıları, her şey girsin istiyoruz bu söyleşilere. Aslında söyleşi değil ya, "yazışı" diyebileceğim bir şey. Tema belli. Ece ile, birbirimizi görmeden ayrı ayrı küçük kâğıtlara izlenimlerimizi yazıyoruz. Sonra bir gün buluşup bunları art arda uzun bir kâğıda ya-

pıştırıp söyleşi haline getiriyoruz. Elbet araya bazı sözcükler, cümleler de ekliyoruz. Yanımızda makas ve uhu.

Kısacası, bir kolaj çalışması.

Daha önce Can Yücel'le *Yeni Düşün* (o zamanki adıyla *Düşün*) dergisine buna benzer sürekli bir söyleşi dizisi hazırlayacaktık. O derginin her sayısında genç şairler üzerine iki üç laf edecektik. Yönetmenle de anlaşmıştık. Nedir ki gerçekleştiremedik bunu. Can mı kaçtı, rastlaşamadık mı? Şimdi aynı tür bir söyleşi sütununu *Gergedan*'a önerelim diyoruz. Ece ile.

795. GÜN

Erdünç İskür, Sağmalcılar'da siyasi tutuklu. Şair. Daha önce bir arkadaşta gördüğüm şiirlerinde beğendiğim yerler olmuştu; iki dizesini de bu sayfalara almıştım. O sıra bir mektup yazmış, başka şiirlerini de göndermişti. Geçende bayram nedeniyle yazdığı bir mektubunu daha aldım. Çok güzel de bir karikatür (ya da desen) eklemiş.

İlk mektubunda şöyle bir bölüm vardı:

"Bir mektuptan öğrendiğime göre Selma Altun size şiirlerimi göstermiş. Olumlu yaklaşmışsınız. Dostlarım size direkt olarak yazmaktan çekinmemem, geneldeki 'edebiyat dünyasındaki köşe başlarına' olan - belki de tepkisel diyebilirsiniz, sanmıyorum- tutumumun size karşı doğru olmayacağını ısrarla söylediler."

Erdinç İskür, mahpusa düşmeden önce ünlü bir şairimizle tanışmış. Ama onunla uzlaşamayacağını hemen anlamış. Çünkü o şair, sanatta usta - çırak ilişkisine inanıyormuş.

"Her şair kendi şiirini doğayla, toplumla ve kendisiyle olan eytişimsel çelişkileri sentezleyerek üretebilir. Gü-

nümüzdeki şairlerin Amerika'ları yeniden keşfetmeye zamanı olmamalı. İşte bu noktada şiir - ekonomi - felsefe - tarih ve şiirin kuyumculuk yanının deneyimlerinin bilinci devreye girmeli, şair, bu bilinci önceki şairlerden devralmalıdır." Böyle diyor İskür.

Geçende İlhan Selçuk'un mahpusane - şiir olayına değinen bir yazısını okumuştum. Gerçekten, bugün, genç şairlerin azımsanamaz bir bölüğünü mahpusaneler yarattı. Genç karikatürcülerin büyük bir bölüğünü de.

İskür'ün mektubunda bir noktaya tutuldum. Ben edebiyatımızda köşebaşlarını tutmuş kişilerden biri değilim. Bunca yazdığım halde, bugün kitaplarımı tümüyle bastırabileceğim, "yayınevim" diyebileceğim bir yer yok. Masmavi bir amatörüm. Özelliğim bağımsızlığımdadır. Baştan beri öyleyim. Etkili miyim, ne kadar etkiliyim, bilmiyorum. Öyleysem, bundandır. Sadece bundan.

796. GÜN

"Sarnıç su tutar.
Kaynak su atar."
W. Blake

797. GÜN

"Pamuğa ekilmiş mercimek yeşilliği kalabalık; iş günleri."

eylül 1987

798. GÜN

Bedri Baykam'ın *Cumhuriyet*'te yayınlanan resim sanatıyla ilgili dizi yazısını severek okudum. Baykam işi iyi toparlamış. Kalemi de var. Gizli bir biçimde sanki kendi resmi de var o yazının son bölümlerinde. Biraz yukarıdan mı konuşmuş? Özellikle "öncü" sanat dediği yerlerde? Olsun. Yaptığı iş üzerinde düşünen bir sanatçı Bedri Baykam. Yazılarını izleyeceğim. Resimlerine de cangözüyle bakmak işim olsun.

On yıl kadar önce, Ankara'da, Zafer Pasajı'nın hemen yanındaki kahvede, Enis Batur'a bir öğüdüm olmuştu. Enis o sıra hep yabancı sanatçıları, başka ülkelerdeki akımları, sanat ve düşünce sorunlarını ele alan yazılar yazıyordu. Gerçekten incelikli, yetkin yazılardı bunlar; alt konumları yakalayan, yeni sorunlar getiren, hatta köklerine oranla da yaratıcı sayabileceğimiz çalışmalar... Kardeşim, dedim Enis'e, önce bizim sanatımız, bizim sorunlarımız üzerine düşündüklerini yaz. Ülkemizdeki devinim çizgisini şöyle bir elden geçir. O zaman bu yazılarda da daha inandırıcı olacaksın.

Benim dememle değil elbet, yıllar sonra, Enis Batur'da bizim eski ve yeni edebiyatımız, öbür sanat dallarımız üzerinde de tümüyle birinci elden bir değerlendirme çabasına, tutkulu bir dolaşıma tanık olduk. Katılırsınız katılmazsınız, ama onda düşünen, arayan, yetinmeyen bir adam karşısındasınız. İster istemez; dünya sanatındaki dolaşımına da açık olacaksınız.

Mao hep Çin üzerine düşündü. Oradan evrensele yükseldi. Bedri Baykam da, belli ki kafası işleyen bir arkadaş. Ülkemizdeki resim sanatı, plastik sanatlar üzerine söz hakkı bulunduğunu yalnız o dizi yazısıyla da kanıtlamış oldu. Bu

hakkı kullansa diyorum. Bu alanda tam bir değer karmaşası var. Çok şey parayla (para alarak) yazı yazdıran, reklam almadan sergilere eleştirmen yollamayan yayın organlarının, düşünür kesilmiş röportaj yazarları ve muhabirlerin elinde. Hep düşünmüşümdür. Ressamlar nasıl katlanıyorlar buna diye. Zafer Pasajı'nın hemen yanındaki kahve, beni eski günlere götürüyor. *Yanarca* Dergisi o kahvede doğmuş, daha çıkmadan yine o kahvede ölmüştü. Dergiyi Tahsin Saraç'la çıkaracaktık. Daha sonra Dağlarca ve Cengiz Bektaş da devreye girdi. O anda işin biteceğini kestirebilmeliymişim. Düşünüyorum şimdi, iyi ki çıkmamış *Yanarca*.

799. GÜN

Edip, Ece, ben, hiç Atatürk şiiri yazmamışız. Ahmed Arif, Can Yücel de öyle. Orhan Veli de. Oktay Rifat, Metin Eloğlu, İlhan Berk? Onlar da mı?

Geçen yıl Ece Ayhan'la, tam bir liste çıkarmış, bir yorum yapmaya çalışmıştık. Dranas da yazmamış, sanırım.

800. GÜN

Gergedan Dergisi'nin "Niçin yazıyorsunuz?" konulu soruşturmasına, aşağıdaki karşılığı gönderdim: Niçin mi yazıyorum? Şiirimi mi soruyorsunuz? Çok kazık soru: Karşılık vermek çok güç benim için. Bugünümü alırsak, o kadar değil belki. Bugün, alışmışım, öteden beri yazdığım için de yazıyorum. Ama başta, ortada? Niçin yazdığımı kolay anlatamam. Kendim de pek anlamış değilim çünkü.

Bir düşünce adamı için düşüncelerini yazarak ortaya koymak söz konusudur. Yazı, onun için, düşüncenin doğrudan kalıbı, üstüne tam oturmuş giysisidir. Ama, özgül tanımıyla, *yazmak* başka bir olay.

Pasternak'a sormuşlardı: "Bizi doğruya götür!" Şöyle karşılık vermişti: "Benim işim rüzgârın ağaç yapraklarında yarattığı hışırtıdan öte bir şey değil." Tam anımsamıyorum ama, öyle bir söz söylemişti Pasternak. Yazmak da öyle bir şey olmasın?

Yazmak bana her zaman çok zor gelmiştir. Daha ilkokulda, ortaokulda adım "üstad"dı. Şanslarım oldu. Ama, bugün, daha önce de belirttiğim gibi, elli yaşı çoktan dönmüş biri olarak, neye yetenekli olduğumu hâlâ çözebilmiş değilim.

Yazacaksın diye dürtüldüm de sanki. Öyle dediler. Sanki dediler. Öyle de dediler, sanki de dediler.

Bunun dışında sanırım, kendim nasılsam, yazma deneyim de, öyle olmuş. Kimi zaman, özellikle düzyazıda, düşüncemi ortaya koyma, çevremdekileri değerlendirme, sözü alma tavrı öne geçmiş. Okuduklarımdan o türlü de yararlanmadan edemeyen bir adam var onlarda. Kimi zaman da, düşüncesini yazdıklarıyla birlikte çaprazlı pırtı halinde eyninc giymiş bir adam.

Sanırım, ikincisiyim ben. Yazma edinimde bir av, bir başarı isteği, bir görünme tutkusu yok gibi geliyor bana. Varsa da, farkında değilim. Yazmayı bırakabilir miyim? Rahatça, evet.

Ama şu da var: 1954'te Maliye Bakanlığı'nda memur olarak göreve başladığım gün, ilk çeteleyi çektim (hani çetele çekilir ya, askerde) duvara: Yirmi beş yıl sonra emekli olacak, ondan sonra okuma ve yazmadan başka bir işi olmayan bir adam niteliği kazanacaktım. Emeklilik aylığının kişiyi ra-

hatça yaşatabileceği varsayımından çıkış yapıyordum. Neyse, onu boşverelim.

1954'te çeteleyi çekiyorum, 25 yıllık.

Ne uzun bir ara değil mi?

801. GÜN

"Saçlarınla ördüğün yörük kilimlerini bağırır gibisin."

Erdinç İskür

802. GÜN

Mevlana'yı yemek isteyenler, onun yapıtındaki meselleri, açık saçık ve bayağıca öyküleri, ortaya dökmeye bayılırlar. Bunlar Mevlana'nın olması gereken düşüncesine ve İslam değerlerine aykırıdır demeye getirirler. Sanki kendileri o değer yargılarını savunuyorlarmış gibi. Mevlana'nın o tür olayları örnek almasında bir özgünlük buluyorum ben. Bir geleneği uç noktaya götürürken, orada bir yenilik de yaratıyor. Hem Platon'dan büyük zorlamalarla madde, demokrasi, bilim devşirmeye çalışacaksın, hem de zavallı Mevlana'ya maddi olayı çok göreceksin... Diyorum ki, biraz başka türlü de bakalım eski yazarlarımıza...

Sözgelimi, bir Abdülhak Hâmid'i yeniden ele alıp bir değerlendirmeye gitmek olanaksız mı? Şairiazam olarak herkesçe kabul edilmesi öyle sıradan bir olay mı? Bir şeyin karşılığıydı Abdülhak Hâmid? Neyin? Orhan Veli'nin şiiri ahım şahım bir şiir mi bugün? Ama bir şey yaptı. Bir şeyin karşılığı oldu. Yazarlarımız, şairlerimiz, belki sıra yaşayanlara

da gelir diye, ölülerden söz etmiyorlar. Şükran Kurdakul'un yeni çıkan *Çağdaş Türk Edebiyatı*'nı (Cumhuriyet Dönemi) henüz göremedim. Merak ediyorum. 1950'ye kadar getirmiş Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nı. 64 yıllık bir edebiyat döneminin 37 yılının ele alınmamasını peşin olarak bir eksiklik sayıyorum. Üstelik Şürkan Kurdakul'un birinci elden yaklaşım göstereceği dönem de o dönem. Zor şey elbet kişinin kendi yaşadığı dönemi tam nesnel olarak ele alabilmesi. Ama Nadir Nadi'yi, Nusret Hızır'ı ve başka bazı yazarları düşünür olarak 1950 sınırlamasından aşırtmış da. Nadir Nadi düşünür olarak, etken bir kafa adamı olarak, 1950'den, hatta 1954'ten, hatta hatta 1957'den sonra belirir ve işlev kazanır. Şükran'ın bunu düşünmesini isterdim. Hele, kitabı Seyyit'ten (Nezir) bir koparalım...

803. GÜN

Kim söyledi. Attilâ İlhan artık şiir yazmayacağını ilan etmiş. İnanamam, inanmak istemem en önce. Ölümüne alışırım da, buna alışamam. Sevdiğim şairdir. Nasıl caydırıcı bir haber bu benim için! Yalnız şiirden değil, birçok şeyden. Kavga gürültü, boşverin, sevdiğim adamdır.

Çetin bir kadın var onun şiirinde. Ve astrakan bir şiir.

804. GÜN

Gece bitkilerinden korkuyorum
Hayır, geceleri bitkilerden!
Gizlenirken vurulmuş ulaklara ağıttır
Bana açtığın her telefon

805. GÜN

Hani bisikletten inip gidonundan tutarak, yürüye yürüye ilerletirler onu. Bir el öbür yandadır; beden ona göre bir konum kazanmıştır; bisikletten soyutlanamaz.

Jarry'nın İsa'sı da haçını öyle tutmuş götürüyor.

İşte şiir!

806. GÜN

"İçtenliksizmiş gibi görünmeme, ayrıntıları söylemeden geçişime neden olan şey, saklamak gereksinimi değil, saklanmak eğilimi. Sana ve kendime duyduğum garip saygı. Şu hepimizin belası olan 'ben' tuzağı. Benimi yücelttiğimi, sımsıkı tuttuğumu itiraf ediyorum. Bunda aptalca bir yan olsa da, ahmaklık yok."

807. GÜN

Annebağ Sayrılarevi.Mutluluğun dayanıksızlığını şiirime koymalıyım. Ancak çok küçük, memnunluk düzeyini aşmayan mutluluklar biraz dayanıklı.

808. GÜN

Cesaret büyük erdem. Ama cesaretsizliğe kusur olarak bakmamalı diyorum.

809. GÜN

Edip Cansever, dünyaca ünlü değerli taşların öykülerini, tarihlerini de yazmak istiyordu. Ölümünden bir buçuk yıl kadar önce, bu konuda benden kaynak da istemişti. Şurada burada adına rastladığım yabancı kitap varsa, getirtecekti. Walt Disney'in Adam Yayınları arasında çıkan *Bilgi Dünyasına Yolculuk* adlı çocuk ansiklopedisinde böyle bir bölüm olduğunu söylemiştim. (O ansiklopedinin hazırlık aşamasında çok kısa bir süre yönetici ve redaktör olarak çalıştım.) Birlikte kaynak aramaya karar verdik. Ben bir şey yapamadım. O ara bir değinmemden ötürü, hafifçe küsmüştü de. Kendisi ne yaptı, bilmiyorum.

Eskiden antikacı dükkânı olduğunun bilinmesini bile istemezdi. Aslında antikacılık değil de, dükkân (zenginlik göstergesi) sahibi olmak tedirgin ediyordu Edip'i. Dükkân olayı, belli biçimde ortadan kalktıktan sonra, o tedirginlik de bitti. Bu kez eski nesnelere de daha başka bakmaya başladı. O alandaki birikimini de değerlendirmek istiyordu sanki. Bir kitap hazırlayacaktı, her şiir ayrı bir değerli taşın öyküsü. O taş nereden nereye gitmiş, kim kimi öldürmüş... Bunu da insanlığın öyküsü içinde gerçekleştirecekti. Sonra bu birleştirme tasarısından vazgeçti. Elmasları, akikleri, pırlantaları kendi öyküleri içinde serbest bırakmak daha doğru olacaktı.

"Bi tane de bize kalsın" diye takılırdım.

Hemen savunmaya geçerdi. "Maaşın kaç?"

"Şu kadar abi."

"Oooo! senin durumun benden iyi reis."

810. GÜN

Dokuzar günlük aralıklar zinciri.
Hesaplanmış gibi.
Bir adı olmalı bunun. Mutlaka var. Ben bilmiyorum.

811. GÜN

Kadıköy'ün merkezi, gerçekten yavaş yavaş yerine oturan yeni bir biçime kavuştu. Bir güzelliğe de diyebilirim. Bu arada yeni yerler açıldı. Kadıköy Pazarı'nda sanatevleri, kafeler bile var. Geçen gün baktım bir üst kat penceresinden İlker Akçay el sallıyor, beni çağırıyor. Sular İdaresi'nin oradaki büyük ağaçlar, bütün görkemleriyle ortaya çıktı. Yalnız iskele parkındaki cam bölmeli küçük mekânların gizini çözebilmiş değilim. Birer masalık, on beş yirmi kafe mi?

Kadıköy, Anadolu yakasının Karaköy'ü olmaktan kurtuluyor mu?

812. GÜN

GÜZ BİTİĞİ
Serpin ile Nuri
için
1 düzyazı
20 şiir
1 şarkı
16 beyit
32 dize
6 işleyim

813. GÜN

Bu yaz yine bir yere gidemedim. Birsen Kumburgaz'da. İki kez oraya uzanayım dedim. Ertesi gün hemen soluğu Kadıköy'de aldım. İstanbul'un en çirkin yerini sorsalar, orası derim. Denize de giremedim.

Gazeteciler lokali. Ece Ayhan; Suna Selen ve arkadaşı Astrid Piyetuşka ile bir dergi için konuşma yapıyor.

Behzat Ay, yine bir duble su söyledi.

ekim 1987

818. GÜN

Üçüncü günün akşamı o küçük koydan ayrılmak zorundaydım. Ankara yolunda orada bıraktıklarımı ve bende kalanları toparlamaya çalışıyorum. Aralarında hemen hemen hiçbir ayrım yoktu. O erguvan bitkiyi, uzakta kendini göğe hoyratça çizen o taçlı dağ doruğunu, suyun içinde dev iki kurbağaya benzeyen iki kaya parçasını, asfaltta hemen önümüz sıra yürüyen ve içimize ürkü salan o kaçak boğayı, günbatımını, kaldığım odada üst üste konmuş yastıkları olduğu gibi içime indirmişim.

Kitap da götürmüştüm okumak için. Çantamda plaj donanımıyla takım elbise, kıravat vb. üst üste. Makilerin oradan hemen Ankara'ya geçeceğim, belki Maliye Bakanlığı'na da uğrayacağım ya...

İkinci gün bir yanılsama olayı yaşadım.

Bir köy var, oraya giderken, kıyıda eski, küçük bir tapınağın kapısından içeri girdik. Tapınak diyorsam, iki buçuk duvarı kalmış, tavansız bir mekân. İkinci gün, ayrı bir yoldan deniz aşağı iniyoruz. Kıyıyı izleyen, koy boyunca kıv-

rılıp giden bir asfalta giriyoruz. Birden o taçlı doruk yeniden çıktı karşıma. Ama bu kez, sağdayken sola geçmiş. Sanki onun arka eteğindeyiz. Üstelik dünkü tapınak kalıntısının bir eşi de burada. Eşi değil, tıpatıp aynısı. Önünde yan yana konmuş düzgün iki büyük taş, duvarındaki haç biçimindeki oyuk da öyle. Arkadaşıma izlenimimi anlatmaya çalışıyorum. Anlatamıyorum. "Demek, burada, bir sürü aynı tür tapınak yapılmış; nedense bugün hepsi de iki buçuk duvarlı; hepsinin önüne de aynı büyüklükte düzgün iki taş yerleştirilmiş. Bir turizm sehtekârlığıdır bu!"

Gülümsüyor.

Çok sonra anlıyorum ayrı yerden dünkü yola çıktığımızı... Tapınağın yine o tapınak olduğunu.

Yanılsamanın kendi mantığı içinde, kişi yine de tutunacak bir dal bulabiliyor. Ama olayın yanılsama olduğu kavrandığı an çok zor bir an.

Raif gülümsüyor. Ciddiye almıyor bendeki o anı.

Kazıbilimci olarak, yerbilimci de o. Coğrafyaya aldanmaz.

819. GÜN

Güner Somtürk'ün Aşağı Ayrancı'daki evi. Ankara'ya geldiğinde burada kalır. Anahtarını vermişti bana. On yıl önce mi, bir kez daha kalmıştım bu evde. Son üç ayda ilk kez sıcak suyun altına girdim.

Buyrukçu'ya telefon ettim. Saat 12'de Körfez Lokantası'nda buluştuk. Muzaffer İlhan Erdost ve Şerefattin Elçi de geldiler. Elçi'yi çok sert görünümlü biri olarak düşünürdüm. Hiç öyle değil. Birlikte oturduk.

Akşam yine orada beraberiz: Erdost, Buyrukçu, İnsan Hakları Derneği yöneticileri Nevzat Helvacı ve Akın Birdal, Ekmekçi... Ekmekçi önce tanımadı beni. Masada yan yana oturuyoruz ve o sorup duruyor: "Cemal Süreya da burada olacaktı yahu!"

821. GÜN

Memduh Aytür'ün eşi Samime Hanım'la görüşme (Ankara'ya gelişimin nedeni). Ali Pusküllüoğlu'nun sağladığı ses alma aygıtından yararlandım. Samime Hanım'la bir ay sonra yeniden görüşeceğiz. Ali Püsküllüoğlu o ara beni Dil Derneği'ne üye yapma işlemlerini de tamamladı.

Somtürk'ün kitaplığından, iki yıl önce benden almış olduğu *Geleceğin Çehresi* adlı bilim-kurgu yapıtını çantama indirdim. İçki setinden de, beni almak için gelen Buyrukçu ile Mualla'ya birer kadeh viski sundum. Haberi olsun.

Takım elbiseyi giymedim. Bakanlığa uğramadım. Oradaki işimi, Kızılay'da bakanlık müşavirlerine ayrılmış binaya giderek telefonla halletmeye çalıştım. Dostum Ertuğrul Baydar'a Emekli Sandığı'na gönderilmek üzere bir dilekçe bıraktım. Daha doğrusu, o başımda dikilerek yazdırdı bana. İki buçuk yıldır emekli aylığımı eksik almaktayım. Düzeltilsin dilekçesi.

Eskiden İstanbul'daysam, her ay, bilemedin iki ayda bir mutlaka bir Ankara yapardım. Son yıllarda bu ilişki gevşemiş. Son üç yılda üç kez gelmişim başkente.

Seyrek gelen adam diyor ki çok şey değişmiş.

Uysalmış gibi görünen arılarıyla sonsuz bir petek görünümünde bir An(a)kara.

THY binası biraevi olmuş. Hadi Olca ile orada öğle yemeği yedik.

Şekerbank Genel Müdür Yardımcılığı'na atanan genç dostum Mustafa Üzeler'i ziyaret ettim.

Remzi İnanç.

Neden acaba? Güner'in üç yatak odalı koca evinde hep salondaki kanepede uyudum. Bu gece de yolcuyum.

822. GÜN

Cahit Kayra'nın *Tarih-i Enderun*'u talihsiz bir kitap olmuş.

. Metis yayınları arasında çıkan *Defter* adlı kitap-dergi geldi.

Defter'le birlikte, yayın kurulu üyesi İskender Savaşır'ın bir notu:"*Defter*'i hazırlarken sürekli olarak üzerimizde bakışını hissettiğimiz, ne düşüneceğini kestirmeye çalıştığımız insanlardan biri sizdiniz. Umarım, birinci sayıyı size daha sonraki sayıları desteklemek istetecek kadar sevdirebiliriz. Tabii, bu arada benim bir de kişisel merakım var. Bilmem hatırlar mısınız, benim ilk şiirimi siz yayımlamıştınız. Neredeyse on yıl sonra umarım sizi hayal kırıklığına uğratmamışımdır."

Türkiye Yazıları'nda yayımlamıştım Savaşır'ın şiirini, nasıl anımsamam. Füsun Akatlı getirmişti o şiiri. Savaşır'ın yurt dışına gitmesi söz konusuydu. Benim dergiden ayrılışım da o günlere rastlar.

823. GÜN

Güz Bitiği ve *Sıcak Nal* için Enis Batur'la konuştuk. İkisi de *Gergedan* yayınları arasında çıkacak. Yayın tarihleri bir yıl, aynı zamanda bir gün arayla: 31 Aralık 1987 ve 1 Ocak 1988. Böylece bugüne dek ortalama 7 yılda bir şiir kitabı yayımlamış bulunan Cemal Süreya ilk kez her yıl, hatta her gün bir kitap çıkarmış olacak. Bir kereliğine olsa da.

Gergedan yayınları için çeviri yapmayı da üstlendim: Marquis de Sade, George Battaille, Dostoyevski... Nicedir çeviri yapmıyordum. Bu alanda ücretler iyice donmuştu. Büyük bölümü ya da bir bölümü çevrilmiş kitapların (sözgelimi Sade'ın *Justine*'i, Flaubert'in *Madame Bovary*'si) kısa sürede tamamlanması bile bu yönden çekici gelmiyordu. Bunları yıllar önce, bir umutla, bir yere kadar getirmiş, sonra da, daha çok ekonomik nedenlerle tamamlamayı anlamsız bulmuştum. Altı yedi ayda gerçekleştirdiğim bir çeviri, bir aylık harcamalarımı karşılayabiliyordu, o kadar. *Justine*'i Altın Kitaplar için 15 yıl önce ele almışım. *Bovary*'yi 12 yıl önce, yine o yayınevi için. Bugünün dörtnala enflasyonu içinde değil, o günlerin koşullarında da elimi çekmişim Sade'dan ve Flaubert'den. Forma başına ücretle çeviri yapmak, hem de Flaubert'den, hem de enflasyon parasıyla. Ne korkunç imge!

Justine diyorum da, o arada bir *Justine* daha yayımlandı. Ama bu gerçek *Justine*'in değil, ayıklanmış, iyice Sade'sızlaştırılmış bir *Justine*'in çevirisi. Okul kitabı olarak bile önerilebilir.

Benim de daha önce başımdan böyle bir Sade'sızlaştırılmış Sade, markisizleştirilmiş marki olayı geçti. Sade'ın *Aşkın Suçları*'nda 11 uzun öykü vardır. Bunlardan bir ikisinin "muzır" yasasından önce de Türkçede ya-

yımlanması kolay değildi. Hele "Eugenie de Franval" adlı öykü! Fahir Onger Yayınları için bu yapıttan öyküler seçerek 10 formalık bir kitap yapacaktık. Onger'e 11 öykünün konularını anlattım. O da 3'ünü seçti. Anımsıyorum, içerikten çok oylum bütününe bakıyordu. Büyük yanlış benimdi. Öykü konudan ibaret değildir ki. Coşku içindeydim. Markiyi marki kılan özelliklerin o üç öyküde en az ölçüde bulunduğunun ayrımına iş bittikten sonra vardım. Hatta çok daha sonra.

Şimdi *Aşkın Suçları*'nın yeni baskısına üç öykü daha eklerken şu gerçeğe iyice dikkat etmeliyim: Yapıtında kendini kendi eden bölümler, kıyı sahneleri budandığı anda soluyor, bitiyor, kupkuru kalıveriyor Marquis de Sade. Hatta, denebilirse, yazarlıktan çıkıyor. Öte yandan, markinin mayasını taşıyan tek bir öykü öbür öykülerin de mayası olabiliyor, onlara kendi çizgisinde bir şeyler katıyor.

Yıllar önce Atilla Tokatlı "Aşkın Cinayetleri" adının bu yapıta ad olarak daha uygun düşeceğini söylemişti.

824. GÜN

Pazartesi. Gazeteciler Lokali'ndeyiz. Ali Uğur da geldi *Goriot Baba*'nın yeni baskısı çıkmış. İkinci ödemeyi yaptı. Buyrukçu ne çabuk dönmüş! Ece Ayhan'la Suna Selen yine erken kalktılar. Bu yıl Gençlik Kitabevi'ndeki edebiyat söyleşilerinin yönetimini Faruk Şüyun'la Enver Ercan üstlenmişler. İlk söyleşi Ece'den: Marjinallik üzerine.

Fethi Naci, Gerçek Yayınevi için, Rus formalistlerinin yazılarını kapsayan *Edebiyat Kuramı* adlı kitabın çevirisini önerdi. Haftaya ona gideceğim.

826. GÜN

Çeviride forma başına ücret ödeme usulü caydırma usulü oldu.

Yine de son yıllarda bir gelişme var.

Telif yapıtlara yüzde hesabıyla ödeme usulü bugün artık oturmuş bulunuyor. Yazar hakları açısından büyük bir ilerlemedir bu. Öncüsü olma onuru da Adam Yayınları'nındır. Daha önce de yüzde hesabı vardı elbet. Ya da bazı yayınevleri bazı yazarlara bu usul içinde ödeme yapıyorlardı. Ama ilke olarak benimsenmesi daha sonra oldu. Adam Yayınları bunu bir yayın politikası olarak üstlendi. İlk kuruluş günlerindeki büyük imgesiyle de usulün yaygınlaşmasını sağladı. Öbür yayınevleri üzerinde bu yönde bir baskı yarattı. Bugün, çeviride de yüzde usulü yavaş yavaş beliriyor gibi. Bunda da o öncülüğün payı yok mu acaba?

827. GÜN

Birsen boya, kireç, tutkal, hepsini almış, geldi.Boya badana. İki ay öncesi için düşünüyorduk. Gerçekleştirememiştik. Ama, işte, hepsini alıp gelmiş. Bugün onu yaptık. Daha doğrusu başladık. Haftaya biter belki. Tavan çok zor. Rulo mu ne diyorlar, ondan almıştım. Ucuzunu, kötüsünü almışım. Kireci kaymak bir tabaka halinde yüzünde tutuyor, içine çektiği sadece su. Olsun!

Evini badana etmek bir sevinçtir, diyorum. Bir hayata sarılma töreni. İçinizdeki kalıcılık kaygısı silinirken apartmanın da bir doğa parçası olduğunu sezersiniz. Mağaranız konuşmaya başlar.

828. GÜN

Akif Kurtuluş geldi. *Edebiyat Dostları* dergisi için benimle bir konuşma yaptı. Konu: *Halkın Dostları* dergisi. Her sayı bir dergiyi ele alıp çeşitli yazarlara sorular yönelteceklermiş. Banda alınan çok dağınık ve yinelemelerle dolu bir konuşma. Ankara'ya telefon edeyim de, yinelemeleri çıkarsın Akif. Konuşma sırasında dikkat ettim, gereğinden fazla içtenlik içindeyim. Hatta, içtenlik yanlısı biri gibiyim. Şu anda tuhaf buluyor ve benimseyemiyorum bu durumu. Bugünkü içtenliğim eski gerçeğimi niçin karartsın.

Bu konuda düşünmeliyim. Hiçbir zaman bir politika yürütmedim; yürütemedim belki de. Karşılaştığım kişilerin çoğuysa politika tutkusundaydılar. Her şeyin politikası... Ama, sonunda, herkes için siliniyor politika. Masallardaki gibi, herkes sonunda bir araya geliyor. Türkiye için bunu sağlam bir yan, umut bağlanabilecek bir gizli güç olarak görüyorum. Barbarız. Ama ileriye doğru bir içtenliğimiz de var gibi... Önemlidir, diyorum.

829. GÜN

Nursel Duruel'le, *Britannica* için, Dadaloğlu, Arif Damar, Zeki Ömer Defne maddelerinin kotarılması. Taciser Belge, Duruel'e telefon etmiş. *D* harfi Ekim sonuna kadar bitirilecek. Zaten kaç madde var ki!

Güngör Demiray'a telefon ettim. *Aşkın Suçları*'nın Fransızca III. cildi onda mı kalmış? İşin tuhafı, kitabın kendi çevirim olan ilk baskısı da yok elimde. Güngör'de varsa, onu da rica ettim.

Enis Batur'un masasında Cahit Kayra'nın *Tarih-i Enderun*'unu görmüştüm. Demek kitap çıkmış da, üstad yalnız bana yollamamış. Gidip hemen bir tane edindim. Böylece en büyük kazığı attım ona.

830. GÜN

Ayrıntıları seviyorum.

Cenap Şehabettin ilk sonnet'yi yazan Türk Şair'i. Ahmet Haşim'in gerçeküstücülük üzerine bilgileri Avrupa yolculuğu sırasında bir garsonun (garson mu?) anlattıklarından ibaret.

Ahmet Haşim, Peyami Safa için şöyle demiş: "Çekirge vücuduna takılmış at kafası."

Cenap Şahabettin'in aruz-hece tartışmasında verdiği örneği unutamam. Cenap'a göre "Hindistan'dan dönemedi" sözüyle şiir olamaz. Çünkü dört kapalı heceden sonra dört açık hece yan yana.

Şiiri müzikle, uyumla çok başarılı biçimde birleştiren bir şairin o müziği, o uyumu sadece dış ve fizik bir olanak olarak düşünmesi ne tuhaf! Serpin Brezilya'da. Nuri'ye göre o şimdi Güney Yarımküre'de.

831. GÜN

Selçuk Demirel'in "Pürtelaş Koleksiyonu"ndan bir kartpostalında bir kedi gördüm. Ne kedi ama! Kitaplığımda *Yazarlar, Eserler, Kişiler Sözlüğü*'nün önüne dayadım. Gelip gidip bakıyorum.

832. GÜN

Dün Fethi Naci'ye gittim. *Edebiyat Kuramı*'nın çevrilmesini üstlendim. Öztin Akgüç'ten söz ettik.

Daha sonra *2000*'e gittim. Bundan böyle perşembe günleri saat 10-15 arası *2000*'de olacağım.

Doğu Perinçek derginin yeni maketini gösterdi. Kendi payıma, beğendim. *2000,* sonunda bir patlama yarattı. Doğu, 5 kişiyle çalışsın, 5000 kişiyle çalışmış izlenimi uyandıran bir iş koyar ortaya. Doğu, Halil, Hasan Yalçın, Şule, Feyza ve öbürleri... Onlardaki sonsuz çalışma gücü...

833. GÜN

Doğu Perinçek bizim badana işini öğrenince hemen iki arkadaş yolladı. Tokgöz kardeşler. Geldiler, çok büyük katkıları oldu. Ali Tokgöz, Sular İdaresi'nde işçi; ayrıca kurulması beklenen Sosyalist Parti kurucu üye adayı. Küçük odanın, koridor ve antrenin, mutfağın tavanlarını temizlediler. Daha sonra Cahit Kayra geldi. Bodrum'dan yeni dönmüş. Yemek yedik.

834. GÜN

Patriyot Hayati ile telefonda konuştuk. Behice Boran'ın cenaze törenine katılmış. İzlenimini şöyle dile getirdi: "Çok büyük bir mutluluk duygusu içindeydim de o törende. O kadar çok sayıda genç insan katılmıştı ki! Bizler, kırsaçlılar, aksaçlılar, ancak renk katabildik."

835. GÜN

"Taşıyamayacağım tek acı onur yarası. Bahçene girmeme izin veriyorsan, gözet onu."

"Bütün gün, dündü."

kasım 1987

837. GÜN

Yelkenin lotus bakışlı ucu,
Akşamını kanata kanata.

838. GÜN

Rauf Mutluay *Milliyet Aktüalite*'deki sayfasında, benim Atatürk şiiri yazanlar-yazmayanlar konusundaki değinmemi ele almış. Şöyle diyor: "Atatürk Bir Zamandır" başlıklı yazısının bir yerinde: "Doğrusu Cemal Süreya'nın satırlarında gizli bir gurur mu, acı bir gülümseme mi, bu yola dökülmüş kötü örnekleri küçümseme mi öne geçiyor, kesinlikle karar vermiş değilim."

Şimdi, çok şeyin ötesinde, düşünüyorum da, "Atatürk şiiri" ayrı bir şiir türü, özel bir nazım biçimi olmuştu sanki. Atütürk için yazılan şiir bu "Atatürk şiiri" kalıbına uymalıydı; şiir de, Atatürk de bahane; o kalıp önemliydi. Atatürk'ün elleri, gözleri, eldiveni, saati, ölümsüzlüğü... Düşünce ve öz yerine bir büst çıkıyordu hemen her zaman karşımıza. *Varlık*'ın kasım sayısı için haziranda Atatürk şiiri yazanlar vardı. Yalnız Atatürk şiiriyle yılda bir iki kez dergi sayfalarında görünenler vardı. Binlerce binlerce şiir yazıldı.

Ama bir ruh, gerçek bir coşku, bir nesnel karşılık yoktu bunlarda.

Yine de bizden önceki kuşağın Atatürk şiirlerinde bir içtenlik buluyorum. Cumhuriyet'in 10. yıldönümü şenliklerinde Fazıl Hüsnü, Behçet Necatigil, Cahit Külebi 18-21 yaşlarındaydılar. Bir atılım duygusunu yaşamışlardı. Bizim kuşakta bu tür şiiri yazanlarsa çoğunca inançsızdırlar. Eski örnekleri yinelemekle yetinen, yoz ve doldurma metinler ürettiler. Öyle oldu ki, şair, Atatürk şiiri yazmak için kendi üslubunun dışına çıktı. Şiir yazmıyordu, "Atatürk şiiri" yazıyordu. Bizden sonra daha bir yozlaşma oldu. Bir süre sonra da (Yaşar Nabi Nayır'ın ölüm tarihi neydi?) bu tür şiir üretimi durdu. Daha doğrusu yaygınlığını yitirdi.

Bunda şeyin de rolü var: Bizim kuşak ve bizden sonrakiler Atatürk'e, özellikle de Atatürkçülüğe karşıydılar. Ya da kendilerini öyle görüyorlardı. Nihilist bir yanları vardı.

Mutluay'ın yayın dünyasında yeniden görünüyor olmasına çok sevindim. Son iki üç yılda, bir iki kez karşılaşabildik. O da, sokakta. Her karşılaşmanın cümleleri de beş, altı.

Bence Rauf Mutluay'ın yazarlığından da önde gelen bir niteliği var: hocalığı. Büyük hoca. Edebiyat öğretmeni olarak belki de en büyük. Çok öğrencisine rastladım. Sözgelimi, Uğur Önal, sözgelimi, Ayten Süer... Daha niceleri. Hepsi de onun bir öğretmen olarak yalnız edebiyat ve kültür konularında değil, bütün bir hayat görüşü, bir yaşama doğrultusu konularında da kendilerini derinden etkilediğini söyleyeceler. Bugün kimisi kırk elli yaşını bulmuş öğrencileri üzerinde, hâlâ diri ve bazı alanlarda belirleyici esinler yaratmış olmak az bir başarı mıdır?

839. GÜN

"*2000'e Doğru*'da bu hafta yayımlanan yazımın başlığı değişmiş. Ben "Dündar, İdris ve Öbürleri" demiştim. Kim ne düşünmüşse başlıktaki "öbürleri" sözcüğünü "diğerleri" olarak değiştirmiş. Belki de "öbürleri" sözcüğünün orada tam oturmadığını düşünmüş. Ya da yanlış bulmuş. Oysa "öbür" sözcüğünde bir yakınlık anlamı da var. Benzerleri anlatır. Zamanla öyle bir konum da kazanmış belki. "Öbür kardeşiniz de geldi mi?" diyebiliyoruz da, "Diğer kardeşiniz geldi mi?" diyemiyoruz. Hele "Başka kardeşiniz gelki mi?" hiç... Bir de "öteki" sözcüğü var."Öteki kardeşiniz geldi mi? cümlesi de oturmuş bir cümle olmayacak.

"Diğer" sözcüğünü oldum bittim sevmem; hiç kullanmam. Bu sözcük, der demez, kendini kullanan kişilerin ortak profilini de göz önüne getiriyor. Dil dengesini tam kuramamış; eski yeni sözcükleri bir arada, sorumsuzca kullanan kişilerdir bunlar. Hani, çiçekleri anlatırken bile araya bir "afedersiniz" lafını sıkıştıran kişiler vardır... en çok bu tür kişilerin konuşma ve yazılarında batıyor "diğer" sözcüğü. Eski dil savunucularında ya da bazı bilim adamlarında ise henüz eğreti duruma düşmemiş. Edebiyatçıya, yazara, özellikle de şaire ve deneme yazarına ise hiç yakışmıyor. Vardır öyleleri. Öz Türkçe sözcükleri yanlış kullanırlar. "Ahmet kadar güçlü " demezler de, "Ahmet dek güçlü" derler. "Özgü" ile "Özge"yi karıştırırlar. Bir de Öz Türkçe havarisidirler.

"Öbür", "öteki", "diğer", "başka"... Bu sözcüklerin ortak bir anlam havuzları var, bir de ayrı ayrı özel anlam bölgeleri. Diyorum, "diğer" sözcüğünün ortak havuzda fazla içerik payı kalmamış. Konuşma dilinden sürülmüş. İyi yazarlar da

sevmiyorlar onu. Kendine özgü ayrı anlam bölgesi de daha çok deyimlerde.

Aslında büyük bir dil sarsıntısı içindeyiz. Türk Dil Kurumu'nun kapatılmasından sonra yazılı dilde büyük bir değişiklik olmadı. Olamazdı. Ama sinema, tiyatro dili ve TRT'nin dili, Türkçeyi fena halde harcamaya başladı. Bu açıdan Öz Türkçe -Yaşayan Dil tartışmasının sonuçları da iyice aşıldı. Geçenlerde TV'de "mansiyon ödülü"nden söz edildi. Bir iki ay önce de, bir spiker, askerlerin "tayın bedeli"ni, "tâyin bedeli", yani atama bedeli diye okumuştu. Yine TV'de şöyle bir söz: "Boccaccio'lu Decameron"...

Pompei'nin son günleri'nde de böyle büyük bir dil bataklığı olmuş muydu acaba?

Başbakanın bütün cümleleri düşük. Ve iyi konuşmacı sayılmakta. Kavramlar birbirine karışmış; Kenan Evren'in TV'de şöyle bir cümlesini anımsıyorum: "Hangi taşı kaldırsan, altından Atatürk çıkar." Atatürk'ü övmek için söylenmiş.

840. GÜN

Pek bir şey okuyamadım bu ay. Yalnız bu ay mı. Eylül, ekim de öyle geçti. Güncellikle yetindim. Günceli de tam izleyemedim.

841. GÜN

Nilgün ölmüş. Beşinci kattaki evinin penceresinden kendini aşağı atarak canına kıymış. Ece Ayhan söyledi.

Çok değişik bir insandı Zelda (bir adı da Zelda'ydı). Akşamları belli saatten sonra kişilik, hatta beden değiştiriyor gibi gelirdi bana. Yüzü alanır, bakışlarına çok güzel, ama ürkütücü bir parıltı eklenirdi. Çok da gençti. Sanırım, otuzuna değmemişti daha.

Ece ile *Gergedan* için yaptığımız aylık söyleşide ondan şöyle söz ettim: Bu dünyayı başka bir hayatın bekleme salonu ya da vakit geçirme yeri olarak görüyordu.

Dönüp baktığımda bir acı da buluyorum Nilgün'ün yüzünde. O zamanlar görememişim. Bugün ortaya çıkıyor.

İki yıldır rastlaşamıyorduk.

842. GÜN

Memo, Hendek'e yerleşti.

843. GÜN

Bu yıl Nobel edebiyat ödülü Brodski'ye verildi. Brodski'nin adına daha önce yalnız bir yerde, bir kitapta rastlamıştım; Claude Roy'nın *Edebiyatın Savunusu* adlı yapıtında. Leningrad mahkemesinde yargılanışından söz ediliyordu.

Brodski, az para kazandığı, bir işte tutunamadığı ve zamanını şiir yazmakla geçirdiği için suçlanmaktadır. Üstelik hiçbir yerde üyelik kaydı da yoktur. Sorar yargıç:

— Mesleğiniz?

— Şairim. Ayrıca şiir çevirmeniyim.

— Kim verdi size şairlik sanını?

Sonuçta, mahkeme, yukardaki nedenlerle, bilirkişi raporuna dayanarak, Brodski'nin şair olmadığına karar verir. Az kazandığına, pek çalışmadığına, şair de olmadığına göre nedir bu adam? Asalak! Beş yıllığına Sibirya'ya yollanır

Claude Roy mahkeme kararının metnini de koymuştu kitabına.

Hiç şiirini görmedim Brodski'nin. Deneme yazarıymış da.

Nobel ödülü verilirken ayrıca iki noktanın ağırlık kazandığı kanısındayım. Brodski'nin yazarlık serüveni çok ilginç; bir de Nobel jürisi her zamanki gibi anti-Sovyetik bir tutum içinde olmuş.

Ansiklopedide çalışırken başlangıçtan beri Nobel ödülü alanların listesini çıkarmış ve bunların ülkelerine göre dökümünü yapmıştım. Bir iki yanlışım olabilir, ama sonuç pek değişmez.

Bugüne dek yurttaşlarına Nobel ödülü verilmiş ülkeler aldıkları ödül sayısına göre şöyle sıralanıyor:

Fransa (11), ABD (9), İngiltere (8), İsveç (7), Almanya (6), İtalya (5), İsyanya (4), Sovyetler Birliği (4). Bunları 3 kez ödül alan ülkeler izliyor: Norveç, Danimarka, Polonya. 2 kez alanlar: İsviçre, İrlanda, Şili, Yunanistan. 1 kez alanlar: Belçika, Hindistan, Finlandiya, İzlanda, Avusturya, Kolombiya, Nijerya.

Bir eksik, iki fazla, Nobel'in çetelesi bu. Bir Avrupa ödülü olduğu anlaşılıyor. Dünyada en çok Fransa'ya (11) yönelmiş gibi görünüyorsa da, İskandinav ülkeleri toplamı daha fazla (14).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uzun süre Almanya'ya verilmemiş. Bizim doğal adayımız Yaşar Kemal için yakın dostları şöyle diyorlar: Dünyanın en fazla Nobel alamayan adamı.

Buyrukçu da beş, on yıl önce Nobel'in mutlaka kendisine verilmesi gerektiği kanısındaydı. Mutlaka da alacaktı o ödülü. Nicedir bir değişiklik var Buyrukçu'da. Lenin Barış Armağanı'na razı olduğunu söylemeye başladı.

844. GÜN

Dıranas mı, Dranas mı? Ahmet Muhip ikisini de kullanmış. Ama sonunda birincisinde karar kılmış. Yaşarken yayımlanan kitabında Dıranas'ı seçmiş.

Ahmet Muhip'in doğum tarihi ve yeri bütün kaynaklarda "1904, Sinop" olarak geçer. Orhan Ural ise İş Bankası yayınları arasında ikinci baskısı yapılan *Şiirler*'e yazdığı önsözde şöyle diyor: "Eşi Sayın Münire Dıranas '1908, İstanbul' doğumlu olduğunu kesinlikle belirtmiştir." Ahmet Muhip niçin bütün ömrü boyunca 1909'da, Sinop'ta doğdum demiş acaba?

Dıranas'ın şiiri üzerinde düşünürken bütün kaynakları da yokladık. Kimine göre Baudelaire-Verlaine etkisi altında. Kimisi Rimbaud'yu da araya sokuyor. Bunlar yanlış yargılar bence.

Dıranas, kendisi de, 1962'de Erdal Öz'le yaptıkları bir radyo söyleşisinde "Ben Fransızcayı bile Baudelaire'i okuyup anlayabilmek için öğrendim denebilir" dedikten sonra hemen eklemiştir: "Bugün benim artık kişiliğimi ifade eden şiirlerimde Baudelaire'in en küçük bir benzerliğini, en küçük bir hatırlatmasını bulmak mümkün değildir..."

Ne yazık ki, bizde, araştırma yazılarında bile çok şey, araştırmaya, birinci elden bilgilere dayanmıyor.

Baudelaire etkisi yanlışı, biraz da şurdan doğuyor olamaz mı? Baudelaire'in şiirleri belli dönemin, belli eserlerin dil kı-

vamı içinde çevrildi. O dil kıvamı biraz eskidi artık, uzaklaştı, antik değer kazandı. Sonuçta da, Baudelaire çevirilerinin dili (sözcükler, nazım biçimi, kafiyeler) çevirmen şairlerin ve çağdaşlarının diliyle içi içe geçti, birlikte algılanmaya başlandı. Aynı sayıldı. Zaten çevrilen şiir çeviren ülkenin şiiri değil midir? Çevirmen şair çevrilen şiirde kendi özel sözcük hazinesini ve ülkesindeki ortak şiir hazinesini kullanır, onu harcar. Öyle bir durum oldu ki, o dil kıvamının çevirenden Baudelaire'e değil de, ondan öbürüne geçtiği sanıldı.

İçerik yönünden alınırsa, Baudelaire'in bir süt ya da kan kardeşi Türk şiirinde görünmüş değil. Hele 1950'den önce, buna pek olanak da yoktu. 1950'den sonrası içinse, bu kez Baudelaire geç kalmış sayılır.

Verlaine? Hayır.

Cahit Sıtkı bazı şiirlerinde eksik bir Baudelaire'den Verlaine'e geçerken rahatlar ve Garip içinde üretici olur.

Rimbaud? Olamaz. En yanlış yakıştırma.

Ahmet Muhip için en doğru yargıyı Melih Cevdet Anday verdi. Onun "deyiş"e, salt deyişe nasıl tutkun olduğunu anlatırken şiirimizdeki yerini de aşağı yukarı belirledi Anday.

845. GÜN

İstanbul'u bu haliyle de sevmenin yolları var, herhalde. Bu kadar hakaret etmeyelim İsto'ya. Bu kez de dolapları vb. boyamaya başladık.

846. GÜN

Ölenden mi söz ediyordunuz? Yoksa ölümü fazla düşünenden mi? Buyurun.

"Tehlikeler yaratmaya başladınız. Ağırlığınız gergin, kahverengi bir kütle olarak sol yanımdaki mekânı bütünüyle kaplıyor, tavana yükseliyor, koridora taşıyor.

"Bilmiyorsunuz. İyi ki bilmiyorsunuz. Akşama varmadan çıkıp gidiyorsunuz. Çömlek patlıyor. Siz gidince inanılmaz boşalıyor binamız. Hava pörsüyüp çöküyor. Duvarlar yeniden duvar, masalar yeniden masa oluyor. Yokluğunuza taht kuruyorum. Artık bütün sigaralar, bütün çaylar, sokak sesleri ve kısır kalmış bütün sözcükler benim. Yolculuklara çıkıyorum ömrünüzde. Elimdeki kitapta duraklar var. Her seferinde bir başka yol deniyorum. Duraklar hep değişik. Tutunamıyorum. Yeleğimde iz sürücü bir çocuk, kucağında zambaklar, nerde uğulduyorsa sözcükler, bir sap fırlatıp kaçıyor."

847. GÜN

Okulu bırakan çocuk taksitle birkaç yüzbin liralık kitap aldı.

848. GÜN

Simgelerin herkesin olduğu an.

aralık 1987

849. GÜN

Cenap Şahabettin'e göre şiir, "okunurken tatlı hülya uyandırırsa, başarılıdır." Şiirin öyle bir yanı da var elbet, ya da

öyle bazı şiirler de var. Ama Cenap bütün şiiri öyle açıklamakta. Tersini düşünüyorum, şiirde temel işlev tatlı hülya olamaz.

Ama Cenap Şahabettin tatlı hülya derken ne anlatmak istiyordu acaba? Bugün yaşasaydı, hülya'yı bir yana bırakalım, tatlı'nın yerine bile başka bir sözcük kullanmaz mıydı? Tatlı dedim de, Oktay Rifat'ın yıllarca (belki otuz yıl) önce bir dergideki sözlerini anımsadım. Toplumcu yönsemeye geçişlerini anlatırken, okurun artık Nasrettin Hoca gibi eşeğine ters binen "hoş" şairlerden değil, ülke ve dünya gerçeklerini üstlenmiş "kahraman" şairlerden tat aldığını, onları aradığını söylüyordu.

O dergi *Yeditepe* ya da *Şairler Yaprağı* olabilir. Hiç unutmam, çiftli sayfalardan birinin altındaydı bu sözler. "Hoş" sözcüğü metinde tam olarak geçmemiştir belki. Benim aklımda öyle kalmış. Böyle bir tanım yapıyordu Oktay Rifat. Tam yerine oturmuş sözler. Sözcükler, ne tuhaf, hele şu bizim yaşadığımız yıllarda her gün yeni anlamlar kazanıyor; anlamlarından bir bölüğünü yitiriyorlar. Özellikle cins isimler için ne büyük bir karmaşa! Kuş bugün burdaysa, yarın kuşun gagası orda.

Ankarada'yım. Darphane'deki görevimden yeni alınmışım. Özcan Yalım bizi (beş altı arkadaş) zaman zaman Amerikalı yaşlı bir bayan şairin konuk olarak bulunduğu bir eve götürüyor. Cahit Külebi de eşiyle geliyor. Hiç unutmam, Külebi, bir gün, eşini Agatha Christie'ye benzeyen Amerikalı bayan şaire göstererek, "Kaz gibi, değil mi?" demişti. Bayan şair dışında herkesin ürperdiğini anımsıyorum. Oysa kaz demek çok güzel demek. En azından çoğul kuğu demek.

Kahraman şair. Bu söcükler Oktay Rifat'la Melih Cevdet Anday'ın o günlerdeki şiir deneylerinin de adıdır. Orda da durmadılar, birbirlerinden bağımsız, yeni yeni şiir kökleri

aradılar. Ancak, kahraman şair dönemleri de ilk (Garip) dönemleri gibi, acımasız bir eleştiriye uğradı. (Garip, uzlaşıcı bir şiir değildir. Başka yönlerden eleştirilebilir, o yönden değil.) Sonradan 1940 Kuşağı adı altında bir arada anılan şairler, daha çok da onların adlarına siyasa yürüten birkaç yazar Oktay Rifat'ı da, Melih Cevdet'i de dışlamak için ellerinden ne geliyorsa yaptılar. Belli ki dışlamak değil, onlardan kurtulmak söz konusuydu.

850. GÜN

Nokta dergisinden bir arkadaş telefon etti; ülkemizde tabulaştırılmış kişiler üzerine bir soruşturma yapıyorlarmış. Tam da anlatamadı belki. Solda Nâzım Hikmet'i, sağda Necip Fazıl'ı örnek gösterdi. Öyle bir şey işte. İki gün izin istedim; sonra, hazırladığım metni telefonda yazdırdım aynı arkadaşa. Daha önce bir iki kez rastladığım bir genç bu.

Derginin o sayısına baktım. Benim karşılık yayınlanmamış. Nâzım Hikmet, Atatürk ve Doğu sorununu örnek almıştım tabu'lar arasında. Nâzım Hikmet'in de tabu olmadığını, sol içinde bile didiklendiğini söylemiştim. Ece Ayhan'ın "Nâzım Hikmet 1960'tan sonra bir karpostal şairidir" cümlesini kapsayan karşılığı yayımlandı, bizimki çöp sepetine gitti. Özgün mü bulmadılar benimkini. Belli karşılıklar istiyorlar diyemiyorum. Ama *Nokta*'ya; sadece ona değil, kamuoyu yoklamaları yapan kuruluşlara da, güvenim azaldı. Bir daha bu tür soruşturmalara yanıt vermemek en iyisi

851. GÜN

Doğan Yel ölmüş. Ölüm bu kez en yakından geçti. Doğan Yel, Sezai Karakoç'la Maliye Teftiş Kurulu'ndan arkadaşımız. İkisi benden bir sonraki promosyondaydılar. Yeterlik sınavında başarılı sayılmayarak gelirler kontrolörü oldular. Benim için Maliye Teftiş Kurulu'ndan ayrılma özleminde bu olayında etkisi vardır. Onlar sınavı kaybetmişlerdi; bense kendimi onlar kadar, özellikle de Doğan kadar başarılı saymıyorum. 1965'te üçümüz birden Maliye Bakanlığı'ndaki görevlerimizden istifa ettik.

Daha sonra, nedense, Doğan Yel'le ilişkimiz zayıfladı. İstifa ettiğimiz günlerde hemen her gün Galata Köprüsü'nün altındaki bir kahvede buluşurduk. Karar vermiştik, kim önce iş bulursa öbür ikimize parasal yardımda bulunacak. İki kişi iş bulursa, geri kalan bir kişiye.

Doğan Yel ikimizin de okuruydu; ayrıca büyük edebiyat okuru. İstifa edişi de bizimle yan yana olmak içindi; bir bakıma bizim için istifa etmişti.

İş bulan o oldu. Üç ay sonra ülkemizin en büyük özel kurumuna girdi. İlk maaşını alacağı gün Karakoç'la köprüaltı kahvesinde Doğan'ı bekledik. İki üç gün daha bekledik...

O tarihten 13 yıl sonra bir gün aradı beni. Nasıl bulmuş ev adresimi. O gece bizde kaldı. Yeniden sıkı bir ilişki kuruldu aramızda. Hemen her gün beraberiz. Emekli oluşunun ilk günlerinde, yani altı yıl kadar önce yine ortadan kayboldu. Sezai'ye ise 22 yıldır uğramamış.

Ölüm haberini alınca bayağı sarsıldım. Bir de Cansever'in ölümü böyle sarsmıştı beni. (İkisinde de içten içe kendi ölümüm mü yansılanıp durdu?) Sezai'ye telefon ettim. İnanamadı. Çok üzüldü.

Yukarda anlattıklarımla Doğan'a karşı şeyler söylemiş olduğum kanısında değilim. Onun açıklanmaz yanlarını anımsamak istedim. Kafka'cı. Dostoyevski'ciydi. Bir gölge gibi yaşadı.

Maliye müfettiş yardımcılığı yıllarımızı düşünüyorum. Doğan'la Eskişehir'de de beraberiz, Nazilli'de de. Eminönü Vergi Dairesine, Sezai'ye yardıma gidiyoruz. Sezai'nin Fındıkzade'deki evinde genç sağcı yazarlarla (Nuri Pakdil, Özdenören kardeşler, Zarifoğlu) tanışıyoruz.

Doğan bir şanstı benim için. Bir gün yine görecektim onu. Yitirdim o şansı.

Sezai ile de 20 yıldır ilişkimiz kopuk. Ama ona bir açıklama getirilebilir.

852. GÜN

James Joyce yazıda müziği dışlamış sanılır. Tam tersi!

Verlaine'i çok seviyordu Joyce. Gençlik günlerinde ondan çeviriler yapmış.

Ulysse'de "yes" sözcüğünü bu anlamda kullandığını söyler. Konuşma bir müzik edimidir de onda. Müziğe en elverişli dili de aramış. O dil sesli harflerin kabardığı İtalyanca değil; sessizlerin ağırlık taşıdığı Almanca da değil; İngilizce de değil. O dil Fransızcadır. "Havada eriyen" sessiz heceleriyle Fransızca.

853. GÜN

Atasözleri de kafiyedir.

Deyimler de.

854. GÜN

Ömer Nida'nın geçen yıl bir dergide uzun bir şiirini okumuştum. İz bırakmış bende. Hangi dergideydi, unuttum. Şiirden de belirli bir dize, bir imge söyleyemem şimdi. Ama iz bırakmış. Ömer Nida'nın yapıtına bakışım biraz değişti. Daha doğrusu, o yapıta bir daha bakma isteği doğdu içimde. *Pazar Postası* yıllarını anımsamaya çalıştım. 7-8 sayı çıkan *Kimsecik* dergisi, sanırım, daha çok onun katkılarıyla yayımlanmıyordu. 50'li yılların ortalarına doğru. Derginin logo'su renkliydi; bu da lastik mühürle sağlanıyordu. Daha sonra Ömer Nida'ya çok seyrek rastladım dergilerde. Uzun bir süre de yitirdim onu. Hiç yoktu ortada. Kimdi, neciydi? Yaşça benden küçük biri olarak, düşünüyordum. (Ne tuhaf, Ülkü Tamer'i, Hilmi Yavuz'u, Özdemir İnce'yi de son bir iki zamana dek genç şair olarak görmüşüm. Oysa bu arkadaşların üçü de bugün elliyi dönmüş durumda.)

Geçende Ömer Nida'yla rastlaştık. Benden iki yaş büyükmüş. Güngör Gençay da vardı yanında. Güngör'ü son otuz yıl içinde iki ya da üç kez görmüşüm. Onun hazırladığı *Genç Şairler Antolojisi*'nden söz ettik. 53'te miydi, 54'te mi? Daha sonra *Göz* adlı tek yapraklık bir de dergi çıkarmıştı Güngör. O derginin yegâne sayısında benim de bir yazım olacak. Bilmiyorum nasıl bir yazı. Bildiğim, o günlerde Güngör Gençay bana önem veriyordu. Sonra yıllarca ortadan kayboldu Güngör.

Son dört yıl içinde Ömer Nida ve Güngör Gençay birlikte boy göterdiler; *Gerçek Sanat* adlı bir dergi çıkardılar. Bir kavga dergisi.

Rastlaştığımız gün *Gerçek Sanat*'ı biraz eleştireyim dedim. Yeni sayılarını da izleyemediğimi söyleyecektim.

Meğer *Gerçek Sanat* resmî makamlarca kapatılmış.

Ömer Nida'nın bende iz bırakan şiirini düşünüyorum. Şiir sanatını toplum planında ele alan bir şiirdi. Güzeldi.

855. GÜN

Hatay'da Mehmed Kemal'in imza günü. Kitabın *(Öğle Rakıları)* ruhuna uygun düşsün diye imza olayı da, kokteyl de saat 13'te başladı; gece geç vakte kadar sürdü: 11 saat. Sanırım en uzun imza günü ve en uzun kokteyldir bu. Alışılmışın çok ötesinde bir kokteyl: herkes oturuyor. İmza günü için de aynı şeyi söyleyeceğim: gelenlerin hepsi yazar ve sanatçı: okur yok. Mehmed Ali ayda bir yinelenecek bu imza günlerinin bir dostluk töreni olmasını istiyor herhalde.

Hatay, Bostancı'ya taşındıktan sonra pek gidemiyorum oraya. Kadıköy'de başka bir içkievi de çekmedi beni. İki yıldır pazartesi öğleleri Gazeteciler lokaline gidiyorm. İçkiye çok geç başladım ve hiçbir zaman meyhaneci olmadım. Evimde içerim. Dostlar var diye giderim meyhaneye. Dostlar varsa, başka. Diyorum, kişi tek başına meyhaneye gidip kafayı bulmuyorsa, bunu zaman zaman yapamıyorsa, ya da yapabilecek gibi değilse, meyhaneci değildir. Sigarayı bıraktıktan sonra içki dozu arttı bende.

Mehmed Kemal gazete yazılarında kendine özgü bir üslup geliştirdi; şiir duygusunu hiç yitirmedi. Doğu Perinçek, Demir Özlü'den aldığı bir mektubu okumuştu bana. Özlü, Mehmed Kemal'in yazılarını "en iyi ve en ilginç" bulduğunu söylüyordu.

Ece'ye herkese niçin bu kadar çattığını sordum. "Hatalıyım ama" diye karşılık verdi.

856. GÜN

Dilsiz serüvenler ustası
Döner durur kendi avucunun içinde.

Sığınacak yeri kalmadı
Chagall'daki eşeğin gözünden başka.
Yüreğin hep uçurum sözcükleridir.

857. GÜN

Böyle bir günde insan patronunun armağan etmek istediği giysiyi geri çevirebilir.

858. GÜN

Yılbaşı çekilişi için iki çeyrek bilet aldım. 30 milyon çıksa işimi görmüyor da, 2 milyon görüyor. Birincisinde ev alma, borçlanma var; hısım akrabaya yardım etmek var, 2 milyon çıkarsa, atarsın cebine, bir süre güzel güzel harcarsın.

859. GÜN

Gerçekler çıkalı doğrular azaldı. Kim söylemişti bunu?

ocak 1988

860. GÜN

Gergedan'ın Rönesans özel sayısı için uzunca bir metnin çevirisini üstlendim. Kaç gündür onun üzerindeyim: Dürer, Grünewald, Holbein, Cranach... En çok özel adların Türkçe yazımında ve metne girmiş birkaç İtalyanca sözcükte zorlandım. Serpin'in uzaktan büyük yardımı oldu. Portre önemli.

Sıcak Nal'ı teslim etmiştim. *Güz Bitiği*'ni de yarın vereceğim.

Ali Püsküllüoğlu Ankara'dan telefon etti; Dil Derneği'nin yayın organı *Çağdaş Türkçe* için yazı istedi. Derneğin üyesiyim. Kendi dergimiz. Ancak adı bende bir anlık bir duraksama yarattı. Ali'ye de söyledim bunu. "Çağdaş" yerine başka bir sözcük bulunabilirdi. Bir dil söz konusuysa, o sözcük küçük kalıyor çünkü. Dili bütünüyle yansıtamaz. Kıyıdasınızdır, su ancak dizlerinizde...

Ama adlara alışılıyor. *Çağdaş Türkçe*'nin yaygın bir okur kitlesine ulaşabileceğine inanıyorum. Dağlarca'nın *Türk Dili* Dergisi'ne gösterilen ilgi de bunu gösteriyor.

861. GÜN

Gergedan'da Sina Akyol'un "P.K. 627, Karaköy, İstanbul" adlı şiiri mutlu etti beni. Bir şair için en büyük onur, başka şairlerin, özellikle de hiç tanımadığı şairlerin onun için şiir yazmaları ya da şiirlerinde adını geçirmeleridir. Bu konuda oldukça şanslı sayılırım. Hatta en şanslı bir iki kişiden biri.

Bambaşka bir tat bu. Hiçbir şeyle karşılaştırılmaz.

862. GÜN

2000'e Doğru geçen sayısında kapak konusunu Nâzım Hikmet'e ayırmıştı: "Nâzım Hikmet'in Yayımlanmamış Aşk ve Stalin Şiirleri". Doğu Perinçek o sayıya benden de Nâzım için bir yazı istedi. Dergide çıkacak "yayımlanmamış" dört şiirinin metnini de verdi. Oysa Stalin için yazılmış "5 Mart 1953" başlıklı şiirin 1954'te Sofya'da yayımlanmış olduğunu, o şiirleri dergiye veren Nedim Gürsel'in aynı sayıda yayımlanan yazısından öğreniyoruz. Nedim Gürsel'in yazısını dergi çıktıktan sonra okuyabildim.

Bense yazımda o şiirin Nâzım'ın olmayabileceğini de söylemiştim. Şiirin yayımlanmış olduğunu bilseydim öyle yazar mıydım? Daha doğrusu öyle düşünmeye fırsat bulabilir miydim? Herhalde bulamazdım. Ama o yazımdaki sorular, eskisi kadar olmasa da, yine geçerli benim için. Hiç yoksa bu kez eleştiri planında.

Şöyle demişim:

"Üçüncü şiiri, özellikle de '5 Mart 1953' başlıklı dördüncü şiiri düşünelim. Belirli bir olay, belirli bir gün için yazılmış şiirler bunlar. Bir çeşit anı şiiri. Ya da tören şiiri. Bu tür bir şiirin yayımlanmamış olması ilginç değil mi? Stalin ölmüş, Nâzım Hikmet de onun için bir şiir yazmış. Niçin yayımlamasın? Üstelik bir bildirisi de var: Parti'nin önemli olduğunu söylüyor; ölüme karşın, onun çatlaksız bir biçimde sürüp gitmesini istiyor. Neden yayımlamamış acaba? Yazdığı metni şiirsel açıdan yeterli görmedi de ondan mı? O zaman metni geliştirirdi, damıtırdı, ya da yeni bir şiir yazardı. "Özellikle Stalin şiirleri dil ve şiir açısından, Nâzım'ın değilmiş gibi de geldi bana bir an. Ya da başka bir dilde yazmış olduğu şiirleri, onu çok okumuş, ama özüne

inememiş biri o günlerde Türkçeye çevirmiş sanki. Bu da açıklayıcı değil. Nâzım'ın, şiirlerini hep Türkçe yazdığı kanısındayım. Üçüncü bir olasılık: Nâzım'ın Türkçe yazdığı şiirler sözgelimi Rusça'ya çevrildi; sonra, asıllarını bulamayan biri Rusça metinleri ikinci elden Türkçe'ye aktardı.

"Nâzım Hikmet uzmanları ne derler bilmem. Ama Nâzım, 'akıllı gözler' demez gibi gelir bana. O gözlere "hayranlıkla, hayretle" bakmaz sanki, ("Hayretle!" Niçin hayretle?)

" 'Köy türküleri', Nâzım sözü mü?

" 'Komünist Parti' sözü dururken, 'Komünist Partisi' der mi Nâzım (Sosyalist partisi, liberal partisi der gibi)?

"Üçüncü şiirin 'Haklardan haklara barış bağışı' dizesindeki 'barış bağışı' sözleri için de aynı şeyi söyleyeceğim.

"Nâzım Hikmet gibi elli-altmış yıl önceden bugünkü Türkçe'yi görebilmiş büyük bir şairde bu tür zayıflıklar olamaz. Ayrıca, iş yalnız zayıflık sorunu da değil; Nâzım Hikmet'in söz hazinesini de düşünüyorum. Üstelik o sırada, Nâzım daha 50 yaşında, Türkiye'den daha yeni gitmiş.

"Bu konuda fazla ileri gitmiş olmaktan korkarım. Yine de, en azından birkaç yıl sonra *Havana Röportajı*'nı patlatacak, *Saman Sarısı*'nı ortaya koyacak bir şairi bulamıyoruz o dizelerde. Hemen daha önce yazılmış şiirlerin şairini de bulamıyoruz. İçerik olarak söylemiyorum ama dil olarak bulamıyoruz. Her şiir aynı ağırlıkta değildir elbet. Ama burada eski ve daha sonraki yapıların ipuçları da ortadan kayboluyor sanki..

"Stalin'i milyonlar sevdi. Kimse vaktiyle Stalin'i sevdi diye suçlanamaz. Ama bence, Stalin'in öldüğü günlerde Nâzım Hikmet onu o kadar ya da artık sevmiyordu. Bunu, yazdıklarından olduğu kadar, daha sonra onun üzerine ya-

zılanlardan da çıkarıyorum. *İvan İvanoviç Var Mıydı?* XX. Kongre'den önce (1955) yazıldı. 'Buzların çözülmesi' olayından da bir yıl sonra. Zekeriya Sertel'in anıları sol çevrede gereksiz denebilecek tepkilere yol açtı. Anlayıp dinlemeye fırsat kalmadı.

"Üçüncü ve dördüncü şiirler Nâzım'ınsa, şöyle bir olasılık da düşünülebilir: Şiirleri yazdı, çünkü tören gereği yazması gerekiyordu; ama kendisi bu konuda çok daha başka bir plana kaymış durumdaydı; yayımlamadı. Sorsalar, 'Yazdım' diyecekti. Bir çeşit sakınım önlemi. Tabii, bu, olasızlığa bitişik bir olasılık."

863. GÜN

Baktım aşk dizesi ayakta duramıyor
Kadınlar adına da söylenmemişse.

864. GÜN

TV, yılbaşı programının hemen başında verilen ve bir süre sonra ses bağlantısı koptuğu için yarım kalan "ünlüler korosu" ekranda yinelendi. Eski büyük ses yıldızları bir arada: Müzeyyen Senar, Safiye Ayla, Mualla Gökçay, Rıza Rit, İnci Çayırlı... Kimisini de çıkaramadım. Tuhaf oldum o koro karşısında. Hayranlık, merak, özlem, hayıflanma, koruma, ölüm duygularına başkaları da eklendi: Ürkü, işkenceden kaçıp kurtulma çabası, dünyanın sonu, dünyanın sanki baştan beri sonu... Çekim elemanları görüntüye binde bir oranında minyatür konumu kazandırabilirlerdi. Tersini yaptılar, *Guguk Kuşu* ya da *Maymunlar Cehennemi* gibi si-

nema yapıtlarının görüntü olanaklarına hayran kaldıklarını kanıtladılar. Her koro hüzün yaratır. "Ünlüler korosu" felaket duygusu yarattı. Akıl hastanesi, huzur evi çağrışımları. Eski cüzzam mağaraları...

Ünlüler dedim de, aklım Zeki Müren'e gitti. *Papirüs*'te bir arkadaşın takma adla bir yazısını yayımlamıştım: "Toplumumuzun Sahte Tanrıları". Zeki Müren'in nasıl ün yaptığına, toplumumuzdaki hangi eğilimler karşılığı bir yıldız olarak yükseldiğine değinen bir yazı. Bir ay kadar sonra *Musiki Dergisi*'nden bir mektup geldi. *Papirüs*'ün "Türk Sanat Müziği'yle ilgili yazılar yayımlanmış bütün sayılarının ödemeli olarak gönderilmesi" isteniyordu. Bizde de bir o sayı var. Belli ki Zeki Müren'e iletilecek. O sıralar *Papirüs* 2,5 lira. 2,5 liraya ödemeli gönderdin mi zarara uğruyorsun. Dergide, zaten, 10 liralıktan aşağı ödemeli isteklerini yerine getiremeyeceğimizi her sayı duyurmaktayız. Nâzım Hikmet özel sayısını da (özel sayılar 5 liraydı) ekleyerek 7,5 liralık bir ödemeli paketi yolladım.

Birkaç gün sonra büroya yaşlıca bir adam geldi. *Musiki Dergisi*'nin yönetmeniymiş. Gösterdiğim yere oturduktan sonra, birden elindeki fermuarlı çantadan bir nesne çıkararak yüzüme fırlattı. Nâzım özel sayısı! 2,5 liralık siparişe 7,5 liralık paket nasıl gönderilirmiş. Hele şu nesnenin gönderilmesine ne denirmiş...

Adamı nasıl yatıştırdım, anımsamıyorum.

865. GÜN

Yazmak bir gösteriş, bir ortada görünme duygusunun sonucu da olabiliyor.

Bende gizlenme duygusunun da bir sonucu. Bu ters sözün gerçek anlamını bulmalı, açıklamaya çalışmalıyım.

Şahap Sıtkı'nın Hatay'daki imza gününde bunu düşünüyorum. Kimi yazarlardaki gibi, büyük bir yükselme, bir "terfi etme" itisinin karşılığı hiç olmamış benim için yazarlık. Zaten hiçbir alanda öyle bir duygum olmamış. Ama gizlenmek niye?

Hatay çok tenhaydı. Gazetelerde duyurulmayınca böyle oluyor. Özellikle de Cumhuriyet'te... Bu tür sanat haberleri ya da duyuruları o gazetede yayımlanmışsa, ayrı bir etki gücü kazanıyor.

Atilla Tokatlı'nın rahatsızlığından söz edildi.

866. GÜN

Sefih yazılardaki nem
İlk giysiyi anımsatır.

867. GÜN

Sözcüklerdeki anlam kaymalarını düşündük Nursel Duruel'le. Günümüzde çok büyük hız kazanmış bu kaymalar. Bakıyorsun, yazdığın sözcük, daha mürekkebi kurumadan yeni bir anlam kazanmış, ya da galat'ın ağına düşmüş. Yalnız Türkçe'de değil, başka dillerde de rastlanıyor bu olaya. Sözgelimi Fransızca'da folklor sözcüğü nicedir "yüzeysel", "eğlendirici", "tuhaf" kavramlarını da çağrıştırıyor; "folklorik" demek bir yerde "modası geçmiş", "bayatlamış" da demek. Kısacası, küçültücü bir anlam kaymasına uğramış Fransızca'da folklor sözcüğü.

Türkçe'deki anlam kaymaları başdöndürücü. Kimi zaman bir tek kişinin işe el sokması, bir yazarın yeni kullanımı, bir

spikerin ya da dublaj sanatçısının azizliği, sözcükten bir şeyler alıp götürüyor. Ya da tersi. Elinizi koysanız sözcüklerin üstüne, eliniz de kayacak. Bu kadar somut. Kayma olayı yeni sözcüklerde ve yabancı kökenli sözcüklerde çok daha hızlı.

Ece Ayhan'ın "marjinal" sözcüğünü ele alması, onu etlendirerek ağırlıklı hale getirmek istemesi o sözcükte büyük bir kaymaya yol açtı. Şimdi bakıyoruz, "marjinal"in anlamı, Türkçe'de, Batı dillerindekinden çok daha başka bir algı bölgesine akmış. Sözgelimi Fransızca'da marjinal kavramı "ikincil" anlamını yüklenir. Türkçe'de ise geçtiğimiz yıl içinde (bakın, tarih bile veriyoruz) "ilginç" ya da "ayrık" anlamında kullanılmaya başladı. Ece de, geçende, gazeteciler lokalinde, bu işe şaştığını söylemişti.

Bir bardak su düşünürsek, marjinal damlanın öbür damlalardan nitelik yönünden bir farkı yoktur, belki konumu yönünden ayrılır onlardan. Marjinal damla, bardağı taşıran damladan hemen önceki, diyebilirsek, bir önceki damladır. Son günlerde ise bardağı taşıran damlaya marjinal damla denmeye başladı.

Duruel'le, rastladığımız anlam kaymalarını ufak ufak bir yere kaydetmeye karar verdik.

868. GÜN

"Deniz olamaz. Ölü bir su. Saydamlığı aldatıcı. Cıva ağırlığında abanmış tabana. Dipte farklı yükseltilerde iki alan var. İlkine ayak basmak güç. Su izin vermiyor. Direnci göğsümü zonklatıyor. İnatla süzülüyorum oraya. Ayağımın dibine gümüş tellerle işli al bir gelin gömleği serilmiş. Bir zamanlar onu giymiş olanın yüzü yok ortalıkta. Yine de

bedeninin kabartıları, sıcaklığı dalga dalga yayılıyor. İçi boş kolların üstüne birer mercan küpe yerleştirilmiş. Beline de örme bir altın kemer... Bu deniz dibi sergisinin yanındaki bir başka taban yüksekliğinde ölmüş amcam ağır ağır annemin saçlarını tarıyor."

869. GÜN

Tanpınar'ın *Aydaki Kadın*'ını edinemedim. Arkadaşım telefonda o kitaptan aşağıdaki satırları okudu: "Meksika... Hasırın ve kilimin dünyanın öbür ucundaki vatanı. Hasırın, kilimin ve sefaletin... Nasıl kelimeler düşündükçe, basitin kadrosunu kırınca çoğalıyor. Sefaletin ve istismarın... Sadece folklorla duyan ve durmadan ihtilâl yapan insanlar... Çünkü folklor sefaletin, biçareliğin tek mükâfatıdır. Nerde ki hayat aksar, orda folklor vardır. Yığın yığın saz şairi görürsünüz. Ve halk raksları dünyadan ayrılır."

Tanpınar'ın sözleri yıllar önce (1956'da mıydı?) yayımladığım "Folklor Şiire Düşman" adlı yazımı anımsattı bana. Şiirde halk şiiri değerlerinin ve halk deyimlerinin olduğu gibi ve çok sık kullanılmasına karşı çıkıyordum. "Düşman" sözcüğünü dile dolayanlar oldu.

Tanpınar folkloru sefaletin ve sömürünün belirtisi olarak görüyor. Daha doğrusu sonucu. Daha da ileri gidiyor. "Nerde ki hayat aksar, orda folklor vardır" diyor. Bu söz doğru mu? Folklor, folklor olarak büyüktür. Ama başka şeylerin yerini tutmaya başlamışsa, yanlışlık başlıyor. Bu da ilkellikle açıklanabilir. İngiltere'de bir gün hayat aksarsa, folklor ön plana mı çıkacak?

Yine yıllar önce bir yazımda da folklorun, sanatta, olduğu gibi değil, bir çeşit yakıt olarak kullanılırsa, yaratıcı sonuçlar

doğabileceğini söylemiştim. Böylece yanlış anlamaları düzeltmek ve yeni bir açıklama getirmek istemiştim "Folklor Şiire Düşman"a. Bu kez de "yakıt" sözüne tutulanlar oldu.

Büyük folklor adamı Pertev Naili Boratav'ın 1982'de Adam Yayınları arasında çıkan *"Folklor ve Edebiyat I"* adlı kitabında şu satırları okuyunca çok sevindim. "Memleketimizde çok defa folklora mükemmel, olgun, usta eserlerinin değeri veriliyor. Oysa ki, folklor eserleri öz karakterlerini gerçek sanat kaidelerine uymamakla gösterirler. Ama folklor eserlerinin sanat yaratmalarında örnek değil de, bir türlü yapı malzemesi vazifesini görmesi gibi, bambaşka ve aynı derecede, önemli bir yeri vardır ki, milli sanatımızın gelişmesinde folklordan, ancak onun bu vasfını göz önünde tutarak faydalanabiliriz". Pertev usta aynı düşünceyi çok daha önce gündeme getirmiş. Kitabın o bölümünü oluşturan yazı 1942'de Yurt ve Dünya Dergisi'nde yayımlanmış. Benim için önemli olan, yukarıdaki sözleri bir folklorcunun da söylemesi.

Ülkemizde, özellikle edebiyat, sanat sorunları üzerine kaleme alınmış yazılarda ilginç bir gerçeğe tanık oluyoruz: Kimse, düşüncelerini ortaya koyarken, başkalarından yararlanmak istemiyor. Bu da toplu halde sağlam adım atmayı zorlaştırıyor. Tartışmak da, yadsımak da, onaylamak da yararlanmadır. Kaç kişi var yararlanan? Şairlerimiz, yazarlarımız arasında, eski edebiyatımızı, hiç değilse kendi alanında, birinci elden izlemiş, özümlemiş kaç ad verebiliriz? Eski kuşağın ustaları, hatta bizim kuşağın ustaları genç yazarları tanıyorlar mı? Hiç roman okumamış şairler, asıl saz şairleri onlardır işte. Hiç şiir okumayan, şiir sevmeyen romancılar geleneği sürüyor mu? Bir parçalanına var. Her kuşak kendi okurunu yeniden ve sıfırdan başlayarak kurma zorunda.

870. GÜN

Lokantadan sonra o öğrenci kahvesine gittik. Olanları bu kez masal üslubu ve sözcükleriyle konuştuk. Daha önce kalp kırına yarışındaydık. Laf-ı güzaf ki, korkunç!

871. GÜN

Küfür, diyorum, bir saldırmama eylemidir.

şubat 1988

868. (B)* GÜN

Ziya Gökalp 1924'te yazmış: "Yirminci asrın en mühim hadisesi gazetedir." Bizim "Önceleme" araştırması için tam örnek. Hemen köşeye ayırdım. 1924'te, bütün bir XX. yüzyıl için böyle konuşabilmesi, Gökalp'in düşünce sınırlarını göstermesi bakımından ilginç geldi bana. Hem hızlı gelişmeyi anlatmak isteyeceksin, hem de bir yüzyılın ilk 24 yılındaki gelişmenin, sonraki 76 yılında aşılmayacağını ileri süreceksin. Gökalp'in bir yazı sürçmesi içinde olduğu sanısındayım. "Şu anda" ya da "bugüne kadar" demek istiyordu belki de. Yine de bir hafiflik var. Yazının başlığı da öyle çünkü. Kültür Bakanlığı Yayınları arasında çıkan *Makaleleler IX* adlı kitaptaki öbür yazıları da okudum. Hepsi de *Yeni Gün, Yeni Türkiye, Cumhuriyet* gazetelerinde yayınlanmış. Bunlarda Ziya Gökalp, geriye döndükçe to-

* 872. GÜN olmalı. Ne var ki, Gösteri'nin mart 1988 sayısında (868) olarak yer alıyor. Daha sonraki günlüklerde Süreya'nın kendisi de düzeltmemiş. Biz (868-B) diyerek, aynı numaralı öteki günlükten ayırmayı uygun gördük (editör).

parlayıcı, ama ileriye boş bakışlarla bakan bir düşünür gibi geldi bana. Artık "formülü bulmuş" olduğuna inanan birinin sağlıksız güveni içinde. İleriyi görme şart değil elbet; ama Ziya Gökalp şimdiki zamanla fazla gönendiği için ileriye bakmak istemiyor. Üstelik, kendisi, ükemizde ileriyi kurma tasarımcısı.

Cumhuriyet'in hazırlayıcı kuşağı, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra kör bir övünme duygusuna kapılmış. Övüne övüne gerçeği elden çıkarma durumuna gelmiş.

Gökalp, 1924'te, XX. yüzyıl için yukardaki saptamayı yaparken Marshall Mac Luhan 10 yaşında mı ne?

Senem'e *Goriot Baba*'nın İngilizce çevirisini yolladım.

Ercüment Uçarı geldi. Kitabı basılıyormuş. Adını sordum. Bir şey söyledi; şu anda unutmuşum. Hemen unutulduğuna göre o adı değiştirmeli. Telefonla uyarayım.

869 (B). GÜN

Deniz tirşe rengini anımsamış. Zaman zaman anımsar onu. Gök, kuş seslcriyle doludur. Beşiktaş'taki camdanbardaktan Veliahd Çayhanesi'nden çıkarken bir an durduk. Denizin ay hali.. Kuş seslerini, sarayı, iskeleyi, denizi bir anda birlikte algılamak tuhaf bir duyguydu. Bir şiirin ön oluşması, bir heykel boşluğunun "beni doldurun" demesi, hayatın oracıkta vurgulanması gibi bir şey. Haydarpaşa'daki üç mendirek şimdi martı kuşağına dönüşmüştür. Yüz martı, bir karabatak. Bir an: dünya mı bu? Dünya bu mu? Yanında senaryocu kız; hayır. Batman Merkez Eczanesi'ne konuk adayı kız...

Siyasi kız.

870 (B). GÜN

Necdet Ökmen işe ne güzel başlamış!

Taşradan büyük kente bakmış.

Öğrencilik yıllarımda, "Köpeğin Biri" adlı öykünün yazarını merak eder dururdum. Kimdi diye merak ettiklerim, sonunda hep iyi sanatçı olarak yerlerini almışlardır. Bir iki kişide de yanıldım. O kadarı olacak.

Ökmen; Sait Faik - Orhan Kemal bileşimi diyebeleceğimiz bir çizgide deviniyordu. Bugün hangi noktada acaba? Bir şansım daha var: Şimdi ne yapıyor diye merak ettiklerim de eninde sonunda bir şey koyarlar ortaya.

871 (B). GÜN

Yusuf Alper'den mektup. Ölümden gereğinden fazla söz ediyormuşum. Bir dergide yazısı çıkacakmış, bunu söylüyormuş; bir de Oktay Rifat'ı ve beni değerlendiriyormuş o yazıda.

Alper'in mektubu duygulandırdı beni. *Türkiye Yazıları*'na (ilk üç sayı) geldiğini anımsıyorum. Öğrenciydi o sıralar. Uzun süre rastlaşamadık. Son olarak, dört yıl kadar önce, İzmir'de, Fuar'da, Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün imza gününde karşılaştık. Vedat Günyol'la ve Arif Damar'la katılmıştık o imza gününe. Arif, her okura kitabını imzalarken, bir de deniz kabuğu armağan ediyor. Öyle bir gün. Yusuf Alper'in edebiyat çevresindeki haksızlıklardan yakınması aklımda kalmış. O günü yazmıştım daha önce. Bunları söylememişim ama.

Bir de şiir yollamış. Çağdaş bir Divan yerinelliğiyle tıkabasa; benzetilerle tatlanmış dizeler. Alper daha önce eleş-

tirisini duygusal-dramatik hatta trajik bir planda gerçekleştirmek istiyordu. Acı'yı söylemekti işi. Bu şiirinde, yerinellik humor'a götürüyor onu. Buna gereksinimi varmış diye düşündüm.

Yusuf Alper bende ölüm duygusunun yanlış sayılabilecek bir noktada belirdiğini anlatır gibi. Karşı çıkıyor buna; hakkım olmadığını söylüyor.

Bir ara (1982, 1983, biraz da 1984) gerçekten çok düşünür olmuştum ölümü. Bugün belki daha çok düşünüyorum. Ama düşündüğüm, kendi ölümümden çok, herkesin ölümüdür. O eskisi sayrılı, saplantılı bir ölüm düşüncesiydi. Bir çeşit heyecanla düşünme. O heyecan, bir istek ya da özlem olamazdı elbet; korku da değildi.

Bir dönem geliyor, sevdiğin, sevmediğin kişiler art arda gitmeye başlıyor: Hayat gündeminde birlikte bulunduğun kişiler. Sanırım sözünü buldum: Gündem! Dostun da var, düşmanın da vardır o gündemde. Bu konuda çok yakında dostunla düşmanın (rakibin, karşıtın) eşdeğer durumdadır. Yakın akrabanın ölümünü yine de doğal bulursun, ama karşıtının ölümü senin daha çok ölümündür. Benzerinin de. Küçük düşmanla yakın kişinin eşit olduğu tek yer ölüm düşüncesidir diyorum. Birincisinde, gerçeğinde ölümü sezersin. Öbüründe ölüm gerçeğindir artık.

Sayrılıydı o günler.

Bugün öyle değilim. Günü de belli: 17 Aralık 1985. O gün bir olay kurtardı beni o düşünceden.

Şimdi birden neden Attila Jozsef geldi aklıma? Nerden? Bir türlü tat alamamışımdır bu şairden. Çevirilerin bereketsizliğinden mi? Ayrıca bir yere oturmadı da çeviriler. Birbirinin karşıtı iki adam sergilendi sanki. Önce ulusçu, hiç değilse ulusalcı bir sanatçı olarak sunuldu. Macar Behçet Kemal'in şiirlerini okuduk. Sonra toplumcu Attila Jozsef'i

gördük, Ömer Faruk Toprak'ı görür gibi. Bir yerde de görece bir Ziya Gökalp'i görür gibi.

Biri yulaf demiş, biri arpa.

Ortada ne yulaf var, ne arpa.

Bu benim kişisel yanlışım olsun. Çünkü tat alamadığım için, bütünüyle bakamadım Attila Jozsef'e.

Büyük şairler genellikle kötü şairlerdir.

873. GÜN

Büyük şair ne demek? Büyük temalarla yazan, hep o temalarla yazan, o temalardan ötürü yüceltilmiş şair demek. Bu konuya dönmeliyim.

Cins şair ne demek?

Hem büyük, hem cins şairler yok mu? Nâzım gibi?

874. GÜN

Bilge Karasu'nun bir saygınlığı var. Kolay ulaşılamaz. Sözgelimi bir Bekir Yıldız, ağzıyla kuş tutsa ulaşamıyor. Diyorum, bir şeyi başlatma, bir şeyin kökenini temsil etme saygınlığıdır bu. Bir aksiyom, bir postulat o, onun elinden alınamazdır artık. Attila Jozsef'te de var bu belki. Ama varsa, yalnız Macar edebiyatı için var. Dünya edebiyatı için var mı? Bizi bağlar mı? Attila Jozsef'in hayatı, şiirinden çok daha ilginç benim için. Yazmak istemiş o hayatı, ama kavramlarla karıştırmış...

875. GÜN

Ülkemizde sağ-sol ayrımı hiçbir zaman bugünkü kadar (bugün: 17 Ocak 1988) yapay olmadı.

876. GÜN

Nuri bir kitap getirdi. Bazı yerlerin altını çizmiş. Şöyle bir cümleyi tartıştık: "Beni henüz oluşmakta olan karakterler daha çok ilgilendiriyor." Buradaki karakter sözcüğünün bir çeviri düşüncesizliği olduğunu söyledim. Henüz oluşmakta olan karakter ne demek? Nuri bunu kabul ediyor. Ama o "henüz oluşmakta olan" lafına fena vurulmuş.

877. GÜN

Nuri'yle Vilayet'in önünde buluştuk. Onun bir pasaport işi varmış. Pasaport verilen yerde, kuyrukta, ayaküstü birer çay içtik. Hava güzeldi. Benim işimi halletmek için yürüyerek Karaköy'e, Paket postanesine gittik. Bu kez orda kuyruğa girdik.

Paket postanesinin içinde bulunduğunu duyumsamak şiirsel bir edimdir. Hele bir şair (Nihat Ziyalan) size Avustralya'dan yılbaşı armağanı olarak gömlek göndermişse.

Yine de asıl şiirsellik yapının içinden geliyor. Eski bir kervansarayı anımsatan bu iç, zamanla yapılan çeşit çeşit bölümler ve eklerle iyice karışmış, bir bulmaca tadı kazanmış. Çakılmış kapılar, köreltilmiş merdivenler, yapıştırma pencereler. Bir anababa yeri.

Çiçek de var.

Nuri eski asma katı bütünüyle ayırt etmeye çalışıyor. Bütün bu binalar yakında yıkılacakmış, diyorum. Bu gerçeküstü, tıklım tıklım görünüm, bu Gümrükçü Rousseau kokusu öyle üç beş yılda oluşamaz. İngilizler, karantina, ikinci ambar, gidiş-dönüş bileti...

Paketi açtık ki, iki gömlek; hemen bölüştük.

Bir de mektup Ziyalan'dan. İlişikte üç şiir. Asıllarını *Adam Sanat*'a yollamış. Gömlekler de kendi aile firmalarının yapımı.

Nihat Ziyalan iki yıl önceki son gelişinde anlatmıştı. Avustralya'nın güneyinden kuzeyine uçakla 5 saatte geliniyormuş; ordan Singapur'a ise 1 saatte. Oysa haritada Singapur'la Avustralya arası daha uzak görünüyor. Avustralya'yı olduğundan küçük mü gösteriyor haritalar?

878. GÜN

Serpin'den mektup. Odesa'dan.

"Yine yanlış yerlerde bekledik birbirimizi. Bu kez, Odesa'da. Tarihi yapılardan birinin iç avlusundaki çayhanede bir bardak soda geldi masamıza. Son yirmi saatin cehennem kargaşası, bu ince ayaklı lotus bardaktan yükselen aydınlıkta eriyip gitti. Edebiyat yapıyor diye alay etmeyin, gerçekten öyle oldu.

Çözümlenecek onca sorun zaman söyleşisine girmiş bulduk kendimizi. Balzac, Bayan Hanska'ya tür ayrıntılar niye unutulmuyordu? Yazarı da, roman kişisi gibi algıladığımızdan mı?

"Üzerinde çalışmayı düşündüğünüz konu, konudan da çok sizin yöneliş biçiminiz heyecan verici. Uzun süreceğini söylüyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, çalışma planınız ye-

terince açıklık kazanmış değil. Arkadaşınızın nasıl katkıda bulunabileceğini de tam anlayamadım."

Odesa için "Sovyetler Birliği'nin Mezopotamyası" diyor Serpin: İki ırmak (Dnieper ve Dniester) arasında.

Küçük çocuklar hostesi şimdi de Karadeniz kıyılarında Madam Hanska'nın adresini arıyor. Yakında dönecekmiş.

Buket Uzuner'i anımsadım şimdi. O da gittiği her yerden dostlarına mektup yazar, kartlar gönderir. Belki şu anda o da öbür Odesa'dadır. Öbür Odesa, ABD'de, Texas'taymış. Nüfusu da yüz bincik.

879. GÜN

Halk edebiyatımızda "Yar", sevgili kavramı üzerine yaptığım incelemeyi (inceleme değilde, küçük bir gezinti) *Gergedan*'a birkaç gün içinde ulaştırmam gerek. Halk şairi, kadını nasıl görmüş? Halk şairi, Divan şairine öykündüğü için de mi öyle görmüş?

880. GÜN

Sezer Tansuğ'un *Türk Resminde Yeni Dönem* adlı kitabı. Sorular getiren bir yapıt. Her yanına katılamazsınız; ama yazarı da istemiyor her yanına katılmanızı. Anılarıyla da bezemiş. İlginç bir kitap bence. Tatla okunuyor. Karşıtını yüreklendiren, atak bir kitap.

881. GÜN

Gazeteciler Cemiyeti Lokali kapanmış. Daha doğrusu, Cemiyet'in açtığı tahliye davası sonuçlanmış. Hıdır bana

bunu açıklarken Buyrukçu ve Özkırımlı geldi. Başka yer ararken Sedir Lokantası'nda bulduk kendimizi. Mehmed Kemal de geldi.

Lokalin kapanması benim için bir değişmedir.

mart 1988

882. GÜN

Öncesiz bakışları yeryüzünün
Krater gölleri

883. GÜN

Kadıköy parkına yapılan camekân odacıkların ne olduğu anlaşıldı sonunda. Çiçekçilere ve akvaryumculara kiralanmış. Bir de kuşçu var. Zaman zaman gidip kuş seyrediyorum orada. Geçende mendireğin ucundaki fenere kadar yürüdüm. Bir adam uyuyordu, uzanmış. Bir adam da elinde ağ gibi bir gereçle, kayaların arasında bir şeyler arıyordu. Bir an buraya niye geldim diye düşündüm. Hatta nasıl geldim diye. Parkta dolaşırken Atilla Tokatlı'nın ölümünü düşünüyordum. Farkında olmadan kendimi burada buldum.

884. GÜN

Haldun Taner Hikâye Ödülü için gelen yapıtlarda bazı ortak özellikler gördüm. Geçen yılki yapıtların çoğu da öyleydi. Olayı köyde geçen öykülere şimdilerde daha seyrek

rastlanıyor. Buna karşılık yabancı ülkeler girmeye başlamış Türk öyküsüne. Toplumcu dediğimiz türde öyküler de azalmış. Birçok öykücüde de, bilim-kurgu merakı gördüm.

Bir de şu: Ödüllere katılanların büyük bölüğünün günümüzün önde gelen Türk öykücülerini, sanat dergilerini okumadıkları anlaşılıyor. Yalnız ödüllere katılmak için öykü yazan kişiler de var.

885. GÜN

Zeynep Oral'ın *Milliyet Sanat*'ın 10 sayı sürecek eki için önerisini kabul ettim. 10 yazarın 13 yaşındaki portresini çiziyorun. Yazarları Zeynep Oral saptamış: Aziz Nesin, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Adalet Ağaoğlu, Gülten Akın, Can Yücel... İki kişi daha vardı, Dağlarca. "13 yaşında" Dağlarca.

886. GÜN

İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın ilk yönetim kurulu üyelerinden biri de bendim. Vakfın kurucuları, vakfın senedine ilginç bir madde koymuşlar: İçişleri, Dışişleri, Maliye ve Turizm ve Tanıtma Bakanlıklarından genel müdür düzeyinde birer kişi yönetim kurulu üyesi olacak... Bakanlıklara yazı yazılmış, temsilcilerinizi belirleyip bildirin diye. O sıra ben Maliye Tetkik Kurul üyesiyim. Bakan beni çağırdı, o işle de görevli olduğumu söyledi.

Vakfın ilk yönetim kurulu toplantısı beş on gün sonra.

Elime verilen belgelere baktım. Yasal dayanakları incelemeye çalıştım. Bir vakıf senedinde, devlet memuruna

özel kişilerce görev verilmesi, hiçbir tutamağı olmayan bir şeydi. Üstelik bize yollanan vakıf senedinde kurucular tarafından "tahsis" edilen parasal kaynağın niceliği de, gösterilmemişti. Tuhaf geldi bu bana. Vakıf demek, belirli bir paranın, bir amacın gerçekleştirilmesi için ayrılmasıydı. O para yoksa, vakıf da kurulamazdı. Yoksa daha kurulmamış mıydı vakıf? Senet? Senet de bir ön senet miydi? Vakıf kurucuları hangi hak ve yetkiyle dört bakanlıktan adam çalıştırma kararı verebiliyorlardı? Amaç, nice güzel olursa olsun, açıklayamadığım, yerine oturtamadığım bir başlangıç vardı bu olayda. İlk yönetim kurulu toplantısına katıldım. Ertesi gün de bakandan bu işten alınma dileğinde bulundum. Çünkü katıldığım o tek toplantıda, işi anlamıştım: Kurucular, devletten para koparabilmek ve işlerini iyi yürütebilmek için, bizleri yönetim kuruluna sokmuşlardı. En kritik durumda olan devlet temsilcisi de bendim, paranın kaynağından geliyordum. Benden sonra o işi üstlenen arkadaş ne yaptı bilmiyorum. Aradan yirmi yıla yakın bir süre geçti. Gerçekten güzel şeyler gerçekleştirdi İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı. Zaman zaman bir sanat düşkünü ya da sanatçı olarak yanlış mı davrandım diye düşündüm. İşte sanat, işte festivaller...

Ne olursa olsun, o vakıf senedinin içeriği, (icat edilmiş ek içeriği diyelim) hukuk ve maliye görmüş biri olarak bende yara açmıştır.

Biri diyecek, sen kimsin ki koskoca kültür ve sanat vakfına karşı. Doğru. Ama bu konuda iyice nesnelim, sadece kendi küçük tanıklığımı anlatıyorum

Aslında, bir rastlantıyla, vakıflarla epey ilişkim oldu.

27 Mayıs'tan sonra, Konya'daki Vakıflar Müdürlüğü'nde incelemeler yaptım. 12 Mart'tan sonra, demin anlattığım vakıf düştü payıma.

12 Eylül'den hemen önce de, İlim Yayma Vakfı'nın hesaplarını incelemekle görevlendirildim, yasalara aykırı bir yan görmedim.

E Yayınları arasında çıkan *Para Babaları*'nı, *Koza* Yayınları arasında çıkan *Kirli Amerikan İmparatorluğu*'nu birkaç kez okudum.

Av araçlarıyla yakından ilgilenen bir vakıf kuracağım ve Sağlık, Ticaret ve Maliye Bakanlıklarından birer müsteşar koyacağım vakıf senedine...

887. GÜN

Yeni açılan Altıneller Sanat Galerisi'ndeki karma sergiyi geziyorum. Ruzin Gerçin'in resimleri bir Eti minyatürünü, güncel ikona olarak galeride dolaştığınız dakikaya getiriyor. Çok sevdim bu resimleri.

Hep Nevhiz ararım, pek de bulamam. Nevhiz'in gözlüklüsünü seçtim bu kez.

Muzaffer Akyol, iyi bir ressam. Çıldırsa en iyi ressam olacak. Birikmiş emeğin sapmaya gereksinimi var onda.

Burhan Uygur'un armağan bir tablosu vardı bende. Birkaç yıl önce Beşiktaş'ta onun portresini yapmayı denemiştim. Hoşuna gitmiş. Bir resim armağan etmişti. Altıneller'de gelecek sergi için onu satmaya karar verdim. Parasal yönden sıkıştım. Galeri yönetmeni İpek Tekil'e söz verdim, Tanrı beni affetsin. Sevgili Burhan, bir tane daha istiyorum. Yoksa Piramitler altında dilenci olarak yaparım karikatürünü.

Burada Charles Suarez'den söz edilebilir artık. Charles Suarez benim. Charles Suarez yani C.S., Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarımda Mülkiye Dergisi'nde o

saçma sapan desenleri yapmıştı. Karakoç'un Mona Roza'larına da o desenlerden koydum. Gerisini söylemeyeceğim..

Gerisi şu: Nedret Gürcan'ın Dinar'da yayımladığı *Şairler Yaprağı* Dergisi'nde alıntılandı o desenler. Sanki öyle bir ressam varmış...

Evet, bir ressam olarak bakıyorum Bülent Ecevit'e. Ressam olan benim elbet. Bülent Bey'i bir Afgan mücahidi olarak görüyorum.

Tevfik Fikret'e ne kadar benziyor Bülent Bey! Yalnız bıyık olarak değil. Birsen, anılarını yazacakmış. Kitabının adını ben önerdim. *Çoğunu Biraz Tanıdım.* Kitabın redaksiyonunu da üstlendim. İlginç bir konumu var Birsen'in. Hem Mihri'yi, hem Doğu'yu, hem Dağlarca'yı, hem Patriyot'u, hem Ahmed Arif'i, Atilla Tokatlı'yı, hem Leyla Pamir'i, hem Cahit Kayra'yı, hem Süleyman Ege'yi, hem Emil Galip'i, hem Sinan Cemgil'i, hem Metin Güngörmüş'ü, hem Behzat Ay'ı, hem kadın berberi Feriha'yı, hem temizlikçi Cevahir'i biraz biliyor. Fethi Naci'yi aradım, bulamadım. *Edebiyat Kuramı*'nın çevirisi için bir ay daha süre istiyorum. *2000'e Doğru* için Tarık Buğra'nın portresini çizmek gerek.

Adana Milletvekili Cüneyt Canver telefon etti. Yok yahu, gerçekten hiç tanımıyorum Fikri Sağlar'ı. Zaten, o yazıları, adamları tanımadan yazıyorum; izdüşümleriyle, bizde bıraktıklarıyla.

888. GÜN

Hikmet Şimşek, TV'de pazar konseri sunuculuğu yapıyor. Yaşlanmış, arkadan bir de saç atmış. Profesör de olmuş. Hik-

met var diye de kaçırmıyorum bu konserleri. Düşünüyorum da, 26 yıl geçmiş aradan. Paris'te Montparnasse'ta, aynı binada oturuyorduk. Onun stüdyosu bir üst kattaydı. Hitmet'le ilgili iki tablo kalmış aklımda o günlerden, capcanlı iki anı karesi.

Birincisi mutfağa ilişkin. Ocakta dört beş tane tencere ya da tava. Yemek şefi Hikmet Şimşek'in bir elinde kepçe, birinde çatal, birini o yemeğe daldırıyor, birini öbürüne. Hepsi de Türk mutfağı ürünü olan bu yemekleri çifte çubukla yönetiyor.

İkinci izlenim daha berrak. Bir gün kapıyı açıyorum ki, zil, şal ve pijama. Hikmet yatakta, sırt üstü uzanmış, bacakları ve kolları havada, parmaklarında zil, çılgın bir biçimde oynayarak prova yapıyor. Romanya'da yöneteceği konserin provasını.

Benim Rumence'den anladığım da o konserden sonra ortaya çıktı. Hikmet Romanya'daki gazetelerde konseriyle ilgili yazıları kesip getirmişti. Onları rahatça Türkçe'ye çevirdim. Hikmet şaştı buna. Benim hünerim Rumence'nin Fransızca'ya çok benzemesinden doğuyordu. (Şey parantezi: Hiçbir dili tam bilmiyorum, ama dillerarası serüven diye bir şey varsa, orada yeteneğime güvenebilirim).

Hikmet daha sonra Almanya'ya geçti. O ülkeden burs almıştı.

O gidince, stüdyosuna ben yerleştim. Onunki daha büyüktü.

Aslında Hikmet Şimşek'li, bir hatta, iki anı karesi daha var. Onları da kendisi anlatsın...

Biri bir bayan piyanistle ilgili. Borcu vardı bayan piyanistin...

Öbüründe Hikmet Şimşek'in arabasının kapısı değiştirilecek.

889. GÜN

Bugüne dek, yazarken en özgür olduğum, kendimi öyle duyumsadığım yayın organı *2000'e Doğru* Dergisi oldu. Özgür olamadığım yerde zaten yazmam. Ama kişinin kendini iyice öyle duyumsaması müthiş bir şey!

890. GÜN

"Kaç öpücük sığar alnına."
Pir Karacakız

891. GÜN

Turgut Özal'ı getirin Türkçe'ye çevireyim.

892. GÜN

Enis Batur'un *Modern Dünya Edebiyatı Antolojisi;* Ataol Behramoğlu'nun *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi;* Şükran Kurdakul'un *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Tarihi...* Zaman zaman bakılacak kitaplar. Ataol Behramoğlu, Sunay Akın'ı, Enis Batur'u ve Cahit Zarifoğlu'nu nasıl dıştalamış!

Bir de posta kutusundan *Yabanlu Pazarı* adlı bir kitap çıktı. Selçuklular döneminde uluslararası bir fuarı anlatıyor. Yazarı: Prof. Dr. Faruk Sümer. Çok ilginç bir kitap. İki gün sonra Hulki Aktunç'tan mektup geldi. Şöyle diyor: "Haber: *Yabanlu Pazarı* diye bir kitap buldum. Belki görmemişsinizdir diye, bir tane de sizin için aldım. Çok ilgi çe-

kici. Yolluyorum. Bütün adreslerimi ve telefon numaralarımı yazıyorum ki, eliniz değerse arayasınız."

Hulki'nin telefon numaralarından başım döndü. Hulki: Türkçe'nin seramik ustası.

Pir Karacakız'la *Yabanlu Pazarı*'na bir dadandık ki, Van Gölü'nde balık tutulduğuna bile tanık olduk. Memo Emrah bizim ailece Arap olduğumuzu kanıtlamak için araştırmalar yapıyor. Zazalığımız ne mi olacak?

Duruel'le, Britannica'ya yine geç kaldık.

Fethi Naci'yi aradım, bulamadım, *Edebiyat Kuramı* bir iki ay gecikebilir mi? En iyisi lafı hayat gerçeğimize getirmek.

Geçikmişiz dedim ona. O da diyemedi ki, gecikmemişiz.

893. GÜN

"Karımla yürüyordum. Kaydı altımdan devrile devrile toprak. Geçmişi uygar bir kenti boşluğa sıyırarak."

Dedi.

nisan 1988

895. GÜN

Yargıç ilk duruşmada görevsizlik kararı verdi. Sevinmeye vakit kalmadı; çünkü davaya bu kez başka bir Asliye Ceza'da bakılacak. Sanık sırasında oturuyorum. Her şeyi de unutmuşum. Nasıl girdim bu işe? Beş yıl geçmiş aradan.

Odibank'ta (Ortadoğu İktisat Bankası), 1983'te, altı ay kadar bir yönetim kurulu üyeliğim var. Prof. Cevat Geray'la birlikte. İkimizin de ayrı ayrı sınıf arkadaşı olan Zeki Dölen

de yönetim kurulu başkanı. Banka battı. Zaten biz geldiğimiz zaman batmak üzereydi. Bizler kurtarıcılardık.

Temiz bir bankaydı Odibank. Hisarbank'tan 1 milyar (o güne göre, iyi para) alacağı verilmediği için battı. Daha sonra Ziraat Bankası'na mal edildi. Ziraat Bankası ilgilileri, zaman aşımını kesmek ve olası bir sorumluluktan kurtulmak için, Odibank'tan geçmişteki bütün işlemleri için Cumhuriyet Savcılığı'na başvurmuş.

Cevat'a diyorum ki, "Sen de aynı suçlardan sanıksın ya, demek ben temizim!" O da bana aynı sözleri söylüyor.

Kısacık deneyimde bankacılığı öğrenemedim. Ama o günlerde Ankara'ya uçakla gide gele, Türkiye'deki işadamı gerçeğini özel sektörün genç bürokratlarını, düşünce ve duygu dünyalarını biraz olsun kavrama olanağı buldum. Daha önceleri rastlanmamış bir insan tipi. Bazı konuları en iyi bilen, birkaç yabancı dille pusatlanmış, duyguyu adam akıllı dışlamış, bazı konulara (edebiyat, felsefe, tarih) hiç yaklaşmamış, kendine güveni şımarma noktasına getirmemiş kişiler. Ayrı bir argoları, hiç değilse jargonları da vardır. Uluslararası deyimleri olduğu gibi, ya da Türkçede eğip bükerek kullanırlar. Sözgelimi "Raspuçkayı yedi" derler. Kişisel hayatlarında dürüsttürler.

Yaşlıları ve gençleriyle, bir bütün olarak, nasıl şey bu? Tanımlayamıyorum. Bir uç noktaya vardırarak toptan bir görsel, daha doğrusu görselde ruhsal tanım yapabilir miyim? Istakoz kıvamı. Öyle bir ıstakoz kıvamı ki, Zeki Müren'in kolu bacağı gibi sağlıklılaştırılmış, ama katı görünen o kıvama dokunduğunuz zaman sanki kabuğun altında dışarıya fışkırmaya hazır bir sıvı var...

896. GÜN

Abbas Cılga bugünlerde peşime fena düştü. Ev sahibi yapmak istiyor beni. Kooperatif kooperatif dolaştırıyor. Parama karışıyor. Sınırlar koyuyor. Her gün şu kadar harcamalıymışım. Sanki param var...

Ercüment Uçarı'nın *Geçmiş Zaman Tevellüdü* adlı kitabı geldi. 5000 lira fiyat koymuş. Kimse almaz dedim. Elden satacakmış.

Gösteri'deki yazısını da okudum. Bunca savlarla görünmesi seyrek yazı yazmasındandır diyorum. Takılırdık hep ona, "matrut yarbay" derdik. Gerçek bir İstanbul efendisidir. Şiirine gelince, onun için ilk izlenimimi söylemekle yetineceğim. İkinci Yeni falan yoktu henüz, kim bu Ercüment Uçarı diye düşünmüştüm. Hatta İstanbul'a geldiğimde, Edip Cansever'e sormuştum. Bence Ercü'nün asıl üretici olduğu yıllar, o yıllardı. Kimseye benzemiyor ve etkili oluyordu.

Son kitabını Memo Emrah'la birlikte okuduk. Daha doğrusu ona okutup dinledim. Memo, Ercüment'in elinde büyümüş. Başka kitap olsa, öyle okumaz. Şiirleri absürd buldu ve kahkahalardan tıkana tıkana okudu. Ercü'nün istediği de bu değil mi zaten? O kahkahalar küçümsemenin değil, şaşırmışlığın kahkahaları... Elbet, Memo Emrah için. Benim içinse, Ercü, benim, yani benim gibilerin artık iyice savunusuz kalacakları bir noktada deviniyor. Bunun için, onu, kendisinin de özlediği *Üçüncü Yenigarip* akımının kurucusu ve tek üyesi olarak değerlendinmek uygun olacak. Ekranda görünmek isteyen bir terliksi hayvan, bir amip; Kadıköy pazarını dolaşırken kuşları düşünen bir güzel adam, Ercü. Aslında şöyle demek daha doğru, demek Ercü gibi bir yanımız da varmış...

Ercü'nün eksik yanı sadece şiirden çıkış yapmasıdır bence.

Gazete bile okumaz. Bunu bir erdem sayar.

Kahvede çay ısmarlamaz. Evine gidersen kuş sütü bile sunar.

Kavga ederdik, kim daha Beykoz'lu diye. Ercüment Uçarı da, Ömer Faruk Toprak da Petrol Ofis'te çalışıyorlardı. "Petrol Ofis Şairleri" derdik onlara. Petrol Ofis şairleri müziğe fazlaca yer veriyorlardı şiirlerinde. Kimileri Ömer Toprak gibi her şiirinde Beethoven'den, kimileri de Uçarı gibi Suzinak'tan söz ediyorlardı. Uçarı, Toprak'ı sevmezdi; Toprak da küçümser, biraz da alaya alırdı onu.

897. GÜN

Hadi Olca *Yazarların Evi* için indirimli kredi kartı hazırlatmış. Bir tane de bana verdi. Lokantada yiyip içeceksin, yüzde 15 indirim; ayrıca, bir ay sonra ödenmek üzere 100 bin liralık kredi. Sınırlı sayıda düzenlenmiş bu kart.

Hadi coşkulu bir adam. Ticarette nasıl başarı kazandı, anlayamıyorum. Bana boyuna tasarılarından söz eder. Simtel'in sahibi onun akrabası, benim de sınıf arkadaşım. Simtel'in halkla ilişkiler birimine biz el koyacağız (oysa, Simtel kendi birimini çoktan kurmuş.)

Özkan Mert, İsveç'ten telefon etti. Orada, radyoda çalışıyor ya, böyle bir olanağı var. Oysa ben burada boyuna Fernuh Doğan'a telefon ediyorum, bir türlü numarayı düşüremiyorum.

Memo Emrah altı ay önce Hendek'e götürdüğü Evliya Çelebi'leri getirdi. Yazın bir daha gömüleyim diyorum onlara, geniş zaman içinde.

898. GÜN

"Yazdım ve kurtuldum
bir sonrakine kıskıvrak"
Enis Batur

899. GÜN

Ayane dergisini 4. sayısı geldi. Yönetim yeri Rize'de, yazışma adresi Ankara'da olan bu küçük yayın organını seviyorum. Özellikle şiirde savsız bir kıpırtı içinde. Yazılmakta olan şiiri temel almıyor, ondan kaçmıyor da. Nuri Pakdil'in *Edebiyat*'ını anımsatıyor biraz. Taşra dergisi değil, ama yerel yetenekleri değerlendirmeye çalışıyor. Bu tür küçük dergilerin çoğalması edebiyatımız altından nicedir kaymakta olana alt yapıyı yerine getirir umudundayım.

Ayane'de Ahmet Telli ile yapılmış bir konuşma var. İlginç. Benim için de güzel sözler söylemiş Ahmet. Ama bu konuşmada asıl önemli olan kendi kuşağı için söyledikleri.

Yalnız, bir yargısına tutuldum. "Dıranas baştan başa bir Baudelaire'dir" diyor. Yanılıyor. Daha önce yazmıştım bunu. Dıranas da yıllar önce Erdal Öz'le bir söyleşisinde özellikle vurgulamak zorunda görmüştü kendini. Tek bir (ya da iki) şiirde Baudelaire etkisi bulunduğunu, onun dışında bu şairle bir ilişkisi olmadığını söylemişti.

Baudelaire yok Dıranas'ta.

Les Fleurs du Mal; Şer Çiçekleri, Kötülük Çiçekleri adlarıyla Türkçeye çevrildi. Baudelaire'in daha önce yapıtına koymayı düşündüğü ad da açıklayıcı. *Les Limbes* diye düşünmüş. Bu sözcüğün sözlük anlamı, vaftiz edilmeden ölen çocuklar... Belirsizlik anlamı da var. Rodin'in, kitap için yap-

tığı desende bir bebek annesinin memesini değil, kalçasını emmektedir. Evet, kötülük çiçekleri... Ağu çiçekleri de denemez mi?

Bu içerikle Dıranas'ın ilgisi yok. Dıranas'ın şiiri parıltılı anları, güzellikleri anlatma tutkusu içindedir. Hep Baudelaire dendi. Bence Baudelaaire hiç tanınmadan atlandı Türk şiirinde. Ya da, ne bileyim, ondaki bazı biçim öğelerinden, bazı sözcüklerinden (mozaik olarak) yararlanıldı sadece. Tanınması beklenen günlerde de modası geçmiş sayıldı. 1930'lu yılların sonlarında Türk şiirinde Baudelaire için oluşan uygun ortam *Garip* patlamasıyla berhava oldu. Valery de öyle. Garip'in kavgası şiirin, İkinci Yeni'nin gürültüleri arasında şiirimizde tutamaksız kaldı.

Mülkiyeliler Birliği'nden, Ankara'dan telefon ettiler. "Bürokratta kimlik değişmesi" konulu bir söyleşi yapmamı istediler. Kabul ettim. Ettim ama... Hep böyle, yüzüm tutmuyor, bir öneriyi kabul ediyorm, sonra da hemen pişman oluyorum. Ayın 20'sinde Ankara'da olmam gerek.

900. GÜN

Aşıkpaşaoğlu Tarihi. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları arasında yayımlanmış. Yayıma hazırlayan: A. Nihal Atsız.

Nihal Atsız, Aşıkpaşazade'yi Aşıkpaşaoğlu yapmış. Böylece arı Türkçeye hizmet etmiş olmuş.

Aşıkpaşazade'ye tam özel ad da denemez belki. Ama artık öyle olmuş. Kitabının adı olmuş. Değiştirilemez.

Rahmetli Vedat Üretürk bu konuda daha ileri gidiyor; çevirilerin Fransızca özel kişi adlarını bile Türkçeye çevirmeye çalışıyordu. Sözgelimi, "Monsieur Pierre"e, "Bay Kaya" diyordu.

901. GÜN

Odibank sıkıntısından hemen sonra bir sevinç: *Sıcak Nal* ve *Güz Bitiği* sonunda çıktı (lar). Üç ay gecikme benim yüzümden. Metinleri zamanında teslim edemedim; birini daha geç götürdüm; *Güz Bitiği*'ndeki işleyimleri yetiştiremedim. Yine de her gün kitap çıkarmış oluyorum. *Sıcak Nal*'ın baskı tarihi 31 Mart 1988; *Güz Bitiği*'nin 1 Nisan 1988.

Kitapları ıslatmak için Sirkeci Gar Lokantası'na gidelim dedik. Baktık ana baba günü orası. Turistler tek boş masa bırakmamışlar. Beşiktaş'taki Park Lokantası'na gittik. Daha iyi oldu.

Günler'i kitaplaştırmamı da istiyorlar. Kararsızım bu konuda. Dergilerde çıkmış olan bölümü sonbaharda yayımlanamaz mı? Yine sürdürürüm. Bütünü? Bir kırlangıcın hayatı kadar sürmeli bu yazılar.

Fethi Naci ile görüşebildik sonunda. Yeni teslim günü için anlaşıtık.

902. GÜN

"Rüyalarından kabaran dalgaların karşılığıdır ak kâğıt üstündeki gerçek. Baban bıraktı seni ırmağa. Öznesi ve nesnesi olduğun akışın içinde dönüp dönüp baktın geriye. Başlangıçlar sizden önceydi... 'Irmaklar üstlerine atılan her şeyi uzaklara götürür; fare ölüsünü de, gülü de taşısa, köpükleri bembeyazdır' demişti. Köpükler kaynakla bağı kopmayan göndermelerdir geleceğe...

"Ne Yunus karnı, ne sepet...

"Gizilgüçlü, sapsade bir desen çizdi yolculuk için.

"Başınızın üstünde Aras kenarının ince dumanı,

"Ayaklarınız şimdiki zamana bağlı..."

903. GÜN

Pazartesi. Necdet Ökmen ve Erdoğan Alkan'la buluşacağız.

Daha önce *Gösteri*'ye uğradım. Doğan Hızlan'dan aldım acı haberi: Oktay Rifat ölmüş. Bugün, 18 Nisan 1988.

"İmdi, yürek yırtılır."

Son olarak altı ay kadar önce Kadıköy'de bir sanatevinin açılış kokteylinde karşılaşmıştık. Çok az konuşabildik. Bir ara sözü içkiye getirdi ve şöyle dedi: "Artık akşamları bir dubleyle idare ediyoruz..."

Son yarım yüzyılın beş altı şairinden biri.

Türkçe bir bahçeyse, daha çok onun bahçesi.

904. GÜN

23 Nisan'ın, uluslararası çocuk şenliğine dönüşmesi çok güzel bir şey. Bunun dünyada tek olması bir özgünlük de kazandırıyor ülkemize. Her yıl o günleri iple çekiyorum. TV'de gösterileri büyük bir tatla izliyorum. Başka bir şey bu...

Yalnız bu yıl ilkellikle de, barbarlıkla da kolay açıklanamayacak iki tatsızlığa tanık olduk.

Birincisi, Türkiye temsilcisi olarak çocukların parlamento gününe katılan çocuğun giyimi. ABD'lisi, Macarı, İngiliz, Fransızı ulusal giysiler içinde boy gösterirken, bizim temsilcimiz koyu renk takım, ak gömlek, kıravatla kürsüye çıktı. Aşağılık duygumuzda da tutarsızlık var diye düşündüm. 19 Mayıs'ta gençlere neredeyse çarşaf giydirecek bir anlayış, 23 Nisan'da ilkokul çocuğuna ulusal giysiyi çok görüyor. Çocukların parlamento gününde, dünyanın tek modern giyinen halkı olduğumuzu kanıtladık.

İkincisi tatsızlık ilkellik ve barbarlıkla belki biraz açıklanabilir. İçişleri Bakanı kürsüye çıktı ve yaptığı konuşmada "Atatürk'ün yurdu düşmanlardan kurtardığını, 23 Nisan bayramının buradan kaynaklandığını" söyledi. O anda meclis salonunda o düşmanların çocuk temsilcileri de vardı. Hem kardeşlik şölenine çağırıyorsun, hem de sizin gibi düşmanlardan kurtulduk diyorsun...

mayıs 1988

905. GÜN

Milliyet Sanat'ın "Edebiyatımızdan On İnsan Bin Yaşam" ekinde, Fazıl Hüsnü Dağlarca için yazdığım metin, kapakta ve gazete ilanlarında "şiir" diye sunuldu. Şiirdir de belki. Ya da şiir olan yerleri var. Ama benim şiir çalışmanı, ya da bende şiir, o metindeki gibi oluşmaz. Ayrıca korkarım da şiirden. Bundan mı bilmem, o metinler için kullanılan "şiir" sözcüğü tedirginlik getirdi. Zeynep Oral'la konuştuk. Şiir yerine düzyazı denecek.

Bu kez de başka bir sorun çıktı.

Ek'in kapağında şöyle yazıyordu: *Yazı:* Zeynep Oral; *Şiir:* Cemal Süreya; *Çizgi:* Tan Oral.

Şimdi şöyle yazılacak: *Yazı:* Zeynep Oral, *Düzyazı:* Cemal Süreya; *Çizgi:* Tan Oral.

Tuhaf şey, yazı ile düzyazı arasında bir ayrım belirdi. Bütün anlamlarıyla "prose" mu? Cendrars'taki anlamıyla da? Aradığım ayrım... Yine de, aslında, Zeynep'inkine mi düzyazı denmeliydi? Bir kere oldu. Düzyazı sözcüğündeki oturmamışlık, beklenti, "düzşiir" sözcüğünü de çağrıştırmakta. Bana uygun.

O on kişi Zeynep'in seçtiği on kişi.

906. GÜN

Fethi Naci'yle.

Folklor ve çağdaş sanat konusunda Boratav'ın bu sayfalarda andığım sözlerini Naci çok daha önce *Eleştiri Günlüğü*'ne almış. Laf değdirdi: "Yahu" dedi, "bizler birbirimizin yazdıklarını da mı okumuyoruz."

Hemen her yazdığını okumuşumdur Fethi Naci'nin. Bunu bir atlama gibi görmesin isterdim. Önemli olan Boratav'da buluşmamız.

Kavgacı şiir adına folklor ve halk şiiri değerleri hamasi bir söz yığını içinde yozlaştırıldı çoğu zaman. Ne yazık ki şiire tek tip elbise giydirmek isteyenler prim de yaptılar. Burada batağa girenleri yitmiş yetenek saymıyorum. Yetenek, gerçeği ve önündeki olanakları görür.

Şu yanlışa düşüldü. A. Macciocchi'nin *Faşizmin Analizi* adlı yapıtını ben Türkçeye çevirmiştim. Yazar o kitabının bir yerinde Stalinci resim sanatıyla Nazilerin resimlerini yan yana düşünür ve ortak özellikler bulur. Bizde de hamasilik toplumcu şiire nasılsa girdi. Genç şairler bugün ondan kurtulmanın yollarını arıyorlar.

General Evren, Gülhane Askeri Tıp Fakültesi'nde yaptığı bir konuşmada şöyle demişti: "Askeri hekim önce asker, sonra hekimdir. Her zaman bunun bilincinde olmalıdır." Hippokrates'e ne müthiş şamar! Kavgacı şiiri yönlendirmek isteyenlerin de genç şaire bu tür önerilerini gördük.

Haşim Şahin'i çok severim. Dürüst, toplum değerleri için savaş veren, ödünsüz, hatta kahramanca bir tavrın adamıdır benimçin. Geçende bir yerde karşılaştık. Çok içten bir çıkış yaptı. "Benim şiirimi sevmiyorsun, değil mi ağabey?" Tekdüzeliğin, çeşitsizliğin sakıncalarını anlatmaya çalıştım ona.

Yerel dile o kadar yaslanmaması gerektiğini söyledim. Ne dediğimi anladı elbet.

İstanbul'da taşra sanatı yapılamaz.

Bütün eleştirmenler ve deneme yazarları şiire yakın olmuş. Bu bir şanstır. Ataç, S. Eyuboğlu, Fethi Naci, Mehmet H. Doğan...

Bezirci? Evet, o da... hep şiirle uğraştı. Bizleri adam yerine koymuyormuş. Koymasın. Arkadaşımızdır. Geçende, Almanya'dan gelen Sıtkı Salih Gör'le birlikte *2000'e Doğru*'da beni aramış.

907. GÜN

Şairdi, Türkçesini ilerletmek için bir edebiyat öğretmeniyle evlendi. Onun üzerine ne zaman düşünmek istesem, sadece bu cümle geliyor aklıma. Rekorları olan bir adam.

908. GÜN

Darüşşafaka Lisesi'nden bir öğrenci geldi. Dergi çıkarıyorlarmış. Benimle konuşma yapacak. Soruları da getirdi. Akıllıca yönetilmiş sorular. Ne yazık ki soruların yazılı olduğu kâğıdı yitirdim. Ayıp oldu çocuğa.

Zihni Anadol'un *Truva Atı*'nı okuyorum. Atın içi oldukça zengin.

Gergedan'ın erotizm özel sayısı için Sade'ın *Justine*'inden parça.

909. GÜN

Parkta geleceğin hüznü.

910. GÜN

Yeni Çınar Yaylası'nda "öngün" tartışması.

Gazeteciler lokali kapandıktan, Şehir Lokantası'nda Bâbıâli havası bulunduğuna karar verildikten, Sedir'e halıcı tüccar el koyduktan sonra, pazartesileri Yeni Çınar'da buluşuyoruz. Buluşmak da denemez, herkes bir iki arkadaşa rastlarım diye geliyor oraya.

Bugün arife. Behzat Ay hemen düzeltiyor: Öngün!... Behzat hızlı öz Türkçeci. "Kalp krizi"ne de "yürek bunalımı" diyor. "İnönü Utkuları" diye yazılar yayımlıyor gazetelerde. Bütün bu çalışmalarına karşın, 80 öncesinde Türk Dil Kurumu'na üyelik başvurusu geri çevrilmişti.

Bugün İstanbul'a onunla geçtik. Nâzım Hikmet'te ölüm düşüncesini ele alan bir yazı yazmış. Bir dergiye verecek. Belki de *Gösteri*'ye. Ben de *2000'e Doğru*'ya gittim. Bayram nedeniyle iki sayı üst üste basılıyor. Redaksiyon ve yazı konusunda sıkıştım.

Saat 13.30'da Yeni Çınar Yaylası.

Öngünler civcivli günlerdir. Hele başa ve sona eklenen tatil günleriyle uzanmış bayramlar söz konusuysa. Bayramı ölü geçirecek Türk entelektüeli için öngün çok kıpırtılı ve hüzne batık bir son gündür de. Bayram tatili ne kadar uzunsa o kadar canlılık kazanır. Çok eski bir tanıdığınıza rastlayabilirsiniz. İnanılmaz rastlaşmalar olabilir. Yok olma sorunu, seslerin akıp durduğu, kanıtlanmazlık günüdür de öngün. Elbet, dinsel bayramların öngünlerinden söz edi-

yorum. Güneş ya da yağmur ya da mutfak rafları oynaktır. Kişi, adam arar. İyice beliren, kalınlaşarak ortada dönmeye başlayan aile gerçeğinden kaçmak için ona iyice sarılmaktan başka çare yok... İstasyon burukluğu, terminal telaşı. Bütün bunlar bir ütopya girişimi de hazırlar.

Bu yüzden mi, bu pazartesi daha bir canlıydı Yeni Çınar. Ege Emart'la kaç yıl olmuş karşılaşmayalı? Ben diyeyim bin... "Evet" diyor, "yirmi beş yıldan fazla." Evet, en güzel yer Beyoğlu. Bugün de öyle! Beyoğlu günleri anılıyor. Öyle bir yakın arkadaşlığımız yoktu Ege ile. Ama şu karşılaşamadığımız çeyrek yüzyıl içinde zaman zaman düşünmüşümdür onu. Olur olmaz saatlerde şiirin bir bölüğünü de o sırtlamıştı sanki. Ya da öyle bir şeyin prototipiydi. Şair olarak nasıldı diye düşünüyorum. Bir karar veremiyorum. O kargaşa içinde belirsizliği en çok o mu temsil ediyordu? Lise öğrencisiydi. Benim yaşım yirmi altı falan. O da en çok on sekiz. Avrupa'ya gitti. Reklamcı olmuş, zengin olmuş diye duyardım. İşte öngün'ün inanılmazı olarak uzun masanın öbür ucunda oturmakta. Ege'nin yüzü en çok sevdiğim, son yıllarda daha da sever olduğum mahşer sözcüğünü kullanma olanağı veriyor bana.

Avcı Raif'in yolladığı garson, kitapçılardan bir sürü *Sıcak Nal* ve *Güz Bitiği* alıp getirdi. Kaç kişiyiz yahu! Herkese imzaladım.

Uğur Baydu'yu ve Engin Köprücü'yü yeni tanıyorum.

Başka kimler? Ferruh Doğan, Atilla Özkırımlı, Tevfik Akdağ, Ahmet Necdet, Erdoğan Alkan.

Avcı bu kez kendi gidiyor, kitapçılardan bir sürü *Mutlu Aşk Yoktur* (Aragon) ve *Ne Çok Enkaz* (Ahmet Necdet) alıp getiriyor. Bu kez imza sırası Ahmet Necdet'te.

Ferruh'u yazmalıyım. Raif'i de...

Bir de bayan tabelacı var: Meliha Gülenay. Biz, yani

Behzat ve ben, Yeni Çınar Yaylası'na girdiğimizde o başka bir masada öngün tezgâhını kurmuştu çoktan. Sonradan bizim kalabalığa katıldı. Atilla Tokatlı'nın eski eşi.

Bir öngün sürprizi daha: Dönüşte tam vapura binerken Sezai Karakoç'a rastladık. Çok tuhaf bir olay oldu (bizim için). Sezai; benim, Ahmet Necdet'in, Behzat'ın eline sıktı. Meliha'nın uzatılmış eli boşta kaldı. Meliha'nın elini sıkmadı Sezai. Çok bozuldu buna Meliha. Niye sıkmadı? Öngün diye mi? Oruç mu? Ve kadın diye mi?

911. GÜN

Şiir bir fukaralık sanatıdır.
Ama aynı kişide.

912. GÜN

"Eski dosyaları karıştırdım. On yıllık olanları da var. Üç yıllık olanları da. Aslında dosya denemez onlara. Belli bir düzeni olmayan irili ufaklı bir yığın kâğıt. Günün birinde varlıklarını haklı çıkarırlar umuduyla saklıyorum. O gün bir türlü gelmiyor. Değerlendirilemeyişlerinin tek nedeni, zamansızlık da değil. En iyisi, hepsini yakıp bütünüyle kurtulmak diyorum. Elim varmıyor. Yastık altına sakladığı paranın artık geçersiz olduğunu kestiremeyen ihtiyarlardan beter oldum. Ölümün haber vererek gelmek gibi bir âdeti olsa başka türlü mü davranırdım?"

913. GÜN

Ferruh Doğan'la Melin Cevdet'in "Anı", Oktay Rifat'ın "Telefon" şiirleri üzerine konuştuk. İkisi de Rosenberg'ler için yazılmış. İkisi de çok güzel şiir. Ama Rosenberg'ler deyince daha çok "Anı" geliyor akla. Önce o geliyor.

Öldürüldükleri gün Julius Rosenberg 37, Ethel Rosenberg 35 yaşındaymış. Aynı tarihte Oktay Rifat 39, Melih Cevdet 38.

914. GÜN

"Zamanı kestik.
Kesik zamanlar kuytuluğu: inimiz.

haziran 198

915. GÜN

Fikri Sönmez için gazetelerde, dergilerde fotoğraflı anma ilanları çıkıyor. Tuhaf şey, bir süre algılayamadım. Kimdi bu Fikri Sönmez? Ad olarak yabancı da değil. Sonra birden aklıma geldi: Terzi Fikri!... Evet, o. Onun için şiir de yazmıştım. *Uçurumda Açan*'daki "Bir Büst İçin Elli Yıl Sonra Söylenmiştir" başlıklı şiirim onu anlatır. Ama Artvin Belediye Başkanı Fikri, bende Fikri Sönmez olarak değil, Terzi Fikri olarak kalmış. Bir an anımsayamamışım o ad değişikliğinden. Şiir 1980 içinde yani 12 Eylül'ün en sıcak günlerinde *Papirüs*'te (Mart 1981) yayımlanmıştı. Bazı dizelerini çok severim.

Terzi Fikri olayı bendeki mitos kavramına canlılık getirmişti. O günlerde Terzi Fikri'nin adını anmak kolay de-

ğildi. "İdris Nebi"den söz etmiştim. 12 Eylül ortamında böyle bir gönderme yaparak onun yüzünü görünür kılmak istemiştim. İdris Peygamber terzilerin piridir. Onun adıyla uzanmak istemiştim Fikri'ye. Bir de bıyıklarını anlatmak istemiştim ("algın karanfil").

O şiir yayımlandığı günlerde daha yeni tutuklanmıştı Fikri Sönmez. Bir iki yıl sonra da öldüğünü okudum gazetelerde. Bence öldürüldü. Ya da sürekli işkenceye dayanamayarak öldü. Fikri'nin mitos'u belediye başkanı olmasına bağlanıyor bende. Ütopya sanki yere basa basa devinmeye başlamıştı onunla.

Akşam Ahmet Oktay'ın şiirlerine bir kez daha baktım. Ülkemizde şiiri en iyi bilen arkadaşlardan biri. Ta baştan beri.

Raj Kapor da ölmüş. Onu *Avare* filmiyle Türkiye'ye getirdiği şarkı *(avara mu)* günümüzdeki arabeskin temelini oluşturmuştur. O film bizde içerik ve biçim yönünden *Paris Esrarı*'nın yerini tutmuştur. Ülkü Tamer'e Raj Kapor derlerdi. Çok mu benzerdi ona Ülkü!

Eskişehir'deydim o yıl. Filmi izlerken, bir defterdar anımsıyorum, karısıyla birlikte ağlıyor.

916. GÜN

"00.05. Gecenin sınırında saçılan bir avuç cıvalı nektar. Ölümü mavi ballara bulayan o kuş sesleri. Dokunulmaz olan ne varsa çınlıyor daldığım büyülü ırmakta."

917. GÜN

Ahmed Arif'in *Hasretinden Prangalar Eskittim*'i yirminci baskıda. Sanırım şiir kitapları için bir rekor bu. Üstelik kitap için son sekiz yılda bir çeşit fiili yayın yasağı da söz konusuydu. Kısacası, 13 yılda 20 baskı. Ahmed Arif! Onunla arkadaşlığım genç sanatçılar arasında benim için de ayrı bir ilgi alanı yaratmış. Bu konuda zaman zaman mektuplar alırım.

27 Mayıs (1960) günlerini anımsıyorum şimdi. Genç sayılırız o günlerde. Düş kuruyor Ahmed Arif: bir oğlu olacak, adını Firar koyacak... Yedi sekiz yıl sonra evlendi, oğlu oldu, adını Filinta koydu. Filinta şimdi büyümüştür; bilir mi eski adının Firar olduğunu?

Bir de 2000 lira olayı var. 1970'te *Papirüs*'ü kapadığım sırada çok büyük bir mali sıkıntı içindeydim. Ahmed Arif bunu sezmiş. 2000 lira yolladı bana. O ara, çalışanlarının eline geçen *Halkçı* gazetesinde kayınvalidesinin bir sermaye payı oluşmuştu. Sanırım bu para ordandı. Çok işime yaradı. İki yıl sonra ödeyebildim.

Ömrümde ilk kez ev kirasını iki ay verememiştim. Gerçekten çok güç durumdaydım. Beykoz'da, ölen küçük amcamın bir evi vardı. Akrabalarım geldiler, orda oturabileceğimi, kendi haklarını da zaten bana devredeceklerini söylediler. Varlıklı kişiler. Beykoz'a taşındım. Ama ben taşınınca ev değerli oldu. Kimse hakkını bana devretmeye yanaşmadı.

Salâh Birsel'in o günlerdeki koruyucu davranışını da unutamam. *Türk Dili* dergisinde kaç yıldır yapmakta olduğum yabancı dergiler kroniğini iyice pekiştirdi; benim için çok önemli bir sarsılmaz güvenceye kavuşturdu. O günlerde Türk Dili'nden tek yazı için gelen para Zuhal'in maaşının bir buçuk katını buluyordu.

Beykoz'daki evin çok büyük bir bahçesi vardı. Her türlü ağaç, ıhlamuruna, muşmulasına kadar. Beş bin reçel gülü..

Ercümen Uçarı'nın *Gösteri*'de bana yanıt olarak yayımladığı yazıyı bütünüyle günlüğüme almalıyım. Ne güzel şeyler yazmış. Kendisinden bunun için izin isteyeceğim.

Beni yalnız bırakmasın, Beykoz'a daha da sık gelsin diye Ercü'ye o bahçede arazi verdim. Eksin, eksin, yetiştirsin... Mısır çarşısı'nın yanındaki dükkânlara gittik. Domates, biber vb. fideleri ya da tohumları aldık. Satıcılar bizi uyardılar, her fidenin bir karış arayla dikilmesi gerekiyormuş. Ercü bunu önemsemedi ve satıcıların bir kazığı saydı. Her santimetre kareye bir fide koydu. Ürün alamadı.

Çilek hariç.

Çilek de dikmişti. Meğer diktiği çubuğun üzerinde hazır bir çilek varmış. Bir haftada ömrünün tek çileğini aldı ve eşine armağan götürdü.

Ercü'yü sadece arkadaş olarak değil, candaş olarak da düşünüyorum.

Ama kadınlara hakaret etmesin. 28 yaşındaki kadına yaşlı diyor. Çünkü sayamadığı için değil, saymayı istemediği için, 32'ye kadar sayı sayabilir Ercüment. 33 yok. Ayrıca, 100 yaşında da olabilir bir insan.

Ercüment Uçarı, gerçekten kendini bütünüyle şiire adamış bir arkadaş. Yalnız şiirle özetleyebilirsiniz onu. Keşke yazmasaydım öyle.

918. GÜN

Bizden önceki kuşağın yaşayan ustalarını düşündüm. Bizim şiirleri okuyorlar mı acaba? Bizden sonrakileri. Sanırım son yıllarda bu yönden büyük bir kopukluk var. Ku-

raldır, her kuşak kendinden sonrakini pek okumaz. Ama kendi kuşağının ürünlerine karşı bir duyarsızlık da başlamış gibi. Kitap almayanlar var. Verilen, gönderilen kitabı okumayanlar da. Buna karşılık yabancı edebiyatlar daha özenle izleniyor.

Yakındaki imge kirlidir. Ve nasıl bulaşıcıdır! Yaşanmış hayat parçasını yakınımızdaki, bitişiğimizdeki deneylerin içinden geçerek daha fazla görünür kılabiliriz. Ekonomi kitaplarındaki "hızlandıran" ilkesi sanatta etkileşimle gerçekleşir. Garip'te de, İkinci Yeni'nin ilk yıllarında da böyle bir bereket vardı.

Kendi eski yapıtını bile zaman zaman eline almayan şairler bilirim.

Bir şeyleri hiç sevmediği hemen belli olan yazarlar var. Sevgisizlik bu kadar öne çıkmamalı diyorum. Yoksa, ne olacak, o da insanın bir yanı..

919. GÜN

Ne olur ne olmaz diye bir kutu kibrit attım çantaya. Bulunsun.

920. GÜN

Kendi konuşmama bakıyorum, "yahu!" ya da "yav!" ünlemleri vurgulamalarımı bozuyor. O ünlemleri kullanmadığım zamanlar cümlede sözcük ağırlıkları daha bir yerini buluyor, heceler daha bir konuşkan oluyor. Çünkü "yahu"yu araya sokarken bütün vurgulama onda yoğunlaşıyor. Aşağı yukarı herkesin konuşmasında böyle bir durum var.

Son yıllarda TRT Türkçesi de yeni ünlemler yarattı. Bunlardan en çok kullanılanı "ha?". Şöyle bir cümle kuruluyor sözgelimi: "Bizimle birlikte geliyor musun, ha?" Bütün vurgu o sondaki ünlemde toplanıyor. Öbür sözcükler sessiz kalıyor, sözel yerlerini yitiriyorlar.

Özellikle dizi filmlerde Türkçe'nin yıkımıdır bu.

921. GÜN

Öbür günler için bir şey diyemem,
Rakı içtiğin gün ölemezsin.

922. GÜN

Kedi de gitti.

Kedi aşağılık duygusu olan bir kaplandır. Pir Karacakız'a onun yüzünden tatil haram.

Tatil yönünden, istersem, zenginim bu yaz. Yeğenim Dicle ve eşi Ahmet beş on günlüğüne Kuşadası'na çağırıyorlar. Avcı Raif'in Candarlı Körfezindeki evi var. Birsen üç torunuyla birlikte üç aylığına Şarköy'de. Suat Ziya Akçagöz beni Memo Emrah'la birlikte Mürefte'ye beklediğini söledi. Erdoğan Alkan, Paris'e gidiyormuş, Ayvalık'taki eve niçin gitmiyorsun diyor.

Pir Karaca? Hiçbirine gidemem.

Tatil duygusu olmamış bende (bu kadar tembel bir adamın bu cümleyi kurması ilginçtir).

Paramla tatil yapamam; çoğa oturur. Bedavacısı olduğum tek konu bu. Çünkü mümkünüm kesiktir. Kimseden de bir şey isteyemem.

Server Tanilli de Strasbourg'dan yazmış. Mart 1989'da orda bir şiir kolokyumu varmış. Sevgili Server, ilk ve son olarak 12 yıl önce Darphane'de görüşmüştük (amcası benden iki önceki Darphane yöneticisi), n'olur şunu iyi belirle, yol parasını ödüyorlar mı, ödemiyorlar mı? "Les frais de déplacelement" biraz flu bir laf gibi geliyor bana. Bizim gibi Fransızcada alaydan gelenler için böyledir bu. Biraz havada bir laf. Uçak biletimi gidiş dönüş yollarlarsa, evet. Eş içinde. Var mı, yok mu? Ayrıca mektup yazacağım. Seni de çok özledim. Daha ayrıca, seviyorum seni. Ey Haydarpaşalı!

Struga şiir şenliğine daha 1968'de çağırmışlardı beni. Hem de şimdilerde taze ölü Necati Zekeriya (hiçbir zaman teninin soğuyacağına inanamam; Dağlarca tanıştırmıştı) imzasıyla. Yol parası veremedikleri için gidemedim. Param yoktu. Olsa da o yolculuğa harcayamazdım. Bugün de 1 milyon yol parasını ödeyerek Paris'e gidemem. Bir de konut fonu parası var, kaç yüz bin lira...

Yazacağım Tanilli'ye. *Uygarlık Tarihi*'ni getirmişti bana, Darphane'ye. Teksir notları halinde. Sevdiğim adamdır.

Öbürleri (Şarköy, Kuşadası, Mürefte, Ayvalık, Candarlı) için yol parası önemli değil.

Nasıl zenginim bu yaz! Ama gidemem. Neden? Ne bileyim, öyle işte. Belki de şunun için: göçebeyim ve bir kere yerleşmişim, yerimi kaybederim diye korkuyorumdur.

Dün Yaşar Kemal'le telefonda konuştuk. Romanlarını otellerde yazıyor. Büyük yazarsın dedim. Buna da çok kızıyor. Kemal Tahir'i de son okuma için Çanakkale'ye, Troya (daha doğrusu Truva) oteline götürenler vardı. İbrahim vardı, öldü.

Feyyaz Kayacan Londra'dan gelmiş. Bir canlılık, bir gençlik, bir yitmemiş çocukluk var bu adamda. Türkiye'deki yakın akrabalarıyla da (sözgelimi ablası Gizella) bozuşmuş..

Yeni Çınar'a geldi. Anlattı. Ben de geçen yıldan bu yana olup bitenleri anlattım. Sözgelimi Ece ile bozuştuğumuzu...

Buffalo Bil'e benziyor Feyyaz. Giderek daha çok benziyor. Zaten Londra'da kendisini bu tanıma göre ararlarmış.

923. GÜN

Todori'de, Maliye Teftiş Kurulu'nun kuruluş yıldönümü kokteyli. Todori, İstanbul'un en güzel mekânlarından biri. Ne tuhaf, Hazine malı olmuş sonunda. İstanbul defterdarlığı burayı gereğince işletemedi. Garson olarak dairelerdeki müstahdemleri kullanmaya çalıştı. Olmadı. Adam soda açmayı bilmiyor. Sonunda işi Ziraat Bankası'na bıraktılar. Bir yeri kim işletiyorsa orası onundur. Bugün biz gidemez olduk Todori'ye.

En kıdemli Maliye Müfettişi Turgut Büyükbaylı'ya onur plaketi verildi.

Eski ve yeni arkadaşlarla bir aradayım. Maliye müfettişlerinin en başarısızı (ama en kötüsü değil) olduğumu söyledim. Ödülümü de aldım: Kurul'da dedikodusu en çok yapılan kişi benmişim.

Genç bir akradaş da şöyle demiş: "Cemal Süreya var diye girdim ben bu kurula." Şaka mı? Eski İstanbul Defterdarı Nail Çelenoğlu da şöyle demiş: "Cemal maliye müfettişi de olamadı, şair de."

Bende ciddi bir yan var galiba. Maliye Teftiş Kurulu'na borçluyum bunu.

Uçar Demirkan, Tevfik Kepekçi, Ahmet..

Hesap Uzmanları Kurulu için de bir çıkış yaptım: Bu kurul, en başarılı elemanları yetiştiren başarısız bir kuruldur..

temmuz 1988

924. GÜN

Atilla Özkırımlı'nın benimle yaptığı konuşma *Cumhuriyet*'te yayımlandı. Başlık olarak konuşma metninden şöyle bir çıkma yapmışlar: "Şiir görüntüye yenilmeyecek." Akşam eve gelince Henri Michaux'nun bir dergideki şu sözleri karşılıyor beni: "Bıktım artık şiirden." Michaux'ya göre şiir "sanatların yoksul akrabası. Sessiz ve yankısız." Elleriyle çalışan sanatçıları daha mutlu görüyor. Çünkü yarattıkları nesnenin görülebilir, dokunulabilir bir maddesi var; bir yankı söz konusu. Sizden kopup da yine size yanıt veren somut bir şey... Şiiri ise sessiz buluyor Michaux. İnsanı bir nesneye götürmüyormuş.

Dili bir cin kovma töreni olarak yaşamış Henri Michaux'nun şiir adına bu kadar umutsuz konuşmasının nedenlerini aramalı. Kendi şiirini mi söylüyor?

"Yoksul akraba" deyimi çağrışımlar uyandırdı bende. Bir yere oturtmak istiyorum bu deyimi. Doğru bir yanı var.

925. GÜN

Enis Batur ve arkadaşları Dönemli Yayımcılık'taki işlerini bırakmışlar. Yeni bir ekip ele alacakmış *Gergedan*'ı, *Şehir*'i, kitap yayınlarını.

Çok üzüldüm. Sanat ve kültür hayatımızda büyük bir zenginlikti *Gergedan*. Büyük olay! Beklenmeyen büyük çıkış. Beklenmediği için de bir tayf gibi oluştu. Ve gelip geçti. Çok kişi farkında olmadı. Çok kişi kıskandı. *Şehir* de özgün, benzersiz bir yayın organıydı.

Gergedan'dan bana kalanlar: *Sıcak Nal, Güz Bitiği;* Gerçeküstücülük ve Rönesans özel sayıları. Öbür sayılar.

İlk kez bir yayınevim oluyordu. Ufak bir alacağım da kaldı Dönemli Yayımcılık'tan. Herhalde artık alamam. George Bataille'dan Erotizm özel sayısı için yaptığım çeviri bölümünü ise başka yerde değerlendiririm.

Gergedan büyük bir başarı, gözüpek bir atılımdı, diyorum. Açılabilecek birçok yeni kapının da salkıcısı. Kimbilir daha ne güzel dergiler çıkacak.

926. GÜN

"Ne yazık bazan üstümüzden 'bugün'
Eğreti bir ceket gibi sarkar"
Ahmet Oktay

927. GÜN

Şarköy'e dün akşam geldim. Bir gün buraya gelecekmişim demek. Ben Tekirdağ deyince hemen orda sanıyordum. Oysa Marmara Denizinin kuyruğuna yakın bir yerdeymiş. *Milliyet*'te Marmara haritası çıktı; kirlenmeyen tek kıyı parçası Şarköy-Mürefte arası.

Balkonun iki ayağı dizboyu suya girmiş. Gece rakısı içiyorum. Karanlıkta geldim. İlçe üzerine hiçbir bilgim yok. Otogarda indikten sonra bindiğim taksi uzun yollardan geçirerek getirdi beni. Büyük bir kentteyim sanki. Önümdeki çalkantılı denizi, büyük denizi anlıyorum da arkamı alan kenti düşünemiyorum. Çözümsüzlük sözcüğü takılıyor bir yerlere. Daha doğrusu belirsizlik. Yeni gelmişim. Dünyanın ucundan gelmişim. Bir sıkıntı, bir uyarsızlık duygusu içindeyim. Sorunlar da var. Bütün bunları konuşacak mıyız?

Konuşuyoruz.

Yarın her şey daha açık.

Birsen sevmiş burayı. Üç gün mü, dört gün mü kalacağım? *Edebiyat Kuramı*'nı getirdim. Sözlükler vb. Yüküm ağır.

928. GÜN

Kıyı boyunca yürüdüm. Aİdanmış bir kent Şarköy. Kendini yaz turizmine gereğinden fazla adamış. Çok şey beklemiş yazdan. Oysa iki ay, bilemedin üç ay yazı var. Villalar, siteler, pansiyonlar... Akdeniz kıyısındasın sanki. Çayevleri, biraevleri ki Kadıköy'de, Bostancı'da, Pendik'te bulamazsın. Ama hemen hepsi boş... Satıcıların aşırı kibarlığı biraz da burdan mı kaynaklanıyor?

Bir kitap buldum evde: Şarköy. İçinde şöyle bir bölüm de var: "Şarköy'de de söylenen atasözleri." Bütün atasözlerini almış. Bu tatlı başyapıta her gün bakacağım.

Edebiyat Kuramı'na dört sayfa ekledim. Kazık bir kitap bu benim için. İşi dilbilim terimlerine döktünce, kolay anlaşılmaz bir metin çıkıyor ortaya. Öğrendiğim terimleri de ertesi gün unutuyorum. İşin dil açısından elverişli bir ortalamasını bulmak gerek.

Şarköy'ün iyi yanı, başarısız yanı. Bir kasabadasın. Yabancı sayısı az.

Tanıdık öğretmenler var mıdır diye düşündüm. *Şarköy* gazetesi nasıl bir gazete? Kaymakamı sordum. Kaymakan yokmuş. Eskisi gitmiş, yenisi daha atanmamış. Mürefte 13 km... Mürefte buranın bucağı.

Birsen'in torunları: Ceren, Ekrem, Eren. Rekabet duygusu yok aralarında.

Bir adam var yanda, yirmi saat aynı gazeteye bakıyor. Yemekler, ara yemekler, kahvaltılar bile kesemiyor gazetesini.

929. GÜN

Edebiyat Kuramı. Kazık. Ama çok güzel bir serüven. Çevirmen olarak çok aptalım. Sürekli yeni baskı yapacak yapıtlara yönelemiyorum. Hiçbir zaman yapmadım bunu. Aç gözlüyüm, hiç profesyonel olamadım.

Kıyıyı sürekli kazıyan bir deniz.

Yunuslar çok yakından geçiyor, miyop bir deniz.

Rekorumdur: Günde beş kez suya girdim.

Haritaya bakıyorum. Pir Karaca kız ne kadar uzakta! *Herodot Tarihi*'ni okuyor; gitmiş, tam da yerinde okuyor... Bir kiliseye bakıyor.

Çok geç okudum *Herodot Tarihi*'ni, ama üst üste birçok kez okudum. Azra Erhat'ın çılgınca bir önsözü vardır o kitapta. Halikarnas Balıkçısı'nı Herodotos'la birlikte anar; ikisini yan yana değerlendirir. Bir bakıma eşit tutar ikisini. Hayır, çılgınlık da değil...

Döndüğümde ilk işim Kadıköy'de bir posta kutusu edinmek olsun. Yeni trafik düzeni Karaköy'ü, Karaköy Postanesini sapa duruma soktu.

Balık yok. Bir iki istavrit. Bir iki kolyoz.

930. GÜN

Dönüş. Sanki yüz yıldır evden uzak kalmışım.

Gece saat üçte uyandım. Kahve içtim. Biraz çeviri yaptım. Tanıdığım herkesin emekli maaşını hesapladım.

931. GÜN

Fethi Naci telefon etti. *Edebiyat Kuramı*'nın çevirisi için yeni teslim tarihini saptadık: Eylül. Bu beni çok rahatlattı. Teşekkürler Fethi Naci!

Pertev Naili Boratav, Naci'den Hazreti Ali *Kan Kalesi* cengini istemiş. Bende var mı? Olabileceğini söyledim.

Kitaplıkta *Kan Kalesi* araması.

Biliyorum, cenk kitaplarını bir arada arka sırada bir yere yerleştirmişim (Ama Memo Emrah kitaplık düzeninin olan kadarını da örselemekte). *Kan Kalesi* yok. Zaten yok galiba. Yani yeni Türkçeyle yok.

Bir kitap var aslında, taşbaskısı.

1961'de, Sivas'ta, teftiş turnesindeyken, bir çerçide bulmuştum. Yüzyıllık bir kitap, eski yazı. Sekiz cenk bir arada. Derkenarda Hâverzemin ve Billûru Azam cengi baştan sona akıp gidiyor. Hişiye'lerde art arda sıralanan öbür cenkler, serüvenler. Eski yazıyı rahatça okuyabildiğim günler... Yine de o kitapta çok zorlanmıştım. Hareketli yazıyı bir türlü sökemedim. Kolaylık getiren işaretler arasında gerçek harfleri seçemiyorum. (Sanırım, bu benim hayatımı ve kimliğimi de açıklayan bir cümle oldu.)

İlginç bir sayfa düzeni de var bu kitapta: Dergi sayfa düzeni.

Denedim, sökemedim. İşaretler gözümde büyüdü.

Ama işte Boratav için Naci'ye bunu götüreceğim. Fotokopi alır.

Yıl 1961. İlk *Papirüs*'leri çıkarıyorum. Yazıların altına, fonda, hep at resimleri desenleri yapıyorum, yaptırıyorum. Cihat Burak devrilen bir arabanın atını yapmış, beğenmemişim. Cahillik işte... O ara, Ülkü Tamer, yabancı bir dergiden keserek at yolladıydı bana. Duman tütüyor ve şa-

hane at figürleri oluşuyor... Taşbaskısı Hazreti Ali cenklerinin cilt kapağına Ülkü Tamer'in yolladığı o duman-at desenini yapıştırmışım. Kitap öylece bugüne gelmiş. Naci'ye de anlatayım bunu. O da Boratav'a anlatsın...

Hazreti Ali deyince Ergun Göze'nin *Tercüman*'da bir iki ay önceki bir yazısı geldi aklıma. Büyük laflar söylüyor ve Hendek savaşını anlatıyordu. Hendek savaşında Hazreti Ali'nin karşısına Amr ibni Madi Kerb'in çıktığını söylüyordu. Çok büyük yanlış. Hazreti Ali uzmanı olarak söyleyeyim, anılan kişi Kerb değil, Amr ibni Abdud'dur (ya da Amr ibni Abd'u Ved). Kaldı ki Amr ibni Madü Kerb gençtir ve Ali yanlısıdır. Cenk kitaplarında böyle.

Cenk kitaplarını en az yüzer kez okumuşum.

Yazarlığımı bilmem, ama okurluğum burdan kaynaklanmış.

932. GÜN

Camilerin önündeki kitapçılara gittim. *Kan Kalesi* aradım. Cenk kitapları satılmıyor artık oralarda. İbadet kitapları var. Bir de kısaltılmış İslam klasikleri. Türkiye'de İslam için edebiyat ölmüş. Türk edebiyatında İslam Batı kaynaklı... İslamı seven batılılardan çıkış yapıyorlar. Üstelik o kaynağı yadsıyarak...

Naci'ye taşbaskısını götürdüm.

Üstelik (yeniden, üstelik) İslamcı genç yetenekler var.

İslamcı polemik tadı içinde. Bir yetinme duygusu...

Hemen aklıma Yaşar Kemal'in *Milliyet Sanat*'ın "On Yazar Bin Yaşam" ekindeki sözü geliyor aklıma. Sosyalist gerçekçiliği bir durağanlık öğesi olarak görüyor Yaşar Kemal. Burda da bir gerçek var. Hiç yoksa Türkiye açı-

sından. Bir de şu: Yaşar Kemal gerçekten büyük yazar, izm'leri mizm'leri aşmış.

933. GÜN

Dedi ki:

"Dünyanın en güzel ikliminde halklar üşüştü başıma. Bağları saran mor aleve, yollara baktım. (Gidemedim kiliseye de, kurbağakayaya da, saklantılı kumsala da...) Uzaktan, ordan baktım, Yanılsamayı düşündüm. Ne kadar yaşlıydım! Belki bin... Yıkık duvarlı (uzaktan) kiliseyle binbir..."

934. GÜN

Yusuf Alper İstanbul'da. Akşam buluşacağız Muğla doktoruyla. Yunus Koray'dan da mektup geldi. Nedense ikisini hep yan yana düşünürüm. *Türkiye Yazıları* dergisinden mi öyle düşünürüm. Koray, yanlışımı söylüyor ve düzeltiyor. Evet, "Bingöl Çobanları" Ömer Bedrettin'in değil, Kemalettin Kamu'nundur.

Terzi Fikri'de de yanlışım var. Elbet, Fikri Yavuz Artvin değil, Fatsa belediye başkanıydı. Bir an anımsayamamıştım, Artvin'de demiştim, Artvin diye çıkmış. Oysa Fatsa unutulur mu?

935. GÜN

Darphane işçileri adına Alı H. Koçintar'dan mektup:

Sizin Darphane'de müdürlük yaptığınız dönemden bu-

güne kadar sürekli burada yaptıklarınız konuşuluyor. Gerek işçi sınıfına bakışınızı, gerekse tutum ve davranışlarınızı her zaman takdirle karşılıyoruz. Şu anda da Darphanede ve Damga Matbaası'nda toplam 330 kişi olmak üzere 23 Haziran tarihinden itibaren grevdeyiz. Geçenlerde yaptığımız durum değerlendirmesinde sizin müdürlük yaptığınız dönemden bugüne kadar hâlâ çalışmayı sürdürenlerin sayısının 60 civarında olduğunu saptadık ve bu arkadaşlarımız bir öneride bulundular: Sayın Süreya, köşesinde, biz grevdeki Darphane işçilerine de bir yer verirse, grevimizi anlamlı bir şekilde desteklemiş olur. Aşağıda sunacağımız bilgiler gerçeğin ta kendisidir: Biz bu şartlar altında çalışıyoruz:

1. Çalışan işçi sayısı: 330
2. Kirada oturanların sayısı: 86
3. Babası ile birlikte oturanlar: 20
4. Çalışanların çocuklarının sayısı: 540
5. Ortalama ücret: 135.000.- TL. (brüt)
6. Yorum size ait.

Greve omuz vermek için önümüzdeki birkaç gün içinde Darphane'ye gitmeliyim. Darphane'yi yazmalıyım. Anımsıyorum, Darphane işçisi kıdem tazminatıyla hem ev alabiliyor, hem de bir dükkân açabiliyordu.

936. GÜN

Demir Özlü'nün sesi, Stockholm'den... Özkan Mert orda, radyoda çalışıyor ya, birlikte telefon çekmişler bana. Çok sevindim. Özkan zaman zaman arar beni; kart, mektup, şiir yollar. Geçen yıl buraya da gelmişti, görüşmüştük. Asıl sürpriz Demir'in sesi oldu. Sesinin dibinde daima alaycı ve eğ-

leniyi çok üst bir mizah düzeyine yükseltmiş, yeryüzünden aldığı tatları hiç saklamayan, gözbağcılıkları aşağılamadan, bir kedi eniği gibi ensesinden tutarak masanın üstüne koyan, hazdan uygarlık çıkaran bir şey var... O şey nasıl da daha belirgin, birlerce kilometre öteden! Bir duygum yinelendi ve daha bir ağırlık kazandı telefon konuşmasından sonra: evet, Demir'in yurttaşlıktan çıkarılması, ülkemiz aydınında yurttaşlık duygusunu azaltmış, daha doğrusu Demir olayı böyle bir durumun taşıran damlası, marjinal birimi olmuş. Kendim için söylüyorum.

İsveç. Bir İsveç yapayım mı? Ne zaman? Strasbourg'dan da Mart 1989 için çağrılıyım. Server Tanilli mektup yazdı. Bir şiir kolokyumu varmış. Ama içimde yurt dışı gezi özlemi yok. Neden yok. Hep görev yolculukları etmiş olmamın bir tortusu mu bu? Yoksa, başka iki bilet daha var, Paris için... Ona, yani o duruma o kadar cesur değilim. Korkuyorum...

Bir de şu: Yolculuğa kalkamam, param yok. Başka bir Strasbourg çağrılısı olan Cevat Çapan'a rastladım geçende. Şeyi sordum: Yer değiştirme giderleri (Les Frais de déplacement) kavramı neleri içeriyor? Gidiş-dönüş uçak biletim gönderilmezse bir yere gidemem.

Struga Şenlikleri'nin ilk yıllarında (1968) çağrı almıştım. Gidemedim, yol parası yüzünden. Adam seni orda, kuş-sütüyle besliyor. Oysa, sana gereken, yol parası...

937. GÜN

"Konuşurken ikindiden zarlar içinde, sakin, hep sakin.
Katılsa diye beklerdin dikensi bir heceye.
Ve duyulsa sözcükler ilk sesleriyle
Püskürüyor işte Babil'den bu yana gerilen en tuhaf sözlük
Göz gözü görmez oldu Atlas'ta...

Pir. Kar.

938. GÜN

Mehmet Ali Aybar telefon etti: Bir gün, iki satır rakı içmeye çağırdı evine. Çok mutlu oldum.

2000'e Doğru'nun istihbarat şefi İrfan Taştemur da şu arada hapishaneden hastaneye aktarılan Dündar Kılıç'la dergi için bir görüşme yapmış. Dündar Kılıç onun aracılığıyla bir iki kez bana selam yolladı. Son selamını bugün aldım. Bir yıl kadar önce *2000'e Doğru*'da onun portresini çizmeye çalışmış ve kabadayılar arasındaki konumunu kendime göre betimlemek istemiştim. O konum hoşuna gitmiş herhalde. İşittiğime göre Yaşar Kemal'e de beni sormuş. Bir anda Norman Mailer gibi görmeye başladım kendimi. O yazıyı çıkarıp yeniden okudum.

938. GÜN

Anthony Barnett'in *Sovyetler'de Özgürlük* adlı kitabına bakarken ülkemiz aydını konusunda bir sürü karışık düşünce üşüştü başıma. Aydın yerine okur desem daha yerinde olacak. Çünkü ikisi hem aynı şey, hem ayrı. Tam tamına bir çakışma yok diyorum, okurla aydın arasında. Daha doğrusu düşündüğüm konuda tam yok.

Okurun terimleri, düşünce araçları, kaynakları nasıl da değişmiş son yedi sekiz yılda. Adını koyalım: 12 Eylül'den sonra. Okur, son derece barbarlık kazanmış bir sol yönsemeden sonra, birdenbire tam tersi bir eğilime girmiş. Marx, Mao, Marcuse'den sonra birden Kundera'ya geçmiş. Büyük, zengin toplum ütopyası, çılgın ve hazırlıksız önceleme, birkaç yılda bir şimdiki zaman kararsızlığına dönüşmüş. Hastalık mı?

Kundera bir sarsılmayı anlatıyor. Sarsılma bir gerçekse, elbet anlatılabilir. Ama Türk okuru sarsılmaya bir gerçek değil; bir değer, hatta ulaşılması gereken bir özlem gibi sarılmak da istedi. Okur, aydın olarak kendi karizmasını örseledi.

Geçende, feminist değerleri savunduğunu söyleyen bir kadın yazar arkadaş, Yeni Çınar'da "erkeğin kadını yüzyıllar boyunca vagina doyumuna zorla koşullandırdığını, aslında klitoris duyarlığının temel olduğunu, böylece son çözümlemede, ve bir gün kadının kadına yeteceğini" söylüyordu. Bu da bir düşüncedir, ama ilk beş sırada ileri sürülecek bir düşünce olamaz diyorum.

Yan ve uzak sorunlar, düşünceler öne geldi.

Bunlara da gereksinimimiz vardı belki, ama bu kadarı?...

940. GÜN

Devlet kitabı *Yeni Türk Nesri Antolojisi*'nde düzyazının ustaları arasında şu adlar da var: Aydın Sayılı, Nevin Önberk, Uğur Demıan, Osman F. Sertkaya, Ekrem Karadeniz...

Kitap sağduyu için söylenen genel sözün doğru olmadığını düşündürüyor kişiye. Ülkemizde sağduyu eşit dağıtılmış olamaz. Yukarda adlarını aldığım arkadaşlara bir şey diyemem. Benim sözüm kitabı hazırlayanlara, denetleyenlere ve yayımlayanlara. Dünyanın en çirkin kitabı! Sözüm ona sağcı yazarlara yer veriyor çoğunca. Ama sözgelimi bir Tarık Buğra da yok. Karakoç var mı, dikkat edemedim. Sanırım, o da yok.

941. GÜN

İbrahim Oluklu edebiyat öğretmeni. Eleştiriler, denemeler, şiirler yazan bir arkadaş. Severim kendisini. Zaman zaman yazar bana, eleştirilerini, gözlemlerini iletir. Bayram'da bir kartını aldım. Daha sonra da bir mektubu geldi.

Kartta şöyle diyor:

" *'Kahvede subay yok/Bu nasıl işti'*'i unutmaksızın, taşra sanatı deyişiniz giderek bir soru oldu. Haşim Şahin'i anarken söylemiştiniz."

Mektubunda ise konuyu şöyle açıyor:

"Sayın Cemal Süreya;

"Günlüklerinizi sürekli okuduğum ve tartıştığım için, onlara ilişkin bir iki noktaya izninizle değinmek istiyorum. Anımsarsanız Kurban Bayramı nedeniyle yazdığım kartta böyle bir kaygı taşıdığımı 'taşra sanatı' deyişinizi düşünerek belirtmiştim.

"Günlüklerinizle, ister yeni, ister eski olsun, size ilişkin olanı tartışabilmek ve gündemde tutabilmek için türlü olanaklar yaratıyorsunuz. Bu bir anlamda doğal sayılabilir. Ama bana sorarsanız bu olanağın kendinize yönelik olarak daha az kullanılması gerekli derim. Kanımca böyle bir noktada okur ve yazarlarla daha geniş buluşma ortamları da oluşacaktır.

"Bir de şu: Bir başka sanatçının dediklerini değerlendirirken, sanki bir alt-ifade kullanıyor gibisiniz. Görebildiğimce bu alt-ifade, konu edilen sanatçının dediklerini açmaktan çok, kendi düşüncelerinizi doğrulatmayı amaçlıyor. Son örneğini '932. Gün' başlıklı güncenizde okudum.

"Yaşar Kemal'in 'büyük yazar' oluşunu (İzm'leri mizm'leri aşmış) lığında değil, onları da kollayarak ve onların da içinden bakarak yazmasında aramak gerekir. Yaşar

Kemal, eylemleriyle de bunu gösterıniyor mu? Sonra 'İzm mizm' derken ortaya bilinçli bir karışıklık/karıştırma çıkarılmış gibi de geldi bana."

Oluklu'nun mektubundaki sorulara karşılık vermem için biraz daha geniş zaman gerek bana. Şu anda çok sıkışık durumdayım. Bir iki noktada özeleştiri de giriyor işin içine. Girmesi gerek.

942. GÜN

Gazeteciler lokali açılmış. İki haftadır oraya giriyoruz artık, pazartesi öğleleri.

Artık bir yayınevim var. *Hazreti Ali Cenkleri*'nin tamamını Cem Yayınevi için yeniden yazacağım. Bir masam da var artık o yayınevinde. *Binbir Gece Masalları*'nı, Dante'nin *İlahi Komedya*'sını, *Define Adası*'nı, tek çevirmen imzalı *Küçük Prens*'i, Marquis de Sade'ın *Justine*'ini, Fuzuli'nin *Beng-ü Bâde*'sini.. Bir sürü kitap işte.

eylül 1988

943. GÜN

"Dimitra ile Papandreu" şiiri ne zaman biter bilmiyorum. Ama coşkuyla attım kendimi o şiire. Olayın son gelişmelerini de izlemeliyim.

Papandreu aşk adına çağa ve ülkelere yeni bir ışıtım getirdi. St. Thomas Hastanesi'nin bahçesinde çekilmiş fotoğrafa bakıp duruyorum. Şiir bende bir iki dizenin belirişiyle başlar. O bir iki dize, ya da kuruluş imgesi şiirin bütününü belirsizliğin içinden sürekli çağırıp durur. Bu kez

öyle belimiş dizeler ya da imgeler yok. Belki de yazamam; yazsam, bitiremem.

Olay biliniyordu gerçi; ama Papandreu'nun, Dimitra ile evleneceklerini ameliyat olmadan hemen önce söylemesiyle o açıklama bir dramdan da geçerek mitolojik değer kazandı. Çünkü Papandreu 69 yaşında; ve her ameliyatta bir ölüm olasılığı vardır. Aynı açıklamayı ameliyattan sonra yapsaydı aşk kavramı bu kadar parıldamayacaktı. İlişki biliniyordu, ama bu kez dünyaya ilan etme durumu var. Aşk gizli ve yasadışıdır. Ama eşlerin ikisinde de ilişkinin herkesçe bilinmesi özlemi olacaktır. Bunu, aşkın, tersi düşünülemez bir koşulu olarak bellemişim. Her aşkta mutlaka böyle olması ya da bu kadar böyle olması gerekmez. Ama aşkın tanımında var gibi geliyor bana bu. Gizlidir aşk, yine de dünyaya ilan edilmek ister. Yasadışıdır, yine de yasallık peşindedir. Seven mutlaka birleşmek ister. Çelişki mi? Olsun, var böyle bir şey.

Olağanüstü olay bu kez Olimpos'un eteklerinde gerçekleşti. Papandreu cesur adam. İşi bir de bu yönden yırttı ve tarihte kendine Dimitra ile birlikte unutulmaz bir söylence köşesi açtı.

Sanırım birleşmeleri de evliliği aşan bir şey olacak. Hatta, evlilik değil aşk, aşk birliği olacak. İkisinde de bu sürpriz gücü var gibi.

944. GÜN

"Ölüme alışmak için onu haz düşkünü bir düşünceyle birleştirmekten daha iyi bir yol yoktur."

Marquis de Sade

945. GÜN

Özdemir İnce'yle.

Kaç yıl olmuş görüşmeyeli! Bir iki kez yayınevlerinde rastlaştık, ama son görüşmemiz son Türk Dil Kurultayı günlerinde olmuştu.

Ordan burdan konuştuk. "Bizim olan" Ankara'dan, arkadaşlardan haber versin istedim. Bizim olan Ankara boşalmış... Özdemir de kısa günde İstanbul'a gelip yerleşmenin yollarını arıyormuş.

Bu arada söz onun şiir üzerine yazılarına geldi. Bir süre doğrudan bizim edebiyatımız, şairlerimiz, yazarlarımız üzerine düşünmesini önerdim. O zaman daha da üretici olacağını söyledim. Daha inandırıcı...

Bir de şey dedim Özdemir'e: İçinde yetiştiğin, katkılarda bulunduğun ve hâlâ bulunmakta olduğun, artık senin de öz değerlerin olmuş şiir değerlerine o kadar karşı çıkma...

946. GÜN

Ayakkabı sergisini gezdik. Ne tuhaf, eski Çin ayakkabısı Çin'e, Mısır ayakkabısı Mısır'a, Osmanlı ayakkabısı Osmanlı'ya benziyor. Bir tarih, bir iletişim aracı, bir simge olarak yeniden yeniden baktık pabuçlara.

Gece.

Milliyet Sanat'ın "10 Sanatçı 1000 Yaşarın" eki için sonuncu düzyazıyı ("On Üç, On Beş Yaşında") yazıyorum. Bu kez kendimi anlatıyorum. Anlatmak bir şey değil, öbür sanatçılarla ilgili daha önceki düzyazılardaki gibi bütünün simgelerini bulmak... Bayağı zorlandım.

Bu düzyazıların sayısını on beşe, yirmiye çıkarmak, ufak bir kitap oluşturmak dileğindeyim. O ki serüven bir kez geldi başa...

947. GÜN

Enis Batur *Argos*'tan da ayrılmış. Hem de ilk sayının çıktığı gün. Haberi gazetede okuyunca çok üzüldüm. Daha sonra telefonda konuştuk. Fazla bir şey demedi; demek istemedi belki. Ama, gösterilen nedenler ne olursa olsun, hatta Enis ne derse desin, bir dram da var burda. Reisin gemi daha yola çıkarken tekneden inmiş olması başka nasıl açıklanabilir!

Başka bir olay geliyor aklıma. André Gide NRF'in *(Nouvelle Revuo Française)* danışmanı. İlk sayıda Gide, dergide yayımlanmasını istediği bir yazının çıkmadığını, buna karşılık istemediği bir yazının da yayımlandığını görüyor. Karşı çıkıyor bu duruma. Basılmış nüshalar yok ediliyor. İlk sayı yeniden basılıyor. Bu da başka bir ölçü.

Buyrukçu'yla Yeni Çınar Lokantası'na gittik. Laf lafı açıyor derken bir de baktık dostluklarımızı gözden geçirmeye başlamışız. İnsan ilişkilerinde değişen ne olmuş? Eskiden baş başa kaldığımızda hep gelecekten söz ederdik. Özellikle de o. Bugün de gelecekten söz edildi, ama küçük bir ton değişikliğiyle. Bir ara şöyle dedi: "Yani on yıl yaşarsak yaşarız herhalde on yıl..." Bu tür söz ilk kez işitiyorum ondan. İlk kez yaşlılığı kabul ediyor.

Ne olursa olsun, dünyanın en iyimser adamı yine de Buyrukçu'dur diyorum. İyimserlik onun sadece cakası değil, şantajı da. Öyle ki özsevincin yanında özeleştiri görünmez olur.

Sonra oğullarımızdan konuştuk. Erdem, Almanya'da, üç çocuğu olmuş. Memo Emrah iki yıl önce okulu bıraktı.

O rakı içti; ben, önce alkolsavar, sonra alkolaratmaz.

Nicedir içkiye ara verdim. Bırakmak değil. İçki bırakılabilir mi?

Şimdi akşam. Tam bu satırları yazarken Özdemir İnce Ankara'dan telefon etti.

948. GÜN

Ahmet Oktay'ın düzenlediği *Okurken Yazarken* adlı TV programında 1950 şiir kuşağı ya da İkinci Yeni üzerine bazı şeyleri söyleme olanağı bulamadım. Hesaplayamadım ve zamanı iyi kullanamadım.

Sözgelimi bu kuşağın sanki başarı istemeyen bir kuşak olduğunu söyleyeccektim. Böyle bir gözlemim var. Kim istemez başarıyı. Ama önce başarı ne? Öne çıkma, görünme, sözünü ettirme, daha çok okunma, yükselme... 1950 kuşağı şairleri, özellikle de İkinci Yeni şairleri, başarı için birer çaba, artı çalışma göstermemişler. Sanata kendilerini adamış, onu yaşama biçimi haline getirmiş, ama gerisini hiç düşünmemişler. Yalnız şairlerde değil, öykücülerde (Köy Enstitüsü çıkışlılar hariç), deneme ve eleştiri yazarlarında da öyle. Oysa Garipçilerde de, 1940 kuşağı olarak anılan şairler de, bizden sonra gelen kuşaklarda da (bir ölçüde) başarı çabasına tanık oluyoruz. Bizim kuşaktaki durum yalnız sanat için değil, her şey için aynı.

İkinci olarak, devlet-sanatçı ilişkilerindeki kopukluk gerçek anlamda 1950'den sonra olmuş. Siyasal tavrın ötesinde, yine o yaşama biçiminin, gereksinmezlik'in bir sonucu bu. Bu açıdan, 1940 kuşağındaki kopukluk bir çeşit savaşa bağlı olduğu için doğaldı. Garipçiler ise tek tek kişisel dostluklarla bazı barajları aştılar. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı'nda yine şiire adamakıllı açık bürokratlar, öğretmenler, ders kitabı ha-

zırlayan uzmanlar vardı. Bu yüzden o dönemde yeni şiirin zafer kazanması da o kadar zor olmadı. Sözgelimi ben ortaokul son sınıfta (1946-1947) *Güzel Yazılar* adlı ders kitabında o sıralarda 25-26 yaşında olan Necati Cumalı'nın şiirinden sınava girdim.

Bizim kuşak şairleri bugün 50-60 yaş arasında. Ölenler de öyle, kalanlar da. Hemen hiçbir okul kitabına sokulmadı. Bunu yalnızca yazılan şiirin kolay anlaşılır olmaması gerekçesiyle açıklayamayız.

Bir de, 1950 kuşağı şairlerinin kendilerinden önceki kuşağı da etkilemeleri gerçeğini vurgulayacaktım. Sanırım, bu da üstünde mutlaka durulması gereken bir konu. Rastlanmaz bir olay. Sınırlı da olsa bir tek örneği daha var Türk edebiyatında; Servet-i Fünuncular da bazı Tanzimatçıları etkilemişlerdir. Bunlara da değinecektim.

949. GÜN

Darphane ve Damga Matbaası işçilerinin grevini desteklemek için Barbaros Bulvarı'na gittim. Yağmur yağıyordu. Şemsiyeler altında söyleştik. Darphane tarihinde ilk grev bu. Dış kapının dışındayız. Ama söyleştikçe anıların kapıları bir bir açılıyor. Görevden alındığım günlerden söz ettim işçilere.

Darphane'de çok yeni olduğum bir dönemde eski Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'nün kardeşi gelmişti, Münir Hayri Ürgüplü. Kendisi de eski milletvekili. Cebinden kiloluk bir altın külçe çıkararak masamın üstüne koydu. Bunu Darphane'de bastırmak, sikke altına dönüştürmek mümkün müydü? Yardımcım Sait Tanaçan'ı çağırdım. Gerekli bilgiyi o verdi: Hayır, mümkün değildi; Darphane altın basımı işini

yalnız sarrafların getirdiği külçelerle yapıyordu; bu yüzden Ürgüplü'nün külçesini bir sarrafa götürmesi, sarrafın da onu Darphane'ye kendi altını gibi getirmesi gerekmekteydi; tabii, külçe sahibi sarrafa aracılık hizmeti için bir komisyon ödeyecekti. Bu açıklamadan sonra eski milletvekili kalkıp gitti.

Ama benim aklım karışmıştı. Sarraflara tam ve acımasız bir tekel durumu kazandıran bu aygulamanın yasal dayanaklarını araştırmaya başladım. Bir tüzük, bir yönetmelik, bir genelge, bir karar, bir emir?... Hiçbir şey yoktu. Uygulamanın kökleri çok eski yıllara iniyordu. Demokrat Parti ve eski CHP dönemlerine kadar.

Sarraf kim? Orda da çok ilginç bir durumla karşılaştım. Bu işten yararlanan sarraf, İstanbul'da işyeri olup Sarraflar Demeği'ne üye kişiydi. İstanbul dışında aynı işi yapanlar o haktan yararlanamıyordu. Topu topu 23 kişi. Aile olarak görmeye çalışırsan, 8-9 aile.

Türkiye'de altın üretimi yok. Etibank'ın başka ürünlerinin yanı sıra elde edebildiği altının miktarı 200-300 kiloyu geçmez. Oysa aynı dönemde Türkiye'ye yılda 70 ton altın girmekte. Dünya altın üretiminin yüzde 6-7'si ülkemize akıyor. Türkiye öyle önemli bir pazar ki her yıl Güney Afrika altın madenlerinden mühendisler geliyor; Kapalıçarşı'da incelemeler yapıyorlar. Darphane'nin o günlerde altın basma gücü de yılda 15 ton. Yani işlem gören ve piyasada gizlice dönen altının zaten hepsi kaçak. İşte o 15 ton altının baskı işleminden çok küçük bir gruba kilo başına haraç olanağı doğmuş. Darphane sarrafların bir çeşit baskı atölyesi durumuna düşmüş.

Önce Belçika Darphanesi'ni, daha sonra da ordan aldığım esinlerle öbür Avrupa darphanelerini bu açıdan inceledim. Hemen hepsinde, 1 kilodan aşağı olmamak şartıyla yurttaşın getirdiği külçeler basım için kabul edilmekte.

Maliye Bakanlığı'na bir yazı yazdım. Durumu özetledim. Büyük ölçüde vergi kaçakçılığına da yol açan bu uygulamanın önlenmesini istedim. Yurttaşın getirdiği külçelerin 1.5 kilodan aşağı olmamak koşuluyla basım için kabul edilmesine izin verilmesini önerdik. Vergi kaçağını önlemek için de külçe getirenlerin gelir vergisi mükellefi olmalarını ve servet beyannamesine tabi bulunmalarını şart koştum.

Çok uzun bir süre yazıma bir yanıt gelmedi. O arada durumu öğrenen sarraflar bir yandan benimle başka türlü uğraşmaya başladıkları gibi Maliye Müsteşarı Sabahattin Alpat'ı da yakın takibe almışlardı. Partiye külliyetli miktarda para yardımı yaptıkları söyleniyordu. Çok sıkışık bir durumdaydım. Sonunda, bütün bürokratik görgü ve nezaket kurallarını bir yana iterek Bakanlıktan yanıt isteyen ikinci bir yazı, bir tenkit yazısı yazdım. Yanıt olarak Maliye Bakanı Yılmaz Ergenekon'un kendisi geldi.

Bakan, Darphane'ye gazap içinde girdi. Boyuna bağırıyordu: "Kapalı yerleri görmek istiyorum! Kapalı yerleri gösterin bana!

Maliye Bakanı için kapalı yer mi olur! Her yer gösterildi. Emekçiler, işi şakaya vurarak, en küçük çekmecelerin gözlerini bile dışarı çekmişlerdi. Her yeri dolaştı. Bu kez de "Arşivi görmek istiyorum! Reşat altınlarının kalıpları nerde?" diye kükredi. Arşiv Sultanahmet'te, Damga Matbaası bölümündedir. Kırk yılda bir açılır. Arşiv, emredersiniz. Ancak Arşiv müşterek muhafaza altında. Anahtarlarından birinin bulunduğu görevli şimdi izinde. Ama haber salıp evinden hemen getirtebiliriz. Bakan, Arşiv denetleme işini ertesi güne bıraktı. Dikkat ettim. Bana değil de, Sait Bey'e bağırıyordu daha çok. Görevden alınacağımı bu tavırdan da çıkarmıştım. Birdenbire iyice rahatladım.

Ertesi gün Arşiv de gezildi. Bu kez yüzü gülüyordu Yılmaz Ergenekon'un. Şaka bile yaptı. Görevden alındığımı sezince rahatlamıştım ya, bakan tam arabaya binerken parmağımı kaldırarak herkesin duyabileceği bir sesle şöyle dedim: "Beyefendi, bir kapalı yer daha vardı, ama onu size gösteremeyiz..." Ergenekon şaşırdı, bir an ne yapması gerektiğine karar veremedi. Hemen ekledim: "O da bizim gönlümüz..." Bir an baktı ve arabaya süzüldü.

Zaten dün görevden alınmışım.

İki gün sonra Bakanlıktan bir yazı geldi. Şöyle başlıyordu:

"Darphaneyi gezdim, pis buldum." Aynen böyle.

Sekiz on maddelik bu yazıya verdiğim yanıtın ilk maddesini bugünmüş gibi anımsıyorum:

"Evet o gün Darphane gerçekten pisti. Ama tarihinde ilk kez olarak ve bir iki saat..."

İki üç yıl sonra CHP iktidarı döneminde Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu yeniden Maliye Teftiş Kurulu'na dönmem için imzasını atarken bir koşul koydu; müfettişlik uhdemde kalmak üzere Darphane'yi tedvir etmemi, orayı genel müdürlük statüsüne kavuşturacak çalışmalar yapmamı, sonunda da genel müdürlük ya da müfettişlik, birinden birini seçmemi istedi. Sevinçle kabul ettim. Ancak bu kez de Teftiş Kurulu Başkanı arkadaş yeni olaya gizlice (yalnız bana söyleyerek) karşı çıktı. Hem yönetici, hem denetçi olunca işler güçleşirmiş; Kurul'da buna karşı bir dalgalanma da olmuş... Darphane'den vazgeçmek zorunda kaldım. Müezzinoğlu gerçek nedeni bilmediği için herhalde çok kızmıştır bana.

Yılmaz Ergenekon genç sayılabilecek bir yaşta öldü. Öylesine üzüleceğimi hiç düşünemezdim. Kendimde bunun nedenlerini aradım. Yılmaz Ergenekon'dan bir gün öç ala-

caktım. Ölüm bu olanağı ortadan kaldırıyordu. Bir gizligücün önlenmesi gibi bir şey. Yitirdiğim bir şey vardı sanki.

950. GÜN

"Nasıl gördünüzse öyle duruyor. Dorukta ya da bataklıkta. İstenmeyen evlat. Diken, uğur ya da Poe Altın Böcek. Üstelik konuşuyor. Gözüne basıyorsunuz. Savunmuyor kendini. Savunmayı hak değil utanç saydığından."

ekim 1988

951. GÜN

TV'de *Keşanlı Ali*. Yıllar öncesini düşündüm. Hemen her gece giderdik *Keşanlı Ali*'ye. Çoğu zaman da sonuna yetişirdik. Büyük tutkuyla bekledim TV dizisini. Oyuncuların hepsi yine harika.

Sahnedeki derinliği bulamadım ekranda. Belki de sahnedeki o eski varoluşu olduğu gibi aradığım için. Biraz da şu: tiyatro boyutuyla yetinilmiş, TV olanakları pek denenmemiş. Bir de şu: Keşanlı Ali tipi günümüzde o eskisi kadar ilginç değil. Daha doğrusu geçerli değil. Yine de beni bu yoruma daha çok anılarım götürüyor olmalı. İlk tiyatro temsillerine fena koşullanmışım.

Kimi şeyler artık bir şeyi eskisi kadar karşılamadığı için, kimi zaman da artık kullanılmamaya başlandığı için geçerliliğini yitiriyor. Miki Fare'nin de Sherlock Holmes'un da görüntü olarak bir mesajı yok bugün. Benim için yine var da, yeni çocuklar için yok.

952. GÜN

Şadan Gökovalı, İzmir'den telefon etti. Salihli işini konuştuk. Vapur biletini bir iki gün sonra posta kutusu adresine göndereceğini söyledi. Toplantı 22 Ekim Cumartesi günü saat 15'te. Ben, 21 Ekim Cumartesi, Ankara vapuruna bineceğim.

Ayçe ile görüşecek miyiz?..

Akşam İsmet Kemal Karadayı ile. Onun cumhuriyet savcılığı yıllarını konuştuk. 2 Mayıs 1960'ta da, 12 Mart 1971'de de, 12 Eylül 1980'de de aynı görevdeydi. 27 Mayıs günlerinde ölüm cezasının kaldırılması konusunda yazılar yazmış. Bildirilere imza koymuş, ama hakkında bir soruşturma açılmamış. 12 Mart döneminde aynı görüşlerinden ötürü kınama cezası almış. 12 Eylül'den hemen sonra demokrasi adına çıkışlarından ötürü kendisine "yılın hukukçusu ödülü" verilmiş; ne var ki bu ödül için yapılacak törene izin verilmemiş.

Referandum gecesi hangi duygular içinde olduğunu sordum. Siyasal ve duygusal yanı ağır basmış. Baskıların, haksızlıkların kişideki nesnellik duygusunu öldürebileceğini söylüyor.

953. GÜN

Hasan Şimşek ölmüş. Gazete haberinde 1918 doğumlu olduğu da belirtiliyor. Hep genç bir kişi olarak düşünmüşümdür onu. Hiç rastlaşmadık. Vecihi Timuroğlu'yla birlikte bir kez buluşacaktık; gerçekleşmedi. Toprak Mahsülleri Ofisi'nde çalıştığını duyardım. Bir yazımda "Cahit Sıtkı'yı kasabalılaştırarak şiir yazdığını" söylemiştim. Bunda

bir küçümseme görmüş, alınmış. *Gece ve Gündüz* adlı ilk kitabında yaz gecesi ve hasat kokusu vardı.

Son yıllarda iyice sessiz kalmayı yeğlemişti. Başlangıçta hakkından fazlasını alan, son yıllarında da hakkının yarısı bile verilmemiş bir sanatçı. Konumunu değiştirmedi.

İkinci Yeni çıktıktan sonra susanlardan. *Beyaza Duran*'daki hafif kayma bir değişme özleminin değil, bir huzursuzluğun, kendini itilmiş görmenin bir sonucudur, diyorum.

Şairdi.

954. GÜN

Buyrukçu ve Galip Üstün'le Can Yayınları'na uğradık. 10 tane *Sevda Sözleri* (Toplu Şiirler) aldım. Bende hiç kalmamıştı. Sağolsun Erdal Öz, kaçıncı kezdir para almadan veriyor. Bu arada kitabın tükenmekte olduğunu söyledi, 100-150 adet kalmış.

Bütün şiirlerimi, kitap kitap, elyazımla yeniden düzenlemek çekici geliyor bana. Bir baskı da öyle yapılsa... Nesne-kitap işlemi görsün diye yazma işinde çeşitli istifler denenebilir. Dizgi yanlışlarına ve giderlerine de paydos!

Cevdet Kudret usta da oradaydı. Yahya Kemal'in Paris'teki yüksek öğrenimi konusunda eldeki kaynaklarda belirsizlik olduğunu söyledim; bu konuda onun düşüncesini bir kez daha öğrenmek istedim. Yahya Kemal, Ecolo Libre des Sciences Politiques'i bitirmemiş. Buna karşılık Arapça, Farsça eğitimi yapan bir kuruma devam etmiş.

Cevdet Kudret'e göre Yahya Kemal'in eski dönemler, özellikle de XVIII. Yüzyıl merakı da Batı kaynaklı. Türkiye'ye döndükten sonra, Fransa'daki bir akıma öykündü. Aynı akımı Türkçe'de kendi adına denemek istedi.

Yaman adam Cevdet Kudret usta. Yaşlanma bilmiyor. Bir an "İzdüşümler"de onun portresini çizebilir miyim diye düşündüm. Araştırmaya yönelip de şiiri yitmemiş iki kişi var: O ve Orhan Şaik Gökyay.

Kalın gözlüklü adam, uzlaşma da bilmiyor.

Galip Üstün yıllar önce çevirdiği *Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Genel Tarihi*'ni yeni baskıya hazırlarken, kitabın Fransızcasını arıyoruz.

Papandreu ameliyatı atlatmış.

Evangelinos Misailidis'in *Seyreyle Dünyayı* adlı yapıtını iki yıl önce bir arkadaşa vermiştim. Geri gelmedi. Bugün o kitabın da gözden geçirilmiş ikinci baskısını edindiğim için pek sevinçliyim. Kısa günde bir kez daha okumalıyım onu. Ama daha önce Nuri'ye ulaştıracağım. Mihailidis'in yapıtının gereğince değerlendirilemediği kanısındayım.

Sevinç bu kadar değil. Zeynep Oral da bir sürü Fransızca dergi vardı: *Le Point, L'Express, La Nouvelle Observatour.* Eski sayılar tabii. *Milliyet Sanat* için çoğundan bazı sayfalar, fotoğraflar kesilmiş. Yine de kalanı benim için hazine. O dergilerde bir de ben kesip biçme işlemi uygularım. Sanatçılarla, düşünce adamlarıyla, politikacılarla yapılmış konuşmaları dosyalara atar saklarım. O dosyaları zaman zaman aralamak büyük bir tattır benim için. Bir dergiye yabancı yayınlar kroniği yapma özlemi de yaratmış bende. Ufak, ama benim için anlamlı bir arşiv. Der demez, aklıma bizim arşivci bayan geliyor. Öğrendiğime göre tamgün'e geçmiş...

Eskiden günü gününe izlerdim yabancı yayınları. Bu konuda şanslarım da oldu. Sözgelimi Maliye Tetkik Kurulu'ndayken Bakanlık Kitaplığı bize bağlıydı. İstediğim yayınları getirtebiliyordum da. Daha sonra İngiltere'deki bir arkadaş yıllarca beş altı dergiye abone olmamı sağlamıştı. Ayrıca, daha önemlisi, bunların Türkiye'ye gelenlerini edin-

mek parasal yönden de kolaydı. Geçen gün bir *Liberation* alayım dedim, fiyatına bakınca vazgeçtim.

Behzat Ay, Toroslardan getirdiği elmaların birini bile ulaştıramadı bize. Tanesi iki kiloymuş.

955. GÜN

Enver Erçan, Babıâli'ye girdikten sonra humor'a daha çok yöneldi. Gelişmesi bu yönde mi oldu onun? Böyle mi diyeceğiz? *Sürçüyor Zaman*'da bu tür ürünlerini bir araya getirmiş. Sekiz on yıl önceki Enver Ercan'ı anımsıyorum; Günel Altıntaş'ın evinde şiirlerine bakmıştım; biraz katı sözler mi söylemiştim o gün? Daha doğrusu kestirip atan sözler... Duygusallığa dayanıyordu ve sözcük seçmesini bilmiyordu. Yıllar geçti. Enver Ercan'da her alanda umduğumun da üstünde bir gelişmeye tanık oldum. Savsız bir biçimde sanatımızı kucakladı. Bir beğeniye ulaşmasında bu savsızlığın da bir payı olduğu kanısındayım. Dergilerde yayımlanan birkaç şiirini çok sevmiştim. O şiirleri *Sürçüyor Zaman*'a almamış Enver Ercan. Belli bir yanını özetleyen, aralarında tutarlılık bulunan çalışmalarını bir araya getirmiş sanki. Bence şair karışık olmaktan korkmamalı. Hele ilk kitapta. Tam oluşmuş şiirler değil bunlar. Yine de düşündürüyor insanı. İpuçları var.

Turhan Kayaoğlu'nun *Aşk Var mı?*sını basılmadan önce okumuştum. İsveç'ten gönderilmişti. Kayaoğlu'nda şiir kumaşı var. "Sürgün kenti Stockholm"de bir hesaplaşma içinde. Ülkesinden uzaklara düştüğü günü yaşıyor şiirleri de. Belki de bundan, Türkiye'de bugün yazılan şiirlerden iyice bağımsız. Biraz tutukluk yaratıyor bu onda. Özellikle dil açısından. Ama bir çeşitlenme olanağı da sağlıyor.

Ve Turgay Nar, işte gerçek bir yetenek daha! Üzerinde ayrıca durmak isterim.

Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'ne katılmış aday yapıtlar dün elime değdi. Getirenler bavulu bizim evin yanındaki yufkacıya bırakmışlar. Şöyle hemen bir bakayım dedim. Dört yıl önce ayrılmıştım Sedat Simavi jürisinden. Ödülün olgun yazarlara verilmesi gençlerde, özellikle de genç şairlerde bir gönülsüzlük yaratmış.

956. GÜN

"Vapur okumaları.

"Diderot, Rousseau ve Condillac'ın 1746 - 1749 arasında çok sıkı bir dostluk dönemleri var... Çeviri kötü.

"Kıyı uzaklaşıyor. Kalabalığı boşuna tanıyorum.

"Bu doğurgan dostluğu sonuna kadar sürdürememişler. Kural sanki bu. Çatışmalara karşın, çatışmalarla birlikte yürütülemez mi?

"Salonun yarısı birbirinin yakını. Gençlerimiz çoğalmış, ölülerimiz de. Yine gözler yaşardı, yine bakışlar kaçırıldı. On yıla kalmadan ailenin rengi değişecek.

"Diderot'ya göre, kitaplığını 15 bin franka satın alan Çariçe Katerina'da, Kleopatra çekiciliğiyle Brutus ruhu iç içe.

"Kuzey Marmara taşı avucumda. Bahçede verilmişti. Firavun kızının taşları konuşulmadı. Yalnız onlar mı? Herodotos bekliyor. Lodos bekliyor. Cumartesiler bekliyor..."

957. GÜN

Tahliye olayı... (Ayrıntılarıyla anlatılacak.)

958. GÜN

Ahmet Eken *Tempo* Dergisi'nde genç şairler konusunda bir soruşturma düzenlemiş. Bana da soru yöneltti. Bu konu da bir yıl kadar önce *Gergedan* için Ece Ayhan'la birlikte hazırladığımız "Çıkmalar" köşesinde söylediklerini bir iki eklemeyle yineledim. Neler demişim *Çıkmalar*'da?

Kim genç şair? Şöyle desek: bugün otuzuna değmiş şair. Ama genç şair deyince akla geliveren Enis Batur, Tuğrul Tanyol, Seyyit Nezir, Veysel Çolak, Orhan Alkaya, Yaşar Miraç, Ahmet Erhan, Ali Cengizkan gibi sanatçılar otuzu aştılar. Akif Kurtuluş kaç yaşındaydı? İsmail Uyaroğlu kırkında, Ahmet Telli kırkikisinde. Demek genç şairin yaş durumunu belli tarihler arasında göstermek eskisi kadar kolay değil.

Otuz yaşı sınır alıp kırkı da aşmayalım. Genç şair, şiirimizde etken yeni şair, şiir üzerine düşünen, çevresine söz geçirebilen en genç şair bugün 30-40 yaşlarında. 50 doğumlular da genç şair, 60 doğumlular da. Böylece genç şair kavramı yaş açısından biraz esnemiş görünüyor. Ama her yıl yeni yeni şairler de çıkıyor ortaya.

Genç şairin mirası? Bence son on yıldaki tereke şu öğelerin tek tek varlığından ya da değişik oranlarda yan yana gelip kümelenmelerinden doğuyor: Nâzım Hikmet, Latin Amerika şiiri, 1945 Fransız kıvamında ve özlem halinde bir sosyalist realizm, biraz Brecht, biraz Necatigil, biraz Ahmed Arif, Ece Ayhan, biraz Sezai Karakoç.. Kendimi saymayayım..

İlginçtir, Garipçilerin gençler üzerinde hemen hiç etkileri yok. Attilâ İlhan etkisi de iyice azalmış. Kavgacı bir şiiri salt coşkuya dayanarak işleyen bazı genç sanatçılar arasında Hasan Hüseyin'i izleyenlere ise çokça rastlanmakta.

Yukardaki adlara başkalarını da ekleyebiliriz: Sunay Akın, Enver Ercan, Mehmet Müfit, Adnan Özer, Behçet Aysan, Salih Bolat... Üzerinde durulabilecek daha birçok genç şair var.

Şiirimizdeki dalgalanma şimdi bunlarla. Genç şair söz düzenine hâkim. Acemilik, ilkellik söz konusu değil onun için. Şiir için bir araştırması da var. Tehlikesi, yetinme tehlikesi olabilir.

Burdan çıkış yaparak genç şairin bir aşırılığa gereksinimi var diyorum. Bunu da tek tek şairler için değil, bir bütün olarak "genç şiir" için söylüyorum. Ortak bir aşırılık! (Yoksa kim Enis Batur'dan daha aşırı olabilir?) Elbet bu yine de "tek tek"lerin çoğalmasıyla gerçekleşecek. Genç şair hangi dalgalarda kulaç atıyorsa, orda, kendi "hızlandıran"ını bulmalı. Dışardan söylenemez. Kendisi bulacak.

Bir de şu var: Günümüzde nasıl olmuşsa, şiir daha çok kendi kendinin konusu olmuş. Konu hayat olmalı. Hatta, bence, bugün için, genç şair, iyice güncel duruma, daldaki kiraza uğramadan tarihe dadanmak istiyor.

Genç şairlerde gözlediğim bir başka nokta birbirlerini sevmemeleri. Her iki üç kişi, başka iki üç kişiye karşı. Çoğunca yapay nitelikteki bu parçalanmada bazı dergilerin tavır payı da var. Akımlar, katı dağılımlar, ideoloji... bunlara bir şey denemez. Ama bunların ötesinde de yapay bir parçalanma söz konusu. Oysa sevgi bir iç dinamizm, bir itici güç olabiliyor.

Tartışılan konularla, akan şiirin, yazılan şiirin çoğunca üst üste gelmediğini de söyleyeceğim.

Yine de yazılan şiirin tartışılandan daha iyi olduğu kanısındayım. Bir sağlık işaretidir de bu. Tartışmada mı bir eksiklik var?

1980'den sonra entellektüel uğraşların hemen hepsinde bir gönülsüzlük var. Ama şiirin hiç durmadığını belirtelim. Şiir durmadı. Yine de 12 Mart'taki gibi bir tam ve sıcak fışkırış olmadı 12 Eylül'de. Yıkım çok daha büyük de onun için mi?

Genç şairden mutlaka çok farklı şiir istemek de insafsızlık. Eldeki örnekleri veri olarak, gelinmiş uçlar olarak ele almayı denesek, daha iyi sonuçlara varabiliriz. Bir de bu yanı var işin.

kasım 1988

959. GÜN

İzmir-Salihli-İzmir... Üç gün böyle geçti. Bir belediye başkanı, bir kaymakam ve dostlar. İlginç, hatta tuhaf bir bitki örtüsü, beş çeşit su, "Allah Diyen" köyü.

Uzun bir süreden beri Salihli'de sanat, sanatçı günleri yapılıyor. Benden önce son Dağlarca'yı çağırmışlar. Şadan Gökovalı'nın ısrarı bendeki yer değiştirme tembelliğini kırdı. Şimdi, oraya gittiğim için, çok sevinçliyim.

"Şiir İkindileri"nin gerçek yaratıcısı, Belediye Başkanı Zafer Keskiner. Yalnız sanat konusunda değil, birçok alanda çok şey kazandırmış Salihli'ye. Onun çabaları gerçek bir entellektüel ve sanatsever olan Kaymakam Fethi Büyükaksoy'unkilerle ve Şadan Gökovalı'nın emeğiyle birleşince başka yerlerde rastlanmayan bir kültür ortamı doğmuş. Salihli'deki Şehir Tiyatrosu, büyük kentlerdeki benzerlerinden bile güzel ve elverişli.

"Şiir İkindileri" toplantıları tiyatroda yapılıyor. İzmir'den de iki otobüs dolusu sanatsever gelmişti. Ayrıca dostlar; Mehmet H. Doğan, Turgay Gönenç, Günal Sayın, Dük dö

Cebeci, Ahmet Necdet, Mustafa Oruk, Yunus Koray.

Turgay Gönenç ve Mehmet H. Doğan, benim şiirim üzerine birer konuşma yaptılar. Öğrenciler hemen bütün şiirlerimi okudular. Devlet Tiyatrosu sanatçıları, İzmir Radyosu spikerleri de okudular, birkaç şiirim sahnelendi.

Bir de bakıldı, vakit geçmiş, Dük dö Cebeci'nin yapacağı konuşmaya sıra gelmedi. Dük biraz üzüldü. Ben daha çok üzüldüm. Bu konuşmasında fakülte yıllarımızı anlatacak şiirimi kendi üslubunca değerlendirecekti. Elindeki kâğıtlarda şöyle bir cümle gördüm, "Çekik gözlü olmayan bir Asyalı..."

İzmir'de son gün yine Mehmet H. Doğan, Ahmet Necdet. Ayrıca Nazan Güntürkün, Tuğrul Keskin.

Ve Ayçe... Memo'yu sordu Ayçe.

960. GÜN

Edebiyat Kuramı'na bir iki sayfa daha ekledim. Yeni teslim günü de geçti. Kazık bir kitap bu benim için. Naci arayıverir diye korkuyorum.

Para da kalmadı.

961. GÜN

Hayat kısa,
Kuşlar uçuyor.

962. GÜN

İlhan Tarus'un sözlerini anımsıyorum. Para almadan dergilere, gazetelere tek satır yazmayın, derdi. Yıllar sonra, ne

olursa olsun, bir telif hakkı yelpazesi oluştu. Ancak bugün de, yayın organlarında yazarlarla yapılmış konuşmalar, onlardan alınmış soruşturma yanıtları için bir ücret ödenmiyor. Özellikle büyük dergiler ve gazeteler için söylüyorum bunu. Geçen aylarda reklam geliri altmış, yetmiş milyon TL'nin altına düşmediğini sandığım bir dergide benimle yapılmış bir söyleşi yayınlandı. Uzun kitap sayfası boyutuyla, en az iki formalık bir söyleşi. Düşünüyorum, neden böyle bu? O metin, konuşmayı yapanın, soruşturmayı düzenleyenin mi sayılıyor? İşin o yanı da var elbet? Ama yazarın, sanatçının hakkı niçin hiç düşünülmüyor? O konuşmadan sonra karar verdim, bu tür işler için baştan soracağım: "Hediyesi ne kadar?" Üstelik bu tür çalışma, sanatçı için daha riskli bir şey. Hazırlıksızsınız, söz yapısı yazıdaki gibi sağlam değildir.

Ayrıca konuşmalar, soruşturma yanıtlarınız kitaplarınıza girmez.

963. GÜN

Hayat kısa,
Kuşlar uçuyor.

Kırlangıcın 9 değil, 8 yıl yaşadığını bir ansiklopedide okuyunca, bayağı sarsıldım ve dilimin ucuna bu iki dize geldi. Bu hesaba göre, geçen yıl ölmüş olmam gerekir. Ama işin güzel bir yanı da var. Ölmedimse, kırlangıç hesabından da, kurtuldum demektir.

Ne tuhaf, 57 yaşındayım ve hâlâ hazırlık dönemimi yaşıyorum. Başarımın, başarısızlığımın, dramımın kilit noktası bu galiba.

Fuzuli'nin *Beng-ü Bâde*'sini bir daha alıyorum elime. Memo Emrah, Develioğlu'nun sözlüğünü götürmüş. Sözlüksüz tam sökemiyorum bu kitabı.

Şiirde inandığım çeviri kuramı, yani öbür dilde eşdeğer öğeler ya da durumlar yaratma, bu kitapta geçerli olamaz diye düşündüm. Çünkü Türkçe'den Türkçe'ye aktarma söz konusu. Çeviri denemez buna, hatta. Nasıl bir şey?...

Hemen iki örnek geliyor aklıma. A. Kadir, Tevfik Fikret'i yabancı dilden çevirir gibi çevirmiş kendi yabancı dilden çevirme anlayışına göre. Eluard'ı nasıl çevirirse öyle. Eluard çevirisinde çok başarılı ama, Fikret aktarmasında fazla kolaycı ve küçümseyici... Oysa bir de Dranas'ın Tevfik Fikret aktarması var. Bu kadar olur. Dranas eski sözcüklerin bazılarına hiç dokunmamış, dış yapıyı aynen almış... Yarattığı yeni ve küçük mozaikle hem Fikret'i bozmamış, hem de güncelleştirmiş, yüzyılcallaştırmış.

Yine de düşünüyorum, Fuzuli'nin *Beng ü Bâde*'sini bizim bugünkü hayatımıza aktarsaydı, Dranas ne yapardı diye?

Çünkü Fuzuli'nin şiirini o yöntemle aktarmak çok daha zor. Hele dış yapıyı koruyarak bu işin üstesinden gelebilmek olanaksız. Bıçak sırtı bir durum söz konusu burada. Hem şiiri düzyazıya çevirme durumuna düşmeyeceksiniz, hem de "şiir olarak" yeni metinde eşdeğeri değil, asıl değeri kollayacaksın. Hem de ne var? Aynı yapıyla, asıl değer korunamaz Fuzuli'de. Özellikle de onun *Beng ü Bâde*'sinde. Fuzuli'yi duyarlık yönünden, en azından o yönden, onun duyarlığını tam taşımadığına inandığınız bir yapıtıyla ele alıyorsunuz. Kısacası, sorun çok. *Beng ü Bâde* yayımlanınca, adını *Esrar ve Şarap* mı koymalıyım? Yoksa özgün adı mı başa yazmalıyım?

Kitapta simgeler olduğu söylenir. Şarap İran Şahı'nı, Şah İsmail'i; esrar, Osmanlı Padişahı ikinci Beyazıt'ı sim-

geliyormuş. Bunu vurgulamak cesaretini, hiç değilse adlar söylenmeden yorum planında göstermeli miyim? Zor iş gerçekten.

Ama mutlaka gerçekleştireceğim. Nasıl olsa basabilecek bir yayıncı bulurum.

Memo Emrah, Cem Yayınevine girdi.

Yeni bir palto çekildi.

Memo son günlerde Şolohov'a ve Dostoyevski'ye takıldı. Ama Dar-ül Harp lafını da ağzından düşürüyor değil.

964. GÜN

Ülkü Tamer Ankara'dan telefon etti. TRT danışmanı olmuş. Halk hikâyelerinin TV'de dramatize edilmesi söz konusu olmuş. Ülkü de beni önermiş. "Yapar mısın?" dedi. İlke olarak güzel bir şey bu benim için. Düşünmeliyim. "Düşüneyim bir" dedim. Halk hikâyelerine gerçekten çok yakın biriyim. Her birini on kez, kırk kez okumuşum. Ne ki, senaryo deneyimim yok. Bunun için bir ortak ararken aklıma hemen Nursel Duruel geldi. Yarın arayacağım.

Akşam *2000'e Doğru*'dan çıktım saat 17.00'de. Yürüyerek Emimönü'ndeki Kadıköy İskelesi'ne indim. Tam geldim, vapur kalktı. Hani, saniye olayı... Bir kırıklık, bir öfke büyüdü içimde, ardından da vazgeçme duygusu. Nahit Hanım'a gitsem daha iyi değil mi? Ama orası için de vakit çok erken. Yürüyerek Karaköy'e indim. Posta kutusuna uğradım; Tünel'le yukarı çıktım. Galatasaray'a kadar yürüdüm. Vakit yine de erken. En iyisi, dedim, Çiçek Pasajı'na da bir gireyim, ayakta bir bira içer, bir saat kazanırım.

Pasaja girer girmez birden eski bir dostla burun buruna gelmeyeyim mi? İnce Bira! Bu adı ben takmıştım ona dört

beş yıl önce. O da vakit geçirmek için uğramış Pasaj'a. Bu rastlantıyı kutladık. *Gelişim - Larousse*'ta çalışan arkadaşlara selam yolladım.

Nahit Hanım'ın kapısını çaldığımda, saat 20.00'yi buluyordu.

Zorunlar rastlantı yaratıyor bu yaşta. İnce Bira ile bira içtik işte.

Gençlikte ise, rastlantılar zorun gibiydi.

965. GÜN

Kendilerine göre ne güzel tanımlıyorlar şiiri. Ben bir şey yapamıyorum. Şiirimin kendi hayatımdaki yerini bile saptayabilmiş değilim. Benim için hayatın kendisi de ondan mıydı? Neyin bir parçası benim için?

Bir dergide, geçen yıl Nobel ödülünü kazanmış olan Rus asıllı Amerikalı şair Joseph Brodsky ile yapılmış bir konuşma okudum. Pasternak'ın şiiri ele alış biçimini eleştiriyor. Pasternak'a göre şiir, ayağının altındaki otlar gibidir; bir tutam koparınan, eline alman için biraz eğilmen yeter.

Brodski buna karşı çıkıyor. Şöyle diyor: Bu tanım, şiiri bir yerde tanıtıyor ama onun kaynağına inemiyor. Gerçekte şiir yerden değil, gökten gelir. Ne olursa olsun, ayağımızın dibinde değildir. Bir çeviridir şiir, yeryüzü dilinde metafizik doğruların çevirisi... Yeryüzünde görülen yanı da ot ya da çiçek değil, ilişkilerdir. Pasternak ayrıntının şairiydi, alt ayrıntının. Yerden yukarı yükseliyordu. Oysa şairin muhatabı insan değil, meleklerdir.

Bu iki görüşü somut yanlarıyla düşünmeye çalıştım. Pasternak'ınki daha yakın geldi bana. Şiirin her yerde olduğu, küçük şeylerde olduğu da saklı Pasternak'ın sözlerinde.

Brodsky ise görünmez meleklerin aracılığından söz ederken, estetiğin, ahlakın annesi olduğunu ileri sürmekte.

O konuşmada mıydı, sanki Yevtuşenko'yu hiçleyen sözlerini de anımsıyorum Brodsky'nin. Ben de çok daha önce Yevtuşenko için bir iki söz söylemiştim. Ama onu küçümseyerek değil. Şöyle demiştim: "Bugün ülkemizde Yevtuşenko'dan iyi en az on şair var."

966. GÜN

Sovyetler Birliği'nde basılmış bir antoloji geldi: *Altı Çağdaş Türk Şairi.* Litvanya Yazarlar Birliği'nce gerçekleştirilmiş kitabın bir adı daha var: *Güvercin Dolu Avlular.*

Şairler: Nâzım Hikmet, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu, Attilâ İlhan, Cemal Süreya.

Oldukça geniş tutulmuş bir antoloji. Adımı şöyle yazmışlar: Dzemals Sıreja.

Kitabı bütünüyle elden geçirdim. Çeşitli karine yöntemleri kullanarak onların hangi şiirler olduğunu anladım. Çince de olsa anlardım.

967. GÜN

Seyfettin Başçıllar gelmiş. Telefon etti. Bugün Buhara'da buluştuk. Biri çok kalın, iki de dosya getirmiş. İki satır içtik, eski günlerden, onun Amerika'daki koşullarından söz ettik.

Başçıllar 1950'lerde edebiyata başlarken, ilk tanıdığım sanatçı arkadaşlardan. Veteriner Fakültesi'ndeydi. 1966'da Amerika'ya gitti. Yirmi iki yıldır orada. Arada sırada ge-

liyormuş ama hiç görüşemedik. Birkaç kitaplık da şiir getirmiş. Bastırmak istiyor. Eski günleri andık. "Türk şiirinin Max Jacob"u derdim ona. İki yılı kalmış emekliliğine, o zaman dönecekmiş. Emekli aylığını sordum. Bugünkü duruma göre, üç milyon TL. falan...

968. GÜN

"Çocuk; yağmurlar, köprüler geçti, masal dinlemeye geldi."

"Nerde Kalmıştık?"

"Bürüksel lahanası..."

aralık 1988

969. GÜN

Altıneller'deki söyleşiler sürüyor. Topluluk karşısında konuşmaya sonunda az biraz alıştım galiba. Topluluk ne kadar büyükse o kadar korkunç bir panik duygusu uyanıyor bende. Özellikle de konuşmaya başlamadan birkaç saat önce. Kimi zaman bir iki gün önce, yangın olsun, deprem olsun da o an gelmesin diyorum. Panik duygusu konuşmaya başladıktan sonra da bir süre kalkmıyor üstümden. Konuşma sırasında bir de kendimle bir alt konuşma sürüp gidiyor. Daha doğrusu konuşmamı fena halde dinliyorum. Yanlışlarımın altını çiziyorum. Bir süre sonra durumu unutuyorum, iş düzeliyor, rahat ve üretici oluyorum. Ama o zaman da iş işten geçmiş oluyor.

Buna karşılık, küçük topluluk içinde (üç kişi, beş kişi, yedi kişi) çok rahat konuştuğumu biliyorum. Hatta, di-

yebilirim, bir başkasının yanında daha yaratıcıyım. Konuşurken buluyorum. Bir başıma, yazarken bulduklarımdan farklı mı bu bulgular? Biraz öyle. Daha şairim konuşurken. Ama risk duygusu yok. Daha spekülatif, daha ironik.

Büyük topluluktan korkum nerden geliyor acaba? Kusursuzluk kaygısından mı? Yazdığımı okuyorum sanki büyük topluluğa. Ya da yazar gibi konuşmam gerek. Konuşma cümlesini yitiriyorum, yazı cümlesine sarılıyorum. Bir sürçme korkusu sınav korkusu.

Eskiden daha büyüktü bu.

Nevzih'in Altıneller Sanat Galerisi'ndeki sergilerini gördükten sonra bir iki not almıştım. O kâğıdı bulamıyorum. Yazdıklarımı da unutmuşum. Öyle değil de, sanki o kâğıtta daha iyi anlatmışım Nevzih'i. O anki gönenişimi anımsıyorum da... İçinde "alarm" sözcüğü geçen bir cümle vardı kâğıtta. Şimdi yineleyemem. Yenisini de yazamam. Galeri'nin sanat danışmanı İpek Tekil'e göre Nevhiz'in satış kaygısı taşımaması bile bulunduğumuz ortam için bir değer.

Bir de kendi kendime sesli konuşmam var. Ben asıl ordayım işte.

970. GÜN

Necatigil ödülü.

Şiirimle hiçbir ödüle katılmayacağımı bir iki yıl önce bu sayfalarda yazmıştım. Demek Necatigil ödül yönetmeliğinde katılma koşulu yok. Bence bütün ödüller öyle olmalı.

Behçet Hoca'yı anımsadım şimdi. Tarihte, hayatta ve evrende yinelenmez bir adamdı. Çok zarifti, tuhaf yanları da vardı.

Son yıllarda bana karşı biraz mesafeli durduğunu anımsıyorum. Nedenini bir türlü çıkaramıyordum. Öldükten sonra Selim İleri anlattı bir gün. Ona söylemiş. Türkiye Yazıları dergisinde "Adamlar Adamlar" başlıklı bir bölüm vardı. O yazıları, ayrıca pembe sayfalardaki bütün yazıları ("küçük oturum"u bile) ben yazıyordum. Daha doğrusu yazacaktım. Ancak 2. sayıdan sonra dergiden ayrılma gereği duydum. Öbür akadaşlar ben ayrıldıktan sonra da o imzasız yazıları sürdürdüler. 3. sayıda Behçet Hoca ele alınmış. Biraz kırıcı bir yazı çıkmış. Dergiden ayrıldıktan sonra, efendilik bende kalsın diye, bir süre hiçbir açıklamada bulunmadım. Behçet Hoca o yazıyı benim yazdığımı sanmış ve kırılmış. Selim'e söylemiştim. Ama bir yanlışın yol açtığı sanıyı anlatmak, o yanlışı düzeltmek için, aradan 12 yıl geçmesi, ya da Necatigil Şiir Ödülü'nü almam mı gerekiyordu? Bu da beni anlatan bir gerçek. Gevezeyim, ama her şeyi anlatmam. Ve bazı şeyleri bir gün mutlaka anlatırım.

Bir gün Hoca ile Beyoğlu'ndayız. 1959 falan. Anadolu Pasajı, Trakya Pasajı diye bir içkievinde (adını tam anımsayamadım şimdi). Kendinden yaşlı bir kadınla evlenen bir şair arkadaştan söz ediyorduk. "Yazık oldu arkadaşa" dedim. Hoca gülümsedi: "Hayır, asıl hanıma yazık oldu." Yıllar sonra zaman zaman, hatta geçen gün, bu yanıtı düşündüm.

Son yıllarında Dağlarca ile bozuşmuştu.

Necatigil Ödülü iki kitabıma birden verilmiş. *Güz Bitiği* ve *Sıcak Nal*'ın böylece ortak bir serüvenleri daha oldu. Belki de ilk kez oluyor dünyada. Ödül, yazara bütün yapıtlarından ötürü verilir, ya da bir yapıta verilir. İki yapıtına birden aynı ödülün verildiği tek şair benim. Böyle oluğu için ayrıca iyi.

Kareler'den sonra bir sinir gelmişti üstüne. Bu kitaba yöneltilen eleştirileri insafsız buluyordu. Şimdi düşünüyorum,

haklıydı sinirlenmekte. O günlerde toplumculuk kavramına şiirde çok yanlış ve bağnaz bir yerden sarılınıyordu. Hoca'yı *Kareler*'de yeni şiire ihanet içinde görenler bile oldu.

971. GÜN

Biritannica'ya Necip Fazıl maddesini yazarken kitaplıktan *Ben ve Ötesi*'ni çekip açtım. *Örümcek Ağı*'ndaki ve *Kaldırımlar*'daki şiirler de var içinde. Baskı tarihi: MCMXXXII (1932). Geçen yıl yine okumuştum, *Ben ve Ötesi*'ndeki şiirlerin, çoğu bana bir şey dememişti. Bu kez sardı. Necip Fazıl'ın gerçek değerinin ortaya çıkması için biraz daha eskimesi gerek diye düşündüm. *Ben ve Ötesi*'nde 1922-1931 yılları arasındaki ürünler yer alıyor. Ansiklopedilerde, isimler sözlüklerinde nedense bu gerçeğe değinilmiyor. Gerçek bir şiirsel doku, tutarlı bir hava var bu şiirlerde. Ölmez sanıyorum. Hece'den bir o kalır ileriye, bir Çamlıbel, bir Ahmet Hamdi, bir Dranas, bir de belki Kemalettin Kamu.

Necip Fazıl *Büyük Doğu*'yu çıkarınca şiiri de elden çıkarmış. Ama *Büyük Doğu*'nun ilk sayısı 1943'te yayımlanıyor. O arada neler olmuş? 1935-1936'dan sonra yeni şairler çıkmış ortaya, Dağlarca'lar, Orhan Veli'ler... Hayır, Nâzım var. *Taranta Babu*'ya Mektuplar 1935'te, *Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Destanı* 1936'da yayımlanmış. Necip Fazıl için caydırıcı öğeler bir değil, iki değil: *Büyük Doğu* ile siyasal - ideolojik bir plana kayması, bağlantısız mistisizmi Müslüman normlar içine sıkıştırma sıkıntısı; Nâzım gerçeği; daha sonra Orhan Veli'nin yerden biter gibi doğal biçimde ortaya çıkması ve yaygınlık kazanması...

972. GÜN

"Sözün gününü yeniden kavramak!

"Bütün varlığıyla sözün içinde kaybolmak... Evet, varolmak değil, kaybolmak."

973. GÜN

"Ve o aletle bütün kahkahalar nağmeleşir
Dilde Yahya Kemal'in şarkısı şehnameleşir."

Orhan Veli'nin "Efsane"sini birkaç kez okudum yine. Orhan Veli eski şiire onca hazırlıklı olmasaydı, yeni şiirin kurucusu olamazdı.

Yahya Kemal'de hem Burian, hem Ataç, hem S. Eyüboğlu, hem Orhan Veli buluşuyor. Dağlarca'da da hem o, hem o, hem o, hem o. Anlamı büyük bunun.

974. GÜN

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in kabul resmi davetiyesi. Hemen verilen telefon numarasını arayarak gelemeyeceğimi belirttim. Daha sonra *Milliyet*'ten ve *Sabah*'tan aradılar. Demek herkesi arıyorlar. Katılacak mıyım? Hayır! Gerekçesini aynen şöyle açıkladım: "Bir sürü neden var, sanata karşı tavır, insan hakları sorunu, 12 Eylül'le gelen siyasal değerler, insan değerleri. En hafifini söyleyeyim, Türk Dil Kurumu üyesiydim; Kurum'u kapattıran kişinin selamını almam."

Bu sözler *Milliyet*'te "selamını dahi almam" biçiminde çıktı. Ben "dahi" sözcüğünü ömrümde kullanmadım.

Sabah'ta ise "selam" sözcüğü "elini sıkmam" diye bir cümleye dönüştü.

"Elini sıkmam"da da yanlış bir şey var, böyle konuşmam ben.

Fahri Korutürk'ün de böyle bir resepsiyonu olmuştu yıllar önce. Ona katılmıştım. O sıra Ankara'dayım. Çağrıyı alınca baktım, beyaz gömleğim yok. Bürokrat olduğum halde yok bir beyaz gömleğim. Beyaz gömlek Ankara'nın havasında yarım saatte kirleniyor, onun için yok belki de. Ucuz bir beyaz gömlek almak için Kızılay'daki gökdelene gittim, Gima'da en üst katta giyim bölümü var. O bölüme girer girmez birçok tanıdık yüzle karşılaşmayayım mı? Başta Aydın Cumalı olmak üzere İstanbul'dan gelen birçok çağrılı da beyaz gömlek almak için gelmiş oraya. İstanbul'da da mı hava kirliliği var diye düşünmüştüm...

Kravat takılan beyaz gömlek öldü aslında.

Evren'in sanata karşı tavrını iki olayla özetleyebilirim. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nden, hiçbir yetkisi olmadığı halde, resim kaldırtmıştır, bir. Picasso'yla alay etmiş ve "ben otursam onun gibi on tanesini hemen yaparım" diyebilmiştir, iki. Bunlar küçük, somut olaylar. Aslında o kadar küçük de değil. Ama Kenan Evren entellektüeli fazla aşağıladı ülkemizde. Böyle bir tavrın yasa koyucularından biri oldu.

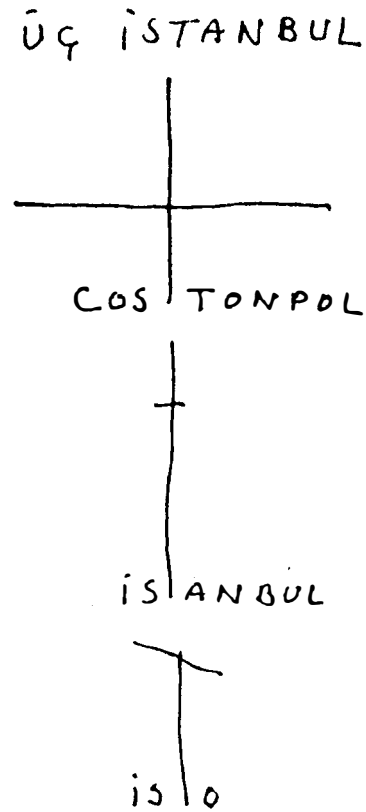
Kurumu kapattırdı da ne oldu? Kendisi şimdi zaman zaman yeni sözcükleri kullanıyor. Yürümediği için, TV'den kaldırıldı yeni sözcükler yasağı. Demek "yaşayan dil" yeni sözcüklere de dayanıyormuş.

Dil Derneği'nin de özleşme konusunda bir özeleştiri yapması çok yararlı olur.

975. GÜN

İstanbul'u nasıl da hor görmeye başlamışız. İşte burdan kaçmak, işte güneyde bir yerlere gitmek. Kendi payıma, yapabilir miyim bunu? İstanbul'un bir parçası değil miyim artık? İstanbul'suzluk kadar büyük bir tehlike olabilir mi? Şu anda, *Kitaplar* dergisinin ilk sayısında yayımlanan ve, ne yazık ki, *Sıcak Nal* için ayırdığım halde, kitaba giremeyen "semiolojik" İstanbul şiirimi buraya almaktan beni hiçbir şey alıkoyamaz.

şubat 1989

975-(B)*. GÜN

Nevhiz için not ettiğim cümleleri buldum. Ferit Develioğlu'nun *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'ının içine düşmüş. *Beng ü Bâde* çalışması sürerken temel kaynak oldu bu sözlük. Hep elimin altında.

Ne demişim Nevhiz'in resmi için:

Her an boğulabilir alarm çığlığı;

Güçsüz, ama dirençli doyum;

Rembrandt saygısı, Chagall'a sunulmuş izin dilekçesi ve Soutine'le körebe....

Bu imgelerle yansımış bana Nevhiz. Resimleri öyle çok satıyor mu? Bilmiyorum ama, şurası gerçek; satmak umurunda değil. Güzel bir yanı var bunun. Günümüzdeki "satış için sanat" sloganına sırt çevirişi güzel Nevhiz'in. *Altınneller*'deki sergisinde o tür resmi de çok güzel yapabildiğini göstermişti. Aşık Veysel portresiyle.

Ne rastlantı! Not ettiğim cümleler o sözlüğün 1434. (zulmât) ve 1435. (zübân) sayfaları arasına girmiş.

Zulmât: Karanlıklar.

Zühbân: Altınlar.

Bu hafta iki resim sergisine daha gittim. *Gorbon*'da Cuma Ocaklı'nın yapıtları bir şölen oldu benim için. Büyük alanda bütün renkleri kullanma tutkusu var Ocaklı'da. Bazı ressamlar gibi renklerden korkmuyor. Kendilerini tek renge indirgemiş kişiler var bugün. Karikatür mü?...

Ve *Hobi*'de Muzaffer Akyol. Elini güvenle boyaya sokuyor. Yaptığı, renk hamurundan bazlamaç...

Mehmed Kemal'le *Hobi*'den birlikte çıktık. Yürüyerek Nahit Hanım'a gittik. Ben erken ayrıldım. Aklımda Pir Karacakız'ın gündüzki ağır valizi...

*975. GÜN iki ayrı günlüğe kormuş. Yayın tarihleri farklı olduğu için ikincisi "975-B" olarak gösterildi (editör).

Fırat'ı bir türlü yazamadım. Kaç yıl oldu. Yine de bir gün kotarırım gibi geliyor o şiiri. Bugünlerde aklıma iki şiir düşer: *Sarhoş Gemi* ve *Deniz Mezarlığı*... Bu ikisi gibi bir şiir. Ama tam bana özgü. Çok dizeli kıtalarla kalın akan, benim şiirimi yeniden bir yere oturtan bir yapı. Pir Karacakız, önce *Fırat*'ı salık verdi, sonra da "Buldum!" diye yerinden fırladı telefonda: "Göç'ü yazmalısın sen, Göç..." Göç'ü yazmalıyım, evet.

Göçler... Kalın kalın akan...

976. GÜN

Kars'ı Paris'te yazmıştım. Neden bilmem, utandığım olmuştur bundan. Kars'a gitmeden Kars demişim. Paris dönüşü hemen *Kars*'a teftiş turnesi çıkmasın mı? *Göçebe*'deki Kars izlenim ve imgeleri bu kez yerinde oluştu. Yine de bir eksiklik duygusu olmuştur uzun süre içimde *Kars* şiiri için. Sonra öğrendim, Rimbaud da *Sarhoş Gemi*'yi denizi görmeden yazmış. Nasıl avundum!

Çok tuhaf, *Kars* şiirindeki *Kars*, *Göçebe* şiirindekinden daha çok var gibi. Şiirim yaşar mı bilmiyorum, aslında merak da etmiyorum bunu; ama çok uzun bir süre sonra iki şiire baksalar *Kars* şiirindeki Kars daha bir oturmuş görünür gibi geliyor bana.

Rimbaud *Sarhoş Gemi*'yi denizi görmeden yazmış ya, nehirden denize geçmiş o gemiyi. Ben de Kars'ı görmemiştim, ama Kutu Deresi'ni, Erzincan'ı, Spikor dağını, Doğu Anadolu faunasını, yolları az çok biliyordum. Bu bir açıklama olabilir mi? Akşamları eve doğru, beş yaşında, ve annemin elinde fener, yürürken, yıldızlar Kars'a doğru gidiyordu sanki. Spikor'u uç noktaya götürdüm belki de Kars'ta.

O şiir aslında bir yerde Kars'ı anlatan değil, Kars olmuş bir şiir.

977. GÜN

Ali Uğur'la Buhara'da.

Cem yayınlarının sorunlarını anlattı; o arada genel olarak yayınevi sorunları üzerine konuştuk. Ali, beş on yıl önce çok satan bazı yazarların yapıtlarının tüketiminde birdenbire bir durma olduğunu söyledi. Tam birdenbire değil, ama küçük olmayan bir zaman aralığı içinde. Ona göre, okur, özellikle roman yazarından, güncel soruna yaklaşmasını; doğru olsun, yanlış olsun, günümüzdeki olaya girmesini istiyor.

Kimi yazarlar için doyma, kimisi için bıkma, kimisi için de aşılmış olma durumu mu ortaya çıktı?

Ali Uğur'la konuşurken birden aklıma geldi: niçin bu sayfalarda yaşadığımız günleri her yanıyla yazmaya çalışmıyorum, sözgelimi yerel seçimlerden, Turgut Özal'dan söz etmiyorum? Bu çok geniş bir şey galiba. Ben daha çok kişiselliğim içinde edebiyat hayatından, biraz da yakın çevremden, dolaştığım yerlerden dem vurmaktayım.

Memo Emrah, Cem'den ayrıldı.

978. GÜN

Hüsrev Hatemi'nin şiirleri. TÜYAP Kitap Fuarı'ndan beri elimin altında. Hüsrev Hatemi bir gönderme ustası. Daha ileri giderek söyleyeyim: hastası.

Eski sözcükleri, hatta kimi zaman eski terimleri, eskilerden yapılmış alıntıları öylesine ustalıkla kullanıyor ki

gerçekten şaşırtıcı! Ancak burada bir tehlike var. O sözcükler bezek ya da alıntı olmaktan çıkarak yapıtaşı oluyor Hatemi'nin dizelerinde. Sonuçta simge değerleri büyüyor, ama dil değerleri yer yer söz yitimine de uğrayabiliyor. Ya da şiir, Hüsrev Hatemi ile kazandığı tiyatro olanağıyla baş başa kalabiliyor. Kimi zaman da zor kaldırılır bir Abülhak Şinasi Hisar konumu ortaya çıkabiliyor. Belli ki Hatemi böyle bıçak sırtı gezintileri seven bir sanatçı.

Ne olursa olsun, gerçek bir şair Hüsrev Hatemi. Hatta sağ kesimde gelişmiş belli bir söz düzeninin bugün yaşayan en iyi temsilcilerinden biri. Şiirimizin gerçek gelişimine yabancı olmadığı görülüyor. Türkiye'deki bütün bir şiir mirasını değerlendiriyor. Bununla da çok özel bir planda var olma olanağı ve hakkı kazanıyor. Yahya Kemal, Attilâ İlhan, Hilmi Yavuz, Cahit Zarifoğlu; biraz da Ece Ayhan ve Cemal Süreya sevgisi... Tarihe sokak aralarından, yeni kent görünümlerinden giriyor. Dini bütün bir dükkâncıyı; değişimler karşısında şaşırmış ve dedesinin anılarına yapışmaktan başka çaresi kalmamış "münevver" kişiye anlatıyor. İnancı dipte bırakıyor, onu sloganlarla siyasallaştırmıyor.

Tatla okuyorum ilk üç kitabını bir araya getiren *Şiirler*'i de, *Lodosçu*'yu da.

Mizaha girmemeli Hatemi; girdikçe göndermeler örseleniyor.

979. GÜN

"Bizim bir maceramız var ki
İstesek güzel olabilir."
M. Ş. Onaran

980. GÜN

Dün en sevdiğim dizelerinden birini not etmiştim. Ama duramıyorum; iğneli ve haklı mektubundan da alıntı yapmalıyım.

Mustafa Şerif Onaran'a geçende Ankara'ya gidişimde, kitabının elime geçmediğini söylemiştim. Bilgi yayınları arasında çıkan *Unutulmuş Şiirler*'i iki yılı aşkın bir süre sonra bugün edinmiş bulunuyorum. Bir de mektubu var Onaran'ın. Bir yerinde şöyle diyor.

"Çalışmalarını ilgiyle izliyorum. Üstad havalarında oluşuna, kimi kişileri yüreklendirirken edebiyat politikasını yapışına biraz gülümseyerek bakıyorum. Sanırım bu bizim insanlarda iyi yönleri görmeye eğilen sevecen yanımızın ağır basmasındandır."

Sevecen mevecen diyor ama, biraz bozuldum. Baktım, bir sonraki paragrafta gönlümü alıyor:

"Kimi yazarları, önemli konulara değiniyor görünseler bile, merak etmezsiniz. Kimi yazarların tiryakisi olmuşsunuzdur; okumadan edemezsiniz, önemsiz görünen yazılarında bile özel bir anlam bulmak istersiniz. Benim için ikinciler arasındasın."

Unutulmuş Şiirler'i tek tek dergilerde izlemiştim otuzkırk yıl önce. Bu kez bir bütün olarak görünce Onaran adına başka bir türlü gönendim. Gerçek bir şair var *Unutulmuş Şiirler*'de. Ne dese haklı.

Ne tuhaf bir değerlendirme durumu var ülkemizde! *Unutulmuş Şiirler* kitaplaşmasaydı gerçekten de unutulmuş mu olacaktı? Ya da ne zamana kadar unutulmuş olacaktı? Şiirler kitaplaşınca ayrı bir şey, anlamlı bir bütün çıkmış ortaya. Sadece güzel şiirler değil, bir şair, özgün bir duyarlık elçisi var orda. Türkçesinin gizleri var. Yeniden yeniden okumak is-

tediğim bir kitap *Unutulmuş Şiirler*. Onaran istediği kadar bana "üstad havaları" gibi sıfatlar yakıştırsın, gizli ve mavi bir amatör olarak her zaman elimin altında tutacağım o şiirleri. O şiirler benim artık.

981. GÜN

Yine Onaran'ı düşünüyorum. Niçin antolojilerde yok? Fethi Giray, Suat Taşer daha mı iyi şairler? Koskoca bir kitap aslında *Unutulmuş Şiirler*, bütün olarak bir şairin duyarlığını ortaya koyuyor. Muzaffer Tayyip Uslu ve Rüştü Onur daha mı iyiler Onaran'dan? İlhami Bekir ve Halim Şefik daha mı büyük?

Bütün bu sözler Onaran'ın mektubununun bir bölümünü daha aşağıya almamı gerektiriyor benim için.

"Bilirsin, benim şiir serüvenim kırklı yılların ortalarına doğru on yıl sürdü. Dönüp bakınca bu kendini açıklayan duygusal şiirlerin yer yer çocukça olduğunu, yer yer yıprandığını görüyorum. Gene de zamana dayanan, kendini kurtaran kimi dizelerimi seviyorum.

"Neden şiirden koptum? Bu öykü uzun. Özür bulmak, kendini aldatmak kolay. 'Büyük bir cerrahi servisinin sorumluluğunu taşımak çok zaman alıyor' sözüne hemen inanılır. İşin şöyle bir doğru yanı var: cerrahi ne denli bir disiplin işiyse, edebiyat da en az o denli disiplin isteyen bir iştir. Goethe her işi edebiyat için kullandığını söyler. Günümüz koşullarında, hele benim mesleğimde bunu uygulamak kolay olmaz. Sanırım zamanı iyi kullanmak, iki disiplini bir arada yürütmek gerekir.

"Bu işi beceremedim.

" 'Edebiyattan kopmadım' sözü oyalanmadır. Okumak, yazmak günlük çalışmaların doğal alışkanlıkları arasında. Ama gerçek yazarlık en küçük ayrıntıya önem veren okur için yazmasını bilmektir. Buysa bir fizyopatoloji kitabı okur gibi yoğun çalışmayı gerektirir.

"Diyorum ya, zamanı nasıl kullanacağımı iyi öğrenemedim."

Günler, hey! Yıl 1955. Eskişehir. Çiçeği burnunda askeri hekim Onaran'la Nasuh Akar'ın kahvesindeyiz. Birden caddeden o yılın güzellik kraliçesi geçiyor.

Panorama Critque biçiminde bir şiir antolojisi yapmak isterim.

982. GÜN

"İçtenliksizmiş gibi görünmeme, ayrıntıları söylemeden geçişime neden olan şey saklamak gereksinimi değil, saklanmak eğilimi. Sana ve kendime duyduğum garip saygı. Şu hepimizin belası olan 'ben' tuzağı. 'Ben'imi yücelttiğimi, sımsıkı koruduğumu itiraf ediyorum. Bunda aptalca bir yan olsa da, ahmaklık yok."

983. GÜN

Dün akşam yarım kalmış çeviri dosyalarını karıştırırken, C. de Sègure'ün *Kambur François*'sına rastladım. Altı yıl önce Doğan Hızlan'ın önerisiyle *Hürriyet* Çocuk Yayınları için başlamışım. Kitap 250 sayfa. 110 sayfasını yapmışım. Cem Yayınları, çocuk dizisi başlatıyor. Hemen bir 20 sayfa ekledim.

Ama bugün Ali Uğur telefonda pogramının belirlenmiş olduğunu söyledi. Ben de *Kambur François*'yı bu kez 130 sayfa olarak beklenti hücresine attım.

984. GÜN

İzmir'de şiir paneli. Can Yücel ve ben. Soruları Mehmet H. Doğan yöneltti. Can çok alkışlandı. Konuşmaların ağırlık noktasını şiire ilgisizlik ve genç şairler konusu oluşturdu. Can, ilgisizliği şiirdeki tıkanıklıkla birleştirdi. Şöyle dedi: "Ozon tabakası değil, ozan tabakası delindi." Bense üst üste gelen birkaç yaş grubundan oluşmuş bir genç şairler yelpazesi karşısında olduğumuzu söyledim. Kırk yaşında bile genç şairimiz var. Bugüne dek görülmedik bir şey bu. Genç şairi yeni bir aşırılık, yeni bir çılgınlık zamanının beklediğini vurguladım. Özellikle 12 Eylül'den sonra Türk aydınında her konuda bir gönülsüzlük var. Şaşırdı Türk aydını. Hiç ummadığı, umamayacağı bir siyasal-ideolojik-kültürel konumda buldu ülkesini. Ütopyasını yitirdi. Kendi ülkesinde yabancılık duygusu yaşadı. Yurtseverlik duygusu azaldı. Bazı şeyleri tam söyleyememişim...

Genç şair, Nâzım çizgisini izleyen 1960 kuşağı şairlerini elden çıkarmayan, İkinci Yeni deneyinin izlerinden de kurtulamayan ya da kurtulmak istemeyen bir konumda. Burda büyük bir sentez sorunu var. Altından kalkmak zor.

İzmir'de çok canlı, coşkulu bir sanatsever kitlesi gördüm. Akşam, bunu söylerken, bir arkadaş hemen söze girdi. "İzmir'in üç büyük kent içinde özel bir konumu var. Biraz sapa. Bu yüzden bir açlık var bu kentte." Diyelim öyle, ama o açlık bir devinim de yaratıyor İzmir'de. Eskiden bu kentte bir sanat, edebiyat ilgisizliğine tanık oluyorduk. Bugün tam

tersi bir olay söz konusu. Çekirdek bir küçük topluluk var, ama tam çekirdek... Aylar önce Salihli Şiir İkindileri'ne katıldığım günlerde de tanık oldum. Şiir için 100 kilometre yaptı o gün, çekirdek topluluğun küçük bir bölüğü. Başka bir canlılıktı bu.

Anımsıyorum, öyle bir dönem olmuştur ki, sözgelimi *Papirüs*, Elazığ'da İzmir'dekinden çok satmıştır. Hiçbir zaman açıklayamadım bunu. Yine de sanırım, o durum, İzmir'deki okura değil, Elazığ'daki okura ilişkin bir gerçekten ileri gelmekteydi. Çünkü bir yıl sonra Elazığ satışları birden aşağılara, çok aşağılara indi. Ama İzmir içinde her zaman bu konuda bir soru vardır. Neden?

Üniversite, İzmir'de kalan aydın ve İzmir'e göç eden aydın... Yeni coşkunun kökeninde bunlar mı var?

Çizgi Reklam'ın düzenlediği panel bir sinemada yapıldı: Ülkü Sineması. O gün imza günüymüş de. Daha önce söylememişlerdi. Baktım, benim *Güz Bitiği* ve *Sıcak Nal* yok. Tükenmiş. Daha önce de yoktu bu kitaplar. Yoo diyorum gülümseyerek (herhalde), kitaplarımın satmasına karşı değilim, ama 10 ayda tükenmiş olmalarına da dayanamam.

Panelden sonra bir lokantaya gidildi, daha sonra da otel odasındaki çantayı alarak Tuğrul Keskin'in evine. Mehmet H. Doğan, Can Yücel, Tuğrul, Veysel Çolak.

Geceyi Tuğrul'da geçirdim.

Dostum Kemal Üren'le telefonda konuşabildik.

Bir de Varan terminali olayı var. Orda saatlerce Nuri'yi bekledim.

985. GÜN

Sabah erken uyandım. Bir süre sonra Tuğrul da gitti. Onun kitaplığını karıştırırken başka bir Tuğrul'un (Tuğrul

Tanyol) bir sözü geldi aklıma. Dün panelde sözünü etiğim o yeni aşırılığa ya da çılgınlık zamanı sözlerime karşı. Şöyle diyordu Tuğrul Tanyol: "Ağabey, sizler çıkışlarla geldiniz, evet. Ama her kuşak çıkışlarla gelecek diye bir şart mı var? Belki bizimki de böyle..." Tuğrul şimdi Paris'te.

Doğru bir yan var bu sözlerde. Keşke dün ansaydım.

Yenibütüncünün evinde telefon bekliyorum.

Öğleyin kızıma uğradım. Şiirlerimin ne kadar saçma olduğunu söyledi. Onunla böyle sevişiyoruz. Memo'yu sordu. Şu anda işsiz olduğunu ve 125 kilo geldiğini söyledim. Sevindi. İşte böyle seviyoruz birbirimizi.

Ama aslında seviyoruz.

Yenibütün için niçin yazmadığım konusunda sorularla karşılaşıyorum. İzmir'de de karşılaştım. Manifesto olayına (yani olayı manifesto biçiminde dışavurmaya) karşıydım. Ayrıca başlangıçta Tuğrul Keskin'in ve Metin Cengiz'in şiirini gereğince inceleyememiştim.

Nuri ve Serpin'le birlikte Kilim Otel'de çay içtik, Kordon'da bir yerde yemek yedik. Birlikte katıldıkları gösteriden pek memnun değiller. Serpin yüzündeki makyaj kalıntısıyla "çokboyalı" bir kadın olarak dolandı durdu İzmir'de.

986. GÜN

"Otobüsler, otobanlar, lokantalar, marketler... Önümüz ardımız tıklım tıklım. Kırmızı masa kucağımızda, dolanıp duruyoruz öylece. Bir bahçe! Uygun bir bahçe! Unutulmuş bir bahçe! Hipotenüs, hacim formülü, Prut savaşı ve kaybolmama rekoru... Dördüncü ayağa yazılsın..."

Bazı yolculuklar birleştirir, bazıları ayrılınmaz kılar.

987. GÜN

Yenibütün. Yenibütünü Türk şiirinin haklı bir çıkışı olarak düşünüyorum. Yine de işte, manifesto ile işe başlamaları yanlış oldu gibi geliyor bana. Geniş katılıma açık bir devinimin, birkaç kişi olarak boy göstermesi de doğru olmadı galiba.

Broy kapandı sanıyordum. Geçen ay, ek sayı gibi bir sayısı geçti elime. Şimdi de kesin devam sayısı. Sayfa düzeni fazla karışık.

Bir ilk söz: Yenibütün'ün şiir ağırlığı var elbet; ama şiir düşüncesi ağırlığı daha fazla.

Yeni Yaprak var bir de. Sunay Akın'ın ve Ramazan'ın dergisi. Savsız ürün dergisi. Böyle diyebiliriz *Yeni Yaprak* için.

Bir de *Fanatik* çıkmış. Görmedim daha.

Dergiler dedim de, Frankfurt'ta oturan Ömer Tütüncübaşı adlı arkadaştan çok anlamlı bir mektup aldım. Gerçek bir sanatsever Tütüncübaşı: "Almanya'da yaşamanın verdiği olanakları göz önüne alarak bu konuda hiç olmazsa bir nebze katkım olsun istiyorum. Bulunduğum ülkede düzenli olarak elinize geçmesini istediğiniz sanat dergileri varsa, maddi durumum elverdiği ölçüde, severek karşılamak istiyorum." Böyle diyor. Çok sevindim.

Yeni Yaprak'ta Ülkü Ulurmak'ın "Tavuskışı" adlı şiiri güzel. Ülkü'nün şiirini eskilerden bilirim. Memleket Yayınları arasında çıkan şiir kitabını da okumuştum. Öyküleri de var. Edip Cansever için bir kitap hazırlıyormuş. En sevdiği şair o. Bana geldi. Edip'le bazı anılarımı anlattım.

988. GÜN

Ankara'dan Levent Yılmaz geldi. Yeni kurulan *Gece* yayınevi için konuştuk. Marquis de Sade'ın *Aşkın Suçları*'na üç

öykü ekleyip vereceğim. Sonra Fuzuli'nin *Beng-ü Bâde*'si. Pierre Louys'in *Afrodit*'ini de düşüneceğim.

Anlaşılan bu yıl çeviri çalışmaları ağır basacak.

Mehmet Turgut beni mahkemeye vermiş. Hakaret davası açmış, 10 milyon manevi tanzimat istiyor. Ferruh Bozbeyli için *2000'e Doğru*'da yazdığım yazıda ondan da söz etmiştim. Söyle demişim: "Ferruh Bozbeyli'de, arife suskunluğu, Mehmet Turgut'ta bayram ertesi gevezeliği var". Bir yerde de şöyle: "Bozbeyli'de akıllı kaçımsarlık, Mehmet Turgut'ta bön cesaret." Bunun gibi şeyler. Mehmet Turgut bunları kendisine hakaret saymış.

2000'e Doğru'daki *İzdüşümler*'i 100'de kesmeyi düşünüyordum. O sayı çoktan aşıldı. Uzayıp gitsin artık, nereye kadar giderse, diyorum.

989. GÜN

Britannica için Burhan Cahit Morkaya maddesini yazarken aklım çok uzaklara gitti. Lisede eski yazı öğrendiğim günlere. İlk okuduğum kitap Morkaya'nın *Ayten* adlı romanıydı. Başka kitabını da okumamışım. Oysa kırkı aşkın yapıtı var. *Karagöz* ve *Köroğlu* gazetelerini de o çıkarmış. *Karagöz*'ü az biraz izlemiştim. *Köroğlu*'nun ise bütününü bir arkadaşın evinde cilt cilt bularak tümüyle elden geçirmiştim ilkokul yıllarında. *Köroğlu*'nun her sayısında bir de müstehcen öykü vardı.

Burhan Cahit okunur mu bir daha? Kitapları basılır mı? Hiç sanmam. Her kuşaktan birkaç yazar diri kalıyor, öbürleri giderek karanlığa gömülüyor. Kişinin, hatta kuşağın elinde değil gömülmemek.

Listeden düşme diye bir olay var. Listeden düştüğün an başlıyor o karanlık. Bir de dil handikapı söz konusu bizler

için. Bugün yirmi yaşındaki bir okur *Yaban*'ı okuyabilir mi? *Eylül*'ün sadeleştirilmişini okuyabilir mi? Ataç'ın *Tehlikeli Alakalar* çevirisine baktım. En canlı Türkçe. Günümüzde yirmi yaşındaki okurun ondan bile tam tat alamayacağı kanısındayım.

Geçende bir arkadaş Sait Faik'in dilinin bile eskidiğini söylüyordu. İnanılmaz şey! Aklıma Sait Faik'in iki öyküsünün cümleleri geldi hemen:

"Rıhtımın kırık taşına oturmuştuk."

"Bugün plajda bir ayna kırıldı."

990. GÜN

Sanat ve düşünce pazarında benim varlığımdan özel olarak rahatsızlık duyan birkaç kişi var. Biliyorum ve doğal karşılıyorum bunu.

Ama öyle iki arkadaş da var ki gittikleri her yerde, herkese beni kötü kişi olarak tanıtmak istiyor. Belki de tat alıyorlar. Düşündüm, ne yapabilirim?.. Bundan ben de kendime tat payı çıkarmaya karar verdim. Tek silahım o. Karar yeni. Alışacağım.

Doğu Perinçek'le Mehmet Ali Aybar'ın konuğuyuz. Aybar'la ilk kez konuşma olanağı bu benim için. İki satır da rakı içtik.

Aybar'ın resim çalışmaları... "Yirmi yıldır resim yapmıyorum" diyor. Yapıtlarını çok sevdim. Gerçek bir amatör. Amatör sözcüğünün iyi ve sağlam yanını vurgulayarak söyleyeyim: usta bir amatör. Okul, akım ayrımı gözetmeden çalışmış, zaman zaman çeşitli akımlara yaklaşmış. Bütünüyle baktığınızda resimlerinde Aybar'ın yüzü çıkıyor ortaya.

nisan 1989

991. GÜN

Flaubert'in Education Sentimentale'ini *Gönül Eğitimi* adıyla çevirmiştim. Cem Yayınevinin Dünya Klasikleri dizisi arasında çıkmıştı, 1971'de. Yıllar sonra, 1982'de, kitabın ikinci baskısı Adam Yayınları arasında çıktı. Aslında *Gönül Eğitimi* adı o gün için, ayrıca benim için hatta bugün yine benim için, iyi bir ad(dı).

Unutmam, o günlerde Melih Cevdet Anday'ın Turgeniev'in *Babalar ve Çocuklar*'ının adını *Babalar ve Oğullar* olarak değiştirdiğini işittim. Bu beni Education Sentimentale'in Türkçe karşılığı üzerinde bir daha düşünmeye götürdü. Büyük bir yanlışlık yaptım. Kitabın yeni baskısına *Gönül ki Yetişmekte* dedim.

Şimdilerde üçüncü baskı söz konusu. Yeniden *Gönül Eğitimi* başlığına dönmek istiyorum. Bir yandan da utanıyorum. Kitap adları öyle hemen değiştirilmemeli. Üstelik bu değişiklikte çok yanlış bir şey de var. "Gönül" zaten biraz alaturka bir sözcük; ondan sonra "ki" bastırması, bir de "yetişmekte" sözcüğü Flaubert'in yüzüne Osmanlı çizgileri de çekmiyor mu?

Melih Cevdet'in yaptığı değişiklikten cesaret almıştım. Ama onunki doğru bir işti.

Benim yaptığım ayıp, ama ayıbın da düzeltilmesi gerek.

Bugünlerde bir de Stendhal'in *Kırmızı ve Siyah*'ını elimde tutuyorum. Yine Cem Yayınevi için. Ataç *Kızıl ile Kara* demiş.

Ataç benden daha büyük yanılgıya düşmüş. Dil özleşmesi adına *Le Rouge et le Noir*'ı Kızıl ile Kara olarak Türkçeye aktarmış. Aslında Türkçe'de kızıl ve kara sözcükleri yan yana kullanıldıkları zaman ideolojik bir karşıtlık izlenimi de uyandırıyor. Oysa roman kişisi Julien Sorel oyunbaz bir adam.

Şu da var: Fransızlar'ın ünlü *Yapıtlar Sözlüğü*'nde ilginç bir çıkma gördüm. Stendhal kişilerini, kişilerinin değişim duraklarını renklerle simgeleştirmeye bayılırmış. Bir yerde "Morkızıl ve Siyah" deyimini, bir başka durumda da "Kırmızı ve Beyaz" sözcüklerini kullanmış. Kızıl'ı (amarante) ayrıca kullandığına göre "Rouge" kırmızı demektir artık.

Siyaha gelelim. Aslında romana "Kırmızı ve Kara" demek daha mı uygun olurdu? Ama boyacı küpü yok ki önümüzde, boyuna kitap adı değiştirelim. Ayrıca sabıkam var. Bunun için "Kırmızı ve Siyah" demeye karar verdim. Gerisini başkaları düşünsün. Yeni çevirmenler.

Bir yazar da "Kırmızı ve Siyah" sözcük ikilisinde rulet oyununa göndeme olduğunu yazmış...

Sanırım, "kızıl" yanlış da "kara" doğru. Bul karayı al parayı da var romanda.

992. GÜN

Seninle gerçekleştiremeyeceğimiz hiçbir özgürlük yok.

"1 Mayıs" şiirimdeki bu dizeyi dedim ona.

Dedi ki: "Fazla sözcük sözü bozuyor..."

Ülkü Tamer TRT'den ayrılmış. Ülkü'nün şiirini nasıl özlemişim!

Ankara TV Drama Müdürlüğü'ndan telefon ettiler, Ülkü'nün bize önerdiği halk hikâyelerinin encamı soruluyor.

Enver Hoca'nın Titocular'ı. Elimde tuttuğum kitaplardan biri de o. Ama nasıl yalın! Karadağlılar da ne yamanmışlar! Gelip hemen kurulmuşlar.

992. GÜN

Fethi Naci'nin yazısından öğrendim. Melih Cevdet Anday "Gelecek" adlı şiirinden yirmi otuz yıl sonra bir dize çıkarmış. Şiir şöyle:

Protohipus atın ceddi
Dinothorium filin ceddi
Biz insanın ceddi...
GELECEK MUTLU İNSANIN

Son dizeyi atmış. Fethi Naci, Anday'ın büyük harflerle öne getirilmiş dizesinin çıkarılmış olmasını bir çelişki olarak ele alıyor. Aslında Melih Cevdet Anday düşünce değiştirmiş. Bunu da açıklamış. Şiirini bir bakıma bu yönden yeniden gözden geçirme gereğini duymuş. Aslında bütün şiirden değil... Hiç değilse o dizeden rahatsız olmuş... Belirleyici bir açıklama bu. Sanatçının yapıtı üzerinde "tasarruf" hakkı yok mu? Yine de eski şiiri değiştirme yerine sözgelimi "Gelecek II" gibi bir başlıkla işi çözümlemek daha doğru olurdu diyorum. Eski şiirler oluğu gibi kalmalı diyorum. Bilmem doğru mu, W. Whitman'ın her baskıda şiirini yeniden elden geçirdiğini okumuştum bir yerde. O da ayrı.

Son bir noktada, dize atmaya, belki evet; ama çok yerde ana gövdeye dizeler eklemeye kesinlikle hayır! Böyle diyorum. Hele şiirin üzerinden yıllar geçmişse, şiir kitaplaşmışsa ve üst üste baskılar yapılmışsa...

Dahası, o şiir bir kuşağın, bir akımın duyarlığını, belli bir tarih noktasındaki dil, düşünce, özlem imge vb. konumunu gösteriyorsa... Bir değil, birçok şairin konumunu da ilgilendiriyorsa... Ülkemizdeki gibi dergilerin birim olduğu bir edebiyatın ortak kazançları, hatta ne bileyim, tek tek şairlerin, başka şairlerin ilk adım kazançları söz konusuysa...

Olay beni başka bir anıya götürdü. İlk Doğu Perinçek'in dikkat etmiş olduğu bir gerçek.

Edip Cansever'in ölümünden iki gün sonra onu anmak için arkadaşlarla Doğu Perinçek'in evinde buluştuk. Arkadaşlar diyorsam, Doğu, Buyrukçu, bir de ben...

Doğu bir siyasa adamı, bir ideolog. Ama aynı zamanda ülkemizdeki en önde gelen şiirseverlerden biri. Özellikle bizim kuşak şairlerini çok iyi okumuş. Şiir belleği ise harika. Bizimle yakın ilişkisi de asıl ordan geliyor (öğrencilik yıllarında benim şiirimle kız tavlarmış...). Aynı zamanda Cansever hayranı.

Doğu, yılar önce Edip'in *Nerde Antigone*'sini ezber etmiş. Ama *Yeniden*'i (bütün şiirleri) okuyunca şaşırmış. Bakmış *Nerde Antigone*'de otuz yıl sonra atılan bölümler var, ve otuz yıl sonra eklenen bölümler. İş, belleğindekine uymuyor Doğu'nun. Yan yana açtı kitapları.

Ertesi gün ben de evde *Nerde Antigone*'yi ve *Yeniden*'i (bütün şiirleri) açtım. Bazı yerlere dize dize baktım. Öyleydi. Hatta daha öyle. Edip Cansever, benim şiirim değil mi, üzerinde istediğim gibi "tasarruf" hakkım var, diyerek bir sürü yeni imge, yeni olanak, yeni dize eklemişti o kitaptaki şiirlere.

Üç yıl olmuş. Bugüne dek yazmadım. Edip iyi arkadaşım. En yakını olanlar kadar yakınım olmuş biri. Ama, bence burda büyük bir yanlışlık var. Nihan kalmaması gereken bir hakikat söz konusu. Whitman'ınki yalnız Whitman'ı ilgilendiriyordu. Anday'ınki daha çok Anday'ı. Ama Edip'inki çok kişiyle ilgili bir sorun. Ayrıca bütün bir kuşak tartışmasına ilişkin. Bugünkü imgeyi; çok kişinin ya da başka kişilerin de payı olan birikmiş şiirsel öğeyi sanki otuz yıl önce o bulmuş... Sözgelimi otuz yıl önce öyle bir sözcük yok. Ya da kullanımı yok. Olmaz öyle şey.

Naci'nin *Gösteri*'deki yazısı bunları söylemeye itti beni. Edebiyatımız ortaklaşa bir edebiyat, ama iyice ortaklaşa olduğu dönemleri de var. Edip son on yılındaki yapıtlarında böyle değiştirmelere gitseydi kuşkusuz bir sorun, bu kadar bir sorun çıkmazdı ortaya. Son yıllarında daha çok kendisi. Ama İkinci Yeni'nin ilk yıllarında ortak havuzu kullanıyor. Hatta diyebilirim, başkalarının da havuzlarını... Bunu yaparken kuşkusuz Whitman gibi düşündü. Ama dediğim gibi Whitman kendisini ilgilendiriyor. Edip'in *Antigone* dönemi ise bir sürü kimseyi.

En iyisi, diyorum, yayımlanmış, özellikle de kitaplaşmış şiire hiç dokunmamak. Hadi birine dokundun, öyle çoğuna dokunmamak. Dağlarca gibi, Oktay Rifat gibi eski şiirleri yeni kitaplarda öztürkçeleştirmemek... Talip Apaydın gibi "Hayalimde büyük araziler sürülmüştür" gibi enfes bir dizeyi "Düşümde büyük topraklar sürülmüştür" haline getirmemek.

Hadi, diyelim, çıkardın; ama hiç ekleme. Değiştirme, yanlışın da senindir. Az şey mi yanlışları da olmak?

Üvercinka'nın beşinci baskısı yapılıyor. Tek bir sözcük değiştirdim. "Üçgenler" şiirinde Öklid demiştim. Bugün Eukliedes diye yazılıyor diye, Eukliedes diye değiştirdim. Adamın adı o çağda Öklid. Hemen eski haline getirmeliyim yazım biçimini.

Peki, sanatçının "tasarruf" hakkı? Bıçak sırtı bir durum söz konusu burda.

Edebiyat tarihçisine uyarı: Cansever'in *Nerde Antigone*'sinin ilk baskısını edineceksin! Ondan bakacaksın Cansever'e ve kuşağına.

993. GÜN

Mayıs çalkantılarıyla çıkarıyorum gömleğimi.
Asıyorum bir söğüt dalına. Bir nehir geçiyor ki
İçimde. Bir tramvaydan daha büyük.

Özkan Mert, kuşağı içindeki konumunu değiştirdi. Bir şeyleri tersine çevirdi. Kuşağının dize ustaları arasında birinci sırayı yakaladı; gerçekten şiire müthiş bir açılışı var. Şiiri, dizeyi, imgeyi, dünya konukluğunu nasıl yakaladı! Aslında ummuyordum o kadarını ondan. Her yanıyla gerçek bir şair karşısındayız. Uzaklardan yazmış: "Türkiye, şiirde, İsveç'ten daha iyi görülüyor gibi geliyor bana." Sevgili Özkan, elbet öyle olacak, sen varsın bir kere...

Özkan Mert yeni çalışmalarını da yollamış. "Mayıs Çalkantıları"nı Sunay Akın'a vereceğim, *Yeni Yaprak* için.

Ve Yusuf Alper'i *Zamanın Kırılan Aynasında* sevmek. Anadolu şiir duyarlığını dipten sürdürüyor Yusuf. Büyük hüzün.

"Biliyorum ölüm yok yaşamada
Dostların geçip gitmesi var ancak."

Bu iki dize çok çağrışım uyandırdı bende.

Genç şairler üstüne düşünelim diyorum. Kanılarımız katılaşmış ve yanlış diyorum. Karşılaştırma cesaretini göstermiyor kimse.

Genç yazarlar, genç şairler... Sözgelimi bir Enis Batur. Nasıl kendini kurmuş bir adam! Kale gibi.*

mayıs 1989

* Cemal Süreya'nın "Günce"sinin ilk 544 günlük bölümü *Milliyet Sanat*'ta daha sonraki bölümü *Hürriyet Gösteri*'de yayınlandı ve 993. GÜN'de bitti. Ondaki humour çizgisine uygun düşeceğini umarak, kitabı 999. GÜN'de ve "Üstü Kalan" şiiriyle bitiriyoruz (editör).

399. GÜN'e EK*

İlk kitabınızın yayınlandığı yılın dergilerine baktım. Büyük bir ilgiyle karşılanan, üstünde tartışmalar yapılan bir kitap "Üvercinka". Hatta, sizi, 'bu kitapla bir kuşak şairini buldu' diye de nitelemişler. Bugün bu kitaba baktığımızda İkinci Yeni Şiiri'nin özelliklerini taşıyan, ama farklı bir kimliği olan, yeni bir şairle karşılaşıyoruz. Bu şairin kimliğini belirleyen en önemli özellik de şiirini humorla yapışık bir erotizmle yazması. Bu özelliği sorarak başlamak istiyorum.

Çok içten ve gerçek bir şey söyleyeyim mi? Kendi şiirlerime karşı o kadar duyarlı değilim. Yaptıklarımın üzerinde hiçbir zaman ayrıntılı düşünemedim. Aslında şiirleri yazarken de öyleydim. Her seferinde ne yaptığımı bilmeden çalıştım. Çalışmak da denemez buna. İnsanın kendini ordan oraya vurması gibi bir şey. Ayrıca şiirden hep korktum. Şair miyim diye kendimden de her zaman kuşkulanmışımdır. Beceremediğim, bunun için de bir türlü sevemediğim bir iş yapıyorum havası işte. Bu, ilk şiirimi yayımladığım zaman da böyleydi, bugün de böyle. Hep zorlanarak yazdım; mecburdum sanki. Elimde bulunan bir ilk imge ya da bir ilk dizenin şiddetli dürtüsünden de hiçbir zaman kurtulamadım. Budürtünün benim için yalnız sanat değil, hayat dürtüsü de olduğunu söyleyebilirim.

Metnin ağardığı, şiirin artık ortaya çıkar gibi olduğu an ve onu izleyen kısa süre ise öyle büyük bir sevinç getirir ki, galiba, bugüne dek sadece o sevinci duymak için yazdım.

Kısacası ilk şiirimle son şiirim arasında benim için hiçbir ayrım yok. Bana öyle geliyor. Bak, başka şairler nerden nereye gittiler. Ben tek deneyi, onun altında ezile ezile sürdürdüm. Tabii, ülkemdeki büyük siyasal sarsıntılar, özel hayatımdaki çalkantılar (Benimki hep çalkantı içindeydi), dünya durumu, içlerinde bulunduğum değişik çevreler, çok şey etkiledi beni. Yeni kuşakların

*Cemal Süreya, *Düşün* Dergisi (Ocak '86) için Enver Ercan'ın yaptığı bu konuşmanın 399. GÜN'de yer almasını istemişti. Teknik nedenlerle kitabın sonunda yer vermek zorunda kalışımız, umarız bağışlanır/editör.

çıkışı etkiledi beni. Bunlar da elbet şiirime yansıdı. Ama büyük bir değişme var denemez.

Şöyle bir soru - karşılık yöntemi uygulayalım istersen. Ben şimdi senin ilk sorunun bir yerine karşılık verebilmiş oldum. Ama konuşmamız nasıl olsa bir bütündür. Öbür sorular dökülüştükçe burda eksik kalmış bir ayrıntıyı da onlarda tamamlayabilirim belki. Hem daha şenlikli olur.

Öyle yapalım.. "Zaman zaman Üvercinka'yı açarım. eskimediğini sandığım beş altı şiir var orda. Bununla gönenirim" demiştiniz bir konuşmanızda. Eskime'den ne anlıyorsunuz?

Eskime, şiirsel iletişim içinde geçerliğini yitirme demek. Ama iki türlü eskime var. Yapıt eskir; antik değer kazanır; donsa da bir ışıltısı vardır. Bir de, yapıt eskir ve yok olur. *Yahya Kemal*'in bazı şiirlerini birinci duruma, *Yusuf Ziya Ortaç*'ın hemen bütün şiirlerini ikinci duruma örnek gösterebiliriz.

Üvercinka'dan tahammül edemediğiniz beş dize söyleyebilir misiniz?

Beş altısını değil de üçünü söyleyeyim. *San, Gül, Dalga.* İstersen, beş de yapalım. *Güzelleme*'yi ve *Süveyş*'i de ekleyelim. Hadi altı olsun: *İngiliz.*

Çok kötü şiirler var *Üvercinka*'da. Sözgelimi Şiir adlı parça. Başarısız hece şiirlerini andırıyor. Ayrıca benim havama uygun değil. *Sizin Hiç Babanız Öldü mü*? de öyle. Bir şey anlatıyor, ama çok ilkel.

Nehirler Boyunca Kadınlar Gördüm de kötü bence. Asıl önemlisi, benim değil.

Şarkısıbeyaz'ı (ilk şiirim), *Üç Adet Yıldız*'ı almadığım kitaba bunları hangi akılla sokmuşum acaba?Onlar da kötü aslında.

Şu dizeye kimse tahammül edemez: *"Bir yandan sevgilerini sebil ediyorsun sıcak" (Elma)* Yalnız şiiri değil, kitabı da batırıyor.

Tabii, daha bir sürü kötü şiirim var. Ama onlar benim; onlar da ben'im.

İkinci Yeni Şiiri, şimdi de zaman zaman tartışılıyor. İlk aklıma gelen eleştiriler; örneğin: Demokrat Parti diktasının baskısıyla toplumdan kaçan, sinik bir şiir; yanlış tercüme hareketi; şiir geleneğimizde bir halka oluşturmayan ithal bir şiir...

Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Soldan faşist diyenler *(Bezirci)*, sağdan ahlaksız diyenler, komünist diyenler... Yeteneksiz diyenler *(Ö.F.Toprak)*... Aynı yörüngede oldukları halde, belki de bilinçsizlikten kargış düzenler... Lanetlenip durduk.

Bu arada çok kötü ve donmuş bir İkinci Yeni Şiiri şeması üretildi. Bir maket çıkarıldı. Tartışmalar o maket üzerinde yapıldı. Ne yazık ki o maketi içlerine indiren ve üç boyutlu bir "aruz" gibi onu işleyip duran arkadaşlarımız da vardı. Zaman zaman bu bize de sıçradı. Aramızda gerçek anlamda bir iletişim de yoktu. "Yitik Kuşak" şairleri Londra'da buluşmuşlardı. Biz aynı semtte oturuyor ve birbirimizi kişisel olarak tanımıyorduk. Ece ile bir buçuk yıl öncesine kadar bir masada oturup yemek yediğimizi anımsıyorum. *Turgut*'la 1955-1965 arasında ya bir, ya iki kez kaşılaşabildik. Sezai ile Edip birbirlerini, bugün de, görseler tanımazlar. Bunun için İkinci Yeni'ye bir akım demek yanlış. Hiçbir zaman bir programı olmamış. Ama kendinden önceki kuşağın şairlerini bile etkiledi. Demek Türk şiirinin böyle bir devinime gereksinimi vardı. Yani Türkçe'nin içinden, derininden gelen iç-seslere.

Bu konuda bizim öncülüğümüz bugün de yadsınmakta. Aç, *Memet Fuat*'ın önsözünü. Ya da, git, dinle *Oktay Rifat*'ın Sedat Simavi Ödülü'nü aldıktan sonra söylediklerini.

İkinci Yeni için konuşmak istemiyorum.

Başkaları konuşsun. İç çatışmasına da şu anda girmek yanlış benim için. Bu çatışmayı zenginlik olarak görüyorum ayrıca.

Peki, İkinci Yeni'yle ilişkiniz?

İkinci Yeni ben'im.. Tabii, *Ece*'yi *Turgut*'u *Sezai*'yi *Edip*'i, *Can*'ı, *Tevfik*'i, *Özdemir*'i, *Nihat*'ı, *Gülten*'i, *Hilmi*'yi *Ergin*'i, *Metin*'i, *Dağlarca*'yı, *Ahmet*'i, *Ahmed Arif*'i, *Arif Damar*'ı, *Oktay Rifat*'ı *Melih Cevdet*'i, *Behçet Necatigil*'i,. *Mehmed Kemal*'i, *Şeyh Galib*'i, *Nâzım*'ı saymazsak... *Yılmaz* da var, *Attila* da, *İsmet Özel* de, *Behram*'lar da. *Berfe*!.

Bu işler karışık geliyor bana. Zor sorular sorma. Anam ağlamasın.

İkinci Yeni bir güvercin curnatasıdır. Ben en alçaktan uçuyorum. Avcılardan değil, arkadaşlarımdan korktuğum için.

İniş çıkışlarım olabilir. Var. Görüyorum. Ama bunlar kitaptan kitaba değil de şiirden şiire.

Şiirim tutku ve jesttir. Bunu en iyi *Sezai* görmüştür. Daha *Pazar Postası* yıllarında yazmıştır: *"Cemal Süreya'nın Çıkışı."* Jest'i o gördü.

Son yirmi beş - otuz yılda pek çok toplumsal olay yaşandı ülkemizde. Bu sizi nasıl etkiledi?

Türkiye bugün kaynayan bir kazan. Şairin siyasal olaylara duyarsız kalması beklenemez. Zaten okuduğumuz her şiirin altında bir yeni hayat, bir yeni dünya özlemi var.

Kendimden alayım. Birkaç olay benim sınırsız sandığım tutkularıma. özlemlerime, hiç değilse bunların bir yerine darbe vurdu. Uzaya çıkışlar; sosyalist ülkelerin çatışması (Çin-Sovyetler Birliği arasındaki gerginlik, Vietnam - Kamboçya çatışması...); Türkiye'de 12 Mart, özellikle de 12 Eylül'den sonra yapılanlar. Uzay olayı, dini yok etti. Dindar bir kişi değilim; ama uzay olayı ideolojileri de küçülttü. Hatta insanlık kavramını da. Bunun bunalımını yaşadım. Bugün onarmaya çalışıyorum kendimi.

Her zaman tam anlamıyla sosyalist bir Türkiye düşündüm. Bugün de özlemim, hatta tutkum ve şiirim o. Burda da biraz sarsıldım. Hiç unutmam, 60'lı yılların tam ortasında bir gün *Fahir Onger*'in yazıhanesinde söz açılmıştı da, sosyalist ülkeler arasında savaş olamayacağını ileri sürmüştüm. *Enver Aytekin* de ordaydı. Ama bugün bu bir dert benim için.

Bir de şu: (yalnız benimle ilgili), rastlamak istediğim bütün eski kızlar yaşlandı. Onlara artık rastlamak istemiyorum. Gençlerin her biri ise kızımdan küçük....

İşte bu. Diyelim ki yaşlandım.

"Göçebe"yle birlikte şiirinizin perspektifi genişliyor. Kendinizin ve yakın çevrenizin dışına çıkıyorsunuz. Yazdığınız şiirler yine şok etkisi arayan bir şaşırtıcılık taşıyor, ama nesnel bir karşılık da arıyorsunuz.

Göçebe'deki şiirleri 27 Mayıs Devrimi'nden sonra yazmışım. 1960 Anayasası'nın gökyüzünü "İçime çekiyorum". O arada Avrupa'ya gidip gelmişim. Göçebe'yi (yani o şiiri) Paris'te tamamladım. Bu kitabımda daha bilinçliyim. Kendime bir yol seçmiş gibiyim. Yine de iki türlü şiir yazıyorum. İki yanım var, ikisini de bastıramıyorum sanki.

"Beni Öp Sonra Doğur Beni"'yle daha kapsamlı şiire gi-

riyorsunuz, bence. İpuçlarına "Göçebe"de tanık olduğumuz, bugünkü geçmişle kavramaya çalışan bir çaba var bu kitapta. Tarih ve Coğrafya, artık 'şiirsel malzeme' olarak değil de, kişinin kendini ve içinde yaşadığı toplumu tarihi süreç içinde yerli yerine oturtabilme kaygısından giriyor şiire. Kaynakları, damarları yokluyorsunuz. Ve sorgulayan bir tavır da beliriyor şiirinizde.

Beni Öp Sonra Doğur Beni'deki şiirlerin çoğu da memurluktan ayrıldığım 1965 ile 12 Mart olayı (1971) arasındaki ürünler. O günlerde tarih daha hızlı akıyordu, elinizi uzatınca dokunabiliyordunuz sanki tarihe. Özel hayatımın en özgür dönemini yaşıyordum. Dergi çıkarıyordum. İstediğim yere Cağaloğlu'na gelmiştim. Üstelik bir de oğlum oldu.

Papirüs yıllarında (Bösodobeni yılları) kendime nasıl güveniyordum! Emekliliğe bile inanmıyordum. Küçük adamların işiydi emeklilik. Beş param olmadığı halde, istesem çok kazanırım sanısındayım. Beş yüz liraya gereksinimim varsa, beş yüz liralık çalışıyordum. O arada Emekli Sandığı'ndaki on yıllık keseneklerimi de çekip yedim: 3656 lira.

1971, benim için mali yönden de tam yıkım oldu. Yeniden memurluğa dönmek zorunda kaldım. Bu benim için çok ağır bir yenilgiydi. Üstelik bir süre sonra aile düzenim de bozuldu. Ama kişisel bunalımım daha çok şiir bunalımı olarak ortaya çıktı. Kendimle bir türlü hesaplaşamıyordum. Yazmış olduklarıma da inanmıyordum artık. 1976'ya, bir bakıma da 1978'e kadar sürdü bu. Uçurumda Açan'da daha çok bu tarihten sonra yazdığım şiirleri bir araya getirdim.

Tuhaf şey, özgürlük ve kendine güven hep lirizme, sıkıntı ve bunalım ise hep humor'a atmış beni. Oysa tersi olmalı gibi geliyor, değil mi? Belki de humor zayıf yanımın yansısı.

1970'li yıllarda başlayan hızlı politikleşmenin şiire yansıması, sizce olumlu - olumsuz neler kazandırdı şiirimize?

70'li yılların başlarında şiiri bir toplum silahı olarak görüyoruz. Toplumsal eleştirinin silahı. Ama bu yılların sonlarında silahların eleştirisi devreye girince şiir de her yurttaş gibi evinin kapısına sürgü vurmak zorunda kaldı. "Heroik" bir şiir kendine yer açtı 70'li yıllarda. Önce terörü bir süre sezemedi. Sezince de mücadelesini barışçıl temalara ağırlık vererek sürdürmeye başladı.

Olumlu - olumsuz?.. Şiir susmadı diyelim. Özellikle genç şairler.

"Beni Öp Sonra Doğur Beni" için "her kitabımda çok sevdiğim şiirler vardır. Ama en çoğu 'Bösodobeni'de. En çok öykünülmüş şiirler de ordadır." diyorsunuz. Öykünmek, hangi anlamda?

Son otuz yılda çevresine etkiler dağıtan birçok şair var: *Nâzım Hikmet, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Ahmed Arif, Attilâ İlhan* bunlardan birkaçı.

Eski bir konuşmadan almışsın bunu. *Bösodobeni*'den sonrasını da düşün: Uçurumda Açan da var. Son yıllarda genç şairlerde şu üç şairin etkisi daha belirgin: *Nâzım, Ece* ve ben.

Humor dedik, *erotizm* dedik.

Hüzün ve gülümsemenin yan yana düştüğü dizeler özlemişim hep. Hüzünle gülümseme değil; sevinç, gözyaşı.

İmge, anlatılan'ı ve insan değerlerini sıkı kollamalıdır.

Sözgelimi, "Papağan tek tuşlu bir bilgisayardır" desek, hem papağanı, hem bilgisayarı, hem de insanı anlatmış oluruz. Ama biri çıkıp bunu "Bilgisayar çok tuşlu bir papağandır" diye kendine mal etse (var böyle şairler), bilgisayarı fazlaca küçümsemiş, bunu yaptığı için de insanı atlamış olur.

Ben eski edebiyatımızın değerleriyle de, batı edebiyatının değerleriyle de beslendim. Şiirim, bu iki edebiyatın çelişkisidir. Birleşmesi, uzlaşması değil. Bugün ölsem tamamlanmamış bir şiir olarak kalır. Ama, zaten, hiç tamamlanamaz nitelikte bir şiirdir de. Diyelim ki bir yolcunun gelişi güzel notları. Biraz dolaştım Anadolu'yu.

Erotizm?

Erotizm, soylu anlamıyla, dünyayı değiştirme çabasıdır. İsteğin güçlerini temel durumlarından adamakıllı saptırmış bir toplum içinde yaşıyoruz. Bu utanç cinselliği her şeye hâkim. Ve utanç cinselliğinin adı iffet.

Bu düşüncelere sonradan vardım. Humor ve erotizm, yapıtıma ben hiç farkına varmadan sinmiş iki nitelik. Hayatımın ve okuduklarımın yansıları demek bunlar. Ama her zaman bu nitelikleri tek tek ya da bir arada lirik, hatta trajik bir plana götürme özlemi içinde de olmuşumdur. Görülebildi mi bilmiyorum.

Şunu da hemen ekleyeyim, erotizmi bir kültür olarak düşünmek yanlış.

"Beni Öp Sonra Doğur Beni"den sonra yayınlanan şiirlerinizde nitelik olarak bir düşüş olduğu yolunda eleştiriler var.

Bunu bana sormasanız daha iyi. Yine de söyleyeyim: *Göçebe* çıktığı zaman *Üvercinka*'dan sonra düşüş gösterdiğim; *Bösodobeni* çıktığı zaman da *Üvercinka* ve *Göçebe*'den sonra şiirsel coşkumu yitirdiğim söylendi. Şimdi de *Uçurumda Açan* için aynı şeylerin söylenmesini doğal buluyorum. Doğru da olabilir bu düşünceler. Onu kurtarmak için en iyisi yeni bir şiir kitabı yayımlamalıyım. Ne yazık ki bunu ancak 86'nın son aylarında gerçekleştirebilirim.

İnsan kendi şiirini değerlendiremez. Kendi sesini değerlendiremez. Bunun için sanatçının kendini savunmaya geçmesi gereksiz ve boş bir iştir. Sanatçı için gerçek yargıyı çoğunca çağdaşları da veremiyorlar. O yargı geleceğindir. Düşün bir, Yahya Kemal'in Ok şiirine başarısız demişler. Bence onun gibi birkaç şiir daha yazmış olsaydı Yahya Kemal, bugün daha çağdaş bir noktada bulunurdu. Şiirsel planda tabii. Atillâ İlhan da otuz yıl önce Ömer Faruk Toprak'ın edebiyatımızın "Dört Mühim Adam"ından biri olduğunu yazmıştı.

Şiirle başarı kazanmayı hiçbir zaman düşünmedim. Aslında hiçbir konuda başarı kazanmayı düşünmedim. Şiir ne benim için? Dramım, açmazım, kurtuluşum, batağım, sevgilim, babam, gözaltım ve kendimi hiçlemeyi bilişim... Daha önemlisi, yazgım olarak da görüyorum onu. (Laf düzgün çıkmadı ama, bunu aynen böyle yaz.) Neden yazgım? İyi bir öğrenim gördüm. Bunun bir rastlantı olmadığı kanısındayım. Şiire dadanışım da öyle rastlantı değil. Tek dayanağım bu. Yalnız bu, bu ikisi, bende bir güç (elverişlilik desek daha iyi) olduğu sanısı uyandırmıştır. Bazen de öbür şairlere bakarım (hep bakarım ya), sanki bana ilişkin bir rol de var diye düşünürüm. Bazı şeyleri yalnız ben anlatabiliyorum gibi bir izlenim... İzlenim çok güzel bir sözcük.

Borç öder gibi mi yazdım şiirlerimi? Biraz öyle.

Ne demiş Avustralya'da çalışan işçi şair: "Borçlarım derdimden çok". Öyle görüyorum kendimi. Ülkemizin bugün en yoksul üç şairinden biriyim. Sen söyledin geçen gün bunu; ama iki kişi olarak söyledin. *Ece*'yi ve beni. Bir de *Sezai* var.

Üstelik bizler meslek sahibi kimseleriz.

Şunu demek isterim: Şiir benim hem mesleğim, hem hayatımın özü olmuş. Kendimi riske etmişim onda. Tarih sıralaması da bende biraz başka türlü oynar. Sözgelimi Atatürk 1938'de öldü. Ama

ondan üç ay önce (ya da kaç aysa işte) küçük kalbimdeki kuş ölmüştü. Sürgün oluşumuz, annemin ölüşü de o yıl içinde. Biz sürgün edildikten birkaç ay sonra da Erzincan depremi oldu. Yani, sözgelimi 1938 yılı benim için çelişik bir sürü izlenim taşır. Bir yaranın iyi tarafı olur mu? Benim için olmuştur. Dezavantajlarım avantaj haline gelmiştir. Bu yüzden düşme çizgisi olarak tercümanı olduğum şey tersine de dönebilir. Ben sıradan, ama kendini çok talihli gören bir şairim.

1980 sonrasında şiirimizde bir durgunluktan, hatta tıkanıklıktan söz ediliyor.

Şair, şiir yazan kimse demek değil; onun ötesinde bir varlık. Şair, bu tavırdır ve şiirinin de üstünde bir yerdedir. Rimbaud'un dediği gibi başkalarıdır da o. Hem en çok kendi, hem başkaları. Bunun için her şiirde, en bireysel şiirde bile, şiir düşüncesi ve toplum düşüncesi yan yana, kimi zaman da iç içe bulunur.

Bugün bu tanıma uyan birçok şair var ülkemizde.

Bir de şu: Şiir yazan kişi bir gün bir şiiriyle uçar ve şair olur. O şiir mutlaka onun en güzel şiiri de değildir. Can Yücel Sevgi Duvarı'yla uçtu sözgelimi. *Ece, Fayton*'la, *Turgut, Arzıhâl*'le ve *Geyikli Gece*'yle, *Edip, Masa*'yla.

1980 sonrasında şiirimizde yaşayan birkaç kuşağı bir arada göz önüne getirirsek bir durgunluk olduğu söylenebilir. Özgürlüklerin aşırı kısılması şaire de yansımış, onda bir yazma gönülsüzlüğü, ya da çıkış yapma gönülsüzlüğü yaratmış olabilir. Ama tıkanıklık olarak görmüyorum bunu. Özellikle genç şairler arasında şiir yeni ve yaygın bir iletişim olanağı kazandı.

Ustalar kendilerini çoğaltıyorlar. Doğal bu.

Ama gençlerde öyle değil. Tersine çeşitlilik görüyorum onlarda.

İşte Sunay Akın. Geçende seninle konuşmuştuk: ilk şiirlerinden biriyle uçtu çocuk. Başka uçanlar da var.

Şunu da yaz: Şiir 1980'den sonra da susmadı.

Yine de sormadan edemeyeceğim. Şiirimize bir noktada özgül katkınız olduğu konusunda da mutlaka bir izleniminiz vardır. Nedir bu?

Tam değil ama, caz sesi gibi bir şey. Bunu daha yayımlamadığım bir şiirimde söylemişimdir. Ama başka bir şey için söylemişim: Güneşten yırtılmış caz sesi ve kavaldan akan gök-

yüzü... Şiirimi buna benzetebilirim. Oğlum da Muhammed'lerin en proleteri ve Mustafa Kemal'lerin en uzun donlusudur.

Bunun gibi bir şey işte.

Ama nasıl bir şiire daha yetenekli olduğumu bugüne dek düşünemedim. Yine geliyoruz ilk laflara.

Dostoyevski beni bütün şairlerden daha fazla etkiledi.

Şiir Anayasaya Aykırıdır diye bir yazı yaşmıştım yıllarca önce. Orda bir yerden önemli bir cümle alıntılamıştım: "Doğa, ahlakı kovuyor."

Ülkemizde her zaman ahlak doğayı kovmuş...

Yalnız bir şeyi anlayamıyorum, Şûara Suresi'nde şair lanetlenirken, niçin hemen bütün Osmanlı padişahları (hemen hepsi halife) şiir yazmış? Tuhaf bir olgudur bu. Hele Yavuz Selim, ilk halife. Raconun gereklerini hiç de yerine getirmemiş.

Dil?

Şiir, dil işidir. Dilde yangınlar yaratmak sanatı. Hiç değilse bu tanımı bir dış-tanım (böyle denebilirse) olarak düşünmeyen kimse şiir yazamaz. Hani dil işidir de, yangınlar için söylüyorum bunu.

Benim dil serüvenim şu: Küçük çocuk bakıcıya veriliyor; daha doğrusu, o çocuk kendini bakıcının elinde buluyor, seviyor bakıcısını; onu ana belliyor. Türkçeyle ilişkim böyle. Bir noktada gurbetin aşka dönüşmesi. Bu dil yorganımdır benim: biraz haşhaş, biraz balık kokar (Oysa Türkçe'de de balık azdır), biraz da zeytin tadı taşır. Taşısa da... Ol hikâyet böyle..

Bir İran atasözünden söz etmiştim bir gün: *Türkçe bilenin işi rastgider.*

Rastgele...

Rastgide diyeceksiniz burda. Kaç gün oldu konuşuyoruz. Kimi zaman yazışıyoruz. Akademi Kitabevi'nin ödül kokteylinde de beraberdik. Ben orda şiir ve hayat ve her şey için bir çıkış buldum. Burda anlatamam şimdi. Şimdi değil, hiçbir zaman. Böyleyim ben, bir olay beni çok şeyin içine atar. Bu iyimserliğimle şunu da yazmanı istiyorum: İdeolojilerin de küçülmesi belki iyi oldu. Din yanı gitsin ideolojilerin. Hayatın somut yöntemleri olarak düşünelim onları. Bu, bir. İnsanlık kavramının küçülmesinin de iyi yanları olamaz mı?.. Bilmiyorum, önsezi gibi bir şey. "Bu da iki" diyemiyorum, çünkü hem "önsezi", hem "gibi" bir şey. Yani yine izlenim.

999. GÜN

ÜSTÜ KALSIN

Ölüyorum Tanrım
Bu da oldu işte.

Her ölüm erken ölümdür
Biliyorum Tanrım.

Ama, ayrıca aldığın şu hayat
Fena değildir
Üstü kalsın.

BROY YAYINLARI: 74 * Yönetim yeri: Yerebatan Cad. No: 41 Cağaloğlu-İST / Tel: 526 20 93 * Yayın Yönetmeni: Seyyit Nezir * Kapak düzeni: HOY AJANS (Her Oylumda Yayın Ajansı) * Dizgi: Odak Dizgi, 513 98 22 - 511 37 47 * Baskı: Özen Matbaası, 528 20 75 * Cilt: Baba Mücellit, 511 94 54

999. GÜN

CEMAL SÜREYA

ÜSTÜ KALSIN

... Gizlidir aşk, yine de dünyaya ilan edilmek ister. Yasadışıdır, yine de yasallık peşindedir...

... Türkiye'de İslam için edebiyat ölmüş... 12 Eylül'den sonra Türk aydınında her konuda bir gönülsüzlük var. Ütopyasını yitirdi. Kendi ülkesinde yabancılık duygusu yaşadı...

... Şair olmak şiiri kapsar, ama ondan öte bir şeydir, bir tavırdır. Şiirden başka alanlarda, şiirdekine göre, daha fazla var olmuş bir kişi için "şair" sanını ve kimliğini yitirmemiş olmak az şey değil.

— CEMAL SÜREYA —

Şeyh Galip'ten Ahmet Haşim'e,
Nazım Hikmet'ten Ahmet Telli'ye,
Necip Fazıl'dan Sezai Karakoç'a,
Tanpınar'dan Enis Batur'a,
Turgut Uyar'dan Edip Cansever'e
ve yüzlerce şairden daha yüzlercesine,
binlerce şiirden daha binlercesine
Ve **Pazar Postası**'ndan, **Papirüs**'ten,
Türkiye Yazıları'ndan **2000'e Doğru**'ya,
Kars'tan Güzin'e, ve elbet humour'a ve hüzne,
Üvercinka'dan **Güz Bitiği**'ne ve
Atatürk'ten Mao'ya,
Mülkiye'den 555 K'ya, ordan anakaralara,
her saat Memo'ya, hafta başı Buyrukçu'ya
her yerden, her şeyden, herkesten biriken
her yere, her şeye, herkese savrulan
CEMAL SÜREYA...
Milliyet Sanat ve Hürriyet Gösteri'deki
günlüğünün tümü, son ek ve
düzeltmeleriyle...